

شعبان جعفری

هما سرشار

شعبان جعفری

هماسرشار

نشر ناب

نشر ناب

چاپ دوم - بهار ۱۳۸۱، لُس آنجلس
کلیه حقوق این کتاب برای نویسنده محفوظ است

شعبان جعفری طبق قوانین کتابخانه کنگره ایالات متحده آمریکا و پیمان بین‌المللی ناشرین به ثبت رسیده است.

شماره استاندارد بین‌المللی کتاب: ISBN# 0-9661291-9-9

طرح روی جلد: عباس حجت پناه
حروفچینی و طراحی صفحات: اما دلخانیان
کارهای فنی و کمپیوتری: مهرداد انوری

نقل بخشهایی از مطالب شعبان جعفری برای نقد و ارجاع با ذکر نام مجاز است. برای تجدید چاپ تمام یا بخشی از کتاب موافقت کتبی نویسنده لازم است.

این کتاب با کاغذ بدون اسید چاپ شده است.

NAAB Publishers
P.O. BOX 2543
Beverly Hills, CA 90213-2543
USA
Fax: (310) 472-3043

پیشکش هر آن که رها از فردپرستی و فردستیزی،
نیازی به آفرینش قهرمان و ضدقهرمان ندارد.

فهرست

نه	- پیشگفتار
پانزده	- نخستین دیدار
۲۱	- سجل احوال
۴۷	- سربازی
۵۷	- چگونه سیاسی شدم
۶۳	- فدائیان اسلام
۷۷	- آیت الله کاشانی
۸۹	- ۱۴ آذر ۱۳۳۰
۱۰۷	- ۳۰ تیر ۱۳۳۱
۱۲۳	- ۹ اسفند ۱۳۳۱
۱۵۹	- ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
۲۰۷	- باشگاه جعفری
۲۷۵	- ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
۲۸۹	- طیب
۲۹۹	- شاه و دربار
۳۳۷	- انقلاب ۱۳۵۷
۳۵۳	- در خارج
۳۷۷	- کلام آخر
۳۸۷	- پیوست‌ها
۴۲۵	- واژه‌نامه زورخانه
۴۷۱	- پی‌نوشت
۴۷۵	- نمایه

پیشگفتار

شعبان جعفری را برای نخستین بار در ۱۵ جولای ۱۹۸۶ در لُس آنجلس دیدم. هیکلی تنومند، ریشی انبوه و صدایی رسا داشت. هنگام احوالپرسی چشم بر زمین دوخته بود که نگاهش با نگاه من -- زن غریبه -- برخورد نکند. هم این راه گریزی شد تا نگاهی گله‌مند به دوستی که او را همراه خود به خانه ما آورده بود بیندازم که: «شعبان جعفری اینجا چه می‌کند؟» مثل بسیاری از ایرانی دیگر، ندیده و نشناخته از او گریزان بودم و شوقی به نشستن در کنارش احساس نمی‌کردم. ارتباط‌ها همه در معنی نگاه‌ها، گردش چشم‌ها و حرکت ابروها بود و کلامی نبود. همسرم چون همیشه با نگاهی پخته مرا به آرامش خواند. در فرصتی که دست داد گفت: «با او صحبت کن، پشیمان نمی‌شوی.» پیش خود فکر کردم شعبان جعفری چه دارد که بگوید؟ چه می‌تواند بگوید؟ همه چیز را درباره‌اش گفته‌اند و نوشته‌اند. باعث و بانی «کودتای امریکایی/انگلیسی ۲۸ مرداد»، باعث و بانی «سقوط دولت ملی دکتر محمد مصدق» و... آن شب، در طول دو ساعتی که شعبان جعفری همراه چند مهمان دیگر در حیاط خانه ما نشسته بودند، روی صندلی جابه‌جا می‌شدم و آرامش نداشتم. با خود در جدال بودم و همزمان کنجکاوای روزنامه‌نگاری دست از سرم بر نمی‌داشت. به او با فاصله گوش می‌دادم و از زیر چشم نگاهش می‌کردم. گرم کردنش کار ساده‌ای بود و در این زمینه دوستانش ید طولی داشتند. از او خواستند چند خاطره تعریف کند. هنوز خاطره اول به پایان نرسیده بود که نگران از دست دادن فرصت، دوان دوان به داخل خانه رفتم، ضبط‌صوتم را برداشتم، روشن کردم و مقابلش گذاشتم. پرسید چرا ضبط می‌کنم، پاسخ دادم برای یادگاری. طرحی

در ذهنم جان گرفته بود که اول شب درباره اش حرف نزدیم: خاطرات شعبان جعفری باید نوشته شود، یکی از مشهورترین شاهدان زندهٔ ۲۸ مرداد که هنوز لب به سخن نگشوده است، مردی که بسیاری از او حرفی، نقلی یا خاطره‌ای دارند و کمتر ایرانی می‌تواند در مقابل شنیدن نامش بی تفاوت بماند. آخر شب، قبل از اینکه مهمانان خانه را ترک کنند، پیشنهادم را با او در میان گذاشتم. پس از رفتن آنها، نوار ضبط شده را دو سه بار گوش کردم که بخشی از آنرا در اول کتاب آورده‌ام. چگونگی انجام مصاحبهٔ شفاهی و گردآوری خاطرات شعبان جعفری خیلی زود شکل گرفت. از فکر انجام این مصاحبه به هیجان آمدم و از این هیجان حیران شدم! حیران از اینکه چگونه خویشتن را از بند باورهای دیرین رها کنم و به دیدارش بروم که دشوار می‌نمود. با خود کشمکش داشتم. سپس به درون خویش نگاهی ژرف افکندم، با این پرسش که: «آن زمان چون از جلو باشگاه جعفری رد می‌شدم، چرا با لجاج نگاه از آن می‌زدیدی؟ حتی یک بار هم اندیشهٔ رفتن به داخل آن ساختمان را نکردی، هر چند به بهانهٔ گردشگری؟!» و به ندای درونم گوش فرا دادم، با این سرزنش که: «پیشداوری و تعصب شایستهٔ یک روزنامه‌نگار حرفه‌ای نیست!» و در پی آن این اشارت که: «یک روزنامه‌نگار موظف است سخن همه را بشنود، حتی اگر با آن مخالف باشد و باید به همه فرصت ابراز بدهد، حتی اگر دیگران کوشش کنند او را از این کار باز دارند.» حکم پایانی چنین شد که پای صحبت کسی که سالهاست علیه او بسیار نوشته‌اند و گفته‌اند بنشینم و آن را در دسترس همگان بگذارم تا حرف طرف دیگر ماجرا نیز شنیده شود. پذیرش به آسانی نیامد که مهمانی ناخوانده می‌نمود و کهن‌الگوی قومی قبایی قالب از قبل بر تن باورها پوشانده بود.

در پی آن روز، به هر مناسبت و در هر فرصتی برایش پیام فرستادم، از او خواستم موافقت کند مصاحبه را انجام دهم. نخست با این پیشنهاد سخت مخالفت کرد. سپس آهسته‌آهسته نرم شد و گفت حتماً این کار را می‌کند، ولی به‌موقع و سر فرصت مناسب. عاقبت چون پافشاری‌ام را دید، قول داد هرگاه تصمیم به این کار بگیرد مرا ندا خواهد داد و جز با من با کس دیگری گفتگو نخواهد کرد.

شعبان جعفری به پیمان خود وفا کرد و در ماه جولای ۱۹۹۹ آمادگی اش را برای انجام مصاحبه اعلام داشت. چه رویدادی او را دگرگون کرد نمی‌دانم؛ چرا بیست سال سکوت کرد تا امروز لب به سخن بگشاید خبر ندارم؛ ولی به سرعت به دیدارش رفتم.

این کتاب دستاورد بیش از هشتاد ساعت نشست و سی ساعت مصاحبه ضبط شده است. (عکس شماره ۱/۱) در روند این گفتگوها و رفت و آمد به آپارتمان کوچک و بسیار ساده او، گوشه‌هایی از شخصیت شعبان جعفری برای من روشن شد که برای یک آن فکرش را هم نمی‌کردم: مردی سنتی، لوطی منش، قانع، شاکر داده‌ها و نداده‌ها، بلندطبع، تیزهوش، محتاط و محافظه‌کار، شوخ‌طبع و نکته‌سنج؛ یکی از همان اهالی آشنای جنوب‌شهر با محفوظاتی بکر و دست‌نخورده و فرهنگی قالب‌گرفته و پیش‌ساخته؛ موجودی وقت‌شناس و منظم با حافظه شفاف و اهل شعر و شاعری؛ ورزشکاری عاشق قدرت و هر آنچه نشان از این قدرت دارد که کمترینش می‌تواند لباس ارتشی و نظامی باشد؛ انسانی که کمبود دانش کتابی‌اش را با یک ارتباط ویژه حسی و بدون کلام به‌سادگی ممکن می‌سازد؛ مردی خودساخته با توانایی بهره‌برداری هشیارانه از فرصت‌هایی که در زندگی پیش می‌آید.

شاید برای عده‌ای این پرسش پیش آید که «چرا مصاحبه با شعبان جعفری؟» پاسخ من روشن است: بسیاری درباره سالهای پرآشوب ۱۳۲۹ تا ۱۳۳۲ و رویدادهای ۱۴ آذر، ۳۰ تیر، ۹ اسفند و ۲۸ مردادگفته‌اند و نوشته‌اند، ولی هنوز اهل قلمی از زبان و دید کسی که آن لحظات پرتنش را در خیابان زیسته، داخل معرکه و میان گود بوده چیزی ننوشته است.

این نکته را نیز ناگفته نگذارم که هدف من از این مصاحبه ارائه اطلاعات و اصطلاحات زبان‌شناختی جنوب شهر نیست، هر چند از ورای آن ناچار به بخشی از این فرهنگ و چم و خم سخن گفتن ساکنان این منطقه دست خواهیم یافت. من دنبال گردآوری آگاهی‌های سیاسی-اجتماعی از منظری نوین بودم، نه ثبت و ضبط فرهنگ لوطی‌گری یا جنوب‌شهری که امیدوارم پژوهشگران مردم‌شناس هر چه زودتر به این مهم نیز پردازند.

در قبال انجام این مصاحبه با شعبان جعفری دو پیمان بستم که به آنها سخت پابند ماندم: نخست آنکه با وی در نهایت صداقت رفتار خواهم کرد و به او «نارو» نخواهم زد؛ دو دیگر آنکه قول دادم از آرشیو شخصی‌اش تا آنجا که در توان دارم برای شناساندن ورزش باستانی، آئین زورخانه و پهلوانی بهره بگیرم. امروز هر دوی این پیمان را گرامی داشته‌ام.

در باره پیمان نخست: آنچه در سراسر کتاب می‌خوانید جز همان که خود شعبان جعفری به من گفته، نیست. هر چند اینجا و آنجا او را چالش کرده‌ام، ضبط و ثبت پاسخ‌ها و گفته‌های جعفری نشان موافقت یا مخالفت من مصاحبه‌کننده نیست، که در روایت حفظ

امانت کرده‌ام. در مقابل، او نیز با من پیمان بست که هر آنچه را پاسخ می‌دهد عین واقعیت باشد و آن پرسشی را که نخواهد، پاسخ ندهد. آیا او نیز به این پیمان وفادار مانده است؟ دوست دارم چنین فکر کنم ولی شمای خواننده آزادید که برداشت خود را داشته باشید. برای بسیاری از آنچه گفته است دنبال مدرک و سند گشته‌ام، تا آنجا که می‌شد به آرشیوها، مراکز اسناد و کتابخانه‌ها سر زده‌ام و از راهنمایی‌ها، گفته‌ها و نوشته‌های دیگران سود برده‌ام. ولی جاده همیشه هم صاف و هموار نبود. گاه موفق به پیمودن همه راه نشدم و به دست‌اندازهایی برخورددم. چرایش روشن است: بعضی از صفحات خاطرات ریختگی دارد و بعضی تاریخها گم هستند. تا آنجا که توانستم اینجا و آنجا پای صحبت شاهدان دیگر نشستم، ولی برای پاره‌ای از رویدادها دستم به دامان شاهدهی نرسید. مقابله کردن همه گفته‌ها با سند و مدرک امکان‌پذیر نبود. تا آنجا که می‌شد رفتم و باقیمانده را به شمای خواننده می‌سپارم؛ شمایی که در طول کتاب با شعبان جعفری به سفری طولانی خواهید رفت و تنها به گوشه‌هایی از زندگی‌اش، از دریچه‌ای که خود وی آنرا گشوده، راه خواهید یافت. اثبات روایی و ناروایی گفته‌ها با پژوهشگران، شاهدان و دیده‌بانانی است که به‌دور از هرگونه پیشداوری، شور بازنگری تاریخ معاصر را در سر دارند.

اما درباره پیمان بعدی: پیوست پایانی کتاب «واژه‌نامه ورزش باستانی به روایت شعبان جعفری»، از لابلای آرشیو شخصی خود وی که سالها درون یک قوطی مقوایی بزرگ در گوشه‌ای طاقش نشسته بود در آمده است. امیدوارم حق مطلب را ادا کرده باشم که بزرگترین عشق زندگی او همین ورزش باستانی است.

همانگونه که می‌توانید حدس بزنید، مصاحبه‌ها آن نظم و ترتیب تاریخی لازم را که در این کتاب آمده است، نداشتند. تنظیم این کتاب بیشتر به دوختن یک چهل تکه شباهت داشت. در فرایند این ریزه‌کاری‌ها شعبان جعفری با صبوری -- پنجشنبه‌هایی که با هم دیدار داشتیم -- یک عکس، یک بریده‌نشریه، یک نامه یا یک بیانیه برای من آورد. بسیاری از یاران من و رفقای او درگردآوری عکسها و اسناد ما را یاری دادند.

در اینجا باید به نکته‌ای اشاره کنم که هنوز برای خودم هم جای پرسش دارد: چرا شعبان جعفری، با سابقه‌ای که از فرهنگ و شیوه‌بارآمدنش داریم، باستانی‌کاری از تبار دوازده

مردسالاران جنوب شهر، تصمیم گرفت سفره دل خود را در مقابل یک زن بگشاید؟ پاسخش را نمی‌دانم ولی چه اهمیتی دارد! مهم اینکه از این بخت‌یاری خوشنودم و جا دارد از صمیم قلب از او بابت این رخصت سپاسگزار باشم.

در انجام این طرح همراهی بی‌دریغ و پشتکار باورنکردنی همسر من نجات سرشار، که بسیار دوست داشت این کتاب چاپ شود، پایگاهی ویژه دارد. بدون حضور مؤثر او این کتاب هرگز به وجود نمی‌آمد. توجه کنجکاوانه پسرانم سپهر و هومن - - نمایندگان نسل دوم مهاجر ایرانی - - به این کتاب مرا در راهی که می‌رفتم بسیار تشویق کرد.

از عزیزانی که انتشار این کتاب و امداد یاریها و راهنمایی‌های آنان است، باید نخست از دکتر صدرالدین الهی نام ببرم که در طول نوشتن کتاب چون خود من، با هیجان در انتظار پایان کار بود و با گشاده‌دستی وقت گرانبهای خود را در اختیار من گذاشت. سپس از هادی خرسندی که فکر انجام مصاحبه را بسیار پسندید و مرا دلگرم کرد؛ از بیژن خلیلی که حافظه اعجاب‌آورش همواره در کارهای پژوهشی به داد من رسیده است و فریار نیکبخت که با ریزبینی و نظم فکری ویژه‌اش جای بسیاری از علامت سؤالها را پر کرد؛ از زاون برای نکته‌سنجی‌هایش؛ از تورج نگهبان برای داوری عادلانه‌اش و از عباس حاجیان برای راهنمایی‌هایش. قدردان کمک یاران دیگرم ایران مسیح، ژاله کامران، پروانه یوسف‌زاده، حسین زاهدی و حسین وحیدتهرانی نیز هستم. سپاس از دوستان شعبان جعفری سیروس یگانه، شهرام شایسته، مهدی باباف، یوسف بوداگی، حبیب آقالرپور و کامبیز شامیاتی که ساعات زیادی از وقتشان را صرف این پروژه کردند.

نسخه پایانی این کتاب به صورتی که می‌بینید بدون یاری ارزشمند دکتر هوشنگ شهابی، دکتر احمد کریمی حکاک، دکتر حبیب لاجوردی و دکتر عباس میلانی که با خواندن نسخه اولیه کتاب و توصیه‌های موشکافانه خود مرا مورد مهر بی‌پایان قرار دادند، امکان‌پذیر نبود.

جا دارد از اما دلخانیان، مهرداد انوری، عباس حجت‌پناه و هنریک گالستیان نیز که در بخش هنری و فنی با بردباری این بار سنگین و دشوار را به منزل رساندند، صمیمانه سپاسگزارم.

مارچ ۲۰۰۱ - لس‌آنجلس

عکس شماره ۱۷۱ - هما سرشار درحال مصاحبه با شعبان جعفری

نخستین دیدار: ۱۵ جولای ۱۹۸۶

س - آقای جعفری، شما نمی‌خواهید خاطراتتان را برای مردم تعریف کنید؟

ج - چرا، باشه سرفرصت. چل ساله... پنجاه ساله... با دو تا کلام حرف که تموم نمیشه!

س - من نمی‌خواهم مجبورتان کنم ولی این خاطرات شما یک روزی با ارزش می‌شوند.

همه انسانهای معروف و مشهور خاطراتشان را نوشته‌اند. چرا شما نه؟

ج - ما خانوم جزو کوچیک هستیم، جزو درویشا هستیم، ما کجا اونا کجا؟

س - منظورم این است آنهایی که نوشتند و نگفتند، وقتی از این جهان رفتند همه

خاطراتشان هم با خودشان زیر خاک رفت. شما اینها را برای فردایی می‌گذارید که معلوم

نیست کی هست: دو دقیقه دیگر، پنج دقیقه دیگر یا چند سال دیگر!

ج - والا خانوم ما همیشه خاطراتمونو تو گود زورخونه میگفتیم، نه اینکه فکرکنین ما

خاطراتو تو سینه خودمون نیگر میداریم! نه این مرامو نداریم. خُب ایشالا به امید خدا،

چشم! خود منم میدونم مرگ حقه و بالاخره همه این راهو میرن. میگه: «مرگ همچون ز

در آید که تو حیران باشی.» مرگ حقه! میاد! پشت سر آمده.

س - پس پشت گوش نیندازید، بگویید دیگر!

ج - آخه به قول معروف:

با هر که درد خویشتن ابراز می‌کنم خوابیده دشمنی است که بیدار می‌کنم

س - از بابت من خیالتان راحت باشد. قول می‌دهم پشیمان نشوید، به شرطی که قبول کنید

بعد از اینکه مصاحبه تمام شد، آنرا به صورت کتاب در بیاوریم.

ج - بله، خُب آگه قرار شد حرف بزئم، شما باید کتابش کنین. ما جور دیگه‌ای جز کتاب

نمی‌خوایم. باید به صورت کتاب باشه که همه بتونن بخوننش. باید یه جوابی باشه برای

همه کتابا و مقالات و این چیزایی که نوشته شده!

س - حتماً کتابش می‌کنیم. شما جزو انسانهای سرشناس ایران هستید و کتاب خاطراتتان خواننده بسیار خواهد داشت.

ج - والا، آخه چی بگم! تو اون مملکت هرکی رو میخواستن مجازات کنن سرشناسش میکردن. اینو جداً میگم خانوم، بعضی از مردم بیخود و بیجهت، ما رو میکنن عَلم یزید و همینجوری حرفای مفت میزنن!

س - پس گفتن خاطرات و نوشتن کتاب واجب می‌شود.

ج - بله، ولی تا حالا هرکی هر چی کرده من این کارو نکردم. البته اگه یه روز با شما حرف زدم، تا وقتی بهتون نگفتم باید پیش خودتون باشه.

س - صد در صد. خیالتان راحت باشد. کی شروع کنیم؟

ج - فعلاً صلاح نیست، آخه من الان با یه مشت از اینا آشنا، بر و بچه‌هاشونو میشناسم. س - خیالتان راحت باشد. اگر دوست داشته باشید وقتی این مصاحبه‌ها را ضبط کردیم، نوار اصلی را می‌دهم دستتان پیش خودتان باشد که مطمئن باشید اصلاً هیچ‌جا پخش نخواهد شد.

ج - نه، حرفی ندارم. حُب، شما یه آدم خاطرجمعی هستین. من رو اصل همینم قولشو به شما میدم و میام خدمت شما. وگرنه انقد از اینور و اونور به ما مراجعه کردن! تا حتی از واشنگتن اومدن، یه عده از همین لُس آنجلس اومدن، قبول نکردم گفتن نمیخوام. یه دکتر بود تو فلوریدا، میامی. این دکتر به من میگفت: «آقای جعفری بیا اینجا یه خونه در اختیار میذارم...» به مولا، به این نمک، «... اینجا راحت یه سال بشین توش. هر قدرم بخوای بهت میدم بشین این خاطراتو برای ما بگو.» جون شما به مولا. ولی من هر وقت خاطراتمو بگم همینجوری میگم، نه به خاطر پول، این کارا تو مرام ما نیست. ولی حالا دوست ندارم، اصلاً هیچ جوری دوست ندارم.

س - می‌دانید چرا این همه مردم علاقه‌مندند شما خاطراتتان را بگویند؟ چون همه نقش شما را در یک اتفاق بسیار مهم تاریخ معاصر ایران، مؤثر می‌دانند. هر جا که حرف ۲۸ مرداد می‌شود، صحبت از سقوط دولت دکتر مصدق پیش می‌آید، اسم شما هم هست. حالا آنهایی که مخالف هستند شما را مقصر می‌دانند، آنهایی که موافق هستند فکر می‌کنند

شما کمک کردید سلطنت پهلوی باقی بماند. خلاصه بسیاری معتقدند در جریان کودتای ۲۸ مرداد شعبان جعفری حکومت ملی دکتر محمد مصدق را سرنگون کرد، شاه را برگرداند و در نتیجه اسمتان را گذاشتند «شعبان تاجبخش».

ج - اولاً، آگه تو مملکتی که شاه و نخست‌وزیر و ارتش داشت من کودتا کردم و دولت رو ساقط کردم، اون دولت به درد لای جرز میخورد. دوماً، آخه یه چیزی ام هست، اونایی که میگن من باکیم روزولت ملاقات کردم، من که تا ظهر ۲۸ مرداد تو زندان بودم. س - همین قضایا را باید بگویند تا روشن شود، همه کسانی که دست اندرکار کودتای ۲۸ مرداد بودند و نقشی داشتند حرفشان را زده‌اند، چه ایرانی و چه غیر ایرانی. حالا نوبت شماست!

ج - چرا کار خوب یه نفرو هیچوقت نمیگن؟ به خدا قسم این حرفا زدن نداره، من احتیاج به چیزی ندارم. من از اون وقتی که یادم میاد همه‌ش کار مردموراه مینداختم، تا موقعی که از مملکت اوادم بیرون. همه شون همین حالا حی و حاضرین. به خدا طرف تو خیابون منو مبینه میگه: «آقا، یادته جواز منوگرفتی؟». میگم: «والا اصلاً نمیدونم شما کی هستی!» یکی دیگه میگه: «یادته از مدرسه نمره‌ها موگرفتی، کار من درست شد اوادم اینجا؟» حالا اینارو که نمیان بگن. فقط هی میگن آی فلانی همچی کرد، آی همچو کرد!

س - دلش این است که خودتان هیچوقت حرف نزده‌اید، در نتیجه به خیلی‌ها فرصت داده‌اید هر چه دلشان می‌خواهد درباره شما بگویند و بنویسند.

ج - بذار بگن!

س - نه، نشد. اگر لازم باشد می‌شود تاریخ را تصحیح کرد. اتفاقاً لازم هم هست. شما که اهل ورزش و مردانگی هستید، از چه می‌ترسید که پنهان می‌کنید؟ کسی مانع می‌شود که نگویند؟ سالها از آن ماجرا گذشته، شصت هفتاد سال از عمرتان گذشته، چه چیزی را آخر عمری می‌خواهید حفظ کنید؟

ج - حالا یه روز بهتون میگم.

س - نکند می‌ترسید جان یا حیثیت کسی به خطر بیفتد؟! اگر این را بگویند من هم قبول دارم. ولی...

ج - خود شما دارین میگین دیگه! غیرت و روحیه ورزشکاری من اجازه نمیده تو این

موقعیت که همه گرفتار و ناراحتن اسمشونو بیارم. آخه میدونین خانوم، آدم آگه بخواد بگه الان خیلایشون در حیات هستن و میدونم ناراحت میشن. فردا زن و بچه یارو میاد سراغ آدم گله میکنه. آخه یه چیزاییه که من با این دو تا چشای خودم دیدم. با اینا رابطه داشتم و میدونستم که پاریاشون به این شاه و به این مملکت و به این دستگاہ خیانت کردن، الان بیشترشون هنوز زنده، اینجا هستن، چند تایی ایران هستن، چند تاشون لندن هستن.

س - دیگر از این کارها گذشته است. شما زیادی ملاحظه کار و محتاط هستید. بخشی از این ملاحظات قابل توجیه و پذیرش هستند. برای اینکه می‌خواهید کسی را به خطر نیندازید، اسم کسی را نیاورید، نشانی از کسی ندهید. اما شاید مقداری هم احساس گناه باشد، شاید امروز از آن کارهایی که انجام دادید و از فعالیت‌های گذشته‌تان راضی نیستید. ج - خیر. همچی چیزی نیست. من از تمام کارهایی که در گذشته کردم راضی‌ام. من جز خدمت به شاه و مملکت هدف دیگه‌ای نداشتم.

س - منظورم شمای تنها نیست: هرکدام از ما به نوعی احساس غبن، احساس نارضایی، احساس گناه می‌کنیم، چون فکر می‌کنیم عملکردمان نادرست بود که مملکت به اینجا کشیده شد. شما هم فعال بودید و هم توی صحنه. ولی اگر به کاری که کردید ایمان داشتید، هر چند نتیجه‌اش مطابق میل دیگران و شاید خودتان نشد، بهترین راه اینست که آنچه را در دل دارید بیرون بریزید.

ج - ایشالا می‌گم براتون. بالاخره یه روزی می‌گم.

س - شما بگذارید اینها را ضبط کنیم. اصلاً لازم هم نیست من هما سرشار با شما صحبت کنم. خودتان توی خانه که نشسته‌اید، یک ضبط صوت و نوار بگذارید و حرف بزنید و بگذارید کنار. بگذارید توی گنجی درش را ببندید.

ج - خانوم من به شما قول دادم آگه یه روزی حرف بزنم جز با شما باکس دیگه‌ای حرف نمیزنم، خیالتون راحت باشه. آدم حرف دلشو فقط به کسی که قبولش داره می‌گه. من شما رو قبول دارم!

س - متشکرم. ولی تا دیر نشده این کار را باید بکنید، قول می‌دهید؟

ج - باید یه موقع سر فرصت پیام خدمتتون. من تا حالا هیچ نگفتم ولی دلم می‌خواد بگم دیگه!

لس آنجلس، ۱۵ جولای ۱۹۸۶

ای دل ز محبان و رفیقان خبری نیست از کوبه دولت شاهان خبری نیست
از تخت جم و ملک سلیمان خبری نیست یک سرز بد و نیک عزیزان خبری نیست

آیا به کجایند کز ایشان خبری نیست

بخشی از یک غزل کوچک باغی در بیات تهران که به یادگار توسط شعبان جعفری برای نویسنده کتاب خوانده شد.

(پشت نویس عکس)

به عکس من ای عکس جاودانی باش نمونه‌ای ز غم و رنج زندگانی باش
در آن دمی که ز قبرم گیاه می‌روید تو یادگار من و دوره جوانی باش

سجل احوال

س ۱- آقای جعفری، متولد چه سالی هستید؟

ج - متولد اول فروردین ۱۳۰۰

س - اهل کجائید؟

ج - من بچه تهرانم، بچه سنگلج. خود سنگلج.^۲ محمدرضا شاهم تو سنگلج دنیا اومده.

خونه رضاشاه اونجا بود، بهش میگفتن محل باجی مالوها یا کوچه روغنی ها.

س - پدر و مادرتان چطور؟

ج - مال سنگلج. همه شون سنگلجی هستن.

س - می دانید چرا رضاشاه دستور داد محله سنگلج را خراب کنند؟^۳

ج - رضاشاه خدا بیامرز دش، وقتی از سنگلج اومد بیرون، داد خرابش کردن و پارک

شهرش کردن. وقتی ازش پرسیدن: «چرا اینکارو کردین؟» گفت: «برای خاطر این که

قنات سنگلج به جاهای فاضلاب راه داشت و آب رو خراب میکرد.»

س - یعنی از نظر بهداشتی؟

ج - بله از نظر بهداشتی. راستم میگفت چون این سنگلج محل خیلی شلوغی بود. تمام

۱- حروف «س» و «ح» نماد حروف اول نام «سرشار» و «جعفری» است و نه «سوال کننده» و «جواب دهنده». چون در بخش هایی از مصاحبه، «س» الزاما پرسشی مطرح نمی کند و «ح» الزاما پاسخ نمی دهد.

۲- نقل از کتاب تاریخ اجتماعی ایران در قرن سیزدهم، نوشته جعفر شهری: «... محله سنگلج یا ناحیه ۴ محدود بود از شمال به خیابان سپه تا سه راه خیابان خیام و از جنوب تا بازارچه قوام الدوله (بازارچه ای در شرق میدان شاهپور یا میدان دروازه قزوین قدیم) و گذر قلی خان (گذری در امتداد بازارچه قوام الدوله، بعد از بازارچه معیر و اولین گذر از طرف خیابان خیام) و از شرق به خیابان جلیل آباد (خیام) و از غرب به خندق غربی (خیابان سیمتری) ... ر.ک. به سند شماره ۲/۱».

۳- هر چند شیوه صحیح خطاب کردن، نوشتن، سخن گفتن از پادشاهان و بلندپایگان به کارگیری ضمیر سوم شخص جمع است، ولی در این کتاب - به دلیل استفاده از زبان محاوره ای - از همه افراد با ضمیر سوم شخص مفرد سخن می رود و الفاظ و القاب تشریفاتی هم کمتر دیده می شود.

خونه‌هاشم کاهگلی و خیلی قدیمی بودن. چاه فاضلابم زیاد داشت دیگه. یه آب انبارم داشت که اقلاً پنجاه و پنج تا پله میخورد تا اون تهش. باورکن خانوم، وقتی می‌رفتیم آب بیاریم، خدا رفتگون شما رو بیامرزه، مادر ما چارقده شو میداد میگفت: «برو بگیر زیر شیر، خاکشی نره تو کوزه!» یه همچی وضعی بود. گاهی وقتم تو اون قنات موش مرده میومد. سر قنات سنگلج همون بالای سنگلج بود. یه خُرده از تکیه سنگلج که دور میشد تقسیم میشد، آب یواش یواش میومد بالا، از رو میومد. بعد یه شاخه میرفت مثلاً طرف امیریه، یه شاخه میرفت طرف دباغ‌خونه، یه شاخه میرفت درخونگاه، یه شاخه میرفت طرف گذر رضاقلی، یه شاخه میرفت طرف چهارراه حسن‌آباد. اونوقت اهالی محل شبا میرفتن از اونجاها آب میریختن تو خونه‌هاشون و سر این آب دعوا میشد. یکی میگفت: «امشب نوبت منه!» یکی دیگه یه چیز دیگه میگفت. بساطی بود.

س - دعوا به خاطر آب، قیافه میراب، آب تو آب انبارها انداختن و بقیه قضایا راکم و بیش من و هم سن و سالهایم یادمان هست. بچه چندم هستید؟

ج - والا پدرم چارده تا بچه داشت.

س - از یک زن؟

ج - بله، من دونه آخریش بودم. اونا همه مردن، فقط من یکی موندم. سیزده تاش مردن. فقط من موندم. پدرم، خدا رحمت کنه رفتگون شما رو، از اون لوطیا و مشتتای محل بود و به حساب معروف بود.

س - از سیزده تا خواهر و برادر چند تا در بچگی مردند؟ چند تا در جوانی؟ چند تا بزرگ شدند و از دنیا رفتند؟

ج - همه‌شون همین جور که بزرگ شدن مردن دیگه!

س - از آنها هیچ بچه‌ای مانده؟ یعنی خواهر و برادری بودن که عروسی کنند و...

ج - بله، بله. بچه مونده. از یه خواهرم، خدا رحمتش کنه، چارده تا بچه مونده. بچه‌هاشم بچه دارن. بچه‌های اونام باز بچه دارن.

۱- نقل از کتاب «تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم» نوشته جعفر شهری: «... گذر بازارچه ماندی بی سقف بود که غالباً بر سر سه‌راهی با چند یا چندین دکان تشکیل می‌شد. هر چند دکانهای گذرها راه‌انداز کار اهالی محل بود (بقالی، نانوا، قصابی و...) پاتوق جوانان محل نیز بود که برای دیدار هم و قرار و مدار و متلک پرانی به زنان و دختران در آن گرد آمده، سرکوجه‌های آن جمع می‌شدند. گذر دباغخانه در سه راهی کوچه مستوفی قرار داشت و کوچه‌های شمالی و غربی آن به طرف محله سنگلج و خیابان شاهپور بود...»

س - ازدواج کرده‌اید؟

ج - یه دفعه با همون یه زن. خدا رحمت کنه رفتگون شمارو، پنج شیش سال پیشتر فوت کرد. برده بودنش زندان، اومد بیرون و فوت کرد.

س - چرا زندان؟

ج - والا میخواستیم یه کاری کنیم بیاریمش بیرون، ممنوع‌الخروج بود، گرفتنش و اینا...

س - به این بخش بعداً می‌پردازیم. چند تا فرزند دارید؟

ج - یه دونه پسر دارم: حمید. (عکس شماره ۲/۲)

س - حمید کجاست و چکار می‌کند؟

ج - ایرانه، کار میکنه، زن و بچه‌ام داره.

س - یک بچه کم نبود؟

ج - والا چون همه‌ش دنبال این بساطا بودم، دیگه زاد و ولد نکردم.

س - یعنی چون سیاسی شدید وقت بچه‌دار شدن نداشتید؟

ج - بله. [خنده] والا ما اصلاً نمیدونستیم سیاست و این حرفا چیه. باورکن سرمون تو کار خودمون بود و به دولت و شاه و نخست‌وزیرکاری نداشتیم. جون شما والا! اینا خودشون برای من این بساطرو درست کردن.

س - چه کسانی؟ کدام بساط را؟

ج - خود دستگاه دیگه! همین بساطی که شما میبینی... وگرنه من اصلاً خودم روحم اطلاع نداشت.

س - قبل از اینکه سیاسی بشوید چکار می‌کردید؟

ج - من از همون اولشم کار میکردم.

س - یعنی چه کاری؟

ج - اول دم دست پدر خدا بیامرزم که بقالی داشت بودم.

س - کجا؟

ج - محل خودمون، گذر دباغ خونه. یعنی سنگلج روکه خراب کردن ما اومدیم دباغ خونه. اونجا یه خونه داشتیم که چارده تا اتاق داشت - - مثل خونه قمر خانوم. ما تو اون خونه مینشستیم. پدرم یه دکون بقالی داشت همون بغل خونه‌مون.

س - از کی رفتید پهلوی پدرتان؟ از چه سنی تو مغازه بقالی کار می کردید؟

ج - از همون بچگی. دو سه ساله بودم.

س - هیچ مدرسه رفتید؟

ج - والا مدرسه... تقریباً... مدرسه بصیرت رفتم. با تیمسار رضا عظیمی و تیمسار مهدی رحیمی اینا، مدرسه بصیرت بودیم. بعدم رفتم مدرسه عنصری. بعد رفتم به مدرسه ای به نام مدرسه اسلام.

س - چرا این همه مدرسه عوض می کردید؟

ج - آخه بیرونم می کردن. [خنده]

س - چرا؟ شر بودید؟ اذیت می کردید؟

ج - آره دیگه، بیرونمون می کردن. آخرشم پدر خدایا مرزم نداشت بریم دیگه.

س - مدرسه تان توی کدام محل بود؟

ج - مدرسه مون تقریباً توی همون تکیه حاج رجبعلی، یعنی مُخ سنگلج. سنگلج چند تا محل کوچولو دور و ورش داشت: درخونگاه بود، دباغ خونه بود، چه میدونم، اون تکیه حاج رجبعلی بود، گذر رضاقلی خان بود. اینا تمامشون میشد چال سنگ. اون ناحیه رو چال سنگ می گفتن.

س - می دانید چرا این اسم را به محله درخونگاه داده بودن؟

ج - بله. قدیما به محل بود به نام سنگلج به محلم بود به نام چال میدون. هر دو تاشون خیلی معروف بودن. اونوقت مثلاً چال میدونیا دسته راه مینداختن میومدن سنگلج، سنگلجیا دسته راه مینداختن میرفتن چال میدون. اونوقت اونجا یه نخلی بود... نخل رو نمیدونم شما یادتون میاد؟

س - منظورتان درخت نخل است؟

ج - نه، پس ندیدین!

س - مگر چه بود؟

ج - عرض میکنم: نخل به چیزی بود که... تقریباً نصف این اتاق به همچی چیزی. به گنبد سرش بود، به گنبد اینورش بود، به گنبد اونورش. به اصطلاح مثل همین امامزاده ها. به قاعده همین امامزاده هام به چیزی درست می کردن که با چوبای کلاف اینجوری [انگشتان دو

دست را به حالت یک در میان برای نشان دادن بافت چوبها در هم می‌کند] تمام بسته‌بندی شده بود. اونوقت یکی مینشست پائین اون گنبد با چماق‌ای نقره، این گوشه‌شم همینجور، اون گوشه‌شم همینجور.

س - یعنی مثل یک اتاق بود؟

ج - بله دیگه یه اتاق، ولی متحرک بود، یعنی تکون میخورد. دویست سیصد نفرم دورش سینه میزدن. چار تا تیرکم زیرش بود، یهو صد تا دویست تا گردن کلفت زیر این تیرکا میرفتن. باید همه گردن کلفت باشن، بعد میذاشتن زیرش میاوردنش بالا. بعد همینا «حسین، حسین» میگفتن و راه میرفتن. بعد هفت هشت نفر میرفتن روی اون گوشه‌های دور تا دور نخل که بلنده و روی شونه‌های مردمه، اون بالا مصیبت میخوندن و هرکاری میخواستن بکنن فرمون میدادن. اونوقت بالای این نخل که مثل گنبد میمونه پرچم سیاه و سفید و اینا میذاشتن، اونوقت اینو یه دور دور حسینه یا تکیه‌شون میگردوندن و باز میبردن میذاشتن سر جاش. سابق اینجوری بود.

س - یعنی وقتی دسته‌ای می‌خواست راه بیفتد نخل را با خودش می‌برد؟

ج - نه، فقط یه دور دور تکیه میگردوندنش و باز میذاشتنش سر جاش. اونوقت میرفتن گوشه‌هاش یکی اینور مینشست، یکی اونور، یکی‌ام اون جلو با چماق سرنقره‌ای و «حسین، حسین» میکردن. دور تکیه‌رم سیاهپوش میکردن. وقتی سنگلجیا میرفتن چال میدون، نخل رو بلند میکردن و میردن طرف سنگلج. اونوقت این چال میدونیا که نمیخواستن اینا بیان نخل رو ببرن - - بُب نخل خودشونه دیگه! - - اینا میریختن که ندارن. چال میدون یه گردن کلفت داشت به نام حاجی معصوم که یه قداره معروف داشت. رو قداره‌ش با خط طلا نوشته بود: «حاجی معصوم، برق قدارت عالمو ترسوند!». یکی از گردن کلفتای سنگلجم که خیلی معروف بود، هاشم عرفگیر بود. اونو و بقیه گردن کلفتا این نخل رو ورمیذاشتن میاوردن سنگلج تو درخونگاه - - درخونگاه بغل سنگلجه، به هم بستگی داره، به هم وصله - - میذاشتن اونجا. بعد چال میدونیا میومدن نخل رو ببرن. هر دفعه میومدن ببرن یه قتلی، یادعوایی میشد، چند دفعه! بعد بسکی خونریزی میشد اسم اونجا رو میدارن درخونگاه: یعنی در خون‌گاه.

س - یعنی سر یک نخل بین اهالی دو محل دعوا می‌شد و خونریزی راه می‌افتاد؟

ج - بله دیگه.

س - چه اطلاعات جالبی! حالا برگردیم سر صحبت قبلی. از چه سنی دیگه مدرسه نرفتید؟

ج - والا... تقریباً تا کلاس چار خوندم. بعدش دیگه نرفتم.

س - باز برگشتید به مغازه بقالی پدر؟

ج - نه. رفتم سرکار. پدرم، خدا بیامرزش، منو گذاشت ریخته‌گری. از ریخته‌گری بیرون کردن، آورد گذاشت آهن‌گری. همین‌جور یکی یکی ما رو میذاشت سرکار، نمیذاشت بیکار باشیم. بعد سرلشکر [سرتیپ اسماعیل] شفایی رئیس قورخونه که به حساب همه‌کاره رضاشاه اینا بود تو محل ما مینشست. پدرم باهاش صحبت کرد. خدا بیامرزش، اون منو برد تو قورخونه. یه مدتی ام تو قورخونه کار کردم. قسمت سوهانکاری.

س - وقتی پدرتان فوت کرد چند ساله بودید؟

ج - تقریباً دوازده سالم بود.

س - آنوقت نگهداری مادر به عهده چه کسی افتاد؟ مادرتان را شما نگه می‌داشتید؟

ج - نه. یه داش داشتم، خدا رفتگون شما رو بیامرز، خیلی شیخ مسلک و به حساب متدین بود. ماست میزد، ماستشم خیلی معروف بود. ماست حاج علی اکبر جعفری معروف بود. (عکس شماره ۲/۳) اون به حساب، همه ما رو اداره میکرد. یه داش دیگه داشتم از خودم بزرگتر که اونم به حساب کار میکرد. اونم ما رو اداره میکرد.

س - تمام خانواده را؟

ج - بله.

س - از چه سنی به طرف ورزش رفتید؟

ج - والا از همون اولش، تقریباً ده چارده ساله بودم که داشم ورزش میکرد. منم تقریباً چارده سالم بود که رفتم. اول راهم نمیدادن.

س - چرا؟

ج - اونوقتا زورخونه آدمای چل سال کم‌تر راه نمیدادن. اصولاً زورخونه پیش از من طوری بود که یکی میخواست بره زورخونه تا ریش نداشت راهش نمیدادن. اونوقت یارو میرفت مثلاً یه شونه، از این شونه آهنیا میگرفت فرو میکرد تو صورتش که بتونه بره تو ۱- اداره قورخانه یا اسلحه سازی قشون واقع در خیابان سنگلج، خیابان خیام بعدی، مقابل اداره روزنامه اطلاعات بود.

زورخونه! اونوقتا تو زورخونه یه همچی وضعی بود. بله! بعدش دیگه ما یواش یواش میرفتیم دم زورخونه و همونطور که مرشد اون تو ضرب میگرفت، ما بیرون همینجور واسه خودمون میچرخیدیم. همینو یاد گرفتیم تا رفتیم تو و دیگه یه خرده شیرینکار شدیم.

س - شیرینکار یعنی کی؟

ج - به اونایی که خوب ورزش میکنن، خوب میچرخن، خوب کباده میزنن و خوب سنگ میگیرن میگن شیرینکار. ما رفتیم یواش یواش اینا رو خوب بلد شدیم و موندیم توش دیگه. بعد رفتیم یه زورخونه تو اون بازارچه کل عباسعلی^۲ که صاحبش نمیتونست بگردونتش. من که یه جایی میرفتم، همه میومدن سراغ من ورزشمو تماشا کنن. ما اونجا رو گرفتیم و چند مدتی ام اونجا رو اداره کردیم تا این بساطا پیش اومد و افتادیم زندان.

س - اولین باری که زندان رفتید چند سالتان بود؟

ج - اولین دفعه که افتادم زندان پونزه سالم بود.

س - به چه جرمی زندان افتادید؟

ج - تو محل دعوا کردیم. از همین کارایی که میکریم دیگه!

س - شما وضعتان تو محل چطور بود؟ دار و دسته داشتید؟ با بر و بچه‌های محل با هم بودید و دسته‌بندی می‌کردید؟ نمی‌دانم در ایران به اعضای یک گروه چه می‌گفتند، مثلاً اینجا بهشان می‌گویند گنگ [gang]. می‌خواهم بدانم آن موقع شما توی آن گروهها سردسته بودید؟ بچه‌ها دنبال شما می‌آمدند یا شما دنباله‌رو آنها بودید؟

ج - میدونین؟ اونوقتا یه جوری بود که تو محل، به قول حرف جنابعالی، صحبت سردستگی نبود که مثلاً یه عده جمع بشن و دسته بشن که: «بیاین بریم با اونا دعوا کنیم!» نه. بچه‌های

۲- اشاره به داستان زیر نقل از کتاب شگوشه‌ای از تاریخ اجتماعی تهران قدیم، نوشته جعفر شهری، صفحه ۸۲: ... یکی از اصول فتوت (جوانمردی) بلوغ است و نابالغان حق ورود به جرگه جوانمردان را ندارند. به همین علت از قدیم‌الایام به جوانان نابالغ اجازه لخت شدن در گود زورخانه نمی‌دادند و معتقد بودند کسانی باید وارد گود شوند که شانه به موی محاسنشان بند شود. به طوری که مشهور است جوان ساده رویی به زورخانه رفت و چون ریش نداشت از لخت شدنش جلوگیری کردند. به او گفتند: «هر وقت محاسن برآوردی و توانستی شانه را بر آن استوار کنی به زورخانه بیا.» جوان که خوی جوانمردی و تعصب فتوت داشت شانه را از جیب خود درآورد و به شدت به گوشت صورت خود فرو برد و گفت: «اگر شانه به ریشم نمی‌نشیند به گوشت صورتم می‌نشیند!» و به جرگه ورزشکاران درآمد...

۱- نقل از کتاب «ایران قدیم و تهران قدیم» نوشته ناصر نجمی:

... بازارچه کربلایی عباسعلی واقع در جنوب چهارراه حسن آباد منتسب به کربلایی عباسعلی گمرکچی از چهره‌های سرشناس سنگلج بود که گفته می‌شد در مقابل فحش‌های آبدار و تازه‌ای که شوخ‌طبعان به او می‌دادند، به آنها پول می‌داد و در واقع «فحش‌خری» می‌کرد...

هر محلی با خودشون بودن. (عکس شماره ۲/۴) مثلاً خود من: چون بیشتر اینور اونور میرفتم و زد و خورد میکردم، معروفتر شده بودم. یه همچی چیزی بود. اونوقت دسته‌بندی اینجوری نبود که مثلاً هر کسی دسته داشته باشه.

س - همدوره‌های شما چه کسانی بودند؟

ج - همدوره‌ایای من تو محل؟! ... خُب بچه‌ها خیلیا بودن...

س - اسمشان یا لقبشان چه بود؟

ج - مثلاً سیداکبر خراط بود، ممد آهنگر بود که اعدامش کردن. ناصر فرهاد بود که موهای بور و چشای زاغ داشت. اونم به جرم دو فقره قتل اعدام شد. (عکس شماره ۲/۵) اولیش امیر بود، بهش میگفتن امیر آهنگر، دومیش تقی بارفروش بود. بعد ناصرم اعدام کردن. همه رو اعدام کردن.

س - همه اینها به جرم قتل اعدام شدند؟

ج - بله دیگه، قتل کرده بودن که اعدامشون کردن. خدمت شما عرض کنم، ناصر فرهاد که زده بود امیر و کشته بود، یه وقت میره در یه قنادی شیرینی بگیره، قناده بهش میگه: «وقتی شیرینی میگیری پولشو باید بدی!» میگه: «اگه حاج غلام اومد، بگو من میام میدم!» گفت: «نه! پولشو بده بعد وردار ببر، یا وایسا خودش بیاد!» سر همین یک و دو میکنن، میگه: «اگه میخوای دعوا کنی بریم آسانسیه...» آسانسیه میدونین کجاست؟

س - نه.

ج - اون موقع راه آهنو میگفتن آسانسیه!

س - فهمیدم.

ج - ... اینا یه درشکه گرفتن و سوار شدن و رفتن طرف آسانسیه دعوا، که تو همون درشکه سر سرای مشیرالسلطنه دعواشون میشه و این ناصر چاقو میزنه به شیکم امیر. امیر گردن کلفت تر از ناصر بود، اما ناصر چاقوکش بود. خلاصه اون امیره میمیره، ناصر و میبرن زندان. پدر این ناصر دم اتاق سرتیپ شاپور مختاری که اونموقع رئیس شهربانی بود، گروهبان آژانا بود. وقتی اونو میگیرن میبرن زندان، پدرش میره این در و اون در میزنه تاسه سال بعد از زندان

۱- آسانسیه برگرفته از کلمه فرانسو Station به معنی ایستگاه است و اصطلاحاً به ایستگاه راه آهن واقع در انتهای خیابان شاهپور گفته می‌شد.

میاردش بیرون. من حالا نمیدونم اینا رو برای چی میخوانین پُرکنین؟ اینا که لازم نیست؟
س - نه لازم هست. می‌خواهم ببینم محلی که در آن بزرگ شدید چه حال و هوایی داشت.

ج - بله... خلاصه، تو سنگلج یه شیرخونه واز شده بود. این ناصر بعد از دو سه ماه که از زندان بیرون میمونه، یه شبی - - یه سیدیوسف نامی بود و یه هاشم تُرکه - - اینا میرن دم اون شیرخونه حق بگیرن، اون شیرخونه داره خودش یه گردن کلفتی بود که حالا شیرهای شده بود، با اون دعواشون میشه، اون هاشمه میزنه یکی رو میکشه. بعد ناصر و میگین به جرم قتل، چون سابقه داشته دیگه. اون دو تام در میرن. هاشم شب میره تو ناحیه ده کشته میشه. سید یوسفم در میره. برای ناصرم حکم اعدام میبرن و تو توپخونه اعدامش میکنن.

س - باز هم از بچه‌های محل تعریف کنید.

ج - مثلاً بهرام خاقانی، بچه محل شاه‌آباد، یه بوکسور عالی بود که چون تو کاباره شکوفه‌نو آدم کشت زندانش کردن، چار سال حبسی کشید او مد بیرون. (عکس شماره ۲/۶)
س - سر پرداخت صورت حساب؟ شنیده بودم سر پول میزدن بین جاهل‌ها دعوا می‌شد، ولی تا حد قتل جلو می‌رفت؟

ج - آره، ولی این یکی داستانش جالبه: شب که میره شکوفه نو ارکستر برایش میزنه. اکبر تقی کهنه‌چی از جاهلای معروف جنوب شهر و بچه محل طیب بود. اونو و بقیه واسش دست میگین و پرت و پلا بهش میگن. بهرامم جوابشونو نمیده، بعد میان سر میزش میگن: «هیكل به این گنده‌ای، به این بی‌بخاری؟ این همه بد و بیراه بهت گفتیم چرا صدات در نیما؟» که عصبانی میشه و با شیشه شامپاین تعارفی که برایش آورده بودن میزنه تو سر یارو و طرف جابه‌جا میمیره!

س - این همان دوران بعد از جنگ جهانی دوم است که به خاطر چاقوکشی‌های زیاد، قانون تبعید چاقوکش‌ها و اشرار به بندرعباس به اجرا گذاشته شد؟ همان زمانی که تصنیف فروش‌ها آهنگ معروف «بندرعباس، جای لاتاس» را می‌خواندند؟

۲- ناحیه ده یا شهرنو محظی محدود و دیوارکشی شده بود و محل زندگی روسی‌ها به شمار می‌رفت.
۱- در این زمینه، در صفحه چهارم بسیاری از شماره‌های سال ۱۳۲۸ روزنامه باختر امروز به مدیریت دکتر حسین فاطمی، مطالب و گزارش‌هایی زیر عنوان «اخبار جنایی» دیده می‌شود. در شماره ۴۳، سال ۱۴، ۲۶ شهریور ۱۳۲۸ همین روزنامه خبر تشکیل کمیسیون تشدید مجازات در شهربانی چاپ شده است که کارش رسیدگی به پرونده افراد شرور و دزد و جیب‌بر و چاقوکش و ارجاع آن به وزارت کشور برای صدور رأی است. ر.ک. به سند شماره ۲/۷ صفحه ۴۴.

- ج - بله، تبعید میکردن. به خارک و اونظرفا.
- س - حالا چرا جاهل ها این همه روی همدیگر چاقو می کشیدن؟
- ج - حُب اونوقتا بیشتر چاقو میزدن دیگه، چاقو میکشیدن.
- س - بینم سیستم چه جورى بود؟ مثلاً بچه‌های محل و اینها از چه سنی چاقو داشتند؟
- ج - از سیزه چارده به بالا. خدمت شما عرض کنم که، یارو مثلاً وقتی زورش نمیرسید بزنه میرفت یه چاقو میداشت تو جیش... اینجوری بود.
- س - شما هم با خودتان چاقو داشتید؟
- ج - من؟ هیچوقت!
- س - هیچوقت نداشتید؟
- ج - هیچوقت!
- س - پس این چیزهایی که در مورد شما...
- ج - اینو راستی میگم، هیچوقت.
- س - ...می‌گویند که به این چاقو زدید یا به آن چاقو زدید بیخود است؟
- ج - آگه راست میگن همین الان تو تهران برن یه پرونده از من پیدا کنن، تو دستگاه شهربانی، که من چاقو به کسی زده باشم!
- س - با خودتان هم چاقو حمل نمی‌کردید؟
- ج - نخیر. من حُب زور داشتم، قلدر بودم، یوقور بودم، خوب بودم.
- س - یعنی به زور خودتان متکی بودید و چاقوکشی برایتان اُفت داشت؟
- ج - بله، به خودمون متکی بودیم! هیچوقت چاقو نمیکشیدیم.
- س - چماق چطور؟
- ج - نه. چوبم نه.
- س - چوب و چماق هم نه؟
- ج - اصلاً و ابداً.
- س - پس این که می‌گویند در شلوغی‌های ۲۸ مرداد با سیصد تا چماقدار آمدید و...
- ج - نه. نه. چماق و اینا رو میندن به آدم دیگه. البته حُب یه عده دنبالمون بودن. اونم داستانش علیحده است. عکسای اونوقت که موجوده! آگه کسی یه عکس منو با چماق

نشون بده راست گفته.

س - به این داستان بعداً خواهیم رسید.

ج - اینکه ۲۸ مرداد چه جویری رفتیم و چیکار کردیم امری علیحده است، این کارای محلی علیحده است. مال محل اینجویری بود که مثلاً به گردن کلفتی از این محل میرفت به محل دیگه دعوا میکرد. بعداً شب اون یکی میومد توی این محل که اونوگیر بیاره دعوا کنه. البته ما تو محل خودمون کاری میکردیم که اصلاً کسی جرأت نکنه پاشو بذاره تو محل. به وقتم آگه تو محل ما دعوا میشد مثلاً برای دفاع از ناموس زنای محل و این چیزابود. اونوقتا از این صحبتا بود.

س - یعنی زنها و دخترهای محل ناموس مردهای محل حساب می شدند؟

ج - آهان، باریکلا!

س - آنوقت کسانی که قتلهای ناموسی می کردند، برای درو و همسایه قهرمان می شدند؟

ج - معلومه دیگه! حالا که این حرفا رو زدین به چیزی میخوام بگم: البته این مال سالای پیشه، مال این آخریا نیست، مال وقتی که باشگاه رو داشتیم. به دفعه کار باشگاهم گیرکرد. یعنی اعلیحضرت، خدا بیامرز، یه فرمانی صادر کرد که بایستی سرپرست ورزش باستانی بشم، حکمشم هست. ما شدیم سرپرست ورزش باستانی. به طرحی تهیه کردیم و دادیم به دولت که تصویب کنه. بعد این طرح ما تصویب نشد. هی گفتن امروز فردا، امروز فردا، امروز فردا. یه روز اعلیحضرت تشریف آوردن تو دانشکده افسری، عکسشم دارم که دارن با من صحبت میکنن! اعلیحضرت هر سال - - گمونم جشن مهرگان بود - - واسه سردوشی دادن به افسرا میومدن دانشکده افسری. اونوقتا سرلشکر مقصودی رئیس دانشکده افسری بود و به ما گفته بود: «جعفری، این ورزشو بیار تو دانشکده افسری که ما دیگه جودو و این بساطا رو نذاریم و ورزش ملی خودمونو نشون بدیم.» ما رفتیم این کارو کردیم و ورزش باستانی رو بردیم تو دانشکده افسری و به دانشجوها ورزش یاد دادیم. دو سه ماه مفصل سربرشون گذاشتیم. بعد اعلیحضرت که تشریف آوردن بازدیدگفتن: «چه خوب شد این ورزش رو آوردین تو سطح دانشگاه!»

حالا مقصودم اینه که اعلیحضرت بعد پرسید: «چطوری؟» گفتیم: «قریان، من یکی دو ساله

دویدم دنبال این طرح باشگاه که دادم به هویدا، تصویب نکرد.» بعد به هویدا گفتم: «چرا کار جعفری رو راه نمیندازین؟» خلاصه هویدا رفت و مام رفتیم و فردا هویدا فرستاد عقب ما. رفتیم توی اتاقش. البته هویدام آدم شوخی بود. گفتم: «شکایت منو به شاه میکنی؟» یه مشتت بزنم بری اون ته بخوری زمین؟» گفتم: «آقا این وزیرت کار منو درست نکرد. یه ساله داره منو میاره و میبره. منم هزار کار دارم!» بعد گفتم: «چطور نکرد؟» گفتم: «آقا نکرد دیگه، با من مخالفه. چون من یه موقعی با مصدق بودم حالا نیستم با من مخالفه!» گفتم: «برو پیش دکتر هدایتی.» هدایتی اونوقت شده بود وزیر آموزش و پرورش هویدا.

س - اسم اولش چه بود؟

ج - دکتر هدایتی، وزیر مشاور بود. اسمش الان والا یادم نیاید.

س - دکتر هادی هدایتی؟

ج - بله، درسته! رفتم تو اتاقش و به من گفتم: «بشین!» نشستیم. «حالت خوبه؟» «بد نیستیم.» گفتم: «چی شده؟» گفتم: «جریان اینه و اینه» گفتم: «منو میشناسی؟» گفتم: «نه.» گفتم: «درست منو نیگا کن.» گفتم: «والا نمیدونم چی بگم.» گفتم: «من بچه محلتم...» چون اون سؤال ناموس و اینا رو کردین دارم این خاطره رو میگم ها!

س - ممنون.

ج - ... گفتم: «من یه روز اوادم برم از تو کوچۀ شما. با یه نفر دیگه بودم. داشتم از مدرسه میومدم. دو تا دخترم جلو ما میرفتن. دیدم تو دم اون مغازه دوغ و کشکی نشسته بودی رویه چارپایه. بعد یهو بلند شدی اومدی یه لَغت زدی توک.. من.» [خنده] گفتم: «آقا میخوای کار ما رو راه بندازی یا با این حرفا...» گفتم: «نه آقا، خیالت راحت باشه.» پاشد اومد منو ماچ کرد و گفتم: «تو خیال کردی ما داریم به اون دخترا متلک میگیم یا داریم میریم دنبال اینا که پا شدی این کارو کردی. ولی من بهت تبریک میگم. تو اون محل همه دوست داشتن. همه از تو تعریف میکردن.»

من اصلاً اونجا معروف بودم به اینکه کسی جرأت نمیکرد از ترس من تو محل ما بیاد که دنبال کسی بیفته. آخه ما از نوچه‌های حاج سیدحسن رزاز بودیم. (عکس‌های شماره ۲/۸ و ۲/۹) مثلاً این بچه‌ها میرفتن دم مدرسه دخترونه - همون بالای مدرسه انوشیروان دادگر - جمع میشدن. به محل ما که میرسیدن پخش و پلا میشدن. اصلاً از ترسشون

نمیومدن طرف ما. بله، این جریان کار اون محل بود.

س - آقای جعفری چند تا از این اصطلاحات جاهلی را برای من معنی کنید تا فرقشان را بفهمم.

ج - مثلاً؟

س - مثلاً: باج گیری؟

ج - یعنی به زور پول از کسی گرفتن.

س - حق گیری؟

ج - یعنی باج گرفتن تو عالم رفاقت. کاسب ماسبا خودشون به گردن کلفتای محل یه چیزی میدادن که مثلاً مواظبتون باشن.

س - تلکه کردن؟

ج - سر قمارو به حيله پول از کسی گرفتن. تلکه گیر آدمی بود که مثلاً با یه چوب زمینو برای اون آدمایی که تو خرابه‌ها دور هم کپه کپه مینشستن صاف میکرد تا قاپ درست رو زمین بشینه. تازه حکمم میکرد و حرفشم ردخور نداشت. آخر سر قماربازا بهش یه پولی میدادن. یه تلکه بگیر گردن کلفتم بود که از همه پول می گرفت.

س - تیغ کشی؟

ج - یه کسایی بودن که برای باج گرفتن از یکی دیگه به خودشون تیغ میزدن، بعد طرف رو میترسوندن و یقه‌شو میچسبیدن که: «تو منو زدی!». یه تیغ زدنم بود که یعنی با رضایت طرف پول ازش میگرفتن و پس نمیدادن. بعد میگفتن: «اونو تیغیدیم!»

س - تیزکی؟

ج - لاتا به چاقو میگفتن تیزکی.

س - عشق لاتنی؟

ج - مثلاً بعضیا ادای جاهلا رو درمیآوردن به عشق اینکه جاهل به حساب بیان: پاشنه کفششونو میخوابوندن، کتشنو مینداختن رو شونه‌شون، عرق میخوردن و عربده میکشیدن و از این کارا دیگه...

س - یه کتی؟

ج - به اونایی که برای خودنمایی و عرض اندام، موقع راه رفتن شونه‌ی طرف رو جلوتر

میدن وگردن کشی میکنن، میگن به کتی راه میره. اینا رو واسه چی میخوانین؟

س - احتمالاً موقع نوشتن کتاب به درد می خورد. نوچه؟

ج - تو زورخونه به مبتدیا میگن نوچه. گود زورخونه هم کرده دیگه! یعنی گود محبت. گردی یعنی محبت و دور هم بودن. اونوقت نوچه که میاد اونجا خودش میفهمه که مثلاً باید پائین تر از همه وایسه. این رسم نوچه ست. نوخاسته اون کسیه که یه خورده بیشتر تجربه داره، میره از نوچه بالاتر و امیسته، آداب زورخونه رو بیشتر میدونه و به اون نوچه یاد میده، یه همچی چیزی. بعد وقتی از نظر ورزش و وزنه برداشتن و از نظر انسانیت کامل میشه میرسه به پهلونی و میشه پهلون...

س - چطور شد شما نوچه حاج سیدحسن رزاز شدید؟

ج - والا، ما خوب شیرینکاری میکردیم. اینه که این خوشش اومد از ما. اون موقع پیرمردی ام بود جا افتاده. اونوقت، وقتی که این پهلونا به ما لطفی میکردن، مرحمتی میکردن، ما به حساب میشدیم نوچه شون دیگه. اونام ما رو نوچه خودشون حساب میکردن. س - موقعی که شما نوچه سیدحسن رزاز شدید هنوز سر پا بود؟ ورزش می کرد یا پیر شده بود؟

ج - نه پیر بود دیگه. ولی هنوز کارآمد بود.

س - یک خاطره از این حاج سیدحسن رزاز تعریف کنید.

ج - خاطره که خیلی دارم، خودش برامون تعریف میکرد. یه وقت سیدحسن میره عراق، عراقم دو تا زورخونه داشت: یکی توکاظمین، یکی تو نجف. اینا رم ایرانیایی که از تهران رفته بودن درست کرده بودن. اونوقت این میره تو زورخونه اونجا. خدمت شما عرض کنم، یه پهلون قنبری بود اونجا میوندار بود. هیکلی بود! خیلی بلند و خوش هیکل، این و نوچه هاش داشتن ورزش میکردن. یه جفت سنگ اونجا بود - - سنگی که تو زورخونه میگیرن - - پهلون قنبر رفت زیر اینا خوابید و هفتاد تا از این سنگا گرفت. حاج سیدحسن خدایا مرز بهش میگه: «اجازه میدی من چند از این سنگا بگیرم؟» چون حاج سیدحسن از تهران رفته بود اونجا و غریب بود بهش میگه: «برو بشین اونجا!» آخه سنگای اونو هیشکی اصلاً نمیتونست بلندکنه. به حاج سیدحسن برمیخوره، میره میخوابه و سنگا رو میگیره. پهلون قنبر شناسو میره، تموم میشه، بلند میشه میبینه این داره سنگ میگیره. بعد

اعتنا نمیکنه دومرتبه بنا میکنه به میل گرفتن. بعد میل بازیش تموم میشه، باز میبینه این داره سنگ میگیره، انقد این قوی بود! بعد خلاصه میاد توگود و ورزش میکنه، سیدحسن کارش تموم میشه. بعد پهلون قنبر بهش میگه: «گرم شدی؟» میگه: «نه قربان!» یکی از نوچه‌هاشو صدا میکنه جلو و میگه: «برو حسابی گرمش کن!» نوچه میاد جلو، سیدحسن نوچه رو میزنه زمین. خلاصه سه چار تا از نوچه‌ها و نوخاسته‌هاشو میفرسته، حاج سیدحسن همه‌ی اینا رو میزنه زمین. بعد میگه: «گرم شدی؟» میگه: «قربان، نه.» خودش میاد جلو. میاد جلوه که با این کُشتی بگیره -- خودش قشنگ تعریف میکرد-- همچی پهلون قنبرو میزنه زمین که پس‌گردنش میخوره به کف گود. تا اونوقت هنوز لخت نشده بود، یه پیرهن تنش بود. بعد وقتی لخت میشه میبینن عجب هیكلی داره. ازش که میپرسن میفهمن پهلون ایرانیه و دیگه بهش احترام میدارن.

س - حاج سیدحسن کدام زورخونه کُشتی می گرفت؟

ج - حاج سیدحسن خُب پهلون بود. همه زورخونه‌ها میرفت.

س - بسیار خوب. برگردیم سر صحبت اول: حالا شما دارید پهلوی پدرکار می کنید، بعد هم یک مقداری شما را اینور و آنور گذاشته سرکار و آخرگفتید که رفتید برای خودتان یک باشگاه باز کردید، درست؟

ج - بله... باشگاه نه. یه زورخونه بود که اجاره کرده بودم.

س - اسم این زورخانه چه بود و کجا بود؟

ج - اسمش زورخونه بازارچه بود. دو سال اونجا رو داشتیم، بعد ول کردم و بیکار شدم. حالا دیگه بیکارم و دنبال کار میگردم. یعنی زورخونه رو که اجاره کرده بودم تحویل صاحبش دادم.

س - چرا؟ ضرر می کرد؟

ج - نه دیگه دوست نداشتمش، ولش کردم.

س - چرا این لقب «شعبون بی‌مُخ» را به شما دادند؟

ج - لا اله الا الله... شروع شد! [خنده] خدمت شما عرض کنم، ما مدرسه که میرفتیم، با همین تیمسار مهدی رحیمی خدایا مرزو اون تیمسار رضا عظیمی که گردنش اینجوری [سر را به سمت راست کج می کند] بود، تویه کلاس بودیم. بعدکه معلم میومد و بچه‌ها میخواستن

برن دستشویی، اینجوری میکردن [انگشت سیابه را به نشان اجازه گرفتن بالا می برد] اونوقت معلم میگفت: «برو!» من اینکارو نمیکردم، هر وقت میخواستم راهمو میکشیدم میرفتم بیرون. اونوقت معلمه با انگشت میزد به شقیقه‌ش و به بچه‌ها میگفت: «مُخش خرابه! مُخ نداره!» از همونجا اینا اسم ما رو گذاشتن «بی مُخ»، همون سپهد عظیمی، اونم یه وری بود دیگه. بهش میگفتن «رضا یه وری»، که تا آخر سر، تا وقتی تیمسار شد، ارتشبد شد و سپهد شد، همه بهش میگفتن «رضا یه وری» چون گردنش کج بود دیگه.

س - پس آن دوره لقب گذاشتن رایج بود؟

ج - میگفتن دیگه. هرکسی تو محل یه لقبی داشت. اونوقتا مرسوم بود از بچگی وقتی یه لقب رو کسی میداشتن روش میموند.

س - ولی لقب شما یک معنی خاصی هم داشت؟!

ج - میدونی، هرکسی یه کار حسابی میکرد یا میخواست حق یکی رو بگیره یه چیزی بهش میستن. ولی تا یکی حقشو نگیره، کارش درست نمیشه. من، به‌جون بچه‌م به‌جون شما، غیر از این که وقتی میدیدم به یکی زور میگن و میرفتم دنبال کارش چیز دیگه‌ای نبود. مثلاً من میرفتم شهردارو ببینم، مثلاً سکرترش میگفت: «فردا بیا، پس فردا بیا...» ولی من در اِتاق شهردارو باز میکردم یهو میرفتم تو. بعد اینا میگفتن «مُخ نداره!» وقتی من میام میرم تو و میخوام حق چار تا رو بگیرم مُخم خرابه؟! از همون جا اینا هی بندکردن به مُخ ما و ول کنم نیستن! حُب حالا شم هر جا هر خبری میشه مُخ ما رو میکشن جلو. خدا پدر و مادر این آدمای مخالف رو بیارمزه، بازم به این مخالفا که به‌خاطر مُخمونم شده ما رو مطرح میکنن! حرفی نیست. دو تا از همین وکلای مجلس دعواشون شده بود تو مجلس - اینو کیهان لندن نوشته بود - این به اون میگه: «تو مثل شعبون بی مُخی!» یا: «از شعبون بی مُخ بدتری!»

س - گمانم لقب شما مشهورترین لقب ایران باشد، کسی نیست که آنرا نشنیده باشد.

ج - میخوام یه چیزی براتون تعریف کنم. تو باشگاه هر وقت ورزش داشتم، بعدش صحبت میکردم. یه روز مصطفی دیوونه اون بالا نشسته بود. منم تو گود داشتم صحبت میکردم. هر چی ما میگفتیم این تصدیق میکرد، سرشو تکون میداد و میگفت: «درسته!» زورخونه‌م حالا شلوغ! منم یه وقت گفتم: «بالاخره حرفای یه بی مُخو یه دیوونه باید تصدیق کنه دیگه! اینهمه آدم اینجا نشسته هیشکی حرف نمیزنه، تو هی کله‌تو تکون میدی!» [خنده]

س - این همان مصطفی پادگان است که یک روز تابلوی کلانتری محل را که رویش شیر و خورشید بوده، می کشد پائین که: «شیر اصلی منم؟!»

ج - این قضیه رو شما از کجا میدونی؟

س - یکی از بچه محل های خودتان برایم تعریف کرده!

ج - آره، مصطفی دیوونه بچه پاچنار بود. ولی تابلو رو نمی کشه پائین! از حال طبیعی خارج بوده، با چاقو عقب رئیس کلانتری میکنه که: «اینجا من شیرم، این شیر چیه؟» آره خانوم یه همچی آدمایی ام پیدا میشدن! یه عکس سه تایی دارم ها! من و حاج سیدحسن رزا! اون سومی مصطفی دیوونه ست.

س - بله، داریم! این از لقب «بی مُخ»، ولی لقب «شعبان تاجبخش»^۱ را چه کسی به شما داد؟ از کجا آمده؟

ج - والا بیخودیه... بیخودی.

س - آخر می گویند شما کمک کردید و شاه را برگردانید سر تاج و تخت، مگر نه؟

ج - نه خانوم. یه آخوندی بالای منبر اینو گفت، همون بعد از اینکه این پیشامدا شد، اونم میخواست این وسط بل بگیره، اونجا بالای منبرگفت: «این آقای جعفری تاجبخشه. ایشون این کارا رو کرده، اون کارا رو کرده.» مردم این حرفا رو که یارو به ک.. ما بسته بود میشنیدن و میرفتن بازگو میکردن!

س - چقدر برای «مُخ» شما حرف و نقل هست: لطیفه، حکایت، شایعه... یک عالم!

ج - حُب دیگه اینجوری بود. آخه همه منو اینجوری میشناختن!

س - هیچوقت هم سعی نکردید خلافتش را نشان بدهید؟

ج - نه بابا بذار بی مُخ بمونیم. اگه بدونن مُخ داریم ولمون نمیکنن! [خنده] آخه پاریا خیال میکردن فامیل من اصلاً بی مُخه. دلیلشم حالا میگم. وقتی که رجال یا هنرپیشه ها میومدن تو باشگاه ما، عکسشونو میگرفتیم میذاشتیم پشت شیشه مردم تماشا کنن. اونوقت ملت عادت داره یکی رو میخواد صدا کنه - - مثلاً عکس یکی رو پشت شیشه میبینه - - یه فحشم میده! میگه: «اه، مثلاً این [غلامحسین] بهمینار فلان فلان شده ست ها!» عکس مام اونجا

۱- عکس شماره ۲/۸ صفحه ۴۵ و عکس صفحه ۴۶۹.

۲- در شاهنامه لقب «تاجبخش» برای رستم به کار رفته است. روشن نیست آن کسی که این لقب را به شعبان جعفری داده است این نکته را می دانسته یا نه؟!

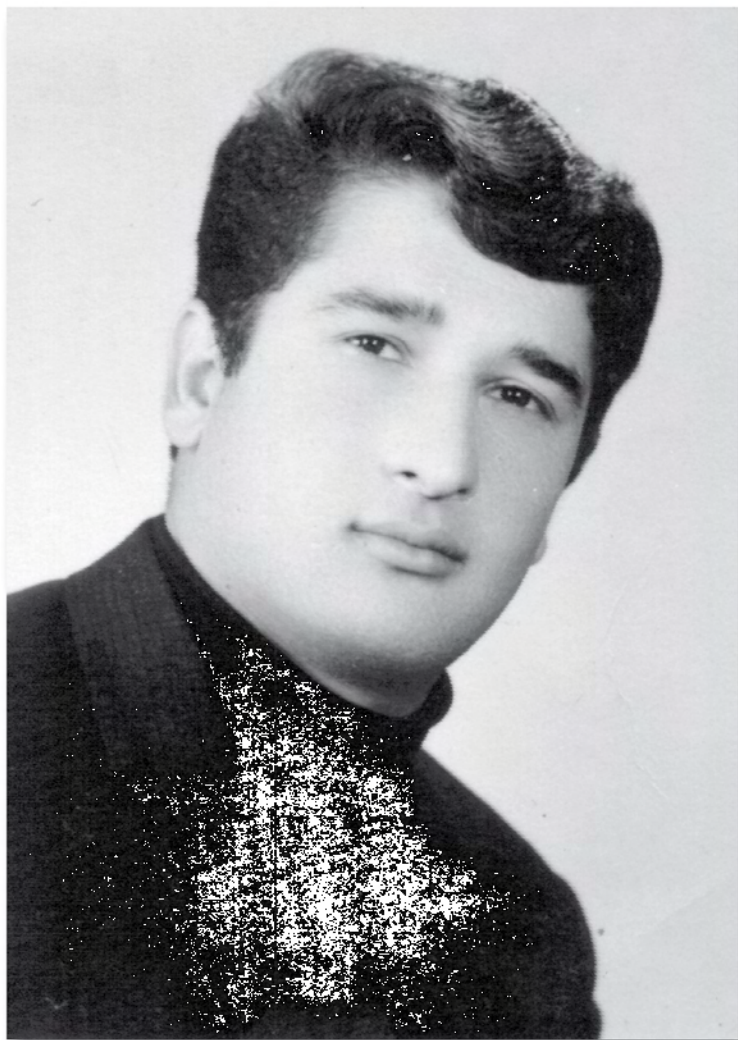
بود دیگه. یه یارو اومده بود باشگاه، عکس مارو پشت شیشه دید. بهوگفت: «اُ شعبون بی مُخه!» حالا منوچهر مام رفت اونو گرفت آورد تو و دیدم میخواد کتکش بزنه. گفتم: «ولش کن، چیکارش داری؟» پسره تقریباً هیجده نوزه سالش بود، گفتم: «آخه مرتیکه چرا خفه نمیشی؟ چرا حرف مفت میزنی؟» گفتم: «جونِ شعبون بی مُخ من چیزی نگفتم!» گفتم: «اِ، بازم که داری میگی!» یهو دیدم ناراحت شد، خیال کرد میخوام بزنمش. گفتم: «به خدا من خیال کردم فامیل شما بی مُخه.» میدونین اینجوری فکر میکردن.

س - بله، غیر از مردم عادی، بسیاری از اهالی قلم و نویسندگان هم در نمایه کتابشان نام شما را زیر حرف «ب» یعنی تحت نام خانوادگی «بی مُخ» ضبط کرده‌اند! من برای پیدا کردن اسم شما در یک کتاب باید هم زیر حرف «ج» می گزاشتم، هم زیر حرف «ب»!

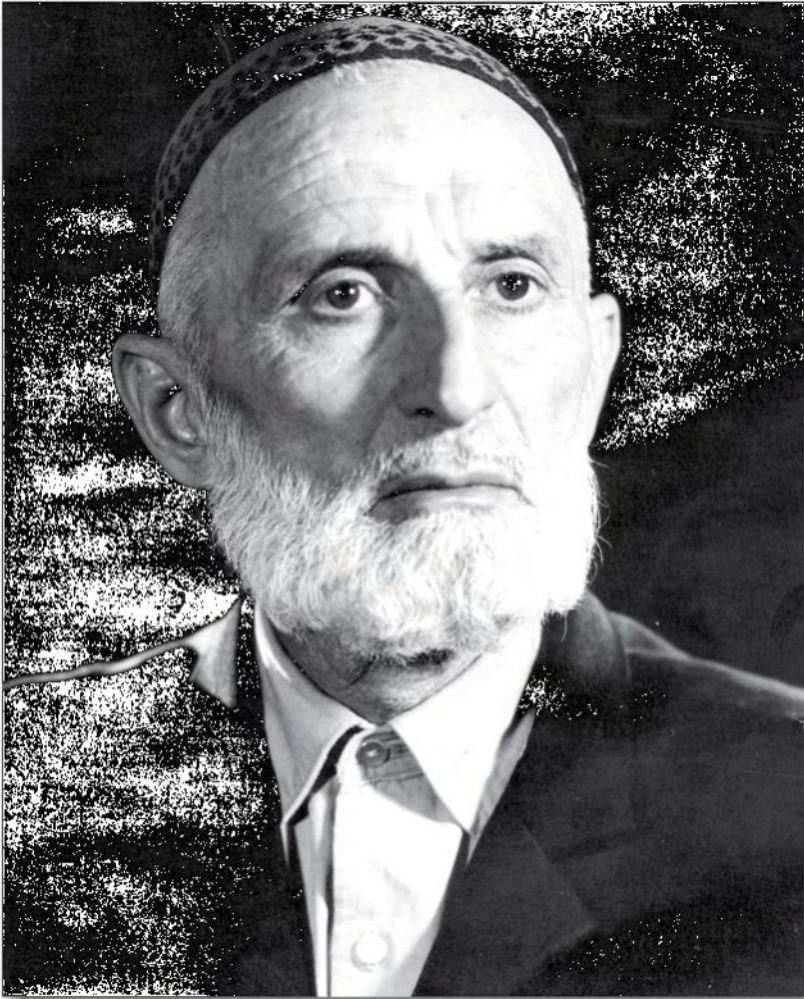
ج - یه روزم تو اسرائیل داشتم با یکی از رفقا پیاده میرفتم. یه گل فروشه بود کنار خیابون. این دید فارسی حرف میزنیم، اومد جلو و گفت: «شما ایرانی هستین؟ از ایران اومدین؟ از تهران اومدین؟» گفتم: «آره.» گفتم: «منم بچه خیابون سیروسم.» با هم از اینجا و اونجا صحبت کردیم. گفتم: «من الان بیست ساله اینجام.» گفتم: «خُب تو ایران، تو تهران کی رو میشناختی؟» گفتم: «والا کسی رو نمی شناختم. فقط تو خیابون شاهپور یه شعبون بی مُخی بود...» [خنده] تا اینو گفتم، من فهمیدم نفهمیده اینو گفته، ولی ناراحت شدم. به رفیقم گفتم: «من الان میام!» گذاشتم رفتم. وقتی کارامو کردم و برگشتم، رفیقم گفت: «خیلی ناراحت شد و اینا.» فرداش گفتم: «بیا بریم از دلش در بیاریم، این طفلک نفهمیده!» خانمش گفت: «والا، تب کرده افتاده تو خونه!» پا شدیم رفتیم خونه‌ش. تا فهمید ماییم، پتورو طوری کشید سرش، اون گوشه لوله شد. منم که اینو دیدم گفتم: «بلند شو بابا، من شعبون بی مُخم!» بیچاره... خودمم خندهم گرفته بود. بالاخره، بلندش کردم نشوندمش صورتشو ماچ کردم و گفتم: «باباجون من، حالا همه پُشت سر ما میگن، تو یه دفعه جلو روی ما گفتی، من ناراحت نمیشم.» خلاصه، از دلش در آوردم، چند تا از این چیزای نقره داشتم بهش کادو دادم، خیلی تشکر کرد و بعدم با ما حسابی رفیق شد.

پنج محله تهران: محله ارگ - محله سنگلج - محله بازار
 محله عودلاجان - محله چال میدان

عکس شماره ۲/۲ - حمید جعفری تنها فرزند شعبان جعفری در ۱۸ سالگی
متولد ۱۳۲۷

عکس شماره ۲/۳ - حاج علی اکبر جعفری صاحب ماست فروشی جعفری
و برادر بزرگ شعبان جعفری

عکس شماره ۶/۴ — بچه های محفل خنبان سروس: نفر اول از دست راست مهدی قصاب، نفر سوم ظاهر حاج رحمانی، نفر آخر عباس گورده پز
(سال ۱۳۰۶)

عکس شماره ۴/۵
ناصر فرهاد

عکس شماره ۴/۶
بهرام خاقانی

باختر امروز

جریبات محتاجه ناصر فرهاد

ساعت ۸ صبح درویش دومین جلسه بیجاکه ناصر فرهاد منهم منتقل تبار فروش خود دیوان جنای تکبیل عدل است لای قانون اظهار داشتند:

نظر به اینکه دیوان عالی کشور مأمور است که...

روزنامه

کتابخانه مرکزی - تهران - خیابان ولیعصر - شماره ۵۵۱۳ - ۱۳۴۸
 شماره ۲۲ مرداد ۱۳۴۸ شماره ردف ۱۴ سال اول

باختر امروز

آزادی قلم را نیشود کشت

روزنامه نگاران و نویسندگان که در این روزها با آزادی قلم مواجه شده اند، میگویند که آزادی قلم را نیشود کشت. این روزها در ایران، آزادی قلم را نیشود کشت. این روزها در ایران، آزادی قلم را نیشود کشت.

دو قتل وحشتناک!

کشته شدن دو دختر آنچاقو کشی های خطرناک!

پزشک خیابان سن متزی شاهان دو جنایت فجیع بود که...

چین کریمی

چین کریمی

بازهم جاقو گهی در شهر نو!

شرارت در باجه ده ادامه دارد

باز هم جاقو گهی در شهر نو! شرارت در باجه ده ادامه دارد. باز هم جاقو گهی در شهر نو! شرارت در باجه ده ادامه دارد.

چریان فصل اعدام محمد آهنگر

محمد بهین نگر باختر امروز گفت تورا بخدا عکس مرا بهتر بینداز که اسباب آبروریزی من نشود

این دادگاه که دیروز برگزار شد، بود. محمد بهین نگر گفت: «تورا بخدا عکس مرا بهتر بینداز که اسباب آبروریزی من نشود».

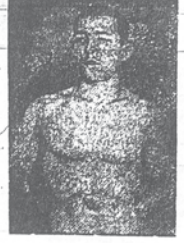

محمد آهنگر اعدام می شود

قتل

مقتول

محمد آهنگر که سابقه زانیگری و سرقت فراوان و چاقو کشی و شادمانی در تبریز داشته چهارم از حرکت نقل جانی گردید.

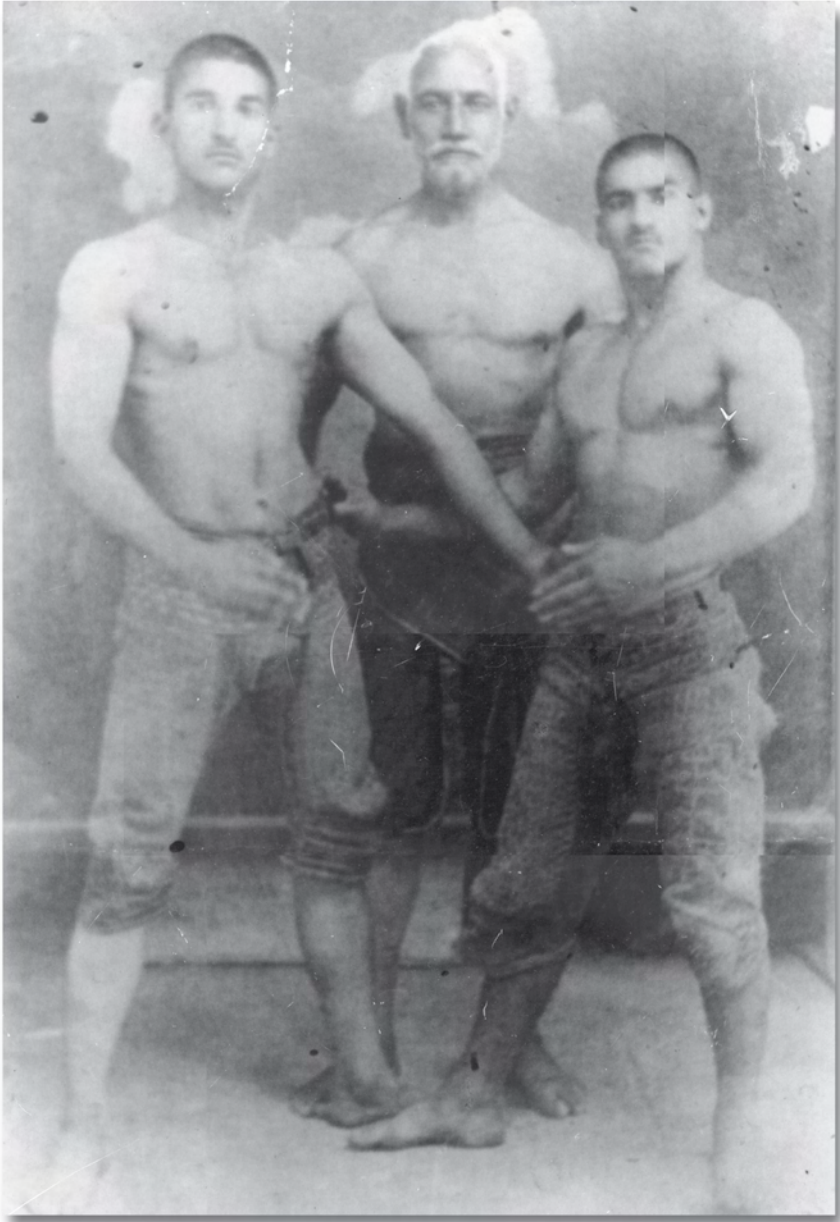

تلی کاهه پنهانی (مقتول)

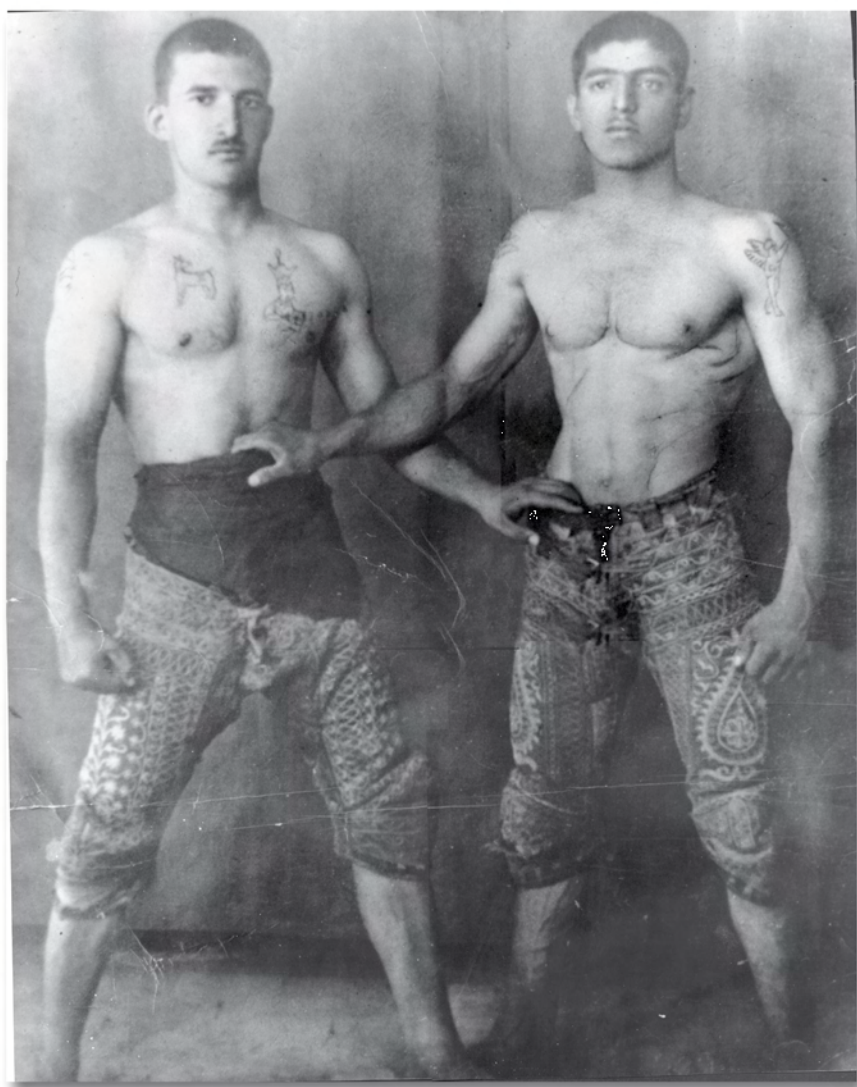
چهارم از تلی کاهه پنهانی که دیروز در تبریز کشته شد، عکس از او در این روزنامه منتشر شد.

تلی کاهه پنهانی (مقتول) چهارم از تلی کاهه پنهانی که دیروز در تبریز کشته شد، عکس از او در این روزنامه منتشر شد.

از راست به چپ: مصطفی پادگان، سید حسین رزاز، شعبان جعفری

از راست به چپ: اصغر پازوکی معروف به خالدار، شعبان جنجری

سربازی

س - آقای جعفری کی سربازی رفتید؟

ج - سربازی؟ ... همون سال ۱۳۱۹ رفتم سرباز نقلیه شدم. خدمت شما عرض کنم که، نقلیه ام دم گارد [گار] ماشین دودی بود.^۱

س - سرباز نقلیه یعنی جیب می راندید؟

ج - نه تو اداره نقلیه سربازی میکردم دیگه. اونوقت پاگون وگترو زنگال^۲ و مچ پیچ داشتیم و از این حرفا. ما رفتیم اونجا و یه مدتی ام اونجا بودیم ولی همه ش در میرفتیم و فرار میکردیم. درست و حسابی نمیرفتیم سربازی.

س - پس خودتان نرفتید؟ شما را بردند نظام وظیفه؟ خودتان که نمی خواستید بروید سربازی؟

ج - چرا، خودمون رفتیم. به حساب از رو بیکاری رفتیم نقلیه. وقت سربازیم نشده بود هنوز. یه سال مونده بود. باید بیست ساله برم سربازی، من نوزه رفتم اونجا اسم نوشتم. بعد دیدم تعلیم سخته هی فرار میکردیم.

س - اینهم مدرسه بود؟

ج - به خاطر همینم سربازیم چار سال طول کشید. از بسکی در رفتم. بعد خدمت شما عرض کنم، منم اینا رو که میگم یکی یکی خاطراتم یادم میفته. به حساب یه سال یه سال و

۱- گار برگرفته از کلمه فرانسوی Gare وگار ماشین دودی به معنی ایستگاه راه آهن است.

۲- پاگون: برگرفته از کلمه فرانسوی گتو به معنی قطعه ای پارچه که قسمت پائین ساق پا و بالای کفش را برای محافظت آن از باران و گل می پوشانند.

- زنگال: ساق بند چرمی که روی شلوار می بستند و چون سریع تر از ساق پیچ پارچه ای بسته می شد و کفش تمیزتر می ماند جانشین آن شده بود.

نیمی اونجا بودم به دفعه دیدم که گفتن روسا دارن از طرف کرج میان، انگلیسام از طرف شابدولعظیم... آره، روسا از طرف کرج، انگلیسا از طرف شابدولعظیم دارن میان تو مملکت. تقریباً نزدیکای جنگ بود. تو محل به اتفاقی افتاده بود که منو اونجا زندان کرده بودن...
س - چه اتفاقی افتاده بود؟

ج - سر چی شده که رفتم زندان؟ والا، یه چند تا از این ورزشکارا به ما گفتن: «بریم عکس بگیریم.» آخه ورزشکارا دوست دارن عکس لختی بگیرن. ما گفتیم: «بریم خونه ما رو پشت بون، اونجا بهتر از همه جاست.» اینا رو بردیم رو پشت بون. چار پنج تایی وایسادی. غلام نجار بود و سیداحمد بود و یه چند تایی از بچه‌ها بودن. وایسادیم گوشه پشت بون. عکاسم از این دوربینا داشت که یه دونه پارچه سیاه مینداخت سرش و میرفت زیرش بعد از اون زیر میگفت یه خُرده بیا اینور، یه خُرده برو اونور. خودشم هی خُرده خُرده عقب میرفت. هی به ما غُر میزد که شماها قشنگ وایسین. این پشت بونم دورش نظامی داشت، اجرای کنده رو میگفتن نظامی. اینم یهو پاش میره رو اون نظامیا و میفته پائین.

س - عکاس؟

ج - آره عکاسه. اونجا یه حوض سنگی بود کله‌ش میخوره به لب حوض و میمیره.
س - به همین سادگی!

ج - والا جون شما. مُرد و ما چار پنج تا رو گرفتن بردن زندان. اون رفقای ما رو میبرن زندان شهربانی یکی سه چار ماه بیچاره‌ها رو نگه میدارن و ما رم میبرن زندان نقلیه. بله، اینم داستان اون عکاسه.

س - پس به خاطر کشته شدن عکاس در زندان هستی؟

ج - بله، زندان اونجا دم در همون نقلیه بود و میخورد به خیابون. سردرشم یه دونه از این آدما [نگهبان] توی اون صندوق همیشه وامیساد. مام تو زندان بودیم. یهو دیدیم سربازا همه دارن فرار میکنن. یکی یه دیگ برداشته، یکی چار تا پتو برداشته، یکی چرخ ماشینو در آورده داره میبره، یکی فلان چیزو -- ولی تفنگ مفنگ نه -- برداشتن و دارن فرار میکنن. خلاصه سربازا همه رفتن. همون روز بود که نمیدونم ۲۰ شهریور بود چی بود؟

س - شهریور سال ۱۳۲۰.

ج - بله، گفتن رضاشاه در مقابل ارتش روس مقاومت میکرده. پیغوم داده به تیمسار [سرلشکر احمد] نخجوان [کفیل] وزیر جنگ که ارتشو بفرست اهواز. اون که سابقه کدورت با رضاشاه داشت، دستورشو انجام نمیده و دستور مرخصی میده، که همه رو ول کردن. خلاصه، من حالا از تو بازداشتگاه هی داد میزنم: «بابا، یکی بیاد این درو واکنه!» هر چی هوار میکنم کسی نیما. آخر سر یه بچه اومد رد بشه گفتم: «بچه بیا این درو واکن!» تو این هیر و ویر اونم پول میخواد میگه: «من دو زار میگیرم!» گفتم: «بابا درو واکن من بیام بیرون دوزاریم کجا بود این تو؟» خلاصه درو واگرد و ما اومدیم بیرون. تا اومدم بیرون یهو دیدم سرلشکر [کریم] بوذرجمهری اومد. سرلشکر بوذرجمهری ام که میدونین تخم چش رضاشاه بود دیگه، رئیس ستاد [فرمانده لشکر اول و سرپرست نیروی هوایی]. این اومد و گفت: «سرباز کجا میری؟» گفتم: «قربان در رفتن!» گفت: «سرهنگ اعتمادی چی شد؟» اون رئیس نقلیه بود. گفتم «قربان، همه در رفتن. اونم رفته دیگه.» یه دفعه مادرق... از پشت با لگد زد توک... ما، گفت: «برو اون تو!» «مام رفتیم تو و اون دوباره درو بست...»

س - دوباره افتادید توی زندان؟

ج - بله... درو بست و سوار ماشین شد و رفت. در این موقع دیدیم سرهنگ اعتمادی و اینا ریختن اونجا. فهمیده بودن این اومده. در هر صورت باز اومدن: سربازانه، افسرا اومدن. سرهنگ اعتمادی اومد و درو واگرد و من اومدم بیرون. گفت: «چطور شد؟ چی گفتی؟» گفتم: «تیمسار اومد اینجا و با من صحبت کرد.» پرسید: «چی بهش گفتی؟» گفتم: «قربان، خدمتشون عرض کردم همه در رفتن.» گفت: «گفتی در رفتن؟» گفتم: «خُب خودش دید در رفتن و نبودین دیگه!» گفت: «بکنیدش اون تو!» تا اومدن بکنم اون تو فرار کردم - آخه من تیز بودم - در رفتم. همیشه م گیوه پام میکردم. سر همین گیوه هام همیشه منو مینداختن زندان. چون گیوه قدغن بود، باید پوتین بپوشی. نقلیه یه جایی واقع شده بود که پشتش یه قبرسون بود، سر قبر آقا^۱ بود. پریدم تو اون قبرسون و برو.

یه خاطره دیگه م بگم خیلی خوشمزه است: یه دفعه، همون روز اول که رفتیم نقلیه یه سروانی

۱- نقل از کتاب «قلم و سیاست»، نوشته محمدعلی سفری، صفحه ۲۵:
 «... روز ۸ شهریور ۱۳۲۰ شورای عالی نظام طرح مرخصی سربازان وظیفه را تصویب کرد. امضاکنندگان طرح عبارت بودند از: سپهد احمد امیراحمدی، سرلشکر احمد نخجوان، سرلشکر عزیزالله ضرغامی، سرلشکر مرتضی یزدان پناه، سرلشکر کریم بوذرجمهری، سرلشکر علی نقدی، سرتیپ احمد خسروانی و سرتیپ علی ریاضی...»
 ۱- واقع در جنوب میدان مولوی. در آن زمان غسلخانه و کورستان تهران (باغ فردوس) در سر قبر آقا قرار داشت.

بود به نام سروان مادوهیان، ارمنی بود. من بودم و ناصر فرهادکه بعداً اعدامش کردن بود و یه نفر دیگه. ما سر صف بودیم که سروانه بیاد بازدید. حالا لباس شخصیا مون تنمونه. لباس سربازیا مونو تازه داده بودن ببریم درست کنیم و تنمون کنیم... ناصر و نشون داد و گفت: «اول کسی که شالاخ [شلاق] بخوره تو پدرسگی. دوم کسی که شالاخ بخوره منم!» اینوگفت و رفت. مام رفتیم لباسا مونو درست کردیم تنمون کردیم. بعد رفتیم بازار سراجا کمر بندمونو سولاخ کنیم، دو تا سولاخ کم داشت. داشتیم میرفتیم یهو دیدیم یه سروانی اومد جلو ما رو گرفت. تا خواستیم کمر بندو ببندیم، گفت: «سرباز اینجا چیکار میکنی؟» گفتیم: «قربان ما تازه سرباز شدیم اومدیم کمر بندمونو سولاخ کنیم». گفت: «بریم دژبانی!» یارو مصطفی دیوونه م بود، بچه محلمون که یه خُرده کلهش خراب بود. حالا این سروانه منو سفت گرفته. گفتیم: «جناب سروان، ول کن خودم دارم میام دیگه!» مصطفی گفت: «جناب سروان، ولش کن دیگه، میخواد در ره!» متوجهی؟ به شوخی راستشو میگفت!

خلاصه تا اون ما رو ول کرد ما در رفتیم. رفتیم تو سربازخونه. فردا همین سروانه اومد سربازخونه ما رو پیدا کرد. اینجا [لبه] کلاه پهلوی ما رو کشید جلو. به اون سروان ارمنیه گفت: «همین بود.» سروان مادوهیانم خیلی لوطی و مشتی بود، همون ارمنیه. روز اول که رفتیم نقلیه، با ما صحبت کرده بود و گفته بود: «هرکدم گیر بیفتین پدرتونو در میارم!» اما اونجا و اونوقت ما رو تحویل نداد.

س - نگفتید وقتی روس ها و انگلیس ها آمدند و شما از زندان فرار کردید بالاخره چه شد؟
ج - خدمت شما عرض کنم که، وقتی روسا و انگلیسا اومدن ریختن تو شهر، مام رفتیم دم میدون کاهفروشا و اونجا همه لباسا مونو فروختیم سه تومن.

س - لباسهای سربازی تان را؟

ج - بله، نُب مرخصمون کرده بودن دیگه. دو سه دست داشتیم. یه دستش خوب بود. اونکه پاگون و گتر و زنگال نداشت و بیرون میپوشیدمو نیگر داشتم بقیه رو فروختم. کت ارتشی و فرنچ و شلوارو نیگر داشتم و میپوشیدم. بله، بعد خدمت شما عرض کنم که، شده بودم سرباز مستمع آزاد. وقتی میرفتم بیرون لباس سربازیمو میپوشیدم و اینجوری میرفتم

بیرون می‌گشتم، دیگه کسی کاری به کارم نداشت.

س - مثل اینکه همین سالهاست که به مقام قهرمانی کشتی هم رسیدید؟ در چه رشته‌ای قهرمان شدید؟

ج - من یه سال کشتی نمایشی می‌گرفتم، دیگه گذاشتم کنار رفتم تو ورزش باستانی، تو رشته چرخ، کبادهم خوب می‌زدم. تو این رشته‌ها قهرمان شدم. عکسم دارم که تو روزنامه انداختن. (عکس‌های شماره ۳/۱، ۳/۲، ۳/۳ و سند شماره ۳/۴)

س - کشتی نمایشی چه فرقی با کشتی معمولی دارد؟

ج - تو کشتی نمایشی‌ام دو تا کشتی گیر با هم روبرو میشن. ولی این دو تا قبلاً با هم صحبت کردن که من از تو زیر می‌گیرم تو رو دست کن. من تو رو خاک میکنم تو بدل کن. این سه چار تا کار هستش که هرکدوم یه بدل داره. هرکاری که من بگیرم اون بدل میکنه ولی نمی‌فتم. تو این کشتی سه چار پنج تا کار که رد و بدل میشه، بعد داور وسط لنگ میندازه سر دو تایی.

س - یعنی بیشتر برای تماشای مردم و تفریحی بود، نه برای قهرمانی و گرفتن مدال؟

ج - بله، برای تماشای مردم.

س - برای قهرمانی چرخ و کباده مدال گرفتید یا بازوبند پهلوانی؟

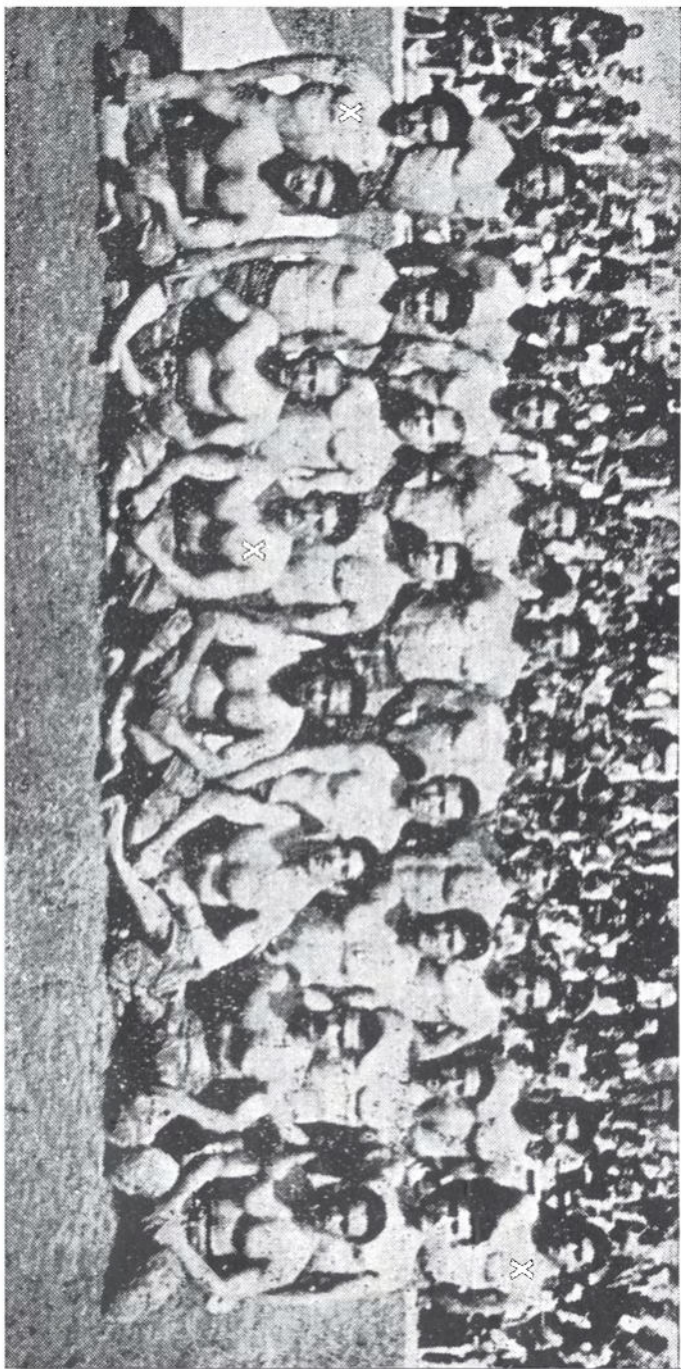
ج - نه بازوبند مال بعد بود. دوره ما نبود.

س - در همان روزنامه کیهان که عکستان را انداخته نوشته‌اند شما کارمند باشگاه آهن هستید. منظور کدام باشگاه است؟

ج - دم میدون شاهپور یه باشگاهی بود که من و حبیب بلور با هم راه انداختیم. هنوز کشتی رو دُشک کم بود. حبیب خدا بیامرز دُش، مربی کشتی بود و کشتی گیرای زیادی رو پروروند و قهرمان کرد. (عکس شماره ۳/۵) اسمش باشگاه آهن بود که بعد از مدتی یه مهندس تیزهوش اونجا رو خرید و اسمشو کرد باشگاه تهران. مام از اونجا دیگه رفتیم سراغ کار خودمون.

۱- مسابقات قهرمانی ورزشهای باستانی کشور تنها یک بار آن هم روز ۴ آبان در چهار رشته کباده، چرخ، میل بازی و سنگ گرفتن انجام شد و دیگر تکرار نگردید.

شرکت کنندگان کشتی باستانی مسابقاتهای قهرمانی سال ۱۳۳۱

از راست به چپ با ضربدر مشخص شده: خلیل‌زاده تاجی، شمیمان جعفری و کریم رحیمی

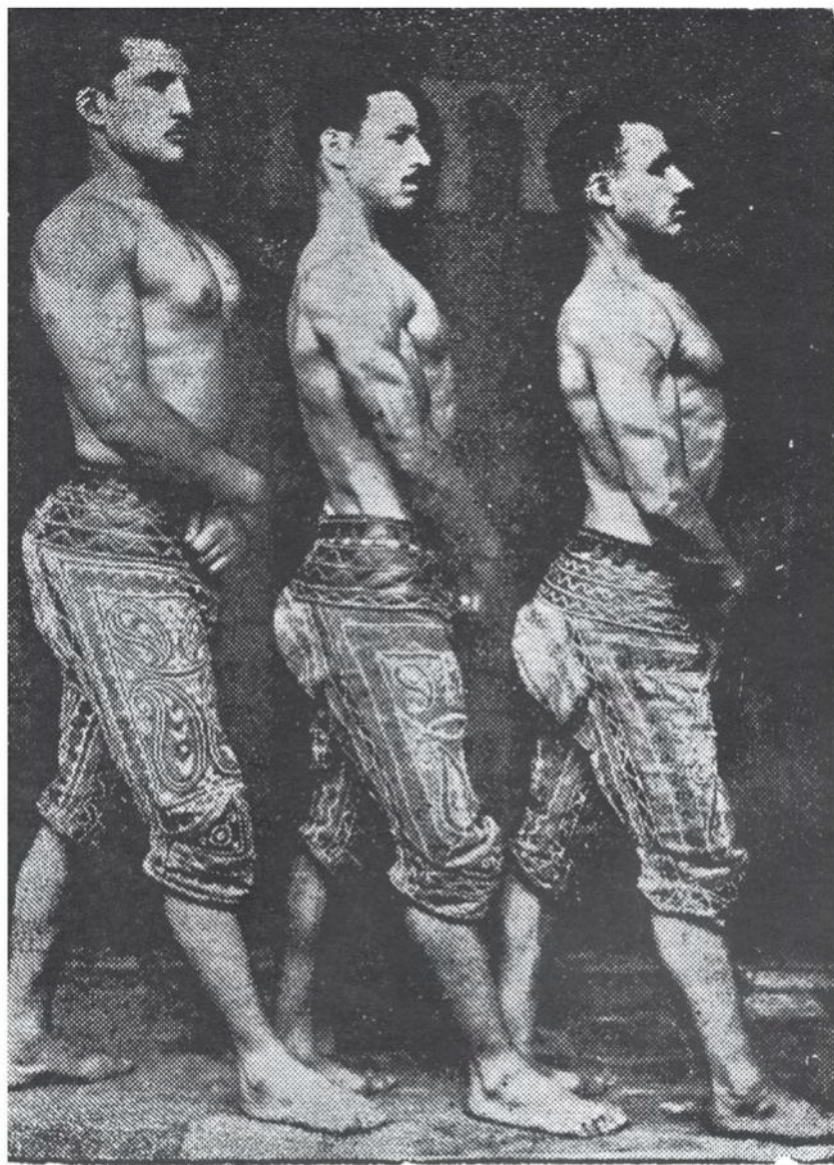

از چپ بر است: آقای شبان جعفری قهرمان چرخ و کباده کشور کارمند باشگاه آهن - آقای اصغر بازو کی از باشگاه آهن - آقای باقر مقارای قهرمان دوم چرخ از اصفهان - آقای اصغر سمدانی قهرمان دوم کباده کشور از باشگاه آهن - آقای ابراهیم فرودی کارمند باشگاه آهن - آقای کریم رحیمی کارمند باشگاه آهن - آقای قلی زنجانی از مشهد آقای حسین سردار (مظلوم) قهرمان اول میل بازی کشور از باشگاه آهن .

فیرو و راستی - نتیجه مساعی آقای حبیب‌الله بلورمدیر باشگاه آهن و قهرمان کشتی های باستانی - آزاد فرنگی و سنگ کشور در نتیجه پیروز بهائیکه در مسابقات قهرمانی اقبال بدست آوردند بخوبی آشکار شد. مجاهدت این بهلوان عزیز و ورزشکاران نیرومند باشگاه آهن موجب همه‌گونه تحسین و تقدیر است .

عکس شماره ۴/۳ - قهرمانان ورزشهای باستانی کشور - سال ۱۳۴۳

روزنامه کیهان

از راست به چپ:
 حسین مظلوم (معروف به شیخی سردار) قهرمان میل بازی کشور از باشگاه آهن
 علی اصغر سعادت قهرمان دوم کباده کشور از باشگاه آهن
 شعبان جعفری قهرمان میل و کباده

از راست به چپ: علی کیانتاش (مشهور به دیک دیک) و حبیب‌الله بلور
عکس شماره ۳/۵

چگونه سیاسی شدم

س - آقای جعفری چگونه سیاسی شدید؟

ج - من هیچوقت سیاسی نبودم. اونوقتا تو محل ما، وقتی کسی چارکلاس درس خونده بود و صاف صاف راه میرفت و یه کتاب میزد زیر بغلش، میگفتن سیاسی شده! مثلاً صدش میزدن: «ممد سیاسی!» ما که از اونا نبودیم.

س - درست، پس چطور افتادید توی کار سیاست؟

ج - خُب خدمت شما عرض کنم که، ما یه موقع جوون بودیم دیگه. میرفتیم اینور اونور با بر و بچه‌ها یه خُرده مشروب و اینا میخوردیم. من البته تا بیست و سه چار ساله شدم فقط چند دفعه مشروب خوردم. سیگارم هیچوقت نکشیدم. اون شبم که مشروب خوردیم، بچه‌ها گفتن: «بریم تماشاخونه، بریم یه سینمایی، تماشاخونه‌ای جایی!» گفتیم: «بریم!» رفتیم طرف لاله‌زار. به حساب سینماها و تماشاخونه‌ها همه اونجا بودن دیگه. رفتیم و انتخاب کردیم کجا بریم. گفتیم بریم تماشاخونه فردوسی. حالا ما نمیدونستیم تماشاخونه فردوسی یا سعدی مال کیه، چیه، چه جوریه. خدمت شما عرض کنم، رفتیم اونجا. تا رفتیم از در بریم تو، یارو گفتش که ...

س - چند سالتان بود؟

ج - تقریباً بیست و سه چار سالم بود! بله... یارو گفتش: «چیکار داری؟» گفتیم: «یه بلیط پنج تومنی بده.» پنج تومن خیلی پول بود اونموقع. گفت: «نداریم.» گفتیم: «یه ده تومنی بده.» گفت: «نه، امشب افتخاریه.» ما خُب، پنج سیری رو با سیراب خورده بودیم

۱- در روزنامه کیهان، ۲۸ مرداد ۱۳۶۹، چاپ تهران، در مقاله‌ای زیر عنوان «کودتای ۲۸ مرداد، اقدام مشترک اوباشان، سازمان سیا و دربار پهلوی» سندی با شماره یک چاپ شده است که تاریخ این رویداد را ۲۱ اسفند ماه ۱۳۲۶ نشان می‌دهد. برای متن کامل ر.ک. به سند و پیوست شماره ۱ صص ۳۸۸-۳۹۴.

کله‌مون گرم بود. گفتیم: «افتخاریه، از ما افتخاری ترکی؟! ما افتخاری میریم تو دیگه!» رفتیم تو رفتیم تو و اون یارو ممیزه که بلیط پاره میکنه، بلند شد که بینه ما چرا اومدیم تو، ما نشستیم سر جای اون. حالا همه ساکت ساکت نشستن نمایش میدیدن. ما گرفتیم جای اون نشستیم. هر چی یارو گفت: «بلند شین!» گفتیم: «بلند نمیشیم!» دید ما سر و صدا میکنیم، کله‌مونم گرمه، رفت بیرون و با یه سروان دژبان اومد. اونوقتا من سرباز نقلیه بودم. یه بلیز و یه فرنچ نظامی تنم بود ولی خب پاگون وگتر و کمر و زنگال نداشتم. اونا رو در آورده بودم، همینجور ساده راه میرفتم. اون دژبانه اومد و یواشکی با اشاره گفت: «پاشو بیا بیرون.» منم با اشاره گفتم: «نه، اینجا خوبه راحت.» هر چی اشاره کرد، گفتم: «نمیام، راحت.» بعد اومد در گوش من گفت: «اگه نیای به زور میریمت!» گفتم: «نمیتونی منو ببری. من سرباز نیستم، من شخصی هستم. تو تو کار من نمیتونی دخالت کنی!»

دیدم این رفت و یه افسر پلیس اومد، بعد دو تا پلیس. اونا اومدن گفتن: «پاشو بیا بیرون.» گفتم: «نه راحت!» خلاصه دردسرتون ندم، ما دیدیم بالاخره اینجا باید یه کاری بکنیم، باید یه دعوی به پا کنیم. زدیم تو سر یارو کنترلیه و گفتیم: «مرتیکه پدر سوخته چرا دست توجیب ما میکنی؟» و شلوغ راه انداختیم، چه شلوغی! حالا نگو اونشب -- ما خبر نداشتم که -- حکیم‌الملک اومده بود تماشاخونه. ممدعلی مسعودی و یه عده دیگه دور و ورش بودن. حالا منم بی اطلاع. اونا رو نمیشناختم که. خلاصه، یه دفعه تماشاخونه شلوغ شد و اینا از اونور در رفتن و تو سالن شلوغ شد. یه افسره اومد، ما با اون افسره درگیری پیدا کردیم و بالاخره... یه افسری با ما شناس بود، گفت: «جعفری، بیخود گرت گیری [گردگیری] نکن! چیز نکن. امشب نخست‌وزیر اینجاست!» گفتم: «هر کی میخواد باشه!» من حالیم نبود که! بالاخره دردسرتون ندم، فهمیدن سربازم. گفت: «بریم دژبان!» حالا چه جوری رفتیم دژبان و ایناشو دیگه نمیخوام بگم و طول و تفصیل بدم. به اون افسره گفتم: «من با هیچکدوم اینا نمیام، فقط با خودت!» با خودش رفتیم و ما رو انداختن تو معرده.

صبحای پنجشنبه، رزم‌آرا خدا رحمتش کنه رئیس ستاد^۱ بود، با اون تیمسار [محمد] دفتری میومدن گشت صبح. دفتری رئیس دژبان بود. حُب، شب که شلوغ شده بود فهمیده بود

۱- ابراهیم حکیمی، حکیم‌الملک یکبار از ۲۳ اردیبهشت تا ۱۳ خرداد ۱۳۲۴ و یکبار از ۲ آبان تا ۳۰ دی ۱۳۲۴ و یکبار هم ۶ دی ۱۳۲۶ تا ۲۵ خرداد ۱۳۲۷ نخست‌وزیر ایران بود.
 ۲- سرلشکر حاج‌علی رزم‌آرا از ۱۵ اردیبهشت ۱۳۲۳ برای بار دوم به ریاست ستاد منصوب شد.
 ۳- سلام نظامی دادم.

دیگه. گفته بود: «این سرباز دیشبی رو بیارین.» منو آوردن. من رفتم پشت درگذاشتم بالا. میدونین که تو ارتش سر برهنه نباید گذاشت بالا. من یهو هل شدم. گفت: «دستتو بنداز پائین!» گفت: «این چه حرکتی بود کردی، سرباز؟ این کارها چی بود؟» گفتم: «قربان بنده از حال طبیعی خارج بودم. حالا میبینم اینجا هستم.» گفت: «تحویل جزیره خارکش بدین.» اونوقت تبعیدیا رو میفرستادن جزیره خارک. میدونین که؟

س - بله.

ج - اونوقت خیلی از تبعیدیا رو میفرستادن اونجا. دو تا مأمور واسه ما تهیه کردن، یه حکم ماشین کردن که ما رو تحویل رکن دو ستاد ارتش بدن. حالا ستاد ارتش کجاست؟ تو همون چار راه پائین دژبان. شما اونجاها رو باید بدونین.

س - سوم اسفند؟

ج - آره سوم اسفند. بعد خلاصه، اینا دو تا سرباز گذاشتن عقب سرما، دو تا سرباز گذاشتن جلو. به این نمک قسم، اینوکه میگم عین حقیقه‌ها. نمیخوام اصلاً بیخودی صحبت بکنم و خودمو شیرین کنم و ترش کنم.

س - ممنون.

ج - بعد من دیدم دو تا سربازایی که دارن جلو میرن همینجور دارن میرن. من حُب زندانیشون بودم، میدونستن. حُب باید اقلأ گاهی برگردن منو نیگا کنن. من همینجوری زیر چشی نیگا شون میکردم، برگشتم یهو دیدم دو تا سرباز عقیبام نیستن. مام همونجا وایسادیم یه خُرده سوت زدیم و غزل خوندیم و رفتیم خونه. رفتیم خونه و دردسرت ندیم، غروب که شد دیدم...

س - مگر پیاده راه می رفتید؟

ج - آره دیگه همینجور داشتیم پیاده میرفتیم... ماشین که نبود اونوقتا. گفتم که از دژبان تا رکن دوی ستاد ارتش راهی نبود. اونوقتا که سازمان امنیت و اینا نبود که، رکن دو بود. داشتن منو میبردن تحویل اونا بدن. منم وقتی دیدم اون سربازا رفتن، رفتم خونه و... بعد غروب شد. اونوقت بچه‌ها یه روزنامه اطلاعات یا کیهان آوردن. دیدم با خط درشت اون بالا نوشته که شعبان بی‌مُخ دیشب تماشاخونه فردوسی رو بهم زده، [عبدالحسین] نوشین و

[عبدالکریم] عموی ام داشتن اونجا نمایش «مردم» رو میدادن. منم اصلاً روحم اطلاع نداشت که این نمایش علیه شاهه.

س - اصلاً نمی دانستید چه نمایشی روی صحنه است؟

ج - اصلاً نمیدونستم شاه چیه، مصدق چیه، داستان چیه، بعد...

س - پس بدون اینکه بدانید چه خبر است، کاسه کوزه‌شان را بهم ریختید؟

ج - بله. هیچی نمیدونستم. خلاصه، بعد دیدم نوشتن که آره بردنش رکن دوی ستاد ارتش، از طبقه سیم پریده تو خیابون و در رفته. حالا من همین جوری راه رفتی در رفتم. گمونم به اون سربازا که دنبال بودن گفته بودن منو ول کنن. هیچی خلاصه...

س - حالا که به آن روزها فکر می کنید به این نتیجه می رسید؟

ج - ...بله حالا میفهمم. اون موقع که سر در نیاوردم. اونوقت، پیش از اونم که این بساطا پیش بیاد، ما یه خُرده شر و شور بودیم دیگه. بیخودی دوست داشتیم با بچه‌ها بریم مثلاً هی با این و اون دعوا و مرافعه کنیم و از این صحبتا. ولی نه چاقوکشی‌ها. من هیچوقت چاقو نکشیدم، فقط دعوا و مرافعه میکردم و میومدم خونه. اونام مرتب میومدن دنبال من و میگرفتن میبردن کلانتری یا ما رو میفرستادن مثلاً زندان. خدا رفتگون شما رو بیامرزه، مایه پتو گذاشته بودیم پیش ننه خدایا بیامرزمون، همیشه تا میگفتیم: «ننه پتوی ما رو بده.» میفهمید. پتو رو میداد و میگفت: «بازم داری میری زندان، ننه؟»

خلاصه اونروزم دیدم از طرف اداره آگاهی یه سرگردی در زد اومد خونه پیش ما و گفت: «نمیخوای چند روز بری اینور اونور؟» بعدگفت: «دیشب چی شد؟» چند تا سؤال کرد و ما جواب دادیم و اینا. اونوقت به من گفت: «آقای جعفری، کار خوبی کردین.» ایشون گفت ها!

س - یعنی افسر آگاهی به شما گفت: «خوب کاری کردید که تماشاخانه را بهم ریختید؟»

ج - آره. گفت: «کار خوبی کردین. خلاصه، دستگاه خوشش اومده از این کارتون. اینا

داشتن نمایش «مردم» میدادن علیه شاه. تو فقط یه چند وقتی خودتو نشون نده و بیا برو.»

۱- نقل از کتاب «رفقای بالا»، نوشته منوچهر کیمرام، صص ۱۷۰-۱۷۱: «... عبدالحسین نوشین بعد از شهریور ۱۳۲۰ به حزب توده ایران پیوست و همزمان رهبری گروهی از هنرمندان توده‌ای را بر عهده گرفت و با همکاری دو نفر از تجار ثروتمند بازار (وثیقی و عمویی) تئاتر فردوسی، نخستین تئاتر با صحنه گردان ایران را در کوچه معروف ملی بین لاله‌زار و فردوسی دایر کرد و در آنجا چند نمایشنامه خارجی از جمله «مستطقی»، «ولین»، و مردم «توپ‌باز» را با موفقیت روی صحنه برد...»
نوشین بعد از تعطیل تئاتر فردوسی در ۲۸ آبان ۱۳۳۱ تئاتر سعدی را با پیس «اوزنی گراند» اثر بالزاک افتتاح کرد.

س - چطور حکیم‌الملک رفته بود تئاتر ضد شاه؟ مگر نخست‌وزیر نبود؟
 ج - چرا ولی میگفتن به کمی چپی بود. آگه یادتون باشه توده‌ایا خیلی نفوذ داشتن تو مملکت. تو اسلامبول و نادری راه میرفتن و داد میزدن «زننده باد استالین!». ولی من اصلاً خبر نداشتم اولین بار بود این چیزا رو میفهمیدم. این شد که گفت: «کجا دوست داری بفرستیمت؟» گفتیم: «والا رشت و لاهیجان آب و هواش بهتره، ما رو بفرستین اونجا.» خلاصه پونصد تومن به ما دادن - اونوقتا پونصد تومن خیلی پول بود! - ما گفتیم: «برادر، پونصد تومن خرج چار روزکله پاچهٔ مام نمیشه.» خلاصه کردنش دوهزار تومن.

س - پس شما به فکر اینکه دارن می‌برندتان زندان از خانه آمدید بیرون، بعد دیدید دارن شما را می‌فرستند هواخوری؟ تازه تشویقتان هم می‌کنند!

ج - باریکلا. یه نفر اومد درِ خونه با من صحبت کرد.

س - پول را گرفتید و رفتید؟

ج - ما رفتیم، خدمت شما عرض کنم لاهیجان، که این زنونم از همون لاهیجان گرفتیم. یه سال اونجا بودیم و همونجا یه زورخونه گرفتیم و بعد زورخونه رو اداره کردیم. خُب مام به حساب یه خُرده ورزشکار شیرینکار بودیم، ورزشمون خوب بود، خوششون میومد. اونم یه داستان علیحده‌ای داره.

س - اسم زورخانه‌تان چه بود؟

ج - به اسم صاحبش اسلام‌نظر بود که به ما اجازه داده بود.

س - گویا در این یک سال در لاهیجان هم کمی شلوغ کردید؟ روزنامهٔ کیهان شمه‌ای در این باره نوشته است! در لاهیجان زندانی شدید؟

ج - نه، تو لاهیجان زندان نیفتم.

س - از شما شکایت کردند؟

ج - بله، تو رشت. چون لاهیجان تا رشت انقدی راه نیست، تا اونجا چار قدم راهه. آره اونوقت نه اینکه خُب من تبعید بودم به اونجا و این بساطا، از لاهیجان میومدم رشت، با بر و بچه‌ها میرفتیم اونجا می‌گشتیم و تفریح می‌کردیم. شب یه جا دعوامون شد. اینا رفتن بستن

۱- مقالهٔ «کودتای ۲۸ مرداد، اقدام مشترک اوباشان، سازمان سیا و دربار پهلوی»، روزنامهٔ کیهان، ۲۸ مرداد ۱۳۶۹، چاپ تهران، برای متن کامل ر.ک. به سند و پیوست شمارهٔ ۱ صص ۳۸۸-۳۹۴.

به ماکه من فحش دادم به شاه. یه قنبرخان چاردهی اونجا بود، این پیشکار قوام السلطنه بود. به حساب خان اونجا بود، مثلاً یه آدمی که استاندار عوض میکرد و اینا. من اونجا باشگاه ورزشی راه انداخته بودم و مردم اونجا رو ورزش یاد میدادم، اینم دعوتش کرده بودم، خیلی از من خوشش میومد. به حساب وقت عروسی من و زنم همین این کمک کرد. خودم که نمیتونستم زن بگیرم، چیزی نداشتم. بعد اونجا دعوا مون شد مردم رفتن به ما بستن که من فحش دادم به شاه یعنی به شاه بد گفتم. خلاصه دادگاهی شدیم و رفتیم اونجا نشستیم گفتیم: «بابا ما گفتیم -- خیلی معذرت میخوام ببخشین -- خوار شوگ...م شما خیال کردین من گفتم خواهر شاه رو...» خلاصه سر همین ما رو گرفته بودن. قنبرخان همونجا سفارش کرد تبرئه م کردن. دعوی رشتمون اینجوری بود.

س - وقتی بعد از یکسال برگشتید چطور شد؟ کجا رفتید؟ چکار کردید؟

ج - وقتی برگشتیم تهران؟ هیچی برگشتیم و دیگه همینجور بودیم تا...

س - مثلاً رفتید خانه‌ای برای خودتان گرفتید یا با زنتان برگشتید خانه پدری؟

ج - نه دیگر، رفتیم تو همون خونه‌ای که قدیم بودیم تو دباغ خونه. آخه اونوقت ما هیچی نداشتم. اصلاً یه شلوارم پامون نبود. بله همینجوری، بالاخره یه اتاقی بود و رفتیم تو اون اتاق زندگی کردیم.

س - حالا حدود بیست و شش یا بیست و هفت سال دارید و متأهل هستید و برگشته‌اید تهران.

ج - بله دیگه.

فدائیان اسلام

س - آقای جعفری شما در یک خانواده مذهبی به دنیا آمدید؟

ج - حسابی!

س - خودتان هم مذهبی بودید؟

ج - بله، ولی نه خشکه مذهبی.

س - ولی همیشه ریش داشتید؟

ج - بله ریش داشتم. ولی ریش که مناط نمیشه خانوم. من تو خانواده م آدم روشنفکری بودم. آخه خانوم سرشار، قدیمیا انقد ساده بودن، جون شما. خدا رفتگون شما رو بیامرزه، همین مادر خدا بیامرز من، یه روز میفته پاش میشکنه. ما هرکاری تونستیم کردیم، بردیمش پیش دکتر [منوچهر] وثوقی، پیش پروفیسور [یحیی] عدل، پاش درست نشد. گفتن خوب شدنی نیست، ۹۲ سالش بود. بعد این هر روز وقتی میومدم خونه گریه میکرد که: «ننه منو بفرست برم امام رضا.» بین سادگی اینا رو. مام آخر به داشمون گفتیم: «اینو ببر حرم امام رضا.» نمیدونم شما رفتین امام رضا یا نرفتین؟

س - خیر، نرفتم.

ج - خیلی شلوغه، همیشه قیامته. خلاصه با مکافات ننه مونو میبرن تو حرم. دو تا چوب زیر بغلش بود. به حساب میوه پای شکستهش درست بشه. اونوقت همچی که میخواست به دست حرمو بگیره، هولش میدن اون یه پای دیگه شم میشکنه. بعدکه برمیگردن خونه گفتیم: «ننه، اجرتو گرفتی از امام رضا؟! اینا رو بذار کنار ننه، برو دومن خدا رو بگیر! توکلت فقط به خدا باشه!» مقصود اینه که من اینجوری مذهبی ام. خدا رو قبول دارم و پیغمبر و علی علیه السلام که بهش ایمان دارم. سروکار ما ورزشکارا با حضرت علی و مولا ست.

س - ولی شما همیشه نماز می خواندید و روزه می گرفتید، مگر نه؟

ج - هنوزم نماز میخونم، هنوزم روزه مو میگیرم.

س - بله می دانم. مرجع تقلید شما چه کسی بود؟ به کدام آیت الله اقتدا می کردید؟

ج - آخه هرکدوم ما یا هر صنفمون از یکی تبعیت میکردیم، یه پیشوا داشتیم. همهٔ مسلمونا اینجورین. هر یکیشون سراغ پیشوای خودش میره. پیشوای ما یکی بعد اون یکی میومد و میرفت دیگه: آسید ابوالحسن اصفهانی بود، آیت الله حاج آقا حسین قمی بود، آشیخ عبدالکریم [حائری یزدی] بود. بعد یکی یکی اومدن و رفتن تا رسید به آیت الله [العظمی حسین] بروجردی خدایا مرز. بعدم اون که رفت این بابا [آیت الله روح الله] خمینی اومد. حالا چرا الانم سفت و سخت با اینا مخالفم؟ چون میدونم اینا کی هستن و چیکارن!

س - ولی با آیت الله کاشانی که مخالف نبودید؟

ج - نه، اونو از نظر سیاسی دنبالش بودیم.

س - با روحانیون قم چطور؟ قم هم می رفتید؟ هیچ با آنها ارتباط داشتید؟

ج - بله، بله.

س - چه جور ارتباطی؟

ج - ببینین، ما یکی دو دفعه پیش آیت الله بروجردی رفتیم. مثلاً یکی دو دفعه پیش آیت الله شریعتمداری رفتیم. هم بروجردی شاه رو دوست داشت هم شریعتمداری. یه دفعه یادمه همین بروجردی و شاه با هم حرف نمیزدن. به حساب بیستون بهم خورده بود. اونوقتا یه آدمای استخواندار تو مملکت و دولت بودن که نمیداشتن وسط شاه و روحانیون بهم بخوره. یه موقع اعلیحضرت رو ور میدارن میرن قم. آیت الله بروجردی هر روز سر ساعت دوازه سوار درشکه میشد از خونهش میرفت تو حرم نماز میخوند و مردم پشت سرش نماز میخوندن. اول ظهر که میخواست بره اول یه دور دور حرم رو میزد و میرفت. اینام طوری شاه رو میرن تو حرم که بروجردی همون ساعت تو حرم برسه. اینا دو تایی میخورن تو قد همدیگه و چششون تو چش همدیگه میفته و با هم آشتی میکنن... اونوقتا دور و ور شاه آدمای حسابی بودن و این کارا رو میکردن. میدونین، استخواندار بودن، به شاه علاقه مند بودن. مملکت رو دوست داشتن. بعد همین که [ارتشبد حسین] فردوست و امثال اینا دور برداشتن، یواش یواش روحانیونو از دور و ور شاه پروندن.

س - داشتید می گفتید که با روحانیون در ارتباط بودید.

ج - بله. آخه من با فدائیان اسلام بودم. من به موقعی تو فدائیان اسلام بودم.

س - ازکی با فدائیان اسلام بودید؟!

ج - تقریباً خیلی وقت پیش. همون موقعی که بیست و پنج شیش ساله بودم. با [سیدمجتبی]

نواب صفوی ام عکس دارم، (عکس شماره ۵/۱) ولی نمیخوام راجع به فدائیان اسلام

چیزی بگم. گفتم من به آدم اونجور مذهبی نیستم، ولی راجع به مذهب چیزی نمیگم، والا

اگه بخوام بگم خیلی چیزا دارم بگم.

س - نمی خواهید حرف بزنید؟

ج - نه. اصلاً.

س - یعنی نمی خواهید یک اشاره کوچک هم بکنید؟ بالاخره یک مدتی با اینها بودید و

اغلب آنها را از نزدیک می شناسید؟

ج - چرا بودم. با اینا بودم. ولی در عین حال دیگه نمیخوام...

س - آیت الله کاشانی رهبر فدائیان اسلام بود؟

ج - نه نبود.

س - می خواهم ببینم آن زمانی که شما رفتید عضو فدائیان اسلام شدید، به خاطر آیت الله

کاشانی رفتید؟

ج - خُب، میدونین... اینا باهاش بودن دیگه. خدمت شما عرض کنم که، مثلاً همون

سیدحسین و سیدعلی امامی که میرن [احمد] کسروی رو میکشن، اینجوری که اونموقع

شنفتم به منزل کاشانی اومد و رفت داشتن. ولی به دستور آیت الله کاشانی نبود که

رفتن دادگستری و سیدحسین خودشو زد و سیدعلی منشی شو [حداد پور]. اینا به مدتی

تو محل ما اونجا تو خیابون بوذرجمهری اینا به حساب بزازی داشتن و پارچه مارچه

۱- برای آشنایی با تاریخچه ۲/۸ فعالیت فدائیان اسلام رک. به:

«تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد» نوشته جواد منصور، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۸، جلد اول، صص ۵۱-۵۴.

«روزشمار تاریخ ایران، از مشروطه تا انقلاب اسلامی»، نوشته باقر عاقلی، نشرگفتار، تهران، ۱۳۷۶، جلد اول صص ۴۴۳-۴۵۱.

«زندگی سیاسی مصدق در متن نهضت ملی ایران» نوشته فواد روحانی، چاپ لندن، ۱۳۶۶، فصل «نظری به ماهیت فعالیت جمعیت های مذهبی یا مذهبی نما».

Farhad Kazemi. "The Fada'iyān-e Islam: Politics, and Terror", in Said Amir Arjomand, ed, *From Nationalism to Revolutionary Islam* (London: Macmillan Press, 1984)

میفروختن. سیدحسینم خیلی بچه خوشگلی بود و موهای بورم داشت و اینا. بعد اینا وقتی میبینن که کسروی و اینا قرآن رو -- اینجور که خودشون میگفتن -- قبول ندارن، مأموریت پیدا میکنن و میان میرن تو دادگستری که گویا اونروز کسروی محاکمه داشته. سیدحسین میزنه کسروی رو میکشه،^۱ بعد منشی کسروی که گویا یه هفتیر داشته خالی میکنه پای این سیدعلی -- داش سیدحسین -- مجروح میشه، ولی سیدعلی ام میزنه منشی رو میکشه. بعد اینا رو آوردن زندان، اتفاقاً من اونموقع تو زندان بودم، اینا رم تو زندان شنفتم. بعد اینا انقد مذهبی سفت و سخت بودن که وقتی سیدحسین امامی رو میرن پای چوبه دار اعدام کنن، میگه دستمالم تو جیبمه در بیارین ببندین گردنم چون طناب شما کشفه، نجسه.

س - موقع کشتن رزم آرا [۱۶ اسفند ۱۳۲۹] کجا بودید؟

ج - رزم آرا رو که کشتن نبودم.

س - در تهران نبودید؟

ج - چرا تو تهران بودم، ولی تو مسجد نبودم. رزم آرا رو تو مسجد شاه کشتن.

س - شما اطلاع دارید که دستور قتل رزم آرا را آیت الله کاشانی داد یا نه؟ چون روز بعد از قتل رزم آرا کاشانی اعلام کرد قتل رزم آرا واجب بوده.^۲ آیا دستور قتل را آیت الله کاشانی داد؟

ج - والا من اطلاع ندارم. من پیش کاشانی خیلی زیاد میرفتم چون طرفدار آیت الله کاشانی بودم. ولی همچی چیزی نشنیدم. اگر میخواستن بگن همونجا تو محاکمه میگفتن دیگه. والا اینو من نمیدونم. ولی حکایت اینا زیاده!

س - برایمان تعریف کنید.

ج - یه وقتی همه اینا میفتن زندان، یه دفعه همشونو میگین، زمان مصدق. اینوگفتم براتون؟

س - نه این یکی را نگفتید. شما یادتان هست چرا آن موقع زندان بودید تا بتوانم تاریخش را پیدا کنم؟ چه زمانی بود؟

۱- ۲۰ اسفند ۱۳۲۴ در شعبه ۷ بازپرسی کاخ دادگستری.

۲- «تاریخ سیاسی معاصر» نوشته جلال الدین مدنی، جلد دوم، صفحه ۱۸۵ «...آیت الله کاشانی نیز صراحتاً در بازجوییها گفت: چون مجتهد جامع الشرایط هستیم، و رزم آرا را مهدورالدم دانستیم، فتوای قتل وی را صادر کردیم...»

ج - تاریخش؟ همون موقع نزدیک ۲۸ مرداد. نه، خیلی داشتیم به ۲۸ مرداد. نمیدونم درست حواسم نیست. مال ۹ اسفند بود فکر میکنم. تاریخش را در بیارین معلوم میشه. مال طرفای ۹ اسفند بود مثل اینکه. آهان، حالا یادم افتادم. مال خیلی قبل از ۲۸ مرداد بود. اونوقت هنوز با فدائیان اسلام حُب یه خورده قاطی بودیم دیگه، بله. خیلی پیش از این بود، چون بعد از اینکه آزاد شدم اوادم بیرون هنوز با اینا بودم دیگه. آره اینا همه رو میگیرن میکنن زندان قصر.^۱ اینا تو زندان بودن، منم اینور تو بند ۲ بودم،^۲ با اونا نبودم. نواب صفوی بود و واحدی بود، خدمت شما عرض کنم که، الان اسم همه شون یادم نیست. چند تا با نواب زندانی بودن: [مهدی] عبد خدایی بود، همون که بعدش فاطمی رو با تیر زد.^۳ اینا همشون اونجا زندانی بودن. بعداً یه عده میان ملاقات نواب صفوی، پنج شیش نفر. آزاد گذاشته بودن هرکی میخواست بیاد میومد تو پیشش مینشست و ملاقات میکرد: چار تا چار تا پنج تا پنج تا میومدن. اینام همینجور چار تا چار تا پنج تا پنج تا اومدن بهو شدن پنجاه شصت نفر. بعد به اینا گفتن: «برین!» گفتن: «ما بیرون نمیریم! تا آقا با ما نیاد مام نمیریم، ما باید با آقا بریم بیرون.»

س - یعنی ملاقاتی ها در زندان متحصن شدن؟ بست نشستند؟

ج - بله. خدمت شما عرض کنم، اینا نشستن اونجا و گفتن ما بیرون نمیریم. افسر نگهبان

۱ - روز ۱۳ خرداد ۱۳۳۰ نواب صفوی و تعدادی از فدائیان اسلام دستگیر می شوند و در زندان قصر زندانی می شوند. نقل از کتاب «نهضت روحانیون ایران» نوشت - برای آشنایی با تاریخچه ۲/۸ فعالیت فدائیان اسلام ر.ک. به:

«تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد» نوشته جواد منصوری، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، علی دوانی، جلد ۱ و ۲، صص ۴۴۱-۴۴۲:

«... جدایی فدائیان از آیت الله کاشانی و دکتر مصدق:

در هفتم اردیبهشت ۱۳۳۰ دکتر مصدق به پیشنهاد مجلس شورای ملی که در آن شرایط کسی را بهتر از او سراغ نداشتند، نخست وزیر شد. در این اوقات فدائیان اسلام که برنامه خود را بر اساس اجرا و احیای اسلام و جلوگیری از فحشا و منکر و هرگونه مظالم و فساد و طرد آثار استعمار و لغو قوانین ضداسلامی قرار داده بودند، از آیت الله کاشانی و دکتر مصدق خواستند که با مجاهدات فدائیان برای حکومت ملی و اجرای احکام اسلامی، راه هموار شده است، در انجام این کار ساعی باشند. چون جواب مناسب نشنیدند، هم با آیت الله کاشانی که می گفت به این زودی میسر نیست، و هم دکتر مصدق که ترتیب اثر به خواسته های فدائیان نمی داد بهم زدند. آنها می گفتند ما که شما را بر سرکار آوردیم قصدی جز پیشرفت اسلام و اجرای قوانین اسلامی در ایران که یک مملکت اسلامی است، نداشتیم. بنابراین منبعذ نباید انتظار همکاری از ما داشته باشید. دنباله کشمکش فدائیان با آیت الله کاشانی و دکتر مصدق تا پایان حکومت دکتر مصدق ادامه داشت، و حتی از طرف دکتر مصدق همه اعضای فعال جمعیت فدائیان و از جمله خود نواب و واحدی دستگیر و مدتها در زندان قصر بودند...»

۲ - با توجه به فراین موجود این خاطره به زندانی بودن جعفری به دنبال ماجرای ۱۴ تیر ۱۳۳۰ مربوط می شود.

۳ - دکتر حسین فاطمی روز ۲۵ بهمن ۱۳۳۰ در حال سخنرانی مورد سوء قصد مهدی عبدخدایی قرار می گیرد و مجروح می شود. ضارب مدت ۲۰ ماه در زندان می ماند و در اواخر مهرماه ۱۳۳۲، بعد از کزودتای ۲۸ مرداد، آزاد می گردد.

هر چی به اینا التماس کرد گفتن: «ما از اینجا نمیریم بیرون!» گفت: «آقایون ما اینجا گله داریم. هر چند تا را به ما بسپارن فردا باید تحویل بگیرن. مسئول مائیم که شما همه رو راه دادیم این تو. ما باید هر دفعه چار تا رو راه بدیم. اینا که رفتن چار تا دیگه رو بیاریم» این میگفت اونام همش صلوات میفرستادن. صلواتشونم اینجوری بود: الله (مکث) هَم (مکث) صل (مکث) علی (مکث) محمد (مکث) و (مکث) آل (مکث) محمد. اینجوری بریده بریده و محکم صلوات میفرستادن. بعد اون رفت رئیس زندان اومد، یادمه رئیس زندان سرهنگ نظری بود. سرهنگ نظری اومد و گفت: «آقایون، ازتون خواهش میکنم از اینجا پاشین برین بیرون بذارین آقا چند روز دیگه مرخص میشه.» «نه، ما باید با آقا از اینجا بریم بیرون.» دوباره الله..... صلوات... تا حتی رئیس شهربانی اومد. انگار سرلشکر مدبر رئیس شهربانی بود؟ اومد و رفت هر چی با اینا صحبت کردن، اینا گفتن: «الله (مکث) هَم (مکث) صل...» آخرش سرهنگ نظری -- بالاخره دستور گرفته بود دیگه -- به دو سه تا پاسبون باتون داد و بعد اومد تو و با اینا اتمام حجت کرد. گفت: «آقایون، میرین بیرون یا به زور شما رو بیرون کنیم؟» باز صلوات فرستادن. یه دفعه دستور داد که: «بریزین تو!» که پاسبونا ریختن تو و اینا رو گرفتن به باد کتک. همشونو ریختن بیرون و بردن. همشونم زندانی کردن، تو بندا ولو کردن.

س - از هم جدایشان کردند؟ پخششان کردند توی بندهای مختلف؟

ج - بله. چند تا شونم فرستادن تو بند ما. هیچی بعد اینا یکی یکی ضامن دادن و رفتن بیرون تا اینکه نواب اینا رم بعداً ولشون کردن.

س - گفتید وقتی از زندان آمدید بیرون هنوز با اینها بودید؟ درست؟

ج - بله. نه مثل قبل، ولی حُب بودم دیگه. مثلاً خدمت شما عرض کنم، یه دفعه نواب [مظفر] ذوالقدر و میفرسته دم خونه ما. ذوالقدر همونه که علاء رو میزنه!

س - خود نواب صفوی؟

ج - بله خود نواب به من زنگ زد.

س - چکار داشت؟

۱- حسین علاء نخست وزیر ایران، یک روز قبل از عزیمت به بغداد برای امضای پیمان نظامی بغداد، دز ۲۵ آبان ۱۳۳۴ در مراسم ترحیم سیدمصطفی کاشانی (فرزند آیت الله کاشانی) مورد سوء قصد مظفر ذوالفقار قرار می گیرد ولی گلوله به او اصابت نمی کند.

ج - یه کاری با من داشت، منم اینور و اونور زدم کارشو وسیلهٔ منوچهر پسر برادرم راه انداختم. این تموم شد. اونروز ذوالقدر میره تو مسجد شاه که علاء رو بزنه. ذوالقدر یه دهاتی مسلک بود. تیرش میخوره به کلاه علاء، به خود علاء نمیخوره و علاء نیمیمیره. اونوقت تیمور بختیار شده بود فرماندار نظامی. میبینه اینا هر روز یه آدمکشی و بساطی راه میدازن. میگه: «فدائیان اسلام همه رو بگیرین!» همه شونو میگیرن، در حدود سی نفر بودن دیگه. خود نواب بود و اون سید عبدالحسین واحدی بود و ممد واحدی برادرش. نواب مرد شمارهٔ یک بود، واحدی ام مرد شمارهٔ دو. خلیل طهماسبی و مظفر ذوالقدرم بودن. س - داشتید تعریف می کردید که چه جوری تمام شد.

ج - بله اینا رو میگیرن. میگیرن و خلاصه خدمت شما عرض کنم که همه رو محاکمه میکنن. بعد یه روز دیدم که تیمسار حسین آزموده که دادستان ارتش یا رئیس دادرسی ارتش بود، فرستاد عقب من. رفتم اونجا تو اتاقش پیشش نشستم. گفت: «جعفری شما به اینا پول دادی؟» گفتم: «نه!» گفت: «جان من پول دادی؟» گفتم: «نه!» گفت: «سرِ اعلیحضرت به اینا پول دادی؟» گفتم: «آره.» گفت: «چی شد دادی؟» گفتم: «والا جریان اینجوری شد. اینا پول میخواستن واسه یه چیزی بگیرن، یه کاری داشتن، منم خودم نداشتم. رفتم از این و اون پول گرفتم. خلاصه آوردم دادم به پسر برادرم که بده به ذوالقدر. پسر برادر من پولو داد به اون و رفت.» البته اینا اگه ده میلیونم پول میخواستن میتونستن فراهم کنن. براشون مشکل نبود ولی خودشون قبول نمیکردن.

خلاصه همه رو گرفته بودن، مونده بودم من. منم خُب ۲۸ مرداد امتحانمو پس داده بودم. تازه اونقدرام از ۲۸ مرداد نمیگذشت. آزموده گفت: «سه چار ساعت باید به من مهلت بدی.» رفت و بعد از سه چار ساعت اومد و گفت که: «خیلی خُب. پاشو برو.» حالا رفته بود با مقاماتی صحبت کنه ببینه وضع من چی میشه. هیچی خلاصه ما رو آزاد کردن اومدیم بیرون. بعد اینا میان خلیل طهماسبی و نواب صفوی و واحدی و ذوالقدر و میرن تو میدون لشکر دوی زرهی تیربارونشون میکنن.

حالا میخوام یه چیزی از اعتقاد اینا به شما بگم. وقتی نواب صفوی رو میخواستن بهرن تیربارونش کنن، فقط خواهر و مادرش بودن. بعد در گوش خواهره میگه: «من دوهزار تو من

۱- گفته می شود که عبدالحسین واحدی مرد شمارهٔ دو را سپهبد حسین آزموده با همکاری سرهنگ تیمور بختیار به ضرب گلوله کشت. برای آگاهی ر.ک. به کتاب «نهضت روانیون ایران»، علی دوانی، جلد دوم، صفحهٔ ۴۴۵.

از آقای جعفری گرفتم، برین این پولو بهش بدین.» تو اونموقع که میخواستن اعدامش کنن، میگه برین پولشو بهش بدین. که داشش اومد، داشش تقی طهماسبی همونه که اولای انقلاب با [شیخ صادق] خلخالی راه میرفت! داشش اومد پیش من وگفت: «آقای جعفری اومدم این پولو تحویل بدم!» گفتم: «نه. هیچ بدهی به من نداره. حلاله همه‌ش. خدافظ شما.» اینم جریان اونا.

س - از قرار شما با خودِ اعضای فدائیان اسلام مسأله‌ای نداشتید. با طرز فکر و مرامشان چطور؟

ج - با خوداشون نه. فکر میکنم آدمای بدی نبودن. ولی حسابی میزدن، بله میزدن! خُب، در عین حال با آدمکشی شون زیاد مخالف بودم، موافق نبودم.

س - راجع به فدائیان اسلام چیز دیگری به نظرتان نمی‌آید؟
ج - نه.

س - آنها در واقع یک گروه تروریستی بودند، درست؟

ج - اونا بیشتر رو مذهب تکیه داشتن. تا حتی یه دفعه یه مجله روش عکس نیمه‌لخت انداخته بودن، آقای نواب اونو به من داد بدم به سلیمان بهبودی که به شاه بگه «این چیه میندازین؟» منم بردم دادم به بهبودی. اونم گفت: «باشه به عرض میرسونم.»
س - مگر آدم نمی‌کشتند؟

ج - چرا. آخه وقتی ما با اینا بودیم تو بساط آدمکشی نیفتاده بودن. وقتی ما توکار اینا بودیم، هنوز نیومده بودیم تو کار کاشانی. بعدش اومدیم دنبال کاشانی.

س - چطور شد که از فدائیان اسلام بریدید؟

ج - اینو شما باید بدونی که چرا من با فدائیان بودم، بعد چرا اومدم بیرون.
س - دقیقاً. همین را میخوام بدانم.

ج - یه شب میخواستن برن میرزا غلامحسین فروهر، وزیر دارایی رو، بززن بکشنش.^۱ من اومدم و خلاصه فهمیدم و رفتم ندا رو به وزیر دارایی دادم. چون اون نزدیک محل ما مینشست. گفتم: «مواظب خودت باش. ممکنه اینا بززننت!» این شبا میرفت از ترسش تو

۱- به مناسبت مخالفت رزم‌آرا و فروهر با ملی شدن صنعت نفت، روز ۸ دی ماه ۱۳۲۹ بر حسب دعوت آیت‌الله کاشانی میتینگ عظیمی با حضور چند هزار نفر در میدان بهارستان تشکیل گردید و ناطقین هر دسته با احساسات شدید علیه اقدامات دولت و شرکت نفت سخنرانی کردند.

خیابون چراغ برق تو اون هتلا میخوایید، تو اون مسافر خونه‌ها. شبی دو تومن پونزه زار میداد. بعد از همونجا که فهمیدن من یه خرده با اینا چیز شدم، رابطه شونو با من چیز کردن.

س - محدود کردند یا قطع کردند؟

ج - محدود کردن.

س - فکر می‌کنید کار درستی کردید؟ هر چند آن زمان فروهر دوستان بود یا بچه محلطان، ولی شما خودتان جزو فدائیان اسلام بودید. به گمانم شما باید به قسمی که خورده بودید یا قولی که به آنها داده بودید پابند می‌ماندید. آنها حتماً انتظار داشتند که به گروهتان وفادار باشید و اگر گفتند ما می‌خواهیم فلان آدم را بکشیم شما هم همراهشان باشید و حمایتشان کنید.

ج - آخه اون تصمیمی که مثلاً اینا یه وقت میگرفتن خیلی محرمانه بود. با همدیگه صحبت میکردن، با من که در میون نمیداشتن که! یکی از همون رفقای که اونجا بود جزو همینا، اون به من رسوند که فردا ممکنه اینا برن فروهرو بزَن. اینا که هیچوقت دهنشون جلو ما واز نمیشد! تازه من که هیچوقت با اینا هم قسم نشدم که!

س - یعنی هنوز برای آنها به حساب نمی‌آمدید؟

ج - بله. اولاً من با اینا زیاد قاطی نبودم، اونجام گفتم. دوماً مثلاً من الان با شما هستم، شما میگین من میخوام برم فلانی رو بکشم، مثلاً میگم ها! این نشونه جونمردیه، نشونه انسانیت آدمه که بره به اون بگه که میخوان بکُشت. این چیزی نیستش که بگن من به اینا خیانت کردم. درسته، من الان با اینا دوست هستم، صمیمی ام هستم، ولی شاید اینا همه گناهکار باشن، همه شون قاتل باشن. من که ندونسته رفتم با اینا رفیق شدم، حالا اگه قراره یه کاری انجام بدن، باید من بشینم کلاً همو قاضی کنم بگم: «این کار غلطیه!» من میگم. س - بله، این هم استدلالی است!

ج - من اگه میدونستم میخواستن رزم‌آرا رو بکشن، اگه میدونستم، به خدا به رزم‌آرام اطلاع میدادم. بعد اینا رفتن این خلیل طهماسبی رو آوردنش، اینم یه شاگرد نجار متعصب بود. آوردن بهش گفتن که: «تو اگه رزم‌آرا رو بزنی امشب مثلاً پیغمبر تو بهشت منتظرته، علی بن ابی طالب میاد بالای سرت.» یه کفن تنش کردن یه خرده آب تربت ریختن تو حلقش و یه هفت تیرم دادن دستش و گفتن: «برو بزَن!» بله اینجوری شد تو اون بازار. باور

کن! آخه این دژبانام بی بخار بودن. وقتی تو مسجد شاه میره رزم‌آرا رو با تیر میزنه، هف هس ده تا از این دژبانانا با مسلسل اونجا بودن، هیچکدومشون دست بلند نمیکنن. یا اینا مأموریت داشتن یا بهشون اطلاع داده بودن هیچکدومشون هیچ کاری نکنن. وقتی که اینو با تیر میزنه، کاردشو در میاره چون خیال میکنه نمرده. میخواسته دو تا کاردم بهش بزنه. بعد میاد از همونجا پیاده یواش یواش میره تو بازار بزرگ، تو بازار زرگرا وامیسه رو چارپایه سخنرانی میکنه، تازه اونجا میگیرنش.

س - گویا روش پلیس این است که تروریست نباید کشته شود، چون برای بازجویی لازم دارند و اگر کشته شود دیگر سر نخ را گیر نخواهند آورد.

ج - خُب نکشن. اینهمه آدم دورش بود میتونستن برن بگیرنش که؟! چرا نگرفتنش؟ موضوع همینه. آدم هر چی فکر میکنه میگه خود اینام گویا دست داشتن!

س - پس شما تا آن موقع با فدائیان اسلام بودید، بعد از آنها جدا شدید؟

ج - بله دیگه، بهم زدم. از کاراشون خوشم نیومد دیگه. من مخالف آدمکشی بودم.

س - ولی باید تعداد زیادی از اینها را خوب بشناسید؟

ج - بله. مثلاً همون [مهدی] عبد خدایی که فاطمی رو با تیر زد، الان وکیل مجلس ایناست. اینا همه مثل نواب صفوی جزو همون گروه اولیه فدائیان اسلام بودن. اینا رو که میبینی الان سرکارن، اینا به حساب بعداً پیداشون شد، بعد از نواب صفوی پیداشون شد. اینا یه عده‌ای بودن که هرکدوم مأموریت داشتن یه جای مجلس وایسن تا [محمد] بخارایی بره حسنعلی منصورو بکشه. (عکس‌های شماره ۵/۲ و ۵/۳)

س - از ترور عبدالحسین هژیر چه می‌دانید؟ چیزی یادتان هست؟

ج - حالا که اسم هژیرو آوردین یه چیزی یادم افتاد.

س - چه چیزی؟

ج - چون فدائیان اسلام زمان هژیرو بودن دیگه، عاشورا که میشد، مردم میرفتن تو کاخ گلستان. ظهر که میشد واعظا میومدن اونجا وعظ میکردن. دسته‌ها میومدن میرفتن اونجا. بعد اینا دیگه عاشورا رو گذاشتن توی مسجد سپهسالار. بعد ظهر عاشورا که میشد، هژیرو وزیر دربار میومد اونجا طاق شال میاورد و هر علامتی که میومد رد بشه، از طرف شاه یه طاق شال مینداخت گردن علامت. دیگه مردم تهرانم که دلشون میخواست از طرف شاه یه چیزی داشته

باشن، همه این دسته‌ها رو راه مینداختن، حسابی. اصلاً قیامتی میشد. همون روز [۱۳] آبان ۱۳۲۸] تقریباً ساعت نیم بعد از ظهر اونوقتا بود که همین بچه‌های مذهبی دار و دسته امامی هژیرو با تیر میزنن. خوب یادمه، واسه اینکه کسی نفهمه یهوگفتن: «آی لامپ ترکید، لامپ ترکید، لامپ ترکید.» هیچی خلاصه میان بیرون و هژیرو از در اونوری طوری میبرنش بیرون که سر و صداشو هیشکی نمیفهمه. میسوننش تو درشکه و میبرن دکتر.

س - یعنی شما دیدید که هژیرو را زدند؟

ج - بله. آخه سید حسین امامی رو که سرِ قتل کسروی نکشتنش که! از زندان اومد بیرون. سرِ قتل هژیرو کشتنش. بله همون موقع من تو اون مسجد بودم. منتهاش من نفهمیدم، سر و صدا میکردن که لامپ ترکید. اصلاً من همیشه میرفتم اونجا تو اون مسجد، پای منبر وامی‌سادم داد میزدم، صلوات میفرستادم، این و اونو اینور اونور میکردم.

نواب صفوی در حال سخنرانی در سال ۱۳۳۰
 شعبان جعفری با شماره ۱ و خلیل طهماسبی با شماره ۲ مشخص شده اند.
 عکس شماره ۱/۵

عکس شماره ۸۷/۲ - جعفری در مراسم تقدیم دستخطی و حضور امیرعباس هیدای و دکتر مسعودی آرمین در مجلس ویدیه هیئت - بهمن ۱۳۲۴

عکس شماره ۵/۴ - مراسم تدفین حسنعلی منصور در صحن آرامگاه رضاشاه پهلوی
 امیرعباس هویدا و منصور روحانی در عکس دیده می‌شوند - بهمن ۱۳۴۴

آیت‌الله کاشانی

س - آقای جعفری، موقع برگرداندن جنازه رضاشاه کجا بودید؟ رفتید استقبال جنازه رضاشاه؟ شنیدم روحانیون تحریم کرده بودند و گفته بودند کسی به استقبال جنازه نرود.

ج - من تو خط سیر وایساده بودم تماشا میکردم. چون اونموقع زیاد دنبال کارای سیاسی و اینا نبودم. اتفاقاً اونموقع که نعش رضاشاه رو آوردن تهران درست یادمه... نه اونوقت تو اون بساطا نبودم. هنوز نیفتاده بودم تو این کارا.

س - چرا آقا، تو این کارها افتاده بودید. ۱۷ اردیبهشت سال ۱۳۲۹ بود!

ج - درسته... درسته، مشقتو خوب خوندی‌ها، خانوم!

س - چاره نیست. در ارتباط با آیت‌الله کاشانی، شما کی با او آشنا شدید و چگونه جزو پیروان آیت‌الله کاشانی شدید؟ این را برایمان تعریف کنید.

ج - والا همون موقع‌هایی که به حساب توکار مبارزه با کمونیستا بودیم. البته گفتم من اون اولاً تو دور کاشانی و مصدق و اینا اصلاً نبودم. اون اول که به حساب با توده‌ایا اون کارا رو کردیم و روزنامه‌هام نوشتن، یواش یواش سر و کارمون کشید به حسین مکی. حسین مکی تو محل ما، تو خیابون ارامنه مینشست. مام خونه‌ش میرفتیم و میومدیم. تا حتی وقتی از لاهه برگشت تو فرودگاه مهرآباد اینو بلندش کردیم و چقد راهو پیاده سر دست آوردیمش^۱. اون که می‌خواست وکیل مجلس بشه تو انتخابات، خُب ما کمکش کردیم. آخه تو محل وکیل شده بود و مردم کمکش میکردن.

۱ - نقل از روزنامه کیهان، ۱۶ آذر ۱۳۳۱، صفحه ۴: «سیدحسین مکی نماینده مجلس شورای ملی و رهبر جبهه ملی که به دعوت بانک بین‌المللی توسعه و ترمیم عازم امریکا شده بود به تهران بازگشت و مورد استقبال قرار گرفت.»

س - شما چه کمکی برای انتخابات مکی کردید؟

ج - همه جور.

س - مثلاً یک جورش را بگویید.

ج - حُب میرفتیم مردم جمع میکردیم رأی بدن دیگه! بچه‌ها رو با اتوبوس جمع میکردیم میاوردیم رأی بدن. آخه یه جوری بود که حسین مکی رو همه دوست داشتن. این بود که ما باهاش رفت و او آمد داشتیم. با حسین مکی عصرها میرفتیم خونه کاشانی که بعد مایواش یواش دیگه مرید و طرفدار سفت و سخت کاشانی شدیم.

س - شما وقتی می‌گویید طرفدار آیت‌الله کاشانی بودید، منظورتان اینست که همیشه به دیدنش یا به خانه‌اش می‌رفتید؟

ج - مرتب! هم خونه اون و هم پیش شمس قنات آبادی هم [ابوالحسن] حائری زاده، هم حسین مکی، پیش اینا زیاد میرفتم. گاهی وقتم پیش مظفر بقایی [کرمانی] یه سری میزدم. ما خود به خود میرفتیم پیش اینا، میرفتیم همین جور تو اینا قاطی میشدیم دیگه.

س - یعنی وقتی جلسه داشتند می‌رفتید آنجا می‌نشستید؟

ج - بله، همین.

س - آنوقت آنها به شما می‌گفتند چکار بکن، چکار نکن؟

ج - هیچ حرف بکن نکن نبود. بالاخره هرکاری همه میکردن ما میرفتیم و میکردیم. همین کارا رو میکردیم. حُب پیش کاشانی که میرفتیم یواش یواش دیگه با مصدق و با دور و وریای مصدق و با اینا دیگه رابطه پیدا کردیم و رفتیم تو اینا. میرفتیم به حساب طومار درست میکردیم و از اینکارا. خیلی زحمت میکشیدیم. این بود تا اینکه من یه وقت من زندان بودم...

س - این دفعه چرا زندان بودید؟

ج - دیگه بودیم دیگه!

س - یادتان نیست چرا؟

۱ - انتخابات مجلس شانزدهم در مهرماه ۱۳۲۸ انجام شد و در ۳ آبان همان سال شمارش آراء انجام گردید. روزنامه باختر شماره ۷۴، سال ۱۴، ۳ آبان ۱۳۲۸ در مقاله «آخرین پرده کمدی انتخابات/ چاقوکش‌ها در اطراف صندوق‌ها چکار دارند؟» از حضور شعبان بی‌مُخ و حسین رمضان‌یخی در محل شمارش آراء خبر می‌دهد. برای خواندن متن کامل مقاله رک. به پیوست شماره ۲ صص ۳۹۳-۳۹۴.

- ج - دقیقاً یادم نیست ولی حتماً در ارتباط با مبارزه با توده‌ایا بود.
- س - مگر حزب توده بعد از تیراندازی به شاه منحل نشد؟
- ج - چرا، ولی اونا که فعالیتشون رو قطع نکردن که! ما به طرفداری ازکاشانی و مصدق باهاشون مبارزه میکردیم.
- س - بعد از سوء قصد به شاه در ۱۵ بهمن ۱۳۲۷، آیت‌الله کاشانی تبعید شد. درست؟ وضع شما چطور بود؟
- ج - نمیدونم، یادم نمیداد.^۲ بعد شنفتم که شاه رو زدن.
- س - بله، داشتید می‌گفتید: «یه وقت که من زندان بودم...»
- ج - ...بله از زندان که اومدم بیرون گفتن کاشانی تبعیده.
- س - این مدتی که توی زندان بودید، هیچ دنباله این قضایا را نمی‌گرفتید ببینید بیرون چه خبر است؟ اوضاع چطور است؟
- ج - نه دیگه. ما حالیمون نبود اصلاً، غرق کار خودمون بودیم.
- س - بعدکه آمدید بیرون چطور؟ بیشتر چه می‌کردید؟
- ج - بیشتر دنبال ورزش بودم. (عکس شماره ۶/۱) آخه میدونین که، من سیاستمدار اون ریختی نبودم که... میدونین چی میگم؟
- س - می‌فهمم.
- ج - حرف دلمو میزنم دیگه، بیخودی حرف نمیزنم، اینه که ما اومدیم بیرون، دیدیم کاشانی تبعیده. بعد از چند وقت دیگه‌ش گفتن کاشانی میخواد از تبعید برگرده. این شد که ما رفتیم خونه کاشانی و اومدیم تشکیلات درست کردیم کاشانی رو بیاریمش.

۱- ۱۵ بهمن ماه ۱۳۲۷ ناصر فخرآرایی جلو دانشکده حقوق به محمدرضا شاه پهلوی تیراندازی می‌کند. ۱۷ بهمن همان سال سیدابوالقاسم کاشانی به خرم‌آباد تبعید می‌شود.

۲- به هنگام مصاحبه و خاطره‌گویی، چند بار جعفری رویدادی را به یاد نمی‌آورد. یافتن برخی از آنها با مراجعه به کتب و اسناد ممکن شد، ولی یکی دو مورد روشن نگردید. از جمله مدت و دلیل زندان بودن این بار او با توجه به متن مقاله کیهان ۲۸ مرداد ۱۳۶۹ (پیوست شماره ۱) و تاریخ رویدادهای مندرج در آن، شعبان جعفری هنگام سوء قصد به شاه در لاهیجان به‌سر می‌برده است. مدتی از دوران تبعید آیت‌الله کاشانی را نیز کماکان در لاهیجان بوده است. شاید چون از این دو رویداد خاطره‌ای ندارد، تصور می‌کند در زندان بوده است. اگر این فرض را نیز درست بدانیم، زمان آن باید کوتاه باشد. با توجه به تاریخ شکایتی که در لاهیجان از او شده است (۷ تیر ۱۳۲۸) آشکار است که دستکم تا این تاریخ در لاهیجان زندگی می‌کرده است. نخستین خبری که از فعالیت‌های او در تهران خوانده می‌شود مربوط به ۸ آبان ۱۳۲۸ و مندرج در روزنامه باختر امروز است.

س - حالا ماجرای آن روز ورود آیت‌الله کاشانی را تعریف کنید! شنیدم او را عصبانی کردید، درست است؟

ج - والا میدونین این جوک نیست، عین حقیقه. حالا دوست دارین بگم خُب می‌گم. برای شما جالبه: کاشانی ام مثل همین خمینی تبعید بود به لبنان. روزی که می‌خواست بیاد اعلام کردن کاشانی داره میاد. خانوم به جون شما، از دم فرودگاه مهرآباد که سابق سرآسیاب بود تا خونه‌ش طاق نصرت زده بودن. گاو و گوسفند و تا حتی شتر برای قربونی آورده بودن، به‌جون شما. منم اونوقت خُب یوقور بودم دیگه، از دم فرودگاه مهرآباد پُشت ماشین این همین‌جور لوکه میدویدم که مردم حمله نکنن، مردمو میزدم عقب. تا رسیدیم دم خونه‌ش و حالا این جمعیت، از در فرودگاه مهرآباد تا تو خود پامنار همین‌جور دوپُشته وایسادن. وقتی خواست پیاده بشه مردم هجوم آوردن، نمیتونست پیاده بشه. گفت «جعفری مردمو ردکن!» گفت: «اینا رو بزَن کنار نمیتونم پیاده بشم!» منم خانوم از دم فرودگاه مهرآباد تا پامنار - میدونین کجاست؟ سرچشمه - همین‌جور دویده بودم، به قرآن خسته و مرده هیچ حالیم نبود، منگ منگ بودم. خلاصه، وقتی گفت: «مردمورد کن.» منم حالا هی داد میزنم مردم نمیرن کنار. خُب اعصابم خراب شده بود. رفتیم بالای چارپایه گفتیم: «ایها الناس من هیچی، این سید خوارک... رو له کردین!»

تا گفتیم «سید رو له کردین»، به جون بچه‌م، آقام، خدا بیامرز دش، دهنش خیلی لق بود. همچی کرد: «خوارک... خودتی! ... پدر سوخته!»

س - آیت‌الله کاشانی؟

ج - آره. آیت‌الله کاشانی خدا بیامرز دش بددهن بود!

ج - خلاصه رفت تو، یعنی ما فرستادیمش رفت تو. مام رفتیم که فردا صبح بیایم منزل آقا. محمود مسگر بود و حسن عرب بود و عباس کاووسی بود و اون اسکندر امیری. درست یادمه، به جون بچه‌م، مثل اینکه حالا جلو چشمه: چند تا از این بر و بچه‌ها دنبال ما بودن. فردا صبحش گفتیم بریم خونه کاشانی. مام از همه جا بیخبر. حالا اینا نشستن و به آقا گفتن که: «آره، این دیروز به شما فحش داده و حالا م امروزم اومده اینجا شما رو بکُشه.» ما رفتیم تو

۱ - آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی ۲۰ خرداد ۱۳۲۹ از تبعید به تهران بر می‌گردد. هواپیما ساعت ۵ بعد از ظهر به زمین می‌نشیند و اتومبیل حامل کاشانی ساعت ۸:۳۰ شب به منزل می‌رسد.

خونه سلام کردیم. دیدیم اوضاع یه جور دیگه‌ست. گفتیم: «آقا سلام.» سرشو اینجوری کرد [برگرداند] و بی جواب، حرف نزد. مام نشستیم. اون سیدممد پسرش و اینا اومدن دور و ورش. ما دیدیم خیلی وضع بدجوریه. به جون شما اینو که میگم بیخودی نمیگم. پامناز دکونا رو همه بسته بودن. ما گفتیم: «آقا حال شما خوبه؟ سلامتین ایشالا؟» گفت: «خفه شو پدرسوخته!» حالا نگو من که دیروز اونجا مثلاً گفته بودم آقا رو فلان... یه چیزی از دهنم پریده... این ناراحت شده! سیدممد اومدگفت: «چه مزخرفی گفتی به آقا دیروز؟» گفتیم: «بابا من که میدونی نوکر آقام. من آقا رو دوست دارم. مدتیہ دنبال ایشون هستم. چقدر بالای ایشون مبارزه کردم. من که چیزی نگفتم... خسته بودم!» هیچی، خانوم درد سرتون ند، روز بد نبینی، ریختن سر ما. اول تو خونه یه عده‌ای ریختن سر ما. با اینا بزن بزن کردیم. منم اونوقت یوقور بودم. تا کارمون کشید تو پامناز. یه گزن زدن تو پای من. از اینجا تا اینجا، [از سر زانو تا کشاله ران را نشان می‌دهد]

س - باگزن؟

ج - بله، باگزن کفاشی. اون تنها که نبود! یه گزنم زدن تو دستم، یه درفشم فرو کردن توی سفید رونم که از همه زخم‌کاری تر بود. درفش فوری میکشه. خلاصه با سیخ نونوایی و هر چی دستشون رسیده بود اومده بودن. نونوا مغازه‌شو ول کرده بود، کشکیه مغازه‌شو ول کرده بود. همه میزدن!

س - شما که از فرودگاه تا آنجا دویده بودید، این مزد دستتان بود؟

ج - آره گفتن این اومده آقا رو بکُشه. بابا حالا هی میگم: «من که چیزی نگفتم!» من خودمم نمیدونستم چی گفتم که اینا اینکارا رو میکنن، هیچی نمیدونستم. خلاصه، خانوم درد سرتون ند، تمام این اهل پامناز ریختن سر ما. کاسب و ماسب و هر چی پاسبونه با باتون، به قرآن. خانوم، بند پای منوگاز میگرفتن که بخورم زمین تا بریزن منو بکُشن. منتهاش من زمین نخوردم. اگه زمین خورده بودم مُرده بودم. چند تا بر و بچه‌هایی که دنبال ما بودن همون اول در رفتن. ما حالا هی تقلا میکنیم تو همون خونه. اون تیمسار [سرتیب عزیزالله] کمال که طرفدار کاشانی بود، اونم به یه مشت پاسبون ماسبون که اونجا بودن دستور داده بود که فلانی که میاد بزیندش و ورش دارین بیارین.

خلاصه منو بردن بیمارستان سینا، به قرآن. یه دفعه ریختن تمام اومدن بیمارستان سینا که اونجا

منو بکش، دیدن من هنوز زنده‌ام. یه عده طرفدارای منم فهمیدن و اومدن اونجا، اونام تا اینا رو دیدن در رفتن. خلاصه در دسترون ندم، بچه‌هامون از اونجا ما رو بردن بیمارستان رضانور سر خیابون قوام السلطنه گفتن: «اینجا بهتره، خصوصی‌تره، بیمارستان سینا صلاح نیست.» ما رو خوابوندن. حالا بچه‌های ما فهمیدن، خبر شدن و اومدن، اومدن جمع شدن که برن اونارو بز نشون. گفتیم: «نه، هیچ کاریشون نداشته باشین.» رفتیم خلاصه بیمارستان رضانور سه ماه آژگار خوابیدیم و یه روز دیدیم کاشانی، خدا رحمتش کنه، اومد بیمارستان، جون شما. بهش گفته بودن: «آقا، این جور نبوده، شعبون عاشق شماست طرفدار شماست. بیخودی ریختن سر این!» جون شما، گفتیم: «آقا، بچه محلات پای منو، همه رو گاز گرفتن.» گفت: «این پدر سوخته‌ها مثل سگ میمونن!» آره شوخی‌ام می‌کرد! آدم شوخی بود.

خلاصه، اونروز که از بیمارستان خواستیم بیایم بیرون بچه‌ها تو هفتاد هشتاد تا اتوبوس کلنگ و بیل گذاشته بودن میخواستن برن پامنارو خراب کنن، جون شما. خلاصه شهربانی و اینا فهمیدن و فوری اومدن و از ما خواهش کردن: «آقای جعفری، از این راه نرو، برو منزلت این بچه‌ها مقصودی دارن.» من خودم نمیدونستم. خلاصه اومدیم رفتیم پی کارمون.

خدا بیامرزه اعلیحضرتو. اردشیر زاهدی بعدها قضیه رو واسه شاه تعریف کرده بود. شاه خدایا بیامرزه یه وقتی که خدمتش رسیدم، گفت: «خونه کاشانی چی شده بود؟» گفتیم: «قربان هیچی.» هی میگفت «چی شده بود؟» گفتیم: «قربان حرف رکیک زدم خوب نیست.» گفت: «نه بابا! بگو حرف رکیک رو بگو ببینم چی گفتی؟!»

س - از آن به بعد رابطه‌تان با کاشانی چطور شد؟ باز هم سراغش می‌رفتید؟
ج - یه مدتی رابطه‌مون قطع شد، بعد خوب شد. آخه حُب من اصلاً طرفدار کاشانی بودم. یه صبحی رفتیم تو خونه‌ش، گفت: «اعلیحضرت داره از مملکت میره بیرون. برین نذارین بره بیرون. اگر اعلیحضرت بره عمامهٔ مام رفته!» مام تا اون روز نمیدونستیم که مصدق و کاشانی، که با هم بودن میونه‌شون بهم خورده. تا مدتی بعدشم نمیدونستیم. هیچی. اینو که گفت ما راه افتادیم.

س - این چه تاریخی است؟

ج - ۹ اسفند [۱۳۳۱] دیگه!

س - پس در واقع در هر کدام از این ماجراها که شما وارد می‌شدید، یک کسی شما را تشویق می‌کرد که بروید؟

ج - خیر، هیچکس، هیچکس تشویق نمی‌کرد.

س - پس خودتان همینطور سر خود می‌رفتید؟ مثلاً همین آیت‌الله کاشانی که به شما گفته «شاه داره میره برین نذارین.» تشویق است دیگه!

ج - خُب ما رفتیم چون طرفدارش بودیم دیگه. هم طرفدار مصدق بودیم هم طرفدار کاشانی. وقتی کاشانی گفت: «برین اعلیحضرت داره میره!» ما خیال کردیم مصدق می‌خواود که این کار بشه.

س - بالاخره کی متوجه شدید این دو بهم زدند؟

ج - خُب بالاخره بعد فهمیدیم که آره این با مصدق میونه‌ش خوب نیست.

س - شما از این جانبداری‌ها چه نظری داشتید؟ فکر می‌کردید چون اینها دارند برای مردم، یعنی برای ملت ایران کاری می‌کنند؟ بهتر است اینها سرکار باشند، یا این که می‌دیدید صلاح شما در این است اینها باشند؟

ج - خُب، نه اینکه من بخوام، همه میدونستن صلاح مملکته. کار من یکی نبود که! خُب پادشاه میخواست اینا باشن، اینام این کارا رو میکردن دیگه. من میدیدم کاشانی با شاه و مصدق ارتباط داره.

س - بگذارید صریح به شما بگویم چرا این سؤالها را می‌کنم. ممکن است با بعضی از این سؤالها زیاد حال نکنید، ولی خُب این پرسشهایی است که در ذهن مردم هم هست. شما با اعتقاد و باور دنبال یک چیزی می‌رفتید یا منافع شخصی داشتید؟ راست و پوست‌کنده بگویم، مثلاً به شما پول می‌دادند که این کارها را بکنید؟

ج - ما خانوم، همیشه لُخت بودیم و شلوآرم پامون نداشتیم، از هیچکس صنار نمی‌گرفتیم.

س - یعنی به خاطر پول کاری نمی‌کردید؟

ج - هیچوقت. هیچ. اصلا و ابداء.

س - به خاطر اسم و رسم می‌کردید؟ می‌خواستید مردم به شما عزت و احترام بگذارند؟ یا فکر کنند که مثلاً بزرگ محل هستید یا کاره‌ای هستید؟

ج - نه خُب مثلاً ما میدونستیم که امروز مصدق میخواد شاه رو از مملکت بیرون کنه. مام خُب شاه رو دوست داشتیم. اومدیم بریم نذاریم بره. همین! نه اینکه کسی بیاد به ما پول بده، ما رو تحریک کنه. اصلاً.

س - آقای جعفری، بعضی از کارهای شما با هم جور در نمی‌آید و کمی مراگیج می‌کند: چطور بود که فرض کنید در فاصله یک سال و نیم یا دو سال، یک روز آیت‌الله کاشانی را دوست داشتید، یک روز مصدق را دوست داشتید، یک روز شاه را دوست داشتید. چه جور می‌شود؟

ج - خُب وقتی کاشانی رو دوست داریم، بیشتر از همه خونه کاشانی هستیم. (عکس شماره ۶/۴) وقتی کاشانی میگه پاشین برین این کارو بکنین، خُب اونوقت ما پا میشیم میریم میکنیم دیگه...

س - آهان!

ج - ... نه کاشانی پول بده بود نه ما پول بگیر. اون خودشم یه کسی رو میخواست یه چیزی ازش بگیره!

س - آیت‌الله کاشانی در اسفند ۱۳۴۰ فوت کرد. در تشییع جنازه اش بودید؟ چه کردید؟
ج - مردن کاشانی رو یادمه. دیگه اونموقع من بالکل دور و ور اونا نمیرفتم. ولی تشییع جنازه اش رفتیم. همه بودن، خیلی شلوغ بود.

س - منظورم اینست که بالاخره با ایشان آشتی کردید؟

ج - قهر نبودیم که، ما اصلاً طرفدار ایشون بودیم. خدا بیامرزه کاشانی رو، اون یه وضعی داشت که وقتی یه اعلامیه میداد همه بازار میبستن. تا حتی این آخر سریا که تو بیمارستان بازرگانان خیابان ری بود، خدا بیامرزه محمدرضا شاه رو، بالای سرش تو بیمارستان رفت.

س - آیا آیت‌الله کاشانی از شما و رفقایتان به نفع خودش بهره‌برداری نمی‌کرد؟ هر جور میخواست شما را سرانگشتان خود نمی‌چرخاند؟ او و روحانیون دیگر از یک طرف، دربار از یک طرف، دولت هم از طرف دیگر؟ اینها هر موقع که لازم داشتند به نفع خودشان از شما و از آدمهای عادی و عامی سوءاستفاده نمی‌کردند؟ فتیله احساسات شماها را هر وقت لازم داشتند پائین و بالا نمی‌کشیدند؟ یک روز می‌شدید «شعبان بی‌مُخ»، یک روز «شعبان جعفری»، یک روز هم «شعبان تاجبخش». این القاب را برای مصرف روز مبادا

نداده بودند؟ از این اسمها سوءاستفاده و استفاده نمی شد؟^۱

ج - نه. برای خاطر اینکه من آدم سوءاستفاده‌چی نبودم که مثلاً بخوام واسه خاطر پول برم یا واسه خاطر فلان چیز برم... من اصلاً تو عمرم زیر بلیط هیچکس نرفتم!

س - نه، من نمی گویم شما سوءاستفاده می کردید. من می گویم مثلاً آیت‌الله کاشانی یک روز می‌خواست با مصدق دعا کند بعد شما و دو سه نفر دیگر را صدا می‌زد و مثال می‌زنم: «آقا، دکتر مصدق آدم بدیه، برین خونه‌شو خراب کنین!» بعد روز بعد با مصدق دوست می‌شد شما را صدا می‌زد مثلاً می‌گفت: «برین برو و بچه‌ها رو جمع کنین بریزین تو خیابون، به نفع دکتر مصدق!» منظورم این است که چون آیت‌الله کاشانی احساس می‌کرد شماها به او اعتقاد دارید و قبولش دارید هر جور دلش می‌خواست از وفاداریتان بهره‌برداری می‌کرد.

ج - آخه یه چیزی هست. اولاً که من خودم یه آدم مذهبی بودم. فامیلامم همه مذهبی بودن. گفتم که داشم تو محلمون مسجد درست کرده بود: خودش و مسجدشو تو تکیه دباغ‌خونه همه میشناختن. حاج‌علی‌اکبر جعفری معروف بود. منم خودم رواصل مذهبی که داشتم، حرف آیت‌الله کاشانی رو گوش می‌کردم. همیشه میرفتیم تو خونه‌ش مینشستیم. خدا بیامرز دش کاشانی رو، ولی از این صحبتها؟ ... والا من که یه روزم ندیدم راجع به مصدق چیزی بگه. چون تا وقتی که یادمه این با مصدق خوب بود. اونروز صبحم که ما رفتیم تو خونه‌ش دیدنش، گفتم که تا اون روز... اصلاً نمیدونستیم این با شاه مربوطه، اصلاً.

س - خوب، من هم سؤالم از شما دقیقاً همین است. می‌گویم به نظر می‌رسد آیت‌الله کاشانی شما و یک عده از دوستانتان را برای خودش حفظ می‌کرده تا زمانی که می‌خواهد

۱ - فؤاد روحانی در کتاب «زندگی سیاسی مصدق در متن نهضت ملی ایران» صص ۱۹۹-۲۰۱ به نقل از ریچارد کاتم در کتاب "Nationalism in Iran" PP 153-155 می‌نویسد:

... سپس نویسنده [ریچارد کاتم] اشاره به حربه‌ای که کاشانی علیه مصدق به کار می‌برد می‌کند و می‌گوید آن حربه عبارت از جمع‌آوری رجااله بود:

«هیچ یک از روحانیونی که با مصدق باقی ماندند این توانایی کاشانی را نداشتند که در فاصله چند لحظه جمعیتی از مردم عامی و عاری از فهم را به خیابان بکشاند...»

«جمعیتی فریادکنان به خانه مصدق ریختند... سردهسته آنها شعبان جعفری مشهور به بی‌مخ و معروفترین گردآورنده چاقوکشان بود و کاملاً واضح بود که این جمعیت بوسیله دسته کاشانی خریده شده بودند.»

... نویسنده هنگام تألیف کتاب (سال ۱۳۴۳) نظر خود را در باره مذهبین سیاسی اینگونه اظهار می‌کند: «در هر حال ملایان بار دیگر نفوذ خود را روی طبقات پائین و متوسط پائین نشان دادند...»

کاری انجام بدهد از شماها بهره‌برداری کند و کار مطابق میل خودش را از طریق شما انجام بدهد. از یک طرف او، از یک طرف هم مثلاً نیروهای انتظامی (مثل شهربانی) و دستگاه حکومتی. سپهد زاهدی و همدستان او هم شما را برای خودشان نگه داشتند تا مثلاً ۲۸ مرداد از شما استفاده کنند. از یک طرف دیگر هم افرادی مثل برادران رشیدیان که عامل اجرای بعضی طرحها بودند^۱ نظرتان چیست؟

ج - آخه یه چیزیه، تا ۱۴ آذر اصولاً شهربانی مرابانی و اینا با ما زیاد موافق نبودن. س - بعد از آن چطور؟

ج - تا اون روز ۱۴ آذرکه ما زدیم کمونیستا رو اونجور درب و داغون کردیم و با کمونیستا در افتادیم و دعوا کردیم، اینا دیگه با ما شدن. دیگه خودشون مجبور بودن با ما همکاری کنن. پلیسا نمیتونستن جلو اینا رو بگیرن. آخه یه صف اینا دم مجلس بود یه صفش دم راه‌آهن. اینا میگفتن: «مرده باد شاه، زنده باد استالین». خُب من رو غیرت خودم، رو تعصب خودم می‌پریدم به اینا. البته اون وقتا وقتی صحبتیم میکردیم، بهمون میگفتن: «این مذهب ندارن، آئین ندارن، قرآن رو نمیشناسن، خدا رو نمیشناسن، هیچی رو.» خُب ما میرفتیم دنبال اینکارا.

س - کاشانی این حرفها را می‌زد؟

ج - بله. وگرنه صحبت این نبود که مثلاً ما رو تحریک کنه که ما بریم فلان کنیم.

۱- نقل از مقاله «مصدق و دوراهی امپریالیسم بریتانیا» نوشتهٔ جیمز بیل و ویلیام راجر لویس در کتاب «مصدق، نفت، ناسیونالیسم ایرانی» ترجمهٔ عبدالرضا هوشنگ مهدوی و کاوه بیات، صفحهٔ ۳۷۳: «... رابین زینکه بنا به توصیهٔ خانم لمبتون در سفارت انگلیس مشغول به کار شدند به هنگام توضیح در بارهٔ نقش برادران رشیدیان می‌گوید: گذشته از ثروتشان آنها در دو مورد مهارت کافی داشتند. یکی اینکه به راحتی می‌توانستند در مجلس و بازار نفوذ کنند و دیگری که مهمتر است اینکه توانستند مردمن‌کوچه و بازار را که در حقیقت مهرهٔ بسیار مهمی در سیاست ایران بودند تجهیز نمایند. تظاهرات خیابانی معمولاً جهت حوادث سیاسی را در ایران تعیین می‌کرد. ولی در سالهای اخیر با عنایت حزب توده و آیت‌الله‌کاشانی در سوق دادن این حوادث مخالف غرب نقش مؤثری ایفا کرده بود...»

همچنین برای شرح مفصل‌تر از شیوه‌های توطئه ر.ک. به مقالهٔ «هجوم توطئه‌ها و دولت ملی» نوشتهٔ امیر طالبی در نشریهٔ ایران فردا، ویژه‌نامهٔ دکتر محمد مصدق، سال هفتم، شمارهٔ ۵۳، صص ۴۲-۴۶.

شعبان جعفری با صدها نفر از ورزشکاران، اینستاده به ترتیب از راست به چپ: ضلالمرضا تختی، امیر جمیلوی، عباس زلفی، حسن گورده پور، شهبان جعفری، ناشناس، ناشناس، باقر مهدیه مصروف به باقر ترکه
 نشست: ناشناس، ناشناس، ناشناس، ناصر گیوهچی، مومنی، غریب - عکس شماره ۱/۳

عکس شماره ۶/۷

با آیت‌الله کاشانی در تکیه روضه
 شماره (۱) حاج حسین عالم
 شماره (۲) طاهر حاج رضایی
 شماره (۳) شعبان جعفری
 شماره (۴) حسین مهدی قصاب
 شماره (۵) طیب حاج رضایی
 شماره (۶) اکبر حاج رضایی
 شماره (۷) سید اکبر خراط

۱۴ آذر ۱۳۳۰

س - برگردیم سر صحبت قبلی. حالا آیت‌الله کاشانی برگشته، شما هم دور او هستید. آن زمان وضع حکومتی و وضع دولت ایران چطوری بود؟

ج - دیگه مصدق سوارکار بود. مام با مصدق بودیم. من خیلی با مصدق بودم. چندین سال با مصدق بودم. ولی توده‌ایا خیلی سربه‌سرمون می‌داشتن. هی تو روزنامه‌هاشون چرت و پرت مینوشتن!

س - این قضیه روزنامه‌هایی که در مورد شما می‌نوشتند، و به گمان شما بیخودی هم می‌نوشتند، چه بود؟ شما چه عکس‌عملی نسبت به آنها نشان دادید، چکار کردید؟ این مطالبی که علیه شما می‌نوشتند چه اثری روی شما می‌گذاشت؟

ج - خُب تأثیر که زیاد می‌داشت.

س - شما در مقابل چکار می‌کردید؟ می‌رفتید با آنها دعوا می‌کردید؟

ج - روز ۱۴ آذر می‌گین؟

س - مثلاً!

ج - بله اون روز دیگه من دق‌دلیمو سر روزنامه‌ها خالی کردم. یعنی اینا هی مینوشتن، هی من پیغوم برایشون می‌داشتم - روزنامه «مردم» و روزنامه «چلنگر» - و به اینا هی می‌گفتم: «باباجون من جایی نمیرم، من با کسی کاری ندارم، من اصلاً نمیدونم شما چه می‌گین. کمونیست چیه اصلاً؟ این حرفا چیه؟» جداً، من اصلاً با اینا هیچ کاری نداشتم، هیچ بعد دیدم نه، اینا ول کن معامله نیستن. ما دیگه هر روز هی این روزنامه‌ها رو می‌خوندیم تا حسابی کلافه شدیم و اینا و افتادیم تو این کارا. یه پسره بود بهش می‌گفتم «حمید اطلاعاتی». اونو می‌فرستادیمش روزنامه‌ها رو می‌خرید می‌آورد و می‌خوندیم. موضوع سر

این شد. من مثلاً میدیدم روزنامه «بسوی آینده» نوشته: معذرت میخوام «شعبان بی‌مُخ... [خنده] آخه اینا همون فامیل اصلیمونو صدا می‌کردن...» رفته دبیرستان شرف و درشو از جا کنده!» حالا من اصلاً نمیدونستم مدرسه شرف کجاست. بعد دو مرتبه، یه روزی مینوشتن که شعبون بی‌مُخ رفته دم دانشگاه - - خیلی معذرت میخوام، شمام جای خواهر ماهستین - - گفته: «در این ج... خونه رو باید بست.» اصلاً من دانشگاه نرفته بودم، هیچ. روزنامه «چلنگر» هر روز یه شعری برای ما درست می‌کرد و مینوشت و بقیه هم راجع به من هر روز مرتب... روزنامه «مردم» که مال توده‌ایا بود، روزنامه «چلنگر» م‌خُب دست‌چپی بود، روزنامه «توفیق» م‌مرتب برای ما سکه میزد: «السلطان صاحبقران شعبان خان حاکم تهران» یه چاقوآم میداد دستمون!

س - همه این روزنامه‌ها علیه شما می‌نوشتند؟

ج - همه این چپیا، هر روز، جون شما به قرآن. خُب، منم اولاش جوون بودم و بی‌خیال، میگفتم ولشون کن، بذار بنویسن، یعنی اونجوری دریند نبودم تا دیگه اعصابمونو خراب کردن.

س - در روزنامه راهنمای ملت^۲ راجع به همکاری شما و عشقی و فروهر نوشته، این کدام فروهر است؟

ج - همون فروهری که تازه کشتنش دیگه!

س - داریوش فروهر؟

ج - بله. تو این دعوا مرافعه‌هایی که به حساب برای انتخابات و اینا میشد، ایشونم میومد جلو. احمد [زیبایی معروف به] عشقی بود، فروهر بود، اون امیر [زرین کیا معروف به] موبور بود. یه چند تایی بودن.

س - ولی داریوش فروهر که یک چهره سیاسی ملی است!

ج - بعداً چهره سیاسی شد. خدا بیامرزش اولاش آدم شلوغی بود. آخه انتخابات اونوقتا

۱- در جستجوی این مقالات در آرشیو بخش خاورمیانه کتابخانه کنگره آمریکا، شماره‌هایی از نشریات بسوی آینده، راهنمای ملت، جرس، آخرین نبرد قابل دسترسی بودند. برای خواندن برخی از عناوین این مقالات رک. به پیوست شماره ۳ صفحه ۳۹۴.

۲- روزنامه راهنمای ملت ناشر افکار حزب توده، مورخ جمعه ۱۷ آبان ۱۳۳۰ در مقاله‌ای با عنوان «آیا شاگردان مدارس با هم جنگ دارند یا دولت با شاگردان مدارس / پدران، مادران، اطفال خود را از چاقوی دولتی شعبان بی‌مخ و عشقی و فروهر رها سازید» برای خواندن متن مقاله رک. به پیوست شماره ۴ صفحه ۳۹۵.

بی زد و خورد نبود. هر انتخاباتی که میشد همیشه توش به زد و خوردی بود دیگه.

س - بین طرفدارها و مخالف‌ها؟

ج - آره دیگه طرفدارهای اینور و اونور با هم گرت‌گیری میکردن. هر وکیلی‌ام واسه خودش یه مشت طرفدار داشت دیگه! اون یه عده رو تو خونه‌ش دعوت میکرد، این یه عده‌رو. همین جورا بود. وقتی‌ام که انتخابات تمام میشد دیگه کسی باکسی کاری نداشت. وکیل که میشدن کار تموم بود.

س - با داریوش فروهر هم رابطه داشتید؟ یعنی با دسته او هم بودید؟

ج - نه، ولی خُب وقتی با مصدق بودیم، اونم با مصدق بود دیگه.

س - او را از نزدیک دیده بودید؟

ج - بله بابا، آشنا بودیم، با هم صحبت می‌کردیم. خدا بیامرز دوش.

س - حالا همه روزنامه‌های توده‌ای دارند مرتب به شما فحش می‌دهند. بعد چطور شد؟

ج - تا شد روز ۱۴ آذر. داستان ۱۴ آذر و شما نمیدونم اطلاع دارین یا ندارین؟^۱

س - بله، روز ۱۴ آذرکه شما رفتید به چندین روزنامه و خانه صلح حمله کردید.^۲

ج - بله همون ۱۴ آذر. خدمت شما عرض کنم که، توده‌ایا اون سرهنگ نوری شاد رو تو خیابون فردوسی زدن کشتن. بعد پسرش علی نوری شاد - الانم فکرکنم باید تو سن حوزه [San Jose] باشه - اومد پیش من وگفت: «آقا بابامو زدن اونجا کشتن!» «باباشم اونجا رئیس کلانتری جلو مجلس بود. ما پا شدیم ده بیست تا رو جمع کردیم رفتیم اونجا که دیدیم بعله نعشش تو خیابون افتاده. علی‌ام افتاده زار و زارگریه میکنه. گفتم: «کی کشتش؟» گفت: «توده‌ایا» حالا میخوان بیان نعشو وردارن، این توده‌ایا سنگ میپرونن و شلوغ میکنن و نمیدارن. خیلی پررو و زیاد شده بودن. نمیداشتن نعش اینو وردارن. ما رفتیم خلاصه یه خُرده به اینا پریدیم و نعشو گذاشتیم تو ماشین دادیم بردن. بعد چند تایی به ما گفتن: «آقای جعفری، خانه صلح اونجاست تو خیابون فردوسی!» «گفتم: «بیچه‌ها بریم خانه صلح!» و ریختیم اون تو. رفتیم تو خانه صلح و خلاصه یه مشت لباسای روسی

۱- در کتاب «شادکامان کاخ مرم، سراب جانشین پسر»، نوشته خسرو معتضد، جلد ۲، صص ۶۹۰-۷۱۱ ماجرای روز ۱۴ آذر از دیدگاه این نویسنده به تفصیل نوشته شده است.

۲- نقل از «روزشمار تاریخ، از مشروطه تا انقلاب اسلامی»، نوشته باقر عاقلی، جلد اول، صفحه ۴۵۷: «روزنامه‌های بسوی آینده، بدر، نوید، آزادی، فرمان، آتش، سیاسی و طلوع و خانه صلح و تناثر سعیدی مورد هجوم قرار گرفتند.» همچنین ر.ک. به کتاب «خواب آشفته نفت، دکتر مصدق و نهضت ملی ایران»، نوشته محمدعلی موحد، جلد ۱، صص ۳۹۳-۳۹۴.

و چکمه‌های روسی و کبوتر سفید و خیلی چیزها اون تو بود. یه عده‌ای اون تو بودن فرار کردن. خلاصه، ما اونجا رو زدیم بهم و بچه‌ها صندلیا رو شکستن - از اون صندلیا لهستانیا بود. پایه صندلیا رو گرفته بودن دستشون و میزدن به این صندلیا و میخوندن: «خانه صلح آتیش گرفت! ج... خونه آتیش گرفت!» دم گرفتن و اومدن تو خیابون. مام دیگه راه افتادیم و اونام دنبال ما. رفتیم طرف خیابون اسلامبول. توی کیویسکا [کیوسک‌ها] پر بود از چیزهای [نشریات] توده‌ای. من به بچه‌ها گفتم: «هر جا که از این چیزای کمونیستی و کلوپ و از ایناست به من نشون بدین!» حالا یه دوهزار نفری دور ما جمع شدن. یکی دو تا از بچه‌ها این دفتر مفترا رو نشون میدادن، منم نشون مردم میدادم و مردم میرفتن اونجا همه رو از بین میبردن. حالا من میگشتم عقب «چلنگر»^۱ و روزنامه «مردم». خلاصه راه افتادیم همینجور و چند تا این کیویسکای تو خیابون نادری و اسلامبول و اینا که توده‌ایا بودن و به ما میپردن و فلان میکردن و این حرفا، اینا رو یه خُرده خُب بساطشونو بهم زدیم، تا رسیدیم به چارراه حسن‌آباد، اون بالا، طرف اون آتش‌نشانی برادرای شیخ حسین لنکرانی و اینا اونجا بودن.

س - طبقه بالا؟

ج - بله همونجا تو سنگلج، توی همون سنگلج. وقتی دور اون چارراه حسن‌آباد مبری، اونا همون بالا مینشستن. برادرای لنکرانی سرکرده توده‌ایا^۲ بودن و اونجا چار پنج تا اتاق گرفته بودن و از همونجا برنامه‌ریزی و کارگردانی میکردن. اتفاقاً ما موقعی رسیدیم که دیدیم جلسه بود. اینا تا ما رو دیدن فرار کردن و خلاصه ما اونجا اونا رو یه خُرده با بچه‌ها زیر و روش کردیم. البته من خودم اونجا فرمون میدادم جلو نمیرفتم.

س - چرا جلو نمی‌رفتید؟

ج - من فرمونده بودم. خودم فقط دنبال روزنامه «مردم» بودم. اینا گفتن روزنامه «مردم» تو خیابون امیریه ست. گفتم: «بریم اونجا» گفتن: «خسته شدیم!» گفتم: «بیاین خیابون امیریه، اونجا چیز میز هست بیاین!» یادمه یکی اونجا پرسید: «آقای جعفری، یه دونه

۱- برگرفته از کلمه فرانسوی Kiosque به معنی دکه کوچک فروش نشریات یا گل که در کنار پیاده‌رو برپا می‌کنند.
 ۲- مدیر نشریه «چلنگر» محمدعلی افراشته بود و دفتر آن در منزل خود افراشته در خیابان نواب، خیابان لولاگر، کوچه ماه قرار داشت. نشریه طنز «چلنگر» از تاریخ ۲۶ اسفند ۱۳۲۹ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ منتشر می‌شد.
 ۳- از اعضای جمعیت ایرانی هواداران صلح.

سماور اینجاست اینو چیکارش کنم؟» گفتم: «بیارش پائین.» گفت: «آخه بزرگه همیشه آوردش پائین!» اونوقت پنجره رو شیکوندن و سماورو از پنجره انداختن پائین، یه سماور بزرگ بود. خلاصه چیزاشونو ریختن و بهم زدن دیگه. من میگفتم، اونام میریختن پائین. تماما از اون بالا ریختن پائین، دولا بچه مولا بچه، پرونده مرونده و بساطشون و اینا همه رو... هر چی بود ریختن تو خیابون. گفتن: «سه؟» گفتم: «نه، پاشنه اون دکونو باید در بیارین!»

س - این روزنامه‌ها، نشریات و باشگاهها همه مال توده‌ای‌ها بودند؟

ج - همه مال چپیا. هیچکدوم دیگه رو نمیداشتیم دست بزین.

س - یک عده‌ای نشان‌تان می‌دادند شما هم می‌ریختید بهم؟

ج - من جلو بودم و دو سه هزار نفر دنبالم بودن. خُب اون عده‌ای که دنبال من بودن همه‌شون که نمیدونستن چه خبره! جدا میگم اینو، یه عده‌ای دنبال عقیده‌شون میومدن یه عده‌ای ام از موقعیت سوءاستفاده میکردن و میومدن یه چراغ زنبوری، فرش‌ی، چیزی دستشون بیفته وردارن در زن. بعد رفتیم طرف امیریه. گفتن: «اینم روزنامه «مردم» که برای تو مینویسه!»

س - «فرمان» عباس شاهنده، «طلوع» هاشمی حائری، «نوید آزادی»، «بدر»، «بسوی آینده» و... اینها هم می‌نوشتند؟

ج - بله. بالاخره مینوشتن. روزنامه‌های دیگه‌م بودن. چند تا روزنامه توده‌ای دیگه‌م مینوشتن، بیخودی. همینما رو تحریک کردن. من البته گفتم دنبال مصدق و اینا بودم ولی اصولاً بیشتر روی این چیزایی که اینا مینوشتن تحریک شدم.

س - آیا دست دکتر فاطمی توی این کار بود؟

ج - نه! گمان نکنم.

س - چون در یکی از روزنامه‌ها خواندم که این کار حمله به مطبوعات مخالف دولت را

به‌دستور و با همراهی دکتر فاطمی کردید!

۱ - روزنامه آخرین نبرد، شماره ۴۳۹، جمعه ۲۲ آذر ماه ۱۳۳۰ در صفحه ۴ تحت عنوان «یک تذکر قانونی» می‌نویسد: «بطوریکه اطلاعات نوشته است شهربانی کسانی را که در عمارت روپروی مجلس متحصن شده و از دست چاقوکش‌های دولتی پناه برده بودند توقیف کرده است.

ما هر چه کتب قوانین را بر هم زدیم، اولاً علت حبس مردم تماشاگر و یا نه بالاتر از آن شرکت‌کننده در تظاهرات پنجشنبه و ثانیاً بر فرض ورود اتهام، علت مداخله بازرسی نظامی را نفهمیدیم. خیلی مسخره است شعبان بی‌مخ و حسین فاطمی و رضا چاخان و اکبر سه کله و سرهنگ عبدی و امیر تیمور کلانی آزادند و مردم مضروب و مجروح و پناهنده محبوس.

بهر حال شک نیست که با این بی‌صلاحیتی باید مطابق اصل یازدهم قانون اساسی از مراجعه به دادگاه ناصالح

ج - من که تماسی با فاطمی نداشتم، شاید عده‌ای از دور و وریای من آدمای اون بودن!
 س - به روزنامه «آتش» هم حمله کردید؟ مال سیدمهدی میراشرفی؟
 ج - «آتش» زیاد نمینوشت.

س - ولی روز ۱۴ آذر آنجا را هم بهم زدید؟ روزنامه «آتش» را...؟
 ج - نه فکر نمیکنم. «آتش» رو نه. یادمه «آتش» رو ما نزدیم.
 س - ... و حتی شنیده‌ام روزنامه «آتش» عکس شما را با دکتر فاطمی چاپ کرده بود.
 قضیه آن عکسها چیست؟

ج - چاپ کردن که چی؟
 س - خودم ندیدم. فقط شنیدم یا جایی خواندم که روزنامه «آتش» هم عکس شما را با دکتر فاطمی چاپ کرد و نوشت شعبان جعفری این کار را زیر نظر دکتر فاطمی کرده است.
 ج - حُب وقتی کسی با مصدق بود، فاطمی رَم میدید ولی اون با این که ما با فاطمی کار بکنیم دو تاست.

س - نه زیر نظرش. یعنی مثلاً او به شما گفته بود که بروید روزنامه‌های دست راستی مخالف دولت را هم بزنید؟
 ج - اصلاً و ابدا. فاطمی به ما چیزی نگفته بود.

س - مطمئن هستید؟ چون روزنامه‌های توده‌ای هم نوشتند شما به دستور دولت مصدق این کارها را کردید!

ج - صد در صد مطمئنم. من خودم رو اصل اون سرهنگ نوری شادکه کشتنش رفتم،

خودداری کرد و این نقض قانون را به کمیسیون اعلامیه حقوق بشر در پاریس خبر داد.»

۱- روزنامه آخرین نبرد به صاحب امتیازی شهناز اعلامی به جای روزنامه توقیف شده بسوی آینده در می‌آمد. در شماره یکشنبه ۱۷ آذر ماه ۱۳۳۰ (مسلسل ۴۳۴) صفحه ۲ این روزنامه در مقاله «کین و نفرت بر حکومت مردم کش» با استناد به مذاکرات مجلس چنین آمده است:

«... عصر ۱۴ آذر شهربانی دکتر مصدق با کمال وقاحت اعلام داشت که اهالی شرافتمند و میهن پرست تهران که به ماهیت این عناصر (پسران و دختران دانشجو) کاملاً پی برده‌اند با نیروی انتظامی در تمام موارد همکاری نموده عناصر اخلاک‌گرا را به سزای اعمال خود رساندند. شهربانی کل وظیفه خود می‌داند که از معاضدت و همکاری بیمانند مردم شرافتمند تهران تشکر نموده...»

روزنامه اصناف ارگان مقامات روحانی طرفدار دکتر مصدق با اشاره به قتل، کشتار دانشجویان و دانش‌آموزان نوشت «سگ کشی ادامه دارد». بدین طریق از یک طرف دولت مصدق در اعلامیه رسمی خود چاقوکشان و عربده جویان، شعبان بی‌مخها و اصغر خالدارها را بعنوان «مردم شرافتمند تهران» قالب زده از جنایت و غارتگری آنها «اپراز تشکر» می‌کند و از طرف دیگر روزنامه‌های دولتی دانشجویان و دانش‌آموزان را «سگ» خطاب نموده کشتار دسته‌جمعی آنان را «سگ کشی» خوانده است...»

برای نمونه‌های دیگری از این توشه‌ها ر.ک. به پیوست شماره ۵ صص ۳۹۵-۳۹۶.

بعدشم یه دل پُری از این روزنامه‌ها که برای من مینوشتن داشتم.

س - پس چند تا از روزنامه‌های دست راستی هم که این میان دم و دستگاشان بهم ریخت، اشتباهی شد؟

ج - ممکنه «شورش» بود. مال کریمپور شیرازی! ولی اون که دست راستی نبود! اون بدتر از همه بود. حالا اون کریمپور شیرازی یه داستان سوایی داره، بعداً براتون میگم. بله، خدمت شما عرض کنم که، کجا بودم یادم رفت؟

س - رفتید امپریه، روزنامه «مردم»...

ج - بله روزنامه «مردم» و دیگه اونجا بچه‌ها همه رو از بیخ و بُن کندن و بردن. هیچی، بعد همه داغون شدن و ما از اونجا رفتیم. البته پلیس و ملیس و بساط و اینا بود ولی هیچکدوم جلو نمیومدن. بعد ما رفتیم منزل. رفتیم منزل و اتفاقاً دو سه روز بعد از ۱۴ آذر^۱ رادیو رو وصل کرده بودن به مجلس شورای ملی. جمال امامی و سیدمحمدعلی شوشتری و [سیدمهدی] پیراسته و عبدالقدیر آزاد که چند وقت بود اونجا بست نشسته بودن،^۲ همینا پشت تریبون مجلس داد میزدن: «فرمانده هنگ حمله قوای دولتی ژنرال شعبان بی‌مُخ تمام شهر را آتش زد.» و از این حرفا. اینا همه رو تو رادیو میگفتن و پخش میشد تو تهران. ما گفتیم: «بچه‌ها، همین روزا ما رو میگین!»

س - در مذاکرات مجلس آن روز آمده است که جمال امامی گفته: «شعبان جعفری روی لیست حقوق شهربانی است و ماهی سیصد تومان از شهربانی حقوق می‌گیرد.»^۳

ج - نه. همچی چیزی نیست.

س - این را توی روزنامه‌ها نوشتند. یعنی جمال امامی با این تذکر خواسته بگوید که دولت مصدق و دستگاه شما حمایت می‌کرده تا این کارها را بکنید. برای این چه جوابی دارید؟

ج - من بارها گفتم که هیچوقت صنار از هیچ سازمانی پول نمی‌گرفتم، هیچوقت. اصلاً اون موقع که اینا این چیزا رو دارن میگن، من با دربار و شاه مربوط نبودم.

س - درست است. امامی هم می‌گوید «دولت» نه «دربار»، یعنی مصدق نه شاه.

۱- ۱۷ آذر ۱۳۳۰.

۲- جمال امامی، سیدمحمدعلی شوشتری، عبدالقدیر آزاد روز ۳۱ شهریور ماه ۱۳۳۰ اعلام کردند چون در خارج از مجلس تأمین جانی ندارند، در خانه ملت متحصن می‌شوند.

۳- ر.ک. به پیوست شماره ۶ صفحه ۳۹۷.

ج - آخه دستگاه واسه چی به من پول بده؟

س - که بروید شلوغ کنید، مخالفان دولت را بزنید و ...

ج - نخیر هیچوقت. نه. اصلاً و ابداً این چیزها نبود. ما طرفدار آیت‌الله کاشانی بودیم و مصدق. اون موقع اصلاً این بساط تو تهران بود که عده‌ای طرفدار مصدق و کاشانی بودن و عده‌ای مخالفشون و همش سر انتخابات و اینا دعوا مرافعه و بگیر و ببند و اینا بود.

س - پس این حقوق ماهیانه سیصد تومانی که جمال امامی می‌گوید درست نیست؟

ج - برای چی دادن؟ شهربانی به من سیصد تومن پول برای چی میداده؟

س - باج!

ج - آخه شهربانی که به کسی باج نمیده خانوم. شهربانی خودش باج میگیره! نه جداً اینو میگم. شهربانی؟ اصلاً و ابداً صنار، جون شما، نه به من میداد، نه من میرفتم پول بگیرم. اونوقت اگه من ماهی سیصد تومن از شهربانی میگرفتم که برم شلوغ کنم که میشدم مأمور شهربانی!

س - شاید برای خاطر همین به شما لقب «سرتیپ» و «سرهنگ» داده بودند!

ج - اون مال بعد ۲۸ مرداده!

س - بله، حق دارید.

ج - این سرهنگ و سرتیپ و اینا مال اون موقعیه که این جبهه ملیا با ما بد شدن. از همون موقع اینا واسه ما هزار جور حرف درست کردن. بله، هزار جور میخواستن ما رو بزنن زمین، منتهاش هیچ نقطه ضعف از من گیر نیاموردن چون من کاری نمیکردم که دنبال کسی برم، دنبال ناموس کسی، پول کسی، زندگی کسی، زمین کسی. اصلاً و ابداً تو این عوالما نبودم. خانوم وقتی من کار مردمو درست میکردم، اگه زمینی رو که میخواستن بهم بدن می‌گرفتم، نصف تهران مال من بود. من یه وجب زمین تو این دنیا ندارم، یعنی احتیاجی نداشتم.

س - برگردیم سراغ بست‌نشین‌های مجلس.

ج - آره، آخه هی حرف تو حرف میاد! یادمه وقتی اینا بست نشسته بودن ما با یه جمعیتی راه افتادیم رفتیم در مجلس و اونجا برای جمال امامی و اینا شعار دادیم و بهشون فحش دادیم: «کی مُرده، کی مُرده / جمال کله گنده» یا «کی میزاد، کی میزاد / عبدالقدیر آزاد»

یا «سیدممدعلی شوشتری / ...» این یکی لغتش بده دیگه نمیگم. خلاصه از این حرفا. س - قرار نیست سانسور کنید!

ج - عجب گیری افتادیم‌ها! می‌گفتیم: «سیدممدعلی شوشتری / یه سولاخ و سیصد مشتری»

س - چرا این عده توی مجلس بست نشسته بودند؟

ج - اینا مثل اینکه بست نشسته بودن برای خاطر دعوای شاه با مصدق. یعنی به طرفداری از شاه... علیه مصدق.

س - ولی مسعود بهنود در کتابش می‌نویسد شما با جمال امامی و همفکرانش و علیه مصدق بودید،^۱ جوابتان چیست؟

ج - بیخود می‌گه، من اونموقع با مصدق بودم چون میدیدم که کاراش بد نیست. کاراش خوب بود. خوب کار میکرد. ایشونو بالاخره میدیدم کارای خوب میکرد، مام بالاخره رفتیم دنباله‌رو ایشون شدیم دیگه. تا حتی تا اونجا میرفتیم که میزدیم پای جونمون. س - راستی؟

ج - بله. من اصلاً درست یادمه که خدایا مرز مصدق رو من اونروز دم مجلس رو کولم گذاشتم. ایشون رو کول من بود، عکسشم تو روزنامه چاپ کردن، سپردم برام بفرستن. س - کدام روز؟

ج - همون قبل از ۱۴ آذر اونوقتا بود. همه‌م میدونن. تو مجلسم گفتن.^۲

س - مطمئن هستید چنین عکسی در نشریه‌ای چاپ شده تا بگردم پیدایش کنم؟^۳ (عکس شماره ۷/۱)

ج - صد در صد، هر چی فرستادم نتونستن پیداش کنن. من انقد عکس تو باشگاهم داشتم که تماش از بین رفت. تمامشو آتیش زدن. اصلاً فیلمای منو، همه چیزای منو، همه رو بردن. اینه که در عین حال من چیزی دستم نیست، هیچی دستم نیست. عرض کردم این عکسایی که من به شما دادم تا تو این کتاب چاپ کنین که چیزی نیست. اینا رو همه از تو

۱- «از سید ضیاء تا بختیار»، نوشته مسعود بهنود، انتشارات جاویدان، تهران، صفحه ۳۴۲.

۲- ر.ک. به پیوست شماره ۷ صص ۳۹۸-۳۹۹

۳- روز ۴ مهرماه ۱۳۳۰ دکتر مصدق برای گزارش اقدامات خود در مورد نفت در مجلس حضور یافت ولی جلسه به علت عدم حضور اکثریت تشکیل نشد. مصدق به میدان بهارستان رفت و نطق خود را برای مردم ایراد کرد و گفت: «هر جا مردمند مجلس همانجاست». تنها عکسی که دکتر محمد مصدق را روی شانه مردم نشان می‌دهد، مربوط به همین روز است.

خونۀ بر و بچه‌ها برام فرستادن. هنوز دو سه تا عکس دیگه هست که باید از یه جایی پیدا کنن و واسم بفرستن.

س - سعی می‌کنم پیدایش کنم به شرطی که باشد. داشتید می‌گفتید که مصدق را دوست داشتید. آن روز دم مجلس چه می‌کردید؟

ج - آخه ما هر روز همه جا بودیم. اون روزها افتاده بودیم تو مبارزۀ سفت و سخت. تو انتخابات انتخابات و چند دفعه دم مسجد فخرالدوله درگیری پیدا کردیم واسه خاطر اون!
(سند شماره ۷/۲)

س - شما اولین بار مصدق را کی دیدید؟

ج - اولین بار... والا خدمت شما عرض کنم که... با این حائری زاده یه دفعه رفتیم خونۀش. س - چه سنی داشتید؟ چه سالی بود؟

ج - والا نمیدونم، از این تاریخ ماریخا سر در نمیارم.

س - تقریبی بگویید: مثلاً چند ساله بودید؟ کی بود؟ یک چیزی که یادتان بیاورد در چه دوره‌ای بود؟ دوران نخست وزیری دکتر مصدق بود؟ قبل از نخست‌وزیری او را دیدید؟ چه زمانی بود؟

ج - نه. نه. اون موقعی که نخست‌وزیر بود. شب با حائری زاده و آزاد رفتیم تو خونۀش، ایشونم زیر پتو خوابیده بود. تا رفتیم نشستیم گفتن هندرسن^۲ اداره میاد. فوری بلند شد وگفت: «شما برین بیرون.» رفت یه پرونده اون بالا بود آورد گذاشت بغل دستش و نشست اونجا که هندرسن - - سفیر امریکا بود مثل اینکه - - بیاد بیندش. همون موقع اومدیم بیرون دیگه.

س - در آن جلسه دکتر مصدق با شما حرف زد؟ چه گفت؟

ج - نه، تا سلام علیک کردیم و نشستیم و با اونا صحبت رو شروع کرد که گفتن هندرسن اومده. بعد این آزاد یزدی بود، یه لهجه شیرین یزدی ام داشت. وقتی رفتیم بیرون گفت: «دیدید جعفری؟ تا ما اونجا بودیم زیر پتو خوابیده بود و مریض بود. همینکه هندرسن اومد از زیر پتو پرید بیرون!»

۱- عنوان‌های صفحه اول روزنامه آتش، ۲ بهمن ۱۳۳۰: «اسناد زندۀ مداخلۀ دولت در انتخابات/ دیروز چاقوکشان مسلط بر انتخابات تهران بودند/ دیروز در چند حوزه انتخاباتی آراء کسانی که به مخالفین رأی داده بودند پاره کردند و آنها را شدیداً مضروب ساختند/ دیروز یک نفر از ترس چاقوکشها رأیش را خورد».

۲- لوی وسلی هندرسن (Loy Wesley Henderson) در فاصله شهریور ۱۳۳۰ تا دی ۱۳۳۳ سفیرکبیر امریکا در ایران بود.

س - حالا برگردیم سر دو سه روز بعد از ۱۴ آذر. بعد از اینکه از مجلس برگشتید چه شد؟
 ج - آره، اون روز ما تو خونه بودیم، بعد از افطار، دو سه روز بعد از این جریانات، دیدم یه سرگردی اومد و خونه ما درزد، منم به مادرم گفتم: «ننه، باز دارن منو میبرن زندان!» رفتیم سرگرد رو آوردیم تو و خلاصه نشستیم اونجا، گفتم: «چی؟» گفت: «آقای جعفری، من اومدم بهت بگم این کاری رو که کردی بسیار کار خوبی بود. تو بلند شو برو یه چند وقتی یه طرفی.» گفتم: «والا من هیچ جا نمیرم. اینجا مملکتمه کجا برم؟» گفت: «ننه، یه یکی دو ماهی هرکجا که دوست داری بگو ما میفرستیمت.» گفتم: «چرا؟» گفت: «بذار سر و صداها بخوابه. الان خیلی سر و صدا تو توده‌ایا بلند شده، تو اینجا نباشی بهتره!» خلاصه، ما اومدیم رفتیم پیش... کی بود خدایا؟ یکی از این جبهه ملیا، آهان، رفتیم پیش حسین مکی و گفتیم جریان اینه. گفت: «برو و برگرد. چیزی نیست که، یه ده پونزه روزی برو. خیلی سر و صداست. هنوز تو این مملکت سر و صدا خیلی زیاده» و فلان و از این صحبتا. ولی قبول نکردم و جایی نرفتم. موندم تهران.

دو سه روز از این جریان گذشت. اونوقت تو تهران یه دو سه تا از این سرپاسبونا بودن که خیلی زرنگ و معروف بودن: نعمت اصفهانی بود و احمد سرپاسبون. دیدم اینا با لباس شخصی اومدن سر خیابون و گفتن: «سلام» گفتم: «سلام»، گفتن: «آقای جعفری حال شما چطور؟» گفتم: «چی میخوای بگی؟ بگو» گفت: «آقای نیک اعتقاد... رئیس شعبه یک آگاهی بود اونموقع - گفته بیا کارت دارم.» گفتم: «برین خودم میام.» گفت: «بیا با ما بریم.» گفتم: «نه دیگه وقتی من میگم برین من خودم میام، میام دیگه، با شما نیام.» رفتیم خونه و به ننه مون گفتیم: «پتو متوی ما رو درست کن داریم میریم.» اونوقت ما راستش وضعمون خیلی بد بود، یه پتو برداشتیم و یه قابلمه و راه افتادیم. رفتیم پیش نیک اعتقاد، گفت: «جعفری یه ۲۴ ساعت اینجا باش تا سر و صداها بخوابه چون تو مجلس خیلی واست سر و صدا کردن. بهتره ۲۴ ساعت اینجا باشی، بعد مرخصت میکنم.» ما رفتیم زیر آگاهی. دردسرت ندم، ۲۴ ساعت شد ۴۸ ساعت، شد یه هفته، سر و صدایمون

دراومد. منو از تو زندان بردن کلانتری یک آگاهی پیش نیک اعتقاد. یه خُرده با من صحبت کرد و گفت: «کارت خوب بود. ولی ده دوازه روز بمون اینجا تا سر و صداها بخوابه بعد بیا برو. ناراحت نباش.» خانوم، ما رو تو آگاهی نیگر داشتن، جون شما. یه ماه شد دو ماه که باز ما داد و بیداد کردیم گفتیم: «شما به من گفتین اینجوری و فلان!» خلاصه، اومدن ما رو از اونجا بردن زندان موقت. زندان موقت که میدونین کجا بود؟ یه زندان بود به نام آبشاهی پشت همون شهربانی. ما رو گذاشتن اونجا. ما رو گذاشتن اون تو و خلاصه یه چند مدتی ام اونجا موندیم و دیدیم که نه، هیچکس به دادمون نرسید. باز اونجا داد و بیداد و فحش و... اومدن از اونجا ما رو بردن زندان قصر. خلاصه، در دسترون ندیم، ما یه چند ماهی ام تو زندان قصر بودیم.

س - به خاطر آن قضیه ۱۴ آذر؟

ج - بله واسه ۱۴ آذر. حالا اینا میگفتن ده دوازه روز سر و صداها میخوابه و میری بیرون و از این حرفا و صحبتا. هر چی ام میگفتیم کسی محل نمیداشت، هیچی. یه پرونده ام درست کرده بودن که باید ۳۶۳ هزار تومن جریمه بدی برای اینا که شکستی و خورد کردی.

س - ۳۶۳ هزار تومان؟

ج - بله. منم گفتیم: «باشه! بعداً که رفتم سرکار!» بعد یک ملک بود اون تو، اهل سنگسر بود و دم سرای گلوبندک یه قالی فروشی داشت. این ملک اون تو با ما رفیق شد. حالا نگو این ملک اصلاً با این کمونیستاست، به حساب یکی از سرکرده‌هاشونه. ما میرفتیم تو اتاق این مینشستیم چند تا دور هم جمع میشدیم غزل میخوندیم، حرف میزدیم، شوخی میکردیم. این از ما خیلی خوشش اومده بود. خلاصه در دستر ندیم، مقصود، اون ملک منو از اونجا آورد بیرون. اینا که گفته بودن خوب کاری کردی و همچی کردی، اینا اصلاً به من محل نداشتن منو نیاوردن بیرون. ملک کار منو درست کرد و آورد بیرون. وقتی خودش رفت بیرون، گفت: «برم بیرون تو رم میرم.» رفت و منو برد بیرون.

س - یعنی این مدتی که زندان بودید، کسی به سراغتان نیامد؟

ج - نه دیگه، یکی که میرفت زندان، میرفت دیگه! کسی گوشش بدهکار این چیزا نبود. توکار خودشون غرق بودن دیگه. ولی هنوز روزنامه‌ها دست از سرمون ورنمیداشتن! آگه این روزنامه‌ها رو جمع کرده بودم یه کوه میشد! انقد نوشتن!

س - مثلاً چه چیزهایی می نوشتند؟

ج - مثلاً چلنگر به شعر نوشته بود که:

خبر دهید به «شعبان» بی نظیر و بدیل که همقطار تو از شاهرود گشته وکیل

زام کار چو در دست «پیشوا» باشد از این قماش به مجلس روند با تجلیل

کجا رواست که «شمس قنات آبادی» شود وکیل و تو باشی چنین حقیر و ذلیل

س - وقتی که از زندان آزاد شدید سراغ آقایان نرفتید گله کنید و بگویید: «آقا بنده

به خاطر شما این مدت رفتم زندان؟»

ج - نه دیگه اونا گوششون بدهکار نبود، اصلاً.

س - توی زندان برای ملک و دوستانش چه می گفتید که خوششان می آمد؟

چکار می کردید؟

ج - چیکار میکردم؟ [خنده] آواز میخوندم، قصه میگفتم، سر بقیه رو گرم میکردم؟!

س - چه آوازی می خواندید؟

ج - غزل.

س - مثلاً یکی از آن غزلها را بخوانید.

ج - جوونیام صدا داشتم. صدام رفته دیگه.

س - عیب ندارد، بخوانید!

ج - مثلاً میخوندم:

دارم دلی شکسته ز خوبان روزگار

روزم شده سیه همچو شب تار زلف یار

یارب ببین به گوشه زندان شدم دچار

یارب ببین چه می کند این چرخ کج مدار

ما را جدا نمود از آن شوخ گلعدار

زندان چه کلبه ای است پر از رنج و درد و غم

۱- دنباله این قطعه شعرکه با عنوان «نبرد انتخابات» دوره هفدهم سروده و در روزنامه چلنگر، شماره ۷۸، ۲۳ دیماه ۱۳۳۰ چاپ شده بود چنین است:

... پیشوا این دغلی یعنی چه؟/ بانک بین المللی یعنی چه؟ / اینهمه حقه و بامبول چیه؟ / جان اون قولتشن این غول چیه؟ / پا شد اون شرکت بی بته و پست / بانک بین المللی جاش نشست / پیشوا این کلمات باز چیه؟ / سر نخ من بمیرم دست کیه؟

غم‌پروران یار نشستند دور هم
 هی می شود زیاد، ولیکن نگشته کم
 خواهم که قصد خویش کنم نیست لیک سم
 بهتر همان بود که کنم گریه زار زار
 یارب ببین که عاشق بیچاره ات کنون
 از عشق بر سرش همی افتاده است جنون
 ای عشق ساعتی برو از این دلم برون
 تا شرح حال خویش نویسم برای یار
 یاران دهند مژده که غم رفت و گشت طی
 ساقی گذار برکف دستم تو جام می
 شعبان تو خیز مست برون رو ز شهر ری
 زیرا که گشته‌ای بر دلدار خویش خوار

س - این شعر از خود شماست؟

ج - ای بابا، اونجا دور هم میشستیم به چیزایی میگفتیم دیگه!

س - نمیدانستم طبع شعر هم دارید؟ توی زندان چه کارهای دیگری می کردید؟

ج - خالکوبی! بیشتر این خالایی که رو دست و بالم میبینید از دوران زندانه!

س - کمی از خالکوبی بر ایمان تعریف کنید.

ج - اونوقتا آب تره و دوده رو با شیکر قاطی میکردن. اونوقت یه خطی، یه نقشه‌ای که مثلاً مثل این صورت در بیاد میکشیدن [یکی از نقوش پشت دستش را نشان میدهد]. بعد این نقشه رو با سوزن یواش یواش و دونه دونه همینجوری انقد میزدن تا این خون و این مواد بره زیر این پوست و رنگ بگیره. این تقریباً میشد یه خال. گاهی تب و لرزم میاورد.

س - چرا؟ جای خالکوبی چرک می کرد؟

ج - بله. اصلاً یه لرزی میکردیم که نگو، حسابی ناراحت میشدیم. همینجور یواش یواش هی میکوبیدیم. رو بازومم هست.

س - روی سینه و پشتتان هم هست؟

ج - نه دیگه پشتم نیست.

س - اولین خالکوبی را در چه سنی کردید؟

ج - سنم؟ تقریباً شونزه هیفده ساله بودم.

س - چرا خالکوبی می کردند؟ نشانه چه بود؟

ج - والا نشونی نبود. اونوقتا اینایی که ورزشای باستانی میکردن بیشتر تو زورخونه لخت میشدن و دلشون میخواست یه دو تا خال تو تشون باشه و از این حرفا. بیشتر خالا رم تو زندان میکوبیدن.

س - یعنی تو زندان خالکوب بود؟ کسی که این کار را بلد باشد؟

ج - خود زندانیا که تو زندان بودن میکوبیدن دیگه. بالاخره اونجا آدمایی بودن که تو زندان مثلاً خال میکوبیدن. بیشتر تو زندان این کارو میکردن.

س - چه خالها و نقش هایی روی تنتان دارید؟

ج - هیچی، همینا که می بینی. شلوغ بلوغه.

س - متوجه نمی شوم. مثلاً این [به پشت دستش اشاره می کنم] یعنی چه؟

ج - یه دفعه پشت دستم کوبیدم که «چرا عاقل کندکاری که باز آرد پشیمانی؟»

س - پس کجاست؟

ج - بعد دومرتبه یه چیز دیگه روش نوشتم که «این نیز بگذرد». بعد روی اینو ور داشتیم پُر کردیم شد این که می بینی: شلوغ بلوغ! همینجوری دیگه تیکه تیکه، هر چی دستمون میومد میکوبیدیم.

س - از آن خالهای عاشقانه نکوبیدید؟ برای خاطر عشق این یا آن نشمه؟

ج - نه بابا، زیاد دنبال عشق نبودم. من فقط عاشق مولاعلی بودم و شاه و مملکت. میدونین؟ آخه اونوقتا این خالکوبی که رو اسلوبی نبود، اسلوب صحیحی که بخوان خال بکوبن. اینجا مثلاً خال قهوه‌ای و سبز و اینا رو با ماشین راحت و قشنگ میکوبن، خالشم قشنگه. اونجا یه هچلفی [هشلهفی] مثل مال من بود. مثلاً یه شاغلام بود بهش میگفتن غلام خرکی، چراش بمونه. این کچل بود، ولی دور سرشو خال کوبیده بود. خانوم، تو سر سوزن زدن خیلی سخته! این دور سرش خط آهن کوبیده بود با یه دونه ترن، از اونجا کشیده بود تاپشتش - - معذرت میخوام - - تا باسنش راه آهن گذاشته بود. اصلاً میتونین باور کنین؟ یه کارایی میکردن. بیکار بودن دیگه! مینشستن از این کارا میکردن دیگه. چشم همچشی ام بود. مثلاً این میخواست تو زورخونه خالش از اون یکی قشنگتر باشه و از این بساطا.

- س - گفتید زیاد دنبال عشق نبودید؟ یعنی عاشق نشدید؟
- ج - چرا، سی دفعه! [خنده] اصلا و ابدا. باورت میشه خانوم من تو زندگیم عاشق نشدم؟ تا امروز عاشق نشدم. یه اراده عجیبی داشتم برای سه تا چیز: عشق و سیگار و مشروب. یعنی خاطرخواه میشدم ولی تا طرف لغت مینداخت، مام جفتک میپروندیم!
- س - پس زیاد ناز نمی کشیدید!
- ج - نه خانوم، حوصله شو نداشتم.
- س - از آن زمان ۱۴ آذر ۱۳۳۰ که رفتید زندان تا وقتی که آمدید بیرون، اوضاع و احوال چه فرقی کرده بود؟^۱
- ج - حُب هنوز مصدق و کاشانی و اینا سرکار خودشون بودن.
- س - خبر سوء قصد به دکتر فاطمی [۲۵ بهمن ۱۳۳۰] را کجا شنیدید؟
- ج - از زندان اومده بودم بیرون. آره... بیرون بودم شنیدم.

۱- روزنامه بسوی آینده ارگان رسمی حزب توده، شماره ۳، بهمن ۱۳۳۰ در یک خبر کوتاه با عنوان «بازپرس شعبه ۲۷ شعبان بی مخ را آزاد کرد ولی مهرداد بهار هنوز در توقیف است» می نویسد:

«مدت دو ماه و دوازده روز است که طائفی دزدترین بازپرسان دادرسی تهران برای آقای مهرداد بهار به دستور رئیس دولت قرار بازداشت صادر کرده و هنوز او را در توقیف نگهداشته ولی همین مرد کثیف بازداشت شعبان بی مخ غارتگر را لازم ندانسته و قرار کفیل داده است که با مخالفت آقای مرجعی دادیار مواجه شده و کار به دادگاه حل اختلاف کشیده است.

مردم تهران، در آستانه انتخابات بنگرید که یک دانشجو را به نام اهانت به مأمور دولت که بر فرض صحت ۱۱ روز مجازات دارد دو ماه و دوازده روز حبس می کنند و یک چاقوکش حرفه‌ای را بعد از ملاقات چند روز پیش مکی و دکتر شایگان آنهم با ثبوت اتهامات جنایی قتل و غارت آزاد می سازند.

این بازپرس از این انواع خدمات بسیار کرده که ۹ سال در سر همین شغل باقی مانده است.

توجه دادگاه عالی انتظامی را بدین تخلفات قانونی جلب می کنیم.»

این عکس در صفحه ۷۶۹ کتاب «رویدادها و داوری» نوشته مسعود حجازی و در روزنامه آتش شماره ۱۰۵۲، ۲۷ مهر ماه ۱۳۳۰ به نقل از مجله اسفر چاپ شده است. همین عکس در فیلم End of Empire نیز نشان داده شده است. در این عکس جمعیت قابل توجهی در اطراف دکتر مصدق دیده می‌شوند که تشخیص همه آنها مشکل به نظر می‌رسد. شعبان جعفری چند تن از اشخاص و شخص خودش را این چنین شناسایی می‌کند: مرد ریش و سیل دار جلویی (شماره ۱) شمس قنات آبادیه، نفر سمت راستی (شماره ۲) مرتضی عطری نژاده، این (شماره ۳) هم باید من باشم.

عکس شماره ۶/۴

آخرین خبر

شماره ۱۱۲۹
۲ بهمن ۱۳۳۰
شماره ۱۱۲۹

چاقو کشان زمینه انتخابات دور هفدهم را فراهم میکنند

مادران و معلمات در این شهر، بهمنیاد، به جمع مصلحت...

در این شهر، مادران و معلمات در این شهر، بهمنیاد، به جمع مصلحت... (The text continues with details about the political situation and the role of women in the upcoming elections.)

انباریان پیام شوروی فداستون استیگانگما به تاجیکستان چنان

پایتوبای شوروی فداستون استیگانگما به تاجیکستان چنان...

چاقو کشان زمینه انتخابات دور هفدهم را فراهم میکنند

مادران و معلمات در این شهر، بهمنیاد، به جمع مصلحت... (This section continues the main article from the right side, discussing the political climate and the impact of the Soviet Union's actions on the local population.)

چاقو کشان زمینه انتخابات دور هفدهم را فراهم میکنند

مادران و معلمات در این شهر، بهمنیاد، به جمع مصلحت... (This is a smaller version of the main article, providing a condensed summary of the events and the role of women in the political process.)

روزنامه آخرین خبر چهارشنبه ۶ آذرماه ۱۳۳۰

دیروز چاقو کشان مسلط بر انتخابات تهران بودند

نامه متخصصین مجلس شورای ملی بحضور اعلیحضرت راجع باستیلاج- دیروز علیه زیادای مجروح و چندین...

آخرین گزارش نظامی

آخرین گزارش نظامی... (This section provides a summary of military reports and news from the front lines.)

اسنان زنده مداخله دولت در انتخابات

بروز چند سوزه انتهای آراه کابیرا که بهناتین رای داده براند پارم کردن آرا و اشدیه مجروح سامند...

بار دیگر در نیویورک واشنگتن برای حل مسئله نفت فعالیت شدید جریات دارد

بازگشایی دولت میسوپوتامی و دیامورت اعلامیه انتشار داد. دولت انگلستان و شرکت ساین تیت...

یاق ترک یلیس که قسط درلجستان

مالیایی می تران غولاد...

روزنامه آتش

۲ بهمن ۱۳۳۰ شماره ۱۱۲۹

۳۰ تیر ۱۳۳۱

س - آقای جعفری، از تاریخ بهمن ۱۳۳۰ تا ۳۰ تیر ۱۳۳۱ چه می کردید؟
 ج - مرتب با توده‌ایا مبارزه و زد و خورد میکردیم. کار دیگه‌ای نبود بکنیم. «زننده باد استالین» که به گوشمون میخورد راحت نمی‌موندیم. آخه اینا یه مشت اجنبی پرست بودن!
 س - قضیه ۳۰ تیر را از دیدگاه خودتان تعریف کنید. قضیه ۳۰ تیر چه بود؟
 ج - ۳۰ تیر همون روزی بود که مصدق رفت و قوام اومد [۲۵ تیر ۱۳۳۱] دیگه! مگه یادتون نیست؟

س - یادم که نیست، در باره‌اش خوانده‌ام!
 ج - قوام اومد روکار و... خدمت شما عرض کنم... بعد دیگه مردم یواش یواش بنا کردن به شورش کردن. اونروز [۲۶ تیر ۱۳۳۱] من از منزل که اومدم بیرون - تا اونوقت نمیدونستم - دیدم چند تا از مأمورا به من گفتن: «بیا بالا میخوایم بریم پیش رئیس شهربانی،^۲ میخواد!» من سوار شدم. منو بردن شهربانی پیش [سرلشکر مهدقلی] علوی مقدم. آره علوی مقدم بود، رئیس شهربانی. گفت: «جعفری» من یه خواهشی از تو

۱ - چهارشنبه ۲۵ تیرماه ۱۳۳۱ دکتر محمد مصدق در ملاقات با شاه خواستار تصدی پست وزارت جنگ شد و به دنبال مخالفت شاه با این امر، استعفا داد. در پی اعلام این خبر مردم در تهران و شهرستانها دست به شورش زدند. ساعت ۷/۵ بعدازظهر پنجشنبه ۲۶ تیر ماه در پی یک جلسه سری با حضور ۴۲ تن از نمایندگان مجلس شورای ملی به نخست‌وزیری احمد قوام (قوام‌السلطنه) رای تمایل دادند. در فاصله بین پنجشنبه ۲۶ تیر ماه تا دوشنبه ۳۰ تیر ماه زمامداری قوام‌السلطنه است، روزنامه‌های کیهان، اطلاعات، باختر امروز، داد، شهباز، شاهد و دژ گزارش‌ها و مقاله‌های مفصلی دارند و هر روزنامه با توجه به اینکه طرفدار کدام جبهه است رویدادها را به گونه‌ای متفاوت ثبت کرده است. برای آگاهی بیشتر رک. به:

- «خاطرات و تألمات مصدق»، نوشته دکتر محمد مصدق، سس ۲۱۰-۲۱۱ و ۲۵۹-۲۶۰.

«قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق»، نوشته محمدعلی سفری، فصل شانزدهم.

- «یادداشتهای روزانه دکتر حسن ارسنجانی» روزنامه داریا، ۳۰ تیر ۱۳۳۵.

۲- در آن روز سرلشکر علوی مقدم فرماندار نظامی تهران و سرلشکر کویال رئیس شهربانی بودند که بعد از واقعه ۳۰ تیر به دستور دکتر محمد مصدق از کار برکنار شدند.

دارم! من دلم به حال جوونی تو میسوزه. ممکنه تورو تو این جریان باکشن. برو خونهت بگیر بشین و دخالت نکن! مصدق رفته و قوام اومده رو کار.» بعد ما اومدیم و دیدیم نمیتونیم بشینیم چون به مصدق علاقه داشتیم. بعد رفتیم سر بازار و اونجا به سخنرانی کردیم... به خُرده اونجا شلوغ کردیم و گفتیم: «مردم! مغازه‌ها تونو ببندین. مصدق رفت!»

س - از یک نفر شنیده‌ام که شما را سوار بر جیپ در خیابان امیریه دیده‌اند که فریاد می‌زدید: «مرگ بر شاه، زنده باد مصدق!»

ج - من هیچوقت علیه شاه داد نزد. می‌گفتم: «ایها الناس مصدق رفت قوام آمد. پاشین به کاری بکنین!»

س - خودتان سر خود رفتید؟ کسی به شما نگفته بود این کار را بکنید؟

ج - نه خانوم، اصلاً و ابداً. اونموقع طرفدار مصدق بودیم.

س - یعنی به میل خودتان این کارها را کردید؟

ج - من همه کارایی که کردم به میل خودم بوده. من اصلاً با کسی رابطه‌ای که به من دستور بده کاری بکنم یا پولی بگیرم نداشتم. حالا ممکنه اینا رو شما یا بنویسی یا بگی و کسی قبول نکنه. ولی من عین حقیقتی که پیش اومده رو دارم می‌گم.

س - متوجه هستم.

ج - بعد ما رفتیم اونجا خلاصه به خُرده شلوغ پلوغ کردیم. همون ساعت دیدم خود علوی مقدم رسید. گفت: «بیا بالای ماشین!» رفتم بالای ماشین و منو برد شهربانی و به خُرده اینور و اونور قدم زد توی اون اطاق و گفت: «میزنم پدرتو در میارم! خیال نکنی پهلوانی و فلانی و بیساری...» و از این صحبتا «...من بهت گفتم برو تو خونهت بگیر بشین!» حالا تو نگو اینا دودل بودن که چی می‌خواد بشه. نمی‌خواستن منو مثلاً توقیف کنن. چون من آخه سر و صدایی داشتم تو مردم دیگه. هیچی خلاصه ما اومدیم بیرون و رفتیم. رفتیم سر لاله‌زار و نادری، از اونجا شلوغ کردیم اومدیم پائین. اومدیم پائین که دیدیم به کامیون سرباز رسید. البته اون سربازایی که اون بالای ماشین نشسته بودن منو میشناختن. یکیشون گفت: «از پشت اون ریش بزنین، اون ریش دارو - - منو میگفت یعنی - - کار نداشته باشین! بقیه رو بزنین!» خلاصه بعد مردم تار و مار شدن و ما اونجا موندیم تنها. افسره اومد پائین گفت: «جعفری برو. من قراره... دستور دارم همه رو بزنی، به توأم رحم

نمیکنم. برو به کار و زندگیت برس!» باز رفتیم، رفتیم و از یه جای دیگه سر در آوردیم. همین جوریا بود تا بالاخره شب شد. نصفه شب رفتیم منزل. بعد صبح زود [۲۷ تیر ۱۳۳۱] بلند شدیم اومدیم بیرون و دو مرتبه راه افتادیم. بچه‌ها رو... یه عده رو جمع کردیم، شلوغ کردیم. در این مابین یه عده دم مجلس کشته شدن، یه عده توی خیابون چیه؟ اکباتان اونجا هم چند تا کشته شدن. همین جور یه دیگه میزدن مردمو...

س - ارتش مردم را می‌زد؟

ج - بله دیگه ارتش و شهربانی مردمو می‌گرفتن و میزدن.

س - طرفداران مصدق را می‌زدند؟

ج - بله مردمو، همونایی رو که شلوغ می‌کردن میزدن دیگه. اونایی که علیه قوام اومده بودن بیرون شلوغ کنن. بهر حال مردم قوام رو نمیخواستن. هیچی، خدمت شما عرض کنم که بعد... این جریان سه روز بیشتر طول نکشید که از مجلس اطلاع دادن که مصدق اومد سرکار و قوام از کار افتاد. مام با جیب راه افتادیم اومدیم رفتیم درِ خونه مصدق و اونجا یه خُرده هوار هوار کردیم و هورا کشیدیم برای مصدق. خلاصه، بعدش مصدق اومد رو پشت‌بون خونه‌شون، اومد اونجا و برای مردم سخنرانی کرد که: «مردم برین سرکارتون، همه چیز تموم شد!» و از این حرفا. ما رفتیم درِ مجلس و گفتیم: «مصدق اومد سرکار دیگه، برین سرکارتون! خودش به مردم میگه برین سرکارتون.» ولی حُب اونروز خیلی کشته شدن! اون ۳۰ تیر زیاد کشته شدن! بعد یه عده کشته رم از اهواز با ترن آورده بودن. اینا همه به حساب بوگرفته بودن که هیشکی جلو نمیرفت دست بهشون بزنه. ما یه عده‌ای شدیم رفتیم اینا رو بردیم به ابن بابویه. قیامتی بود خانوم، اینا رو دستشونو می‌گرفتی کنده میشد، پاشونو می‌گرفتی کنده میشد. اینا رو همه تو یخ گذاشته بودن، با این احوال از بس هوا گرم بود اینا چیز شده بودن!

س - فاسد؟

ج - بله.

س - توی اهواز هم شورش کرده بودند؟

ج - بله یادمه. رفتیم یه عده‌ای... یه چند تایی رم از تو بیمارستان سینا، از اونایی که مرده بودن برداشتیم و زدیم جا. گفتیم: «بله، آی داد و آی هوار! قوام دستور داده اینا رو

کشتن!» و بعد اینا رَم برداشتم بردیم چال کردیم.

س - یعنی شهید قلبی ساختید؟ چرا؟

ج - حُب دیگه، مصدق رو دوست داشتیم اونموقع. کاشانی رَم دوست داشتیم. کاشانی و مصدق با هم بودن دیگه. بله، اون ۳۰ تیر جریانش اینجوری شده که بعدش دیگه مصدق اومد روکار و مام همینجور با مصدق بودیم تا اینکه...

س - بابت این کارهایی که ۳۰ تیر کردید، مصدق هیچ خواست بروید پهلویش که از شما تشکر کند؟

ج - نه، اصلاً و ابداً، نه، هیچ!

س - هیچ عکس‌عملی نشان نداد؟

ج - نخیر. نه دیگه. هم شلوغ پلوغ بود و هم همه فکر این جریانا بودن، هرکی فکر خودش بود. توی هر حکومتی هرکی فکر خودش و دور و ورای خودش. فکر من نبودن که... منم یه آدمی بودم که اصلاً دنبال این چیزا نبودم، اصلاً. همیشه دنبال کار خودم بودم. بیشتر پیش حسین مکی میرفتم. بیشتر خونه کاشانی میرفتم. یه وقتایی پیش بقایی میرفتم. این جوریا بود دیگه. پیش همه میرفتم. من همیشه گفتم، همه میدونن، تمام بر و بچه‌ها که دور و ور من بودن، رفقای که با من بودن، همه میدونن. من اول تو سنگلج بودم و بعدم توی اون دباغ‌خونه مینشستم، اونجا خونه‌مون -- عین خونه قمر خانوم -- چارده تا اتاق داشت، کاهگلی‌ام بود. زندگی من همیشه همونجا بود. بعد از ۲۸ مرداد که یه عده خبرنگار خارجی اومدن منو ملاقات کنن، وقتی اومدن تو خونه من گفتن: «خونه و زندگی تو که این کارا رو کردی اینه؟» گفتم: «آره خونه من اینه!» یه همچی وضعی داشتم من، بله. اینو جداً میگم. این ۳۰ تیرو نمیخوایم بگیم ما به وجود آوردیم، ولی ما بیشتر تقلاها رو از اینور و اونور خیابونا میکردیم. خیلی زیاد... خیلی زیاد.

س - در عوض دکتر فاطمی هوایتان را داشت!

ج - چطور؟

س - یکی دو ماه بعد در روزنامه‌اش مقاله تشویق‌آمیزی در باره شما نوشته و عکس شما را چاپ کرده، از شما تعریف کرده و حتی به اتفاق اعضای جبهه ملی برای قدردانی از

۱- روزنامه باختر امروز، شماره ۹۱۴، ۲۸ شهریور ۱۳۳۱. این خبر در روزنامه اطلاعات، شماره ۹۹۰۷، ۲۷ شهریور ۱۳۳۱ هم چاپ شده است.

فعالیت‌های شما به زورخانه‌تان آمده است. (سند شماره ۸/۱)

ج - بله دیگه! من که گفتم! بازاریا و جبهه ملیا تا من با مصدق بودم طرفدار من بودن. پشت سرم نماز میخوندن! همین دفعه که میگین تو زورخونه نبود تو سینما جهان بود. من هنوز اون موقع زورخونه نداشتم. اون روز تو سینما جهان یه گلریزون گرفتم، همه جبهه ملیا اومدن و برای زورخونه‌ای که قرار بود بسازم پولم دادن. [دکتر غلامحسین] صدیقی بود، [مهدی] بازرگان بود، [دکتر عبدالله] معظمی بود، شمس قنات‌آبادی بود، الهیار صالح بود، ب قایی بود و اینا همه بودن. تا حتی آیت‌الله کاشانی ام یه دفعه اومد اونجا.

س - سینما جهان؟ کجا بود؟

ج - نزدیک خیابون شاهپور، تقریباً از بوذرجمهری که میای یه خُرده بالاتر، روبروی بازارچه کلباسعلی. یه بارم تاجرای بازار برام گلریزون کردن. اونوقت بعد از ۹ اسفند که من رفتم طرف شاه همشون با من بد شدن.

س - آن زمان که برای مصدق فعالیت می کردید، هیچ با خانواده پهلوی رابطه داشتید؟

ج - اصلاً و ابدا.

س - اصلاً کاری نداشتید؟

ج - اصلاً و ابدا.

س - طرفدار شاه هم نبودید؟

ج - چرا طرفدارش که بودم!

س - چرا؟

ج - حُب شاه رو دوست داشتیم چون میدیدیم که به ورزش خدمت میکنه، ورزشکاره، به ورزش علاقه داره. رو این اصل دوستش داشتیم، مخالفشم نبودیم.

س - اینکه نمی‌شود که هم طرفدار کاشانی و مصدق بودید، هم طرفدار شاه؟

ج - نه خانوم. آخه یه چیزی ام بود. آخه اونوقت که مصدق با شاه بد نبود.

س - بگذارید ببینم حرف شما را خوب فهمیدم: شما می‌گویید مصدقی بودید، مصدق هم آن زمان نخست‌وزیر شاه بود و طرفدار سلطنت، درست؟ منظورتان این است که به این

دلیل طرفدار شاه هم بودید؟

ج - بله بودیم. ولی حُب نه به اون صورت که جدی باشیم. تا روزی که مصدق خواست

شاه‌رو از مملکت بیرون کنه.

س - صبرکنید، صبرکنید! هنوز به آن روزها نرسیدیم. پس از ماجرای ۳۰ تیر و بعد از اینکه مصدق آمد بر سرکار چطور شد؟ از دیدگاه خودتان تعریف کنید که بین ۳۰ تیر و ۹ اسفند چه اتفاقاتی افتاد؟

ج - من که گفتم، من تاریخاً رو اصلاً هیچ جورى به یاد نیارم. جون شما. توی مدرسه‌م که بودم، از ریاضیات می‌اضیات و اینا چیزی سرم نمیشد. ۳۰ تیر ماجرای اون روزی بود که قوام اومد و سه روز بود و رفت پی کارش. بعد مصدق اومد. بعد توده‌ایا یواش یواش هی ری کردن، هی زیاد شدن، زیاد شدن و زیاد شدن. دیگه اصلاً طوری شده بود که به سر توده‌ایا دم مجلس بود به سرش دم راه آهن. اونوقت استالینم زنده بود. اینا همه داد میزدن: «زنده باد استالین، مرگ بر مصدق» فحش میدادن. اینه که گاهی وقتا ما با جیب میزدیم تو اینا. بالاخره با اینا دعوا می‌کردیم دیگه. کارمون این بود که با اینا مبارزه کنیم.

س - چرا فکر می‌کردید باید با توده‌ایا مبارزه کنید؟ چرا توده‌ایا را دوست نداشتید؟

ج - حُب نداشتیم دیگه. دلمون نمیخواست.

س - مگر دل‌بخواهی بود؟

ج - چون اینا ایرانو دوست نداشتن، طرفدار روسا بودن. اینا فحش میدادن به شاه، فحش میدادن به مصدق. ما دلمون نمیخواست. ما طرفدار اینوری بودیم دیگه. اینکه میگن دعوا کرده و چماق کشیده و اینا واسه همین بود دیگه. وقتی میگن «مرگ بر مصدق» که دسته گل بهشون نمیدادیم که! حالا منتهاش ما دیگه فحش نمیدادیم، میزدیم توشون!

س - یعنی با جیب می‌رفتید می‌زدید بهشان؟

ج - با ماشین، با خودمون، هر جورى که میشد دیگه!

س - یعنی پشت فرمان بودید؟ جیب را خودتان می‌رانید؟

ج - بله، خیلی ام‌بد رانندگی می‌کردم. از اون دور که جیب من پیدا میشد، جیبم قرمز بود، می‌گفتن خطر اومد! خطر اومد! جیب قرمز اومد! کله [شق] بودم دیگه!

س - یعنی می‌کشتیدشان؟ کشته هم می‌شدند؟

ج - نه، کشته نمیشدن. من تا حالا آدم نکشتم.

۱- نقل از «لغت‌نامه دهخدا»، ریع کردن، افزونی وزن آرد چون نان‌کنند و افزونی وزن برنج چون پلو سازنده عوام به غلط (آرد ری می‌کند) تلفظ می‌کنند و اصطلاحاً به معنی افزون شدن به کارگرفته می‌شود.

س - زخمی می شدند؟

ج - زخمی ممکنه. ولی هیچوقت تو آدم کشی نبودم، دستم هیچوقت به خون آلوده نشده. خدا رو صد هزار مرتبه شکر.

س - جیب مال خودتان بود یا از ارتش و شهربانی اینها گرفته بودید؟

ج - نه مال خودم بود. محلیای ما، جنوب شهریا همه جیب میروندن. از همون اول من جیب داشتم. خُب خدا بیامرزه اعلیحضرتو، خدا رحمتش کنه، یه وقت یه ماشینی به من دادن و ما اومدیم سوار شدیم، دیدیم باب کار ما نیست. من بچه جنوب شهرم. گفتم اصلاً این ماشین کادیلاک رو آدم سوار بشه بیشتر دشمن پیدا میکنه. اینه که اونم دادم و یه جیب خریدم. بله همیشه جیب سوار میشدم.

س - می گویند یک ماشین داج سبز رنگ هم قربانی به شما داده بود؟

ج - قربانی؟ کدوم قربانی؟

س - احمد.

ج - احمد، برادر محمود قربانی! شوهر گوگوش. آهان، اون رفیق خودم بود، ماشینم مال خودش بود و پاری وقتا میومد منو اینور اونور میبرد. نخیر، ماشین به من نداد! قربانیا قوم و خویش حسین میرغضب بودن، میدونستین؟

س - حسین میرغضب؟ نمی شناسمش! اسم واقعی اش چه بود؟

ج - حسین شفیعی دیگه، صاحب میدون گمرک بود.

س - با طیب حاج رضایی نسبتی داشت؟

ج - نه، نسبتی با طیب نداشت، با خود من نسبت داشت. آخه دو تا میدون بارفروشا بود: یکی میدون امین سلطان یکی ام میدون گمرک. طیب مال میدون امین سلطان بود، حسین میرغضب مال میدون گمرک. البته یه موقعی حسین میرغضب و طیب با هم رفیق بودن.

س - حالا بگذارید به چند تا از ماجراهایی که بین ۳۰ تیر و ۹ اسفند اتفاق افتاده اند اشاره کنم، شاید چیزی درباره آنها یادتان بیاید.

ج - بله، ضرر نداره!

س - اول برگشت آیت الله کاشانی از سفر مکه روز ۲۳ شهریور ۱۳۳۱.

ج - اونو خوب یادمه. بساطی بود. از پامنار تا فرودگاه براش طاق نصرت زده بودن. قیامت

بود.

س - شما باز هم دست‌اندرکار بودید؟

ج - بله، هم طاق‌نصرت زدیم، هم من رفتم استقبالش فرودگاه. (عکس شماره ۸/۲)

س - این آقای ریشدار روی پلکان هواپیما شما هستید؟

ج - نه، این احمد عشقیه. من تو هواپیما نبودم.

س - معمولاً این روزها طاق‌نصرت را چه کسی می‌زد؟ ترتیب این تشکیلات را کدام

سازمان می‌داد؟

ج - مردم می‌زدن.

س - رسم و رسوم طاق‌نصرت زدن چه بود؟ مثلاً مردم خودشان می‌آمدند پولش را

می‌دادند؟ شهرداری می‌زد؟

ج - مردم همه خودشون پول میدادن و همه کارو خودشون میکردن. از طرف رئیس هر

صنفی‌ام به کاسبا دستور میدادن که مثلاً: «شما طاق‌نصرتونو ببندین سرِ فلان خیابون»

س - چه کسی دستور می‌داد؟

ج - رئیس اتحادیه اصناف، رئیس اصناف به تمام اتحادیه‌ها میگفت و برای هر کدومشون

تو مسیر فرودگاه مهرآباد به جایی تعیین میکرد. این مال اصناف ولی تو محلیا، خودشون

درست میکردن، اصنافی نداشتن. محلیا خودشون سوا می‌زدن. چال‌میدونیا خودشون واسه

خودشون می‌زدن، بعد واسه خودشون مینوشتن محلِ فلان. منم که جزو اصناف نبودم خودم

طاق‌نصرت می‌زدم.

س - دم و دستگاه طاق‌نصرت را از کجا می‌آوردید؟

ج - ببین، من خودم مینشستم فکر میکردم که مثلاً کاشانی داره میاد، چیکار کنیم که اونو

خوشحال کنیم. میرفتیم مثلاً به طاق‌نصرت می‌زدیم. اینا رو خودمون میکردیم. کسی به ما

حرفی نمیزد که: «برین اینکارو بکنین!» وقتی وضع معلوم میشد بچه‌ها رو صدا میکردم که

مثلاً: «فلانی دو تا تیرکشو تو بیار!» «آقای فلان تو چی داری؟ چار تا قالیچه تو بیار به

در و دیوار بکوب!» خُب بر و بچه‌ها همه کاسب بودن دیگه. هر یکی به چیزی می‌آورد.

س - این بار که دیگه بر خوردی پیش نیامد؟

ج - [خنده] نخیر، چیزی نشد!

س - از آزادی خلیل طهماسبی [۲۴ آبان ۱۳۳۱] چه یادتان می‌آید؟

ج - یادمه یه روزیه وعظ درست کردن تو مسجد شاه که اعلیحضرت میخواست بره مسجد شاه. همون روز آیت‌الله کاشانی ام میره مسجد شاه. بازاریا و جمعیت زیادی جمع شدن اونجا و بعد همونجا کاشانی یه نامه‌ای داد به اعلیحضرت، نگو آزادی همین خلیل طهماسبی رو میخواست که مردم یه دفعه صلوات فرستادن. من اونوقت دنبال کاشانی بودم. مردم یهو پشت سر هم دو سه تا صلوات فرستادن و شاه که نامه رو دید دستور داد و بالاخره خلیل رو آزاد کردن. بعدش اون بساطا شد.

س - بله، کاشانی خواستار آزادی خلیل طهماسبی بود. برای آزادی او یک ماده واحد هم به مجلس برد. ولی دکتر مصدق و دولت او هم خواستار این آزادی بودند؟^۲ شما که با فدائیان اسلام نزدیک بودید، از این قضایا چه شنیده بودید؟

ج - من از این اطلاع نداشتم، گفتم که من با فدائیان اسلام اون نزدیکی رو نداشتم.

س - از خود طهماسبی در باره دکتر مصدق چه شنیده بودید؟

ج - چیزی نشنفتم. گمونم همش کاشانی دنبال کارش بود. همش حرف کاشانی و اینا رو میزد. در باره مصدق چیزی نمی‌گفت.

۱- متن ماده واحد چنین است: «چون جنایت حاج علی رزم‌آرا و حمایت او از اجانب بر ملت ایران ثابت است بر فرض آنکه قاتل او استاد خلیل طهماسبی باشد از نظر ملت بی‌گناه و تبرئه شناخته می‌شود.»
نقل از کتاب «قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق»، نوشته محمدعلی سفری، سس ۶۸۴-۶۸۳:
«... مسئله دیگری که در این گیر و دار برای دولت ایجاد گرفتاری کرد، معوق ماندن پاره‌ای از لوایح و طرح‌های در دستور کار مجلس سنای منحل شده بود که دولت نمی‌توانست نسبت به آن لوایح تصمیم نهایی بگیرد. مطلب در جلسه فراكسیون نهضت ملی و همچنین جلسه هیأت رئیسه مجلس شورای ملی مطرح شد و تصمیم گرفته شد که این قبیل لوایح و طرح‌ها طبقه‌بندی شود و در جلسه علنی مجلس از طرف نایب رئیس اداره‌کننده جلسه، برای اطلاع نمایندگان و تصمیمی که گرفته می‌شود، اعلام گردد...»
... به همین جهت در جلسه ۱۳ آبان ۱۳۳۱ مهندس احمد رضوی نایب رئیس مجلس در باره این لوایح توضیحاتی داد و

«... بر اساس بیانات مهندس رضوی، لایحه مربوط به تعقیب فوام السلطنه تصویب شده اعلام گردید و دو لایحه دیگر که در مجلس سنا معوق مانده بود، یکی مربوط به آزادی استاد خلیل طهماسبی و دیگری لایحه ضبط اموال قوام السلطنه که با انحلال سنا به صورت قانون درآمد بود، برای اجرا به دولت ابلاغ شد. به استناد همین تصمیم مجلس، استاد خلیل طهماسبی روز بعد از زندان آزاد شد. منتهی برای اینکه قانون رعایت شده باشد، چون هر قانون ده روز پس از تصویب لازم‌الاجراست، برای این ده روز استاد خلیل طهماسبی با صدهزار ریال کفیل آزاد شد. وی که متهم به قتل رزم‌آرا در مسجد شاه بود، پس از آزاد شدن به دیدن آیت‌الله کاشانی رفت و مورد تفقد قرار گرفت. عکسی از صحنه‌ای که آیت‌الله کاشانی دست خود را روی سر او گذارده، در مطبوعات پخش شد. همین عکس موجب گرفتاری فراوان آیت‌الله کاشانی بعد از ۲۸ مرداد گردید...»

۲- برای خواندن اظهارنامه‌های موافق سران جبهه ملی ر.ک. به مقاله «دکتر مصدق، پیشنهادهای نخست‌وزیری، و انگلیسی‌ها» (۲)، نوشته دکتر جلال متینی در فصل نامه ایران‌شناسی، سال دوازدهم، شماره ۲، صص ۲۵۹-۲۶۰.

س - شما فکر می‌کنید خلیل طهماسبی به خاطر تقاضای آیت‌الله کاشانی از شاه آزاد شد؟
 ج - بله، فکر میکنم. بعدم که آزاد شد رفت پیش کاشانی. (سند شماره ۸/۳)
 س - بله، پیش دکتر مصدق هم رفت. یعنی نخست‌وزیر هم او را به حضور پذیرفت.
 ج - اینو نشنفته بودم! آخه یه چیزی هم هست، مصدق هنوز با کاشانی بود و حرف اونو گوش میکرد. براتون گفتم بعد از آزادی اوناهمگی با هم رفتیم قم؟
 س - نه، نگفتید.

ج - یادمه یه روز بعد از اینکه خلیل طهماسبی رو آزاد کردن و از زندان اومد بیرون، ما اومدیم همه با هم رفتیم قم. همین خدایا مرز آیت‌الله بروجردی بود، آیت‌الله صدر بود، آیت‌الله مرعشی‌نجفی بود، آیت‌الله شریعتمداری بود و آیت‌الله حجت. از اینا نواب بود و اون واحدی بود، مرد شماره یک و مرد شماره دوشون و یه عده دیگه بودن. خلیل طهماسبی رم تازه از زندان آزاد کرده بودن. وقتی ما رفتیم اونجا، همین آیت‌الله‌ها، اون آقای صدر، یه خُرده با اینا صحبت کرد گفتم: «آقایون چرا آدمکشی میکنین؟ چرا مردمو بیخود میکشین؟ شما تبلیغات دینی بکنین. گیرم امروز شما اینا رو کشتین، فردا که شما رو کشتن دیگه کی میخواند تبلیغات دینی بکنه؟» بعد رفتیم پیش آیت‌الله حجت. حجت‌م اتفاقاً همون آدمی بود که بایستی پول طلبه‌ها رو میداد. اونم همین حرفا رو زد. گفت: «آقایون چرا آدمکشی میکنین؟ جونو خدا باید از کسی بگیره، شما چرا این کارو میکنین؟»

بعد رفتیم پیش آقای مرعشی، پیش اون یکی، پیش اون یکی. همه شون همین حرفا رو میزدن. رفتیم پیش آیت‌الله بروجردی، خدا رحمتش کنه، تو افاق همه جمع بودیم، یه شیخ احمدی بود همه کاره بروجردی بود، نواب گفت: «به آقا بگو ما اومدیم.» شیخ احمد رفت به آقا گفت: «آقای نواب و اینا اومدن ببینت.» بروجردی آدم قایمیه - این جور آدمای بی‌رودرواسی هستن - برگشت و گفت: «آقا میگه من اینا رو نمی‌پذیرم.» بروجردی اینا رو نپذیرفت. هیچکدوم رو نپذیرفت. اینا اومدن بیرون و شروع کردن به بد و بیراه گفتن. آیت‌الله بروجردی خیلی آدم روشنفکری بود و مغزش خوب کار میکرد، خانوم. یه دفعه‌ام یه عده میرن پیش آقا، میگن: «آقا، دو تا عرق‌فروشی اینجا تو قم باز شده، اجازه بدین ما اینا رو آتیش بزنین» میگه: «چرا میخوان این کارو بکنین و مال مردمو حروم کنین. شما نرین بخورین خودشون میندن!»

س - یادتان می‌آید وقتی درباره فداثیان اسلام صحبت می‌کردید گفتید: «...این رفتن این

خلیل طهماسبی رو آوردنش، اینم یه شاگرد نجار متعصب بود؟»

ج - چطور مگه؟

س - در تمام روزنامه‌ها وقتی خبر آزادی‌اش را می‌نویسند با عنوان «استاد خلیل طهماسبی» از او یاد می‌کنند. این دو با هم جور در نمی‌آید.

ج - خُب ممکنه ایشون استاد بوده، تا اونجا که یادمه نجار بود و نجاری میکرد. حالا ما گفتیم شاگرد نجار بوده، شایدم اوسا کار نجار بود!!

س - آشتی‌کنان دکتر مصدق و آیت‌الله کاشانی روز ۷ بهمن ۱۳۳۱ را یادتان هست؟ (عکس شماره ۸/۴)

ج - والا از آشتی‌کنون هیچی یادم نیست.

س - از آزادی نواب صفوی روز ۱۴ بهمن ۱۳۳۱ چطور؟

ج - عرض کردم که نواب و اینا رویه دفعه با هم آزاد کردن دیگه! همون موقع بود که منم زندان بودم.

س - نه، خلیل طهماسبی حدود دو سه ماهی زودتر از نواب آزاد شد.

ج - پس این بارشو چیزی یادم نمیداد. من فکر میکردم نواب قبل از خلیل آزاد شد!

شرح سند /

باختر امروز، شماره ۹۱۴، شنبه ۲۹ شهریور ۱۳۳۱

خبرهای ورزشی

جشن در باشگاه ورزشی

از ساعت هفت تا ده بعد از ظهر چهارشنبه جشن آبرومندی در ورزشگاه شعبان جعفری (خیابان شاهپور - مقابل کوچه کربلایی عباسعلی - جنب سینما جهان) برپا بود که بیش از چهل نفر از نمایندگان مجلس شورایی ملی و عده زیادی از رجال و محترمین و روزنامه نگاران در این جلسه حضور داشتند.

(عکس)

کاشانی زاده بنمایندگی آیت الله کاشانی در این مراسم حضور داشت. سپهد جهانبانی و صدری رئیس تربیت بدنی کشور و مدیران باشگاه های ورزشی پایتخت نیز حضور داشتند. ضمن سخنرانی از دکتر مصدق و آیت الله کاشانی از طرف ورزشکاران و حضار تجلیل خاصی بعمل آمد و کودک ۷ ساله ای سخنرانی کوتاهی ایراد و او نیز با فریاد زنده باد مصدق بسخنرانی خود خاتمه داد. سپس مراسم ورزشی بیسابقه شروع و بعد مهندس حسیبی سخنرانی مهیجی درباره ورزش و تندرستی و تشویق ورزشکاران بعمل آورد و مقارن ساعت ۱۰ این جشن ورزشی که در نوع خود جالب توجه بود پایان یافت و نمایندگان جبهه ملی بخصوص دکتر شایگان - حائری زاده - مشار - دکتر معظمی - مهندس حسیبی از این پیشرفت باشگاه شعبان جعفری اظهار قدردانی نموده و امیدوار بودند که بزودی باشگاه آبرومندی بکمک ورزش دوستان تشکیل که خدمات ورزشی این باشگاه توسعه یابد.

باختر امروز

شهرهای ورزشی

جشن در باشگاه ورزشی

از ساعت هفت ناده بعد از ظهر چهارشنبه منبر آبرو مدی دوروزشگاه شعبان جعفری (خیابان شاهپور - مقابل کوچه کر بلائی عباسی - دبستانای جهان) برپا بود که بیشتر از چهل نفر از نایندگان مجلس شورای اسلامی و سه زیادی از رجال و محترمین و روزنامه نگاران در این جلسه حضور داشتند

کاشانی زاده بنایندگی آیت الله کاشانی در این مراسم حضور داشت ، سپید جهانی و معدی دریس تربیت بدنی کشور و مدیران باشگاه های ورزشی با بخت نیز حضور داشتند ضمن سخنرانی از دکتر مصدق و آیت الله کاشانی از طرف ورزشکاران و حضار تجلیل خاصی بعمل آمد و کودک ۷ ساله ای سخنرانی کوتاهی ایراد داد نیز - باغریاد زنده باد مصدق سخنرانی خود خانه دادیس مراسم ورزشی بیسابقه شروع و بعد مهندس حسینی سخنرانی مہجی درباره ورزش و تندرسی و تشویق ورزشکاران بعمل آورد و مفاد آن ساعت ۱۰ این جشن ورزشی که در نوع خود جالب توجه بود پایان یافت و نایندگان جیبه منلی بخصوص دکتر شایگان - حاجری زاده - مشار - دکتر معظنی - مهندس حسینی از این پیشرفت باشگاه شعبان جعفری اظهار نددانی شده و امیدوار بودند که بزودی باشگاه آبرو مدی بکک ورزش دوستان تشکیل که خدمات ورزشی این باشگاه توسعه یابد .

۱۸۷۵ فرسوم دست پروزن دالی زاده با
 ۲۴۵۵ کیلو گرام نفر اول باورزاده
 ۲۱۷۵ کیلو گرام فرود دست سیک وزن
 خسرو منلی با رکورد ۲۲۷ کیلو نفر اول
 ناسونبجی با رکورد ۲۱۰ کیلو دوم
 در دست میان وزن علی بزازی با
 رکورد ۲۶۵ کیلو و دو نیم سنگین علی بختیاری
 با رکورد ۲۹۷ کیلو گرام نفرات اول
 شناخته شدند

مسابقات وزنه برداری میتدیان
 تربیت بدنی آذربایجان جبه بالا بردن
 سطح وزنه برداری و تشویق وزنه برداران
 میتدی تیر بز روز ۱۲ مرداد ماه مسابقه ای
 زیر نظر شاهپور منلی داور روسی فدراسیون
 وزنه برداری کشور ترتیب داد که نتایج زیر
 بدست آمد .

دست خروس وزن حسن سبحانی با
 رکورد ۱۹۵ کیلو گرام نفر اول حسن تبلیندی
 ۱۹۵ کیلو گرام نفر دوم جواد زعفرانسی

این عکس به غلط در کتاب "نهضت روحانیون ایران" جلد ۱ و ۲ به عنوان روز برگشت آیت الله کاشانی از تبعید چاپ شده است.

ساعت ۲ بعد از ظهر دبیر و خلیل طهماسبی از زندگان آزاد شد و یکساعت برای زیارت به حضرت عبدالعظیم رفت

پس از آن که ساعت ۲ بعد از ظهر حضرت عبدالعظیم خلیل طهماسبی با حضرت آیت الله کاشانی ملاقات نمودن و برای زیارت به حضرت عبدالعظیم رفت

خلیل طهماسبی در دفتر استاذ
روز اولی در منزل استاذ
خلیل طهماسبی در منزل استاذ
خلیل طهماسبی در منزل استاذ

خلیل طهماسبی در منزل استاذ

استاد خلیل طهماسبی

پنهان شده اول
آذان دکتر قزاقی سخن محبت لطیفی
خواهرش بود چهره آن روز درم آرد
دستگیری خود را در مسجد شاه بیان کند
استاد خلیل به اذیان مقدمه ای گفت
دعا مسلم که چرا درم آرد با دشمنان بیات
باشد تا من مجبور باشم با آنها درم آرد کنم پس
چنین اشاره کرد

آذانی دکتر شایه از جرایمهای قبل آن
روز اطلاع داشتید پس بهتر است از آن
سخنی که خواستیم تحسین خود را در مسجد
شاه هلی کنیم صحبت نماید - شب آرزو
بماند و از ابتدا سعی داشت این عمل
را شروع انجام دهد که موجب گرفتاری
دیگران نگردد بهین جهت شناسنامه
و دفترچه شایه خدمت را سوزاندم

صبح همان روز وارد مسجد شایه شدم
منوچه صبا به نهمه نهمه بودم دیدم خبری نیست
باز از دفتر آمدی نان شیرینی خریدم آمدم
روی بکی از سکه های مسجد شاه نشستم و
آرزو نمودم

کرم که صحبت جمع شدند در این هنگام
بعضی از دوستانتان نزدیک من میمانند ولی
بسیاری از آنها جدا شده اند زیرا آنها
نیستند که من معصم بنایم چه کاری
هستم ساعت ده و بیست دقیقه بود که صحبت
زیاد شد و مطالبی ترسیدند من خود را
و اوردن کردم با آنکه ما مودین ثابتان
در خدمت مردم خیلی زیاد بودند ولی ما
آرامش کامل منتظر ورود درم آرد انجام
و طبقه خود بود درم آرد ساعت دوازده و اول
صبح شد و من وقتیکه او را ندیدم خیلی
متاز شدم زیرا نیت است که او را تکمیل کنم
و او را هم مطابق نقشه خود نابود سازم
دفتری از مسجد خارج شده و بیست دقیقه میازده
ماه بود که درم آرد و او در مسجد من خود
در میان کردم هنگامیکه درم آرد نزدیک شد
آهسته دستپاچه بنشیند (درم آرد دایم موقف
طهماسبی از من جدا شده و وضعی را که
در آن روز داشت مجسم نمود

نااسلمه را از این بیرون کشیدم درم آرد
دو قدم از من دور شده بسود ترسیم نمود
خدای ناکرده از دستم فرار کردند - نور
از زبان صف بیرون آمدم و اولین تیر را
بر سر شالی کردم - درم آرد فقط حرکت
خفیه میبشاید داد که من با فاصله دو مین
میپوشیدم درم آرد خالی کردم که درم آرد
باز میخواست از من فرار کند من خود را
از این باطن حاصل کنی ولی تیر چهارم در لوله
گیر کرده بود من متوجه بودم که میباید او
نرسد باشد چون کار او با خود همراه داشتم
خواستم با کار کردی او را بسازم ولی ناگفته
دست بکاره بزم من سله و دو شده و دیگر
نقشه که چه شد ولی بعد متوجه شدم که
سرم داشتند است

دوازدهم من تنها و مستعجبان بودم که
میباید درم آرد از من کشته شده باشد و وضع
ایجاد کننده هر گونه آزادی از این دست
برینده و دهربران ملت بدست او ایوب و خود
و زمانی آرایش خود را بدست آوردم که
از دستم درم آرد از این باطن کامل حاصل
کردم

امروز خلیل طهماسبی

زرد نخست وزیر رفت
ساعت دو - ۱ صبح امروز استاذ خلیل
طهماسبی که در روز به اظہار از زندگان
آزاد شده بود در منزل نخست وزیر حاضر
و از او کتبه ملاقات نمود این ملاقات
دو ساعت یکساعت طول کشید استاذ خلیل را
نخست وزیر تشکر نموده مفاد ساعت ۱۱ و ۱۰
منزل ایشان را ترک گفت

باختر امروز

شماره ۹۵۸

باختر امروز

شماره ۹۵۴

۲۰ آبان ۱۳۳۱

کیهان - یکشنبه ۲۵ آبان ماه

۱۳۳۱ - سال یازدهم شماره ۲۸۵۲

نامه امروز نخست وزیر بمجلس شورای ملی

لايه امنیت اجتماعی برای کاتیک می
خواهند بدراه اصلاحات شود و اوضاع را بغیر خود آنگه و
اقدامات دولت را نخست کنند و در امر اختلافات است

مجلس شورای ملی
برای پیش آمدن یکشنبه
داخل و خارج که دولت از نظر
سازمان کشور را که بر لایحه
مسئولیت که در مجلس شورای
برای شروع اصلاحات اساسی در
سازمان کشور ضروری است با
گزارشها که از اعضاء مجلس
خبر داده

قانون آزادی استاد خلیل طهماسبی برای اجرا

وزارت دادگستری
فرمان مایری واج با اجرای قانون مربوط به آزادی استاد خلیل طهماسبی
و قانون مربوط که در جلسه پنجمین شاوردهم در دادگاه بکار و رسمه و سی و یکم تصویب
مجلس شورای ملی رسیده است ذیلایلاغ میگردد
بنابراین شاوردهم عالی ما بهیولی شاوردهم ایران
نظر باینکه ۲۷ قسم قانون اساسی مقرر شده است
ماده اول - قانون مربوط به آزادی استاد خلیل طهماسبی که در جلسه
شاوردهم در دادگاه ۱۳۳۱ تصویب مجلس شورای ملی رسیده و منضم باین دستخط است
بایلاغ اجرا میگردد
ماده دوم - جیش دولت مامور اجرای این قانون هستند - تاریخ شاوردهم
آیامه ۱۳۳۱

قانون مربوط به آزادی استاد خلیل طهماسبی
ماده واحده - چون شایسته حاج علی درم آرد بر ملت ایران ثابت گردید هر
گاهه تزلزل و استاذ خلیل طهماسبی باشد بموجب این قانون موقوف حقوق سزاوار میگرد و
آزادی می شود
این قانون که در شش بر ماهه واحده است در جلسه پنجمین شاوردهم در دادگاه
بکار و رسمه و سی و یکم تصویب مجلس شورای ملی گردید - باب دهمین مجلس
شورای ملی است
اسم فرمان مایری و قانون دوازدهم نخست وزیر است
نخست وزیر - دکتر محمد مصدق

باختر امروز - شماره ۹۵۶ - ۲۲ آبان ۱۳۳۱

عکس شماره ۸/۴

دکتر مصدق و آیت الله ابوالقاسم کاشانی

۹ اسفند ۱۳۳۱

س - آقای جعفری از ۹ اسفند تعریف کنید.

ج - ۹ اسفند که جریان و داستانشو همه میدونن.

س - بله. ولی شما از زبان خودتان تعریف کنید.

ج - روز ۹ اسفند... خدمت شما عرض کنم که، ما اول صبح رفتیم خونه کاشانی. درست یادمه. اون حاجی [محسن] محرر بود، امیر موبور بود، احمد عشقی بود و حاجی حسین عالم بود و یه عده‌ای دیگه. آیت‌الله کاشانی گفت: «برین شاه داره از مملکت میره بیرون. برین نذارین شاه بره!» گفت: «اگه شاه بره عمامه مام رفته!» اون گفت. حُب!

س - آیت‌الله کاشانی گفت؟!

ج - نه اینکه ما بریم سر کسی سر خودی... آیت‌الله کاشانی که گفت برین نذارین. من اومدم رفتم سر بازار سخترانی کردم و اینا و گفتم: «ایها الناس، مغازه‌ها تونو ببندین، دکوناتونو ببندین. اعلی حضرت شاه داره از مملکت خارج میشه. اگه شاه بره شما زندگیتون از بین میره و اینا...» دیدیم هیشکی محل نداشت. رفتیم دومرتبه سخترانی کردیم، دیدیم نه، بازار یاکه همیشه به فرمون ما بودن - - چون من با مصدق بودم و اینا هر چی میگفتم گوش میکردن - - حالا که فهمیده بودن مصدق میخواد شاه رو بیرون کنه، هر چی کردیم گوش نکردن. یه محمود جواهری بود سر بازار، که خمینی اینا بعداً کشتنش، اونم خیلی با مصدق جور بود.

۱- ثریا اسفندیاری بختیاری ملکه سابق ایران در کتاب «کاخ تنهایی»، صص ۱۵۸-۱۵۹ در باره مخالفت آیت‌الله کاشانی با رفتن شاه می‌نویسد: «... شب عزیمتمان، من مغموم در مبلی فرو رفته‌ام و با نگاهم سراسر این سالن و گوشه به گوشه آن را سیر می‌کنم. سالتی که شخصاً تزئینش داده‌ام و کوچکترین قطعات و وسایل آن را خودم انتخاب کرده و به دست خود چیده‌ام. رئیس تشریفات وارد می‌شود و اطلاع می‌دهد که یکی از معتمدین آیت‌الله کاشانی می‌خواهد مرا ببیند. فوراً او را می‌پذیرم. مرد در برابرم سر فرود می‌آورد و می‌گوید: - علیا حضرت! شنیده‌ایم شما قصد ترک مملکت را دارید. آیت‌الله کاشانی امیدوار است که شما از همه نفوذ خود برای انصراف شاه از تصمیم خود استفاده کنید...»

محمود جواهری بود و اون دستمالچی بود و حاجی مانیان و یه عده دیگه. تکون نخوردن. س - چرا؟

ج - اینا خیلی به مصدق نزدیک بودن. آخه بازار با مصدق بود دیگه! بله، منم زدم و شکستم و خلاصه بازارو بستن. ما راه افتادیم رفتیم ناصر خسرو. تو ناصر خسرو که رسیدیم دیدیم چیکار کنیم ملت دنبال ما بیان؟ اومدیم یه نعش درست کردیم، راستش!

س - چطور نعش درست کردید؟

ج - اومدیم نعش درست کردیم دیگه. [خنده] یه چیزی گذاشتیم، متکا و فلان و اینا رو گذاشتیم رو یه تخته و دو سه تا مرغ از اون مرغای رسمی گرفتیم از اون یارو توی کوچه تکیه دولت. خوناشونو ریختیم اون رو، مرغاشم دادیم برد خونه واسه زنون. خلاصه، اینو راه انداختیم و گفتیم: «کشتن! آی کشتن!» از همون ساعت دیگه ما با مصدق چیز شدیم. س - مخالف شدید؟

ج - بله، ما راه افتادیم و رفتیم در خونه شاه. خدا بیامرز دوش اونوقت خونهش تو کاخ اختصاصی روبروی کاخ مرمر بود. بله، رفتیم در خونه شاه و دیدیم یه عده از این افسر مفسرها اونجا و ایسادن ... تیمسار [سرتیپ علی اصغر] مزینی و تیمسار [سرتیپ دکتر] منز و تیمسار [سرتیپ غلامعلی] بایندر و همین سرگرد [پرویز] خسروانی - این اونموقع سرگرد بود ولی اونجا تیمسار بودن - اینا همه اونجا و ایساده بودن. همون تیمسار منز و تیمسار مزینی و تیمسار بایندر که بعدها به خاطر قتل [سرتیپ محمود] افشارطوس گرفتنشون. دیدم اینا همه اونجا با یه جمعیتی دم خونه شاه و ایسادن. بعد من دیدم گاردیا [گاردیها] رفتن اونجا در خونه و یکی دو تا اینور و اونور با مسلسل نشستن و اینا. من که رفتم از پنجره برم بالا، گاردیا منو باک... [قنداق] تفنگ انداختن پائین. گفتن: «تو مصدقی هستی!» گفتم: «نه، حالا دیگه مصدقی نیستیم! من الان نمیخوام شاه از این مملکت بره! من یه ورزشکارم و مراسم شاه دوستیه.» گفتن: «نه.» گفتم: «آقای کاشانی منو فرستاده و این صحبتا.» گفتن: «نه برو پائین.» گفتم: «والا من اومدم اینجا یه کاری کنیم نداریم شاه بره.» انداختن پائین. بعد دیدن من پيله می کنم گفتن: «اگه راست میگین برین در خونه مصدق، مصدق رو بیارین نذاره شاه بره. چون مصدق گفته شاه باید از مملکت بره.» گاردیا گفتن ها! شاه تو اون ایوون و ایساده بود. بعد اینا همه اومدن - - خسروانی نیومد، همونجا و ایساده - -

سرهنگ عزیز رحیمی، اینم اومد که ما رفتیم...

س - ببینم، شما همینطور خودتان سر خود بلند شدید رفتید کاخ؟ آنوقت چرا می خواستید از پنجره کاخ بروید بالا؟

ج - نه، جمعیت دنبال بود دیگه. جمعیتو جمع کردیم بردیم که شاه نره. با ما، چار پنج هزار نفر جمعیت اومد در خونه شاه...

س - قضیه پنجره چه شد؟

ج - ... که من وقتی رسیدم اونجا، دیدم اینا اون بالا هستن و جمعیت جمع شده میگن اعلیحضرت دارن میرن بیرون. منم پنجره رو گرفتم برم بالا، نمیشد که بری تو کُردور که! هیشکی به من محل نمیداشت! من همینجور که میخواستم برم بالا از لای پنجره نیگا کردم دیدم، خدا بیامرز اعلیحضرت تو ایوون و ایساده، [حاج آقا رضا رفیع] قائم مقام الملک اینور شه، اون ظهیرالاسلام [حاج سید جواد] اونور شه، یه عده از این افسرا دور و ور شاه هستن و ثریام اونور و ایساده. ... با چشم خودم دیدم. گویا میخواستن برن.

س - آیت الله بهبهانی و بهاء الدین نوری هم بودند؟

ج - من اونا رو ندیدم. بعداً شنفتم که اونا مرده بودن. ولی اون موقع ندیدم. یعنی بهبهانی رو شنفتم، نوری رو نه.

س - آیت الله بهبهانی این وسط چکار داشت؟

ج - حُب آیت الله بهبهانی ام نسبت به شاه علاقه مند بود دیگه. عرض کنم که، آیت الله بهبهانی خونه اش خیابون سیروس دم سرپولک بود. ولی من اون روز آیت الله بهبهانی رو اونجا ندیدم.

س - چطور شد که بهبهانی از خانه آمد بیرون، کاشانی نیامد؟

ج - آخه مردم ریختن در خونه ش، اون خودش اومد تو مردم.

س - آیا با بهبهانی ارتباط داشتید؟ به محضرش می رفتید؟

ج - اصلاً. ولی میدونستم که با شاهه. اون مهدی قصاب بچه محلشون بود. اونا میرفتن پیشش و میومدن برام میگفتن. بله، میگفتن به شاه علاقه منده و به ما گفته همچی کنین.

س - آیت الله بروجردی چطور؟ او هم در این قضیه دخالت داشت؟

۱- محمد علی سفری در کتاب «قلم و سیاست» از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق. به نقش روحانیون در این رویداد اشاره می کند. برای آگاهی از این متن رک. به پیوست شماره ۸ صص ۴۰۰-۴۰۱.

ج - کدوم قضیه؟

س - ماجرای جلو خانه دکتر مصدق.

ج - نه. ایشونو ندیدم.

س - سرتان گرم کار خودتان بود یا جمعیت زیاد بود و نمی شد همه را شناخت؟

ج - جمعیت که خیلی زیاد بود، به قاعده چهار پنج هزار نفر. مام حُب حسابی مشغول بودیم!

س - برگردیم سراغ خودتان.

ج - هیچی، دیگه اینا ما رو انداختن پائین. گفتن: «اگه راست میگی برو خونه مصدق،

مصدق رو بیارین که اون نذاره شاه بره. مصدق گفته شاه باید بره.» اونا گفتن و مام رفتیم

اینور و اونور و سخنرانی کردیم. گفتیم: «هرکی میاد بیاد بریم در خونه مصدق که مصدق رو

بیاریم نذاره شاه بره.» که ما رفتیم در خونه مصدق.

س - یک عده بودید؟

ج - بله، بعد از سخنرانی و داد و بیداد رفتیم خونه مصدق. بعد دیدیم طبقه اول، اون

بالا افشارطوس که رئیس شهربانی بود وایساده. طبقه دومشم [سرتیپ نادرن] باتمانقلیچ

رئیس ستاد ارتش، اونم اون بالا وایساده بود. من داد زدم گفتیم: «اومدیم مصدق رو ببریم

نذاره اعلیحضرت بره.» افشارطوس گفت: «برو خفه شو!» ولی باتمانقلیچ هیچی نگفت.

افشارطوس دو سه تا داد زد سرمون، مام دو سه تا داد سر اون زدیم و دعوا مون شد گفتیم:

«آخه بابا پاگونتو شاه داده!» دم در خونه مصدق من بودم و جمعیت که پشت سرم اومده

بود تا اونجا، یه جمعیت سه چار هزار نفری بودن. سرگرد عزیز رحیمی بود، همین که الانم

با این رژیم مخالفت میکنه. اونوقت البته سرگرد بود. گفتیم: «رحیمی...» -- حالا زنده ست

ازش سؤال کن -- گفتیم: «...اینکه نمیدارن ما بریم مصدق رو بهش بگیم بیاد بیرون.» گویا

افشارطوسم تلفن کرده بود از بیرون قوای کمکی بیاد، در صورتیکه یه فوج سربازم تو خونه

بود. قوای کمکی که اومد گفتیم بریم تو. که میله های بالای درو اون کند و ما کندیم و...

س - حالا مصدق توی خانه است؟

ج - مصدق تو خونه ست. بالاخره ما دیدیم هیچ جوری نمیشه، اومدیم یه جیبی اونجا

بود، جیبو گرفتیم زدیم تو خونه مصدق و در آهنی بزرگی بود خراب شد. یه سروان بود به نام

سروان [ایرج] داورپناه اونجا وایساده بود. اون روبروشم سربازا نشسته بودن و تفنگا دستشون

بود که به حساب، تا در باز شد اینا تیراندازی کنن. تا تیراندازی کردن جمعیت دررفت. یه تیر خورد به اون رضا اربابی، دستش ناقص شد. یه تیرم به خوارزاده‌م خورد که درجا مُرد.

س - خواهرزاده‌تان؟ اسمش چه بود؟

ج - حسین میرزاآقایی. با همون تیر اول مُرد. معلوم بود که سربازا نمیخواستن منو بززن. بعدها فهمیدم. چون یه تیر از لای پای من خورد به ک... این سرهنگ صدری که بعد از اون یه تیر شد رئیس شهربانی. با همون تیر. بله، هیچی، مصدقم مثل اینکه از اونجا رفت و رفت ستاد ارتش بست نشست. شاهم نرفتنی شد.

س - بعضی از روزنامه‌ها و کتابها از حضور شاهپور حمیدرضا برادر شاه در محل و کشته شدن محمود رضایی و مجروح شدن قاسم خاتمی نوشته شده است. آن روز شما هیچیک از این اشخاص را دیدید یا کاری با آنها داشتید؟

ج - نه، اینا رو که می‌گین نشنفتم که باشن... نه شنفتم و نه دیدم.

س - شما رفتن دکتر مصدق را دیدید؟

ج - نه، ندیدیم. از اونور رفت. هیچی دیگه، فرداش دیگه وضع عادی شد و باز مصدق رفت سرکارش و شاهم دیگه نرفت. ولی حُب بعداً یواش یواش اینا فرستادنش رامسر.

س - منظورتان از اینها چه کسانی است؟

ج - خود مصدق، بیشترشم فاطمی میکرد. به شاه می‌گن برو رامسر زندگی کن. یه مدتی ام

۱- برای آگاهی از متن یکی از این نوشته‌ها ر.ک. به پیوست شماره ۹ صص ۴۰۱-۴۰۲ و همچنین به: روزنامه بسوی آینده از نشریات حزب توده، شماره ۱۲، ۷۹۲، اسفندماه ۱۳۳۱: «... دولت نزدیک ظهر شنبه متوجه جریان غیرعادی گردیده بود اما تصور می‌کرد دار و دسته چاقوکشان دربار این بار هم برای هجوم به جمعیت‌ها و روزنامه‌های دمکراتیک آماده می‌شوند و به این علت نگران نبود. دکتر مصدق انتظار همه چیز را داشت جز آنکه شعبان بی‌مخ چاقوکش دولتی قصد جان او را بکند و در زیر سایه پلیس‌ها و نظامی‌های او کسی نتواند فریاد مرده‌باد مصدق بکشد. وقتی نخست‌وزیر از حقیقت قضایا با خبر گردید، فرصت از دست رفته بود. جز با تلفن نمی‌توانست با خارج مربوط گردد زیرا اطراف منزل او را اوپاش درباری و نظامی‌ها گرفته بودند. اما به تلفن او هم کسی اعتنا نمی‌کرد. از همه جا جواب می‌رسید اطاعت می‌شود فرستادیم و هیچ‌گونه کمکی پدیدار نبود. حتی گارد محافظ منزل نخست‌وزیر هم به بهانه اینکه از رئیس ستاد دستور نداریم، می‌خواستند از تیراندازی و دفاع خودداری کنند و نخست‌وزیر برای اقناع آنها ناچار شد فرمان کتبی با امضای وزیر دفاع ملی بدهد. از روی این فرمان بود که تیراندازی شد و شعبان بی‌مخ مجروح و یکی از چاقوکشان کشته شد.

- روزنامه کیهان، شماره ۹، ۲۹۳۸، اسفند ۱۳۳۱: «جلو منزل نخست‌وزیر یک نفر کشته و ۴ نفر زخمی شدند.»
- روزنامه کیهان، شماره ۱۰، ۲۹۳۹، اسفند ۱۳۳۱: «دیروز خیر دادیم که هنگامی که عده‌ای به خانه آقای دکتر مصدق حمله کردند، یک نفر کشته و چند نفر زخمی شدند. کشته شده محمود رضایی نام دارد. امروز جسد او برای کالبدشکافی به اداره پزشکی قانونی حمل شد. تمام بدن او پراز خال است و روی دست او اشعار عاشقانه خال کوبی شده است و روی شانه او نیز درجه سپهبدی (یک تاج و دو ستاره) خال کوبی گردیده است.»

شاه میمونه رامسر.

س - حالا یک سؤال پیش می‌آید. اگر شما برای آوردن مصدق رفته بودید چرا با جیب به در خانه‌اش زدید؟

ج - برای اینکه بریم تو.

س - اگر شما ملت به قصد حرف زدن با مصدق به خانه او رفته بودید، چرا راهتان ندادند؟

ج - درو وا نمی‌کردن دیگه. هر چی ما داد و بیداد کردیم، شلوغ کردیم دیدیم درو وا نمیکنن. از اونا سؤال کنین که چرا در خونه نخست‌وزیر و مردم بسته بودن!

س - یعنی اگر آدم را به خانه‌ای راه ندهند باید خانه را خراب کند؟

ج - نمیخواستیم خونه شو خراب کنیم که! ما تا اون روز از طرفدارای پروپاقرصش بودیم.

میخواستیم بریم تو، داخل بشیم. برای همینم بود که نمیداشتن دیگه. مام زدیم درو شکستیم

بریم تو. اگه مصدق میومد دم در خُب با همدیگه صحبت میکردیم. ولی نیومد!

س - برای اینکه دکتر مصدق آن زمان از خانه‌اش خارج شده بود. به شما نگفتند که مصدق

در خانه نیست؟^۲

ج - نه اون موقع کسی چیزی به ما نگفت.

س - بعد از آن جریان شما را به جرم اینکه در خانه دکتر مصدق را خراب کردید نگرفتند؟

ج - چرا گرفتن.

س - آنوقت زندان نرفتید؟

ج - چرا. خوب شد یادمان انداختین. خُب میبینن آدم یهو همه شو یادش نمیفته. وقتی من

تو خونه مصدق این کارو کردم، سروان داورپناه - - همونکه فرموده اينا بود - - دید که

اينا مارو نمیزنن، خودش اومد برام تیر خالی کنه من دویدم اونو گرفتیم. یه تیرش در رفت و

خورد تو شیکم من. از اینجای من رفت از اینجای من اومد بیرون. [دو نقطه از سمت راست

شکم و پهلو راست را نشان می‌دهد] بعد افتادم زمین، اونوقت این سربازا باک... [قنداق]

۱- بخشی از خاطرات دکتر مهدی آذر وزیر فرهنگ حکومت مصدق با عنوان، توطئه شاه برای کشته شدن دکتر مصدق و همکارانش، در ماهنامه علم و جامعه، چاپ واشنگتن، اسفند ماه ۱۳۶۵ به مدیریت و سردبیری دکتر ناصر طهماسبی و ماهنامه‌ی پر، شماره ۱۷۶، چاپ واشنگتن به سردبیری علی سجادی چاپ شده که در مورد وقایع آن روز است. برای آگاهی از این متن ر.ک. به پیوست شماره‌ی ۱۰ صص ۴۰۲-۴۰۳.

۲- برای آگاهی از جزئیات حرکت دکتر مصدق از خانه ر.ک. به کتاب «خاطرات و تألمات مصدق» صص ۲۶۳-۲۶۷.

تفنگ زدن کمرمو خورد کردن. بعداً منوکشیدن آوردن از در انداختن بیرون! ملتّم که یه عده رفته بودن اینور یه عده اونور، چند تام بالای درخت که ببینن چطور میشه و آخر و عاقبت من اونجا چی میشه. منو که انداختن بیرون، یه آمبولانس اومد و ما رو سوارکرد و یعنی ما رو انداختن توش و بردن بیمارستان سینا، اون طبقه بالا. در این مابین، صدی رو آوردن اون گوشه خوابوندن و اون رضا اربابی ام که دستش تیر خورده بود، اون گوشه خوابونده بودن. منم که خُب داغون بودم دیگه. کتفم سرنیزه خورده بود و پشتم خورد شده بود کمرم خورد شده بود. نمیتونستم رو پای خودم وایسم. یه تیرم خورده بود تو شیکم. مرفینم به من زده بودن، ولی من هنوز همه اینا رو حالیم بود. آخه مرفین به من کارگر نمیشه. هنوزم همینطورم، اینو راستی میگم ها، هر چی قرص خوابم بخورم خوابم نمیره. بعد دیدم که در این مابین پرفسور عدل اومد. پرفسور عدل که اومد تو اتاق ما، من فهمیدم. غلامحسین پسر مصدقم اون پشت بود و نیومد تو. پرفسور عدل اومد بالای سر من وگفت: «مرد حسابی کسی واسه خاطر این پسرۀ جعلق میزنه خونۀ پدرشو خراب میکنه؟» و از این حرفا. تا پرفسور عدل اینو گفت منم پریدم به پرفسور عدل و دردسرت ندم شلوغ راه انداختم....

س - صبر کنید، صبر کنید، من متوجه نشدم! به کی می گفت پسر جعلق؟

ج - شاه رو میگفت به حساب.

س - پدر کی بود؟

ج - منظورش مصدق بود. یعنی میگفت آدم واسه خاطر این پسرۀ جعلق در خونۀ پدرشو خراب نمیکنه. یعنی توکه با مصدق بودی چرا؟ گفتم: «خُب بالاخره شاه یه ورزشکار بود منم یه ورزشکارم. من شاه رو دوست داشتم، همیشه. مصدقم دوست دارم. الانشم دوستش دارم که اینجا افتادم اینجوریم کردن. ولی خُب در عین حال دیگه من خواستم این کارو بکنم.»

س - نگفتید که کاشانی به شما گفته بود: «ندارین شاه بره؟»

۱- نقل از روزنامه کیهان، شماره ۲۹۳۹، ۱۰ اسفند ۱۳۳۱: «توقیف شعبان جعفری / دیروز عصر مأمورین شهربانی شعبان جعفری را به اتهام اینکه در حمله به خانه آقای نخست وزیر شرکت داشته و وی درب خانه را برای ورود جمعیت شکسته است، توقیف کردند. شعبان جعفری بعد از دستگیری معلوم شد که در این جریانات مجروح شده است. نامبرده را بعد از عمل پانسمان به بازداشتگاه شهربانی انتقال دادند.»

ج - بله، آیت‌الله کاشانی گفت. جون بچه‌م، جون شما.

س - نمی‌خواهد قسم بخورید. قبول کردم!

ج - هیچی، بعد از اونجا این پرفسور عدل رفت و نمیدونم چی شد و به کی تلفن زد. حالا منم داد و بیداد می‌کنم، چون شنیدم خوارزاده‌م حسین رو کشتن، من هی داد می‌زدم که: «این حسین کجاست؟» بعد دیدم یه هفت هشتا سرباز اومدن اون بالا و ما رو همینجوری گرفتن با دُشک و دِ بروکه رفتیم. ما دیدیم الانه که این سربازا از پله‌ها لیز بخورن ما رو بندازن! آخه ما سنگین بودیم دیگه. گفتیم: «خُب منو بذارین زمین من خودم اینجوری ک... کشون میام پائین!» گفت: «نمیتونی بیایی، همین الان بهت مرفین زدن!» خلاصه ما رو برداشتن بردن توی آمبولانس. حالا منو دارن با آمبولانس میبرن و یه تانک داره پشت سر ما میاد. منم کف ماشین خوابیده بودم و یه افسر شهربانی و هفت هشتا از اون مأمورام توی آمبولانس بالا سر من نشسته بودن. بعد اون افسره یه یه فحش به من داد که: «فلان فلان شده درِ خونهٔ مصدقو خراب میکنی؟» همینکه فحش داد منم پاشوگرفتم. حالا منم با اون حالم با اون وضعم و اون مرفین که زدن و اینا. خلاصه شلوار ملوارشو گرفتم و در دستون ندَم، یه خُرده اون تو با هم کلنجار رفتیم. سربازام اون تو نشسته بودن ولی دست به من نمی‌زدن. هیچی خلاصه ما رو بردن بیمارستان شهربانی. همون بیمارستان شهربانی تو خیابون نمیدونم چی... که روبروی خونهٔ ثریا بود.

س - کدام ثریا؟

ج - زن شاه دیگه! ثریا قبل از اینکه با شاه عروسی کنه اونجا مینشست. ما رو بردن بیمارستان شهربانی خوابوندن. صبح تقریباً ساعت شیش، شیش و نیم این وقتا بود که دیدم اسدالله رشیدیان یه چند تای دیگه رو برداشته آورده اونجا. گویا اونا میخواستن بیان با من حرف بزنن اینا نداشتن کسی بیاد با من صحبت کنه. منم کاری نداشتم که با اونا صحبت کنم.

بعد اومدن و ما رو برداشتن همینجوری بردن زندان شهربانی، تو مریضخونه نخوابوندن. با همون کم‌شکسته و اون گلوله و اون حرفا، منو بردن زندان موقت شهربانی. زندان موقت شهربانی‌ام که سه تا مجرده. مجردای اونوقتام درای کوچیکی داشت، توالش تو خودش بود، هیچی‌ام توش نداشت، کَفَشَم سیمانی بود. همینجوری مینداختن اون تو.

ما رو همینجور انداختن اون تو. اصلاً بگی قدرت داشتیم، نداشتم. ولی حُب در عین حال دیگه داد و بیدادمونو میکردیم. فردا صبح ما رو آوردن پانسمان کردن و باز گذاشتن همون تو. خلاصه دردسرتون ندیم، یه دو ماهی اون تو بودیم.

س - گویا به عنوان اعتراض اعتصاب غذا هم کردید؟
ج - اعتصاب غذا؟

س - بله، روزنامه اطلاعات نوشته! یعنی روزه سیاسی گرفتید؟

ج - من؟ ابد! مگه من میتونستم بی غذا بمونم! نه اعتصاب معتصاب نکردم.

س - گفتید دو ماه آنجا بودید. دو ماه از ۹ اسفند می شود اواخر فروردین. درست؟

ج - بله. تازه چند روزی بود که اونجا بودم، یه وقت دیدیم که اومدن ما رو برداشتن، یه شب ساعت یازده شب بود، ما رو دستبند زدن، دستبند قپونی. حالا منم حُب سینه‌م و بازو هام کلفت بود، دستبند قپونی نمیتونم بخورم که، ولی اینا به زور دستبند زدن. دستمو همچی کشیدن که جناق سینه‌م داشت میشکست. پیر منو در آوردن. منو برداشتن بردن بالا توی رکن دو ستاد ارتش. حالا رکن دو چیه؟ اداره کاراگاهی. کاراگاهی اونوقت یه رئیسی داشت به نام سرهنگ نادری، رئیس کاراگاهی مصدق همین سرهنگ نادری بود. اون شروع کرد به تحقیقات کردن. گفت: «شما میدونین اینا که افشارطوس رو بردن کیا هستن؟» گفتیم: «منکه تو زندان بودم. من اصلاً چه میدونم افشارطوس رو بردن!»
س - حالا افشارطوس راکشته بودن؟

ج - نه. افشارطوس رو برده بودن ولی هنوز نکشته بودن. شما جریانشو لابد میدونین دیگه!

۱- نقل از روزنامه اطلاعات، ۱۲ فروردین ۱۳۳۲: «حوادث/ دیروز پنج نفر از زندانیان اعتصاب غذا کردند/ امروز پزشک قانونی شعبان جعفری را معاینه نمود و اعتصاب غذای او را شکست.

دیروز پنج نفر از زندانیان واقعه نهم اسفند اعتصاب غذا کردند. این پنج نفر عبارتند از طیب حاج رضایی، شعبان جعفری، حسن رمضان یخی، محسن عدل طباطبایی و احمد عشقی.

امروز شعبان جعفری که از ظهر روز دوشنبه نهم فروردین اعتصاب غذا نموده بود، بوسیله پزشک قانونی معاینه شد و چون مشارالیه مبتلا به زخم معده بود او را مجبور نمودند که اعتصاب غذای خود را بشکنند. شعبان جعفری سپس به اصرار اطرافیان اعتصاب غذای خود را شکست.

ساعت ده صبح امروز شعبان جعفری برای انجام بازجویی به اتاق فرماندار نظامی برده شد و در جواب سرتیپ مدبر فرماندار نظامی که از او سوال کرده بود به چه علت اعتصاب غذا کرده‌ای جواب داد چون مریض هستم و به اتهام من رسیدگی نمی شود و از طرف دیگر نمی دانم به چه علت زندانی شده‌ام اعتصاب غذا نمودم. من خودم را گناهکار نمی دانم فقط گناهی اگر داشته باشم شاهدوستی است. فرماندار نظامی در جواب به او قول داد که به زودی به اتهامش رسیدگی خواهد شد.

خبرنگار ما اطلاع می دهد سایر زندانیانی که اعتصاب غذا کرده بودند، در اثر توصیه پزشک دست از اعتصاب کشیدند و حسین اسماعیلی معروف به (رمضان یخی) و عدل طباطبایی امروز به زندان باغشاه منتقل شدند.

شما اینا رو باید بدونین.^۱

س - حالا شما از زبان خودتان بفرمایید.

ج - قضیه اینه که حسین خطیبی با این افشارطوس خیلی رفیق بود. اونوقت افشارطوس رو دعوت میکنه تو خونهش - - تیمسار بایندر و تیمسار منزه و تیمسار مزینی، یکی دو تا دیگه هم شخصی بودن که اونا حالا اسمشون در نظرم نیست - - ... اینا رو دعوت میکنه تو خونه. شب که میرن تو اون خونه، خدمت شما عرض کنم که، نمیدونم چی به خورد این میدن، چیکارش میکنن، یا آمپولش میزنن که...

س - گویا با اتر بیهوشش می کنند.

ج - آره درسته، بعد اونو میپچن تو یه چیزی و میخواستن ببرنش بدارن تو صندوق [عقب اتومبیل] زورشون نمیره. یه امیر رستمی بود، از بچه های همون طرفای میدون شاه و اونورا بود، خیابون اسماعیل بزاز، بهش میگفتن امیر کچل. این امیر توکوچه داشت میرفت، ورزشکارم بود بیچاره، صدش میکنن میگن: «آقا سَر اینو بگیر بذاریم تو ماشین.» اونم که نمیدونست چیه که! سرشو میگیره میدارن تو ماشین و اونام میرن. وقتی افشارطوس میمیره این امیرم میگیرن به جرم قتل اون.

س - به جرم قتل یا همکاری؟

ج - آره، آورده بودنش زندان پیش ما. اتفاقاً اون داستانو برام تعریف کرد.

س - همه آنها را به زندان شما آوردند؟

ج - نه اینا رو پیش ما نیاوردن. فقط همون امیر و آوردن.

س - آنوقت امیر توی زندان برای شما تعریف کرد؟

ج - امیر او مد تعریف کرد. بله.

س - پس او هم آن موقع با شما توی زندان بود؟

ج - بله. امیر گفت: «والا آقای جعفری، اصلاً من به خدا روحم اطلاع نداشتم. اینا به من گفتن آقا سنگینه ما نمیتونیم یه کمکی به ما بکن، من دیدم دو سه تا سرهنگ و سرگرد

۱- نقل از روزنامه کیهان، شماره ۲۹۷۴، سه شنبه، اول اردیبهشت ۱۳۳۲: «از ساعت ۹ بعد از ظهر دیروز سرتیپ افشارطوس رییس شهربانی کل کشور مفقودالاثر شد.»

- نقل از روزنامه کیهان، شماره ۲۹۷۸، یکشنبه ۶ اردیبهشت ۱۳۳۲: «دیشب جسد افشارطوس که به وضع فجیعی کشته شده در تپه های اطراف لشکرک کشف شد.»

و اینان فقط رفتیم اون کارو کردم.» خلاصه، اونا رو آوردن تو زندان پیش ما، اون امیر بود و اون سرگرد بلوچ قرائی بود و اون احمد آشپز بود و دیگه همین سه تا چار تا بودن. چون احمد آشپز و سرگرد بلوچ قرائی، اصل قاتلای افشارطوس اونا بودن، اونا به حساب طنابو انداخته بودن خراین بابا...

س - صبرکنید: اول گفتید این امیر تنها با شما تو زندان بود، حالا می‌گویید همه اینها با شما تو زندان بودند؟ لطفاً این را روشن کنید.

ج - حُب خدمت شما عرض کنم، میدونین زندان ما چه جور بود؟ یه سالن هست مثل این اتاق. از تو سالن کریدورها همه سوا سواست: بند ۹، بند ۱، بند ۴، بند ۶، بند ۵. اون موقع ما تو بند ۹ بودیم. این امیرم تو همین بند بود. اونای دیگه - - بلوچ قرائی و اون احمد و اونا - - تو بند دیگه بودن. افسرایی ام که با ما گرفته بودن از ما جدا بودن!^۱

س - حالا برویم سراغ دنباله صحبتان.

ج - ...بله، اونجا برای ما تعریف میکردن که: «ما اینو بردیمش تو اون غار تلو، بستیمش به یه جا، بعد ما غذا درست میکردیم به اون نمیدادیم. بعد میگفت یه خُرده به منم بدین بخورم، نمیدادیم. بعد قسم میخوره که: «اگه منو آزادکنین من دیگه با شما هستم!» اونام بهش گفتن: «توزیر پرچم قسم قرآن خوردی که به شاه خیانت نکنی. چرا خیانت کردی؟» خلاصه، درین مابین یه چند وقتی میگذره، اینجوری که میگفتن، بعد دستگاه یواش یواش میفهمه که این کجاست. میرن دور اون کوها و غار و اونجا همه رو محاصره میکنن که برن بگیرنشون. مقصود، اون بایندر و مزینی اینا گذاشته بودن رفته بودن، این احمد آشپز و بلوچ قرائی رو میگیرن. افشارطوسم اون دم رودخونه یه گودال کنده بودن و همونجوری حالا زنده زنده یا مرده، خفه‌ش کرده بودن. یه سر طنابو این گرفته بود و یه سر طنابو اون، انداختنش تو گودال، خاکم ریخته بودن یه سنگم گذاشته بودن روش. خلاصه، اینا رو

۱- نقل از کتاب «قلم و سیاست» از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق، نوشته مصدق، نوشته محمدعلی سفری، صفحه ۷۵۸: «... به استناد ماده ۵ حکومت نظامی، عده زیادی اعم از لشکری و کشوری که در جریان نهم اسفند دست داشتند، توقیف شدند و مطبوعات با درج اسامی سرشناسان از گروه‌های مختلف تعداد دستگیر شدگان را تا ۴۵۰ نفر اعلام کردند. توقیف شدگان عبارت بودند از شعبان جعفری (معروف به شعبان بی‌مخ)، محمود مسگر، طیب حاج رضائی، حسین رمضان یخی، احمد عشقی از گروه چاقوکشان و سپهد شاه‌بیختی، سرتیپ شعری، سرتیپ گیلاشاه، سرتیپ اصلانی، سرلشکر معینی، سرگرد پولادز، سرگرد مستجبر و سرتیپ نقدی از اسرای بازنشسته. جمال امامی، غلامحسین فروهر، عمیدی نوری و ابوالحسن صبرفی از شخصیت‌های سیاسی، ضمناً سرلشکر گرز و سپهد امیراحمدی نیز در منزل یکی از وکلای درباری مخفی شدند...»

میگیرن و همینا تیمسار بایندر و مایندر و اینا رو لو میدن.

س - این قضایا را توی زندان برای شما تعریف کردند. همان موقع شما را بردند اداره

آگاهی پهلو سرهنگ نادری؟

ج - نه، نه، اونموقع که نبود؟

س - پس کی بود؟ گنج شدم!

ج - وقتی من تو مجرد بودم که با کسی تماس نداشتم. اونموقع افشارطوس رو برده بودن

ولی هنوز نکشته بودنش. آخه مدتی طول کشید.

س - حالا درست شد، هنوز افشارطوس را نکشته بودنند، ولی گم شده بود و دنبالش

می گشتند.

ج - آره، ولی نمیتونستن پیدااش کنن. اینا هرکی رو میتونستن میگرفتن به سؤال. اینا چون

دیده بودن که وقتی درخونه شاه بودیم بایندر و مایندر اینا با من حرف زدن، گفتن جعفری ام

با ایناست میدونه. اینه که ما رو بردن اونجا دستبند زدن و هی ازم سؤال میکردن. میگفتم:

«والا من نمیدونم، بدونم روراست میگم. من یه آدمی ام هرچی بدونم میگم.» بعد خلاصه،

دستور داد ریختن سرم با باتون زدن، خیلی زدن خانوم، چون شما تمام تنمو سیاه کردن. حالا

مام با اون حالت مریضمون و اینا. گفتم: «والا من نمیدونم. ببخود شما این کارو میکنین.

منم بکشین نمیدونم.» هیچی، بعد اومدن منو دومرتبه بردن اونجا و بازیه شب دیگه اومدن،

یکی دو شب این کارو با ما کردن. اون سرهنگ نادری لا مصب همه کاره مصدق بود

اونموقع. اون بود و اون تیمسار ثقفی و... اسم خوبی داشت، خدمت شما عرض کنم که،

بعد ما رو برگردوندن و انداختن زندان موقت، بعد از اونجا آوردنمون بیرون و بردن زندان

قصر و از این جریانات.

س - این بار که زندان افتادید تا کی طول کشید؟

ج - بودیم... تا، خدمت شما عرض کنم، ۲۸ مرداد.

س - تا ۲۸ مرداد توی زندان بودید؟

ج - بله.

س - پس قبلاً گفتید دو ماه بودید. چه جور می شود؟ ۹ اسفند تا ۲۸ مرداد می شود پنج

شش ماه.

ج - حُب لا بد پنج شیش ماه بودم. آخه یه دو ماهی تو زندان موقت بودم. بعد بردن زندان قصر. عرض کردم میبخشین، من تاریخا رو نمیدونم... چون جداً میگم...

س - ماشاءالله آنقدر زندان رفتید که حسابش از دستتان بیرون است؟!

ج - اگه تاریخا رو بدونم میگم، دوست دارم بگم، ولی اصلاً از تاریخ ماریخ هیچی نمیدونم.

س - عیب ندارد. می شود تاریخها را در آورد. در این مدت دو برخورد شدید هم در زندان داشتید: با کریمپور شیرازی و انجوی شیرازی. قبلاً گفتید در باره کریمپور شیرازی هم حرف دارید بزنید. حالا وقتش است؟

ج - بله، اون کریمپور شیرازی، یه آدم ناراحتی بود. نمیدونم شنیدین؟ میدونین؟

س - عضو جبهه ملی بود و طرفدار مصدق، مگر نه؟

ج - بله، اول. بعدش برگشت خانوم، حسابی! از همه برگشت از شام برگشت. این کریمپور شیرازی یه موقعی عکس خدا رحمت کنه شاه رو انداخته بود تو روزنامه «شورش»، سر اعلیحضرتو گذاشته بود ولی تنه اش تنه خر بود. اونوقت مصدق رو سوارش کرده بود. منم اونموقع زندان قصر بودم، ولی آورده بودم زندان دادگستری که منو ببن محاکمه کنن. اینم آورده بودن سر این جریان،^۲ البته اونوقت دیگه خیلی بد نوشته بود. اینام دیگه خیلی ناراحت شده بودن و اینو گرفته بودن و چند روزی انداختن زندان. بله، خلاصه من زندان بودم که اینم آوردن اونجا. اونموقع خان ملک یزدی^۱ ام که یه موقعی فرماندار یزد بود تو زندان بود.

۱- هفته نامه شورش به سردبیری امیر مختار کریمپور شیرازی در سال ۱۳۲۹ در تهران منتشر شد و مطالب آن سیاسی، اجتماعی، انتقادی و ادبی بود. این هفته نامه پس از انتشار چهار شماره توقیف گشته، به نام های «مرد وطن»، «فریاد ایران»، «قیام خوزستان» و «قیام ملت» منتشر شد و در سال ۱۳۳۱ مجدداً به نام «شورش» انتشار یافت. موضع «شورش» طرفداری سرسخت از دولت دکتر مصدق بود و مقالات تند بر ضد خاندان پهلوی می نوشت. از حملات تند او به دفعات نزد دکتر مصدق شکایت برده شد. ولی مصدق گفت که مطبوعات آزاد هستند و من نمی توانم جلو مطبوعات را بگیرم.

۲- نقل از روزنامه باختر امروز، شماره ۸۰۰، ۹ اردیبهشت ۱۳۳۱: «دادگاه جمعه برخلاف قانون کریمپور را محکوم کرد/ با اینکه از بدو محاکمه کریمپور شیرازی این روزنامه و چند روزنامه دیگر به طور محاکمه ای که باید با حضور هیات منصفه و در دادگاه جنایی صورت بگیرد اعتراضاتی نمودند، ولی معذالک شعبه ۹ دادگاه جنحه این محاکمه را که محاکمه ای مطبوعاتی بود در صلاحیت خود دانست و پس از ۷ جلسه دادرسی کریمپور شیرازی مدیر روزنامه شورش را به اتهام اهانت به مقام سلطنت به پنج ماه و به اتهام نشر اکاذیب به منظور تشویق اذهان عمومی به ۳ ماه حبس تادیبی محکوم و حکم اشد مجازات در باره او صادر شد. کریمپور شیرازی از حکم مذکور بلافاصله استیناف خواست و پرونده برای رسیدگی و اظهار نظر به دادگاه استان فرستاده شد. چون دادستان از حکم صادره استیناف نخواست است. بنابراین ممکن است حکم مذکور تقلیل و یا تایید گردد. امروز رئیس دادگاه که شخص جوان و کم شخصیتی است از ترس افکار عمومی از دادن متن حکم به خبرنگاران وحشت داشت. ما در این باره باز با خوانندگان گفتگو خواهیم کرد.»

یه وقت زنش اومده بود ملاقات خان ملک، این کریمپور یخه زنه رو میگیره. افسرام از این میترسیدن کاریش نداستن. اینه که ما اونموقع خیلی ناموس پرست بودیم، یعنی همه بودن، حسابی اعصابم از دستش خراب شده بود. منم همش خدا خدا میکردم این یه روزی گیر من بیفته. بعد اومدن به من گفتن این تو بیمارستان زندان دادگستریه.

س - چرا بیمارستان بود؟

ج - اون تو بهتر بود براش. آخه اینایی رو که میخواستن احترام بذارن میبردن تو بیمارستان و اونجا نیگر میداشتن.

س - که اینطور؟

ج - هیچی اینم اونجا بود. اومدن به من گفتن و منم خودمو زدم به مریضی و رفتم تو بیمارستان. کریمپورو اونجا دیدم و همونجا حسابشو رسیدم.

س - همانجا تو بیمارستان؟

ج - بله.

س - او را زدید؟

ج - آره، حسابی حسابشو رسیدیم. بله.

س - هیچکس جلوتان را نگرفت؟

ج - کسی نمیتونست جلو ما رو بگیره!

س - بعد چطور شد؟ می دانید آخر و عاقبت کریمپور شیرازی چه شد؟

ج - کریمپور شیرازی رو، خدمت شما عرض کنم، اینجور که ما اونموقع شنفتیم، اینو دوباره میگیرن و از لشکر دو زرهی میندازنش زندان^۱. اونم یه آدم دهن لقی بود و به همه فحش میداد و سر و صدا میکرد. اونوقت برای اینکه تنبیهش کنن، روزا از تو زندان میاوردنش بیرون، سربازا یه پالون میداشتن روش، یه سیخونکم بهش میزدن، یه نفرم سوارش میکردن. بعد خلاصه تو زندان مجرد بود. گویا البته، منم زیاد اطلاع ندارم چون دیگه اونجا نبودم بدونم، گویا تو همون زندان از بین میرنش دیگه.

س - می گویند در زندان آتشش زدند!

۱- نقل از روزنامه آتش، شماره ۱۳۵۴، ۲۱ مهر ۱۳۳۲، صفحه اول: «دیشب کریمپور شیرازی در حالی که به سر و لبادهای به تن داشت دستگیر شد / کریمپور شیرازی که مبدل به لباس آخوندی و در تجریش مخفی بود دستگیر شد.»

- ج - بله. لحاف محاف می‌دازن تو سلولش، نفت روش میریزن و آتیشش میزنن!^۱
- س - این کار زیر سر چه کسی بود؟
- ج - تیمور بختیار!
- س - پس به گفته شما بر خوردتان با کریمپور شیرازی مربوط به دوران قبل از ۲۸ مرداد است نه بعد از آن. در مجله سپید و سیاه بعد از انقلاب، نوشته‌اند شما بعد از وقایع ۲۸ مرداد او را در زندان زده‌اید! (سند شماره ۹/۱)
- ج - عرض میکنم، چرت و پرت زیاد نوشتن. من که بعد از ۲۸ مرداد تو زندان نبودم! یعنی شما انتظار دارین نشریات بعد از انقلاب از من تعریف کنن؟!
- س - نخیر، حق دارید. در نشریه سیم‌غ هم شخصی به نام بهرام شیرازی خاطره‌ای از شما و انجوی شیرازی را نقل کرده است. می‌خواهید برایتان بخوانم ببینید چه گفته؟^۲
- ج - ضرر نداره!
- س - جواب این مقاله را بفرمایید.
- ج - والا ما موقعی که برای ۹ اسفند توی زندان موقت شهربانی بودیم، یکی یه روزنامه‌ای [آتشبار] آورد داد به من دیدم تو این روزنامه عکس ثریا را گذاشته - - اینکه میگه با شاه و فلان اینو بیخود میگه - - سر ثریا رو گذاشته بود با بدن یه آرتیست لخت زیرشم نوشته بود: «ملکه عفت». ما اینوکه نیگا کردیم خیلی به غیرتمون برخورد. بهمون برخورد و اتفاقاً من گفتم خدایا میشه اینو بیارنش اینجا ما با این یه خُرده صحبت کنیم، یا بیاد زندان تا ما بتونیم گیرش بیاریم. آخه این چیه نوشته اینجا. اتفاقاً زد و پس فردا شبش دیدیم اینو آوردنش زندان. بردن تو اتاق افسر نگهبان. گفتم: «اینو بفرستینش بیاد تو اتاق من!»
- س - حتماً به خاطر همان عکس او را گرفته بودند!
- ح - بله سر همون عکس گرفتن آوردنش زندان و بردن پیش افسر نگهبان. گفتم: «اگه ممکنه بفرستینش بیاد اون بالا.» بعد نگو این جاش توکیدور پنجه. مام بردیم انداختیمش

۱۲- کریمپور شیرازی مدیر روزنامه منتقد و تندرو «شورش» مدتی قبل در امامزاده اسماعیل زرگنده دستگیر شده بود و در زندان دژبان سر می‌برد. روز سه‌شنبه ۲۳ اسفند ۱۳۳۲، کریمپور شیرازی را در میدان یادگار لشکر ۲ زرهی آتش زدند و روز بعد در بیمارستان شماره ۱ ارتش، در مجاورت اتاق دکتر حسین فاطمی بستری شد و درگذشت. برای اطلاعات بیشتر ر.ک به خاطره «کریمپور شیرازی با لباس روحانیون در زندان» در کتاب «خاطراتی از هنرمندان» نوشته پرویز خطیبی صص ۲۵۲-۲۵۷.

۲ سیم‌غ، سال دوازدهم، شماره ۸۵ و ۸۶، تیر ۱۳۷۹ / (جون ۲۰۰۰)، چاپ لس آنجلس. برای متن کامل نوشته ر.ک. به پیوست شماره ۱۱ صص ۴۰۳-۴۰۵.

تو کردیدور پنج. حالا اینی که میگه مثلاً زده و فلان کرده، این حرفا نبوده. فحشش دادم، نمیگم ندادم، اقرار میکنم، چون طاقت نداشتم. بعد یه دو ساعت دیگه خودم ناراحت شدم رفتم آوردمش بیرون. آدم لاغری ام بود، کم جون و اینا. گفتم خُب خدا را خوش نیامد. بردم بالا تو اتاق خودم نشووندمش گفتم: «باباجون این عکسو نیگا کن! این کله مال اینه؟ این چیه آخه؟ چرا این کارا رو میکنی؟» گفتم که: «آقای جعفری، من اصلاً روحم اطلاع نداره. این سردبیر ما اینکارو کرده.» گفتم: «سردبیر کرده؟ خُب تو صاحب امتیاز روزنامه‌ای! تا تو نخوای که کسی نمیتونه چیزی چاپ بکنه که. تو لابد تقصیر داشتی، دیدی.» خلاصه، ما یه خُرده بد و بیراه به این گفتیم ولی در عین حال دیگه با هم همونجا دوست شدیم. اتفاقاً واسه من غدام آورده بودن، گفتم: «پس حالا که اومدی اینجا غدام با ما بخور.» بهش احترام و عزت گذاشتم. دیگه زیاد ناراحتش نکردم. خلاصه، بعد اومد و فرداشم اومد و این مرخص شد رفت. بعد نمیدونم رفت بیرون چیکار کرد که دو روز بعدش — تیمسار مدبر رئیس شهربانی بود، تیمسار ثقفی ام رئیس بازرسی نخست‌وزیری مصدق بود — اینا اومدن زندان، منم تو بند ۸ زندان، اون بالای فلکه بودم. بعد اینا اومدن تو وسط حیاط و گفتن جعفری بیاد پائین. ما اومدیم پائین و گفت: «شما چرا این بابا رو هُل دادی و فحاشی کردی و زدی؟» رفتم اتاق و روزنامه رو آوردم گفتم که: «شماها بالاخره هر چی باشه پاگونتونو از شاه گرفتین، زیر قرآن قسم خوردین. شما نیگا کنین این زیر نوشته (ملکه عفت). میخوام ببینم اگه مردم اینو بخونن، یه سه چار تا خارجی، آخه چی میگن؟ نمیگن ملکه ایران اینجوری لخت و برهنه بوده؟ یعنی چی آخه؟» بعد در اومد گفتش که: «مگه تو قاضی هستی؟» گفتم: «فعلاً که الان و این تو قاضی هستم. هم زندانی ام هم قاضی ام.» گفت: «میفرستیم جزیره خارک!» گفتم: «هرکجا میخواین منو بفرستین فوری بفرستین، من ناراحتی ندارم.» هیچی رفتن و بعد دیگه دیدیم یه افسری اومد و یه بازجویی از ما کرد و اینا رفت و دیگه بعدش خبری نشد.

س — موقعی که شما زندانی بودید، چطور افسر نگهبان می گذاشت و اجازه می داد با یک زندانی دیگر حرف بزنی یا او را بزنی یا هُلش بدهی؟

ج — خُب البته عرض کردم زنی که توکار نبود، هُل دادن بود. بالاخره دیگه آدم یه وقت اعصابش بهم میریزه دیگه، بالاخره...

س - شما می‌گویید: «در بند ۵ رو باز کردم و انداختمش تو بند!» مگر کلید دست شما بود؟
 ج - آخه ببینین، زندان اونوقتا یه وضع دیگه‌ای داشتن مثل حالا که نبود. مثلاً اینجور سختگیری و مجرد و درو بندن و شکنجه بدن و این بساطا جداً توکار نبود. اینا که میگن دوره شاه این کارا رو میکردن، همه‌ش مزخرفه، اصلاً نمیکردن. من خودم چند وقت زندانی بودم دیگه. هیچ، ابدا این خبرا نبود. اونوقتا اونجا همه آزاد بودن. غیر از من اونای دیگم آزاد بودن. مثلاً اونجا حسین رضون‌یخی انقد آزاد بود که اگه ملاقاتی داشت دیگه پشت پنجره وانمیساده، میرفت اون بیرون و خواهر و مادرش میومدن پیشش مینشستن ملاقاتش میکردن. طیب همینجور، اون یکی ام همینجور. اونوقت سختگیری انقد نبود. تا حتی یه روز نمیدونم گفتم یا نه، یه روز اعلیحضرت میخواستن بیان زندان قصر و بازدید کنن. بعدگفتن شاه میخوان تشریف بیارن اینجا. زندانیا جمع شدن... این خاطره خیلی خوشمزه‌ست!

س - این چه تاریخی بود؟

ج - خدمت شما عرض کنم، این مال اون قدیماست، همون سالای پیش از ۲۸ مرداد بود. گفتن شاه میخوان بیان زندان و فلان و این صحبتا. بعد خُب اینا یه مشت زندانی رو که لباسای زندان تشون بود و پیرمرد و گرفتار بودن آماده کردن بیارن جلو شاه، با اونایی که حبس ده ساله پونزه ساله داشتن. اون خدایا مرز طیب بود و حسین رضون‌یخی و اون چه میدونم رضا گاوای بچه خیابون عین‌الدوله، اون بود و خُب یه عده‌ای از این بر و بچه‌های دیگه، معروفان. اینا همه جمع شدن، همه م‌گنده ماشاالله، یکی یه منقل اسفند گرفته بودن و ایساده بودن. خلاصه اعلیحضرت تشریف آوردن، اینام اسفند دود کردن. شاه یه نیگاهی کرد گفت: «این زندانین؟» حالا همه لباساشون پوشیده بودن، کت و شلوارشونو. گفتن: «بله قربان!» «خوب اسم تو چیه؟» «بنده، حسین» «فامیلت؟» «رمضون‌یخی» «چیکار کردی؟» «قربان بنده هیچی! سرگذر یه دعوی شده بود ما اومدیم سواکنیم ما رو...» یه چیزی گفت دیگه. «خیلی خوب.»

«تو اسمت چیه؟» «من، طیب» «تو چیکار کردی؟» «قربان بنده خودم نمیدونم!» «چطور خودت نمیدونی؟» «خُب پیشامد شد اونجا. بالاخره آدم یه وقت مشروب میخوره با یکی حرفش میشه.» «خیلی خوب. تو اسمت چیه؟» «بنده قربان، رضا گاوای» «آدم

شدی یا نه؟» «نه قربان، بنده همون گاوی که بودم هستم!» خدا بیامرزا علیحضرتم دستمالشو از جیبش درآورد دم دهنش گرفت و خندید و برگشت رفت. تا رفت زندانیا ریختن سَرِ اینا. سر همین برو بچه‌ها که: «شما چرا همچی کاری کردین؟ علیحضرت ممکن بود بیان تو. ما نامه درست کرده بودیم میخواستیم بدیم شاه بلکه ما رو آزاد کنه بریم بیرون!» مقصود یعنی زندان همه‌ش واز بود به هم.

س - شما هم آن روز بودید؟

ج - بله، بله زندان بودم.

س - شاه با شما صحبت کرد؟

ج - ... نه، من اونوقت اصلاً کاره‌ای نبودم. منم جزو بقیه زندانیا بودم دیگه!

س - برگردیم به زندان ۹ اسفند. چه کس دیگری را توی زندان ناراحت کردید؟

ج - مهدی سهیلی رم آوردنش، یه دو هفته‌ای بود و رفت ولی اونو اذیتش نکردم.

س - گفتید باتمانقلیچ و خسروانی هم با شما توی زندان بودند؟

ج - خدمت شما عرض کنم که، تیمسار خسروانی بود و تیمسار [نصرالله] حکیمی بود و تیمسار [محمد باقر] صدیق مستوفی - - اونموقع سرگرد بودن اینا - - با سرهنگ عزیز رحیمی. البته مجرم اصلی من بودم و این سرهنگ رحیمی و یه گروه‌بان. چون من جیب اون گروه‌بان رو گرفته بودم زده بودم به خونه مصدق، سرهنگ عزیز رحیمی ام که با ما میله‌ها رو میکند.

س - پس این سرهنگ رحیمی که الان دارد با این جمهوری اسلامی مخالفت می‌کند اول طرفدار شاه بود و مخالف مصدق؟

ج - بله. اول نه. اول که طرفدار شاه نبود، اول مخالف سخت بود تا حتی یه موقع لباسای افسریشو در میاره میاد دم کاخ میذاره زمین می‌گه من لباس امریکایی نمیپوشم و از این حرفا. با شاه مخالف بود.

س - پس چرا دم خانۀ مصدق آمده بود؟

ج - اجازه بدین عرض میکنم... بعد یواش یواش مثل من دیگه، اونم که دید شاه میخواد بره اونم اومد با شاه شد دیگه. مثل من.

س - که اینطور؟

ج - بله. بعد اونوقت با شاه شد. بعد از اینکه از زندان اومد بیرون، باز اینا هی سربه سرش گذاشتن و اذیتش کردن تا از شاه برگشت. خُب مردمو اذیت میکردن خانوم. مثلاً خود من، اصلاً چش نداشتم منو ببینن، میخواستن منو با چشاشون بخورن و پاره پاره کنن، دور و ورایی خود شاه، که چرا مثلاً من این کارا رو کردم جلوشون. چرا تو دهن مردم هستم، چرا مردم اسم منو میارن. میدونین؟ تو مملکت ما بخل و کینه و حسادت زیاد بود دیگه.

س - بله، فراوان!

ج - بعد از ۲۸ مرداد وضع این بود دیگه. با اون سرهنگ رحیمی ام انقد کردن تا دومرتبه مخالف شد. بعد باز گرفتن بردنش زندان دوره شاه، دوباره مخالف شاه شد. بعد که خمینی اومد، یه چند روزی گارد خمینی شد و بعدم هی به خمینی گفتن «آقا این خوب نیست، اینو از این پست وردار» تا ورش داشتن و کردندش رئیس دژبان. بعد از اونجام باز ورش داشتن. اینم مال سرهنگ عزیز رحیمی.

س - محاکمه شما و بقیه دست اندرکاران ۹ اسفند از آن محاکمات پر سر و صدا بود. برایمان از این دادگاه تعریف کنید.

ج - خدمت شما عرض کنم، تو این جریانایی که تو زندان بودم، محاکمه مون شروع شد. مارو آوردن دادگاهی کردن، دادگاهم نظامی بود.

س - اجازه بدهید. دادگاه شما نظامی بود؟ نظامی ها را در دادگاه نظامی محاکمه می کنند. شما را چرا در دادگاه نظامی محاکمه کردند؟

ج - ما رو همه برده بودن اونجا دیگه. حالا دیگه اونشو من نمیدونم که چرا ما رو بردن دادگاه نظامی.

س - ولی مطمئن هستی که دادگاه نظامی بود؟

ج - بله، همه تهران اینو میدونن. روزنامه ها و مجله ها و اینا هست دیگه. ما تقریباً بیست و یه نفر بودیم، همه مونو بردن دادگاه نظامی. یعنی دادگاه نظامی تو باغشاه بود.

س - جرمتان چه بود؟

۱- بر اساس گزارش روزنامه ها دکتر جعفر جهان وکیل متهمین در جلسه ۳۰ خرداد ۱۳۳۲ دادگاه با استناد به ماده ۳۵ قانون مطبوعات (که لایحه آن را دکتر محمد مصدق تقدیم کرده بود) به نظامی بودن دادگاه اعتراض می کند بر اساس ماده ۳۵ قانون مطبوعات مبتنی بر اصل ۷۹ متمم قانون اساسی به جرایم مطبوعاتی و همچنین جرایم سیاسی غیر مطبوعاتی باید در دادگاه دادگستری و با حضور هیات منصفه رسیدگی شود.

ج - جرمم؟ که خونه مصدقو خراب کردم. «زدی در خونه مصدقو خراب کردی!». ما رو آوردن، خدمت شما عرض کنم، تو دادگاه. من روز اول که او دم تو دادگاه دیدم به جمعیت خیلی زیادی هستن: از بازاریا هستن، از دانشجوها هستن، خیلی خیلی شلوغ. زن و مرد و دختر و اینا قاطی. خیلی بودن. ما که از در دادگاه رفتیم تو اینا بنا کردن شعار دادن علیه ما و شلوغ کردن.

س - چه مدتی زندان بودید که دادگاهتان شروع شد؟

ج - ممکنه دو سه ماه زندان بودم بعد دادگاه شروع شد [۲۴ خرداد ۱۳۳۲]. اونروز که منو برای ۹ اسفند بردن زندان من تا ظهر ۲۸ مرداد زندان بودم که حالا داستانشو براتون میگم. مثلاً این روزنامه‌ها که به قول یارو گفتنی «هر چی از دهنشون در میاد مینویسن»، از اولم همینا دست و بالمونو بیخودی بند کردن. مثلاً نمیدونم تو همین مجله فردوسی بود یا خواندنیها، نوشته بودن که «شعبان جعفری ۲۷ میلیون دلار از کیم [کر میت] روزولت گرفته تا کودتا کرده.» حالا شما فکرشو بکنین. آخه اینا فکر نمیکنن که اینا رو ورمیدارن مینویسن و این صحبتا رو برای مردم میکنن؟ من که تا ظهر ۲۸ مرداد تو زندان بودم! حالا ۲۸ مرداد کار نداریم، بعد از انقلاب اینا به مزخرفاتی نوشتن که بیا تماشا کن. توی کتابام بیشتر برام دروغ مینویسن، همه شون. اینا همه دروغه، حقیقت اینه که من الان به شما گفتم، این که میگم عین حقیقته، من هر چی حقیقت بدونم برای شما میگم.

س - می فرمایید شما ۲۸ مرداد توی زندان بودید، به این قضیه بعداً می‌رسیم. داشتید تعریف محاکمه‌تان را می‌کردید.

ج - بله، ما رو آوردن تو دادگاه و اینا شعار میدادن و فحش میدادن: «اینو بُکُشیدش! این همچینه، این فلان فلان شده همچینه!» و از این صحبتا. بعد ما رو آوردن نشوندن. حالا دادستان یه سرگردی بود (این سرگرد رو من هر چی دیشب تا حالا فکر میکنم اسمش تو کلمه نیامد.) این سرگرد رو دادستان پرونده ما میکنن. این سرگرد رفت خودشو کشت. گفت من نمیتونم یه عده رو به جرم شاهدوستی اینجا محاکمه کنم.

س - چه وقت خودش را کشت؟

ج - همون شبونه رفت خودشو کشت، همون موقع که دادگاه ما تشکیل شد. این سرگرد دادستان ارتش بود، دادستان ما شد بعد خودشو کشت. بعداً این سروان بهمش رو

که کمونیست بود گذاشتن که هرکار میخوان بکنه و هر چی میخوان بگه.

س - به جای دادستان قبلی؟

ج - بله، به جای دادستان پرونده.

س - مطمئن هستید که آن سرگرد دادستان خودکشی کرد، شاید برکنارش کردند؟!

ج - نه. نه. گفت چون اینا رو به جرم شاهدوستی دارن محاکمه میکنن، من نمیتونم و ایسم این کارو بکنم.

س - من صحبت شما را می فهمم. شاید این جوری وانمود شده! شاید شایعه است!

ج - نه. نه. صبح ما اینجور شنیدیم که خودشوگشت.

س - اینطوری بهتان گفتند؟

ج - بله گفتن خودشوگشت؟!

س - برویم سراغ دادگاه. رئیس دادگاه کی بود؟

ج - رئیس دادگاه؟ سرهنگ هشترودی بود. وکیل منم دکتر شاهکار بود و دکتر جهان.

س - محمد شاهکار و جعفر جهان؟

ج - بله، همون شاهکار معروف. بعد خلاصه دادگاه شروع شد. دادگاه شروع شد و ما دیدیم

یکی یکی صدامون میکردن پای اون میز. نه، راستی اول صدا نمیکردن، اول معرفی کردن:

«شعبان جعفری فرزند غلامعلی معروف به بی مُخ.» بعد از نیکو یکی رو صدا میکردن

و از خودشون میپرسیدن. اول خودشون همه مونو معرفی میکردن بعد از خودمون میپرسیدن.

بعد منو صدا کردن و رئیس دادگاه پرسید: «نامت؟» گفتم: «شعبون علی» پرسید: «نام

– گزارش روز دادگاه نقل از روزنامه کیهان، شماره ۳۰۲۵، ۳ تیر ۱۳۳۲: «... سپس نماینده دادستان ادامه داد: موضوع دوم خودکشی سروان یزدانی است... حالا چرا این افسر خودکشی کرده است؟ من نمیدانم. این مرد یکی از افسران پاکدامن بود که جز به بازان و فکر خود توجهی نداشت و با همین حقوق خشک زندگی میکرد. به من میگفت که من مریضم و ریاست محترم دادگاه روز دهم نوشتند که چون این افسر بیمار است تو برو دفاع کن و او در تاریخ یازدهم خودکشی کرد. این حکمی است که به من داده اند: سرکار سروان بهمنش دادیار دادرسی نظامی – چون سروان یزدانی دادیار پرونده اتهامی متهمین ۹ اسفندکسالت دارد و دادگاه چند روز دیگر تشکیل خواهد شد شایسته است در دادگاه مذکور حاضر و پرونده مربوطه را مطالعه نموده خود را برای حضور در دادگاه و دفاع از مفاد کیفرخواست حاضر نمایند که به محض شروع دادرسی به دست نمایندگی دادستان در دادگاه حضور بهم رسانیده وظایف قانونی خود را انجام دهید. ت. ق. – دادستان فرمانداری نظامی – سرهنگ دکتر شاپانفر»

– گزارش روز دادگاه نقل از روزنامه آتش، شماره مسلسل ۱۲۷۰، ۴ تیر ۱۳۳۲: «... نماینده دادگستری گفت موضوع دوم موضوع خودکشی سروان عزیز ما یزدانی است. در روزنامه آتش ما می بینیم که عکس این افسر شریف مان را چاپ کرده و در بالا با خط درشت می نویسد دادیار متهمین ۹ اسفند بر اثر فشار دولت خودکشی کرد و آقای جعفر جهان هم اعلام جرم کرد...»

پدر؟» گفتم: «غلام علی» پرسید: «شهرت؟» گفتم: «بی مُخ» یهو رئیس دادگاه چکششو زد رو میز و گفت: «آقا بی مُخ شد فامیل؟» گفتم: «از اون دادستان نفهت پیرس بین چی داره میگه؟ اون مُخ منو معاینه کرده؟ میدونه مُخ من کجاست؟ چی توشه؟» خلاصه، یه خُرده گرت گیری کردیم و رفتیم نشستیم. نشستیم و بعدگفتن... آهان، تماشاچیام حالا هی داد میزنن و فحش میدن. نمیدونین چیکار میگردن! بعدگفت: «وقتی کارتون تموم شد بیاین امضا کنین.» یکی یکی رفتن امضا کردن تا رسید به ما. من اومدم امضا کنم گفتم: «دستبندمو وازکنین تا امضا کنم. من اینجوری نمیتونم امضا کنم، من سوادم درست نیست.» گفت: «میتونی!» گفتم: «نمیتونم!»

س - دستبند دستتان بود؟

ج - آره. اونای دیگه نه، ولی به من دستبند زده بودن. آخه منو از زندان میبردن دادگاه. اولش برای یکی دو روز ما رو از اونجا به لشکر باغشاه میبردن و اونجا محاکمه میکردن. بعد من تو راه که میبردم از تو اون سولاخی مرتب شعار میدادم، «زنده باد محمدرضا شاه! مرگ بر مصدق!» اینست که اومدن دادگاه رو عوض کردن تو شهربانی دادگاه گذاشتن که از همون زندان تو شهربانی ببرن همونجا دادگاه. «هذا منبر هذا مسجد». گفتم: «دستبندمو وازکنین.» گفتن: «نمیشه.» گفتم: «پس منم امضا نمیکنم.» گفت: «امضا نکنی دادگاه رو سری میکنیم.» گفتم: «هرکاری میخوانین بکنین بکنین. من امضا نمیکنم.» بعد با هم مشورت کردن گفتن: «دستشو وازکنین چیزی نیست.» شیش تا مأمور داشتیم، از این سربازا. بقیه اونا نفری دو تا داشتن من شیش تا. بعد تا دست ما رو واز کردن من امضا کنم، منم، رو یه دونه از این صندلی لهستانیا مینشستم، صندلی لهستانی رو برداشتم ول کردم تو جمعیت. آخه اینا همه ش به شاه و ثریا فحش میدادن، خیلی. صندلی رو ول کردم و خلاصه دعوا شد. دعوا شد و حُب، اون سربازا که متهمو میارن باید مواظب باشن یه مواز سرِ متهم کم نشه، باید اینا نیگرش دارن. اینام بالای ما دفاع کردن و اون جمعیت که حُب با ما بودن چند تایی، بالای ما دفاع کردن، خلاصه، دیدم مردم فرار کردن از تو دادگاه. یه عده موندن که اون گوشه میگفتن: «جاوید شاه، جاوید شاه» و از این حرفا. منم گفتم: «حُب اینو از اول بگین! چرا انقد فحش میدادین؟!...» خلاصه، بعد دادگاه تعطیل شد. گفتن: «تعطیل است تا فردا.» تعطیل کردن و فردا که اومدم دادگاه را سری کردن. حالا، فرداش

باز دادگاه تشکیل شد و رئیس دادگاه اومد و باز اون چکششوزد رو میز و گفت: «دیگه هر کی از تماشاچیا حرف بزنه از یه روز تا پونزه روز زندانی میشه.» بعدگفت: «دادگاه رسمی است.» من بلند شدم یهو ایستادم گفتم: «قربان رسمی نیست.» گفت: «چرا؟» گفتم: «این مملکت که هنوز جمهوری نشده که! چرا عکس شاه بالا سرت نیست؟» یه نیگایی کرد و -- هیجوقت یادم نمیره -- دویدن اینور و اونور. گفتم: «خُب برین از خونه ما یه عکس شاه هست و درارین بیارین.» خلاصه، دو مرتبه تعطیل شد و بعد دفعه دیگه گفت: «دادگاه رسمی است.» گفتم: «نیست.» گفت: «چرا؟» راستی میگم جون شما، پرچم ایران رو میزش نبود. گفتم: «چرا پرچم ایران رو میزت نیست؟ معلوم هست ما کجا داریم محاکمه میشم؟ آفریقاست؟ آسیاست؟ ما نمیدونیم کجاست؟ چرا پرچم ایران رو میزت نیست؟» رفتند و پرچم ایران رو آوردن...

س - شما چطور به آداب و رسوم و قوانین دادگاه آشنا بودید؟ از کجا می دانستید باید توی دادگاه پرچم باشد، عکس شاه باشد و این چیزها؟

ج - فکرم میرسید دیگه، میدونستم. آخه میدونین؟ یه دفعه دیگه ما دادگاهی شده بودیم. یه دفعه اونموقع که سرباز بودم رفتم تو دادگاه عکس شاه اون بالا بود، پرچم ایرانم رو میز یارو سرهنگه بود. اون روزم منو بردن دادگاه نظامی دیگه.

س - یعنی خودتان متوجه این نکات شده بودید؟

ج - بله، خودم حواسم جمع بود.

س - برگردیم توی دادگاه.

ج - بله ... یه [رقیه آزادپور معروف به] پروین آژدان قزی بود، میبخشین معذرت میخوام، این فاحشه بود، اینم آورده بودن قاطی ما. یکی دو تای دیگرم آورده بودن که مثلاً میخواستن به مردم بفهمونن که طرفدارای شاه یه مشت چاقوکش و فاحشه ماحشه هستن! پروین آژدان قزی رو آوردن، گفتم: «اینو بندازینش بیرون.» آهان، گفتن: «دادگاه رسمی است.» گفتم: «نیست.» گفت: «دیگه چرا؟» گفتم: «اینو بندازینش بیرون. این فاحشه رو بندازین بیرون. این هر چی حبسی داره تا پونزه سال من میکشم. اینو بیخود تو این دادگاه نیگر داشتن.» این شد که شب عکس ما رو انداخته بودن توی کیهان و اطلاعات که داشتم اینو

۱- این جریان در گزارش روز دادگاه روزنامه اطلاعات، چهارشنبه ۲۴ خرداد ۱۳۳۲، تایید شده است.

مینداختم بیرون، زیرش نوشته بودن که «شعبان جعفری این را می اندازد بیرون و گفته است هر چه حبسی دارد من میکشم.» (سند شماره ۹/۲) باز دو مرتبه دادگاه به خاطر این تعطیل شد. زنیکه هم هی اعتراض و داد و بیداد میکرد. ولی راستی زن جیگر داری بود!

س - آژدان قزی؟! چرا این لقب را به او داده بودند؟

ج - بسکی گردن کلفت بود! قز به ترکی یعنی زن، آژدانم یعنی آژان دیگه! یعنی زن آژان. این پشت تشکیلات امنیه توپخونه فال نخود میگرفت. جلو دادگستری یه سفره پهن میکرد و با نخود واسه مردم فال میگرفت.

س - پس فاحشه نبود، فالگیر بود؟

ج - همه کاره بود خانوم. خونه ش پشت انبار نفت بود. همه کاری ام میکرد. ۲۸ مرداد سالی ازش گذشته بود، سی سال بالا بود.

س - ولی توی این جریانها بود یا نبود؟

ج - من ندیده بودمش.

س - در خانه مصدق آمده بود؟

ج - من ندیدمش.

س - او را ندیدید؟ پس برای چی گرفته بودندش؟ جرمش را چی اعلام کرده بودند؟

ج - عرض کردم که، اینا یکی دو تا رم بیخودی آورده بودن که بگن مثلاً طرفدارای شاه اینجور آدمایی هستن.

س - اسامی آدمهای دیگر یادتان می آید؟

ج - مثلاً حسین رمضون یخی رو آورده بودن. یکی دیگه رم آورده بودن. چند تام افسر بودن: اون سرگرد خسروانی بود، سرهنگ عزیز رحیمی بود و... سرهنگ صدیق مستوفی و... سرهنگ [نصرالله] حکیمی... و اون سرهنگ [محمد] نقدی. بعد خدمت شما عرض کنم که، رئیس اومد و گفت: «دادگاه رسمی است. دیگه حق حرف زدن ندارید و...» فلان و این صحبتا. بعد خودش بنا کرد صحبت کردن. بعد هیچی، هر روز میرفتیم اونجا برای محاکمه، هر روز... خلاصه، بعد تموم شد. از فردا دادگاه دو مرتبه شروع شد و ما اومدیم نشستیم و اون زنیکه رو آوردن باز نشوندن. حالا این ملتم دیگه جیغ و ویغ نمیکردن، داد و

بیداد نمی‌کردن، اگر کم می‌کردن دیگه فحش و بد و بیراه به شاه نمی‌گفتن. نه به شاه نه به من. گویا از بیرون که می‌خواستن بیان تو دادگاه، یواشی بهشون سفارش می‌کردن که: «آقایون، دادگاه رو متشنج نکنین بذارین دادگاه تشکیل بشه!» حالا تو دادگاه هر روز یه مکافات می‌داشتیم. هر دفعه یه چیزی می‌پروندیم و یه کاری می‌کردیم. یه احمد عشقی ام بود تو ردیف متهمها -- که یه دفعه ام تو دادگاه تریاک خورد -- همه ش می‌گفت: «منو چرا آوردین دادگاه؟» منم آخر اعصابم از دستش خراب شد، پاشدم با همون دستبندی که دستم بود زدم تو سرش و گفتم: «تریاک می‌خوری؟ مرتیکه تو که جیگرشو نداری گه خوردی اومدی قاطی ما!»

س - معروف است می‌گویند رئیس دادگاه بالاخره از دستتان عصبانی شده و گفته: «من از ریاست دادگاه استعفا می‌دهم!» شما هم جواب داده‌اید: «منم از متهم بودن استعفا میدم!» راست است؟

ج - [خنده] نُب برامون ازین چیزا خیلی ساختن!

س - از رئیس دادگاه برایمان حرف بزنید. چگونه آدمی بود؟

ج - سرهنگ هشترودی ترک بود، خیلی ام به شاه علاقه داشت، جداً خیلی به شاه علاقه داشت. خودشم بعداً به ما یواش گفت: «آقای جعفری من دارم وظیفه‌مو انجام میدم ولی من شاه رو دوست دارم.» مام دسته‌گلی رو که بچه‌ها واسمون آورده بودن دادیم بهش.^۲ (عکس شماره ۹/۳) بله خدمت شما عرض کنم، بعد از یه ماه شایدم یه ماه و نیم خواستن برای ماها حکم بدن دیگه. خلاصه، دادگاهمون تموم شد و رفت تا روز حکمون. حالا همه دفاعشونو کردن که به حساب، این وکیلای مام یه طوری صحبت کردن که...

س - چگونه از شما دفاع می‌کردند؟ چه می‌گفتند؟

ج - ...اون دکتر شاهکار خیلی خوب بود خانوم، اون جهانم همینجور. اینا خوب صحبت می‌کردن. نُب دفاع می‌کردن دیگه.

۱- این جریان در گزارش روز دادگاه روزنامه اطلاعات، چهارشنبه ۲۷ خرداد ۱۳۳۲، صفحه ۴ تایید شده است.

۲- گزارش روز دادگاه نقل از روزنامه آتش، شماره ۱۲۱۶، ۳۱ خرداد ۱۳۳۲: «... ابتدا حسین صمیمی نماینده جامعه ورزشکاران تهران دسته گل بسیار بزرگی به عنوان جعفری تقدیم ریاست دادگاه نمود. در روز دسته گل بر روی پرچم سه رنگ نوشته شده بود: از طرف جامعه ورزشکاران تقدیم به رادمردانی که در راه خدا، شاه، میهن به چهره نامبارک مرگ لبخند زده آماده هرگونه فداکاری هستند... (در این موقع تماشاچیان و متهمین تا مدت زیادی در حالی که فریاد می‌زدند زنده باد اعلیحضرت همایونی کف می‌زدند و ابزار احساسات نمودند)»

س - یعنی می گفتند آن کارها را نکردید؟

ج - نه. حُب نمیگفتن که نکردیم! واضح بود که کردیم.

س - می خواهم بدانم از چه راهی می خواستند برایتان حکم برائت بگیرند؟ مثلاً می گفتند از کسی دستور گرفتید؟ یا گفتند به خاطر میهن پرستی این کار را کردید؟ یا داتان هست چگونه از شما دفاع کردند؟

ج - بله دیگه، میگفتن اینا ورزشکارن و نسبت به شاه و مملکتشون علاقه مندن نتونستن ببینن که شاه میخواد از مملکت خارج بشه. اینجور از ما دفاع میکردن. مثلاً دادستان میگفت: «حُب چرا این رفت درِ خونهٔ مصدق اونجوری کرد؟» میگفت: «حُب روی احساساتش بوده، فلان بوده و بیسار بوده!» و ازین صحبتا. اون جهان میگفت: «جعفری همیشه طرفدار پر و پا قرص دکتر مصدق و دولت بوده!»

س - بعد از این دفاعیات چه شد؟

ج - حالا، آخر سر شد و باید حکم بدن دیگه. البته، اینا همه یکی یکی دفاعیات میکردن و کیلا حرف میزدن و منم آورده بودن از تو زندان. حالا دارن منو از زندان میارن، این زندانیا هی داد میزنن فحش میدن که: «اینو بکشیدش، این فلان فلان شده رو.» هزار و هشتصد تا زندانی همه به ما فحش میدادن. گوش میدین؟ خیلی شیرینه اینجا. خلاصه، یه دفاعیه تنظیم کرده بودم با کمک سرهنگ قوامی. یه سرهنگ قوامی بود اونجا که به جرم اختلاس گرفته بودنش. آدم باسوادى بود. من سواد اونجوری ندارم ولی یه چیزایی سرم میشه از حرف

۱- گزارش روز دادگاه نقل از روزنامهٔ آتش، شمارهٔ ۱۲۹۰، ۲۹ تیر ۱۳۳۲: «(وکیل مدافع گفتند): ... رئیس باشگاه جهان موکل بنده است و افتخار می کند که در این راه خدمت می کند و راجع به ورزش و روح پهلوانی شرحی فرمودند و گفتند چندین مدال و نشان از نظر امور ورزشی از اعلیحضرت همایونی گرفته است و مورد تشویق قرار گرفته است و عکسی را نشان دادند که دو نفر از رجال (آقای معظمی و آقای شایگان) که معروف به دست راست آقای نخست وزیر است آنروز برای تشویق موکل بنده آنجا بودند و شرح آنرا خواندند و روزنامه را به دادگاه تقدیم کردند و فرمودند آقای سرهنگ سررشته اعتراف کرده که من آقای شعبان جعفری را مدافع دولت میدانم و در تاکید آن این روزنامه ها را تقدیم می کنم: روزنامهٔ حاجی بابا، سال سوم شمارهٔ ۱۱۰، سه شنبه ۲۶ آذر ۱۳۳۰ - چکنگر، شمارهٔ ۲۹، ۲۵ آذر ۱۳۳۰ - روزنامهٔ شهباز شمارهٔ ۱۲۱، چهارشنبه ۲۵ دی ۱۳۳۰ - روزنامهٔ نوشخند، شمارهٔ ۱۶، سال اول ۲۳ ۱۳۳۰ - روزنامهٔ پیمان نو، یکشنبه ۲۶ آبان ۱۳۳۰ - فوق العادهٔ یکشنبه ۱۳ بهمن ۱۳۳۰ و گفته اند گویا از همهٔ اینها عکسی است که به دادگاه تقدیم می کنم آقای سرتیپ کمال، آقای مکی و آقای دکتر فاطمی دوش به دوش آقای شعبان جعفری در یک میهمانی نشسته اند و چند عکس دیگر از آقایان شایگان و معظمی و سعید فاطمی و نادعلی کریمی و شعبان جعفری به دادگاه تقدیم کردند و عکسهایی نشان دادند و گفتند چون دو روز دیگر ۳۰ تیر است این متهم آنقدر محبوب دولت بود که جلو همه و در میان دسته های گل دیده می شود و عکس دیگری موقعی که آقای نخست وزیر از لاهه برمی گشتند و موکل بنده در بین آقایان افسران دیده می شوند آنقدر وفادار بوده و علاقه به آقای نخست وزیر داشته و فداکاری ها کردند، آیا باید دستگاه مملکت ما به عوض محبت و تشویق اینطور رفتار کند؟...»

زدن و بساط و اینا. من تا کلاس چار خوندم ولی خُب تا اندازه‌ای میتونم حرف بزنم. البته قرآن رو تا کلاس چار بودیم تموم کرده بودیم. چون اونوقت قرآن بود دیگه، از این آن جز [عمّ جزء] بود. همین شد که ما اونجا بلند شدیم از خودمون دفاعیات کردیم. گفتم من خودم میخوام از خودم دفاع کنم.

س - اجازه دادند از خودتان دفاع کنید؟

ج - بله، بلند شدم اونجا و شروع کردم به یه نطق بالا بلند. حالا به اندازه‌ی یه خطشو میگم، همه رو نمیتونم بگم، خلیه. بلند شدم و البته با اون صدایی که اونوقت داشتم و اون بساط که داشتم، گفتم: «اینجا دادگاه است. اینجا جایگاه محمد بن عبدالله است. قاضی باشرافت باید باشرافت قضاوت کند.» بعد بنا کردم به خوندن. یه چیز قشنگی بود، خیلی مردم گرفت، اصلاً دادگاه رو گرفت. همه گفتن این تبرئه‌ست. آخر سریکی یکی هی خوندن: آقای کی تبرئه، آقای کی تبرئه، آقای کی تبرئه... خلاصه همه تبرئه، برای ما بریدن اعدام! س - از قرار معلوم دفاعیه همچون چیز قشنگی هم نبود!

ج - [خنده] خوب واسه اونا قشنگ نبود! ولی یه چیزی بهت بگم. اونا تصمیمشونو از قبل گرفته بودن. حبسیا رم بریده بودن.

س - پس همه را تبرئه کردند؟

ج - آره. حالا نگو اون سرهنگ نادری اینا رو برده تو اون اتاق بغلی و توبه‌نامه نوشتن. منم نمیدونستم که اینا رفتن چی نوشتن.

س - همان زمان متوجه شدید توبه‌نامه نوشتند یا بعداً؟

ج - بله، توبه‌نامه نوشتن دیگه. از شون خواسته بودن که اینا رو بنویسن، فکر میکنم. یارو سرگرد بود، با ما تو یه دادگاه محاکمه میشد، پاشد رفت نوشت: «پدر بزرگوار، من نفهمیدم، غلط کردم، اشتباه کردم.» برای مصدق نوشت و تو دادگاه تبرئه‌ش کردن. به مولا، به این نمک. بنده عرض کردم، چون شما می‌پرسین من میگم، دوست ندارم از خودم تعریف کنم. به من گفتن: «بنویس.» گفتم: «چشم!» نامه رو آوردن. گفتم: «چی بنویسم؟» گفت: «بنویس پدر بزرگوارم.» نوشتم: «پدر بزرگوارم.» گفت: «بنویس نفهمیدم.» گفتم: «والا نفهمیدم. پدر من سی سال پیشتر فوت کرده، خدا رفتگون شما رو بیامرز، زنده باد محمدرضا شاه پهلوی / مرگ بر مصدق!» تموم شد، نمیخوام چیز دیگه‌ای بنویسم!

حالا هر کسی ام مصدقیه باشه. این مرام و مسلکم بود، همونو نوشتم. بله، من ننوشتم، اون سرهنگ عزیز رحیمی ام ننوشت. برای من بریدن اعدام، برای سرهنگ رحیمی یه سال زندان، اون گروهبانی که جیشو زده بودم شیش ماه زندان. ولی همه اون بقیه رو تبرئه کردن. بعدش همونا شدن رئیس نمیدونم ژاندارمری و رئیس چی چی و چی چی. حالا شما بگو، اینا به مملکت خدمت میکنن؟ هیچوقت.

س - تاریخ در مورد همه داوری خواهد کرد. حالا برگردیم توی دادگاه.

ج - باشه! ساعت چار بعد از ظهر بود. بچه هام چلوکباب آورده بودن. گفتم: «بیاین بچه ها! عیب نداره زندگیه دیگه!» منم یه سیب دستم بود انداختم هوا و گرفتمش و گفتم: «یه سیب بره بالا و بیاد پائین دوهزار تا چرخ میخوره!» مام اونجا، خدمت شما عرض کنم، چلوکبابو خوردیم و سیب سه چار دفعه انداختیم بالا و گرفتیم و خلاصه بلند شدیم بریم رو به زندان. چند نفر از این خبرنگار و اینام دنبالم بودن و هی سؤال میکردن، گفتم: «به دکتر فاطمی بگین بالاخره کار خودتو کردی؟ اگه منو اینجا کشتن که کشتن! اگه آزاد شدم و رفتم بیرون اینو هر جا ببینمش میزنمش، اگه نخست وزیرم باشه میزنمش!» براش پیغوم دادم: «اگه دستم بهت رسید، اگه از زندان او دم بیرون خفت میکنم.» یه همچی چیزی.

س - چرا این تهدید را کردید؟

ج - آخه دکتر فاطمی دستور اعدام برای ما داده بود!

س - از کجا می دانستید؟

ج - چون همه کارا رو اون میکرد. مصدق کاری به این کارا نداشت. مصدق بنده خدا اونجا خوابیده بود، اصلاً کاری به این کارا نداشت. همه این بساطا رو فاطمی سر مصدق درآورد، جداً. مثل همین فردوست و امثال اونا که دور و ور شاه بودن، مثل غلامرضا و برادرش. همون بلایی که اینا سر شاه درآوردن، فاطمی ام سر مصدق آورد. وگرنه مصدق خودش آدم بدی نبود. من که یه دفعه دیدمش، با این حائری زاده رفتم پیشش، آدم بدی نبود، دلش میخواست خدمت کنه.

س - مگر دکتر فاطمی پیغامی چیزی برای شما فرستاده بود که این پیغام را برایش فرستادید؟

ج - خانوم سرشار اینو باور کن. حکم اعدام منو که صادر کردن، سرهنگ نادری

رئیس کاراگاهی خودش گفت که: «فاطمی دستور داده حکم اعدام تو رو بدن.» همونوقت که به من میگفت بنویس، گفت: «اگه نویسی دکتر فاطمی دستور داده اعدامت کنن!»
واسه همون گفتم دیگه.

س - شما مطمئن هستید که برای شما حکم اعدام بریدند؟

ج - چرا بریدن، یادمه، درست یادمه!

س - ولی در دادگاه نهم اسفند نبریدند که؟

ج - درست اینو یادمه. چون وکیل ما و اینا به دادگاه اول تقاضای تجدیدنظر دادن، اینا همه تبرئه شدن رفتن بیرون دیگه. ما موندم اونجا دیگه.

س - بله، یک تعدادی تبرئه شدند، شما ماندید و رحیمی و دو سه نفر دیگر، درست؟

ج - بله، تا حتی وقتی حکم اعدام به من دادن، من یه سیب دستم بود انداختم بالا گفتم: «سیب هزار تا چرخ میخوره. اگه من زنده موندم که میام بیرون و میفهمم تکلیفم با حسین فاطمی چیه!»

س - ولی در روزنامه‌های همان دوره مجازات شما را یکسال زندان نوشته‌اند، البته از بسیاری از محکومین دیگر سنگین‌تر است.

ج - من نمیدونم اونا چی نوشتن. همونی که گفتم به شما، والا واضح واضح یادمه دیگه! این جریانیه که همه میدونن دیگه! اصلاً ۲۸ مرداد که شد، برای ما بیست و یه نفر چوبه دارم حاضر کرده بودن که ما رو اعدام کنن. من بودم و به حساب تیمسار منزه بود، تیمسار مزینی بود، تیمسار بایندر بود - اینا که قاتل افشارطوس بودن - احمد آشپز بود، سرگرد بلوچ قرائی بود، دیگه خدمت شما عرض کنم که یه چند نفر دیگه که الان اسمشون یادم نیست. درست بیست و یه نفر بودیم و بیست و یکی چوبه دارم درست کرده بودن. اگه روز ۲۸ مرداد اعلیحضرت برنمیگشت صد در صد ما همه مونو اعدام کرده بودن.

س - شاید بعد از ۲۵ مرداد که شاه از کشور خارج می‌شود، در فاصله ۲۵ تا ۲۸ مرداد برای شما بیست و یک نفر چوبه دار آماده می‌کردند، امکان دارد؟ یعنی ربطی به صدور حکم دادگاه نه اسفند ندارد!

ج - ممکنه، من خودم درست یادمه.

س - منزه و بایندر و مزینی را که با شما محاکمه نکردند؟

ج - درسته با ما محاکمه شون نکردن، ولی میخواستن ماها رو همه به دست و به روز اعدام کنن.

س - اگر شک دارم برای این است که حکم دادگاه نهم اسفندتان را برخی از روزنامه‌ها چاپ کرده‌اند: اطلاعات، کیهان و چند روزنامه دیگر.^۱ (سند شماره ۹/۴)

ج - من یادم میاد که یادمه درست همون روزی بود که بر و بچه‌ها برام ناهار چلوکباب آورده بودن و گفتن بخور. نشستم و غذا خوردیم و ما رو بردن زندان و همه از ما خداحافظی کردن و رفتن.

س - توی دادگاه بودید؟

ج - بله تو دادگاه بودیم، بله.

س - آنوقت مطمئن هستی که برایتان حکم اعدام بریدن؟

ج - آخه خوب یادمه خانوم. چون دادگاهم اول باغشاه بود، بعد اومد تو شهریانی.

س - امکان دارد دادستان برایتان تقاضای اعدام کرده باشد ولی بعداً دادگاه شما را محکوم به اعدام نکرده باشد؟ شاید آنچه را که به یاد می‌آورید، تقاضای اعدام است نه حکم اعدام. وقتی متهم آخرین دفاعش را می‌کند، دادستان هم تقاضای مجازات می‌کند. بعد رئیس دادگاه به این موارد رسیدگی می‌کند و حکم می‌دهد. امکان دارد اینطور بوده؟

ج - ممکنه. بله، ولی خُب من درست یادمه اینو.

س - پس دادستان برایتان تقاضای اعدام کرده بود؟

ج - بله. من اصلاً درست یادمه که تقاضای اعدام کرده بود برام.

س - یعنی هنوز حکمتان در نیامده بود. امکان دارد آن زمان گفتید: «اگر اعدام شدم که

۱- نقل از روزنامه اطلاعات، شماره ۸۱۵۵، ۱۰ مرداد ۱۳۳۲ و روزنامه کیهان، شماره ۳۰۵۵، ۱۰ مرداد ۱۳۳۲: «رأی دادگاه نظامی در باره متهمین ۹ اسفند / ۲ سرهنگ، یک سرگرد و چند نفر دیگر تبرئه شدند. بقیه از ۱۸ ماه تا ۲ ماه زندانی محکوم گردیدند.

ساعت سه و ربع بعد از ظهر امروز دادگاه جنحه ۲ فرمانداری نظامی به ریاست سرهنگ هشترودی تشکیل و رأی دادگاه به این شرح در باره متهمین نهم اسفند قرائت شد: سرهنگ استوار نصرالله حکیمی تبرئه شد - سرهنگ محمد باقر صدیق مستوفی تبرئه شد - سرهنگ دوم محمد نقدی تبرئه شد - سرگرد ژاندارم پرویز خسروانی تبرئه شد - سرهنگ دوم عزیزالله رحیمی هفت ماه زندان محکوم شد - استوار دوم محمد حسن جعفریای تبرئه شد - گروهان سوم فیض الله چنگیزی تبرئه شد - بانو رقیه آزادپور تبرئه شد - احمد زیبایی معروف به عشقی ۶ ماه زندان تادیبی - محسن محرر ۶ ماه زندان تادیبی - تراب دادگستر تبرئه شد - حسن اسماعیلی پور تبرئه شد - طیب حاج رضایی تبرئه شد - محمد تقی ابراهیمی تبرئه شد - شعبان جعفری یکسال زندان محکوم شد - رضا رؤف ۲ ماه زندان تادیبی محکوم شد - حبیب مشیری ۴ ماه زندانی محکوم شد - گروهان انعام الله ریحیمی ۱۸ ماه زندان محکوم شد - سرباز وظیفه محمدکاظم سیدی تبرئه شد - اسکندر سرایی ۵ ماه زندان تادیبی محکوم شد. این رای در ظرف ده روز قابل تجدید نظر است.»

شدم اگر نه خدمت دکتر فاطمی میرسم...» این به نظر تان درست می‌آید؟

ج - یه همچی چیزی. بله، شاید.

س - وکلای تان تقاضای تجدید نظر نکردند؟ (سند شماره ۹/۵)

ج - چرا، ولی دیگه به این کارا نکشید، ۲۸ مرداد شد دیگه!

س - حالا قضیه محکومین قتل افشارطوس چه می‌شود؟ آنها که با شما محاکمه نشدند؟

ج - با ما نبودن، ولی تو همون زندان ما بودن، که اینا تصمیم گرفتن چوبه دار بالا بیرن.

س - شما توی زندان از کجا فهمیدید که دارند برایتان چوبه دار می‌سازند؟

ج - آخه هر دقیقه از بیرون واسه ما خبر می‌آوردن.

س - چه کسانی؟

ج - خود همونایی که به حساب از بیرون می‌ومدن پیش ما و میرفتن! همونا صحبت می‌کردن.

اصلاً مأمورین با ما بودن. اصولاً می‌خوام به شما بگم، بیشتر مأمورین چون با شاه بودن، با

ما خوب بودن و همه چیزو به ما اطلاع میدادن. مأمورین زندان به ما اطلاع میدادن. هنوز

یه عده قلیلشون تو شهربانی و ارتش به شاه وفادار بودن.

آخرین روزهای زندگی

کریمپور شیرازی

دکتر شایگان - دکتر صدیقی و لطفی در زندان لشگر ۲ چگونه وقت می گذرانیدند؟

چرا و چگونه کریمپور شیرازی را زجر می دادند و شکنجه میکردند؟

به قلم کسی که با او در یک زندان بود

امیر مستشار کریمپور شیرازی منبر روزنامه هفتگی تیروزش از کسانی بود که در جریان ملی شدن صنعت نفت و نخست‌وزیری دکتر محمد مصدق همزمان ملی ایران صمیمانه و با تمام وجود در خدمت ملت بود و در این راه فداکاری‌ها کرد. همین امر و مبارزه شدید او با شاه و اشراف و دربار باعث شد که بعد از کودتای ۲۸ مرداد او بیش از دیگران از طرف دستگاه دیوار شکنجه شود. آنچه در اینجا می‌خواهید مطالبی است به قلم کسی که با کریمپور شیرازی در زندان بوده و روزهای آخر عمر او را در کنار وی گذرانده است.

پس از کودتای ۲۸ مرداد در زندان لشکر ۲ زجر فحش زندانی بودیم. معمولاً فرمانداری نظامی هر کس را که از طرفداران دکتر محمد مصدق و جبهه ملی می‌گرفت در ابتدا بتوسی مورد شکنجه و آزار قرار می‌داد. این شکنجه و آزار به نسبت موقعیت و مقام و شخصیت و سن متهم فرق می‌کرد. بعضی‌ها را موعظ آوردن (برهن هل می‌دادند) یا به آنها توبیخ و تعاضبی می‌کردند. عده‌ای با مشت و لگد و سیلی پرتابی می‌شدند و جمعی را هم می‌خواندند و تلاق می‌زدند. این نخستین برخورد سائوران فرمانداری نظامی وقت با طرفداران و همکاران دکتر مصدق بود. سائورین برای خوش خدمتی سعی می‌کردند هر کدام در زجر و شکنجه دادن دستگیر شدگان از یکدیگر پیشی بگیرند و به این وسیله در نزد مقامات بالا تقرب پیدا کنند. ولی در مورد کریمپور شیرازی و بعداً مرحوم دکتر حسین فاطمی طور دیگری عمل کردند به این معنی که با اشاره آنها شجاع جمعی از عده‌ای از چاقو کتان دستگاه بالافاصله بعد از ترفیع آنها خود را به دفترماداری نظامی رسانده به جان آنها افتادند و به بدترین وضع آنها را مضروب و مروج کردند و جسم گلزار شدند. مرحوم می‌خواست آن‌ها را با یکدیگر آسان یا محروم کریمپور شیرازی که بسیار

کریمپور شیرازی در تومنتینگ بزرگ جبهه ملی

می‌خواستند با توفیق، مباح تشبتهای دیگرش بنهاند "آین نکه هو گفتی است که زندانیان مفید لشکر تابع سفیرات سربازخانه بودند. بهمهراه مرحوم کریمپور شیرازی یکی از بازاریان متدین بنام حاجی میانشهر هم بازداشت شده بود. جرم حاجی میانشهر این بود که کریمپور را در خانه خود مخفی کرده است. حاجی میانشهر مردی زیرک بود ولی صلاح خود را در آن می‌دانست که خود را با مصلاح به آن راه بزند تا از زجر و شکنجه در امان بماند به اینجهت می‌گفت: - این سؤمن بهسمن بگفت کریمپور شیرازی همنه و خودش را آشیخ احمد خراسانی معرفی کرد و چون درساره مهمان نوازی صحبت دارم منهن را با پرتوهای گرمی اصلاً و شخت ساعت بیشتر در خانه ما نهد حتی شب جمعه هم سن از او خواهش کردم روضه شیخ بخواهد و ده خواند و ما گریه کریمپور خدا آهش را که مرا بمنزندان انداختند بهزمین گسرم بیزند آخسر مگر مهمان‌نوازی جرم است! و در تمام مدتی که در زندان بود کریمپور شیرازی را آشیخ احمد صدا می‌کرد ولی کریمپور هر وقت که به او میرسید این وی بهناظر ناراحتی که برایش پدید آورده باعث زندانی شدنش گردیده بود غرضخواهی می‌کرد. یک روز حاجی میانشهر به‌اتاقی دکتر صدیقی رفت و گفت: - آقای دکتر اجازه بدهید دعائتان را بویسم. دکتر صدیقی با تعجب گفت: - چرا مگر چه شده است؟ حاجی میانشهر گفت: - شنیدم در دادگاه خسرفه‌ای جنش خوب زدیدو کارهای خوب کردید. و منطور او احترامی بود که دکتر صدیقی نسبت بهدکتر محمد مصدق ملای ایران را تأیید کرده بود. دیگر از نکات جناب آن دوران این بود که یکروز عده‌ای جوان ۱۵ تا ۲۰ ساله را بهجرم پخش اوراق خضر گرفته بمنزندان انداختند. در میان آنها تعدادی از طرفداران دکتر مظفر قلی هم بودند. دکتر بقالی که در سامعهای آنجا حکومت دکتر صدیقی علیه او فعالیت داشت پس از کودتای ۲۸ مرداد بسا حکومت کودتا نیز بمقتل پرتوخت بقیه در صفحه ۴۴

عده‌ای از سائوران مرا محاصره کردند و پس از فحاشی و تسمسخر مرتباً تکرار می‌کردند دکتر فاطمی کجاست. بعد مرا طرف زندان بردند ولی در پسین راه مرتباً آردنگ و توسری می‌زدند و از هیچ اهانتی فروگذار نمی‌کردند. صبح فردا یک سطل و یک جارو بهدستم دادند که باید راهرها و ستراح را تمیز کنی... آنها می‌خواستند با این کارها مرا وادار کنند که علیه رهبر بزرگم دکتر محمد مصدق حرف بزنم ولی پایه این آرزو را بجزور برد.

محاكمة متهمین حادثه نهم اسفند وضعیت سابقه ای داشت وقتی وکلای مدافع استعفا دادند شعبان جعفری هم اعلام کرد که

از متهم بودن استعفا میدهد!

مهاکمه چقدر بطول می انجامد و چیران بعدی آن چگونه است؟

یکی از متهمین می گفت من به دکتر مصدق وفادارم و خیال نکنم در منزل او را نداشتم نکات شیرین و خواندنی از چند جلسه مهاکمه متهمین واقعه نهم اسفند

پیدا کند. من حالا که آدم دادگاه دارم. صدقه نان سنگد خورم که اگر کشته شوم چه بداند که من نان سنگد میخورم و از وطن خودم دفاع میکنم. سرهنگ دوم رحیمی که او نیز جزو متهمین واقعه نهم اسفند میباشد. پیش از این مرتضی صیابی بود. سرهنگ وحیدی میگفت اینها اینکارها را میکنند که مهاکمه نشود برای اینکه من میسودم و مقامی را در دادگاه نگاهانداشتم.

متهم از متهمی استعفا میکند
بعد از ظهر روز یکشنبه و دو شنبه و کلای متهمین به طور دسته جمعی از اخلل خود استعفا کردند. شبان جعفری نیز بر روی تخته نوشت: «زیادت محترم دادگاه استعجاب شبان جعفری از نظر غیر قانونی بودن محکمه از این تاریخ از متهم بودن استعفا میدهم و از آمدن به دادگاه مذکور و لی بازگرم بر سران باید عدم احترام شبان جعفری تا کلیت حدیث

مأمورین انتظامی بعد از اینکه روز یکشنبه پاسنامه زود خود را دادگاه سواجیه شدند و چون و کلای متهمین نیز با سری بودن دادگاه مقاومت نکردند تعجب گرفتند. اندامات بیشتری برای حفاظت نظامات یکبار برین تهر و این تهر بود آخر هفته تروا هم شد ولی بطور کلی چیران زود خود را دادگاه و مسئله مخالفین باستانی بیکدیگر و میروح شدن دوش سرخمدای جیبی در مقابل

اجداد کرد.

مهاکمه چقدر طول دارد

مهاکمه این متهمین اگر بدون وقفه صورت گیرد و بر سر تهر تریب بگذاهد طول خواهد کشید. راجع بچگونگی رای و نظر دادگاه پیشین های زیادی میشود. عدای متفقدند که شاید چند نفری از متهمین از اتهام وارده تبرئه حاصل کنند زیرا بطوریکه وکلای مدافع آنها اظهار میدارند بر علیه بعضی از متهمین در پرونده مدارکی موجود نیست ولی مدارک آنها در دادستان از ادعا نامه که در چند روز آینده شامل آید تقریباً این موضوع را روشن خواهد کرد.

در ردیف اول وکلای مدافع و ردیف دوم خود متهمین دیده می شوند

جلسه مهاکمه متهمین به روز بدون حضور ناشایب آغاز شد ولی از همان دقیقه اول چند نفر از متهمین و وکلای مدافع آنها نسبت باین جریان اعتراض کردند و گفتند ما حاضر نیستیم در محکمه ای مهاکمه کنیم که تا شایسی آن برق سرتیروز باشد. در نتیجه دادگاه سه بار بهمس خورد و وقتی سرهنگ هشتروزی بیسی دادگاه اعلام داشت بنا به تقاضای دادستان تعصیب گرفته شده است که دادگاه سری انجام شود کلبه

متهمین و مخالفین آنها مشغول تظاهرات شده و در صدد حمله بیکدیگر هستند و مأمورین انتظامی می دارند طرفین را ساکت کنند

وکلای متهمین به طور دسته جمعی از اخلل خود استعفا کردند.

صبح روز دوشنبه کلای متهمین باز با سری دادگاه مذاکره کردند و مورد توجه از روز سه شنبه دادگاه با بطور عالی بیکار خود ادامه داد و آرامش آن در نتیجه مسامح مأمورین دیگر بهم نفور.

ادعای مهاکمه چیست؟

بنا بر یک مطلع غیر نگار ما گفت: متن ادعای نامه دادستان خیلی مفصل است و دادستان در ادعای نامه خود مدعی شده است که این متهمین بعد از شکنجه در خانه تعصیب و ذریع تعصیب داشته اند تحت تعصیب و ذریع تعصیب و سر او را بریده ولی خود متهمین مدعی هستند که این اتهامات بوجه بی اساس است و بیجست مدارا بی گناه دستگیر کرده اند ما میبایدیم که مدت جرم ما هم اکنون تعیین شده است و اصولاً بیجست ما را مهاکمه میکنند.

من بمصدق وفادار هستم

شبان جعفری یکی از متهمین بهر نگار ما گفت و بعداً نسیم من هنوز هم بگذر معصق و افراز هستم و اینکه منی گویند من قصد داشتم او را بکشم باید صحیح نیست من آرزو که شاه میخواست برود چون میخواجستی ما از این چیران استعفا میکنند و قسم میوسی کردم با کس

هیئت قضات و دادستان دادگاه متهمین نهم اسفند

یکی از وقایع مهم این هفته مهاکمه متهمین واقعه نهم اسفند و تظاهرات است که در جلسات قلمدانی این مهاکمه در سالن دادگاه صورت گرفت و منبر سیری شدن بیخ جلسه دادگاه دیدم. من متهمی به تهر باقیان تعصیب کردم. متهمین این پرونده که جمماً پیشرو یکدیگر میباشد. بعد از چیران اسفند توسط مأمورین انتظامی دستگیر شدند. دو میان متهمین چهار سرهنگ یک سرگرد و دو استوار و یک سرباز و گردبان و همچنین یک نفر از نیز دیده می شود. روز یکشنبه این هفته اولین جلسه مهاکمه این متهمین در سالن مستقرانی شهبازی در دادگاه شمه دوم جلسه فرموده ای نظامی برپاست آقای سرهنگ هشتروزی آغاز شد.

سویکته متهمین را از زندان به دادگاه میآوردند آنها مرتباً با فریادهای زند باد شاه تظاهرات میکردند. در اولین جلسه دادگاه که ساعت دویزیم صبح روز یکشنبه آغاز شد. حکما میگفتند ای از مخالفین متهمین و اردو سالن دادگاه شدند و تظاهراتی بر علیه آنها به نظر دولت کردند. دادنامه تظاهرات پر خود خورد متوجه شد و در نتیجه چند نفر مجروح شدند. و بعد فراز شد که مهاکمه بعد از ظهر روز یکشنبه بطور سری آغاز شد.

این زنها بیرون کشید

شبان جعفری که اکنون ویش خود را مانند سابق بلند نگاه داشته است، موفق بود در جای خود در دادگاه نشست. اشاره به بانو آزاد بود (مشهور به آرزو) که در مطرف چه او نشسته بود کرد و گفت: این زن را از دادگاه بیرون کنید او را معصوما جز ما متهمین با اینجا آورده اند که ما را بدنام میکنند. من حاضر نگاه او را قبول کنم ولی در صورتیکه او را از میان ما بریدند. عفت نیز بی یونون عکس شاه در دادگاه اعتراض کرد ولی چند دقیقه بعد مأمورین عکس شان را تعصیب کردند.

ما در جلسه سری مهاکمه نشی شویم

بعد از ظهر روز یکشنبه دو متهمین

عکس شماره ۹/۳

عده‌ای از ورزشکاران امروز دسته‌گلی به دادگاه آوردند و تقدیم رئیس دادگاه کردند.
روزنامه کیهان شماره ۳۰۲۲ - ۲۹ خرداد ۱۳۳۲

حسین رمضان یحیی در تصویر با ضربدر مشخص شده است.

رای دادگاه نظامی، در باره متهمین ۹ اسفند ۲ سرهنگ، یک سرگرد و چند نفر دیگر تره شده شدند بقیه از ۱۸ ماه تا ۲ ماه زندانی محکوم گردیدند

صاحت صوبع بعد از ظهر امروز دادگاه پنجم ۲۴ ماهه‌های نظامی سرهاست سرهنگ هشترودی تشکیل و رای دادگاه
باین شرح در باره متهمین اعلام شد

سرهنگ سوار اصرافه حکمی تره شد

سرهنگ دوم محمد قادی تره شد

سرهنگ دوم جزیراله وحی هفت‌ماه زندان محکوم شد

گروهان سوم آتش جنگری تره شد

احمد ذبیحی معروف به عشق ۶ ماه زندان تادیبی

محمد مصروف ۶ ماه زندان تادیبی

تراب ذکتر تره شد

حسن اشعری بود تره شد - طیب حاج رضایی تره شد - محمدتقی ابراهیمی تره شد

شبان چغری یکسال زندان محکوم شد - رضا رموف ۲ ماه زندان تادیبی محکوم شد

حبیب پیشروی ۴ ماه زندان محکوم شد

گروهیان امامت دویس ۱۸ ماه زندانی محکوم شد - سر بلا وظه محمد کاظم عبیدی تره شد

اصکندر سرانی ۵ ماه زندان تادیبی محکوم می‌شاید - ابن‌وای، در طرف ده دوازده نفر تادیبی محکوم شدند

کیهان - اول اوت ۱۹۵۳ - شماره ۳۰۵۵

متهمین واده ۹ اسفند از رای دادگاه نظامی: تاضای تجدید نظر کردند
در هکس بالا متهمین هنگام استماع رای دیده میشوند

کیهان - شماره ۳۰۵۶

۲۸ مرداد ۱۳۳۲

بخش نخست: پیش از کودتا

س - رشته کلام را گم نکنیم، شما سیب را پرت کردید بالا و تهدیدتان را کردید و شما را برگرداندند به زندان. بعد چه شد؟

ج - بعد؟ خدمت شما عرض کنم که، ما رو بردن زندان تحویل دادن. هنوزم زندانیا فحشمون میدادن. بعد دو مرتبه اینا که دیدن ۲۵ مرداد شاه رفت، دیگه بیشتر باز شلوغ کردن و فحش دادن که «اینو بکشیدش، این مادر فلان محکوم به اعدام شده، بکشیدش» بعد منو بردن مریضخونه زندان که بقیه زندانیا نکشتم.

س - کدام دسته از زندانیا به شما فحش می دادند؟

ج - همه. اصلاً آگه هزار و هشتصد تا زندانی بود، یکیشون آرام نبود. همه فحش میدادن.

س - فقط به شما فحش می دادند؟ شما تنها طرفدار شاه بودید که توی زندان بودید؟

ج - نه ما هف هشت تا بودیم تو یه کریدور زندانی بودیم، بند بالا احمد عشقی بود، امیر موبور [امیر زرین کیا] بود، حسین رمضون یخی و اینا بودن. دو روز مونده بود به حساب به ۲۸ مرداد. بعد رئیس زندان اومد و گفت: «بیا برو تو مریضخونه دو مرتبه. اینا ممکنه تو رو از بین ببرن.» گفتیم: «من که حکم اعدام دارم دیگه کجا برم. بذار اینا اعدام کنن!» گفت: «نه بیا برو تو مریضخونه.» رفتیم مریضخونه. سرهنگ قوامی ام همونجا بود. این سرهنگ قوامی راستی آدم خوبی بود، خیلی ام به ما محبت میکرد. اونم یه رادیو داشت. آخه تو زندان که رادیو نبود. خودشون یه بلندگوهایی داشتن که ظهرا از اونا اذن پخش میشد و چار تا کلمه حرف میزدن و بعد قطعش میکردن. رفتیم اونجا با سرهنگ قوامی و بعد غروب شد

و شب شد. اونجا به افسر نگهبان داشت، سروانی بود به نام کاظمی به همچی چیزی، اومد تو همون مریضخونه سرهنگ قوامی رو ببینه، به خُرده نشست اونجا و بعد دراومدگفت: «دیدى بالاخره این شاه رفت پیش ارباباش؟!»، «من گفتم: «اربابش کیه؟» گفت: «لندن، انگلیس!» گفتم: «همه که میگن شاه رفته عراق، کربلا، تو میگی رفته انگلیس؟» گفت: «نه. این مرتیکه فلان فلان شده رفته...» گفتم: «مرتیکه خودتی!» و ما همونجا بیخِ خر افسره رو گرفتیم. بیخِ خر شو گرفتیم و خُب به خُرده ناراحتش کردیم. افسره رفت با دست خودش یه پرونده درست کرد که من اینو گفتم و اینو گفتم و این منو زده. خودش با دست خودش! کی میدونست فردا چه خبر میشه! حالا چه موقعست؟ شب ۲۷ مرداد.

س - ببینم شما که توی زندان قصر بودید قضیه ۲۸ مرداد را چطور فهمیدید؟
ج - قضیه ۲۸ مردادو؟ آهان فردا صبح شد و ما دیدیم که رئیس زندان یهو اومد تو. تقریباً ساعت ده اونموقع ها بود. اومد تو و گفت: «جعفری من میخوام امروز با تو یه ناهار بخورم.» پیش خودم گفتم: «آ، آژانای اینجا اصلاً به ما محل نمیدارن، چطور این میخواد با ما ناهار بخوره؟» گفتم: «جناب سرهنگ قابل نداره. الان میفرستیم از بیرون برات ناهار بیارن.»

س - آن زمان رئیس زندان چه کسی بود؟

ج - نمیدونم سرهنگ ایرانپور بود، یه همچی چیزی. بعد همونجا یکی رو صدا کردم، به یه پاسبونی گفتم: «برو چند تا ظرف چلوکباب بگیر وردار بیار.» این رفت بیرون و برگشت دیدم که لباساش پاره پاره شده و سرش شکسته. گفتم: «چی شده؟» گفت: «تصادف کردم.» حالا نگو زده بودنش گویا.

س - چه کسانی؟

ج - مردم! گویا بیرون شلوغ شده بود. در این مابین اومدن به من گفتم: «یه خانومی اومده تو رو میخواد.» گفتم: «من با خانوم کار ندارم. من که تا حالا ملاقاتی خانوم نداشتم!» گفتم: «حالا اومده تو رو میخواد. بین کیه چیه و اینا...» اومدیم یه سر و گوش آب دادیم دیدیم پروین آژدان قزیه. من از توی اون دادگاه که اومده بود دیگه ندیده بودمش. اومد و گفت: «آقا...» گفتم: «برو بابا با من حرف نزن.»

س - چرا نخواستید با او حرف بزنید؟

ج - آخه گفتم که، اون تو ردیف کار ما نبود.

س - کاش می پرسیدید چکار داشت!

ج - حالا صبرکن. برگشتم برم، قسم دادکه: «وایسا میخوام یه چیزی بگم.» گفتم بینم این چی میگه. رفتم جلوگفتم: «چی؟» گفت که: «برو بچه‌ها دارن شروع میکنن. یه پیغوم میغومی برای برو بچه‌ها بده تا من برم باهاشون صحبت کنم و اینا. یه چیزی، نوشته‌ای بده.» گفتم: «والا میخوای بری برو، بچه‌ها خودشون میدونن چیکارکنن!» خلاصه، یه چیزی جور کردیم وگفتم بره. رفت و مام رفتیم تو نشستیم و گفتم: «بچه‌ها مثل اینکه شهر داره شلوغ میشه!»

س - یعنی شما توی زندان بودیدکه برو بچه‌های شما از جنوب شهر راه افتادند آمدند توی خیابان‌های شمال شهر؟

ج - حُب بله، دار و دسته‌ها راه افتاده بودن.

س - دار و دسته‌ها به‌دستور شما راه افتاده بودن؟ یعنی آن نامه یا پیغامی که به خانم پروین آژدان‌قزی دادید اثر کرد؟

ج - نامه نه، پیغوم دادم.

س - پیغام دادید گفتید بچه‌ها بیایند بیرون؟ درست؟

ج - بله.

س - بسیار خوب، برگردیم توی زندان. بعد از اینکه پروین آژدان‌قزی رفت و شما برگشتید تو زندان، چه اتفاقی افتاد؟

ج - آهان، یکی از بیرون اومد و به اون پاسبونه یواشکی گفت که: «خونهٔ مصدق رو خراب کردن و همه جا رو گرفتن و اینا.» به سرهنگ قوامی گفتم: «سرهنگ رادیو تو بگیر بینیم.» رادیو رو گرفتیم - - یک و بیست دقیقه بعد از ظهر بود - - دیدیم خونهٔ مصدق جلسهٔ پنبه‌ست. درست یادمه، این خبرو داد و گفت جلسهٔ پنبه‌ست و کی و کی همه نشستن. پس اینا که میگن خونهٔ مصدق روزن که؟! دیدم نه هنوز هیچ خبر مبری نیست. خلاصه، شد ساعت دو بعد از ظهر. دو بعد از ظهر گفتم حُب وقت اخباره. حالا هر چی هست میگه. باز کردیم دیدیم نه، اخبار نمیگه. بعد دیدیم صدای رادیو خراب شده، هی باهاش ور رفتیم و اینور اونورش کردیم. بالاخره بعد از یه ربعی، صدای رادیو یهو دراومد. سر و صدای رادیو

که در او مد، من دیدم که صدای کی بود خدایا...؟

س - میراشرافی؟

ج - ... نه. بلکه اعتضادیه. دیدم صدای او نه و بعد میراشرافی و تیمسار زاهدی و خلاصه، چند تا اینا پشت رادیو صحبت کردن که فلان و بیسار شده و ما الان بیسیمو گرفتیم. نگو اینا رفتن بیسیم. بعد از اونجام با تانک میان تو شهربانی. حالا تو شهربانی ام پلیسا و افسرای شهربانی همه اعتصاب کردن، میگن تا شاه برنگرده ما سرکار نمیریم. تیمسار [سرتیپ محمد] دفتری ام رئیس شهربانی بود. تیمسار دفتری میگه که: «آقایون برین سر کارتون! مملکت شلوغه!» میگن: «تو بگو زنده باد شاه تا ما بریم.» تیمسار دفتری ام میگه: «خُب، من دو سه ساعت دیگه میگویم. حالا شما برین مردمو آروم کنین.» به خدا جون شما، اینوکه میگویم عین واقعیه. هیچی خلاصه، همین موقع، درست یادمه دیدم تیمسار خلعتبری، معاون شهربانی بود اونموقع، تیمسار خلعتبری و بیوک صابر و یه افسری اسمش یادم رفته خدایا؟ خلاصه، این سه چار تا یهو اومدن در زندان و گفتن: «زاهدی جعفری رو میخواد.» منو ورداشتن بردن بالای شهربانی تو اون اتاق بالا. دیدم زاهدی و اینا همه تو اتاق جمعی و شلوغ و پلوغ، بیا و برو. اون [سرتیپ فرهاد] دادستان بود و چند تای دیگه. مام رفتیم اونجا و یهو تا رسیدیم زاهدی بغل واکرد مام رفتیم تو بغل تیمسار و اونم ما رویه ماچ کرد و گفت: «برو فوری مادرتو ببین.» گفتم: «نه. ما صبر میکنیم تا اعلیحضرت بیاد.» گفت: «همین الان برو! مملکت هنوز آروم نشده.» گفتم: «قربان پس اجازه بدین من...» گفت: «هنوز ما خیلی باهات کار داریم.» گفتم: «قربان رفقای زندان هستن، اجازه بدین من برم اینا رو بیارم.» خلاصه، رئیس زندانو صدا کرد و گفت: «اونارو بده دست این برن.» گفت: «قربان اینا چند تا شون جرمشون سیاسی نیست! اینا چاقوکشی کردن!» گفت: «جعفری صبرکن دو سه روز.» گفتم: «نه قربان، اگه اجازه بدین من برم پیش اونارو با اونایام بیرون. چون من به اینا تو لوطی گری قول دادم.» گفت: «عیب نداره! بده دست این برن. من اسماشونو مینویسم!» اونوقت رئیس زندانم میترسید کاری بکنه، چون هنوز نفهمیده بود کار دست کی میفته. میفهمی چی میگم؟

س - کاملاً.

۱- فواد روحانی در کتاب «زندگی سیاسی مصدق در متن نهضت ملی ایران، صص ۴۵۷-۴۶۰ با بازنویسی روایات و وودهاوس، روزولت و ایکس رویدادهای ۲۸ مرداد را گام به گام و به تفصیل شرح می دهد.

ج - خلاصه، رفتهم سراغ حسین رمضون یخی و احمد عشقی و حاجی محرر و امیر موبور و اونایی که بهشون قول داده بودم که آگه من برم بیرون شما رو با خودم میبرم. حسین رمضون یخی همون کسیه که طیب رو با چاقو زده بود و هیجده ماه زندان براش بریده بودن.^۱ طیب واسه خاطر همین با من مخالف شد که چرا من حسین رمضون یخی رو آوردم بیرون نذاشتم هیجده ماه زندانیشو بکشه. یه همچی چیزیه.

س - شما می گوئید برگشتید و رمضان یخی و رفقا را از زندان در آوردید؟ ولی در کتاب کودتاسازان در فصل «بازیگران ۲۸ مرداد» درباره حرکت دار و دسته مصطفی زاغی، رمضان یخی، طیب و اینها صحبت می کند.^۲ این نوشته با حرفهای شما مغایرت دارد. چه جوابی برای این نوشته دارید؟

ج - مزخرف گفته، همهش چرت و پرته. نُب این کتاب رو بعد از انقلاب تو ایران چاپ کردن معلومه که باید ضد من باشه! اونجا که نوشته دار و دسته حسین رمضون یخی از اونجا راه افتادن، حسین تا همون ظهر ۲۸ مرداد تو زندان بود. چند تا از اینا رو که اسم برده اینا زندان بودن که همینا به من گفتن: «آقا آگه بری بیرون ما رَم میبری؟» گفتن: «صد در صد!»

س - نقش طیب در ماجرای ۲۸ مرداد را برایم بگوئید.

ج - اصلاً طیب...

س - طیب که ۲۸ مرداد با شما در زندان نبود؟

ج - اصلاً طیب نبود.

س - خودش و دار و دسته اش راه نیفتاده بودند؟

۱- روزنامه کیهان، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۳۲، سال یازدهم، شماره ۲۹۹۷، بخش خبرهای کشور: «حکم حبس حسین و تقی رمضان یخی ابرام شد/ در مهرماه سال گذشته بین طیب و حسین رمضان یخی و تقی رمضان یخی در خیابان باغ فردوس نزاعی روی داد و در نتیجه طیب به سختی مجروح و مضروب شد. بعد از اینکه این سه نفر در زندان بسر بردند به قیدکفیل آزاد شدند و پرونده آنها تا قبل از جریان نهم اسفندگذشته مراحل خود را طی نکرده بود. از آن پس پرونده متهمین به جریان افتاد و محاکمه آنها در یک محکمه نظامی شروع شد. در نتیجه حسین رمضان یخی به ۱۸ ماه حبس و تقی رمضان یخی به ۳ ماه حبس تأدیبی و ۵۰ ضربه شلاق محکوم شدند و طیب آزاد شد.

محکومین از رأی دادگاه فرجام خواستند ولی در دادگاه تجدید نظر حکم آنها تأیید شد و امروز مراتب از طرف فرمانداری نظامی به زندان شهربانی ابلاغ گردید.»

۲- «کودتاسازان، نوشته محمود تربتی سننجابی، صص ۱۰۳-۱۰۶ برای متن کامل ر.ک. به پیوست شماره ۱۳ صص ۴۰۸-۴۰۷ عکس مصطفی زاغی در صفحه ۴۶۵ همین کتاب چاپ شده است.

ج - نخیر عرض کردم، روز ۲۸ مرداد و اینا اصلاً طیب دستش توکار نبود.

س - نبود؟ پس من از قول شما می نویسم طیب در جریان ۲۸ مرداد نبود.

ج - والا من که ندیدمش.

س - برگردیم به دنباله ماجرا! اجازه گرفتید بچه‌ها را از زندان با خودتان ببرید...

ج - ... بله در آوردیم و خلاصه برداشتیم بردیم. آهان، حالا من رفتم زندان اینا رو بیارم،

این زندانیا، به جون شما، داد میزدن: «به سلامتی آقای جعفری صلوات ختم کنین، صلوات

ختم کنین!»

س - همانهایی که فحشتان می دادند؟

ج - هموناه که همهش فحشم میدادن و خوار و مادر ما رو یکی میکردن. اینا همه اومده بودن

به سلامتی ما صلوات میفرستادن! فهمیده بودن ورق برگشته دیگه! خلاصه، ما اومدیم از

زندان بریم بیرون، اون افسره رو که شب به من حمله کرده بود صداسش کردم، انداختمش تو

همون مجردی که منو انداخته بودن و درو روش قفل کردم. آخه باور کن خانوم، اونموقع

من هرکاری میخواستم تو تهران بکنم، میتونستم. میتونستم ده میلیارد ببرم. ولی به جون شما

به مولا علی، اگر شما فکرکنین یه قرون دنبال این حرفا بودم اصلاً دنبال مادیات نبودم.

چون یه آدمی بودم که، عرض کردم، تو خاک بزرگ شده بودم. تو زندگی اصلاً چیزی

نداشتم، چیز میخواستم چیکار. هیچی خلاصه، ما اومدیم یه نیگا به اینا کردیم. حالا همه

میگن: «آقای جعفری تو رو خدا، تو رو خدا ما رو ببر...»

س - پرویز خسروانی و نادر باتمانقلیچ و بقیه یارانشان توی همان زندان بودند؟

ج - زندان ما از اونا سوا بود. سربازا و ارتشیا سوا بودن.

س - یکی از دوستان خاطره‌ای دارد و خواسته از شما پرسیم موقعی که زاهدی آمد در

زندان را باز کرد، باتمانقلیچ از هولش شلوارش را وارونه می پوشد. از این قضیه چیزی

می دانید؟

ج - زاهدی که نمیداد در زندان رو واژکنه که! به دستورش درو واز کردن! از همچی چیزی

خبر ندارم.

س - پس باتمانقلیچ و خسروانی و اینها در زندان با شما کاری نداشتند.

ج - نخیر ندیدیمشان. گفتم که زندان اونا با من جدا بود.

س - ببخشید حرفتان یادتان نرود. برگردیم سراغ شما و زاهدی.

ج - ...هیچی خلاصه راه افتادیم و چون هنوز مملکت آروم نشده بود، اومدیم رفتیم یه خُرده اینور و اونور و مردمو ساکت کردیم. ولی اونروزکس زیادی کشته نشد. اصلاً خُب ۲۸ مرداد مثلاً با ۳۰ تیر و ۱۴ آذر خیلی فرق میکرد.

س - شما کی به در خانهٔ مصدق رفتید؟

ج - گفتم که بعد از ظهر ۲۸ مرداد زاهدی ما رو خواست ما رفتیم اونجا، گفت: «برین نذارین مردم شلوغ کنن دیگه.» این بود که ما به حساب راه افتادیم تو خیابونا. تو تهران بودیم ولی خونهٔ مصدق نرفتیم.^۱ خوننش تو دعوی بین مردم و سرهنگ ممتاز و اینا داغون شد.

س - پس بعد از اینکه از زندان آزادتان کردند رفتید توی شهر؟ نرفتید منزل مصدق؟

ج - نه. گفتم که من روز ۲۸ مرداد در خونهٔ مصدق رفتم، رفتم تو شهر. رفتیم گوشه کنار، اینجا و اونجا.

س - چکار کردید؟

ج - همون کاری که همه میکردن مام کردیم.

س - شلوغ کردید؟! تا چه ساعتی؟

ج - تا فردا صبحش.

س - یعنی شب نخواستید؟

ج - نه. شبم دیگه تا همه رفتن شد ساعت دوازده. ما همه‌ش تو ماشین سوار بودیم و یه عکس شاه رو گذاشته بودیم رو شیشه‌ش و داد میزدیم: «ایهاالناس، مملکت آروم شد برین خونه‌هاتون، برین سرزندگیتون!» همه‌ش همینجور هر جا میرسیدیم که دار و دسته‌ای جمع بودن، همین کارو میکردیم. (عکس‌های شمارهٔ ۱/۱ و ۱/۲)

س - پول‌ها را بعد از ظهر پخش کردند؟

ج - کیا؟

س - همین امریکاییها؟

ج - والا ما که ندیدیم! میگن بیست و هف میلیون دلار به من دادن، کودتای ۲۸ مردادو

۱- سرتیپ عزت‌الله ممتاز اخیراً در ایران با روزنامهٔ ایران مصاحبه‌ای کرده است و ضمن نقل خاطراتش از تظاهرات اوباش و ماجراجویان و مزدوران و میدان‌دارهای جنوب تهران به «رهبری امثال شعبان جعفری» یاد می‌کند. برای آگاهی بیشتر ر.ک. به پیوست شمارهٔ ۱۴ صص ۴۰۸-۴۱۰.

راه انداختم.

س - بیست و هفت میلیون دلار یا هفت میلیون تومان؟
 ج - نخیر. بیست و هف میلیون دلار. روزنامه‌هاش هست، دارمشون. آره. آخه اولاً کیم روزولت کی بود؟ دوماً بنده انگلیسی بلد نیستم تا با کیم روزولت صحبت کنم.
 س - پول دادن و گرفتن که انگلیسی نمی‌خواهد! همینجوری می‌دهند دست آدم، آدم هم می‌گیرد و می‌گذارد توی جیبش.

ج - آخه چه جور؟ وقتی که من اونو نمیشناسم و نمیدونم کیه؟
 س - شما اصلاً او را ندیدید؟
 ج - اصلاً و ابدا.

س - امکان دارد کسان دیگری برای شما یا به اسم شما گرفته باشند؟
 ج - باریکلا! اونوقت برادرای رشیدیان با انگلیساکار میکردن.^۲
 س - منظورتان این است که آنها پول را گرفتند؟
 ج - آخه برادرای رشیدیانم با همه این جاهل ماهلای میدون و اینا دست داشتن.
 س - شما آنها را می‌شناختید؟

ج - بله. خوب. هر سه چار برادرو، اسدالله، قدرت‌الله، سیف‌الله، همه‌شونو.
 س - راجع به اینها چه می‌دانید؟
 ج - والا، راجع به اینا... اسدالله رشیدیانشون که تو اون کوچه‌گوشه دانشگاه خونه‌ش بود. یه وقتایی، در خونه‌شو واگذاشته بود و یه عده‌ای از مردم میرفتن دیدنش. منم گاهی میرفتم

۱-در سند شماره ۲۷۷/۹۱۶۱۰ وزارت خارجه انگلیس. از سررالف گلین نماینده مجلس عوام به ایدن رقم ۷ میلیون آمده است. نقل از کتاب «نفت، قدرت و اصول» پیامدهای کودتای ۲۸ مرداد، نوشته مصطفی علم ترجمه غلامحسین صالحیار. برای متن کامل ر.ک. به پیوست شماره ۱۵ صص ۴۱۰-۴۱۲.
 ۲-نقل از مصاحبه نویسنده با خانبابا ذهابیان: «در آن سال‌ها من در لاله‌زار مغازه منسوجات جهان را داشتم و پارچه می‌فروختم و روبروی ما سینما رکس بود که متعلق به آقایان رشیدیان‌ها بود. اسدالله آنجا را اداره می‌کرد و در سالتی در سینما می‌نشست که حدود سی نفر جا می‌گرفت. روزها ساعت ده و یازده صبح مخالفین مصدق به آنجا می‌آمدند و درباره مصدق حرف می‌زدند من هم می‌رفتم و گوش می‌کردم. یک روز متوجه شدم اسدالله دارد ارز می‌فروشد. آن روزها دولت برای واردات جنس ارز نداشت و نمی‌فروخت. ما هم از یکسال قبل از سقوط مصدق، برای واردات پاوند انگلیسی می‌خریدیم. از او ارز خریدم و برای طرفم که آقای فهیمیان شوهر خواهرم بود، حواله کردم. یک روز فهیمیان به من گفت: «جز از این کسی که ارز خریدی از کس دیگری نخز، آدم معتبری است. این پول مستقیماً از بانک انگلستان (Bank of England) برایم آمد. من تا ۲۵ مرداد هر بار از آنها بین سی تا چهل هزار تومان پول خورد (تبدیل) می‌کردم. یادم می‌آید اسکناس‌های نقد را توی چمدان می‌گذاشتم می‌بردم و بزرگترین اسکناس‌ها صدتومانی بود. روز ۲۵ مرداد و سه روز دیگر بعد، به دلیل اوضاع، از آنها ارز نخریدم.»
 - در کتاب «مصدق، نفت، ناسیونالیسم ایرانی» نوشته جیمز ا. بیل و ویلیام راجر لوئیس، در مقاله «امریکا، ایران، سیاست مداخل» نوشته جیمز ا. بیل صص ۴۶۰-۴۶۱ به سوابق برادران رشیدیان و ارتباط آنها با انگلستان اشاره شده است. برای آگاهی از متن کامل ر.ک. به پیوست شماره ۱۶ صص ۴۱۲-۴۱۳.

و میومدم. یه روز اون سلیمان بهبودی که به حساب هم محل ما بود و تو باستون مینشست فرستاد دنبال ما. من رفتم اونجا، گفتم: «جعفری دیگه خونه رشیدیان نرو.» بعد از اون موقع دیگه نرفتم.

س - بهبودی مستخدم شخصی رضاشاه؟

ج - آره. برای شاه کار میکرد، دور و ور رضاشاه بود، با رضاشاه خیلی کار کرده بود. بعد میاد دور و ور این شاه و کارای ایشونو انجام میداد. حالا پیرمرد شده بود.

س - نپرسیدید چرا؟

ج - نه. گفتم نرو اونجا، منم نرفتم دیگه. نمیدونم اون فیلمی که مال مصدقه، شما دیدی یا ندیدی؟ تو اون مثلاً خُب نشون داده که رشیدیان اینا جاسوس ماسوس بودن!

س - گیرم انگلیس ها به رشیدیان پول دادند. پول امریکایی ها کجا رفت؟

ج - من اگه چیزی باشه رُک میگم. میدونین؟ من که دارم میگم تا ظهر ۲۸ مرداد من تو زندان بودم. آخه اینا پیش از ۲۸ مرداد اینکارا رو کردن.

س - هیچوقت هم دنبالش را نگرفتید ببینید این پول را چه کسی گرفته؟

ج - نه، اون موقع اصلاً اطلاعی نداشتم. حالا که میشنم میگن پولی رد و بدل شده فکر میکنم رشیدیان اینا گرفتند. اسدالله رشیدیان و سیف‌الله و داشش قدرت‌الله. عرض میکنم، اونا دستشون توکار بود. همون کیم روزولت که میگن با من صحبت کرده، با اونا میرفت. اسداللهم تو ۲۸ مرداد دست داشت.

س - در چه چیزی دست داشته؟

ج - تو شلوغی.

س - این اولین باری است که بعد از ۹ اسفند رشیدیان‌ها را می‌بینید؟

ج - بله، درسته.

س - بعد از ۲۸ مرداد باز هم رشیدیان‌ها را دیدید؟ خبری از آنها داشتید؟

ج - چرا، یه ماهی بعد از ۲۸ مرداد دیدمش. اونا خودشون فرستادن عقب من. یه مهندسی بود - همه کاره و مباشرش بود، همه دعوتا و برو و بیاها رو اون ترتیب میداد - اون اوامد عقب ما و گفت: «این اسدالله خان خیلی دلش میخواد شما رو ببینه.» ما رفتیم منزلش.

۱- اشاره به فیلم مستند "End of Empire" ساخته تلویزیون گرانادا، تهیه کنند: بریان لینگ.

س - در خانه‌اش چه خبر بود؟

ج - والا خونه‌ش که رفتم دیدم دسته دسته از اینور اونور میان دیدنش و میرن. یه وقتایی مثلاً پارایی میومدن دیدنش... اون وضعش طوری بود که تا حتی وکیل مجلس تعیین میکرد. هر کسی تو تهران کاری داشت میرفت خونه این! آگه با شهرداری و شهربانی کار داشتن این یه تلفن که میزد کار تموم بود. همه میشناختنش و باهاش رابطه داشتن و میرفتن خونه‌ش. آره مهندس گفت: «خیلی دلش میخواد تو رو ببینه!» مام رفتم و اونم ما رو دید.

س - بعضی جاها نوشته‌اند رشیدیان‌ها در جنوب شهر پول پخش کردند!

ج - اینو من نمیدونم والا. ولی خانوم، بچه‌های جنوب شهر، یه آدمایی بودن که آگه روز صنارکار میکردن غروب سه شاهی نداشتن، همه رو میخوردن. اصلاً دنبال این حرفا که پول از کسی بگیرن و کاری بکنن نبودن. بین، اونا یه آدمایی بودن همه دست به جیب خودشون، کارگر و کاسب بودن. شبا پول کافه‌ها رو کیا میدادن؟ غیر از بچه‌های کشتارگاه و بچه‌های شرکت واحد و اینا؟

س - بالاخره توی هر صنف و گروهی تعدادی را می‌شود با پول خرید. مثلاً می‌گویند دوران مصدق بازاری‌ها به دار و دسته و بر و بچه‌های شما پول می‌دادند؟

ج - خانوم به جون شما اینو راست میگم. من اصلاً...

س - من شما را نمی‌گویم، ولی دار و دسته‌هایی که توی خیابان‌ها بودند را پول به حرکت در نمی‌آورد؟

ج - وقتی شما می‌رسین من باید جواب بدم دیگه! ... من هیچوقت ندیدم بچه‌های جنوب شهر دنبال پول و این بساطا برن، اینا رو ببخود میگن. ممکنه برن سر کوره‌پزخونه، مثلاً اون عمه‌هایی که از نظنز و عرض کنم نمیدونم خمین و اونجاها اومدن، اون لاشی هارو، یه پولی بذارن کف دستشون و بگن آقا بیا شلوغ کن. ولی اینجور آدمایی که محلی هستن و به حساب خودشون جاهل محل هستن، اینا اصلاً هیچوقت این کارا رو نمی‌کردن.

س - بگویم پول نه. پس توده مردم جنوب شهر را چه چیزی می‌توانست برانگیزد که توی خیابان بریزند. برای چه می‌آمدند؟

ج - نمیدونم شما میتونین باور کنین یا نمیتونین باور کنین، این بر و بچه‌ها تا این روزای آخرم همه نسبت به شاه علاقه داشتن. اصلاً بچه‌های جنوب شهر و این ورزشکارای باستانی

و این ورزشکارا همه شون خاطرخواه شاه بودن. تا اونجایی که من میدونم... مثلاً ۴ آبان که میشد... باورکن خانوم اینا التماس میکردن که بیان جلو شاه ورزش کنن. بچه‌های جنوب شهر و این ورزشکارا یه همچی آدمایی هستن. منتهاش دستگاه اینا رو ناراحت میکرد. مثلاً یه رئیس کلانتری رو عوض میکردن. وقتی رئیس کلانتری تازه میومد تو اون کلانتری، میخواست تو محل دور ورداره دیگه، تازه اومده بود. مثلاً میگفت: «تو این محل کی سر و صدا داره؟» «مثلاً سیداکبر خراط» «برین بیارینش.» حالا مثلاً این بابا سیداکبر خراط سالهاست بوسیده گذاشته کنار و حاجی ام شده. ولی میاوردنش تو کلانتری و جلو پاسبونا بهش میگفت: «فلان فلان شده، اگه اینجا یه وقت عوضی بری و فلان بکنی، من همچینت میکنم، همچینت میکنم. برو بیرون!» یکی میزد درک... شس مینداختش بیرون. حالا همون رئیس کلانتریه کاری ام نمیکردها! ولی یه چیزی تو دل اینا کارسازی میکرد. یا مثلاً این جاهلا که میرفتن ناحیه ده با آژانای اونجا حکایتی داشتن. از اونجا که میومدن مشروبم خورده بودن، آژانه پاگونشو خودش می کند بعد میومد جلوی اینا که «پاگون منو میکنی مرتیکه؟!» و بازداشتشون میکرد. بیخود و بی جهت که با من دعوا کرده پاگونمو کنده! میدونین خانوم؟ این کارا خودبه خود اینا رو با شاه مخالف میکرد دیگه. این ملت از هر چی گله داشتن مینداختن سر شاه. مثلاً بارون میومد، یارو میفتاد تو یه دست انداز، فحش به شاه میداد. اصولاً اینجور بود.

س - روزنامه اطلاعات ۲ شهریور ۱۳۳۲ خبر از دستگیری حسن نصیری سنگتراش می دهد که روز ۲۸ مرداد مجسمه شاه را پائین کشیده بود. این از بچه‌های خود شما بود؟

ج - نخیر. نه از بچه‌های ما نبود. اونم به حساب جزو همین بچه محلیا بود دیگه!

س - پس بین این بر و بچه‌ها هم مخالف شاه وجود داشت!

ج - نه، میدونین؟ اینا یه عده بودن نون به نرخ روز میخوردن. اینور میرفتن اینوری میشدن، اونور میرفتن اونوری میشدن. البته من اطلاع دقیق ندارم چون اونموقع زندان بودم. همون روز که اینا این کارا رو میکنن و مجسمه‌ها رو میارن پائین، من زندان بودم. تو زندان به من گفتن که یه مشت ریختن دارن مجسمه شاه و رضاشاه رو میارن پائین و همه رو خورد میکنن. بعدها بچه‌ها به من گفتن اون که مجسمه‌ها رو خورد میکرد همون حسن سنگتراش بوده، بچه خیابون عین الدوله.

س - بعد چه بر سر حسن نصیری سنگتراش آمد؟

ج - اعدامش نکردن، نخیر. نه اعدامش نکردن خودش مُرد. نه، بعد از ۲۸ مرداد واسه این چیزا کسی رو اعدام نکردن. من هیشکی رو یادم نیست که واسه شلوغ کردن و پائین کشیدن مجسمه اعدام کرده باشن. یه چند تایی رو گرفتن و بعداً یواش یواش ول کردن.

س - ببینید، بعضی ها که از دست شما عصبانی هستند می گویند اگر آن زمان گذاشته بودید شاه رفته بود، رفته بود دیگر. تکلیف معلوم شده بود.

ج - حُب رفتن شاه به این سادگیام نبود که! حُب میرفت... باز برمیگشت.

س - این هم استدلالی است! به نظر شما مردم چه می خواستند؟ چه کسی را می خواستند؟ شاه را یا مصدق را؟

ج - مردم با شاه خوب بودن، دوستش داشتن. مصدق دوست داشتن چون با شاه خوب بود. ولی وقتی میزنه مجسمه های شاه رو میریزه پائین و این کارا رو میکنه، مردم دیگه خوششون به جوش میاد. اصلاً خانوم همه تهران یهو جوشید اومد بالا و مردم ریختن تو خیابونا. ولی توده ایا اونوقت مقصودشون این بود که رد کردن شاه سخته ولی رد کردن مصدق آسونه: «پس مصدق رو بیاریمش رو کار، بعد خودمون زیر آبشو میکشیم و از این حرفا!» آره، فکرشون این بود که تیرشون به سنگ خورد دیگه.

س - چطور شد بسیاری از آنهایی که تا روز قبل از ۲۸ مرداد می گفتند زنده باد مصدق، راه افتادند و گفتند زنده باد شاه؟

ج - بین، اینا تمام واسه مصدق تو فراندم رأی داده بودن. بعد با همون انگشتای جوهریشون فردا داد زدند «زنده باد شاه»، همونا. من که قضیه زندانیا رو براتون گفتم: اینا در عرض ۲۴ ساعت یهو و بالکل راجع به من عوض شدن. این ملت اینجوری بودن دیگه! آگه این ملت اینجوری نبود که مملکت به باد نمیرفت. مثلاً [محمد تقی] فلسفی رو یادتونه؟

س - بله.

ج - این یه وقتی تو مسجد شاه میرفت بالا منبر. به جون شما، به مولا، ما میبردیمش بالای منبر. من بودم و اسفندیاری و بچه ها، به قرآن. این کمونیستا خیلی باهاش مخالف بودن. خانوم، وقتی اونو میبردیم بالای منبر، اون بالا داد میزد: «ایها الناس، زنبور شاه داره! ما چی!» میگم جون شما، به مولا. اونوقت دیدی بعد از انقلاب با این خمینی

چیکار میکرد؟ خانوم شما کجای کارین؟ چی میگین؟ من خوب یادمه. اینو شما نشنیدین، هیچکس نشنیده... همین فلسفی یه روزکه میرفت بالای منبر گفت: «جعفری جان، یه کاری بکن!» یکی ترقه در میکرد، یکی شیشکی در میکرد. من رفتم اون طبقه سیم منبر و... به جون بجهم انگار همین حالا جلو چشمه... داد زدم... خیلی معذرت میخوام میبخشین، گفتم: «ایها الناس، این آقا با منبرش تو ک... خوار مادر هرکی شلوغ کنه!»

حالا این زنا نشستن، نمیتون حرف بزنی، اونم نمیتونه چیزی بگه، یه دفعه همچی کرد:

«چی گفتی؟ چی شد؟»

س - مشکل گشایی های شما هم خاص خودتان است!

ج - مام خانوم با این آخوندا داستانی داشتیم!

بخش دوم: بعد از کودتا

س - بعد از ۲۸ مرداد اولین بارکی شاه را دیدید؟

ج - بله. خدمت شما عرض کنم که ۲۸ مرداد، خدا زاهدی رو بیمارزه، ما با زاهدی اینا بودیم. آقای زاهدی گفت: «اعلیحضرت فردا صبح میان. اگه خودت میخوای بری برو ولی به کسی نگو!» مام یه دسته گل گرفتیم و رفتیم. تو اون فیلمی که برای مصدق درست کردن اون تو هستیم، همون روزی که شاه برگشت، نشونم میدن که دارم دسته گل به شاه میدم. همون ۲۸ مرداد.

س - ۲۸ مرداد که نه، ۳۱ مرداد. شاه ۳۱ مرداد به ایران برگشت.

ج - درسته، ببخشید. بله خدمت شما عرض کنم... اعلیحضرت که تشریف آوردن ما رفتیم فرودگاه. وقتی اعلیحضرت میخواست از طیاره پیاده بشه... فرودگاه مهرآباد یه چینه ای داره که مردم میرفتن رو چینه وامیسادن... من پریدم رو چینه دیدم که [سرگرد نعمت الله] نصیری و تیمسار دفتری و یه عده اونجان، تیمسار دفتری یهو رفت افتاد رو پای شاه. منم از اون بالا داد زدم که: «اعلیحضرت این... ها دروغ میگن! این پدر سوخته ها همه شون خائن. پریروز باهت بد و بیراه میگفتن... حالا افتادن رو پات!» هیچی من که این حرفو زدم، شاه یه نیگای اینجوری کرد و خلاصه فرزند رفت. نصیری اومد پرید به من که: «برو پائین مرتیکه!» گفتم: «مرتیکه خودتی!» ما اونجا خیلی با نصیری کلنجار رفتیم. این بابا از اونوقت دیگه با ما

خیلی بد شد. تا حتی به اسکورتا دستور داده بود منو بندازن زیر موتوراشون. خُب، آخه هر وقت شاه میخواست یه جایی بره میرفتم یه دسته گل بهش میدادم. چند دفعه به اینا سپرده بود هر وقت این میاد جلو بندازیدش زیر یکی از موتورای اسکورت. اونوقت از بس که این بد اخلاق و بدکینه بود گاردیا و گروهبانا و استواراش و اینا - آخه منو خیلی دوست داشتن - به من میگفتن: «آقای جعفری حواست جمع باشه، این یه همچی دستوری به ما داده، ما اینکارو نمیکنیم ولی توأم مثلاً زیاد نیا دور و ورش.» از این حرفا. از اون ببعده هر چی پیش میومد این با ما مخالفت میکرد. یه وقت مثلاً شاه میخواست بیاد باشگاه رو افتتاح کنه، این مخالفت میکرد و هی میخواست جلوگیری کنه.

س - به آن بخش بعداً می‌رسیم، وقتی به شاه گل دادید شاه چه گفت؟ به شما حرفی زد؟
ج - نه، اصلاً! آخه وقتی شاه میخواست بیاد تمام از شمرون تا دم فرودگاه مهرآباد انقد سرباز ریخته بودن که نگو. اصلاً خانوم سربازا رو که نچیده بودن! همینجور گله به گله چند تا چند تا همینجور بودن. خُب اونروز هنوز مملکت آروم نشده بود. اعلیحضرت از اون پله‌ها که اومد پائین دسته گل رو بهش دادم. بعد اعلیحضرت سوار ماشین شد و همچو تیز رفتن که یه ماشین سِرِ اون پیچ مهرآباد خورد سه چار تا سربازو داغون کرد. منظور یعنی انقد تیز و بُز بردنش. بله دیگه رفتن و من دیگه ندیدمشون تا یه ماهی گذشت.

س - دیگر هیچکس با شما تماس نگرفت؟

ج - نه، چرا. میگفتن: «بیا ببریمت پهلوی اعلیحضرت.» من گفتم: «باشه. حالا بذار کاراشونو بکنن تا بعد.» من خودم زیاد نمیرفتم. میگفتم: «واسه چی؟ بالاخره ما اگه کاری کردیم واسه مملکتمون کردیم. نمی‌خوایم بریم مانور بدیم که!» بالاخره یه روز رفتیم. یه روز تیمسار زاهدی خودش گفت: «اعلیحضرت چند دفعه سراغتون رفتن و گفتن بیارینش.» آخه اعلیحضرت خدا بیا مرز میدونست خیلی فعالیت میکنم، همه اینا رو میشنید دیگه: از همون دوره سربازی تا تو زندانم که بودیم میدونست. بالاخره ما رفتیم خدمت اعلیحضرت و شاه رو دیدیم.

س - برای اولین بار؟ در آن دیدار به شما چه گفت؟

ج - چیزی نگفت. «چطوری؟ الان چیکار میکنی؟ باشگاه داری؟ نداری؟» همین.

۱- در مجله اطلاعات هفتگی، شماره ۶۳۲، صفحه ۲۵، در مقاله «شعبان جعفری در عزاداری خامس آل عبا» به این نکته اشاره شده است. برای متن کامل ر.ک. به پیوست شماره ۱۷ صص ۴۱۳-۴۱۴.

س - باشگاه که نداشتید. به شاه گفتید؟

ج - بله دیگه. گفتم: «باشگاه ندارم.» گفت: «برین یه زمینی جایی بینین یه باشگاه درست کنین.» همین دیگه از این حرفا، به اون صورت حرفی نزد. هیچی مام اومدیم.

س - سرلشکر زاهدی و بقیه را چطور؟ اینها را باز هم می دیدید؟

ج - چند روز بعد از ۲۸ مرداد ما زاهدی و بختیار و اینا رو دعوت کردیم منزلمون. سرهنگ [جواد] مولوی ام بود، تیمسار [هدایت‌الله] گیلا‌نشا هم بود. منزلمونم تو همون خیابون شاهپور بود، یه خونه کاهگلی بزرگی بود. ملوک ضرابی ام گفتم اومد، مهوشم گفتم با بهرام حسن زاده - شوهرش که ویالون میزد - اومدن. اونروز کله پاچه و جیگر و دل و قلوه و چلوکباب و اینا درست کردیم و خوردن و ملوک ضرابی و مهوشم واسشون زدن و کوبیدن و خوندن...

س - مهوش را می شناختید؟ انگار لقبش اکرم آبگوشتی بود!

ج - بله، چند دفعه دعوتش کردیم باشگاه. میومد و میرفت دیگه.

س - بچه‌های جنوب شهر خیلی طرفدارش بودند. یادم می آید موقع تشییع جنازه اش تهران خیلی شلوغ شد. می گفتند یک میلیون نفر رفته بودند تشییع جنازه مهوش. راست بود؟

ج - بله، خانوم خیلی رفتن. یه سر جمعیت شابدولعظیم بود یه سر جمعیت خیابون ری. به خاطر همون جمعیت زیاد بود که شب خواستن برن نعششو از تو قبر در بیان.

س - نفهمیدم! چه کسانی می خواستند نعش مهوش را از توی قبر در بیاورند؟

ج - همین طرفدارای آخوند ماخوندا؟ میگفتن چرا این همه جمعیت پشت سر یه زن فاحشه رفتن. ولی مهوش خیلی لوطی بود خانوم، فاحشه ام نبود، شوهر داشت. هر چی ام پیدا میکرد میداد به این و اون، به فقیرا، این سوسنم همین جوری لوطی بود. اونم هر چی درمیاورد میداد به بقیه.

س - بله هر دوی اینها زنهایی استثنایی بودند. حالا برگردیم سر صحبت خودمان. بعد از

۲۸ مرداد، دکتر فاطمی را گرفتند. اولین باری که شما با فاطمی روبرو شدید کی بود؟

ج - اولین بار تو وزارت خارجه. قبل از ۲۸ مرداد من یکی دو بار با فاطمی روبرو شدم. رفتیم و باهاش صحبت کردیم. قبلا گفتم که خیلی ام منو دوست داشت، خیلی ام منو تشویق

میکرد.^۱ بعد که این پیشامدای ۹ اسفند شد، دشمنمون شد و حکم اعدام ما رو داد دیگه. س - ببینید، شما گفتید در دادگاه یک تهدیدی کردید و گفتید: «به فاطمی بگو آگه بیرون دستم بهت رسید، آگه از زندان او مدم بیرون که خفتت میکنم.» حرف خودتان است. درست؟

ج - درست.

س - شاید چون این حرف را زدید، باعث شده که مردم فکر کنند شما باعث مرگ او شدید؟

ج - هم گفتیم و هم زدیمش. حاشا که نمیکنم! ولی اونو دولت اعدامش کرد.

س - لطفاً قضیه را کامل تعریف کنید.

ج - گفتم پیام بیرون میزمنت دیگه! شما دارین اعتراف میگیرین؟

س - بله! دارم اعتراف میگیرم.

ج - باشه! [خنده]

س - آخر این قضیه خیلی مهم است. می گویند شما او را با چاقو زدید؟ شما می گوید او را چاقو نزدید، فقط زدید. این دو حرف با هم فرق دارد. مسعود حجازی در کتابش می نویسد: «دکتر فاطمی ساعت ۹ صبح شنبه ۲۲ اسفند ۱۳۳۲ دستگیر شد و دستگاه حکومت هیاهو و جنجال بسیاری برای دستگیری او به راه انداخت. او را به عمارت شهربانی که محل فرمانداری نظامی در آنجا بود بردند و در ساعت سه بعد از ظهر به عنوان اینکه می خواهند به زندان ببرند از درب بزرگ شهربانی خارج ساختند و بیرون درب شهربانی شعبان جعفری (معروف به بی مُخ) و جمعی دیگر از چاقو کشان که از قبل انتظار او را می کشیدند بر روی او ریختند با چاقو به جان او افتادند و اگر خواهر شجاع و فداکار دکتر فاطمی در محل حاضر نبود و خود را به روی او نینداخته بود دکتر فاطمی به طرز فجیعی کشته شده بود.»^۲ و می گویند شما به سلطنت خانم خواهر دکتر فاطمی چاقو زدید.

ج - والا دروغه!

س - یعنی شما جلو شهربانی نبودید؟

ج - بودم.

۱-ر.ک. به سند شماره ۸۱۱ صص ۱۱۸-۱۱۹.

۲- «رویدادها داوری ۱۳۳۹-۱۳۲۹» نوشته مسعود حجازی، صص ۱۶۳-۱۶۴.

س - پس جلو شهربانی حضور داشتید؟ درست؟

ج - بودم، ولی چاقو نزدم. من هیچوقت چاقو نزدم. ولی زدمش. بین خانوم، خوب گوشتو به من بده: نمیگم نزدم، میگم خواهرشو نزدم. من اگه کاری کرده باشم میگم. آخه بین داری میگی اونا میگن دکتر فاطمی رو شعبون جعفری کشته...

س - نه که کشتید، به قصدکشت زدید.

ج - ...دکتر فاطمی رو دولت محاکمه کرد وکشتش. اونوقت که عبدخدایی جزو فدائیان اسلام بود، منم جزو فدائیان اسلام بودم، عبدخدایی فاطمی رو با تیرزد ولی نمرد. اون عبدخدایی که الان وکیل مجلس ایناست...

س - فکر می‌کنم باید این قضیه را روشن کرد. چرا شما تا به حال در باره‌اش حرف نزده‌اید؟

ج - حالا میگم: دم شهربانی زدمش، چاقوآم نزدم. بیخود میگن چاقو زده. همشیره‌شم روش نیفتاد. توی شهربانی همشیره‌ش اون بالا وایساده بود من دم پله‌های پائین زدمش، اون خانوم بالای پله‌ها وایساده بود. هما خانوم، جون شما، شنیدم این همشیره بعد از پونزه سال تو اتریش گفته: «چون شعبون اونوقت منو زد، من حالا اینجام چرک کرده.» (سندشماره ۱۰/۳) در صورتیکه من اصلاً دست بهش نزدم. بعدم تو صنف زندگی‌مون نیست که بریم زنو بزنینم، اصلاً و ابداء، چه برسه به اینکه چاقو بزنینم. منم تو زندگی‌مون امروز هیچوقت دست به چاقو نزدم، کاری نداره! شما یه پرونده چاقوکشی تو تهران از من گیر بیان، من همون ساعت خودم حاضر میشم اعدام کنن... بله خانوم، فاطمی رو دولت محاکمه کرد وکشتش.

س - منظورم چیز دیگه‌ریست. می‌گویند موقعی که فاطمی را گرفته بودند و می‌خواستند از شهربانی به زندان ببرند، مریض احوال بود و فشارخونش پائین بود، به‌طوری‌که زیر بالش را گرفته بودند و می‌بردند. در صفات مردانگی و پهلوانی نیست که یک افتاده را بزند. شما چرا او را زدید؟

ج - من چه میدونستم در چه حاله!

س - پس حالش را نمی‌دانستید؟

ج - نه. ده تا مأمور دورش بودن خانوم. خیلی ام شق و رق راه میرفت. یه کپه ریشم گذاشته

بود یه همچی. آخه خانم جون یه کسی که وزیر خارجه ست، وقتی یهو میریزن تو خونه بگیرنش! وقتی یه وزیر خارجه رو اونجوری بگیرن، بالاخره خواهی نخواهی فشار خونش یا میره بالا یا میاد پائین دیگه! بالاخره یه شخصیتی بود!

س - چیزی هم به او گفتید و زدیدش؟ خط و نشان دادگاه را به رُخش کشیدید؟

ج - حُب چرا. بالاخره اون موقع که دسته گل بهش نمودم که، حُب باید دری وری بهش بگم دیگه! بله؟

س - حتماً! پس اگر شما به او چاقو نزدید، چه کسی زد؟

ج - عزیز من، کسی بهش چاقو نزد.

س - یعنی فقط کتک خورد؟

ج - بله دیگه، هموناکه گرفتتش زده بودنش. حالا منم دم شهربانی بودم دو تام من زدم.

س - پس شما با مشت او را زدید؟

ج - بله. میگم جون بچم تا حالا من دست به چاقو نکردم. من چاقوکش نبودم. این که خدمت شما عرض میکنم، فاطمی رو دولت محاکمه کرد.

س - ناراحت نشوید. این مطالبی است که اینجا و آنجا نوشته اند، مثلاً دکتر محمود عنایت در نشریه «نگین»^۱ چاپ ایران نوشته است: «... عده ای اجامر و اوباش و دشنه کشان حرفه ای... با دشنه به او حمله می کنند...» من هم می خواستم از شما درباره اش بپرسم، همین. سؤال بعدی ام را هم قبل از اینکه مطرح کنم شما جواب دادید: شما که پهلوان و ورزشکار هستید و مرام مردانگی دارید، قبول دارید چنین آدمهایی هیچوقت دست روی زن بلند نمی کنند، پس چرا سلطنت خانم خواهر فاطمی را زدید؟

ج - اصلاً و ابداً، دست روش بلند نکردم. ایشون اون بالا و ایساده بود.

س - آن بالا ایستاده بود؟ پس اینکه می گویند خودش را انداخت روی فاطمی و اگر نینداخته بود فاطمی کشته می شد درست نیست؟

ج - نخیر. چرت و پرت است. من که همچی چیزی ندیدم.

س - گرفتن فاطمی سخت بود؟

ج - بله خیلی مکافات کشیدن. ولی اونروز سُر و مُر و گنده داشت قشنگ راه میرفت. آخه

۱- نگین، شماره ۱۷۷، سال پانزدهم، سی و یکم فروردین ۱۳۵۹، تهران، صفحه ۴.

عرض کردم خدمتتون، این کتابا ورمیدارن مثلاً یه چیزایی برای خودشون مینویسن. هرچی دستشون میاد میگن تا مردم کتابو بخونن. جون شما. حالا ممکنه یارو اینا رو بخونه بگه «نه، من اونجا بودم دیدم با چاقو میزدنش، من خودم دیدم!» ولی من دارم حقیقتی رو که پیش اومده به شما میگم. یکیشم عوضی نیست. شما برو خودت حسابی تحقیق کن ببین کی راست میگه کی دروغ میگه.

س - هم من و هم خوانندگان کتاب باید همین کار را بکنیم. خبر دستگیری فاطمی را چه کسی به شما داد؟ نصیری؟ آزموده؟ بختیار؟ مولوی؟ دستگاه؟

ج - دستگاه؟ والا هیچوقت، به جون شما، به مولای متقیان، زبونم روزه‌ست! با زبون روزه که دروغ نمیگم، هیچوقت دستگاه با من تماس نگرفت که کسی رو برو بزنی، کسی رو زن یا شلوغ کن یا شلوغ نکن. من رو عشق و علاقه خودم که داشتم این کارا رو میکرده. س - آخر می‌گویند آن روزی که دکتر فاطمی را گرفتند نصیری به شما تلفن کرده و خبر داده!

ج - به جون بچه‌م نصیری‌ام به من نگفت. نصیری که با من سخت مخالف بود!

س - پس از کجا فهمیدید که او را گرفته‌اند؟

ج - به مأمورین گفته بودم. به همه سپرده بودم که اگه یه روز دکتر فاطمی رو گرفتن به من بگین. اگر نگرفتن به من بگین که جاست من خودم میرم میگیرمش. چون این با من خیلی دشمنی کرد. چرا؟ مثلاً چون من توبه‌نامه ننوشتم، سر این. اینست که اونروزم که شنیدم خودم رفتم. اینا همه رو بستن به ما.

س - یک شایعه دیگری که شنیده‌ام این است که سیداکبر خراط به فاطمی چاقو زده نه شما. بعد که شایع شد جعفری فاطمی را چاقو زده به او بر خورده که چرا «شهرت» کار او را شما گرفته‌اید و یکبار که از سفر بر می‌گشتید در فرودگاه مهرآباد به شما حمله کرده و شما را چاقو زده است. آیا این درست است؟

ج - سیداکبر؟ هرگز؟ اصلاً اون روز اون اونجا نبود.

س - این سیداکبر خراط هم‌دوره شما بود؟

ج - بله هم سن و سال من بود. بچه محل خودمونم بود. میشناسمش. اون یه آدم شیرهای

بود، شیرخونه‌دار بود. به کار من نمیخورد، اصلاً و ابدا.

س - پس این قضیه درست نیست؟

ج - نه، اصلاً همچی چیزی نبوده. اون روز من خودم تنها رفتم.

س - پس می‌گویید با گروهی نبودید؟ این که نوشته‌اند شعبان جعفری و دار و دسته‌اش

ریختند سر دکتر فاطمی درست نیست؟ کس دیگری آنجا نبود؟

ج - نخیر من تنها بودم. ولی جمعیتم اونجا زیاد بود. آخه دم شهربانی همیشه شلوغه دیگه!

س - حتماً این شایعات و گفته‌ها زیاد سر زبانها افتاده بود که تکذیب رسمی هم

کردید؟^۱ بگذریم.

ج - نه نگذریم، این اسناد «سیا» که در اومده رو خونیدید، فاطمی و انگلستان رو؟^۲

س - بله، چطور مگر؟

ج - یکی از بچه‌ها که خونده بود میگفت. من که عرض کردم! همه‌ش زیر سر فاطمی بود!

س - هنوز بسیاری از گوشه‌های تاریخ معاصر ایران نامعلوم است و آینده آنرا روشن خواهد

کرد.

آقای جعفری قضیه این عکس چیست؟ (عکس شماره ۱۰/۴) عکسی که یک نفر دارد

سر یک نفر دیگر را می‌تراشد، شما هم ایستاده‌اید، دکتر فاطمی هم در گوشه عکس روی

صندلی نشسته. این عکس مال کی و کجاست؟

ج - این والا... خدمت شما عرض کنم که الان یادم نیست کجاست، اما اینو میدونم چیه.

ما این توده‌ایا رو که میگرفتیم گاهی سراسونو میزدیم.

۱- نورمحمد عسگری در کتاب «شاه، مصدق، سیهب زاهدی»، صص ۲۴۰-۲۴۳ این ماجرا را از قول اردشیر زاهدی نقل می‌کند و در باره نقش سلیمان بهبودی و دربار در این ماجرا می‌نویسد.

۲- نقل از روزنامه اطلاعات، شماره ۸۳۳۷، ۲۵ اسفند ۱۳۳۲: «در چند روز اخیر عده‌ای اجنبی پرست شایعات مغرضانه‌ای علیه اینجانب انتشار داده‌اند که کذب محض است. اینجانب به یاری خداوند متعال آماده جانبازی در راه استقلال وطن هستم و تا آخرین نفس با عناصر منفور و بی وطن مبارزه خواهم کرد.

۳- اشاره به مجموعه «اسناد سازمان سیا» نوشته دونالد ن. ویلبر است که در مارچ ۱۹۵۴ به رشته تحریر درآمده بود. ولی اخیراً یعنی ماه جون ۲۰۰۰ از سود روزنامه نیویورک تایمز منتشر شد. ترجمه فارسی این کتاب نیز به نام همین صفحه آمده است: «... این نشست‌ها برای چندین روز دچار وقفه شد و آن هنگامی بود که یکی از برادران رشیدیان توانست اجازه یابد ایران را به مقصد ژنو ترک کند که در دوره مصدق کارکم و بیش دشواری بود. قابل توجه است که رشیدیان و برای خروج و ورودش را از خود حسین فاطمی، وزیر امور خارجه هوادار مصدق دریافت کرده بود. این تا حدودی نظر سیا را تأیید می‌نمود که فاطمی گهگاهی به اشارات بریتانیا تن می‌داد و تلاش داشت در صورتی که مصدق با شکست روبرو شود با مخالفان و بریتانیا همراه باشد. او مسلم از جاسوسی رشیدیان برای بریتانیا آگاه بود.»

- س - سیبلیها یا موی سرشان را؟
- ج - سرشونو میزدیم.
- س - خودتان میزدید یا شهربانی؟
- ج - نه بابا شهربانی چیه؟ میگم ما با شهربانی کاری نداشتیم. همه این کارا رو خود ما میکردیم^۱.
- س - این که پهلوی شما ایستاده کیست؟
- ج - این پسره همون عباس کاووسیه که مُرد. تو یکی دیگه از عکسای ۲۸ مردادکه نشونتون دادم هست، تو همون جیب^۲.
- س - این شخصی که دارید سرش را می تراشید کیست؟ این مردی که دارد سر آن یکی را می تراشد؟ او را چطور؟ می شناسید؟
- ج - این سلمونیه دیگه: یه سلمونیه که کشیدیم آوردیمش گفتیم سر اینو بزن.
- س - خوب، این کجاست؟ توی خیابان است؟ پشت سرتان یک دیوار است. مثل اینکه کنج خیابان باید باشد.
- ج - بله، کنار خیابونه! کنار خیابون که میگرفتیم همونجا کارشونو میکردیم. کتک نمیزدیم سرشونو میزدیم. کتک مُتک نمیزدیم.
- س - همه سر را می تراشیدید یا فقط یک خط وسطش می انداختید و رهایشان می کردید؟
- ج - نه دیگه ما وسطشو میزدیم، خودشون میرفتن بقیه شو میزدن.
- س - که آبرویشان را ببرید؟
- ج - آره دیگه، آخه میدونین؟ اینا خیلی برای ما بد و بیراه مینوشتن!
- س - پس می گوید یادتان نیست این آدمی را که دارید سرش را می زیند کیست؟
- ج - نه والا نمیدونم. یه نفر از همین توده‌ایا بوده دیگه. همینا که شعار میدادن. مثلاً این حتماً گفته «مرگ بر شاه، زنده باد استالین».
- س - دکتر فاطمی اینجا در این عکس چه می کند؟

۱- تراشیدن ریش و سبیل شیوه رایج آزمون برای تنبیه توده‌ایها بود. در صفحه اول روزنامه کیهان، ۱۵ ۱۳۳۱ خبری با این مضمون آمده است: «امروز صبح زد و خورد شدیدی بین پان ایرانیست‌ها، افراد حزب زحمتکشان و توده‌ایها روی داد که طی آن یک نفر مقتول و عده زیادی مجروح شدند / سبیل ۶ نفر از توده‌ایها را قیچی کردند! در خیابان‌های لاله‌زار، استانبول، شاه‌آباد، میدان مخبرالدوله، صفی علیشاه، سرچشمه و ژاله و ناراحتی حکمفرما بود.»

۲- عکس شماره ۱۰/۸ صفحه ۲۰۰.

ج - والا من فاطمی رو اصلاً یادم نمیاد، اصلاً و ابدا.

س - چطور بقیه را یادتان هست دکتر فاطمی را یادتان نیست؟!

ج - والا هیچ یادم نمیاد! این عکس رو از کجا آوردین؟

س - در مجله «سپید و سیاه» شماره ۱۰۹۷، ۹ اسفند ۱۳۵۸، بعد از انقلاب چاپ کرده‌اند.

ج - خیلی عجیبه! دکتر فاطمی؟! نمیدونم...

س - با توجه به قراین، این عکس به نظر مشکوک می‌رسید. عکس دکتر فاطمی مربوط

به همان روزی است که او را دستگیر کرده‌اند، با همان رب‌دوشامبر معروف نشسته روی

صندلی داخل شهرداری. عکس شما را در خیابان کنار دیوار نشان می‌دهد. این مرا هم

به شک انداخت و دنبال عکسهای دیگرگشتم و این عکس واقعی (عکس شماره ۱۰/۵) را

پیدا کردم. عکس واقعی این یکی است که از آرشیو ویتور استخراج شده! هر دو عکس

را به چند متخصص نشان دادم و همه آنها معتقدند عکس مجله سپید و سیاه مونتاژ است.

ج - خوب کاری کردین. شما ماشالا هوشیارین، خیلی هوشیارین! نه همین درسته. آخه اگه

فاطمی اینجا بود، منم بودم، هم ریششو میزدم هم موشو. نمیداشتم اینطوری راحت بشینه که!

پس بدون نباید اینجا باشه! اگه بود هم سرشو میزدم هم ریششو، انقدر با این مخالف بودم.

همه بلاها رو این سر مصدق آورد. راست میگی، این عکس صد در صد غلطه!

س - دستکاری در عکس هم یک نوع تحریف تاریخ است!

ج - حُب من که عرض کردم، درباره ۲۸ مرداد دروغ مروغ زیاد نوشتن و هنوزم مینویسن.

(اسناد شماره ۱۰/۶)

س - ولی دکتر فاطمی اوایل با شما جور بود. خیلی از شما تعریف می‌کرد.

ج - من که عرض میکنم، اولش با ما خوب بود، بعدکه رفتم طرف شاه باهامون بد شد.

س - در ارتباط با ۲۸ مرداد ارتشبد فردوست در کتابش به رابطه شما و سرتیپ خسروانی

اشاره کرده است. رابطه فردوست با شما چطور بود؟

ج - مگه فردوست تو کتابش حرف درست زده؟ فردوست راجع به شاه درست گفته که

۱- با سپاس از فرهاد دیبا پژوهشگر تاریخ معاصر که دسترسی به این عکس و مقاله جیمز ویتور خبرنگار عکاس تایم - لایف بدون یاری او ممکن نبود.

۲- ر.ک. به «ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، خاطرات ارتشبد سابق حسن فردوست، صفحه ۱۸۲. در این کتاب فردوست به «دسته ورزشکاران باشگاه تاج که سرتیپ خسروانی توانست به رهبری شعبان بی‌مخ آنها را به حرکت درآورده اشاره می‌کند.

در بارهٔ من و خسروانی درست بگه؟ این همون فردوسه که قبل از انقلاب توسط یکی از فامیلاش به اسم میناچی سعی کرد زمین منو از دستم در بیاره. این قضیه رو براتون گفتم؟
س - نخیر بفرمایید.

ج - یکی دو سال بعد از ۲۸ مرداد، عباس ونکی یه تیکه زمین تو ونک به ما داد که به مردم بگه جعفری اینجا زمین داره تا مردم بیان ازش زمین بخرن. منم اعیانی اون باغچه رو ازش خریدم سی و سه هزار تومن. بعد اونجا رو دیوارکشیدیم، بر و بچه‌ها درخت آوردن کاشتیم، بعد از دوندگی زیاد یه استخر و ساختمونم توش ساختم. بعد از چندین سال، یعنی یکی دو سال قبل از انقلاب، یه حاجیه پیداش شد به نام حاجی میناچی. او مد و گفت: «این زمین عرصه و اعیانش مال منه!» گفتیم: «مال منه، اعیانشو خریدم!» گفت: «نه، مال منه!» گفتیم: «اگه مال توئه برو شیکایت کن ورش دار، منم پولمو پس میگیرم!» رفت دادگستری شیکایت کرد. دادگستری ما رو خواست و محکوممون کرد. در جایی که یکی تو دادگستری باید سه چار سال بدوه تا کارش راه بیفته، حکم ما رو سه چار ماهه دادن. گفتیم: «بابا پولشو دادم خریدم، هیچ جوری نمیدم!» بعد یه افسری او مد تو باشگاه گفت: «این حاجیه فامیل فردوسه، اگه زمینشو میخواد، بهش پس بده» گفتیم: «فردوست چیکاره‌س؟ من خودم نمیخوام تو زمین غصبی نماز بخونم!» فرداش رفتم سراغ عباس ونکی و گفتم: «بابا تو خودت اینجا رو به من فروختی، حالام پس بگیر و پولمو بده!» عباس پول ما رو داد و خودش رفت با اونا معامله کرد. بعد از پنج شیش ماه انقلاب شد و دیدیم برادر این میناچی وزیر اطلاعات شد. تازه فهمیدم این نقشه رو کشیده بودن دست و بال ما رو یه جوری بندکنن و خرابمون کنن. همهٔ اینام زیر سر فردوست بود.

س - برگردیم به ۲۸ مرداد. قضیهٔ درگیری شما و شمشیری چه بود؟

ج - من زیاد باهاش قاطی نبودم. همون شمشیری که تو سبزه میدون بود دیگه؟

س - بله. شنیدم که با هم دوست بودید ولی سر قضیه ۲۸ مرداد رابطه‌تان قطع شد؟

ج - بله حُب میشناختمش. رفیقم بودیم ولی باهاش زیاد قاطی پاطی نبودم. اون اولاً سر بازار از این جعبه شوکولاتا میفروخت. بالاخره خودش آمد تو جبهه ملی و اینا و بعد رفت اون مغازهٔ چلوکبابی رو وا کرد و زد و کارش گرفت. اصلاً جبهه ملیا شمشیری رو نیگرش داشتن دیگه. سر قضیه ۲۸ مرداد این طرفدار مصدق بود ولی بعداً سر چلوکبابیش بود و کار

میکرد و دیگه بود تا مرد. بعدکه مرد، [غلامرضا] تختی و اینا دنبال نعشش افتادند که سرِ همونم یه خُرده دستگاہ از تختی دلخور شد که چرا دنبال نعش شمشیری رفته.

س - شما در تشییع جنازه شمشیری شرکت کردید؟

ج - نه، برای تشییع جنازه‌ش نرفتم. من که دیگه اون موقع با جبهه ملی نبودم.

س - از تختی چه می‌دانید؟

ج - تختی سه تا مدال طلا برد. بچه خانی آباد بود، میرفت زورخونه «گردان» تو همون خانی آباد که مال احمد حسین پهلوی بود. (عکس شماره ۱۰/۷) مرشد اونجام محمود بود بهش میگفتن محمود خانوم بود، لقبش خانوم بود. این تختی انقد بچه انسانی بود. حالا این بنده خدا، چون تو جبهه ملی رفته بود، این جبهه ملیام یه عده نویسنده و قلم به دست بودن، هر چی دلشون میخواست مینوشتن و این امضا میکرد.

س - یعنی به نظر شما تختی سیاسی نبود؟

ج - نه بابا خانوم. انقدم این بچه خوبی بود خانوم!

س - شما او را می‌دیدید؟

ج - چرا، میومد و میرفت پیش ما. با هم ورزش میکردیم. خدا بیامرز دزش.

س - شما می‌دانید تختی خودکشی کرد یا او را کشتند؟

ج - نه، خودکشی کرد خانوم.

س - مطمئن هستید؟

ج - بله.

س - مطمئن که نیستید.

ج - چرا. مطمئن مطمئنم. مطمئن مطمئن.

س - از کجا تا این اندازه مطمئن هستید؟

ج - چون شب به حبیب بلور زنگ میزنه، بلور نبوده. به [امامعلی] حبیبی زنگ میزنه، حبیبی که زنده ست دیگه برین از اون پرسین. زنگ میزنه که: «پاشو بیا من کارت دارم!» میگه: «من میدونم واسه کود باغچه ت که تو چالوسه با من کار داری! صبح میام.» میگه: «نه، من یه کار دیگه باهات دارم.» میگه: «میگم فردا میام دیگه!» اونوقت نمیره. اگه حبیبی رفته

۱- برای آگاهی بیشتر رک. به مقاله «از انسان تا اسطوره / راستی مرگ جهان پهلوان قتل بود یا خودکشی؟» نوشته مهدی شریف در روزنامه ایرانیان واشنگتن، سال دوم، شماره ۳۸، ۱۸ اردیبهشت ۱۳۷۷، صص ۲۰-۳۰

بود اون خودشو نمیکشت.

س - جداً؟

ج - باورکن. اینو بعدها از بلور شنیدم، چون بلور همیشه با تختی بود. اونم تشریح خوبی کرد، گفت: «والا، زنش یکی از این دانشگاهیاست، از این دانشگاهیای زرنگ. خودشم که بچه‌خانی آباد و اینا. به همدیگه نمیخوردن!» پدرزنشم توکلی بود، مدیر هتل دربند.

س - درست است که بچه‌خانی آباد بود، ولی ضمناً تختی هم بود.

ج - آره تختی بود، پهلونم بود. ولی آخه ما باهاش بودیم میدیدیم دیگه. راستی آدم صاف و ساده‌ای بود. خیلی بچه‌خوبی ام بود...

س - بله، درباره‌ی تختی و خصوصیات ورزشکاری او زیاد نوشته‌اند.

ج - ... ولی اون چیزو نداشت که... هیچی بعد، با زنش یک و دوش میشه که... آخه میدونی خانوم مشکل تختی یه چیز دیگه بود...

س - مشکل کجا بود؟

ج - ... تختی مشکلات شخصی و خانوادگی داشت. اینوکه همه میدونن.

س - پس اینطور که شما می‌گویید مرگ او یک قتل سیاسی نبود.

ج - نه، نه، این که میگم عین حقیقته. تختی اصلاً اهل هیچ بساطی از این حرفا نبود.

س - پس قضیه‌ی جبهه ملی بودن و سیاسی بودنش چه بود؟

ج - نه، اصلاً تو این حرفا نبود اصلاً. هرکی هر چی میگه... بیخود میگه. تازه بابک پسر خودش این آخریا گفتش. اصلاً اون نداشت فیلمی رو که میخواستن از باباش بسازن تموم کنن. گفت: «توش دروغ زیاد گفتن!» شما نشنفتین؟

س - چرا شنیدم، می‌خواهم بدانم آیا شما در جریان بودید؟

ج - بله، ولی اون تو این حرفا نبود، والا جون شما. اونوقتا که حسابی معروف بود و کشتی‌گیر و قهرمان شده بود، حُب مردم خیلی دوستش داشتن دیگه. مثلاً یه موقع اومد تو اون سالن ورزشی محمدرضا شاه تو خیابون ورزش. درسته؟ شاهپور غلامرضام اونجا بود. مردم برای تختی بیشتر دست زدن تا برای شاهپور غلامرضا. اونوقت مردم گفتن

۱- تقی مختار سردبیر روزنامه‌ی ایرانیان واشنگتن در مقدمه‌ای بر همان مطالعه به نقل از دکتر محمود عنایت می‌نویسد: «... سی سال بعد از مرگ پهلوان هنوز عده‌ای معتقدند که مرگ او یک قتل سیاسی بوده است و این مصیبت خاص جوامعی است که ملت و دولت به هم سوء ظن دارند و هیچکدام سخن یکدیگر را باور نمی‌کنند...»

مثلاً به خاطر این کشتنتش. اصلاً همچی چیزی نیست. خودتون میدونین من دلخوشی از شاهپور غلامرضا ندارم، ولی مردم از این حرفا زیاد میزدن. یعنی جبهه ملیا این بلا رو سر این بدبخت آوردن و بعدگفتن سیاسیه. مثلاً وقتی که حسن شمشیری مُرد، کشیدن بردنش که جلو نعرش حسن شمشیری راه بره. خودش شب اومد واسه ماگفت: «آقا اینا منو ول نمی کنن. هی اومدن دنبالم و انقدگفتن تا رفتم!»

س - امکان دارد که از مجموعه همه این مشکلات عرصه بر او تنگ شده باشد و خودش را کشته باشد؟

ج - همون. عرصه بهش تنگ شده بود. بله... خانوم آخر سری عرصه به خود منم تنگ شده بود. منتهاش عرض کردم، آدم که نمیتونه همه سفره دلشو بازکنه. این لامصبا عرصه رو به خود منم تنگ آورده بودن. منم خودم دیگه اصلاً دیوونه شده بودم. به مولا، به خدا. حالا بذاریه خاطره از تختی برات بگم.
س - بفرمایید.

ج - این خاطره رو از زبون حبیب الله بلور شنفتم. میگفت یه روز عید اون و یه بیست نفر از کشتی گیرا رفتن جلو اعلیحضرت ورزش بکنن.
س - کدام عید؟ چه سالی؟ سالش یادتان است؟

ج - نه. عید نوروز بود. ثریا زن شاه بود. اینا جلو کاخ مرمر ورزش میکردن. همه خانواده سلطنتی ام پشت سر شاه و ثریا وایساده بودن. وزیرا و اینام همه همینطور وایساده بودن. بعد از ورزش قرار شد که زندگی و تختی با هم کشتی پهلونی بگیرن. اعلیحضرت مدالای هیأت وزرا رو بهشون دادن و اینا رفتن. بعد اونا کشتی گیرا رو کردن تو زیرزمین کاخ مرمر و دُشک کشتی رو انداختن بالای کاخ مرمر اونور.

س - احتمالاً عید نوروز سال ۱۳۳۲ بوده. تو خود کاخ یا تو حیاط؟

ج - تو حیاط. تختی و این عباس زندگی تو زیرزمین پهلوی حبیب نشسته بودن. عباس زندگی چون سه سال قهرمان بود و بازوبندشو گرفته بود، هی به این اصرار میکرد که: «تو منو بنداز»، تختی میگفت: «نه تو منو بنداز.» هی اصرار به اصرار تا اینکه بالاخره اینا پا شدن اومدن بیرون و رفتن رو دُشک. بلورم داور وسط بود. دستاشونو گذاشت تو دست هم و اینا شروع کردن به کشتی گرفتن. یه سر این اونو برد، یه سر اون اینو بُرد تا اینکه دست تختی رو بلند کردن. تختی

همون سالی که اومده بود کشتی پهلوانی بگیره، قهرمان دوم جهانم شده بود. اونروز رئیس تربیت بدنی باتمانقلیچ بود و پشت اعلیحضرت وایساده بود و مدالشو دستش گرفته بود. وقتیکه دست تختی رو بلندکردن آوردن جلو اعلیحضرت، ایشون گفتن چون تختی هم امسال قهرمان دوم جهان شده و همینم که الان کشتی رو برده پهلوان پایتخته. شاه اول مدال کشتی پهلوانی رو انداخت گردن تختی. مدال قهرمان دوم جهانم دادن به شاه دو مرتبه انداخت گردنش. بعد دستشو گرفت و بازوبندو بست به بازوی تختی. بعد باهاش دست داد که بره، تختی نرفت و زانو زد جلو شاه نشست. شاه دستشو گرفت و بلندش کرد و گفت: «چی؟» گفت: «قربان، من دو ساله اسم نوشتم که تو راه آهن استخدام کن، استخدامم نکردن.» شاه برگشت و به باتمانقلیچ، گفت: «بگین استخدامش کن.» گفت: «بله قربان!»

حبیب میگفت: «من جلو دُشک نزدیک بودم و اینا رو داشتم میشنفتم.» شاه اینو گفت و اینام رفتن. حالا چی شد؟ تا شیش ماه دیگه م اینو استخدام نکردن. سابق بر این وقتی کشتی گیرا میخواستن از شوروی یا از کشوری بیان، از قبل که خبر نمیدادن، یهو اعلام میکردن. اونوقتام کشتی گیرا همه زیر نظر فدراسیون نبودن. هرکسی رو میخواستن میرفتن در خوننش در میزدن میگفتن: «فردا بیا تمرین کن مسابقه کشتی داریم.» یه وقت تیم روسیه رو اینا دعوت کرده بودن خودشونم نمیدونستن که کی میاد. یهو پنج روز بعدش گفتن تیم شوروی داره با قطار میاد اینجا که کشتی بگیره. میدون در خونئه این کشتی گیر، در خونئه اون کشتی گیر، در خونئه اون سلطان نژاد و عبدالله موحد: «ما کشتی نمیگیریم.» «چرا نمیگیری؟» «تختی نیست. اگه اون بیاد بگیره ما میگیریم، نیاد ما نمیگیریم.» چاره نداشتن رفتن خونئه زندی و خونئه بلور. «جریان چی شده چی نشده؟» «تختی همه اثاثشو فروخته و رفته پاکستان، پاکستان کردنش رئیس فدراسیون کشتی.» «چرا؟» «چون راه آهن استخدامش نکرد دیگه!»

خانوم اینور اونور، اینور اونور که به عرض رسوندن: «قربان تختی گذاشته رفته، استخدامش نکردن.» گفت: «چرا نکردین، چرا...؟» آقای نیکخو رو که معلم ورزش دانشگاه بود -- همون که صبحای قدیم توی رادیو ورزش یک دو سه سوئدی رو پخش می کرد -- اونو مأمور کردن بره اونجا سی هزار تومن به تختی سفته بده که: «اگه تو اومدی تهران و

استخدام نشدی این ضمانت! از اون روزی‌ام که شاه گفته از همون روزم استخدامی و حقوقم بهت میدن.» رفت و بهر ترتیبی بود تختی رو برداشت آوردش. الان که شما اسم تختی رو آوردین یادم افتاد.

س - شما آن روز در کاخ مرمر نبودید؟

ج - نخیر، قبل از دوران من بود. یه نفر دیگه میوندار شده بود به نام محمد سرپلی، عکسشم دارم.^۱

س - خیلی از موضوع دور افتادیم. شما گویا در انتخابات دوره هجدهم به نفع زاهدی فعال بودید. (عکس شماره ۱۰/۸) در مجله لایف هم مقاله‌ای در این مورد نوشته شد.^۲ در این انتخابات چه نوع فعالیتی داشتید؟

ج - آره یادم میاد سر اون انتخابات حسابی دعوا و مرافعه شد.^۳ برای اون انتخابات خیلی کار کردم و اینور اونور زدم. یه پرچم سبزم داشتم روش نوشته بود «نصر من الله فتح قریب» همه جام باهام بود. (عکس‌های شماره ۱۰/۹ و ۱۰/۱۰ و ۱۰/۱۱)

س - در ارتباط با این انتخابات، قضیه شما و عبدالله کرمی چه بود؟

ج - گفتم که سر اون انتخابات زیاد دعوا مرافعه شد.

س - آن زمان شما از سپهد زاهدی طرفداری می‌کردید، عبدالله کرمی از جبهه ملی. حتماً دعوایتان سر این بود؟

س - نخیر. اصولاً اون موقع دم مسجدها خواهی خواهی زیاد دعوا میشد. انتخابات بی دعوا نمیشد. هرکسی میخواست وکیل خودش رو انتخاب کنه. من با این عبدالله کرمی مبارزه می‌کردم، چون اون طرفدار مصدق و جبهه ملی بود و من طرفدار شاه بودم. جبهه ملیا دیگه با ما خوب نبودن و هر فرصتی پیش می‌ومد میخواستن بزمن به قلم پای ما. مقصود، اون روز مردم اومده بودن آراء بریزن، ما رفته بودیم دم همون مسجد فخرالدوله که به حساب آرامونو بریزیم به نفع حسین مکی، که با همین اعضای کانون اونجا دعوامون شد سر همین

۱- در بخش «واژه‌نامه زورخانه و ورزش باستانی» صفحه ۴۶۴.

۲- مقاله Not Painless is Brainless صص ۳۸-۴۰، مجله لایف شماره ۳۶، ۲۲ مارچ ۱۹۵۴.

۳- با کمک فرهاد دیبا پژوهشگر تاریخ معاصر به یک نامه و یک گزارش از جیمز ویت مور خبرنگار عکاس تایم- لایف دسترسی پیدا کرده‌ام که همراه با هفت حلقه فیلم برای سردبیرش فرستاده و در آن به شیوه انتخابات دوره هجدهم و تقلب‌هایی که در آن انجام می‌شد، اعتراض کرده است. برای متن کامل نامه و گزارش ر.ک. به پیوست شماره ۱۸ صص ۴۱۴-۴۱۵.

چیز...»

س - شنیدم اول او به شما حمله کرده که چرا به آن حوزه رأی گیری رفته‌اید. یعنی گفته: «چرا او مدی اینجا، اینجا محل ماست!»

ج - نخیر این حرفا رو زده، نه. خُب آدمی که با من خوب نیست که نمیداد بگه شعبون عبدالله رو زد میگه عبدالله منو زد. اونایی که میگن خُب حتماً بچه محل و طرفدار اونن که این حرفا رو زدن دیگه! آخه یه چیزی ام هست! همه تهران منو میشناختن و وضع منم میدونستن. من نمیخوام خودمو نشون بدم یا یه چیز بیخودی به شما بگم. هیچوقت. ما که رفتیم تو به حساب آراء بریزیم و این حرفا وقتی او مدیم بیرون، اینا یه عده‌ای بنا کردن حرف مفت زدن به بچه‌هامون. با منم اول دعواشون نشد. من داشتم جلو میرفتم، اینا به یکی دو تا از بچه‌های ما دری وری میکنن. بچه‌های ما دعواشون میشه. برگشتم او دم خلاصه منم پریدم به اینا. بعد آخر سر از بچه‌ها پرسیدم: «چی شد که دعوا راه انداختین؟» گفتش: «داشت به شما دری وری میگفت.» اینجوری بود. چند تا بودن، او مدن اونجا جلو انتخابات رو بگیرن، ما زدم ردشون کردیم رفتن، همین.

س - پس با خود عبدالله دعوایتان نشد؟

ج - چرا. دم مسجد فخرالدوله ایشونو زدیم زخمیش کردیم، نمیگیم نزدیم. سر همینم با من کینه داشت که او مد باشگاه منو گرفت دیگه!

س - می‌گویند مصطفی طوسی معروف به مصطفی گاوکش از دار و دسته‌های عبدالله کُرمی بود و از او در مقابل شما پشتیبانی می‌کرد. این حرف درست است؟

ج - اصلاً و ابداً. مصطفی طوسی با من رفیق بود، عکسشم دارم! مرتضی داشش با من رفیق بود، جزو ورزشکارای باستانی بود، اونوقت مصطفی رو من خودم دو دفعه از زندان آوردمش بیرون. دو دفعه چک بی محل کشیده بود که حکایتش مفصله. تازه مصطفی طوسی از ورزشکارا و بچه‌های خودمون بود.

س - بعد از انقلاب این آقا عبدالله باشگاه شما را گرفت؟

ج - بله، این گرفت. اول انقلاب این میره باشگاه رو میگیره. همون موقع بازرگان و سنجابی و فروهر میرن افتتاحش میکنن به نام باشگاه ملی. یکی نیست بگه: «مرد حسابی!»

اینجا از اول باشگاه ملی بود! پولشو مردم داده بودن!» چند دفعه گل ریزون کردم و مردم پول دادن تا این باشگاه روبراه شد. اینو همه تهرانم میدونستن. اینه که این آقا عبدالله میره باشگاه رو میگیره به این عنوان که شعبون جعفری منوزه.

س - چه کینه ریشه‌داری! خشمش از ۲۸ مرداد تا زمان انقلاب فروکش نکرده بود؟
ج - حُب آخه اینا خیلی بودن، میدونی؟ اینا اصولاً یه جورى بود که نمیتونستن منو ببینن. شما خودتونم میدونین که تو ایران یه کسی که میخواد رو بیاد همه میخوان یه کاری کنن بخوره زمین. حسادت و بخل پدر این ملتو درآورد خانوم.

س - پس یک عده‌ای به دلیل حسادت با شما بد شده بودند و برایتان می‌زدند؟ بعد از انقلاب درباره واقایع ۲۸ مرداد خیلی نوشته‌اند و در غالب این نوشته‌ها از شما نام برده‌اند. نظرتان درباره این نوشته‌ها چیست؟

ج - من نمیدونم چرا پیش از انقلاب ما هیچکدوم از این چیزها رو ندیدیم و نخوندیم! بعد از انقلاب اینا رو بیشتر مینوشتن. حالا ۲۸ مردادو کار نداریم. خانم یه مزخرفاتی اینا نوشتن که بیا تماشا کن. بیشتر این کتابام برای من دروغ مینویسن، همه شون، اینا همه دروغه. حقیقت اینه که من الان به شما گفتم.

س - بعد از اینکه سرو صدای انتخابات خوابید چه کردید؟

ج - بعدش زاهدی ما رو فرستاد ضریح ببریم سوریه، گفتم براتون؟
س - نه، حالا تعریف کنید.

ج - بله. خدمت شما عرض کنم سر ۲۸ مرداد که شاه از ایران میذاره میره...
س - ۲۵ مرداد.

ج - البته، ۲۵ مرداد که شاه میره، من تو زندان بودم. عرض کردم به شما که اون سروانه گفت: «شاه رفت پیش ارباباش!»
س - بله گفتید.

ج - حالا نگو شاه وقتی از ایران میره، میره عراق و اون [مظفر] اعلم، که مثل اینکه سفیرکبیر [وزیر مختار] اونجا بود، نیامد جلو شاه. دکتر فاطمی بهش اطلاع داده بود که: «جلو اعلیحضرت نیا!» البته من اینجا باید بگم که تمام این بساطا رو دکتر فاطمی میچید، مصدق زیاد کاری نداشت. اون فاطمی همه‌ش کارگردانی میکرد. خدمت شما عرض کنم،

شاه وقتی میره تو فرودگاه میبینه هیشکی نیست خیلی ناراحت میشه. بعد یه نفر راهنمائیش میکنه میگه: «بیا برو پیش آیت الله [حسن] شهرستانی.» آیت الله شهرستانی یه آیت الله خیلی بزرگ بود ولی چشاش نابینا بود. وقتی میره پیش ایشون میشینه، ایشون بهش میگه: «پاشو برو خدمت مولات علی. برو اونجا پیش علی بن ابیطالب، تو حرم یه خُرده نذر و نیاز کن دلت واشه!» که شاهم پامیشه میره تو حرم علی بن ابیطالب. حرم یه کلیددار داره، این کلیدداره خودش بعدها برای من تعریف کرد -- کلیددار اونجا و کلیددار کربلا، با من رفیق بودن، تهران که میومدن پیش من میومدن -- که اعلیحضرت وقتی میاد بیرون، خیلی خوشحال میاد بیرون. وقتی رفته بود خیلی گرفته بود...

س - کلیددار ایرانی بود؟

ج - نه، عراقی بود ولی عراقی ایرانی. فارسی ام بلد بود. ... بعد اعلیحضرت وقتی که تشریف میارن تهران، چون حرم یه خُرده خرابه خروبه داشت، دستور میدن: «برین همه رو درست کنین به خرج خودم. درشم عوض کنین، در جلو که اون در بیشتر از نقره و طلاست مال شاهه. میرن اونجا رو درست میکنن آخر سر دستور میده تو آینه کاریاش مینویسن:

گر در حَرَمَت آینه کاری کردم

کاری نه سزای شهریاری کردم

از طلعت روی توست... (اینجاش یادم رفته)

گر پیش رُخت آینه داری کردم

بنده درگاه علی، محمدرضا پهلوی

الانم توی حرم علی بن ابیطالب هست. تا حتی یه شاعرَم یه شعری درست کرده بود که میگه:

شهنشاهاتواندر جسم ایران همچوجان استی

گل آمال ملت، خار چشم دشمنان استی

به پیمانی که با شاه ولایت بسته‌ای شاها

همیشه در پناه سایه این خاندان استی

س - این قضیه بعد از ۲۸ مرداد است؟ بعد از اینکه شاه برمی‌گردد ایران؟

ج - بله. از اونجا شروع شد که اعلیحضرت دستور میدن یه ضریح ابرای حضرت زینب

۱- نقل از روزنامه کیهان، ۵ مهر ۱۳۳۲: «بازدید آیت الله کاشانی از صندوقی که آقای صنیع خاتم برای مرقد حضرت زینب علیهما سلام ساخته است.» احتمال دارد مقصود جعفری از ضریح همین صندوق باشد.

درست کنن، یه ضریحم برای حضرت مسلم توی کوفه. بعد زاهدی‌ام نخست‌وزیر شده بود دیگه. وقتی اینا رو تهیه کرد، یه هیأت بیست و پنج نفره درست کرد که فقط افسرا بودن و اون صنایع خاتم از اصفهان که ضریحا رو درست کرده بود، با اون موسوی واعظ. تیمسار ضرغام [سرلشگر عزت‌الله ضرغامی] رئیس هیأت بود، تیمسار صدوقی‌ام معاونش که دادستان ارتش شده بود. تیمسار ضرغام خیلی مرد بزرگ و محترمی بود. خُب بازنشسته شده بود ولی چون مورد علاقه شاه بود و خیلی‌ام متدین بود واسه خاطر همینم رئیس هیأت ما شده بود. زاهدی دید منم مذهبی‌ام گفت: «پاشو برو.» مام با اینا راه افتادیم رفتیم، خدمت شما عرض کنم، سوریه و عراق. تو سوریه اینا به من گفتن: «اگه اینجا اسم علی بیاری اینا اصلاً خوششون نمیاد!» منم گفتم: «حالا که خوششون نیاد من میرم تو این گلدسته یه اذون و یه اشهد میگم. هرکاری میخوان بکنن بکنن.» رفتیم یه همچی کاری‌ام کردیم و بعد ضریح رو کار گذاشتیم. (عکس شماره ۱۰/۱۲) از اونا یه عده از رجالشون اومدن، جمعیتی‌ام اومده بود که بیا و تماشا کن. البته وقتی داشتیم میرفتیم تو راه از اینجا [تهران] به قزوین و همدان و کرمانشاه و قصرشیرین تا به عراق...

س - زمینی رفتید؟

ج - آره دیگه! این ضریحا خیلی بزرگن، میذارنشون توی کامیون.

س - درست.

ج - ...حالا تمام این کامیونا رو انقد مردم نخ بستن که نگو. ما که ضریح مریحو میبردیم، همه مردم ریخته بودن زار زارگریه میکردن. راستی میگم خانوم، مردم ساده لوح بودن دیگه! این کارا رو مذهب توکثشون کرده بود. مخصوصاً تو این دهاتا و این شهرستانا ساده بودن دیگه!

س - بعد که ضریح را بردید به سوریه آنجا رسم چه جوری بود؟ صبر می کردید تا نصبش کنند یا می گذاشتید و می آمدید؟

ج - نه دیگه اونجا وامیسا دیم نصبش میکردن، افتتاح میکردیم و بعد میومدیم.

س - چه مدتی در سوریه ماندید؟

ج - تقریباً هف هس روز.

س - نصب ضریح هفت هس روز طول کشید؟

ج - بله. بعد رفتیم غرب عراق. ما اومدیم تو کربلا و دیدیم اون سرهنگا که جلوتر از ما رفته بودن، اونجا جمعن. دو تا تیمسارا تو اتاق کنسولن. کنسولم خسرو پرویز بود. ما رفتیم اونجا و به سرهنگه گفتم: «چی شده؟» گفت: «تیمسار رفته بود تو به این گفته بود که به ما اجازه بدین شب اینجا بمونیم تو سفارتخونه.» راستم میگفت این مسافرخونه‌های کربلا انقد کثیف بود و بو میداد که آدم نمیدونست چیکار کنه. گفته: «نه همیشه.» اینو که به من گفت گفتم: «من میرم باهاش صحبت میکنم.» رفتیم نشستیم اونجا و با این خسرو پرویز سلام کردیم. ما رو میشناخت. گفت: «آقای جعفری حال شما چطوره؟» حالا تقریباً یه شیش هف ماهی از ۲۸ مرداد گذشته بود دیگه، اینا هی دلشون میخواست منو ببینن. گفتم: «حالا هر جور هست شما یه کاری بکنین. بالاخره اینا رو پاگونا شونو شاه داده. حالا اینا با این لباسا که همیشه برن تو این مسافرخونه‌ها، راست میگن.» گفت: «نه همیشه.» گفتم: «نمیشه؟» خلاصه یه خُرده باهاش گردگیری کردیم، حالا کار نداریم. بعد این رفت. رفت و خلاصه ما اومدیم بیرون. اومدیم بیرون دیدیم حاجی عبود پشت در وایساده گویا فهمیده بوده ما اومدیم. این حاجی عبود میومد تهران و میرفت حاجی میبرد مکه و من یه دفعه تهران دیده بودمش. اینم یه ماجرای داره بعداً براتون تعریف میکنم. این حاجیه ما رو برد خونوشون. باور کنین، این بنده خدا خانوم در عرض سه چار ساعت یه غذایی درست کرد: دو تا بره، چند تا مرغ و این و اون، یه پذیرایی حسابی کرد. سالن بزرگی ام داشت، آخه رئیس صنف قصابا بود. هیچی خلاصه، بعد ما تا صبح اونجا موندیم و صبح بلند شدیم و ضریحو که برده بودیم کار گذاشتیم تو همون کوفه. کوفه بالای کربلاست. هیچی دیگه از همونجا برگشتیم به ایران. این جریان کار اونجا.

س - در همان شماره روزنامه کیهان جمهوری اسلامی که گفتم در مورد شما خیلی بد و بیراه نوشته علاوه بر اسناد مختلف، نقلی هم از مدال یا نشان ۲۸ مرداد شده که شاه به شما داده است. چرا راجع به نشان چیزی به من نگفتید؟!

ج - خانوم، من خودم نشانم. گفتن نداره؟!!

س - انگار بعد از ۲۸ مرداد خیلی عزیز شدید، مرتب جشن و برنامه تهیه می دیدید و روزنامه‌ها هم همه از شما تعریف می کردند! (اسناد شماره ۱۰/۱۳ و ۱۰/۱۴)

ج - بله بعد از ۲۸ مرداد من به وضعی پیدا کرده بودم، سر و صدام راه افتاده بود تو مردم!
 س - الان که به گذشته و ۲۸ مرداد نگاه می کنی از کاری که کردید راضی هستید یا
 پشیمان؟

ج - نه همچی پشیمونم نیستیم.

س - یعنی اگر دو مرتبه اتفاق بیفتد همان کار را می کنید؟

ج - من طرفدار شاه بودم، الانشم هستم.

س - الان هم هستید؟

ج - بله. هیشکی دیگه نه! فقط خودش.

س - فهمیدم فقط خود شاه. فکر می کنید کاری که شما در ۲۸ مرداد کردید، برای مردم
 ارزش داشت؟ بسیاری معتقدند اگر ۲۸ مردادی نبود و شاه بر نمی گشت، انقلاب ۵۷ هم
 نمی شد. شما چه می گوید؟ فکر می کنید کجا اشتباه شد؟ شاه کجا اشتباه کرد که این
 انقلاب ۵۷ اتفاق افتاد؟

ج - آخه خود شاه که گفت «من اشتباه کردم». تموم شد و رفت. وقتی خودش میگه
 من اشتباه کردم باید بخشیدش دیگه. آخه میدونین چه جوریه؟ اینا که دور و ور شاه بودن
 باهاش اونجور روراست نبودن، میدونین؟ اونایی که شاه رو دوست داشتن همیشه کنار
 بودن. ملتفت شدین؟ گذاشتن کنار. همه ش میرفتن دنبال این مخالفا. ولی یکی رو که
 موافق بود اصلاً محل نمیداشتن.

عکس شماره ۱۰/۱

روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ - عکس از آرشید «روتیمور» عکاس «تایم - لایف»

روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

عکس شماره ۰/۲

مجله خواندنیها سال بیستم - شماره ۵۲۵ - آبان ۱۳۷۸ چاپ لس آنجلس - صفحه ۱۰

خواهر دکتر حسین فاطمی درگذشت

صبح دیروز خواهر زنده یاد شهید دکتر سید حسین فاطمی و مادر دکتر سعید فاطمی رهبر سیاسی گروه ایران امروز به علت بیماری در بیمارستان وین بدرود حیات گفت.

خواهر دکتر فاطمی که از زمان مبارز ایران بشمار می رفت در طول حیات خود بارها علیه رژیم شاه مخلوع اعتراض کرد و در جریان دستگیری برادر شهیدش ضمن درگیری با شعبان بی مخ و تیمور بختیار و سیهبد محمود نصیری با آنکه به شدت مجروح شده بود در دادستانی ارتش مقابل ازموده ایستاد و علیه شاه مخلوع به تمام دنیا تلگرافهایی مخابره کرد و بارها در این مورد به ژنرال دوگل،

عبدالناسر، بهرو و کمیسیون حقوق بشر نامه نوشت و روز ۱۹ آبان سال جاری در دانشگاه تهران طی سخنانی ميسوط از خدمات ارزنده برادر شهید و مبارزش یاد کرد.

روزنامه بامداد

بیست و یکم فروردین ۱۳۵۹

شماره ۲۵۵

صفحه ۶

بدستور صادق قطب‌زاده وزیر امورخارجه ایران از طرف سفارت ایران در اتریش ترتیب حمل جنازه به ایران داده شد، مراسم خاکسپاری و ترحیم مرحوم بانو اشرف‌السادات فاطمی در هفته آینده برگزار خواهد شد.

روزنامه بامداد مصیبت وارده را به خانواده مبارز فاطمی بخصوص دکتر سعید فاطمی رهبر گروه سیاسی ایران امروز تسلیت می گوید.

سند شماره ۱۰/۳

عکس شما

در این مرتبه عیبه -
مصدق و همکاران

۳۴ مرداد ۱۳۳۲
سیله برانگان گارد
بی روز بهار آزادی
ت و ششم مرداد ۳۲
عومی که به دعوت
ت علی و احزاب
تصدق تشکیل شده
و مطهرانی معروف
بود و فلسفه‌های
حکومت او به
فهرستی تاریخی بود
به ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
مانند شده ریاضی
و دکتر مصدق که
از شست هاجمین
نات بهند و سله
پادگان خود پنهان

دکتر فاطمی ابتدا
در اقوام خود بر
آقای هفتاد رفت
در خانه آقای
آن بود تا آنکه
پس از ۱۳۳۲
دکتر فاطمی
فرمانداری نظامی
دکتر فاطمی را که به

در آن زمان مخالفان را در فرمانداری نظامی به صورتهای مختلف ماندر زن و تیبیه بدلی شکجه و آزار
میدادند در این کس دکتر حسین فاطمی پس از بازگشت دیده میشود تعان جعفری هم در این (۱) حضور دارد.

او را دستکوم به ترک کردند.
پس از صدور این حکم در
داخل و خارج کشور کوششهای
برای جلوگیری از اقداموی صورت
گرفت ولی در اثر دخالت گسار
دارماعت انگلستان که در آرمغان
دلیس رأیت بود حکم اعدام دکتر
فاطمی تأیید گردید. و در تاریخ
روشن روز نوزدهم آبان ۱۳۳۲ او
را که از شب میسوخ و توان
آزاد داشت که با پای خود بمیدان
راحت نگاری نهادند

جیم خون آلود فاطمی التکد و
خالق شد که ضربات گارد و دشه
مهاجین دکتر فاطمی را بازگرد و
در نتیجه این فداکاری یازدهم به
بریدن خواهد دکتر فاطمی فرود
آمد و خواهر به این ترتیب نشان
داد که حاضر است خود را فدای
برادر غیرماعتی کند.

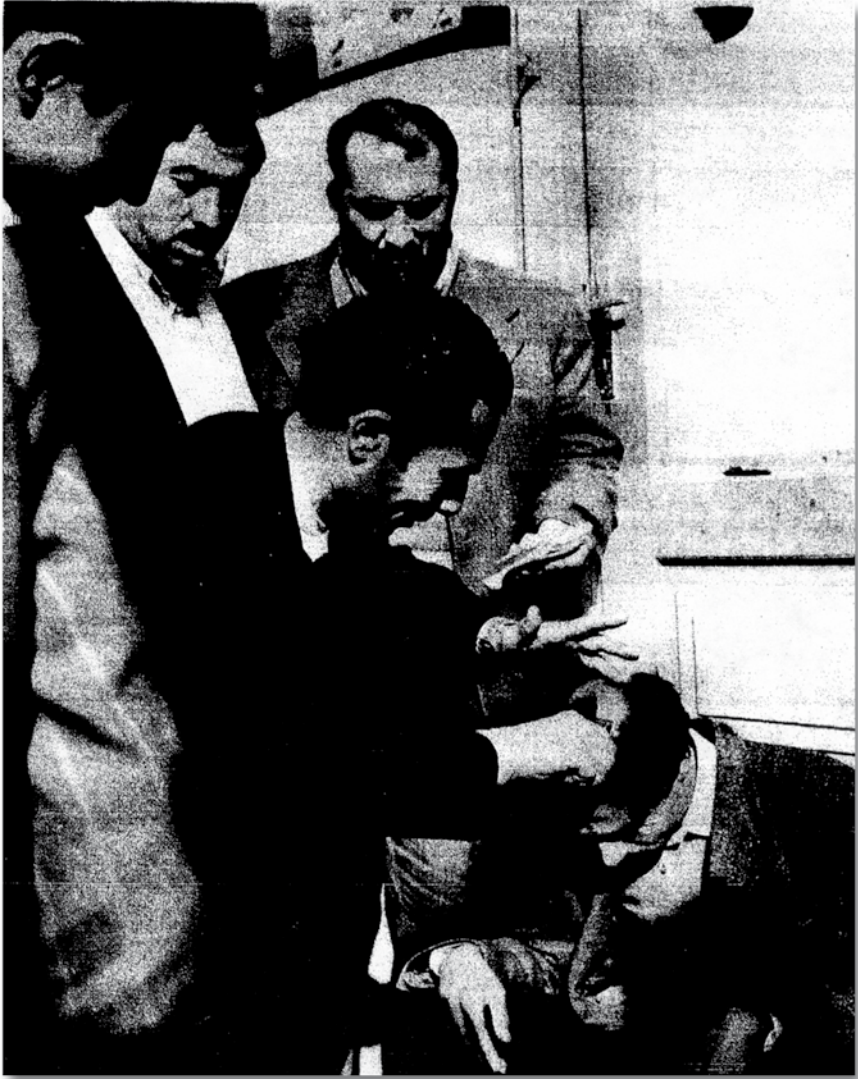
آنگاه جریان محاکمه دکتر
فاطمی پیش آمد محاکمه ای ماند
همه احکامات فرمایشی آن دوران
ولی او به آن دست نیافت

خانی بهار بود دستگیر نبود و
چون دستگاه لیخولت با سخاکه
درمتری برای عویش درست کرد
تصمیم گرفت که او را از میان
بردارد و در جیبی که او را از
بجمل فرمانداری نظامی به تنگ
۳ زرهی منتقل میکردند تعدادی
به سرکردگی تعان جعفری بوی
حجم آوردند و فداش کردند
ولی خواهر فاکاز دکتر فاطمی
نیگام حمله آن افراد خود را بر

مجله سپید و سیاه - شماره ۱۰۹۷ - ۹ اسفند ۱۳۵۸

سند شماره ۱۰/۴

از آرشیو «وتیمور» عکاس «تایم - لایف»

در بعد از ظهر همین روز ۱۰م روز ولت به این میهمان غربی پذیرایی کرد این میهمان جوانی با اندامی ورزشی بود وی رهبری یک دسته مرکب از جوانان را به عهده داشت که روزها را به ورزش میگذراندند و شبها را در خیابانهای تهران به حمله به رهگذران می پرداختند و امنیت را در شهر بهم میزدند و بطور خلاصه جاهل ها و یکه بزهای شهر بودند. مردم از این دار و دسته می ترسیدند زیرا که اخلاق و عروت سرشان نمیشد و مانند یک خرس نیرومند و پرزور بودند.

مردی که در این روز به دین و کیم روز ولت آمد در تهران تقریباً شهرت دارد نامش شیخان بی مع است که در واقع اسم جنسی و دوام اوست و بدین معنی است که مرد بی مغزی است.

شیخان بی مع بعد از اینکه از سرتوشت شاه سابق مجبور خود شکوه میکند و در حالیکه دست را بر قلب نهاده است بر این حوادث افسوس می خورد خیلی زود وارد اصل مطلب میشود وی به روز ولت پیشنهاد میکند که می تواند ۳۰۰ تا ۴۰۰ تن از افراد خود را که فقط کافی است به آنها گفته شود چه کسی را باید از پای در آورد گرد آورد شیخان اطمینان میدهد که در صورتی به این افراد سلاح داده شود حاضرند شلیک هم بکنند و طبیعی است که شرط همه این کارها این است که پول خوبی نیز به آنها پرداخت شود.

خیلی زود معامله سر می گیرد و کیم روز ولت که یک مستوق مجرمانه در اختیار دارد یک دسته اسکاکی فرشت بیرون می کشد و جلوی شیخان بی مع میگذارد و بقیه فرار میشود پس از پیروزی نهائی پرداخت شود.

ادامه دارد

مجله اطلاعات هفتگی
شماره ۱۹۴۳
۸ تیر ۱۳۵۸

تازه ترین کتابی که در اروپا، دوباره حوادث گذشته ایران منتشر شده است اسراری که برای اولین بار فاش میشود

ژادروویلیه

پانصداری از حفظ امنیت آنها شده بود این پاپی آنها را به ایران می کشد که برایشان هر نظر گرفته تا بعد از اتمام کرد نامش که سلطان هر پانصداری گرفته بود شاه سانی و کیا را در بران میماند ایران است کمک شاه سانی چهار راکت تیب و یک طخت کشک متشکی زیر بغل گرفته بود زیرا این دو دسته با نیروی زیاد در پست سوسارو است و مقامی لایق نیز در پست داشت.

تبعاً بعد از ورود به ایران اولین کاری که دستور داد که خیابانی را به تیرش بیاورد و وی یک پاک دین نامی ششانی سوارش داد شاه سانی نظاره ای کرد و به مقامی کرد و لحنی آسخته به توشی گفت دامپوزوم که نیم زیاد سخت همان بنگرد بهر حال تر تره م میمانی.

شاه سانی با هم که می ترس زدی مردم زبانی داشت شاه در حالیکه به راکت تیب استاد می کرد گفت: چرا اگر تر این جا نمانی پس ج کسی باه با من تیب بازی کنده در همین زمان فرار حیل صحبت آینه می کرد گفته است روزنامه فروش خط باگسوسوره با وجود سرور تمام میکتد بهرگز به این اندازه روزنامه فروخته بود امیدوارم که شاه تا مدتها صیانت باشد.

صحت از فاروق است. چرا که فرابین سبیا حاجی از این است که شاه نیز سرتوشتی همان باشد مصر خواهد داشت. فاروق نیز بعد از فرارش از مصر به روم آمده بود.

یکی از دلایل تیرش نگار و سرتوشتی امیر از افراد کجنگار بوده و به وقت منتظر محراب میشود. وی حتی صرف غذا نیز به پاسیر نمیداد.

سابق شب به روز گریز میزدند اخبار هشدار دهنده و گزارش. قاضی توده مردم در سخت رانگفته است و همه جا آسوده آرام و مسخره و مضحکه به گوش می رسد. ذکر خاطره می کشد که در این است که همه افراد بخاطر پهلوانی اعدام شوند و تمام مجبور در کسوف اعلام گردد به هزاران تن از توده مردم در خیابان برافشاندند و عکس های شاه سابق را به آتش می کشند.

شاه با خود تیرم کرد و همان دیگر واقعه جدید شاه شده است و راندر از مشورث کرد.

تیرا پرسید: دکما پوپا

تیرا پرسید: چه میماند در اینجا همه تن به آنجا می رویم و در آنجا میمانیم. در اینجا جز برای خرافت خریدیم

تقریباً در همین زمان وی هنرمند «سیر»

شاهان میماند در این راه را سوسار و سرتوشتی که افراد مرده نظر را می توانست استناد کند شد.

در همین روز زاهی مطمین شد که می تواند به اندازه کافی فراتر و تکنگ در اختیار داشته باشد به عهده می که در گردانی جدید خود پیروزی کامل را برایش تضمین کند تاریخ گردانی را ۱۸ اوت ۱۸۵۶ که بر اساس تقویم ایرانی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ میشود تعیین کردند و این تاریخ یک روز بهار شده است.

لیکن پیش از رسیدن این روز کارهای می باسی صورت می گرفت. می باسی زاهی پیدا شود که گردان از یک پیشرو به ظاهر مریم نیز برخوردار باشد و این مانع بود که می باسی اقدامی را در جهت اجرای یک اشتباهات سیاسی تارک دید. هدف از این گردان این بود که چین طوطی داده شود این نه یک گردان که یک صحبت است که از شاه صحبت می کشد و همش اینکه می باسی زاهی را با یک تن به چین به ظاهر مریم بر اثر اجازت خواهد مقدس و جز تیرم که در رختن به دیده اند. و مقاومت در برابر گردان تیرم به مان میماند. مسلمانان است.

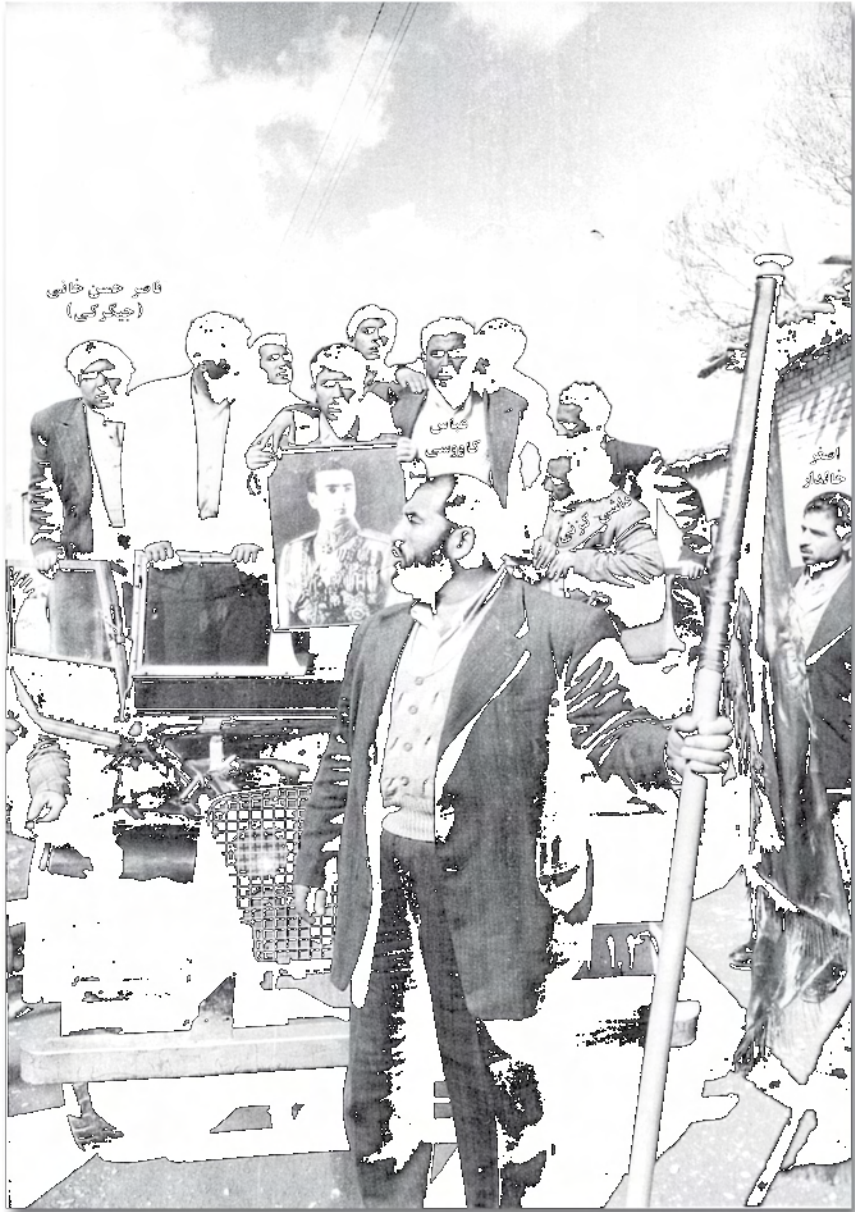
این کار به هنرمند «سیر» امریکار در تهران

مجله اطلاعات هفتگی - شماره ۱۹۴۴ - ۱۵ تیر ۱۳۵۸ - تهران

اسناد شماره ۱۰/۶

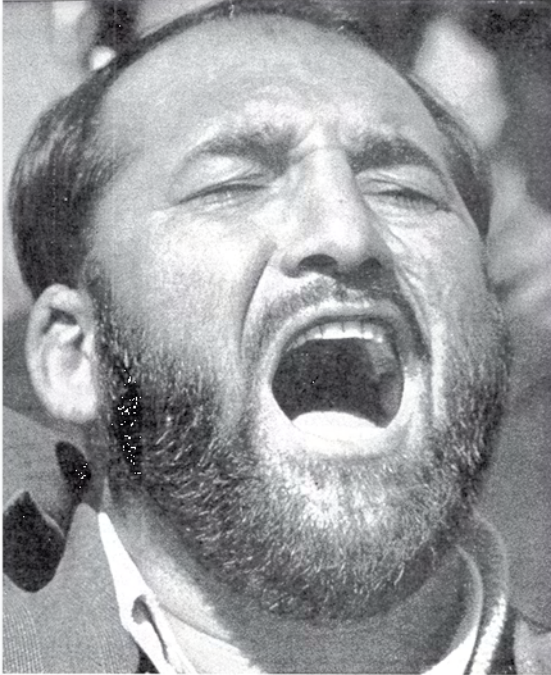

تیمبختی در گورد زورخانه خانگی آباد - حکمتی شماره ۷/۱۰

ناصر حسن خانی
(چپگویی)

در فعالیت های انتخاباتی مجلس دوره هجدهم
عکس از آرشیو «وتیمور» عکاس «تایم - لایف»

NOT PAINLESS IS 'BRAINLESS'

And he sways Iranian voters

The bazars of Tehran trembled last week at the sight of a black-bearded face, at the sound of vile insults and of heads being knocked together. "The Brainless One" was out electioneering. The bully's real name is Shaban Jafari and, though once a famed wrestler, his favorite sport now is "persuading" Persians to vote for pro-shah members of parliament.

Armed with knives, clubs and chains, The Brainless One and his mob stalked from one polling place to the next making sure that Premier Zahedi's Royalists got just about every vote. Suspected Mossadegh or Communist supporters were yanked out of line. Some were stabbed, beaten or shorn of their hair. Others more fortunate, were merely booted back in line with a new ballot marked by Shaban.

Although nobody is quite certain where The Brainless One's zealous lacking of the shah stems from, they do know how he got his unflattering nickname. Last year, determined to kill Mossadegh who was still in power, Shaban rammed his jeep head-on into the bedridden premier's home. The ill-conceived assassination attempt fizzled when Mossadegh, very much alive, vaulted over the garden wall in his pajamas and had Shaban arrested.

Royalists appreciated The Brainless One's current efforts but probably did not consider them necessary since the Royalists were certain to win the election anyway. His methods are standard procedure in Iranian elections. In fact people remarked that, despite The Brainless One, this one seemed quieter than most. No one was killed and only 200 were hurt.

BIG-MOUTHED LEADER of "Society of Gallant Men," Shaban boasts of more than 300 beards for

the shah. The shah rewarded him with an interview and, Shaban says, a promise of his own gymnasium.

SACRIFICE TO SHABAN was made by an awed voter who slaughtered a sheep for "Brainless." Sheep lies in a pool of blood while Shaban holds dripping head.

HOSPITALITY FOR SHABAN (second from right) and followers is extended by the sheep owner who provides a charcoal foot warmer and use of his house.

مجله لایب شماره ۳۹ - ۲۲ مارچ ۱۹۵۴

CONVERTED VOTERS get back identity cards together with filled-in ballots from a progovernment campaigner, who uses less violent tactics than Shaban.

STYMIED VOTER, who wants to cast an opposition ballot, is told by committee in polling place that his identity card is void.

THE BRAINLESS ONE (SECOND FROM LEFT) AND HIS GANG GET HELP FROM SOLDIERS AND COPS AS THEY BEAT AN ANTIGOVERNMENT VOTER INTO SUBMISSION

مجله لایف شماره ۳۶ - ۲۲ مارچ ۱۹۵۴

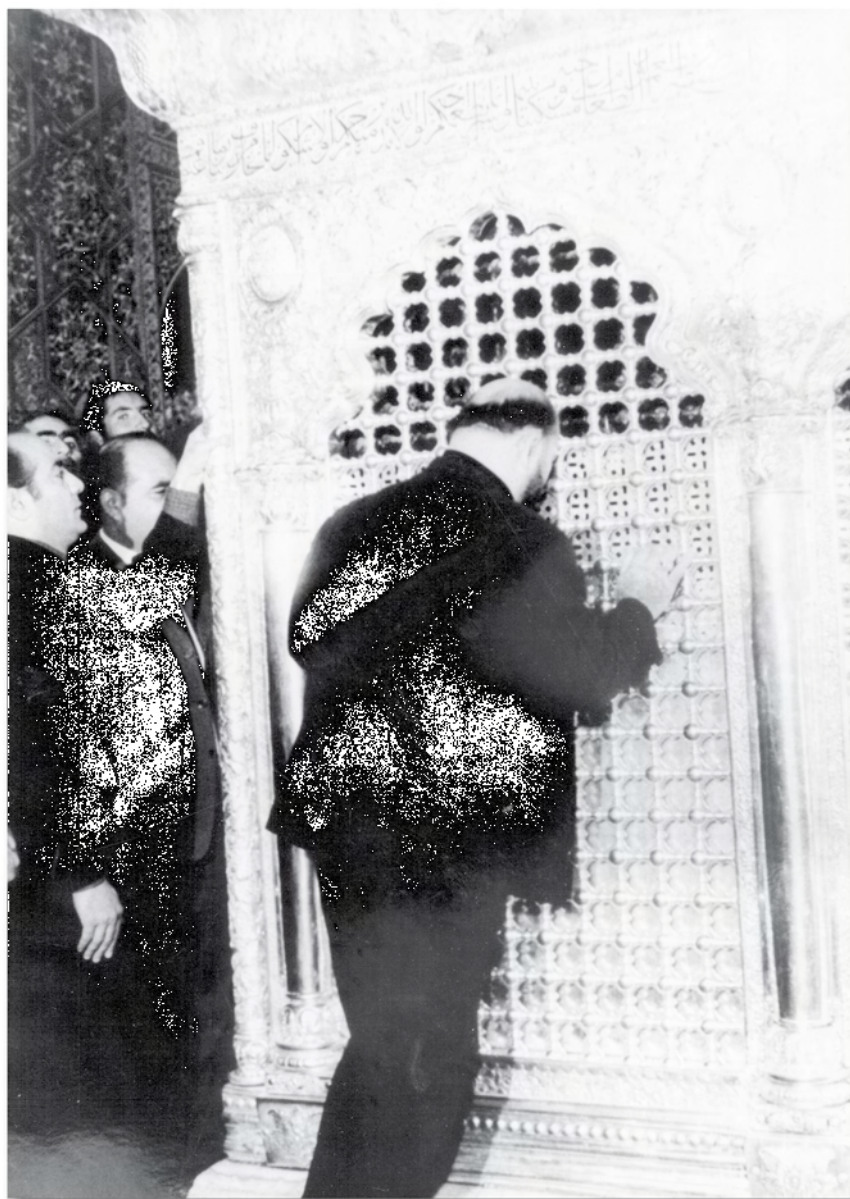
BRAINLESS HORSEPLAY is used by Shaban to teach two squeamish lieutenants how to get really tough with anti-Royalist voters. The ex-wrestler has them

collared and, to the delight of his other followers, is about to hang their heads together. A lesson like this does not make Shaban's henchmen any less loyal.

CONTINUED ON NEXT PAGE 39

مجله لايف شماره ٣٦ - ٢٢ مارچ ١٩٥٤

عكس شماره ١١/١٠

عکس شماره ۹۰/۹۲ - زیارت ضریح حضرت زینب در سوریه

جشن باشکوه در جنوب شهر بمناسبت تصادف بانهم اسفند گذشته و مبارزه‌ای که اهالی محلات جنوب شهر نمودند

آقای سرهنگ رحیمی هنگام ایراد نطق در مجلس جشن

دیش بمناسبت حادثه روز نهم اسفند سال گذشته مجلس جشن معمولی در منزل آقای طبیب حاج رضائی واقع در خیابان خراسان تشکیل شده بود. قستی از خیابان خراسان بمناسبت این جشن چراغان شده و پارچم های ملی ترین شد بود ساعت چهار بعد از ظهر سه دسته موزیک وارد خیابان خراسان شد و در این موقع جمیت انبوهی در آنجا گرد آمدند و شروع با پر از احساسات نسبت بذات ملوکانه کردند ، دسته های موزیک طول خیابان را در حال نواختن آهنگهای مبدع و وطنی ملی کرده و در بالکن و صحن حیاط خانه قرار گرفتند از ساعت شش بعد از ظهر بندر پیچ و جال و اسرمان ارشد ارتش و عده ای از ستاتود ها و نمایندگان مجلس شورای ملی و روزنامه نگاران و محترمین و مشهین محل در مجلس مجرب حضور یافتند ابتدا آقای لسانی رئیس بژن شش برنامه جشن را با اطلاع مدهوین رسانید در این موقع موزیک سلاطینشاهی را نواخت و حضار پیام کردند و بلافاصله آقای نوذاد در بیس در بار شاهنشاهی در پشت بلند گو قرار گرفت و بنام نامی اعلیحضرت هابونی بیاناتی ایراد کرد .

پس از آن آقای دا زانی شه ای در اطراف احساسات شاه دوستی ایرانیان صحبت کرد پس آقای دکتر شمس الهین جزایری در شش سخن را بدست گرفت و پس از ذکر یک مقدمه مطلب را بقیام نهم اسفند سال گذشته کشانید و گفت در آن روز در بین اجتناع انبوه طبقات مختلف در مقابل کاخ سلطنتی اجتناع کرده بودند . نیرمان محلات بانخت پنی آقایان شعیان جعفری و طبیب حاج رضائی با هیجان و تفریاد بی گفتن ما تاجان داریم نخواستیم گذاشت شاه از کشور خارج شود در این هنگام آقای شعبان جعفری شروع بصحبت کرد و یکی از مجروحین حادثه نهم اسفند ماه را که در آنجا حضور داشت و دستش بگردنش آویخته بود بصحبت معرفی کرد و گفت این یک نمونه زنده از حسن فداکاری ملت ایران نسبت بیدر تاجه او خوبی باشد.

آنگاه آقایان جمال امامی دکتر شاهکار خوشتری و سرکار سرهنگ رحیمی هر یک شرح مفصلی درباره حل قیام نهم اسفند و اجتناعات طبقات مختلف و ایراز احساسات ملی نسبت بذات ملوکانه ایراد کردند و آقای صادق سرمد قصیده فرانی که در این مورد سروده بود قرائت کرد و مورد توجه قرار گرفت.

دو پایان جلسه آقای دکتر هومن در باره جریانات سال گذشته سخن گفت و آقای سید جواد ذبیح هم اشعاری در مدح اعلیحضرت هابونی و احساسات شاه دوستی مردم قرائت کرد و پس از آن موزیک شروع به ترنم کرد و مدهوین برای صرف جای و شیدینی دعوت شدند و پذیرائی گری از حضار پس از آن مدهوین مجلس باشکوه ناپاسی از شب ادامه داشت.

روزنامه اطلاعات

۱۰ اسفند ۱۳۳۲

صفحه ۸

جشن روز تاریخی نهم اسفند

خدمتگذاران واقعه نهم اسفند سال ۱۳۳۱ از صومر رجال و محترمین و میهن پرستان واقعی نشود که در مراسم جشن باشکوهی که بهمین مناسبت از طرف آقای شعبان جعفری و آقای طبیب حاج رضائی در جنوب شهر دایر شده است مشارکت فرموده فدا بیان شاه و خدمتگذاران واقعه نهم اسفند ماه را که در این جریان فداکاری کرد و مورد زجر و جوبس قرار گرفتند تشویق فرمایند.

۱۳۳۹ T

شعبان جعفری در عزا داری خامس آل عبا

یکی از مجالس عزاداری پاهکوهی که در ایام روزهای اخیر در طهران تشکیل شد مجلس عزاداری در تکیه معروف پدپاشخانه بود که امسال هم مثل سالهای قبل بهمت آقای شعبان جعفری تشکیل گردید که دانشمند معظم آقای فلسفی در آنجا سخنرانی میکردند و جمعی از رجال و فکرمندیهای برجسته و طبقات مختلف در آن عزاداری شرکت نمودند. آقای جعفری با کلمه‌هایی اشخاص دیگر این مجلس را بی‌پایان و بی‌پایان جعفری که یکی از ورزشکاران قدیمی و بی‌پایان است یکسال اهرمان کشتی دو سال هم قهرمان عملیات ورزشی دیگر بوده و در سالهای سیصد و نسیست و سیصد و نسیست و یک بدریافت چند مدال فلزین شده بود سابقاً یک باشگاه ورزشی داشت که خودش آن را اداره میکرد ولی از چند سال پیش که سروهاغی با عناصر افراطی چپ بند شد برای آنکه در مبارزه با آنها کاملاً مجهز باشد و بگذرد خودش برای آنکه نشان دهد بهیچ چیز جز جاه و مذهب و مذهب جعفری دل بستگی ندارد باشگاه خود را به دیگری واگذار کرد و از آن روز تا کنون قسمت عمده اوقات او صرف مبارزه شد که در این مبارزه چند نفره بعضی مجروح شدند و آستانه مرگ هم رفت ولی بالاخره نجات یافت و رفقه بعد با عادت یومتری این مبارزه را دنبال کرده یکبار در لنگر و کوه که بر ضد چینی‌ها لظق کرده روی او اسید پاشیدند ولی اتفاقاً در آن وقت یکی از خود افراد چینی‌ها در جای او ایستاده بود که اسیدها ظرف اسید روی سر او ریخت و جعفری نجات یافت - شب بعد آیری بطرف او انداختند که لظق اهرامی بردست او ایجاد کرد و از آن پلاهم مضمون ماند

شعبان جعفری در شاهدوستی این اندازه متعصب است - روز فهم اسفند با آنکه یکی از بستگانش در حیابان کاخ لیر خورد و کشته شد و یکی از دوستان نزدیکش نیز بر اثر اسامیت سواره مجروح گردید و عودتی هم برندان افتاد که آرزوی نیست و هشتم مرداد در زندان بود و بیست سال حبس محکوم شده بود در احساسات او تزلزل ایجاد نشد و در دادگاه فرمانداری نظامی هم بر آبر او احساسات میکرد و زنده باه شاهنشاه می‌رفت. پس از مراجع اعلیحضرت همابولی از مسافرت کوتاه عراق و اینجا که آیه ورزشکاران برای آبر او احساسات و عرض لریک یککاح سلطنتی و حضور ملوکانه هر قیاب شدند شعبان جعفری با آنکه از ورزشکاران قدیمی بود با تقاضای سایر ورزشکاران یککاح سلطنتی گرفت و در جواب دوستان گفت : من راضی اندیشوم که حتی چند دقیقه هم مزاحم اوقات شاهنشاه باشم . هر قدر کاری که در راه مینماید و مقام سلطنت بکنیم و نظایه همومی ما ابراز نماید است عکس آلا شعبان جعفری را در آخر این شب مجلس عزای نشان میدهد، حضرت آیت‌الله کاشانی و آقایان فلسفی و عمیدی لوری و دکتر نصر نیز در عکس دیده میشوند.

باشگاه جعفری

س - حالا برویم سراغ باشگاهتان.

ج - بفرمایین. ولی بذارین اول یه شعر براتون بخونم، دربارهٔ ورزش.

س - حتماً بخوانید.

ج - طنزه! میگه:

شیره و تریاک عمر و مال را کم می کند

بنگ منگ و باده دفع غصه و غم می کند

می بخور با دوستان و از پی افیون مرو

چونکه افیون شخص را با چُرت همدم می کند

شخص بنگی در شب مهتاب بردارد چوگام

سایهٔ خود را ببیند، بی خرد رم می کند

شخص تریاکی بگیرد چون به کف گرزگران

پای منقل جنگ با سهراب ورستم می کند

جای اینها صبح ورزش کن که ورزش در عوض

سستی اعصاب را چون سنگ محکم می کند.

س - شاعرش کی هست؟

ج - مال سیدمصطفی فخرایی. یه نفر از همین ورزشکارای قدیم. بیت آخرش میگه دیگه:

لا اقل شعر تو فخر مردم بیعار را

از ره پند و نصیحت کم کم آدم می کند

س - دمتان گرم. با اجازه برگردیم سر صحبت خودمان. شاه بعد از ۲۸ مرداد باشگاه را

به شما هدیه داد، درست است؟

ج - نه باباجون، باشگاه رو به من هدیه نداد. به بانک ساختمانی دستور داد یه قطعه زمین از زمینای شهرداری رو به من بدن. باشگاه رم مردم پولشو دادن. سازمان برنامه هم برای ساختنش کمک کرد.

س - یعنی شاه پول همه باشگاه را نداد؟

ج - ای بابا، چه چیزایی به ما میگین خانوم...

س - این صحبت‌هایی است که همه پشت سر شما می‌کنند. حالا من هم دارم با شما در میان می‌گذارم تا شما جواب بدهید.

ج - منم همینو دارم میگم. میدونم. پیشتر از اینکه شما بگین خودم میدونستم مردم چی میگن. همین مردم شاه رو بی اعتبار کردن دیگه. این ملت که اینهمه شایعات درست کردن مملکتو به این روزگار رسوندن. وقتی میگن بنده ۲۷ میلیون دلار گرفتم فلان [کودتا] کردم، برای باشگاهم اونو میگن دیگه.

س - ۲۷ میلیون که اغراق است. اگر ۲۷ میلیون دلار گرفته بودید پول شاه را برای چه می‌خواستید؟ با همان پول می‌شد صد تا باشگاه ساخت!

ج - اگه ۲۷ میلیون دلار گرفته بودم که حالا تو آپارتمان انقدی زندگی نمیکردم که مثلاً یارو سی و هشت سالشه میاد تو رادیو میگه: «شعبون جعفری رو دیدم - - حالا اون فامیل اصلیمونم میگه - - شعبون بی‌مخو دیدم سوار تانک، دو تام هفت تیر دستش بود، اینو میزد، اونو میزد.» گوینده ازش میپرسه: «آقا، چند سالته؟» میگه: «سی و هشت سال!» آخه مرد حسابی، ۲۸ مرداد چهل و هشت نه سال پیش بوده، توکه سی و هشت سالته از کجا اون روزو دیدی؟ تو اونوقت هنوز از تو شیکم ننه‌تم بیرون نیومده بودی! نه، جداً اینو میگم.

بعدهشم مگه من جان وینم که دو تا هفت تیر دستم بود؟!

س - پس اگر پول نمی‌گرفتید چه قصدی داشتید؟ من دارم دنبال انگیزه و علت فعالیت‌های شما می‌گردم.

ج - من دوست داشتم.

س - همین، می‌خواهم ببینم چه چیزی را دوست داشتید؟

ج - من خاطرخواه و عاشق این ورزش باستانی بودم.

س - پس به ورزش علاقه داشتید؟

ج - به این ورزش علاقه داشتم، دنبال این ورزش بودم.

س - دنبال شاه برای چه بودید؟

ج - از اون اول گفتم که، این توده‌ایا ما رو انداختن توکار دیگه. همه اینا رو گفتیم که!

س - درست است. ولی می‌خواهم ببینم عشقتان به شاه باعث می‌شد این کارها را بکنید

یا منافع شخصی داشتید؟ اگر نان و آب تویش نبود چه بود؟ از شهرتش خوشتان می‌آمد؟

ج - نه، شاه رو راستی راستی دوست داشتم. الانم دوستش دارم. الانم به جا میشنم حرف

شاه رو میزنم، اصلاً دیوونه میشم.

س - بالاخره شاه در ارتباط با ساختن باشگاه به شما کمک کرد یا نکرد؟

ج - بله، اصلاً گذاشته بودم برات بگم خانوم. راجع به باشگاه فقط به دفعه اعلیحضرت

به من کمک کرد. اونم تزیینات تو باشگاهمو دستور داد درست کردن. اون اولم اعلیحضرت

پول باشگاهمو نداد. اعلیحضرت دستور داد زمینشو به من دادن که مال بانک ساختمانی

بود. همون بعد از ۲۸ مرداد، گفتم که اعلیحضرت گفت: «میخوای چیکار کنی؟» گفتم:

«یه باشگاه داشتم حالا ندارم، یه باشگاه میخوام.» گفت: «برو هر جا رو دلت میخواد

انتخاب کن.» خودم رفتم اونجا رو انتخاب کردم. به عرضشون رسوندم و اون زمینو به من

دادن. باشگاهشو مردم پول دادن ساختم. کمک شاهم سر این شد که یه سال ملک سعود

پادشاه عربستان از مکه میومد تهران، من یه طاق نصرت دم فرودگاه زدم یکی سر ۲۴ اسفند.

س - این قضیه کی بود؟

ج - والا تاریخش یادم نیست. همون وقتی که ملک سعود اومد ایران دیگه.^۲ رفتم یه شترم

بگیرم جلوش بکشم دیدم میشه ده هزار تومن. من که اونقد پول نداشتم. گفتم چیکار

کنم؟ رفتم میدون امین سلطان. یه حسین زاغی بود اونجا این شترای اسقاط رو میاورد

۱- در مصاحبه‌ای با دختر یکی از نیکوکاران و زمین‌داران شمال شهر تهران، مصاحبه شونده اظهار داشت که آجرهای ساختمان باشگاه توسط پدرش به جعفری هدیه شد. وی همچنین روزی که جعفری برای سپاسگزاری و به افتخار پدرش در باشگاه نوساخته گلریزان کرد را به خاطر داشت. از آن پس شخص یاد شده، به دلیل نداری که داشت و تا چند سال، بخشی از مخارج روضه‌خوانی‌های جعفری را می‌پرداخت. به خواسته خانواده نام این شخص محفوظ می‌ماند.

۲- ملک سعود روز ۱۷ مرداد سال ۱۳۳۴ وارد تهران شد.

میکشت گوشتشو به مردم میفروخت. من که اونقد پول نداشتم. گفتم چیکار کنم؟ این آدمای بی بضاعت گوشت شترو میبردن کوفته درست میکردن، شامی درست میکردن. ما رفتیم پیش حسین و گفتیم حسین ما یه شتر میخوایم و اینا. گفت یکی اونجا هست ولی باید یه جوری اینو تا اونجا ببری، این معلوم نیست زیاد بمونه... مثل اینکه داره میمیره.

س - مُردنی بود؟

ج - آره. [خنده] چند؟ اینور و اونور؟ خلاصه یه شتر اسقاط رو چارصد تومن ازش خریدیم. ده هزار تومن شتر بود، داد چارصد تومن. سیصد تومن بهش دادیم، صد تومنشم از ما نگرفت. خلاصه اومدیم... اومدیم و طاق شال انداختیم روش، قالیچه انداختیم روش و یه زنگوله گنده ام گردنش. آخه دیدیم پوستش آویزون شده تا اینجاش، والا جون شما! حالا چیه؟ یه اصغر دیوونه بود - آورده بودمش که اینو بپاد - تو محل جلو جلو میرفت و میگفت: «مواظب باش لغت نزنه، گاز نگیره!». [خنده] خلاصه بردیمش دم ۲۴ اسفند. خدایا مرزه شاه رو، دیدم توکالسکه اومد. من یهو جلوکالسکه رو نیگر داشتم و دو تا دسته گل بردم دادم و اعلیحضرتم فقط یه کلام به پادشاه سعودی گفت: «این پهلوون ماست.» بعد من پریدم پائین و شترو کشتیم. میدونین شترو چه جوری میکشن؟

س - نه، نمی دانم.

ج - با نیزه میزنن تو خرخرهش. بعد میفته زمین، اونوقت میکشش.

س - همینطور که شتر بخت برگشته ایستاده نیزه را به گلویش فرو می کنند؟

ج - آره، وقتی وایساده با نیزه میزننش. حالا این نیزه رو هی میزدن، پوستش پیر و کلفت بود دیگه، نمیرفت تو. ما دیدیم الان خراب میشیم، خیط میشیم. گفتم بچه ها بیاین شترو بکوبین زمین. خلاصه کشتیمش رفت. حالا یه چیز خوشمزه بگم: علوی مقدم منو صدا کرد. گفت: «شترو دونه ای چنده؟» گفتم: «دونه ای ده هزار تومن.» گفت: «اعلیحضرت از من پرسیدن شتر چنده؟ بهشون گفتم که قربان هفتاد هشتاد تومن!»

س - عجب؟

ج - ... حالا گوش بده! بین اعلیحضرت چی بهش جواب داده، خدایا مرزتیز بود! گفته: «بُرم نمیدن هفتاد تومن.» خودش بعداً برام گفت به قرآن. حالا من شترو خریده بودم سیصد تومن، راستو بهش گفتم. من دروغ نمیتونستم بگم. گفتم: «انقد خریدم و آوردم کشتم.»

بعد پادشاه سعودی که رفت یه روز ما رو خواستن. حمزه غوث سفیر عربستان سعودی بود. حمزه غوث به حساب یه کاردار داشت به نام سیدحسن، همه کاره‌ش بود، این ما رو خواست. رفتیم اونجا دیدیم عباس شاهنده، بیوک صابر، حسن عرب و چند تا از روزنامه‌نگارای دیگه همه اونجا وایسادن. دیدم اینا رو خواسته بودن یکی یه بسته بهشون میدادن. خانوم به جون شما، یه پاکت گذاشتن جلو ما، هرکاری کردن من گفتم: «ور نمیدارم.» گفت: «چرا؟» گفتم: «من نمیخوام. شاه من هر چی بخوام به من داده، من پول لازم ندارم.» گفت: «آخه بخشش ملکه!» گفتم: «قربونت برم، ملک با من چیکار داره؟ من اگه پول بخوام ملک خودم میده!» و رفتم.

س - می‌دانستید توی پاکت چه بود؟

ج - نمیدونستم چی توشه ولی نگرفتم. بعد از اینکه رفتم، یه چپی عکال و یه عبا و یه ساعت و یه دونه خنجر برام فرستادن. حمزه غوث گفت: «بیا همینجا بگیر.» حمزه غوثم تو باشگاه اومده بود. گفتم: «پس اجازه بدین من اینا رو بیوشم یه عکس با شما بگیرم.» وقتی پوشیدم دید از خودش عرب‌تر شدم. هیچی نشستیم و یه عکسی باهاش گرفتیم و رفتیم. یه روزنامه‌نگار بود به نام عباس فروتن و یه مجله‌م چاپ میکرد... اسمش چی بود؟ آشفته؟

س - آشفته؟ همان روزنامه‌ای که عماد عصار صاحب امتیازش بود؟

ج - بله. گمانم. این فروتن سردبیرش بود. یه روز اومد پیش من گفت: «آقای جعفری! این هاشم کرمونشاهی هفت هزار تومن پول منو خورده. من هرکاری میکنم هر دری میزنم فایده نداره، دادگستری‌ام رفتم. تو رو خدا اگه تو بهش بگی این پول منو میده.» ما فرستادیم دنبال هاشم. اومد و گفتم: «هاشم پول اینو بهش بده.» گفت: «آقای جعفری این آدم خیلی مادر ق...ست!» گفتم: «حالا هر چی که هست، بنده خدا نداره، پولشو بهش بده.» بالاخره پولو گرفتیم دادیم به این. بعد یه روز دیدیم عکس منو با همین حمزه غوث، نمیدونم از کجا گیر آورده بود، پشت مجله‌ش انداخته و نوشته: «عدالتخانه شعبان بی‌مخ. هرکسی چند سال تو دادگستری بدو، اینجا بره، اونجا بره، پولش وصول نشه، اگه بره پیش این، توی زیرزمینش یه دستگاه اقراربر داره کارشو فوری درست میکنه.» حالا اومده بود تو زیرزمین کله‌پاچم خورده بود پدرسگ! ا، بگو حیف محبتی که به تو کردیم مرتیکه!

حالا ما یه دستگاہ ضبط صوت داشتیم که همین فروتن اون دستگاہ رم دیده بود. ما این دستگاہ رو گذاشتیم سر یکی و رفتیم اونجا تو روزنامه‌ش، تو خیابون اکباتان اون بالا بود. رفتیم اونو وسط دفترش گذاشتیم و نوارشم راه انداختیم، روح انگیز توش خونده بود: قدرت شله! روح انگیز بنا کرد خوندن. خوندنش که تموم شد، من یقه شو گرفتم و کراوات مراواتشو کشیدم بردم از همون بالا پرتش کنم پائین. خیلی معذرت میخوام، گفتم: «فلان فلان شده، این جواب محبتائیه که من به تو کردم؟ این اقراریره؟ این چیه نوشتی این تو؟» گفت: «آقا، والا دست من نیست!» بهش گفتم: «ا مرتیکه همه کاره تویی...»

خلاصه، خوب حسابشو رسیدیم و رفتیم. اینم به حساب حکایت یکی از کسایی که ما کارشو رو برآه کرده بودیم. نه، آخه شما نیگاه کن! اومدیم کارشو درست کردیم، اونوقت ورداشته بود این چرت و پرتا رو نوشته بود.

س - شاید منظورش نیش زدن به دادگستری بوده!

ج - همون. نُب یه نیشم به ما زد دیگه! حالا مقصود، همه اینا رو گفتم برای این: اعلیحضرت قضیه پول نگرفتم رو شنفته بود. یه روزکه رفتیم با ورزشکارا شرفیاب شدیم خدمت اعلیحضرت، ایشون گفت: «باشگاهت تموم شد؟» گفتم: «قریان هنوز تموم نشده.» گفت: «چرا؟» گفتم: «ترئیناتش مونده.» گفت: «چون اون بسته رو از سفارت عربستان سعودی نگرفتی، دستور میدم ترئینات باشگاهتو بدن.» خدا بیامرزده، تیمور بختیارم اونجا وایساده بود، گفت: «فوری برو اونجا بین هر چقدر خرج داره براش درست کن.» که اومد اونجا و کارمونو راه انداخت. مام بالاخره هی ایراد میگرفتیم اینجاش همچینه، اونجاش همچینه... خیلی خرج کردیم تا درست شد.

س - تیمور بختیار دستور شاه را اجرا کرد؟

ج - بله، خیلی به شاه نزدیک بود. خودشم یه مدتی رئیس افتخاری باشگاه شد.

س - ولی بعد مورد غضب شاه قرار گرفت. ۲ می دانید چرا؟

ج - برای همون اصلاحات ارضی دیگه. ما که اونوقت خبر نداشتیم. یه وقت شنفتم که

۱- قدرت شله: روح انگیز که نام اصلی اش قدرت بود، به خاطر کوتاه بودن یکی از پاهایش هنگام راه رفتن می لنگید و لقب شله کنایه از شل بودن را به این جهت به او داده‌اند.

۲- سپهبد تیمور بختیار روز ۲۴ اسفند ۱۳۳۹ برکنار شد و سرلشکر حسن پاکروان جانشین وی گردید. بختیار روز ۵ بهمن ۱۳۴۰ به رم رفت.

گفتن بختیار رفته سوئیس. تا حتی وقتی از ایران رفت بیرون و گفتن تو سوئیس، من رفتم سوئیس یه بسته نقل و گیوه و این چیزا برده بودم بهش بدم دیدم نیستش گذاشتم دم در اتاقش و رفتم. دیگه من ندیدمش. ولی وقتی برگشتم ایران، نمیدونم اینوگفتم یا نگفتم؟

س - جریان وقتی از سوئیس برگشتید را؟ نه نگفتید! داستان چه بود؟

ج - وقتی اومدم ایران ریختن تو باشگاه من. یه روز نشسته بودم دیدم از سازمان امنیت اون سرهنگ چی بود خدایا؟ ... یه موقع همکلاس خود منم بود؟ ... سرهنگ افضلی، این اومد اونجا. غروب بود، من خواستم سوار شم برم. گفت: «بیا توکارت دارم.» رفتم تو دفتر نشستیم. گفت: «یه دقیقه صبر کن چند تا میخوان بیان ببینت.» نشستیم و دیدم یه تیمساری اومد با چند تا سرهنگ و دو تا ماشین مسلح و اینا. ماشینا رفتن دور باشگاه رو گرفتن و خدمت شما عرض کنم که، بعد تیمساره اومد تو و درو بست. گفتم: «با من چیکار دارین؟ این مأمورا چی میخوان؟» گفتش: «هفت تیر قاچاق داری؟» گفتم: «والا یه هفت تیر دارم که اعلیحضرتم میدونه با اجازه ایشون گرفتم. یه هفت تیر قاچاقم دارم که اینجا نیست. جای دیگه ست.» جداً داشتم ولی جای دیگه بود. گفت: «حُب ما میخوایم اینجاها رو ببینیم.» گفتم: «من نمیدارم!» یه خُرده گرت گیری کرد و بعد همون سرهنگه به من گفت: «جعفری، شما اجازه بده بذار نیگا کنن! بیخود اسباب زحمت درست نکن!» گفتم: «باشه برو نیگا کن!» بعد من دیدم لای کتابا رو میگردن و اینا، هی اون زیر، دفترا رو باز کردن و کاغذا رو میخونن. گفتم: «هفت تیر که لای اون نمیره تیمسارا! عقب چی میگردی؟» هیچی خلاصه، گشتن و چیزی پیدا نکردن. گفتم: «من اون بالا کتابخونه دارم، موزه دارم، اونورم دفتر دارم، میخواین اونجاها رم نیگا کنین هیچ اشکالی نداره.» گفت: «نه، همینقد کافیه!» بعد که اینا رفتن ما فهمیدیم که اینا فکر کردن من رفتم با تیمور بختیار اونجا ساختم مثلاً یه کودتایی چیزی راه بندازیم، یه همچی چیزی. بعداً خودشون به من گفتن. این که شد من خیلی ناراحت شدم، چون ریخته بودن تو باشگاه و همه شهرم فهمیده بودن. بچه هام داشتن ورزش میکردن، موقع ورزش بود. آهان یه روز که خدمت اعلیحضرت شرفیاب شدم گفتم: «قربان، اینا ریختن تو باشگاه من و این جور شد و این جور شد و از این صحبتا.» شاه گفت: «حالا که طوری نشده!» من فکرم افتاد نکنه خود شاه... آخه حتماً به عرض ایشونم رسونده بودن دیگه. گفته بود: «برین ببینن چیه!» چون شاه با بختیار خیلی بد بود.

بله، شاه یه فکری کرد و -- خدایا مرز دوش شاه رو، وقتی حرف میزد مکث میکرد -- گفت: «حالا که طوری نشده.» گفتم: «قربان، تیمسار [منصور] اردوبادی...» -- الان مرده خدارحمتش کنه -- «..ایشون ۲۸ مرداد خیلی زحمت کشید. تا حتی سوارا رو از سنگسر آورد و چه کرد و چه کار کرد. ولی رئیس ستاد و دستگاه باهاش بد بودن. میان روز اول دو سه تا صندوق آلبیمو میبرن درِ خونه‌ش، بعد میریزن تو خونه‌ش و زیر اون صندوقا تمام اعلامیه‌های مضره و توده‌ای و نمیدونم چی چی... پیدا میکنن و اردوبادی رو میگیرنش!» شاه سرشو تکون دادگفت: «تو اینا رو میدونی؟» خود شاه به من گفت، جون شما. گفتم: «قربون، اینا چیزایه که ما فهمیدیم...»

س -- منظورتان از این صحبت چه بود؟ چرا این ماجرا را برای شاه تعریف کردید؟
ج -- آهان، برای این گفتم که وقتی اینا ریختن تو باشگاه من، اگه خود اینا یه چیزی میداشتن اونجا تکلیف من چی بود؟
س -- جداً؟ انگار شاه گاهی اوقات با شما خوب تا نکرده!

ج -- هر قدرم با من بد کرده باشه ولی من دوستش داشتم و دارم. اینو شما باید بدونی که چرا ما شاه دوست شدیم. اولاً اون قدیما که ما سر سفره مینشستیم، بابا ننه‌مون، وقتی میخواستیم غذا رو شروع کنیم اول علما رو دعا میکردن، جداً، بعد شاه رو دعا میکردن. حالا اون سفره هر چی بود، بود دیگه! درسته سر یه ذره گوشت دعوا میکردیم. ولی یه چیزایی داشتیم که برای ما ورزشکارای جنوب شهر یه اصلیت بود: مثلاً خدا، شاه، میهن، شاهنامه و فردوسی. وقتی بزرگ میشدیم اینا تو زندگیمون بود، از بچگی تو مون ساخته شده بود. از همون بچگی شاه تو کله ما بود، تو کله ننه بابامون و تو زندگی ما بود. صحبت این نبود که مثلاً من پیام شاه رو دوست داشته باشم واسه خاطر اینکه کسی چیزی به من بده یا من دنبال چیزی برم. نه، جداً میگم. این از این. دوماً من شاه رو دوستش داشتم چون میدونستم اون تقصیرکار نبود. اون دور و وریاش تقصیرکار بودن. اونا حرفشو گوش نمیکردن. خود منم، دور و ورم یه عده از همینا بودن دیگه. منتهاش من اینا رو می‌پاییدم، حواسم جمع بود، شاه خدایا مرز نه!

س -- ارتباط شما با دستگاه چگونه بود؟

ج -- چرا، با دستگاه در ارتباط بودم. من دیگه او دم رفتم یه باشگاه درست کردم. چون

مردم راغب بودن. پولشم بیشتر به عده مردم دادن و اونجا رو درست کردن. خُب اونموقع ۲۱ میلیون تومن خرجش شد. بله هما خانوم، من سی و پنج سال آزرگار از پونزه نفر بردم جلو شاه تو امجدیه برای ورزش باستانی، بعدم که [استادیوم] آریامهر درست شد رسوندمشون به هزار و هشتصد نفر برای تاجگذاری و جشنای دوهزار و پونصد سال پادشاهی. (عکس های شماره ۱۱/۱، ۱۱/۲، ۱۱/۳ و ۱۱/۴) یعنی هر سال هی زیاد و زیادتر میکردم. هر سالم خود من بودم، اونم باکیا، با یه مشت بچه های کشتارگاه، سیلو، شرکت واحد، دخانیات. میدونین؟ اداره کردن این آدمای خیلی سخت بود. من تا میخواستم اینا رو جمع کنم پیرم در میومد. باید مثلاً دو تا از این زورخونه بیان، دو تا از دروازه غار، دو تا از میدون اینور بیان، دو تا از خیابون ری بیان تا اینا رو جمع کنم. مثل آموزشگاه شهربانی و گارد شاهنشاهی نبودن که برنامه داشتن و تو جای خودشون و تو ارتش کاراشونو میکردن. من خیلی برام سخت بود. با همه این حرفا برنامه مون از همه م بهتر میشد.

س - ولی یک فرق اساسی وجود داشت: این ورزشکارهایی که شما جمع می کردید و برای ۴ آبان به آنها ورزش باستانی یاد می دادید، در قالب تعریفهای پهلوانی قدیم نمی گنجیدند. یعنی مثل پوریای ولی نبودند. پهلوانهای قدیم جور دیگری بودند، درست؟
ج - چرا خانوم بودن، همون مرامو داشتن. گود زورخونه اصولاً مال پوریای ولی بود دیگه. گود زورخونه همیشه مکتب حضرت علی بوده و جای پهلوونی.

س - بله. ولی مگر نه اینکه این بر و بچه ها چاقوکشی و از این کارها می کردند؟ این دو تا که با هم نمی خوانند؟!

ج - آخه یه چیزی هست، اشتباه نکنین! کسی که ورزش باستانی میکرد چیز دیگه ای بود، اونکه چاقوکش نبود که!

س - باستانی کارهای شما چاقوکشی نمی کردند؟

ج - نخیر. چاقوکشی مال تو محلیا بود. حالا شاید یکی دو تا از این تو محلیا قاطی باستانی کارا بودن. ولی اصولاً اینا نبودن. همیشه خانوم، هرکی میگه حرف بیخود میزنه. تو محلیا خودشون بچه های گردن کلفت داشتن، بچه های پررو داشتن، هرکه پرروتر بود شلوغ تر بود.

س - پس این تو محله ایها همانهایی هستن که بهشان می گفتند «دار و دسته»؟ مثل دار و

دسته جعفری یا دار و دسته طیب؟

ج - بله. این تو محلیا جور دیگه‌ای بودن، باستانی کارا چیز دیگه‌ای بودن. باستانی کار سرش فقط تو ورزش بود، تو محلیا نه. دار و دسته ما همه باستانی کار بودن اهل شلوغ کاری ام نبودن.

س - پس ما داریم از دو گروه متفاوت صحبت می‌کنیم.

ج - بله خانوم. این کشتی پهلوانی بیشتر مال قدیما بود.

س - یک دوره شاه به پهلوانان کشتی بازوبند پهلوانی می‌داد و پانصد تومان هم حق سفره. چه کسانی غیر از عباس زندی،^۱ سروان ابوالقاسم سخدری، مصطفی طوسی، وفادار خراسانی، عباس حریری و غلامرضا تختی بازوبندگرفتند؟ این آدمها را شما معرفی می‌کردید تا شاه به آنها بازوبند پهلوانی بدهد؟

ج - اینا مال دوره سرپرستی من نبودن. من وقتی سرپرست شدم اینا بازوبنداشونو گرفته بودن. یه روزم تو کاخ مرمرجو خود شاه کشتی گذاشتن که تختی و زندی با هم کشتی گرفتن که براتون تعریف کردم. یه دفعه من تو امجدیه گذاشتم و اینا. بعد ورزشکارا رو میاوردن همون بالا اعلیحضرت بهشون بازوبند میبست. (عکس شماره ۱۷/۵)

س - از وقتی که شما سرپرست شدید کسی را معرفی کردید که شاه به او بازوبند بدهد؟

ج - نخیر. این رسم به اون صورت تشریفاتی نبود، از اولم بود. اونوقت که اعلیحضرت فرمان دادن و من شدم سرپرست این کار، کشتی پهلوانی رو از نو آوردم رو کار.

س - جایی خواندم که آخرین کشتی پهلوانی کشتی مصطفی طوسی بوده!

ج - زمان مصطفی طوسی کشتی پهلوانی رو تو میدون میگرفتن. اولین کشتی پهلوانی تو کالج امریکایا بود، همونجا که بعداً شد مدرسه البرز. اینا میومدن اونجا کشتی پهلوانی میگرفتن. همین خسرو که کشتنش اونجا کشتی پهلوانی گرفته بود و ممد سرپلی روانداخت، اون مهدی قصاب روانداخت، کشتی گیر خوبی شد ولی خُب بعد آدم ناجوری شد و بر و بچه‌ها کشتنش. بله، گاهی توشون یه آدمای ناجورم پیدا میشدن که اسم پهلوانی و ورزش باستانی رو خراب میکردن. بیشترا پهلوان یزدی بود، اکبر خراسانی بود، سیدحسن رزاز بود،

حاج‌مهم‌صادق [بلورفروش] بود و اینا، عکسای همه شونم ردیف دارم.^۲ اینا همینجور اومدن

۱- روز ۴ آبان ۱۳۲۸ بازوبند پهلوانی توسط شاه به عباس زندی اعطا شد.
۲- ر.ک. به بخش «واژه نامه زورخانه و ورزش باستانی» صص ۴۴۳-۴۷۰

تا رسید به بچه‌های کشتی آزاد.

قدیما تو گود زورخونه کشتی میگرفتن، تو زمین نبود. اونوقت کف این گودم بُته میریختن روشم خاک رُس که وقتی با کُنده میخورن زمین کُنده‌هاشون زخم نشه. بعد چون دیگه توزورخونه جا نبود کشتی رو آوردن تو میدون. یواش یواش دیگه میدون رسم شد. اول اعلام میکردن میگفتن فلانی میخواد کشتی بگیره، یا خود کشتی گیر اعلام میکرد هر کسی میخواد کشتی بگیره من باهاش میگیرم. مثلاً یه دفعه اعلام کردن میخوان اسماعیل کچل [قربانی] رو برن میدون، عکسشو دارم! بعد اون عباس حریری پیدا شد با اسماعیل کچل کشتی گرفت. عباس حریری ام به بچه دانشگاهی بود که برای رتبه افسری میرفت. پهلوان اسماعیلیم خیلی گنده بودها، خیلی! خانوم، برای این کشتی از تو میدون طاق نصرت بستن تا تو ایامجدیه. میدونستن که اسماعیل این عباسو میخوره. هیکلی بود، یه چیزی بود، چند تارم زده بود زمین. طاق نصرت بستن و چه میدونم گاو و گوسفند گرفتن و فلان و این صحبتا. تمام این میدون امجدیه رو یه قسمتی دانشگاهیا گرفته بودن باقیشو همه میدونیا. حالا این بچه میدونیا داد میزدن و فحش میدادن: «کل اسمال بزنش، فلانش کن بیسارش کن!» حرفای مزخرف. این بدبخت اومد تو میدون، اصلاً آدم نمیتونه باورکنه، از اونجایی که خدا میخواد، این اسماعیلو گرفت، یهو تو شاخش رفت، تو شاخ کشتی پهلوانی و اسماعیلو زد زمین. خانوم، صدا از این دیوار در نیومد. بعد یه دفعه خود میدونیا – اونوقتا یه دستمال ابریشمی ام تو جیبشون میذاشتن – شروع کردن به داد زدن: «آی کل اسمال، بذار تو دستمال!» بعد یه عدهم، آخه بچه میدون بودن دیگه، خیلی معذرت میخوام، میبخشین: «یه پاتو گذاشتی اینور میدون، یه پاتو اونور میدون، روی تو میدون.» کل اسمال بیچاره ام بسکی مردم داد زدن و فحش دادن، رفت اون پشت لباساشو پوشید و در رفت. رفتن این طاق نصرتا و گاو و گوسفندا رو جمع کردن و فحش دادن و... بساطی بود.

س – ورزشکارهایی که به باشگاه جعفری می آمدند و برای شما کار می کردند را چطور انتخاب می کردید؟ هرکسی از در می آمد تو که راهش نمی دادید؟

ج – ما همه رو راه میدادیم ولی اونایی که باید لخت میشدن تیپ سوایی بودن. چون اونجا مرکز توریستی بود، یا مهمونای دولت میومدن، یا وزیر، شاهی، فلانی، ما یه عده ورزشکار

درست کرده بودیم شریک‌کار بودن، ورزشکار خوب و آماده. (عکس‌های شماره ۱۱/۶، ۱۱/۷، ۱۱/۸، ۱۱/۹، ۱۱/۱۰) اونوقت دو دسته هم برای عصر داشتیم از دانشجویا و بچه جوونا. اونوقت اینا رو درست میکردیم هرکدوم خوبتر میشدن میذاشتیم تنگ اون ورزشکارا. این کارا رو میکردیم.

س - شما تحت نظر تربیت بدنی بودید؟

ج - بودیم ولی خودمونم مستقل بودیم.

س - برای گرداندن باشگاه پول از کجا می‌آوردید؟

ج - خُب تربیت بدنی یه کمکی میکرد، البته نه به اون صورت. تربیت بدنی اولش ماهی پنج‌هزار تومن میداد، بعد کرد نه‌هزار تومن. بعد هزار تومنم فرهنگیا، از طرف فرهنگ میدادن که چند تا ورزشکاراشون اونجا اسم نوشته بودن، از آتیش‌نشانی ورزشکاراشونو میفرستادن اونجا هزار تومن اونجا به ما میدادن. این کل پولیه که به ما میدادن. بعد من اموراتم از اون توریستا درمیومد، آخه باشگاه ماهی سی چل هزار تومن خرج داشت. اول از توریستا پول نمیگرفتم. بعد یه نفر از خودِ همینا که توریست میاورد گفت: «آقای جعفری، از اینا ده تومن برای شما، ده تومن برای موزه مردم‌شناسی، ده تومن واسه جواهرات سلطنتی، ده تومن واسه کاخ گلستان، رو هم چل تومن از اینا میگیرن میارنشون اینجاها رو نشونشون میدن.» گفتم: «والا ده تومن منوکه نمیدن!» گفت: «خُب تقاضا کن باید مال تو رم بدن. دارن میگیرن.» کانون جهانگردی [سازمان جلب سیاحان] میگرفت. که مام اومدیم به اون یارو گفتیم: «بابا پنج تومنشو بخور پنج تومنشو بده ما دیگه!» هیچی.

س - آنوقت این درآمد کافی بود؟

ج - بله توریست خوب پول میده. اصلاً اضافه بر سازمان میاوردیم. آخه روزی سه تا اتوبوس توریست میومد. شما حساب کن، مثلاً هر اتوبوسی پنجاه نفر توشه، پنجاه تا ده تومن، پنجاه تا ده تومن، پنجاه تا ده تومن. اینه که دیگه احتیاج نداشتیم. (عکس‌های شماره ۱۱/۱۱، ۱۱/۱۲، ۱۱/۱۳، ۱۱/۱۴، ۱۱/۱۵، ۱۱/۱۶) دور و وریامونم همه رو سیراب میکردیم. منم هر چی گیر میاوردم به دور و وریام میرسیدم.

س - خودتان هم برای توریست‌ها ورزش می‌کردید؟

ج - بله. تو همه این سالا، هر روزم برنامه داشتیم. دستای من همونجا خراب شد.

س - دستهایتان چه شده‌اند؟

ج - تاندونای [Tendon] جفت دستام و سرشونه‌هام پاره شدن و دستام از اینجا بالاتر نمیرن. [سعی میکند انگشتانش را به دهان برساند، تا نیمه راه بیشتر نمی‌روند.]

س - با عمل جراحی درست شدنی نیستند؟

ج - نه خانوم، از بین رفته دیگه! آگه وقتی جوون بودیم میدونستیم، اون میل و کباده‌های سنگینو نمیگرفتیم.

س - آن میل‌های معروف؟ راستی وزنشان چقدر بود؟

ج - جفتش شصت کیلو بود، هرکدوم سی کیلو.

س - قبل از اینکه سهمیه توریست‌ها را به شما بدهند چطور؟ آنوقت خرجتان از کجا تأمین می‌شد؟

ج - از رفقا. مثلاً عضویت میگرفتیم. باشگاهم عضو داشت. چند هزار عضو داشت و این عضوهای من کمک میکردن، باور کن. البته بیشترش پول نمیگرفتم. نداشتن که بگیرم. آخه بین یاروکه پول داشت میرفت گردش نمیومد ورزش. بعد بی پول میومدن ورزش. سرگردن و ایساده بودن بیکار، میومدن میگفتن چار تا شنا بریم، چار تا میل بگیریم یا چار تا دمبل بزنیم.

س - بازاری‌ها هم کمک می‌کردند؟

ج - البته دوره مصدق چرا. وقتی من با مصدق بودم بازاریا و جبهه ملیا کمک میکردن. مصدق که رفت و ما رفتیم طرف شاه خدایا مرز دیگه نه!

س - دوره مصدق که شما باشگاه نداشتید؟ آن زورخانه قبلی را داشتید درست؟ باشگاه جعفری مال بعد از ۲۸ مرداد است. حتماً به خودتان شخصاً می‌دادند؟

ج - بله، حُب منو میشناختن که به زورخونه و باشگاه کمک میکردن دیگه! مثلاً گاهی وقتا وضعم خراب میشد، گلریزون راه میداختم. اونام پول خوب میدادن، مردم خودشونم کمک میکردن دیگه. حُب اونا چیزی نبود، درست میشد. چون ما قانع بودیم.

س - برگردیم به بودجه باشگاه. سهمیه‌ای یا بودجه‌ای از دربار داشتید؟

ج - به جون شما، صنار. همه خیال میکردن این ۴ آبان که ما جلو شاه درست میکنیم، مثلاً شاه یه چیزی به ما میده.

س - بله، همه ما اینجور فکر می کردیم یا اینطور نشان می دادند که خرج شما را دربار می داد.

ج - بله. خُب اونم داستانی داره که همه رو براتون یکی یکی میگم. صلاحه همه اینا رو من بگم و شما بنویسین.

س - من دنبال جواب سؤالهایی هستم که در ذهن خوانندگان این کتاب هست. مردم حساب می کنند آن باشگاه مثلاً سالی یک میلیون خرجش بود. این یک میلیون از کجا می آمد؟ سازمان امنیت می داد؟ دولت می داد؟ دربار می داد؟

ج - اصلاً به جون شما، نه صنار سازمان امنیت به من داده، نه صنار دربار. خوب شد اینا رو پرسیدین. ۴ آبان که میشد، من برای تولد اعلیحضرت برنامه درست میکردم، سه ماه آزرگاره، سه ماه و نیم آزرگار زحمت میکشیدم. رُسم کشیده میشد تا دونه دونه این بچه های جنوب شهر و میبردم تو امجدیه تو اون زمین چمن تمرین میدادم. اونوقت اینا یکیشون مال مثلاً دروازه غار بود، یکی مال خیابان ری بود، یکیشون مال دم نمیدونم شمرون بود، مال زورخونه ها بودن، مال چه میدونم چیت سازی، سیلو، شرکت واحد، دخانیات، کشتارگاه، فلان و اینا بودن. همه این چارصد پونصد نفر تا هزار و دویست نفر آدمو جمع میکردم. همه میومدن اونجا، صنارم از من نمیخواستن به عشق شاه، همشونم شاه رو دوست داشتن. میومدن اونجا ورزش میکردن تمرین میکردن که مثلاً روز ۴ آبان داریم میریم جلو شاه. تازه وقتی میومدم میرفتم جلو شاه خدایا مرز، صنارم به من نمیدادن. تا حتی یه روز بعد از ۴ آبان که برنامه خیلی ام خوب و قشنگ شد به تیمسار [سرلشکر علی] حجت گفتم: «تیمسار، من اینا رو روز ۴ آبان ناهار میدم به خرج شما.» برگشت گفت: «بابا، بودجه نداریم.» گفتم: «یه ناهار دادن به پونصد شیشصد نفر یا هزار نفر آدم که بودجه ای نمیخواه!» نمیداد. تا حتی صنارم به من نمیدادن. ولی این ورزشکارا فکر میکردن که من میام میرم اون بالا یه عکس مولا و یه قرآن به اعلیحضرت میدم تو جایگاه همونجا مثلاً یه چک دویست هزار تومنی یواشکی به من میدن. در صورتیکه من دهشی [دهشاهی] نمیگرفتم.

س - ورزشکارهای خودتان اینطوری فکر می کردند؟

ج - بله! خود بچه ها پیش خودشون فکر می کردن. بعد این آخر سریا دیگه فهمیدن. فهمیدن که چیزی به من نمیدن. چیزی نمیدادن خانوم، میخوردنش. یادمه تاجگذاری اعلیحضرت بود.

من به دمونستراسیون راه انداختم. خیلیا میخواستن دمونستراسیون راه بندازن قبول نکردن. آشوریا [آسوری‌ها] بودن و ما بودیم و هنرمندا. هنرمندا اونروز تصمیم گرفته بودن که بیان به حساب ماشین راه بندازن و اعلیحضرتو استقبال کنن که اومدن و وسطشم رفتن، همین. حالا ما چه دم و دستگاهی راه انداختیم... اومدم شیرگرفتم کردم توقفس. اون هامازاسب رو بستم به اون قفس شیره. اومدم دو تا فیل گرفتم، دادم روش از این چیزا درست کردن و مرشدو نشوندم توش. سی تا جیب گرفتم توش مرشد نشوندم. جلو هر جیبی سی تا ورزشکار راه میرفتن و ورزش میکردن. خلاصه دادم به دمونستراسیون عالی درست کردن. بعدکه من خدمت اعلیحضرت رسیدم، گفتم: «من فیلم رو دیدم عجب چیز قشنگی راه انداخته بودی. چقدر خرج شده بود؟» گفتم: «قربان، بالاخره رفقا مون خرجشو دادن!» اصلاً مردم به من خیلی علاقه داشتن، چه این محلیا چه بقیه... شاه که میومد یهو ده بیست تا اتوبوس خبر میکردهم پُر میکردهم میرفتیم جلو شاه. اونروزم بچه‌ها هرکدوم یکی به جیب واسمون آوردن و خرجشم همینا دادن. لباسام مال خودشون بود. گفتم: «ا، مگه چیزی نگرفتی؟» گفتم: «نه!» حالا نگو دویست و پنجاه هزار تومن واسه من گذاشته بودن کنار، به من نداده بودن...

س - چه کسانی نداده بودند؟

ج - ...اگه شاه اون سؤال رو نمیکرد منکه نمیدونستم جریان چیه! گفتم: «قربان صنار به من ندادن!» یهو دیدم اعلیحضرت دیگه حرف نزد. فهمیدم به چیزی هست. گفتم: «قرار بود تورو ببینن.» گفتم: «ندیدن قربان!» بعد دیدم فردا صبح هویدا هول شد و منو صدا کرد. خدا بیامرز دش هویدا رو، آدم شوخی بود، آدم درستی بود. وقتی رفتم تو اتاقش گفتم: «حالا شکایت منو به اعلیحضرت میکنی؟» بعد به حساب یه کمی با ما شوخی کرد و یه چک بهمون داد و اینا گفت که: «این مال روز تاجگذاریه!» گفتم: «تاجگذاری؟ چند ماه ازش میگذره قربان.»

س - گاهی اوقات بهتان پول نمی دادند، ولی گاهی مثل این بارکه می دادند، پولها را بین بچه‌ها پخش می کردید؟

ج - میگم جون شما، صنار نمیدادن.

س - می دانم. مثلاً حالا این چکی که هویدا داد را با بچه‌ها تقسیم کردید؟

ج - من اصلاً زندگی‌م مال بچه‌ها و رفقایم بود.

س - پس چرا بهتان بدبین شده بودند؟

ج - چون باورشون نمیشد از اینا چیزی نمی‌سازد. خُب من خودم شیکم سیر بود، دور و ورای منم احتیاجی نداشتم. هیچوقت نمی‌ومدن چیزی به ما بگن. ولی من خودم برای بچه‌ها چیز می‌گرفتم می‌فرستادم بهشون میدادن. بهشون کمک می‌کردم، یه جوری سیبیلشونو چرب می‌کردم، چون یه عده‌ای ام راستی راستی نداشتم. اینام بیخودی دور من جمع نمیشدن. آخه من ۴ آبان یه موقع مثلاً به قاعده هزار و هشتصد تا آدم می‌آوردم جلوشاه ورزش کنن، یه وقتی بیست تا سی تا مرشد می‌بردم اونجا، بالاخره باید یه پولی به اینا بدم و یه چیزی براشون جور کنم و کارشونو راه بندازم دیگه! درست؟ ولی گاهی از اینور و اونور میشنیدم که باورشون نمیشد. آخه کی باورش میشد که اونا باورشون بشه؟!

س - بله درست است!

ج - خانوم باورکن، سی و پنج سال سر این ورزش باستانی پیر من دراومد تا یواش یواش این ورزشو آوردم بالا. حقوق تو زورخونه‌ها ماهی پنجاه تومن بود، زمان من به پونصد تومن رسید.

س - منظورتان از حقوق توی زورخانه‌ها چیست؟ چه کسی حقوق می‌گرفت؟ من که شنیده‌ام ورزشکارها برای آمدن به زورخانه باید پول هم می‌پرداختند؟

ج - به ورزشکارا که حقوق نمیدادن. این پونصد تومن میدادن به صاحب زورخونه که چراغ اونجا رو روشن نیگر داره. ورزشکارام که میرفتن تو زورخونه‌ها ورزش می‌کردن، به غیر از تو باشگاه من، همه پول میداشتند سَر دم؛ جلو مرشد یه کاسه‌ای بودش که پول رو میریختن تو اون. اونجایی که مرشد میشینه رو میگن سَر دم. ورزشکاری که میرفت لخت میشد ورزش می‌کرد وقتی میخواست بره پول میداشتش سَر دم حق اینکه «من اوادم اینجا ورزش کردم و شما منو پذیرایی کردین، لُنگ دادین، برام زحمت کشیدین، ضرب گرفتین و اینا» و میرفتن. ولی همه زورخونه‌ها انقد توان نداشتم که مثلاً آگه یه مرتبه لازم بشه و به ما دستور بدن: «ده تا ورزشکار بفرستین بیان برای ۴ آبان یا جشنای دیگه»، اینا بتونن بفرستن. به این زورخونه‌ها کمک کردم که اینا هرکدوم ماهی پونصد تومن می‌گرفتن که بتونن ورزشکار بفرستن.

س - ورزشکار را کجا می فرستادند؟ می فرستادند باشگاه جعفری برای نمایشهای شما؟
ج - نخیر برای ۴ آبان.

س - این پانصد تومان را کدام سازمان می پرداخت؟

ج - از طرف سازمان تربیت بدنی به زورخونه‌ها میدادن، ورزشکارا پول نمیگرفتن، همه خودشون کارگر و کاسب بودن، میرفتن سرکار احتیاجی نداشتن از من بگیرن یا چیزی بخوان. البته تربیت بدنی ام همیشه نمیداد. ولی پاری وقتا این بودجه رو براشون تعیین میکرد. ما اون ورزشکارا رو میاوردیم و میبردیم برای ۴ آبان تمرین میدادیم. چقدر؟ سه ماه، چار ماه میاوردیم تمرین میدادیم. بله خانوم من خدمت میکردم، تو شهرستانا زورخونه‌ها رو از نو مرتب کردم. همین آخرسریا که از مملکت اومدم بیرون، میگفتن ماهی سیصد هزار تومن از دولت حقوق میگرفته. این سیصد هزار تومن بعد از دو سال که ما دویدیم واسه اون کمیته‌ای که واسه ورزش باستانی درست کردیم گرفتیم، کمیته‌م یه عده بودن، اینا رو گفتم؟
س - نه نگفتید، کدام کمیته؟

ج - «کمیته ورزش باستانی» حبیب بلور بود، حبیبی بود، زندی بود، اینا همه بودن، منم سرپرست بودم. ما یه کمیته درست کردیم، این سیصد هزار تومن پولو گذاشتیم تو حساب اون کمیته که باهاش زورخونه‌ها رو تعمیر کنیم و ورزش باستانی رو توسعه بدیم. ما داشتیم کار خودمونو می کردیم، که انقلاب شد، پولام همونجا تو حساب موند.

س - یعنی یک بار سیصد هزار تومان گرفتید یا ماهی؟

ج - نخیر خانوم، یه بار. دوره خدایا مرز هویدام نشد. هویدا دو سال منو دُوند و نکرد. اون دور و وریش نمیکردن، همشون مخالف بودن. بعد جمشید آموزگار که اومد روکار، حقوق باشگاه منو پنج [هزار] تومن بود، کرد نه [هزار] تومن.^۱ بعدش شد پونزه [هزار] تومن. فقط دو ماه پونزه [هزار] تومن گرفتیم که انقلاب شد. جمشید آموزگار که شد نخست وزیر رفتم پیشش گفتم: «آقا این پرونده من اینجاست، من یه کمیته تشکیل دادم، دارم یه کارایی می کنم...» و از این صحبتا «...اعلیحضرت فرمانی برای من صادر کردن.» گفتش که: «من درست میکنم.» رفت و بعد از چند روزی منو خواستن و گفتن: «چون آخر ساله بودجه

۱- ۱۶ مرداد ۱۳۵۶ جمشید آموزگار وزیر مشاور و دبیرکل حزب رستاخیز ایران به نخست‌وزیری برگزیده شد و تا ۴ شهریور ۱۳۵۷ عهده‌دار این مقام بود.

نداریم، امسال سیصد هزار تومن بهت میدیم سال دیگه می‌کنیم سه میلیون تومن که بری تمام شهرستانها زورخونه‌ها رو درست کنی.»

س - این حدود یکسال قبل از انقلاب است؟

ج - بله دیگه، که جمشید آموزگار اومد روکار، بعدش شریف امامی اومد، بعدشم [ارتشبد غلامرضا] از هاری اومد. بعد ما رفتیم اون کمیته رو تشکیل دادیم و مدیرای زورخونه‌ها رو خواستیم و گفتیم: «آقایون این اسم ورزشخونه رو وردارین بذارین زورخونه. همون مثل قدیم اسمش زورخونه باشه بهتر از این ورزشخونه‌ست. تقریباً ما بیست [هزار] تومن از این پولا رو دادیم یکی یه چیزی به اینا که برن تابلوهاشونو عوض کنن...»

س - ورزشگاه‌های شهرستانها؟

ج - نه مال تهران... برن تابلوهاشونو عوض کنن بذارن زورخونه. حالا یواش یواش به شهرستانا میرسیدیم. البته من گاهی وقتی به شهرستانا میرفتم کار زورخونه‌هاشونو جور می‌کردم، گلریزون راه مینداختم. اینست که اینا رفتن این کارا رو کردن. در عین حال یهو انقلاب شد، ما از مملکت زدیم بیرون. این روزنامه‌ها و رداشتن نوشتن که شعبان جعفری ماهی سیصد هزار تومن از دولت حقوق میگرفته، در صورتیکه این سیصد هزار تومن مال اون کمیته بوده که داده بودن ما این زورخونه‌ها رو درست کنیم، خیلشم دست نخورده موند.

س - از اعضای کمیته غیر از بلور و حبیبی و زندی کس دیگری یادتان هست؟

ج - بلور بود، خدایا مرزدش؛ عباس زندی بود؛ عباس حریری بود، که پهلون بود؛ مصطفی گرایلی بود، مال تربیت بدنی بود که از اونجا آورده بودیمش بشینه نظارت بکنه؛ خدا بیامرز یکی بود به نام سعادت‌ی که مُرد، اونم کشتی گیر بود. دیگه خدمت شما عرض کنم، بودن اونجا یه عده‌ای...

س - کمیته کجا تشکیل می‌شد، توی باشگاه شما؟

ج - نه. تو امجدیه. یه دو تا اتاق گرفته بودیم کمیته رم اونجا تشکیل میدادیم. صبحا من میرفتم اونجا کارا رو انجام میدادم بعد از ظهر میومدم باشگاهمو اداره میکردم. من همه اینارو با چشم و نشونی میگم، پشت این بلندگو میگم که صنار، به جون شما، نه دربار، نه این خاندان سلطنت، نه هیچکدوم به من هیچ کمک نمیکردن، هیچی. تربیت بدنی ماهی

یه چیزی به من میداد، همونی که گفتم. من مخصوصاً اینا رو میگم تا همه رو بنویسین که مردم بخونن تا همچی فکری نکنن و اگه هرکی هرچی از من میدونه بیاد بگه. از تربیت بدنی ام الان خیلی کسا هستن، پُرِن اینجا برین بپرسین! من هیچوقت دنبال پول نبودم، اصلاً! چه تو مبارزه‌هام، چه تو ورزشم. فقط علاقه داشتم، عشق داشتم. غیر از اون تأمین بودم، قانع بودم. حالاشم قانعم. چون میدونم یه مرگی پشت سرمه. دولت یه پولی به من میده، منم میخورم و قانعم. میخوام چیکارکنم. همین شیطان بزرگ که میگن! [خنده]

س - امریکا؟ از دولت سوشیال سکوریتی می‌گیرید؟

ج - بله. یه پولی از دولت میاد. به جون شما هیچی اضافه بر سازمان ندارم. اگه یه خرجی چیزی برام پیش بیاد ندارم بدم، مگه اون پولی که سر برج دولت به من میده. قانع هستم و دستمو جای دراز نمیکنم. ما تو گود زورخونه همیشه میگفتیم: «خدایا دست هیچ مردی رو پیش هیچ نامردی دراز نکن!» خدا ایشالا همه رو سالم نیگر داره. آدم که سلامت شد راحت، سلامت که نشد فاتحه! همینو از خدا میخوام. شب و روز به خدا میگم: «خدایا هیچی ازت نمیخوام فقط سلامتی بدن.» ما تو گودم وقتی دعا میکنیم میگیم: «خدایا آبرومونو نریز و بهمون سلامتی بده. هیچ چیز دیگه‌ای نمیخوایم، نه ثروت و نه دارایی. آدم به قاعده و کفایت زندگیش بخوره و بخوابه، سلامتی‌ام داشته باشه باقیش شو و وره، ولش کن.»

س - مثل اینکه شما اولین کسی بودید که زنها را به زورخانه راه دادید؟

ج - اصلاً این آخوندا با من مخالف سخت بودن که من چرا زنا رو راه میدم. ولی اگه یادتون باشه، همینا وقتی روضه میخونن میگن حضرت زینب چه مقامی داشته و رفته در بارگاه یزید اونجور به حساب مبارزه کرده و اینا. آخه خانوم، زن تو اسلام خیلی احترام داره. ولی این پدر سوخته‌ها به خاطر اینکه خودشونو نیگر دارن و این بساطو درست کنن سر مردم این کلکا رو درآوردن دیگه. و الا حُب همه میدونن که اینا اصلاً هیچکدومشون سواد ندارن خانوم، هیچی نمیدونن.

س - پس با اینکه با شما مخالفت میشد، زنها را به باشگاه راه می‌دادید؟

ج - ا. اصلاً بیشتر زنا تو باشگاه ما میومدن. هم زنا هم هنرمندا. (عکس‌های شماره ۱۷/۱۷، ۱۷/۱۸، ۱۷/۱۹ و ۱۷/۲۰ و ۱۷/۲۱) واسه خاطر همینم آخوندا دشمن من بودن دیگه! یه دفعه همین گوگوش با این ویگن، با هم قهر بودن. میخواستن اینا رو آشتی بدن نمیومدن

۱- بیمه اجتماعی یا حقوقی که دولت امریکا برای یاری به افراد مسن، معلولین، کودکان بی سرپرست و پناهندگان می‌پردازد و رقمی در حدود ۶۰۰ تا ۷۰۰ دلار در ماه می‌شود.

جلو آشتی کنن. آوردمشون تو باشگاه بهشون گفتم: «اگه آشتی نکنین نه من نه شما!» یه شوخی ام باهاشون کردم حالا جاش نیس بگم. فرداش دیدم تو مجلهٔ جوانان عکس منو انداخته بود که دارم این دو تا رو آشتی میدم.

س - شما اسم مرشد بلقیس را شنیده بودید؟

ج - بله اصلاً می‌شناسمش: گارد ماشین دودی که بودم مرشد بلقیسی بود میخوند.

س - بله، بله همان مرشد بلقیس. مگر زن مرشد هم می‌شود؟ می‌گویند مرشد بلقیس مادر سوسن خواننده بوده، بله؟

ج - نخیر دروغ میگن. یه مرشد بلقیس بود و یه رجب. این میخوند و اونم بعد پول جمع میکرد تا در واز بشه مردم برن تو ماشین دودی سوار شن. ماشین دودی از تهران میرفت تا شهر ری شابدو لعظیم، زیادم تند نمیرفت. مردم تو اون مینشستن، هی تو راه شلوغ میکردن. خیلی بد جووری بود.

س - چطور به آن زن لقب مرشد داده بودند؟

ج - حُب اسمش مرشد بلقیس بود چون میخوند. آخه قدیما اونایی که میخوندن و سخنوری میکردن بهشون میگفتن مرشد: مثل مرشد تو زورخونه. به اینم میگفتن مرشد چون میخوند، مثلاً شعرای مذهبی این چیزا میخوند.

س - این تنها زنی است که لقب مرشد دارد؟

ج - بله. اصلاً انگار همین حالا جلو چشمه و داره میخونه.

س - می‌گفتند خیلی هم قد بلندی داشت و نابینا بود؟

ج - بله کور بود، درسته. ولی همچی قد بلندی ام نداشت.

س - شما چند تا نوچه داشتید؟ اگر بشود اسمشان را گذاشت نوچه؟ یعنی اگر یک وقت

۱- نقل از «ایران قدیم و تهران قدیم» نوشته ناصر نجمی، صفحه ۴۱۹.

- مرشد بلقیس در آن روزگاران جزء سرفعلی ماشین دودی به حساب آورده می‌شد. او زنی میان سال زشت رو بود که در اطاق انتظارگارا ماشین به مداحی و ثناخوانی مشغول بود. مرشد بلقیس یا مرشد ماده که از چشم کور و نابینا بود با دهان گرم و گبیرا و مردم شناسی کامل توجه مسافران را به خود جلب می‌کرد. با اینکه زنان در حجاب بودند ولی مرشد بلقیس چادر و چارقد به دور افکنده بود و یک پیراهن (ارمک) بلند می‌پوشید و کلاه دست دوزی مثل مردها سر می‌گذاشت و موها را زیر آن پنهان می‌کرد. او همچون مرشدها و دراویش معرکه می‌گرفت و قصیده و غزل می‌خواند، هو حق هو حق می‌گفت، کف بر دهان می‌آورد، دست به هم می‌کوفت، پنجه جلو دهان می‌گرفت، عرق پیشانی پاک می‌کرد، چراغ الله می‌خواست و مرد و نامرد می‌طلبید و گاهی اشک می‌ریخت...»

می‌خواستید صدایشان بزیند که کاری بکنند چند تا را می‌توانستید بسیج کنید؟

ج - حُب عرض کردم، ما دیگه اون آخر سر هزار و هشتصد تا میاوردیم جلو شاه. گروه جوانان داشتیم، گروه پیشکسوت داشتیم، تیم کاراته و تک‌واندو داشتیم. (عکس‌های شماره ۱۷/۲۳ و ۱۷/۲۲)

س - اینها که مال ورزش باستانی بودند، نوجه‌هایتان هم همانها بودند؟

ج - یه وقت که اعلیحضرت میخواستن از مسافرتی جایی بیان میتونستم تا چار پنج هزار نفرو خبر کنم بیان برن تو خط سیر که چندین مرتبه این کارو کردم.

س - شما پاتوق داشتید؟ مثلاً قهوه‌خانه‌ای، جایی؟

ج - باشگاه خودم.

س - قبل از اینکه باشگاه را درست کنید چطور؟

ج - حُب اونوقتا پاتوق ماها همیشه سرگذر بود دیگه.

س - کدام گذر؟

ج - همون گذر دباغ‌خونه یا درخونگاه، همه بر و بچه‌ها جمع میشدن اونجا. یه پاتوقی که مثلاً بریم توش نبود. من اهل قهوه‌خونه نبودم. آخه میدونین، قهوه‌خونه‌های اونوقت همه‌ش دور تا دورش منقل و بافور [و افور] بود و منقل و بافورم علنی بود. ما چون ورزشکار بودیم بیشتر جمع میشدیم میرفتیم زورخونه. بعد مثلاً هفته‌ای یه روزم هوس میکردیم میرفتیم، مثلاً یه عرق کشمشی چیزی گیر میاوردیم میخوردیم. وقتی جوون بودیم!

س - کاباره می‌رفتید؟

ج - نه. اهل کاباره ما باره نبودم.

س - کافه‌های لاله‌زار نمی‌رفتید؟ کافه کریستال، افق طلایی یا شکوفه نو؟

ج - کافه و رستوران و اینا چرا. ولی شکوفه‌نو نرفتیم تا یه دفعه نورمن ویزدوم ما رو دعوت کرد رفتیم اونجا، همون آرتیسه، همون که مال انگلیسا بود. چون یه دفعه اومده بود تو باشگاه ما، یه دفعه‌ام اومد خونمون آش رشته و چلوکباب و اینا بهش دادیم خورد.

س - آن هنرپیشه کمدی که فیلم «شیشه‌پاک‌کن» را بازی کرد؟

ج - آره، با سکرترش اومد یه سکرتر خوشگلم داشت. یه دفعه به من گفت: «بیا نمایش

منو تماشا کن تو شکوفه نو.» مام شب رفتیم اونجا تماشا کنیم. گفتیم ما یه جا میشینیم که راحت باشیم. ما رو بردن بالا. حالا ما اومدیم مثلاً تماشا کنیم و جوجه کباب بخوریم، دیدیم یه کسی اومد بغل دست ما: «آقای جعفری سام علیک! حال شما چطوره؟ چه عجب از اینورا؟» حالا دو ساعت با ما حرف میزنه. تا اومدیم جوجه کبابو بخوریم، یکی دیگه پیداش میشد. آخر نصفه کاره گفتیم بابا پاشیم بریم دنبال کارمون. آخه، هر جا میرفتیم مردم دورمون جمع میشدن.

س - بالاخره نگذاشتند جوجه کبابتان را بخورید؟

ج - نه. اون روزا خیلی معروف بودیم، خیلی، خیلی. میگه:

هر صاحبِ نامی دمی آرام ندارد آسوده دل آن کو به جهان نام ندارد

منعم تو و آن خانه پرگندم و صد غم درویش جوی غصه ایام ندارد

آن مرغ که رقصان شده از دیدن دانه بیچاره مسکین خبر از دام ندارد

س - وقتی که باشگاه درست شد، برنامه تان چه بود؟ گذران یک روزتان را برای ما تعریف کنید. مثلاً صبحها چه ساعتی می رفتید سرکار؟

ج - من ساعت پنج صبح از خونه میومدم بیرون، همیشه. چندین سال کارم این بود.

س - چه ساعتی می خوابیدید؟

ج - سرشب میخوابیدم. باور کن، من اگه بگم شما قبول نمیکنین، ولی من سی سال شبای تهران رو بلد نبودم، هیچی. برنامه کارم این بود که اول صبح ساعت پنج میرفتم یکی دو دور دور پارک شهر میدویدم. بعد میرفتم دفتر، اونجا چندتا ملاقاتی داشتم: از اینور و اونور میومدن، مثلاً از پهلوی و تبریز و اینا. یکی مثلاً دیپلمش دستشه میخواست بره سرکار. یکی مثلاً نمره کم داشت از مدرسه. یکی فلان گرفتاری رو داشت. خلاصه، کارشونو راه مینداختیم. باور کن کار همه رم راه مینداختیم.

س - مثلاً چه کارهایی را راه می انداختید؟

ج - مثلاً یارو میگفت یه پولی بده میخوام برم تبریز. بسکی این کارا رو کرده بودن مام میفهمیدیم برنامه چیه. اگه پولو به اینا میدادی دیگه نمیرفتن. بعد وقتی یکی میگفت میخوام برم تبریز یا رشت یا هر جا به طباطبایی [مدیر داخلی باشگاه] میگفتم: «آقای طباطبایی اینورسون گاراژ میخواد بره تبریز.» اینم میبردش وقتی برمیگشت میگفتم: «رسوندی؟»

میگفت: «تا رسیدیم اونجا فرار کرد. نرفته بود.»

س - گمانم متوجه شدم: یعنی طرف احتیاج داشت، میخواست از شما پول بگیرد، سفر را بهانه می کرد؟

ج - بله. یه باقرخان بود یه گاراژ داشت تو خیابون ناصرخسرو به نام گاراژ گیلان - مشهد. با من رفیق بود. بعضی مواقع که مردم میومدن اونجا عجز و التماس میکردن میگفتم اگه به اینا پول بدیم به مفت خوری عادت میکنن و نمیرن. پول دست خودشون نمیدادم، میگفتم طباطبایی ورشون داره بذاره تو ماشین، یعنی اینو ببره بده دست باقرخان بگه سوارش کنه بفرسته مشهد یا تبریز یا هر جا که میخواست بره. این طباطبایی ام میردش اونجا. تا ماشینو پارک میکرد - - تو همون گاراژم پارک میکردها! - - و میومد پائین و برمیکشت هر چی دورگاراژو میگشت میدید یارو نیست، دررفته. رفته که مبادا بگیریمش بکنیمش تو ماشین بفرستیمش مشهد. همون پوله رو میخواست.

س - قضیه نمره گرفتن چه بود؟ برای چه کسانی نمره می گرفتید؟

ج - برای هزار نفر. مثلاً برای فریدون فرخزاد گرفتم.

س - فریدون فرخزاد را از کجا می شناختید؟

ج - فرخزاد تو همون محل ما مینشست دم گمرک، یعنی پائین محل ما. ایشون یه وقت به من گفت: «من یه نمره تو دبیرستان ابومسلم کم آوردم.»

س - یعنی زمانی که دانش آموز بود و مدرسه می رفت؟

ج - بله مدرسه میرفت. کمی نمره شم برای دیپلمش بود. گفت: «اگه دیپلم نگیرم بیچاره میشم!» من به اون دبیرستان ابومسلم زنگ زدم، یه کارتم نوشتم دادم دستش و خلاصه رفت نمره شو گرفت و کارش درست شد. بعداً همین آخریا که مملکت میخواست بهم بخوره و انقلاب شروع بشه، این ورداشت تو روزنامه اطلاعات یا کیهان یه شرح حالی نوشت و بدگویی از شاه و اینا. بعد اون وسطم برای ما نوشته بود که، بله امثال شعبان بی مُخا و چاقوکشا دور و ور شاه هستن و از این چرت و پرتا...

س - قبل از انقلاب یا بعد از انقلاب؟

ج - خیر، قبل از انقلاب، نزدیک انقلاب. که بعد من دیگه اینو ندیدم و ندیدم تا اینجا. یه روز که دیدمش یهو پرید منو بغل کرد که: «آقای جعفری، فلان و بیسار و بیا بریم خونه»

من، یه قیمه پلو درست کنم برات.» گفتم: «من با تو جای نیام!» گفت: «من میدونم. من اشتباه کردم. ولی تقصیر کار نبودم.» خلاصه، با من بمیرم و جون من، ما رو کشید بُرد. منم دیگه هیچی بهش نگفتم، هیچی. اون اولای انقلاب ریش گذاشته بود و جلو دانشگاه ملی نماز میخوند. مقصودم اینست که اینم ضربه زد. هرکدوم از اینا که شما فکرکنین ضربه زدن و این مملکتو به این روز انداختن. بعداً دیگه یواش یواش اومدن اینجا و پشیمون شدن. س - این قضیه راست است که می‌گویند رفتید برای کسی نمره بگیرید خواستند نمره بیست بدهند گفتید بیست کم است حالا صد بده؟

ج - نه دیگه. از بس که نمره گرفته بودیم اینا رو بسته بودن بهمون!

س - بالاخره چیزی گفته بودید که این جوک را برایتان ساخته بودند؟

ج - برای همین که از بس نمره می‌گرفتم واسه بچه‌ها، مثلاً یارو می‌ومد میگفت: «آقای جعفری، من دیپلمه‌ام یه نمره بگیرم کارم تمومه. معلم یا مثلاً رئیس مدرسه بهم نمیده.» منم میرفتم درست می‌کردم برایش. سر همین اصلاً چو افتاده بود که من رفتم مثلاً به یارو گفتم: «یه نمره بهش بده!» گفته: «آقای جعفری، یه ده بهش میدم.» گفتم: «نه، ده چیه؟» «خوب بیست بدیم؟» گفتم: «بیست چیه؟ نود، نود و پنج، صد بهش بده!» یعنی مثلاً من اینجوری به‌اون‌ا گفتم. اینا همه‌اش چرت و پرته خانوم دیگه.

س - سالها جوک شعبان بی‌مُخی رایج بود. مثلاً می‌گفتند معلم به خواهرزاده شعبان نمره نداده، شعبان رفته گفته: «فلان فلان شده، چرا به خواهرزاده من نمره ندادی؟» معلم گفته: «برای اینکه دیکته‌ش ضعیفه!» شعبان پرسیده: «یعنی چه جوریه؟» معلم جواب داده: «صابونو با سین نوشته!» شعبان جواب داده: «حالا با سین بنویسه کف نمیکنه؟!»

ج - اینجوری که شنیدی نیست. اینو واسمون درآوردن. بالاخره باز ما رو کشیدی به...

س - پس چه جوری است؟

ج - راستی میگم هما خانوم، من یه روزی خیلی کار برای این بر و بچه‌ها درست می‌کردم. حُب این معلما و مدیرا و اینا رو میشناختم. خیلی هاشونو دعوت می‌کردم تو باشگاه. به هر عنوانی بود یه نمره می‌گرفتم.

س - ازشان خواهش می‌کردید یا...؟

ج - خوب به هر صورت بود نمره‌شونو برایشون درست می‌کردم.

س - یک نمونه دیگر از کمک‌هایتان را تعریف کنید.

ج - قضیه حاجی عبود رو گفتم؟

س - نه نگفتید.

ج - این حاجی عبود حاجی میبرد مکه، با یه حاجی بازاری شریک بود. یه دفعه حاج عبود اومد تهران و اومد پیش من. رفته بود اینور اونور زده بود پولشو بهش نداده بودن. بعد بهش گفته بودن اگه پولتو میخوای برو فلانی رو ببین. این اومد پیش من تو باشگاه و گفت: «آقا، من از این یه پولی طلبکارم بهم نمیده!» ما تلفن زدیم به اون حاجی و گفتم: «پول این بنده خدا عربی رو بده بذار بره.» گفت: «دروغ میگه مرتیکه، من پولی بهش بدهکار نیستم!» گفتم: «خیلی خُب.» عربی باز فردا اومد پیش من، گفتم: «آقا این میگه من بدهکار نیستم تو چی میگی؟» گفت: «والا ما عربا قسم راستمون ابوالفضل...» در صورتی که سنی‌ها ابوالفضل و امام حسین رو قبول ندارن ولی در عین حال از ابوالفضل میترسن، گفت: «... به ابوالفضل این از من پول گرفته و به من بدهکاره.» باز من به اون حاجیه فشار آوردم. دیدم فردا رئیس کلانتری - - یه سرهنگی بود به نام محرابیان - - به من زنگ زد و گفت: «آقای جعفری، با این عرب چیکار داری؟» گفتم: «آقا، جریانش اینه.» گفت: «نه، ولش کن.» گفتم: «ولش نمیکنم. تو چی میگی؟!» خلاصه یه خُرده با این حرفمون شد، حالا بمونه. خلاصه ما اومدیم اون حاجی عربی رو گذاشتیم تو ماشین و رفتیم دم خونه اون حاجی بازاریه. از خونه که اومد بیرون گفتم: «بیا»، سوار ماشینش کردم، گفتم: «ببین این چی میگه. پول این بیچاره رو بده بذار بره!» یه نگاهی به این حاجی عبود کرد و گفت: «نه، من به این بدهکار نیستم.» گفتم: «برادر، پول اینو بهش بده، بدهکار نیستی چیه؟» بعد گفتم: «حاجی، اینکه میگه من بدهکار نیستم. شما چی میگی؟» بعد حاجیه قرآن از جیبش درآورد و گفت: «به این قرآن قسم بخور که تو به من بدهکار نیستی!» گفت: «قسم نمیخورم.» من دیگه اونجا عصبانی شدم و ناراحت شدم، فهمیدم دروغ میگفت دیگه. به بازاریه گفتم: «مرتیکه یا قسم بخور یا پولشو بهش بده!» دردمسرت ندم، قول داد فردا پولشو بهش بده و ما ولش کردیم. فردا میره پول اینو میده. بعد حاجیه اومد در خونه ما. دیدم با یه پاکت اومد اونجا. گفت: «آقای جعفری، اینو آوردم واسه بر و بچه‌های دور و ور.» گفتم: «نه، وردار ببر. من این کارو واسه خاطر خدا کردم، واسه خاطر تو که به ائمه اطهار ارادت

داری. وردار برو.» گفت: «نه.» «گفتم: «نمیگیرم، به همون مولایی که در خدمتش هستی نمیگیرم، وردار ببر.» گفت: «آخه چرا؟» گفتم: «نه، برو اونجا یه قبر مبری واسه من روبراه کن اگه ما مُردیم ما رو بیارن اونجا چال کنن.» چون خیلی مسلمونا آرزو دارن برن مثلاً اونجاها چال شن. حالا مثلاً ما از مال دنیا یه قبر اونجا داریم، ولی دیگه اینجا و اونجا نداره! س - بله! برگردیم سر برنامه روزانه تان، حالا ساعت هشت صبح است.

ج - صبح، ساعت هشت که میشد کار ما با مردم تموم بود و میرفتیم توگود، یه چند تا میلی میگرفتیم میومدیم واسه صبحونه. برای صبحونه همیشه میگفتیم چار پنج تا مهمون میومدن. همین سیاوش آذری ام یه وقتی میومد، یا اون فیروز مجللی خدا بیامرز! خلیا میومدن، خبرنگارام زیاد میومدن. صبحا اونجا همیشه شلوغ بود.

س - صبحانه چه می خوردید؟

ج - صبحا کله پاچه روبراه بود، هر روز. باورکن خانوم، یه عمر کارم کله پاچه و دل و قلوه و آبگوشت و سیرابی بود. راستی میگم، به مولا. من یه موقع خورا کم صبح کله پاچه بود، ظهر آبگوشت، عصر سیراب، شبم دل و قلوه. به جون مولا، اگه نمیخوردم سیر نمیشدم.

س - به، ماشاءالله!

ج - یه دفعه رفتم دکتر، تو آلمان. دیدم این کُنده های زانوم، این پنجه هام درد میکنه. گفت: «اسید اوریک داری.» گفتم: «اسید اوریک چیه؟» به خدا! گفتم نمیدونم: «نخود نخور، لوبیا نخور، عدس نخور، دل و قلوه نخور.» گفتم: «بابا، من کارم دل و قلوه خوردنه! برو بابا مرد حسابی! مگه کلهت خرابه؟ دل و قلوه که چیزی نداره توش!» برگشتیم رفتیم باز به خوردن دل و قلوه که این دفعه پامونم ورم کرد. اونوقت رفتیم پیشش خونمو تجزیه کرد، گفت: «مرد حسابی چی خوردی؟» گفتم: «دل و قلوه. آخه دل و قلوه که چیزی نداره!» نگو اسید اوریک تو همون دل و قلوه بود و ما نمیدونستیم!

س - پس چلوکباب کی می خوردید؟

ج - اصلاً چلو نمیخوردم. اولاً به شما بگم تو برنامه ما سالی یه دفعه چلو بود که مادرمون، خدا بیامرز رفتگون شما رو، هر وقت بهش میگفتیم: «ننه پس کی چلو به ما میدی؟» میگفت: «شب عید نوروز.» بعد شب عید نوروز یه سبزی پلو ماهی درست میکرد،

والسلام! اونوقت که برنج نبود. مردم همه جا اشکنه و کله‌جوش و آش رشته و از این چیزا می‌خوردن. راستی میگم. یه باریادم میاد خدا بیامرز باباشمل، یه شعری درست کرده بود توی باباشمل نوشته بود:

دوش در واقعه من قیمه‌پلو را دیدم
 رفتم از روی ادب خدمت او پرسیدم
 گفتم: «ای جان به فدایت به کجایی شب و روز؟
 تو نیایی بر من جز شبِ عید نوروز؟»
 گفت: «در خانه نواب وزیر افتادم
 رفتم آنجا برایشان بگیر افتادم
 سالی یکبار که آمیم بر تو، لابدی ام
 به سرم روغن گندیده دهی یا که پیه‌ام»
 گفتم: «پس من چه کنم؟» گفت: «بکن چمچاره
 دوغ و دوشاب خوراک تو بود بیچاره!»

میدونید زده بود به دولت به خاطر بیچاره‌ها و اینا. خیلی قشنگ گفته بود!

س - بله انتقادی و طنز بود. گفتید خدا بیامرزش باباشمل؟

ج - والا روزنامه رو میگفتم.

س - روزنامه‌اش باباشمل بود. اسم صاحب امتیازش رضا گنجه‌ای بود. شعر هم حتماً مال خود اوست.

ج - حتماً. اتفاقاً باورکن من اینو تو همین انقلاب هیفده هیجده سال پیش تو پاریس دیدمش. تو پاریس یه عده بودیم نشسته بودیم داشتیم بستنی می‌خوردیم همین پرویز شهنواز بود. اون تیمسار رحیمی لاریجانی بود و مرضیه خواججه‌نوری ام بود. بعد امینی اومد از جلو ما رد شد.

س - کدام امینی؟

ج - همون که نخست وزیر بود...

س - دکتر علی امینی؟

ج - ... بله، یه پالتو تنش کرده بود یه شاپو سرش کرده بود و یه عصام دستش. رفت دم روزنامه فروشی. من گفتم: «میخواین برم امینی رو بکشم بیارم اینجا؟» گفتن: «نمیاد.» گفتم: «من میارمش.» رفتم اونجا و سلام کردم. تا سلام کردم برگشت دستپاچه شد، گفت: «جعفری اینجا چیکار میکنی؟» گفتم: «قربان، با یه مشت از دوستا اومدیم اینجا چایی مایی میخوریم، شمام بفرمایین بریم یه دقیقه پیش اینا.» گفت: «دارم میرم.» گفتم: «بابا یه دقیقه...» هیچی بردمش و نشستیم اونجا. بعد دیدم یکی اومد و به همه سلام کرد و بعد گفت: «آقای جعفری، منو میشناسی؟» گفتم: «والا نه.» خودش گفت: «من باباشمل هستم دیگه! روزنامه باباشمل.» گفتم: «ا، شما بودی واسه ما یه خُرده چرت و پرت مینوشتی؟» خیلی پیرمرد شده بود دیگه با موهای سفید. معلوم بود تقریباً در حدود هشتاد نود سال انقدا داشت. مرد خوبی ام بود. اون شعرشو نوشتین شما؟

س - بله. حالا برگردیم سر برنامه روزتان.

ج - بله داشتم میگفتم، ماشالا یه ریز میرسی حواس ما رو پرت میکنی خانوم! بله... صبح ساعت پنج تا هشت وقت ملاقات میدادم. هشت تا هشت و نیم صبحونه میخوردم. بعد تا دوازه میرفتم دنبال کار مردم.

محمدرضا^۱ - توی زیرزمین باشگاه، زیر دفتر آقا یه انباری بود، توش یه سری میل شکسته و ضرب خراب و اینا بود. تو اونجا جعبه شیکر پنج کیلویی، برنج گونی گونی، روغن ده کیلویی، چایی و اینا بود. اینو من میدونستم و آقا و علی کوری [سرایدار باشگاه که یک چشمش نابینا بود]. خود آقا ناراحت میشه، میگه کسی که یه کاری میکنه نباید بگه، اجر آدم ضایع میشه. انقد آقا مردم شناس بود که آنی میفهمید طرف چیکاره ست. مثلاً یکی میومد با لباس خوب میفهمید محتاجه، منو صدا میکرد یا علی کوری رو، یه اشاره میکرد، ما یواشکی از در پشت روغن و برنج و اینا میدادیم میبرد که کسی نفهمه. یکی میومد سر و وضعی ام نداشت ولی آقا می فهمید کلکه. اونوقت بعد از انقلاب، تلویزیون دوربین برده بودن و فیلمبرداری کرده بودن که اینجا شیکنجه گاه جعفری بوده و یه کیسه ناخون پیدا شده و راه داره به زندان اوین و ما مورا دارن میگردن راهشو پیدا کن!

ج - [خنده] هنوزم دارن میگردن راهشو پیدا کن! اون اصغر خالدار رفته بود بهشون گفته

۱- در این جلسه محمدرضا یکی از نوچه‌های شعبان حضور داشت و این نکته از زبان او نقل شده است.

بود که تو باشگاه به گونی ناخون پیدا شده. آره تو میدون رشیدیه قاطی هیأت علی اصغر شده بود، بسکی بی معرفت بود بازیش نگرفتن، رفت خودش به هیأت باز کرد.

س - اینهایی که می آمدند و از شما تقاضای کمک می کردند، در مقابل انجام شدن کارشان، برای شما چه می کردند؟ محبت شما را چگونه تلافی می کردند؟

ج - هیچی. ما چیزی نمیخواستیم که! خودم داشتم، در میاوردم.

س - پس این همه حرف و نقل راجع به باج گرفتن های شما و سایر قضایا از کجا درآمده است؟

ج - آخه خانوم اگه حساب کنی من به قاعده دو سه هزار تا خوارزاده و برادرزاده تو اون کشور داشتم! [خنده] یه عده ای که میخواستن مردمو تلکه تسمه کنن اسم ما رو میاوردن و مثلاً میگفتن: «خوارزاده جعفری هستم!» «برادرزاده فلانی ام...» بعد به اسم کی در میرفت؟

س - تلکه تسمه؟!

ج - همون باج گیری دیگه!

س - حالا بفرمایید بعد از ظهرها و بقیه روز چه می کردید؟

ج - نهار که میخوردم تو دفتر بالا استراحت میکردم. از ساعت چار ارباب رجوع میومدن، ورزشکارا میومدن. به کار ارباب رجوع رسیدگی میکردم. ورزشکارا تمام کنترل میشدن تا ساعت شیش و نیم ورزش شروع میشد. منم لخت میشدم میرفتم تو گود. چه مهمون اومده بود چه نیومده بود. چون اونجا مرتب مهمون میومد، همیشه هر روز باشگاه پر از مهمون بود یا از کشورای خارج - از همه کشورای جهان میومدن - یا از همه دوایر دولتی ام مهموناشونو میفرستادن اونجا. قبلاً زنگ میزدن با من تماس میگرفتن مثلاً میگفتن ما سی تا مهمون داریم، چل تا مهمون داریم، دختر شایسته جهانو میخوایم بیاریمش اونجا. اینا همه رو از قبل میدونستم. بعد تمام وضعیت ورزشکارا رو مرتب میکردم برای خاطر چی؟ برای اینکه جلو مهمونا آبرومندانه برگزار بشه. مهمونای دولتیم که میومدن، واسه هرکدوم یه قاب خاتمی چیزی میگرفتم که ارزش داشته باشه میدادیم بهشون. همهش ما به اونا میدادیم، اونا چیزی به ما ندادن. یعنی ما چیزی نمیخواستیم، اونا چیزی به ما نمیدادن. پولی بدن یا کادویی بدن، اصلاً این بساطا نبود. یه دفعه فقط شهردار هامبورگ و شهردار مونیخ که به حساب اومده بودن باشگاه، ما یه چیزی به اینا دادیم اینا

که رفتن واسه ما یه تابلوی مونیخ و یه فندق مونیخ فرستادن. اون یکی ام به کتاب هامبورگ و یه فندق هامبورگ برای ما فرستاد. دیگه ساعت هشت و نیم شبم میرفتم منزل بخوابم.

س - رابطه شما با ورزشکارهای باشگاه چطور بود؟

ج - با همه شون رفیق بودم. گاهی اوقاتم سر بر سرشون میداشتم. یادش بخیر! یه وقتی یه میمونه رو آوردن برامون، اسمشو گذاشتیم خسرو. موند تو باشگاه و دست آموز شد. طوری که وقتی بچه‌ها خوب میچرخیدن مینشست دم گود برایشون دست میزد. شیرینکاری که میکردن دست میزد. با این میمونه بساطی داشتیم، خیلی خوشمزه بود!

س - حتماً در آن زمانی که خیلی برو و بیا داشتید، سفرهای متعددی هم کردید. از این سفرها تعریف کنید. (عکس شماره ۱۱/۲۴)

ج - بله اروپا می‌رفتم، اسرائیل رفتم، آقای [مئیر] عزری دعوتمون کرد. آخه آقای عزری همیشه مهموناشو می‌آورد باشگاه ما! چین رفتم. گفتم چین رفتم و برگشتم چی شد؟

س - نه نگفتید. چه اتفاقی افتاد؟

ج - ورزشکارایی که از چین می‌ومدن، فوتبالیساشون، بسکتبالیساشون و والیبالیساشون و اینا که می‌ومدن، اون سفیر چین می‌آوردشون از باشگاه ما دیدن میکردن. خود سفیرم هر چی مهمون داشت می‌فرستاد اونجا. (عکس‌های شماره ۱۱/۲۵ و ۱۱/۲۶) منم یه کادویی چیزی به اینا میدادم. تا حتی چند تا از اون طب سوزنیاشونم اومدن واسه والا حضرت شمس که میگرن داشت. سه نفر طب سوزنی آورده بودن سوزن بهش بزنن. یه شب اینا رو آوردم باشگاه. اونوقت این کُنده‌های زانوم خیلی ناراحت بود. والا حضرت شمس هم، تو کرج زندگی میکرد دیگه، اینا رو گذاشته بودن تو اون بیمارستان «فاتح» کرج تا مردمی که میخوان بیان برن اونجا سوزن بزنن. باورکن، خانوم، از دم همون مریضخونه «فاتح» تو کرج بگیر بیا تا دم اون کاروانسرا سنگی همینجور ماشین پشت سر هم ردیف بود که میخواستن سوزن بزنن. روزی که اومدن باشگاه من بهشون گفتم: «پای من اینجوریه!» گفتن: «فردا بیا اونجا!» گفتم: «بابا مگه میشه اونجا اومد؟» گفت: «تو بیا اونجا من میسپارم راهت بدن!»

ما رفتیم اونجا و باورکن تمام این سر من و تمام شونه‌ها و پشت و اینا رو سوزن زدن. گفتم: ۱- مئیر عزری در کتاب خاطرات خود «یادمانه» دفتر دوم، صص ۲۶-۲۹ در این باره شرح مفصلی نوشته است. برای متن کامل نوشته ر.ک. به پیوست شماره ۱۹، صص ۴۱۶-۴۱۷.

«بابا کُنده زانومه که درد میکنه!» گفت: «چیکار داری تو!» سوزن زدن. بعد شب دیدیم عکس کله ما رو انداختن تو روزنامه کیهان با اون سوزنا و نوشتن: «کله شعبان جعفری در سوزنای چینی.» به حساب شوخی کرده بودن، آره. حالا یه روز سفیر گفت: «تو اینهمه به ما محبت میکنی دلت میخواد بری چین؟» گفتیم: «آره دوست دارم.» گفتش: «خیلی خُب ما به شما اطلاع میدیم.» بعد یه نامه برای ما فرستادن که ما رو دعوت کردن چین.

س - این قضیه چه سالی بود؟

ج - خدمت شما عرض کنم... همون هف هف سال قبل از انقلاب. خُب منم عرض کردم، مغزم خوب کار میکرد. اومدم برای عباس آرام که سفیر کبیر اونجا بود، یه نامه نوشتم که آره سفیر چین منو دعوت کرده و میخوام پیام و اینا، شما چی دستور میفرمایین؟ گفت: «خوبه. بیا اینجاها رو ببین، مام هستیم. فقط یه اجازه‌ای از شاه بگیر.» مام یه نامه‌ای نوشتیم دادیم به آقای [نصرت‌الله] معینیان اونم داد به شاه و اعلیحضرت اجازه دادن و فرمودن: «میتونه بره.» یه نفر دیگرم گرفتم که باهام باشه و رفتیم چین، مثلاً چارده روز از ما دعوت کرده بودن. اول که رفتیم تو فرودگاه، چمدونامونو باید خودمون ورمیداشتیم، کسی واسمون نمیآورد. واسه همه همینجور بود. اونجام تا اونروز فقط دکتر [منوچهر] اقبال رفته بود و فرح. اکس دیگه‌ای از ایران نرفته بود. بعد به ما گفتن چیزاتونو باید خودتون وردارین. گفتیم: «خودمون ورمیداریم.» گفتن: «هر چیزی ام دارین بذارین اینجا!» انگشتر و ساعت و همه رو گذاشتیم اونجا. گفت: «موقعی که خواستین خارج بشین بهتون پس میدیم.»

ما رو بردن تو یکی از این هتلای خیلی بزرگ که ستوناش همه از این اژدها و چیزهای چینی بود که خودتون دیدین. ما رو بردن اونجا و بعد آقای آرام یه نفرو از تو سفارت فرستاد که به حساب ما رو تر و خشک کنه. بعد اون یارو تلفن آرام رو گرفت داد به ما و آرام باهامون صحبت کرد و گفت: «جعفری فقط مواظب باش اینجا چیز میزی نگی! حرفی چیزی نزن!» گفتیم: «باشه!» بعد یه مترجم ایرانی واسه ما تهیه کردن، یه دختر چینی بود. خیلی ام خوب فارسی بلد بود و لفظ قلم حرف میزد. این دختره اومد و ما رو برد گردوند. روز اول ما را بردن دیوار چین. دیوار چین چند هزار کیلومتر روکوهه. همون اولش یه ذره بردن نیگا کردیم. خانوم، ارابه از توش میره، انقد پهنه! بعد دختره اومد ما رو ساعت پنج

۱- شاهدخت اشرف پهلوی نخستین نفر از دربار پهلوی و عضو عالی‌رتبه ایران بود که به چین سفر کرد.

بعد از ظهر رسوند هتل و رفت. من به اون رفیقمون گفتم: «پاشو بریم اونور خیابون ببینیم چی به چیه اینجا.» فکر کردم تو همون میدون بزرگ یکن [احتمالاً میدان تیان مان] به چرخسی بزیم، هتل مام همونجا بود. ما که اومدیم بیرون، دختره یهو بیداش شد. گفت: «کجا می روید؟» گفتیم: «می رویم آنجا!» گفت: «من باید تلفن بزیم تا شما بروید!» گفتیم: «نمی خواهی تلفن بزنی ما نمی رویم اصلاً!!!» برگشتیم تو هتل. فردا نه پس فردا اینا واسه ما برنامه گذاشتن و رفتیم ذوب آهنشونو دیدیم... بعد ما رو بردن تو گردوندن و خوب همه جارو دیدیم و اینا. بعد خیال کردیم حالا مثلاً میریم تو اتاق رئیسش یه چایی میخوریم. بعد دم در که رسیدیم گفتیم: «خب، رئیس اینجا کجاست؟» گفتن: «رئیسش همونی بود که شمارو برد گردوند!» همه عین همدیگه بودن، لباسا عین همدیگه، مثل لباسای سربازی. خلاصه، بعد روز چارم شد. شب ما رو بردن تماشاخونه. رفتیم تماشاخونه، باله بود. من که تا اون موقع نه باله رفته بودم و نه دیده بودم، نه میدونستم چیه. همون که لنگاشونو میکنن هوا! یه چیزایی تو ایران دیده بودیم ولی نه از اینا. همینجور نشسته بودیم. من هیچوقت چرتی نیستم ولی بسکی به نظرم بد اومد خوابم برد. دختره ام پیش من بود، مترجمه! دید خوابمون برد، خواب... یهو گفتن: «شما خوششان نیامد؟» گفتیم: «والا نیامد!» گفت: «شما چه دوست دارید؟» گفتیم: «ما چیزای ورزشی دوست داریم، چیزایی که به تن ما بچسبه. این باله مال ما نیست.» گفت: «شهبانو خیلی خوششان آمد.» گفتیم: «خوب کردین واسه ایشون نشون دادین، ولی خیال کردی همه ایران از باله خوششون میاد؟» گفت: «فهمیدم!» فردا شب واسه ما به حساب برنامه آکروبات و اینا گذاشتن. خانوم سرشار، من تو دنیا همچی چیزی ندیدم! اگه این آکروباتو بخوام تعریف کنم خیلی طول میکشه. خیلی خوشمون اومد.

یه سالن هیجده هزار نفری داشتن، بردن اونو نشون ما دادن. رو کفش داشتن والیبال بازی میکردن، اونوقت یهو کفش میرفت عقب، با یه ارابه ای که داشتن میکشیدنش عقب، یهو میشد استخر و توش شنا میکردن. خیلی چیز جالبی درست کرده بودن. هر جام که میرفتیم ظهر که میشد میدیدیم گروه گروه و ایسادن یه کاسه دستشونه و دو تا چوب. با همین چوبا غذا میخوردن. میگفتن اینا اشتراکی آن. خلاصه ما که خوشمون نیومد، یه شیش هف روزی بیشتر نمودیم، گفتیم: «میخوایم بریم!» گفت: «چرا؟ خوششان نیامد؟» گفتیم: «والا ما

باید بریم کار داریم. باید بریم هنگ کنگ اونجاها معامله داریم.» حالا الکی! معامله با کی داریم!

خلاصه اومدیم و شانگهایم دیدیم. شانگهای جای خوبیه. خیلی جای دیدنی و شلوغیه. پکن هیچی نداره، فقط یه جایی داره یه موزه‌ای داره بهش میگن «هف پادشاه» که خیلی دیدنیه، راستی دیدنیه. یه فروشگاهم داشت به نام فروشگاه دوستی. نمیدونی توش چه چیزایی بود. هوش از این سر آدم در میرفت: عقیق، فیروزه، یه چیزایی که اصلاً تو تهران پیدا نمیشد. خلاصه گشتیم و وقتی اومدیم خارج بشیم، اسبابامونم پسمون دادن.

س - پس زودتر از موعد برگشتید ایران؟ خیلی بهتان خوش نگذشته بود؟

ج - بدم نبود. حالا اومدیم ایران. ما هر وقت تو فرودگاه مهرآباد پیاده می شدیم، بچه‌ها میومدن چمدونای ما رو میگرفتن، خودشون میبردن بیرون، پاسپورتمو میبردن خودشون درست میکردن و میاوردن، نمیداشتن من خودم برم. این دفعه دیدم یه افسری پاسپورت منو گرفت وگفت: «شما یه چند دقیقه بیاین اینجا.» رفتیم تو یه اتاقی و سرهنگه گفتش که: «شما یه کاری بکن!» گفتیم: «بله؟» حالا بچه‌ها اومدن، خیلی جمعیت اومده بود استقبال. گفت: «آقای جعفری شما به گردن همه ما حق دارین...» و از این حرفا. «... ما الان کاری باهاتون نداریم. شما فردا صبح ساعت ۹ خودتونو به سازمان امنیت معرفی کنین.» سازمان امنیت کجا؟

س - نمی دانم!

ج - سلطنت آباد. گفتیم باشه. ما ساعت ۹ صبح رفتیم اونجا. یه سالن درازی بود. ما رو بردن اون ته، یه اتاقی بود توش دو تا صندلی آهنی و یه میز آهنی بود و دو تا پرده، همین. ما رفتیم اون تو نشستیم که الان یکی میاد. خانوم، ما بشین، بشین، بشین، بشین، بشین، هی نشستیم. ساعت ۱۲ شد الان ما سه ساعته این تو هستیم. خدایا، اینا با ما چیکار دارن؟ پاسپورت منو چرا گرفتن؟ اینا چی میخوان از جون ما؟ اعصاب ما خراب شد. بعد دیدم دو ساعت دیگه، ۲ بعدازظهر، بعد از پنج ساعت، یه جوونکه اومد، عینکی. معلوم بود از اون کمونیستای سفت و سخت بود. اومد تو...
س - کمونیست تو ساواک؟

ج - باور کن، بودن دیگه...

س - انگار شما از هرکس خوشتان نیاید، اسمش را می گذارید «کمونیست»!

ج - خانوم، بود! عرض می کنم. حالا گوش بدین. چون شما به مولا. اومد و گفتیم: «سام علیک!» سرشو تکون داد و اینجوری [ادای اخم کردن را درمی آورد] رفت نشست و هیچ جوابی نداد. منم نشستم. گفت: «اسمت چیه؟» گفتم: «اسم من تو اون چیزی که جلوته نوشته دیگه!» گفت: «این جورى با من حرف نزنى ها!» گفتم: «چه جورى حرف بزنم؟» گفت: «خیال نکنی....» دیدم نه این اصلاً داره با من گرت گیری میکنه. میگم چون شما، به من توهین میکرد. بعد گفتش: «خیال نکنی که مثلاً فلانی ها! یا میشی میری فلان!» و از این صحبتا. بعد به من یه چیزی گفت، خیلی معذرت میخوام از شما، منم بلند شدم یه صندلی آهنی که زیرک...م بود رو خوابوندم تو مُخَش، زدم توکلهش و افتاد. گفتم: «پدرسگِ فلان فلان شده!»

س - چکار کرد که عصبانی شدید؟

ج - به من بد و بیراه گفت دیگه. منم گرفتم پرده های اونجا رو پاره کردم، بعد داد و بیداد کردم و به نصیری و مصیری و اینا بد و بیراه گفتم. خلاصه اومدن ما رو گرفتن و اون سرهنگه مروج مال سازمان امنیت محلمون خیلی آدم خوبی بود، یارو اومد منو کشید کنار، گفت: «جعفری، چرا اینجوری میکنی؟ چرا به نصیری فحش میدی؟» گفتم: «آخه منو آورده اینجا چیکار کنه؟ پنج ساعته این تو نشوندنم!» خلاصه، اون کارایی که باید بکنیم اونجا کردیم. حالا نمیخوام این توی نوشته ها بیاد.

س - این که نمی شود آقای جعفری! هرکدام از این کارهایی را که کردید نصفه تعریف می کنید و بعد می گوید نمی خواهم اینها بیاید. قبول نیست!

ج - آخه این حرفا بده! خیلی معذرت میخوام، «خوار و مادرتو...» که خوب نیست بگم که. اینا رو میگم...

س - نه، اینها را نه. ولی مثلاً «حسابشو رسیدیم» و «گردگیری کردیم» و اینها را بگوئید. مثلاً چه جورى حسابشان را رسیدید؟

ج - اونا رو آر، اونا رو میگم. هیچی خلاصه، ما اومدیم بیرون و این ما رو هی دلداری داد و برد تو اتاق نشوند. بعد دیدم اینو برد اون کنار و باهاش دعوا کرد. گفت: «مرد حسابی، چرا از من نپرسیدی اینو گفتی بیاد اینجا؟ اول از من میپرسیدین بعد اینو میگفتین بیاد

سازمان امنیت.» بعداً شنفتم تو فرودگاه مهرآبادم با اونا دعوا کرده بود که: «شما اصلاً چه حقی داشتن پاسپورت اینو بگیرین بفرستین اینجا. به من میگفتین خودم صداش میکردم ترتیب کارو میدادم.» بعد اینا گفتن: «اصلاً چرا رفتی چین کمونیست؟» اینا نمیدونستن من از شاه اجازه گرفته بودم. بعد که فهمیدن خودشون تو زدن دیگه. حالا اگه من حواسم جمع نبود و از شاه اجازه نگرفته بودم مگه منو ول میکردن! پیر ما رو درمیاوردن!

س - حالا خودمانیم، شما که یک عمر با کمونیستها دعوا می کردید، چین رفته بودید چکار کنید؟

ج - خُب، رفتیم تماشا دیگه! والا هیچ خوشمونم نیومد. مرتیکه ازم میپرسید: «چرا رفتی چین کمونیست؟!» آخه مرد حسابی، حالا من برم اونجا کمونیست میشم؟ اصلاً من سر تا سر زندگیم مبارزه با کمونیستا بوده تو مملکتتم. مقصودم اینه که یه همچی بساطی ام بود. نه، جداً میگم، خُب اینا که مهموناشونو میاوردن تو باشگاه من، پول نمیگرفتم که، مثل باشگاه بانک ملی حق سفره نمیگرفتم که، ولی سفر دوست داشتم. اینست که اینا بعداً واسه من بلیط میفرستادن، فقط واسه خودم برای زن و بچه‌م نه. یه بلیط واسه خودم میدادن که: «مثلاً کجا میخوای بری؟ ژاپن؟ یا هر جا» همه جای دنیا رو با بلیطای مجانی رفتیم دیگه. حالا درسته به ما چسبوندن مُخ همچین، مُخ همچون، ولی من مغزم خوب کار میکرد، در مقابل کارم، میدونستم چیکار میکنم. اگر کار نمیکرد یه همچی باشگاهی درست نمیکردم، با ۲۱ میلیون پول اونوقت! این پول خون من بود. یه باشگاه تو اون مملکت واسه جوونا ساختم که الانم دارن میرن توش، به جون شما. من که دنبال پول نبودم، اگه بودم و یه سینما درست کرده بودم حالا پنجاه تا سینما داشتم. اگه میومدم آمریکا تو بورلی هیلز زمین خریدم بودم، حالا این وضع نبود. حالا مقصود که اینا به هر نحوی بود میخواستن آدمو سرکوب بکنن خانوم، به خدا.

س - شما را ازکی کنار گذاشتند و چرا؟

ج - میگفتن خُب این بابا که موافقه بذار بره. میدونین؟ اگر من میرفتم یه کاری داشتم یه چ یزی میخواستم برای ورزش باستانی اصلاً توجه نمیکردن. صد دفعه این پیشامدا شد. صد دفعه من با اینا در افتادم.

س - بله، دشمن که زیاد داشتید. این طور که از حرفهای شما برداشت می کنم سه دسته

مشخص با شما مخالف بودند: اول افرادی از دستگاه حکومت و دولت که می‌دیدند شما به شاه و دستگاه نزدیک هستید. دوم دار و دسته طیب چون می‌دیدند شاه طرف شماست و شما را حمایت می‌کند و او را نمی‌کند، همینطور رقبای دیگر جنوب شهر. دسته سوم هم طرفداران جبهه ملی، روشنفکرها، چپی‌ها و توده‌ایها و این گروه به خاطر کودتای ۲۸ مرداد، درست؟ می‌خواهید کمی درباره این سه گروه صحبت کنیم؟ مثلاً در میان گروه اول چه کسانی بیشتر از همه شما را اذیت می‌کردند یا مخالف شما بودند؟

ج - اول همه نصیری مخالف من بود، تیمسار حجت خیلی سخت مخالف من بود، مال سازمان تربیت بدنی. [سرلشکر عباس] ایزدپناه خودش آدم خوبی بود ولی اونم زیاد با من کنار نمی‌اومد. خُب، خیلیا نمیتونستن ما رو ببینن. میدونی؟ چون یه عده‌ای بعد از ۲۸ مرداد هی به من میگفتن «شعبان تاجبخش!» یا مثلاً فلان و بیسار، اینا بهشون بر میخورد. یه عده‌ای مثلاً میگفتن من سرهنگم، اعلیحضرت به من درجه سرهنگی داده درجه سرگردی داده. اینم افسرا رو ناراحت میکرد. خودم میدونم دلخوشی از من نداشتن. هیچکدوم از اینا با من کنار نمیومدن، من خودم تنهایی با همه اینا دست و پنجه نرم میکردم. س - قبلاً چندین بار به تیمسار حجت اشاره کردید، رئیس تربیت بدنی، چرا میان شما و او شکرآب بود؟

ج - تیمسار حجت؟ خدا رحمتش کنه، خوب نیست آدم اینجوری اسم کسی رو ببره. ولی خانوم شما نمیدونین این چه آتیشی توی سازمان تربیت بدنی سوزوند. ببینین خانوم سیدعباسی و موحد، این دو تا رفتن المپیک مونیخ کشتی بگیرن، بعد بیچاره‌ها مریض شدن و نتونستن کشتی بگیرن. گفتن: «ما نمیتونیم شرکت کنیم.» این حجت اومد تهران رفت به اعلیحضرت گفت که: «قربان اینا تمرد کردن، نیومدن.» دو تا دروغم روش گذاشت. اعلیحضرتم، خدا بیامرزه اعلیحضرتو، گفت: «توییخشون کنین!» و بعد یه سال از کشتی محروم‌شون کرد. خُب بین اونوقت اینا کجا بودن؟ تو دانشگاه تحصیل میکردن و عضو ورزشکارای دانشگاه بودن دیگه. دانشگاهام وقتی فهمیدن همشون فحش میدادن به شاه، یهو تمام دانشگاه همه فحش میدادن. حالا کی برای شاه دشمن درست کرد؟ آخه موضوع اینجوری میشد که مردم با شاه مخالف میشدن! خُب یکی نبود به اعلیحضرت بگه: «قربان ۱- در مسابقات کشتی المپیک مونیخ کنت عبدالله موحد، در دوره اول وزن پنجم آسیب دید و مسابقه را ادامه نداد. شمس‌الدین سیدعباسی هم در وزن چهارم تا آخر کشتی گرفت و نفر پنجم شد.

چیکار داری به کار اینا، ولشون کن. چقدر حرف اینو و اونو همینجوری گوش میکنی!» این یکی. یکی ام «خدا رحمت کنه اعلیحضرت! تو اصلاً به کارکشتی چیکار داری؟ تو مملکت و سیاست [رو بچرخون]، کشتی رو بذار برای خودشون. بگو خودتون میدونین!» هان؟ والا... خدا بیامرزه شاه رو، شاه نباید تو ورزش دخالت میکرد. نکرد، نکرد! میدونین شاه مملکت که نمیشد اصلاً اونجوری فیالمجلس جواب بده و دستوریه کاری رو بده! به همه کارا کار داشت که اینجوری میشد دیگه. خدا رحتمش کنه.

اونوقت اون حجت پدرسوخته، برای خلیا، برای همه مایه میومد. دو دفعه مایه من مایه اومد، جون شما، من اگه خودم حواسم جمع نبود، صد دفعه منو از بین برده بودن. یه دفعه همین هرمرز قریب، منو خواست و گفت: «آقا تو چیکار داری به این حجت اینهمه سر به سرش میداری؟» گفتم: «آقا تمام ورزشکارا رو ناراضی کرده!» گفت: «مگه تو وکیل اینا هستی؟» گفتم: «نه قربان. برو بیرون بین چی میگن. مردم میگن خود شمام با این تو اوستودیوم آریامهر شریک بودین!» آخه میدونین که؟ اوستودیوم آریامهرو که میساختن اون پسر حجت، یه پول هنگفتی بُرد. بهش گفتم: «میگن شمام شریک بودی.» اگه بدونی خانوم؟ این رستم امیریختیارم اونجا شاهد بود. یه دفعه عصبانی شد گفت: «آقا برو دنبال کارت!» گفتم: «من که نمیگم مردم میگن آقا.» هیچی از درکه اومدم پیام بیرون، رستم امیریختیار اومد دنبال من و یه بساطی شد، یه داستانی بود.

مثلاً برای سیدعباسی و موحد: اونموقع موحد شیش تا مدال طلا برده بود، سیدعباسی سه تا مدال طلا. شما نیگاکنین! یه دفعه شد حرف این موحد رو تو رادیو یا تو تلویزیون و جایی بزنن؟ برای اونام مایه میومد.

اصلاً تیمسار حجت یه جوری بود، اقللاً صد دفعه منو ناراحت کرد. مثلاً میرفتیم تو جلسه مینشستیم اونجا. «تیمسار!»، «بله!»، «ما مثلاً میخوایم این ۴ آبان خیلی قشنگتر اجرا بشه. بیا پنج دقیقه وقتمونو زیادترکن!» میگفت: «نه آقا، نه، اعلیحضرت خوششون نیما. اعلیحضرت از ورزش باستانی بدشون میاد. همیشه، اصلاً نمیشه!» ما رو میگی؟! حالا یه مشت معاون وزارتخونه دور تا دور نشستن که تصمیم بگیرن که برای ۴ آبان این یکی چیکار بکنه اون یکی چیکارکنه؟ اون فرمونده گارد چیکارکنه؟ اونوقت حجت میزنه رو میز و همچی میکنه: «خدا و شاه. من غیر از خدا و شاه هیچی دیگه سرم نمیشه.» اونوقت

از یکی یکی سؤال می‌کنه. وقتی رسید به من، گفتم: «تیمسار اولاً که خدا مال همه دنیاست. دوماً شاه رو همه دوست دارن! غیر از اون میهنش یادت رفت! چارماً ما اومدیم اینجا حرف ورزش بزنیم، خدا و شاه باشه برای بعد... یه دفعه عصبانی بلند شد که: «آقا، آقای عصار پرونده کن بین این چی میگه! این داره به من توهین می‌کنه!» اون [سیف] عصار سرهنگ سازمان امنیت اونجا نشسته بود. یه چیز عجیب و غریبی بود آقا.

صبح میرفتیم باهاش حرف بزنیم. میرفتم دم اتاقش میدیدم یه کسی اون پشت یه سینی دستشه، یه حوله توشه، یه آمپول ویتامینم زیر این حوله است. میرفت اون تو یه آمپول میزد بهش که نشئه بشه بتونه کارکنه.

س - مگر آدم با ویتامین نشئه می‌شود؟

ج - حُب دیگه، جون میگرفت. منم صبح اول وقت میرفتم میگفتم: «تا این نشئه است، آمپولوزده، برم بالای سرش.» خانوم تا میرفتم، از منم خوشش نمیومد، همچی میکرد: «چیه باز اول صبحی؟» میگفتم: «تیمسار اومدم یه کاری با شما دارم. میخوام ببینم اگه آمپولتونو زدی کارمو بگم؟...» تا میگفتم آمپول، بلند میشد اینجوری میکرد: «آقا! تو به آمپول من چیکار داری؟» [خنده] اونوقت دعوا مون میشد. من با حجت چند دفعه دعوا کردم...

س - سر چه مسائلی؟

ج - ... سفت و سخت. سرکشتی پهلوانی و اینا. آخه من سرپرست ورزش باستانی بودم و این کشتی پهلوانی مال من بود. میدونی؟ کشتی پهلوانی از ورزش باستانی میومد.

س - مشکل کجا بود؟

ج - اونوقت این میگفت نه مال تربیت بدنیه، مال ماست چون اسمش کشتیه. سر همون ما با این آدم چند وقت خیلی سخت مکافات و مرافعه داشتیم. اصلاً با همه دعوا میکرد، با من تنها که نه. یه آدم بدکینه‌ای بود که نگو.

س - چکارش داشتید؟ چرا اذیتش می‌کردید؟

ج - برای اینکه به ورزش ایران خیانت میکرد خانوم. میخوام بهت بگم این سازمان که شما میدیدین، به اون خدا قسم، تمامشون فیلم بودن. من خودم دو سه سال آخر میدونستم که این مملکت یه روز نابود میشه، به جون شما. من مغزم خوب کار میکنه! بگذرا از این که

هی بی‌مُخ بی‌مُخ میکنند! فکر میکردم با این بساطی که من دارم میبینم، طرف داره میره! حُب من یه جور بودم که هرکسی کاری داشت میومد سراغ من و حرفاشو به من میزد. مثلاً میرفت دادگستری میدید همیشه میومد پیش من. اون یکی ملاقات میخواست میومد پیش من. اون یکی بیکار بود میومد پیش من... هزار تا بودن!... اینا میگفتن تو مملکت چه خبره! خلاصه این که خدمت شما عرض میکنم عین حقیقته و اینا یکی یکی و هرکدوم به سهم خودشون مردمو ناراحت کردن.

س - یک خاطره هم از سرلشکر عباس ایزدپناه تعریف کنید. از اینکه با شما مخالف بود.
ج - سرلشکر ایزدپناه، رئیس سازمان تربیت بدنی، خدایا مرز همین تازگی فوت کرد. آدم بدی نبود. ولی حُب شاید اجازه نداشت یا اینکه قدرتشو نداشت به باشگاه کمک کنه. آخرش نفهمیدم نمیتونست کمک بکنه یا نمیخواست به باشگاه کمک کنه که اونجا رو بسازن، نمیدونم. یه روز من با طباطبایی رفتیم پیش تیمسار ایزدپناه. حالا ما رفتیم اونجا و خیلی ام ناراحت، باشگاهم خراب بود، کار نمیکرد.

س - قضیه مال بعد از ۱۵ خرداد است؟

ج - بله، مال بعد ۱۵ خرداد. طباطبایی اونجا دم در اون جلو وایساد، من رفتم جلو میز ایزدپناه و شروع کردم با تیمسار صحبت کردن. صحبت کردم و کردم و کردم... اونوقت گفتش: «نه و نو و فلان و بیسار» خیلی ناراحت شدم، بهش گفتم: «تیمسار، یه چیزی بهت بگم؟ ساچمه‌بازی کردی؟» میدونین ساچمه چیه که؟

س - ساچمه را می‌دانم ولی با ساچمه‌بازی آشنا نیستم.

ج - یه لوله بودش از اون بالا ساچمه‌ها رو مینداختن میومد پائین از یک بود تا دویست، هر کی بیشتر مینشست اون میرد. گفتم: «تیمسار، ساچمه‌بازی کردی؟ تو هر چی بندازی بَطَره [بَطَل است] اما من هر چی بندازم از دویست کمترم بیاد من بُردم. من از یک میندازم تا دویست میبرم اما تو از دویست ببالا هر چی بندازی نیاد بَطَره، من بُردم. تو موفق نمیشی منو شکست بدی!» [خنده] یه همچی آدمی بودم! از میدون در نمیرفتم که!

س - دشمنی طیب با شما از کجا شروع شد؟

ج - ما اصلاً دشمنی نداشتیم. ما با هم هیچی نداشتیم. هر چی میگن چرت و پرت و دروغ میگن. من و طیب همه جا هم تو زندان و هم بیرون با هم رفیق بودیم.

س - منظورم بعد از ۲۸ مرداد است. بعد از ۲۸ مرداد شما وارد دربار و دستگاه دولتی شدید، طیب رفت توی میدان.

ج - من حالا به چیزی به شما بگم. قبل از ۲۸ مرداد، اسم طیب خیلی تو دهن مردم بود، طیب، طیب، هر جا میرفتی، چه تو بازار چه محلیا. وقتی من اوادم و این کارا رو کردم...

س - اسم طیب از زبانها افتاد؟

ج - ... و اسم من افتاد تو دهن مردم، خواهی نخواهی اون با من مخالف شد. ولی ما با هم برخوردی نداشتیم. وقتی ام به هم برمیخوریم سلام و علیک میکردیم و با هم ناهارم میخوریم. ولی خوب اصولاً اونام نمیتونستن منو ببینن. این حالت تو برو بچه‌های مام بود. س - برایتان کارشکنی هم می‌کرد؟

ج - ببینن، کار من طوری نبود که اون بتونه کارشکنی بکنه. اون کارش با میدون امین سلطان بود و میوه و هندونه و خربوزه، بنده سرو کارم با میل زورخونه و دُشک کُشتی. سرو کاری با هم نداشتیم. سرِ دسته هم با هم کاری نداشتیم، من دیگه دسته راه نمینداختم اون راه مینداخت. روضه هم اگه بود اون روضه خودشو داشت من روضه خودمو داشتم. اصلاً این حرفا نبود.

س - از گروه سوم مخالفین بگویید.

ج - با توده‌ایا که خیلی سابقه داریم. از همون وقت که اینا به سر صفشون دم راه آهن بود، به سر صفشون دم مجلس شورای ملی، همون موقع که میگفتن: «مرده باد شاه، زنده باد استالین».

س - شما با خود توده‌ایها مخالف بودید یا با مرامشان؟

ج - اصلاً من مرام و اینا نمیدونستم چی هست، بعداً فهمیدم. وقتی دیدم اینا دارن به شاه فحش میدن، «زنده باد استالین» میکنن متوجه شدم. حُب من دیدم استالین مالِ یه مملکت اجنبیه اینه که من ناراحت شدم و گفتم الان موقعشه که من بیفتم تو اینا، با اینا جنگ و جدال کنم. این جریان توده‌ایا بود.

س - به خاطر این نبود که شما در جوانی جزو فدائیان اسلام بودید و آنها معتقد بودند کمونیستها و توده‌ای‌ها ضد خدا و ضد دین هستند و باید با آنها مبارزه کرد؟

ج - حُب ضد خدا و مذهب که بودن ولی من با اونا مبارزه سیاسی میکردم، واسه خاطر

مملکتکم. با وجود این یه دفعه که زناشون اومدن از من کمک خواستن تا کارشونو راه ننداختم ول نکردم. اینوگفتم براتون؟

س - خیر، حالا بفرمایید. قضیه مربوط به چه زمانی است؟

ج - یه چند وقتی بعد از اینکه سرهنگ مبشری و افسرای توده‌ای رو اعدام کردن. اعرض کنم یه روز دیدم یه اتوبوس زن چادر سیاه و بچه اومدن اونجا. گفتن: «حالا شوهرمون یه خطایی کردن و اعدام شدن، گناه ما زن و بچه‌ها چیه؟ بی حق و حقوق موندیم؟ هر جا میریم کارمونو درست نمیکنن! شما به داد ما برس.» قسم خوردم کارشون راه بندازم. یه مشت زن و بچه بی پناه که گناهی نداشتن! نامه‌شونو گرفتم و یه دفعه که خدمت اعلیحضرت رسیدم به ایشون دادم. وقتی یه نامه به شاه میدادی خودش نمیگرفت، میگفت بدی به یکی از دور و وریاش. ولی من به ایشون گفتم: «قربان من قسم قرآن خوردم نامه را بدم دست خودتون!» اونوقت دادمش دست خود شاه. اعلیحضرتم دستور دادن به وضع اونار رسیدگی کنن. بله خانوم، از این کارام کردم. خیلی زیاد.

س - بعد از انقلاب چه بر سر باشگاهتان آمد؟

ج - گفتم که اون عبدالله [گرمی] گرفتش، ولی باشگاه هنوزم هست. توش ورزش میکنن. منتهی اومدن توشو عوض کردن. نوشته‌ها رو خراب کردن. در حالیکه ما با کاشی آیه‌های قرآن رو دیوارا نوشته بودیم، باور کن خانوم. یه چیزی بگم تعجب میکنن، یه تیکه کاشی داشتم مال بالای سر مرشد که از آیت‌الله مرعشی گرفته بودم. نوشته بود: «اتَّقُوا شَرَّ مَنْ أَحْسَنَتْ عَلَيْهِ» بپرهیز از شر کسی که به او احسان کردی. همه رو خراب کردن.

س - بعد از انقلاب و در خارج، دیگر نخواستید زورخانه درست کنید؟

ج - چرا، یه دفعه قبل از انقلاب سیمانطوب^۱ رئیس دفتر شیمون پرز - - اونموقع پرز وزیر کار بود - - اومده بود ایران، افغانی بود فارسی‌ام حرف میزد. به من گفت: «میخوایم یه زورخونه تو اسرائیل درست کنیم.» یه مهندس ماهاش بود به نام گیلوا، اونم به حساب نقشه باشگاه ما رو کشید که بره اونجا یه باشگاهی از رو باشگاه ما درست کنه. بالاخره ساختنش و اسمشو گذاشتن «باشگاه کورس». بعداً اومده بودن سه چار جفت میل از من

میخواستن، گفتن: «اینجا خراط مراط هست، ما رو بر چار تا از این میلا درست کنیم ببریم

۱- سپیده دم ۲۷ مهرماه ۱۳۳۳ نه افسر ارتش و یک غیرنظامی در لشکر دوزرهی تبراران شدند.
۲- ساسون (مشهور به سی سی) سیمانطوب مسئول خانه کورس در شهر خولون - اسرائیل.

برای بچه مچّه‌ها.» منم ده بیست جفت میل گذاشتم واسشون و شلوار و همه چیز، گفتم: «بیا وردار ببر.» بعد از انقلاب که رفتم اسرائیل رفتم اونجا، خدمت شما عرض کنم دیدم یه جای خرابه‌ست. گردنشون گذاشتم که اونجا رو درست و روبراه کنن. یه سالن درست کردن. یه روزم بچه‌ها اومدن و منم یه تُرده یادشون دادم و اینا. ولی وقتی از اونجا اومدم اینام مثل اینکه دیگه زیاد دنبالشون نگرفتم. هنوزم بعد از چندین سال نیمه‌کاره‌ست.

س - یک مدتی هم بچه‌های ورزشکار در امریکا ورزش باستانی اجرا می‌کردند؟

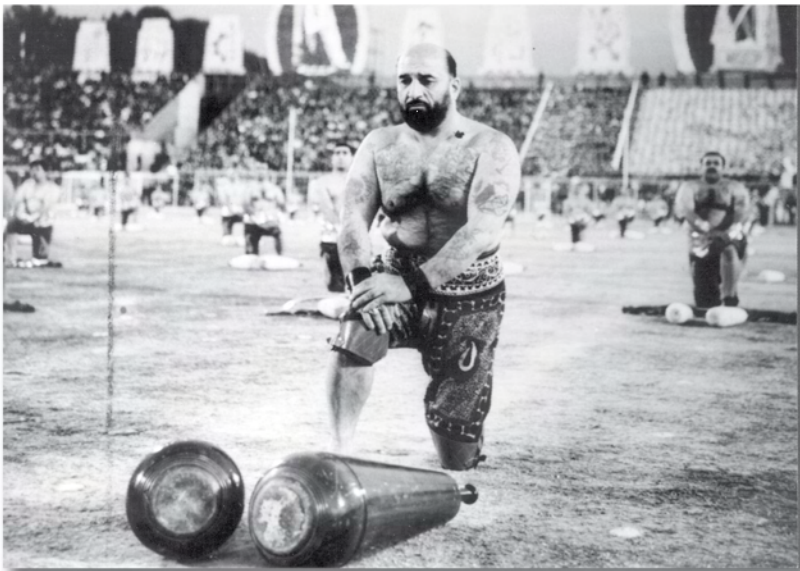
ج - بله، تو اورنج کانتی کار میکردن. یه چند تایی دانشجویهای اورنج کانتی بودن، میرکرمی میوندارشون بود، محمد گلزار و مهدی ثقفی ام گرداننده‌هاش بودن. ولی نُب اینام بعد از چند دفعه بهم زدن دیگه. اصلاً نمیدونم چرا اینجا اینجوریه؟ چار تا نمیتونن دور هم جمع بشن. یعنی توکارای دسته‌جمعی هیچ جوری نمیتونن با هم بسازن. ماجرای اونم مفصله. یکی اومده بود میگفت میخواد زورخونه بازکنه. میگفت: «آقای جعفری تورو خدا تو بیا سر خیر شو...» گفتم: «بین، الان ورزشکارش اینجاست، میلش هست، همه‌چیزش هست، هرکاری بگی ما برات میکنیم.» بعد دیدیم نه، این نمیخواد ورزشگاه واز کنه میخواد دکون واز کنه. ملتفتی چی میگم؟

س - مختصری!

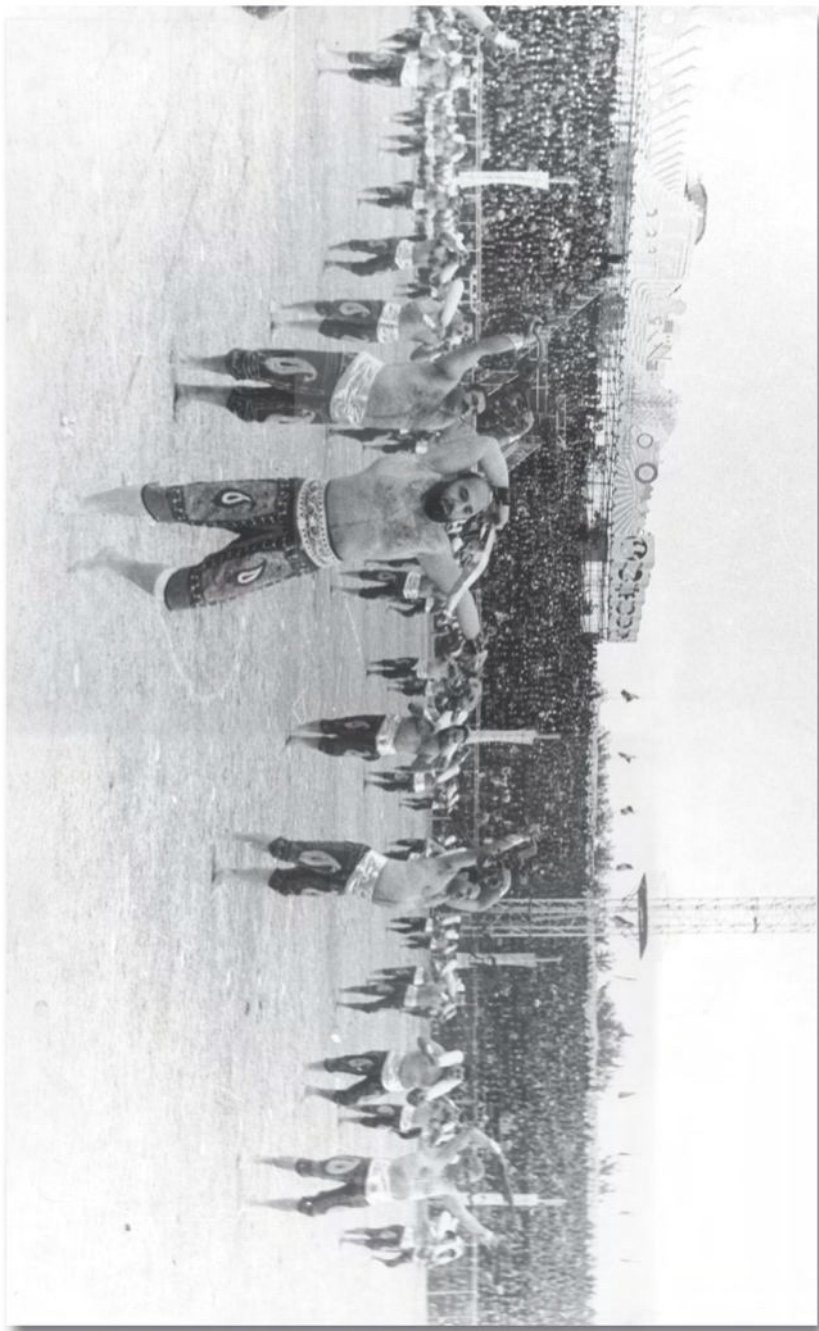
ج - ... انقد به ما التماس کردن وگفتن، تا نشسستیم سر صحبت. اول جلسه دو سه تا شعر خونده: «ز نیرو بود مرد را راستی...» بعدگفت: «زورخونه درست میکنیم، توش دیزی میدیم به مردم!» نُب ما از همون اول میدونستیم این مرد میدونش نیست. گفتیم: «بابا مرد حسابی، اومدی واسه ما شعر میگی؟ ما خودمون شاعریم مرد حسابی!» بعد براش خوندم: «مردم دروازه غار و مردم دریاکنار/ هر دو عریانند اما این کجا و اون کجا؟» زورخونه کجا و دیزی کجا؟!

چایگاه مرشدها در ورزشگاه امجدیه

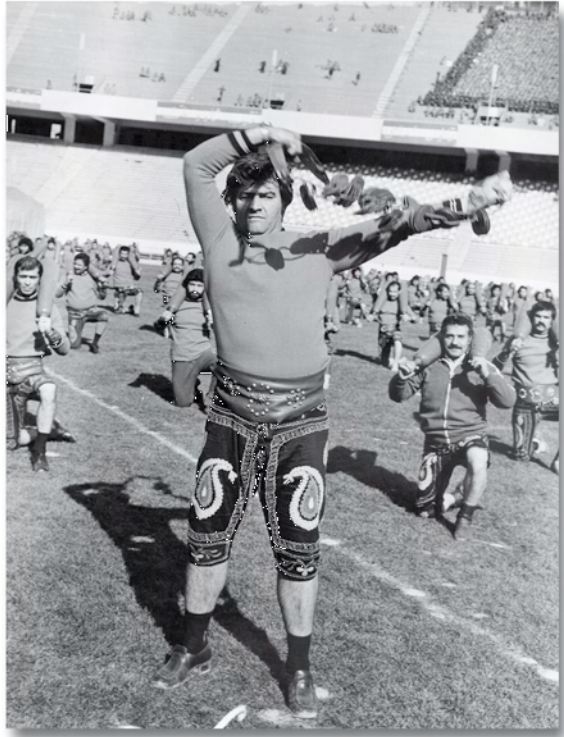

شعبان جعفری در مراسم ۴ آبان - ورزشگاه امجدیه

تصویری شماره ۱۹۱/۲

شعبان جعفری و ورزشکاران باشگاهی در مراسم ۴ آبان - ورزشگاه امجدیه.

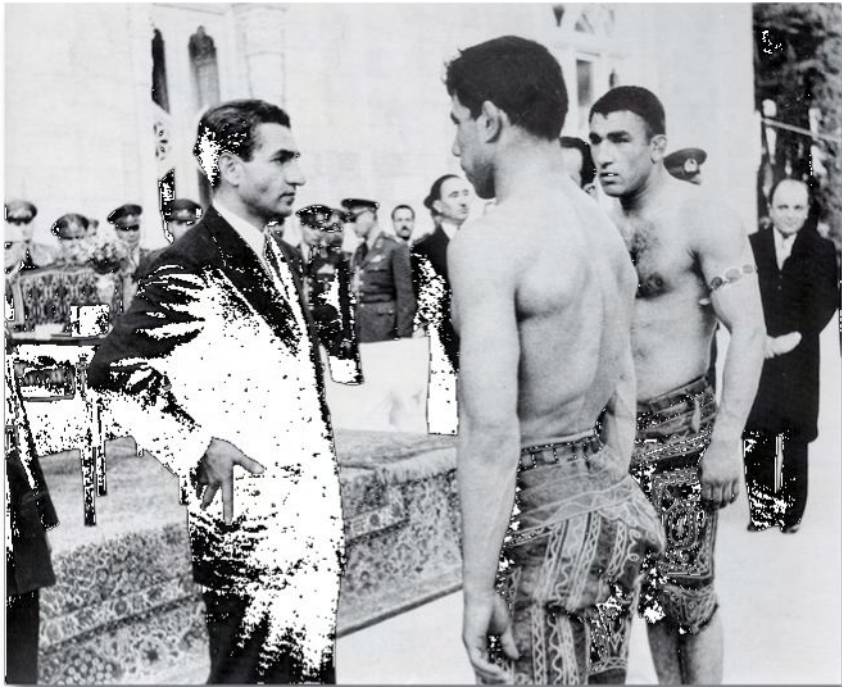

تمرین ورزش باستانی برای ؟ آبان
در ورزشگاه صد هزار نفری آریامهر

عکس شماره ۱۱/۳

عکس شماره ۱۹۴ - ورزشکاران باستانی به سرپرستی شهبان جعفری در ورزشگاه آرپامهر - جشن های دوهزار و پانصدساله

عباس زندی و غلامرضا تختی دو برندهٔ بازویند پهلوانی در حضور شاه

پهلوانان شهر استهبان سال ۱۳۳۲
 در مردان و زنان
 (۱۳۳۲ سال)
 عباس زندی
 غلامرضا تختی

عکس شماره ۱۱/۵ - تختی و زندی در مسابقات کشتی پهلوانی سال ۱۳۳۲

در حضور اولاف پنجم پادشاه نروژ - ۱۹ دی ۱۳۴۳

در حضور بودوئن پادشاه بلژیک - آبان ۱۳۹۳

در حضور جواهر لعل نهرو
نخست وزیر هند
شهریور ۱۳۳۸

در حضور رادھا کریشنان رئیس جمهور هند - اردیبهشت ۱۳۴۲

عکس شماره ۱۹/۷

عکس شماره ۱۱/۸ - لرد هیوم نخست وزیر انگلستان در باشگاه جعفری
آورده‌یشت ۱۳۴۴

عکس شماره ۹/۱۱ - امیر اسدالله علم وزیر دربار در حال خروج از باشگاه جعفری

شعبان جعفری همراه با کاماروف فضانورد روسی در باشگاه

دیدار نخست وزیر ژاپن از باشگاه

عکس شماره ۹۹/۹۹ - در باشگاه جعفری

سردر باشگاه جعفری

سید محمد مرشد باشگاه

شعبان جعفری همراه با سید احمد طباطبایی یکی از باستانی کاران و مدیر باشگاه

گود باشگاه - شنای کرسی

پهلوان عباس زنجانی در حال کباده کشی

عکس شماره ۱۹/۱ - نمایش ورزش باستانی در حضور شاهپور خلیفه‌زاده پهلوی

دیدار گروهی از شخصیت‌ها از باشگاه - پهلوان عباس ملک، حاج حسن جعفری و حاج مصطفی طوسی در عکس دیده می‌شوند.

گروهی از مهمانان باشگاه جعفری، دکتر رهنوردی و امیر علایی در عکس دیده می‌شوند. ردیف چپ ورزشکار میانی نامجو است.

عکس شماره ۱۱/۱۷ - دیدار جینالو لوریجیدا از باشگاه جعفری

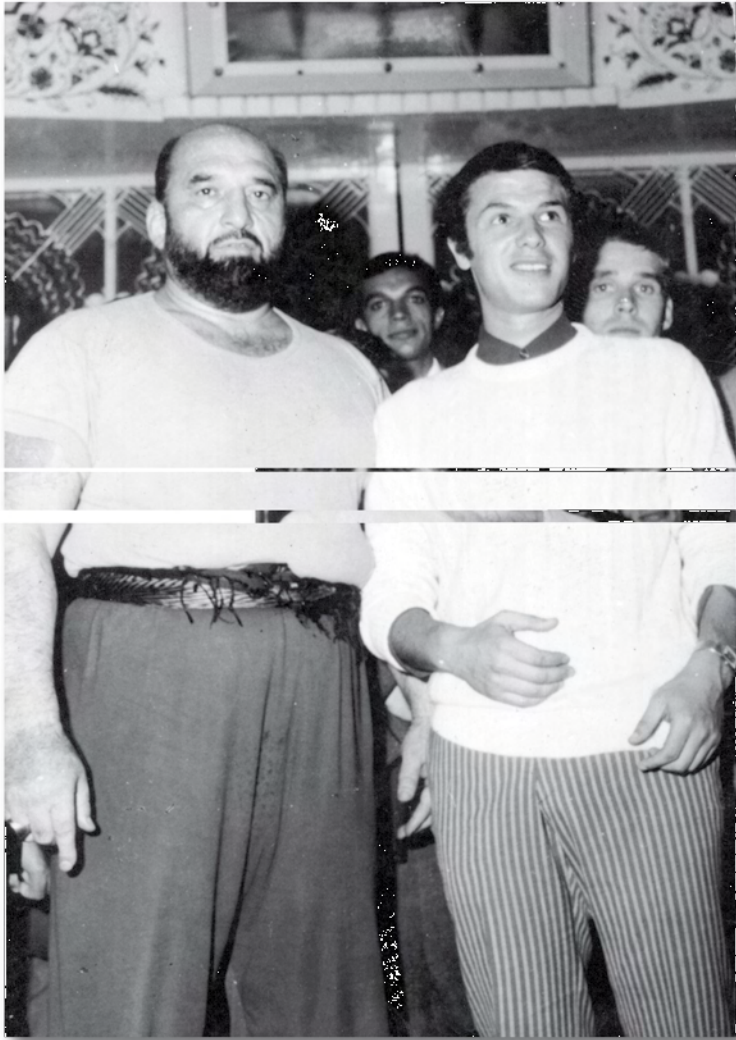
اردهیشت ۱۴۶۲

نورمن ویزدم کمترین معروف در دفتر شعبان جعفری

با سوسن خواننده مردمی در باشگاه جعفری

عکس شماره ۱۹/۱۹ - دیدار آدامو خواننده فرانسوی از باشگاه

با فرانک سیناترا

گروه خوانندگان آلمانی در بازدید از باشگاه

عکس شماره ۱۱/۲۰

بازدید هنرمندان از باشگاه جعفری
ملوک حضایی و پوری بنایی با علامت خریدار مشخص شده‌اند.

شعبان جعفری با تیم کشتی جوانان باشگاه جعفری
عباس زندی (برنده چهار دوره پازویند پهلوانی) سمت چپ جعفری نشسته است.

باستانی کاران باشگاه
ورزشکار مسن جلو عکس اکبر توکلی است.
عکس شماره ۹۱/۲۲

گروه کاراته و تکواندو باشگاه جعفری

ردیف نشسته جلو نفر اول از دست راست: پهلوان اسماعیل معروف به اسماعیل کچل
نفر وسط ردیف دوم: محسن اشتری (ریش و سبیل دار با بدن خالکوبی شده)

تیم ورزش باستانی به سرپرستی جعفری در سفر آلمان - عکس شماره ۱۱/۲۹

دیدار وزیر ورزش چین همراه با تیم والیبال آن کشور از باشگاه جعفری
تیم جوانان باستانی کار باشگاه نیز حضور دارند.

دیدار وزیر ورزش چین از باشگاه

پزشکان چینی متخصص طب سوزنی که برای معالجه میگرن شاهدخت شمس پهلوی
به ایران آمده بودند.

دیدار گروه رقص ژاپنی از باشگاه

۱۵ خرداد ۱۳۴۲

س - رسیدیم به وقایع ۱۵ خرداد. چه اتفاقی افتاد که باشگاه شما را آتش زدند؟
ج - خدمت شما عرض کنم که همون ۱۵ خرداد بود دیگه! اینا اومدن ریختن و خراب کردن. گویا همون طرفای جنوب شهر، اونجاها یه جایی یه مشت از این میدونیا شب جمع میشن و تصمیم میگیرن که به حساب صبح بساط ۱۵ خردادو راه بندازن. تا اونجا که من اطلاع دارم اینا تصمیم میگیرن که فقط عرق فروشیا رو بززن بشکنن و فعلاً دست به جای دیگه نزنن. صبح رضا گچکار و اسماعیل خلیج و خدمت شما عرض کنم که، یه چند تا از اون بر و بچه‌هایی که دور طیب بودن میرن بهش میگن: «آقا، پاشین بریم!» میگه: «شما برین من بعد میام!» خیلی زیرک و زرنگ بود!

س - طیب؟ جداً؟

ج - بله. اینا رو کسی نمیدونه. هیچکس اینا رو نمیدونه.

س - پس بفرمایید.

ج - ... میگه: «شما برین من خودم میام!» بعد خودش نمیره ولی اینا پامیشن میفتن جلو و میرن که عرق فروشیا رو بززن بشکنن. اینا میان و شروع میکنن شکستن اونجاها، از میدون شاه تا پارک شهر خلیه، که یهو از اونجا یه کله میان دم پارک شهر. یه ورزشگاهی تو پارک شهر بود، وسط پارک شهر درست کرده بودن، یه سالن برای مسابقه بکس و اینا داشت، اونو آتیش میزنن، سالن محمدرضا شاه رو آتیش میزنن، باشگاه منو آتیش میزنن، کلوب شاهنشاهی رو آتیش میزنن و اون اداره برق و اون یکی که نمیدونم بانکی چیزی بود تو همون خیابون. البته اونموقع یه مشت آدمای بیکار و شندریندر تو اون پارک شهر ولو بودن.

۱- مهدی عراقی در کتاب «ناگفته‌ها، خاطرات مهدی عراقی»، صص ۱۷۵-۱۷۶ به این نکته اشاره می‌کند. برای آگاهی از متن نوشته ر.ک. به پیوست شماره ۲۰ صص ۴۱۸-۴۱۹.

اونام وقتی میبینی اینجوریه میریزن تو غارت میکنن. میزنن باشگاه و بساط و همه اینرو از بین میرن و خلاصه شلوغ میکنن و مردم میدون جمع میشن دور اینا. خلاصه، منم اتفاقاً تو باشگاه بودم و مجهز. ولی یه وقت به من خبر دادن که یه عده‌ای ریختن تو خونه‌م، خونه منم سر چارراه بوذرجمهری بود تو همون شاهپور. گفتن ریختن تو منزلت و اینا. تا منزلت زیاد راه نیست، خلاصه من دویدم رفتم منزل. دیدم که مادرم وسط حیاط نشسته. پاش شکسته بود نمیتونست در بره، ولی زخم فرارکرده بود. یه نفر دم خونه کشته شده بود. یه عده مردم داشتن اونجا شعار میدادن. خلاصه ما که رسیدیم بر و بچه‌های محمولونم بودن ریختن مردم زدن تار و مار کردن و رفتن. بعد من برگشتم باشگاه دیدم باشگاهم داره میسوزه. (سند شماره ۱۲/۱) خانوم، جون شما، دیدم سنگام داشت میسوخت. گفتم: «خیلی خُب، شد دیگه!» و ایسادم اونور خیابون و همینجور داشتم آتیش سوزی رو تماشا میکردم. آتیش نشونی‌ام هیچ جور نمیومد. مأمورام از تو خونه‌هاشون تکون نمیخوردن. یه عده بچه میومدن، یه گرتی [گردی] دستشون بود خانوم تا میپاشیدن آتیش میگرفت. نمیدونم این گرت چی بود که سنگو آتیش میزد؟ سنگ مرمر اون وسطو داغون میکرد. تا میپاشیدن میسوزوند.. بله، خلاصه یه همچی بساطی. هیچی بالاخره باشگاه ما سوخت و تل خاکستر شد. گویا [اسدالله] علم به اعلیحضرت میگه که: «قربان شنیدم که دارن همه تهرانو آتیش میزنن!» اعلیحضرت میگه: «خونریزی نکنین، خونریزی نکنین، کسی رو نزنین فلان نکنین، از این حرفا...»

س - بعد چه شد؟

ج - ... البته دم ایستگاه رادیوآم یه عده‌ای جمع شده بودن و اونجا داشتن هی فحش میدادن و میخواستن بریزن تو اداره رادیو. بعد یه عده سرباز اون روبرو با تفنگای گلنگدن کشیده نشسته بودن و میگفتن: «حق ندارین جلو بیان.» اجازه نداشتن بزنی دیگه. بعد مردم میگفتن: «بزنی ده، چوب‌پنبه‌ست. تیر نیست که بزنی. بزنی ده، چرا نمیزنی؟ فلان فلان شده!» و هی به شاه و فرح و همه فحش میدادن. که بعد تا سه بعدازظهر دستور تیراندازی نمیدن. اعلیحضرت میگه هیشکی رو نباید بزنین. که علم آخرش ناراحت میشه بعدازظهر هر چی میگه اعلیحضرت قبول نمیکنه، میده همه تلفناشو قطع میکنن و بعد دستور تیراندازی میده. ساعت سه بعداز ظهر دستور تیراندازی اومد. دستور که اومد، یکی جلو جمعیت بود

که تهریشی داشت و یه عرق چینم سرش بود. تفنگاشون برنو بود. سربازه یه دونه میزنه تو قاب دهن این. اینو میزنن و یه چند نفر دم اداره رادیوکشته میشن. یه عده هم در اداره برق. آخه دم اداره برقم شلوغ میشه. از همین اداره برق یکی میره بالا میگه: «آقایون، اینجا اداره برقه، فامیلت تو آسانسور رفته، زیر عمل جراحیه، شب خودت میری خونه برق نداری.» هر چی میگه اینا گوش نمیکنن. هی حرفای مزخرف به شاه و فرح میزنن. بعد یارو گروهبانه میاد میگه: «آقایون برین خواهش میکنم، ما میزنیمها!» اونام مثل دم اداره رادیو فحش میدن که: «بزن دیگه! چرا نمیزنی؟ چوب پنبه ست.» که اونجام تیر خالی میکنن. خلاصه اینجور که ما اونروز دیدیم و شنفتیم ۶۴ نفرم اونجا کشته میشن. اینکه میگن تو خیابون شهباز دوهزار نفرکشته شدن، همهش بیخوده. بعد مردم دیگه تمام میرن تو سولاخ سنبه‌هاشون قایم میشن و هیچی غائله میخوابه. بعدم دستور دادن و خلاصه فرمانداری نظامی شد و صبح سربازا اومدن تو خیابون. مردم دیگه از ترسشون از خونه بیرون نمیومدن.

س - چه کسانی دست اندرکار این قضایا بودند؟

ج - ۱۵ خرداد؟ [سرلشکر ولی] قره‌نی و [مهندس مهدی] بازرگان و [آیت‌الله روح‌الله] خمینی و [داریوش] فروهر و [دکترکریم] سنجابی و [آیت‌الله سیدمحمود] طالقانی و اینا میخواستن کودتا کنن. یه عده دار و دسته و عواملم داشتن که من همشونو خوب میشناسم. اگه اعلیحضرت، خدا رحمتش کنه، پونزه نفرو میکشت غائله خوابیده بود. اگه همون اول ۱۵ خرداد اینا رو کشته بودن کار تموم شده بود. هی ولشون کردن، بعد شروع کردن تو مملکت این و اونوکشتن و برنامه‌ریزی کردن. اونا از اونور مشغول بودن و تبلیغات میکردن، یه عده‌ایم اینور یا خواب بودن یا فکر خودشون بودن. انقدر فکر مملکت نبودن تا مملکت از دست رفت. تا حتی مام میرفتیم یه چیزی میگفتیم حرف ما رم گوش نمیکردن. اینا رو ول میکردن و ماها رم تقویت نمیکردن.

س - به چه کسانی می‌گفتید؟

ج - به هرکی دستمون میرسید. حالا همون قاتلا و تروریستا وزیر و وکیل شدن و دارن مملکتو میچرخونن!

س - برگردیم سر ماجرا. حالا باشگاه شما دارد می سوزد. شما چکار کردید؟ شما و بچه‌های شما برای تلافی نریختید توی خیابان؟

ج - چرا، خیلی.

س - پس دار و دسته شما در ماجرای ۱۵ خرداد بودند؟

ج - بله. ما فرداش شروع کردیم به کار. اولاً ما یه پیرهنایی داشتیم با رنگ خون جلو سینه‌ش نوشته بودیم: «جمعیت جوانمردان جانباز»

س - این تشکیلات «جمعیت جوانان جانباز» را چطور و از کی درست کردید؟

ج - همون بعد از ۲۸ مرداد که خدمت اعلیحضرت رسیدیم عرض کردم: «قربان الان یه جمعیت داریم می‌خواهیم اسمش را بذاریم (جمعیت جوانمردان جانباز)» اعلیحضرت گفتن: «خیلی خوب کاریه این کار رو بکنین که جوونا رو جمع کنین!» ما اومدیم و رفتیم تشکیلات دادیم و خیلیا رَم دعوت کردیم و اینکارا رَم کردیم.

س - پس فکر خودتان بود؟

ج - بله فکر خودم بود.

س - مطمئن هستید بعد از ۲۸ مرداد بود؟

ج - عرض میکنم، جلوتر نبود. اینا همه رو که میگم فقط مال اینور ۲۸ مرداد بود. اونورش اصلاً ما دسته‌بندی نداشتیم. اون موقع همون خود من راه افتادم. البته داشتیم، رفقا دورمون زیاد بودن ولی دسته‌بندی‌ای که روش کار بکنیم نداشتیم. همینجور همه رو خبر می‌کردیم میومدن. هر جا میخواستیم بریم میومدن. بعد این که شد ما این جمعیت رو تشکیل دادیم و سازمانی گرفتیم و وضعشو درست کردیم و تمام کاراشو کردیم و رفتیم دنبال بودجه‌ش. اعلیحضرت دستور داده بودن، ولی هی گفتن این ماه اون ماه و آخرش ندادن. مام دیگه یواش یواش نتونسیم، بهم زدیم رفتیم سر تشکیلات خودمون که دستمون بود. آخه اینا اصولاً نمیخواستن ما تقویت بشیم. اینا همه‌ش میزدن ما رو از بین ببرن.

س - اینها چه کسانی بودند؟

ج - همین دستگاه دیگه، دستگاهی که دور و ور خدا بیامرز اعلیحضرت بودن. البته همه‌شون نه، خیلیا بودن که با ما مخالف بودن و خوب نبودن. از افسر بودن تا هرکی که بگی، نُب تو اینام کلی کمونیست دراومد دیگه. اینا نمیخواستن. حسادت و بخل و کینه

اجازه نمیداد، که چرا منی که به شلووار پام نبود حالا به شلووارم شده بود دو تا.
 س - برگردیم سر ماجرای ۱۵ خرداد. فردا صبح شما با «جمعیت جوانان جانباز» راه افتادید.

ج - ما فردا صبحش صد و پنجاه تا از اینا رو تو سسی تا جیب نشوندیم رفتیم دم میدون شاه... چون اینا تو مسجد فخرالدوله جمع میشدن... بریم اونجا دنبال اینا. (سند شماره ۱۲/۲)

س - ساعت چند صبح راه افتادید؟

ج - ساعت ده یازده فردا صبحشه.

س - فردا صبح، یعنی شانزدهم خرداد؟ ولی جواد منصوری در کتاب خود روزی که شما در خیابانها راه افتادید را ۲۱ خرداد نوشته است؟ مطمئن هستید فردایش بود؟
 ج - بله، فرداش رفتیم.

س - شاید خیابانها چند روز شلوغ بوده؟

ج - نخیر، غائله همون فرداش خوابید. ما دیدیم فرمانداری نظامی شده. اومدن جلومونو گرفتن، گفتن، گفتن که: «تیمسار گفته برگردین این کارا رو بذارین کنار. اعلیحضرت ناراحت میشن. مام برگشتیم به کار خودمون برسیم. اول دو سه تا از این آخوندها رو زدیم...»

س - خودتان سر خود رفتید؟

ج - بله.

س - بدون اینکه کسی به شما بگوید؟

ج - هیچکس. ما اصلاً گوشمون بدهکار کسی نبود. بالاخره همه زندگیمونو اونا آتیش زده بودن! دردسرت ندیم...

س - بالاخره فهمیدید باشگاهتان را چه کسانی آتش زده بودند؟

ج - باشگاه ما رو؟ یه مشت مردم بیکار دیگه. بعد یه نفرم درِ خونه ما کشته شد و هیچی. همون موقع از شهربانی منو خواستن. من رفتم دیدم تیمسار [غلامعلی] اویسی اونجاست

۱- در کتاب «تاریخ قیام ۱۵ اسفند به روایت اسناد»، نوشته جواد منصوری، جلد دوم، متن سندی به شماره ۵۱۴۴ چاپ شده است که گفته شعبان جعفری را تأیید می کند.

۲- همان کتاب، صفحه ۳۰۵: «... در تهران نیز در تاریخ ۲۱ خرداد ۱۳۴۲، مراسم مشابهی به وسیله شعبان جعفری (معروف به شعبان بی مخ) برگزار شد.»

و تیمسار نصیری. تیمسار اویسی فرماندار نظامی بود، تیمسار نصیری ام شده بود رئیس شهربانی. منو خواستن تو شهربانی. از من پرسیدن: «تو میدونی طیب اومده تو خیابون اینکارا رو کرده؟» گفتم: «والا من نه دیدم و نه شنفتم!» در صورتیکه شنفته بودم گفتم: «نه همچی چیزی نشنفتم!» ولی بهشون گزارش کرده بودن. گفتم: «باشگاهتو اینا آتیش زدن؟» گفتم: «والا من تو باشگاه بودم وقتی اومدن اینا رو ندیدم!» گفتم: «چرا خودشون بودن!» خانوم، من یه موزه تو باشگاه داشتم، اون تو خیلی چیزا بود، خیلی... همه رو از بین بردن.

س - همه اینها سوخت؟

ج - بله. مثلاً من رفته بودم قداره حاجی معصوم رو خریده بودم. رو قداره شم نوشته بود: «حاجی معصوم، برق قدارهت عالمو ترسوند» با خط طلا نوشته بودها! جون شما. مثلاً...

س - شنیده‌ام بازوبند پهلوان یزدی را هم داشتید؟ این بازوبند هم سوخت؟

ج - بله، بله، خیلی چیزا داشتم. همه از بین رفت. آره جون شما.

س - شما یادتان هست که ۱۵ خرداد دهه محرم بود؟

ج - ۱۵ خرداد همون نزدیک عاشورا بود دیگه.

س - بله دهه محرم بود. یعنی همان روزهایی که شما قاعدتاً باید دسته می داشتید؟ آن روز دسته داشتید؟

ج - نه نه، نداشتیم. دیگه چند سالی بود که دسته راه نمینداختیم، طیب راه مینداخت.

س - فقط طیب دسته راه می انداخت؟ شما نه؟

ج - نه اون آخریا، اون کارو نمیکردیم.

س - چرا؟

ج - اولاً میکردیم. ما اولاً دسته راه مینداختیم. بعد دیگه راه ننداختیم دیگه.

س - از چه سالی دیگر دسته راه نینداختید؟

ج - والا یادم نیست از چه سالی. ولی میدونم که ما دیگه نمیکردیم. ما فقط تکیه میسستم و روضه خونی راه مینداختیم.

س - ۱۵ خرداد همزمان با دهه محرم بود و تمام این جریانات در چارچوب سینه‌زنی دهه محرم روی می دهد. مردم در حالت سینه‌زنی غالباً به هیجان می آیند و یک شعار یا کلام

حساب شده می‌تواند سینه‌زنی آنها را به حرکت ضد دولتی تبدیل کند. شایعه این است که همان روز شعبان جعفری هم دسته‌ای داشت و بین دو دسته طیب و شعبان کتک‌کاری می‌شود. سینه‌زنان دسته طیب وسط نوحه خواندن شعار ضد شاهی می‌دهند و دار و دسته شعبان جعفری سعی می‌کنند جلو شعارهای سیاسی داخل دسته را بگیرند. حقیقت دارد؟

ج - اصلاً، اصلاً. آخه اونوقت من دسته نداشتم که به تور طیب بخورم. غیر از اون وقتی دسته طیب راه می‌فتاد طرف ما نمیومد که! اون مال چال‌میدون بود ما مال سنگلج. یادمه یه‌دسته مال ناصر جیگرکی بود و یه وقت دسته طیب با دسته ناصر جیگرکی برخورد کرده بودن سر اینکه میخواستن از خیابون سیروس بیان تو سبزه‌میدون و اینا با هم برخورد کرده بودن که زد و خورد شده بود. ولی اون روز ناصرم دسته‌ای نداشتم. اگه دارین راجع به من صحبت میکنین، ما سابق دسته راه می‌نداختم، بعدم دیگه دیدیم صلاح نیست ولش کردیم. س - پس آن روز نه دسته داشتید نه تکیه؟

ج - تکیه داشتم، دسته نداشتم. من تا آخرین سالی که از مملکت اوادم بیرون روضه‌خونی داشتم.

س - یعنی شما مستقیماً برای مقابله وارد جریان شدید؟

ج - بله، فقط چون باشگاه رو آتیش زدن، روز بعدش ما به حساب اینا رو راه انداختیم طرف میدون شاه، طرف به حساب اون خیابون پائین که بعداً اومدن جلوگیری کردن دیگه.

س - گفتید دو سه تا از آخوندها را هم زدید. کدامیک از آخوندها را زدید؟

ج - روز بعدش محسن پسر برادرم رفته بود مسجد مجد ختم، اومد به من راجع به ... گفت که تو مسجد مجد چرت و پرت گفته بود. این میره بالای منبر بنا میکنه بدگویی کردن که: «بله، اینا جینالولو بریجیدا، یه زن فاحشه رو میبرن تو باشگاه عکس مولا بهش میدن، قالیچه بهش میدن، چه کارا میکنن.» بنا کرده بود مزخرف گفتن. حالا باشگاه ما رو آتیش زدن. یه تل خاکستر شده و همه کارشم تموم شده دیگه، این حرفا لزومی نداره. نُب ختم بوده، اینم میخواستن خودشیرینی کنه. محسن اومد به من اطلاع داد و گفت: «آقا، باز این مادر ق... رفته بالا منبر.»

ما پا شدیم رفتیم تو مسجد مجد. به جون شما، به مولا، اصلاً فکر نکردم ختم کیه یا

چیه. همینجور رفتم بالای منبر و ... رو گرفتم انداختمش اون پائین. حالا داشت صحبت میکردها! کشیدمش پائین بردمش تو باشگاهم. جون شما، جون بچه‌م. بپرس. از خودش بپرس. بردمش تو باشگاهم گفتم که: «بین اینجا تمام آیه‌های قرآن نوشته بود.» من چند هزار کتاب داشتم تمامش روش یه جلد قرآن بود. «من یه بچه مسلمونم تو برای چی این حرفا رو می‌زنی آخه؟ من چه خیانتی به اسلام کردم که تو واسه من بالای منبر میری؟ مگه جینالولوبریجیدا فاحشه بود که میگی یه فاحشه اومده تو باشگاه؟ آخه نامرد، تو دیگه چرا؟» خلاصه، دخلشو آوردیم. من نمیخوام بگم چه جور.

س - چرا نمی‌خواهید بگویید چه جور؟ مثلاً چکارش کردید؟

ج - خُب دیگه ناراحتش کردیم. جورشو ول کن دیگه! بعد ولش کردیم رفت. البته با یه افتضاحی. رفت شکایت کرد و یه ورقه انقادی داد به شاه، قلمش خوبه! خُب سواد داره دیگه! اعلیحضرت خدا بیامرز، به نصیری دستور میده رسیدگی کنه. فرداش ما رو خواستن و گفتن: «چی شده؟ جریان چیه؟» گفتم باید نصیری رو روشنش کنم، گفتم: «جریان اینجوری بوده.» گفت: «ا.» گفتم: «والا!» گفت: «برو پس فردا بیا پیش من.» پس فرداش رفتم دیدم همون بابا آخونده اونجا نشسته، به جون شما. بعد دراومد جلو من بهش گفت: «مرد مؤمن، از ما حقوق میگیری، از رکن دو میگیری، از کاراگاهی میگیری، از باغشاه میگیری، از اوقاف میگیری...» به جون شما! هف جا رو شمرد. نصیری ام خُب، مرد بود ولی آدم لجنی بود! گفت: «...تو این حقوقا رو میگیری بازم این کارا رو میکنی برای چی؟ بعد میری به اعلیحضرت شکایت میکنی؟ من به اعلیحضرت گزارش میدم.» بعد یه خُرده به من نیگانیگا کرد و گفت: «جعفری پاشو برو.» من پا شدم اومدم بیرون و رفتم پی کارم و اینم رفت و ما دیگه نفهمیدیم چی شد. یه روز، خدا بیامرز دکتر [منوچهر] آزمون رئیس اوقاف بود، من میخواستم واعظ بیارم، آخه میدونین؟ من روضه‌های سنگینی داشتم. یکی خدا بیامرز طیب داشت یکی ما. روضه مینداختم خیلی سنگین. من اومدم به این دکتر آزمون گفتم: «اینو من میخوام دعوتش کنم باشگاه، نمیاد.» آخه از اوقاف پول میگرفت. دکتر آزمون بهش اعلام کرد که باید بری اونجا صحبت کنی. گفت: «چشم!» آره جون شما، شبا میومد اونجا، این عباشو اینجوری میکشید رو سرش که من نینمش. منم میرفتم اون کنار، میدونستم از من خجالت میکشه. میومد وعظشو میکرد و میرفت.

س - پس شکایتتان به نصیری نتیجه داد؟!

ج - بله. حالا اصولاً میخوام بگم خانوم سرشار، همین آخوندایی که حقوق میگرفتن، همینایی که خدمت شما عرض کنم، نمک این مملکتو میخوردن، همینانمکدونو شکستن. این ده دوازدهزار چادر مشکی و ده دوازدهزار عینک دودی که از توی خونه [علی اکبر] ناطق نوری پیدا شد، واسه چی بود؟ واسه همین بچه‌های دانشگاه. دخترای دانشگاه میرفتن میگرفتن و سر میکردن و میومدن اونجا «مرده باد شاه و زنده باد خمینی» راه مینداختن. همینان بودن که رفتن دنبال آخوندا، حالام باید بکشن، مام نباید براشون ناراحت باشیم، هیچی. هر چی میکشن حقشونه. من عین حقیقتو میگم، دروغ نمیگم. من تو اینا بودم خانوم، میدیدم اینا چیکار میکردن. هم تو این آخوندا، هم تو دستگاه میدیدم چقدر نمک به حرومی کردن، خیلی بی‌چش و رویی کردن، چقدر مردمون ناراحت کردن! بی‌اندازه...

س - وقتی می‌گویید مردم را ناراحت کردند، مثلاً چطور؟ چه کسانی را؟

ج - مثلاً یکیشون نویسنده‌ها و هنرمندا! صنف خودتونو!

س - شما با کدام دسته از نویسندگها و هنرمندها دمخور بودید؟

ج - با خیلی هاشون، یه عده‌شون اینجام هستن: همین نویسندگها و اینا. من سالی یه دفعه این نویسندگها، هنرمندا، خواننده‌ها، تمام اینا رو دعوت میکردم باشگاه. اقللاً پونصد، پونصد و پنجاه نفر میومدن. اونوقت اونروز میدادم آنگوشت، کله‌پاچه، چلوکباب، آش رشته، دل و قلوه و اینا درست میکردن. اینا تا ساعت دوازده شب اونجا پیش من میموندن. منم یه مدال مولا درست کرده بودم که هر سال تولد مولا یکی یکی به همه‌شون میدادم. یه وقتی ام که جشنی چیزی داشتم مثل جشن صاحب‌زمنون و فلان و اینا، اینا رو دعوت میکردم. من سر و کارم با اینا بود، بله. اصلاً من انقدی که توی اینا بودم تو بچه محلای خودمون و این حرفا نبودم.

س - چرا دیگر با بچه‌محل‌های خودتان رفت و آمد نداشتید؟ کسرتان می‌شد؟

ج - نه بابا، همه اونارم قبولشون دارم، رُفقا بودن. ولی بیشتر با اینا نشست و برخاست میکردم. با همینا.

س - ولی تعدادی از نویسندگها و هنرمندان سابقاً توده‌ای بودند یا چپی بودند و جزو

ناراضیان. با آنها هم نشست و برخاست می‌کردید؟

ج - نه، با اونان!

س - چرا؟ دوستشان نداشتید؟

ج - نه، خوب کار و بارشان باب ما نبود، نمی‌تونستیم.

س - مگر نمی‌گویید خیلی از نویسنده‌ها و هنرمندها دور و برتان بودند؟

ج - بله بودند. خیلی بودن دیگه.

س - توی آنها بچه‌های چپی هم زیاد بود، درست؟

ج - بله خیلی! [خندهٔ تمسخر] که مملکتو بهم ریختن و اینا، بله خیلی! مثلاً همین رضا

قطبی، نصف مملکتو همین بهم زد!

س - قطبی؟ چطور؟

ج - بله دیگه! خود همین رضا قطبی کمونیست بود دیگه. وقتی این قطبی رفت تو تلویزیون

نشست، اون تپیی که صبحای جمعه برنامه اجرا میکردن و صنارم تو دست و بالشون نبود،

همه رو ریخت بیرون؟ چرا ریختشون بیرون؟ اینام همه هنرمند بودن دیگه!

س - چه کسانی را می‌گویید؟... برنامهٔ صبح جمعه که تا این اواخر بود!

ج - نه خانوم جون ریخت بیرون، عرض میکنم، ریخت. اینا میومدن پیش من شکایت

میکردن. به من میگفتن که من بلند شدم برم واسه اینا واسطه بشم. جون شما، به قرآن.

آخه از نزدیک میدیدم. اینا یه عمر صبحای جمعه رو اداره میکردن. مردم ایرانم همه

قبولشون داشتن. هم حمید قنبری رو انداخت بیرون، هم علی قدکچیانو انداخت بیرون. اون

یکی چه میدونم... همهٔ این تصمیمای اساسی رم قطبی خودش میگرفت.

س - با قطبی هم درگیری داشتید؟

ج - خدمت شما عرض کنم که هف هس ماهی مونده بود به انقلاب شایدم کمتر. من

یه وقتی گرفتم برم پیش قطبی. ساعت نه صبح به من وقت داده بود. وقتی رفتم اونجا، تو اون

اتاق اولی دو سه تا زن نشسته بودن و یه خُرده ما رو معطل کردن و بردن تو اتاق دومی. دوتا

خانوم اونجا نشسته بودن، گفتن یه خُرده صبرکن. باز ما نشستیم و یه ریزه صبرکردیم. بعد

ما رو بردن تو یه اتاق دیگه. فکرکردم این دیگه اتاق قطبیه. دیدم یه خانومی نشسته اونجا،

دمرو افتاده رو میز و سیگار دستشه و انگشتاشم زرد شده از بسکی سیگار کشیده. گفتم:

«من با قطبی کار دارم» گفت: «شما کی هستین؟» منم دیگه از بسکی اونجا معطل شده

بودم اعصابم خراب شده بود، یه چرت و پرتی بهش پروندم و گفتم: «من کی ام خانوم؟ من

با قطبی قرار دارم! منو سوپورای بغدادم میشناسن! حالا تو به من میگی تو کی هستی؟»
 قطبی خودش صدامو فهمید اومد بیرون گفت: «چیسه جعفری بیا تو ببینم!» رفتم تو و
 صحبت کردیم و به ایشون گفتم: «اگه شما این ورزشکارای باستانی زورخونه‌های تهران رو
 هفته‌ای یه دفعه بیارین پشت تلویزیون و نمایش ورزش باستانی بدین، این بچه‌ها خودشون
 یه ستادی میشن تو تهران! اصلاً لزومی نداره سرباز بیاد تو خیابون!» گفت: «راست میگی،
 درسته، من خبرت میکنم.» و از این حرفا. خدافظی کردیم و رفتیم. اینا بعدها جلسه گذاشتن،
 یه نفر از اون جلسه اومد به ما گفت: «جعفری، اینا تو جلسه صحبت کردن و بعد گفتن نه ما
 این لاتا رو برای چی بیاریم پشت تلویزیون.» من خیلی ناراحت شدم و بالکل دیگه طرف
 اینا نرفتم. بعد از انقلاب، یه روز باباشو تو فرانسه دیدم، بهش گفتم: «پسر تو میبینی؟»
 گفت: «آره» گفتم: «وقتی دیدیش از قول من بهش سلام برسون و بگو دیدی لاتا چه
 جوری آدمو لخت میکنن و از مملکت بیرون میکنن؟» گفتم و رفتم دنبال کارم. بله خود این
 بر و بچه جوونا اصلاً فکرشون و مغزشون جاهای دیگه کار میکرد!

س - کجا کار می‌کرد؟

ج - چرا خانوم. چرا. ما میدیدیم دیگه، والا چی بگم...

س - برگردیم سر باشگاه. بالاخره باشگاه را از نو ساختید؟

ج - دو مرتبه از نو همه چیز رو ساختم. موزه‌شم درست کردم. باشگاهم درست کردم.
 مجسمه خود اعلیحضرتم که داشت بازویند به بازوی یه پهلوان میبست درست کردم. با
 بُرنز [بُرُنز] درست کرده بودیم، بزرگ. اینورم شاپور ذوالاکتاف که والرین جلوش کُنده
 زده بود. هیچی اونا رو درست کردیم که اینا حالا خرابش کردن و جاش عکس خمینی و
 خامنه‌ای رو گذاشتن.

س - شما خمینی را می‌شناختید؟

ج - اصلاً نمی‌شناختم. اصلاً ندیده بودمش. اصلاً اسمش نبود. خمینی رو داریوش
 همایون خمینی کرد. آخه موقعی که شریف‌امامی نخست‌وزیر شد شب تو تلویزیون همه
 خبرنگارارو جمع کرد، گفت: «از فردا قلم آزاد، گفتار آزاد، هر چی می‌خواهین بنویسین.»
 گفت: «فکر نکنین کنترل میشین، بنویسین.» بعد یکی بلند شد گفت: «آقا، بی‌بی‌سی
 همه رو می‌گه ما چی بگیم؟» گفت: «تو بگو تا بی‌بی‌سی نکه!» اینو شریف‌امامی گفت.

فرداش همین روزنامهٔ اطلاعات، عکس خمینی رو چاپ کرد. اولین عکسی ام که تو تهران چاپ شد تو روزنامهٔ اطلاعات بود.

بعدها من فرهاد مسعودی رو تو لندن دیدمش -- او مده بود نون تافتون بگیره -- تا او مدم حرف بزدم گفت: «آقای جعفری، تو رو خدا بسه!» گفتم: «بین، پوست و گوشت و استخون تو و اون عباس مسعودی، پدرت، همه مال شاه مملکت بود، مال مملکت بود، اونوقت اولین کسی که عکس خمینی رو زد بالای سرش تو بودی!» و رداشت تو روزنامه‌ش عکس خمینی رو چاپ کرد، اونوقت ریش این بابا انقد سفید نبود. ولی اینا براش طوری ریش سفید گذاشته بود مثل یاس، که زنا این روزنامه رو میگرفتن، میداشتن رو سرشون گریه میکردن: «امام آمد، امام آمد». این از اینور، از اونورم داریوش همایون داد یه چیزی تو روزنامه‌ها نوشتن و اینا...

ع ۱۰ / ۳۱ خرداد

تاریخ (روز، ساعت، سال) روز ماه

کوبنده / زدن

گیرنده

وسیله ارتباط

موضوع

پرونده محترم جناب آقای محمد شهبان جعفری به بابت دستاورد مجید بودجه هم در کاروان
 سر راه تهران هستند و شما را اطلاع می‌دهم که این را به حساب می‌بندید و کاروان را
 و دفتر شهبان جعفری در صورتی که در وقت است از قبایل بودجه
 در روز پنجشنبه و در وقت قبایل تا عصر در وقت هستند.

قرنای برادران قیام سرور خانی محترم علی‌گزی از دستبرد اعمال که باعث اول وضع
 مجید درگیر و با آن فرزندت نیز از طریق مقامات تهران می‌باشد (و از آنرا نجات)

در جمعه روز بود. ۴۱۳۱/۱

در وقت است پنج روز مجید شهبان

گفته می‌باشد که این کاروان را
۴۱۳۱/۱

(در روز)

۴۱۳۱/۱

از جلد دوم کتاب «تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد» - ص ۳۰۵

طیب

س - حالا کمی درباره طیب حاج رضایی حرف بزنید؟ (عکس شماره ۱۳/۱)

ج - طیب رو همون وقتا بالاخره گرفتنش. خدمت شما عرض کنم که بعد شبش این طاهر داش طیب با اون امیر رستمی که میگفتن قاتل افشارطوسه - البته این قاتل افشارطوس نبود اونم گرفته بودن - یادتونه دیگه؟ این امیر همونه. خلاصه، امیر و طاهر و اون حسین مهدی قصاب و اون ناصر جیگرکی (عکس شماره ۱۳/۲) و شعبون حاج عباسی و اینا که همه بچه‌های جنوب شهر بودن، همه اومدن خونه ما که: «آقای جعفری، اومدن عقب ما، ما والا دخالت نداشتیم، نبودیم و...» و از این حرفا... من اینا رو شب نیگرشون داشتم و صبح رفتم پیش تیمسار نصیری. گفتم: «آقا، اینا نبودن اینا رو برای چی بیخودی میخوای بگیری؟ اینا کاری نداشتن.» گفت: «نه، اون یکی نمیدونم کجا شیپور زد، اون یکی سر سه راه سیروس داد میزد و فحش میداد، اون یکی کجا بوده و...» بالاخره ما اونجا واسطه شدیم چیز کردیم که اینا رو فعلاً کارشون نداشته باشن. این گذشت و خدمت شما عرض کنم که... س - طیب رفت زندان؟^۱

ج - ... بله، رفت زندان. طیب و اون حاج اسماعیل رضایی با حاج علی نوری، اینا سه تا

۱- روزنامه اطلاعات، ۱۵ مرداد ۱۳۴۲ با استناد به مصاحبه ۱۵ تیر ۱۳۴۲ فرماندار نظامی تهران گزارش می دهد «... این افراد که دسته‌های آشوبگر را تشکیل داده بودند، هرکدام مبلغ مختصری که از یکصد ریال تجاوز نکرده است، از اشخاصی که بعداً اسم می برم دریافت داشته و بعد راه افتاده‌اند.

در نتیجه معلوم شد طیب حاج رضایی که یکی از کارگردانان این بلوا بوده و از سوابق او همه اطلاع دارند محرک قسمتی از این دسته‌جات بوده و به طوری که او در بازرسی اقرار کرده، مبلغ یک میلیون ریال از حاج اسماعیل رضایی بارفروش دریافت داشته که هفت دسته حرکت داده است...»

۲- طیب حاج رضایی رئیس میادین میوه و تره‌بار تهران به اتهام مشارکت در وقایع ۱۵ خرداد در تهران دستگیر و زندانی شد.

بودن که به حساب با هم بودن ولی اصلشون حاج علی نوری بود و طیب.

س - شما که برای همه وساطت می کردید چرا برای طیب وساطت نکردید که بیاید بیرون؟
ج - بعداً میگم بذار برسیم بهش.

س - بفرمایید.

ج - بله، اینا رو گرفتن بردن زندان. بعد خلاصه در دسترون ندیم، کجا بودم؟ وقتی صحبت میکنین حواسم پرت میشه.

س - ببخشید. گفتید رفتید پیش نصیری.

ج - آهان، رفتیم پیش نصیری و این بر و بچه‌ها رم آزاد کردیم. آزاد کردیم و بعد از یه چند روزی محاکمه همین طیب شروع شد. یه تیمساری بود، تیمسار نمیدونم چی چی؟ ... حالا اسمش درست یادم نیست، رئیس دادگاه اینا بود. این لباس شخصی تنش بود و او مد پیش من تو باشگاه و گفت: «یه پیغوم دارم. طیب بوده او مد باشگاه تو رو سوزونده؟ اینا بودن؟» گفتم: «والا بچه‌های جنوب شهر نه آتیش میزنن نه غارت میکنن. هیچکدوم از اینا رو من ندیدم. اینا نبودن. اونا یه مشت آدمای عملی و مملی بودن که تو پارک شهر پُرن. اون لاتا، اونا این کارا رو کردن. من اینا رو ندیدم.» این گذشت و بعد این رفت و منو احضار کردن دادگاه طیب. رفتم اونجا دیدم که طیب بود و همان حاج علی نوری بود و اون حاج اسماعیل رضایی بود و اون یکی چیه؟ داشی گزنی، بهش میگفتن داشی گزنی چون به حساب با گزن دعوا میکرد. اونم به حساب جزو این بر و بچه‌های دور و ورش بود. به من گفتن «آیا طیب او مد باشگاه تو رو آتیش زده و شلوغ کرده؟» گفتم: «والا، بچه‌های جنوب تهران هیچوقت نه آتیش میزنن نه غارت میکنن. ممکنه دعوا بکنن یا چاقو بکشن ولی این کارا رو نمیکن.» گفتن: «پس اینا نبودن؟» گفتم: «من ندیدم.» گفت: «اون داشی گزنی نبوده اونجا نشسته؟» گفتم: «اون داشی گزنی خودش معطل یه ساندویج لبوئه، کسی رو نداره که بتونه این کارا رو بکنه.» خلاصه، این گذشت و ما رفتیم. باورکن دو روز بعدش، اون حاجی مسیح داش طیب که خیلی آدم مقدس و مؤمنی بود او مد خونه ما. حاج مسیح صبح تلفن کرد که: «میخوام پیام اونجا» او مد نشست و باهام صحبت کرد. خوب یادمه، تو حیاطم نشستیم. گفت: «والا منو طیب فرستاده که این پیشونیتو یه ماچ کنم. تو پریروز رفته بودی دادگاه از اونا دفاع کردی. چه کار خوبی کردی.» منظور اینه که حالا اینا همه خیال میکردن من میرم علیه طیب شهادت میدم. هیچی، ما رو ماچ کرد و رفت.

حُب شمام بعدش دیدین که چه خبر شد.

س - نه، نمی دانم چه خبر شد؟ شما بگویید.

ج - دارم عرض میکنم دیگه. حاج علی نوری، اونم با اینا تو زندان بود، جزو اعدامیا بود. برای هر سه تا اعدام نوشته بودن. حسین پسر حاج علی نوری توی سوئیس تحصیل میکرد. این پا شد اومد تهران. با اون حسین مهدی قصاب که تو همون خیابون سیروس بود، که اونم یکی از کسایی بود که اونشب اومد خونه ما، با اون حسین و پسرش اومدن خونه ما که: «آقای جعفری پدرمو گرفتن ولی پدرم بیگناهی. تو رو خدا شما یه کاری بکن فلان بکن بیسار بکن.» دردسرت ندیم، ما پاشدیم رفتیم دنبال کار این حاج علی نوری و دنبال کار طیب هر دوشون. خلاصه رفتیم اعلیحضرتو ببینیم که گفتن ده روز دیگه. دیدیم دیر میشه. اونوقت این [حسن] ارسنجانی خیلی با شاه نزدیک بود. ما با ارسنجانی خیلی خوب بودیم، خیلی به من علاقه داشت. من رفتم پیشش گفتم: «آقا جریان اینه تو رو به خدا یه کاری بکن. شما زودتر پیش اعلیحضرت میری، یه کاری بکن اینا رو اعدامشون نکن.» خلاصه گفتم: «بهت خبر میدم.» رفت و اومد و گفت: «اون حاج علی نوری رو یه درجه تخفیف بهش دادن، ولی طیب رو نمیدن. (عکس های شماره ۱۳/۳ و ۱۳/۴) چون نصیری پشت کارشه.»

س - یعنی نصیری خواستار اعدام طیب بود؟

ج - بله، گفتم: «نصیری پشت پرونده طیب.» حالا بعداً من شنفتم که چو انداختن که شعبان جعفری رفته فلان کرده و بیسار کرده! در صورتیکه اون اونور تهران هندونه خربوزه میفروخت، من اینور تهران سر و کارم با میل زورخونه و دُشک کشتی بود. اصلاً ما رقابتی با هم نداشتیم، با هم رفیق بودیم، با هم زندانم بودیم، اصلاً این حرفا نبود.

س - شما فکر می کنید طیب راه خطا رفت یا شما؟ چه فکر می کنید؟

ج - نه بابا، طیب، اون داستان دیگه ای داشت خانوم. طیب خدایا مرزو اصلاً سر این شد که به حساب گرفتن کشتنش اینا. حالا نمیخواستم اینا رو بگم، طیب با یه ارمنی لبنانی از لبنان موز میاوردن. اینا موزای کالو میاوردن مثلاً دونه ای صنار، یه عباسی تموم میشد. اینا رو میاوردن تو زیرزمین میدون میریختن با آهک و کاغذ میوزندن و رنگ میکردن تا زرد میشد و میفروختن به مردم دونه ای بیست و پنج زار یا سه تومن. اومدن جلو اینو گرفتن.

شهردار اومدگفت: «آقا دیگه نمیداریم این کارو بکنین. این مردمو مسموم میکنه!» حالا البته اینا روزی ده هزار، هفت هزار، هشت هزار تومن، اونم تومن اونوقتا رو از این کارگیر میاوردن. هر چی اینا رفتن دنبالش نشد. طیب از اونجا دیگه مخالف شد. در صورتیکه اون اولاش با شاه بود.

س - بله، وقتی ولیعهد دنیا آمد طیب بود که جلوی ماشین شاه سکه طلا ریخت...

ج - طیب تنها نبود که، همه بچه‌های میدون بودن. ولی بعد یواش یواش مخالف شد!

س - ... حتی گفته می‌شود شاه بعد از ۲۸ مرداد انحصار ورود موز را به طیب داد.

ج - نه نه، انحصار موز و شاه به طیب نداد. اونا خودشون از اول میدونی بودن.

س - از سید صدرالدین بلاغی واعظ چه می‌دانید؟

ج - صدر بلاغی رو میشناسم: یه روحانی بود. اصلاً جزو اعیان اشرافا بود. چطور مگه؟

س - در ارتباط با طیب شنیده‌ام صدر بلاغی بالای منبر به شاه بد می‌گفته است، طیب را فرستاده بودند صدر بلاغی را بزنند یا بکشند. وقتی طیب متوجه می‌شود او از سادات است، مأموریتش را انجام نمی‌دهد و از دم خانه او بر می‌گردد. به همین علت دستگاه با طیب بد شده بود. چنین چیزی را شنیده‌اید؟

ج - من فکر نمی‌کنم طیب دنبال این چیزا میرفته که برن پول بهش بدن از این کارا بکنه. احتیاجی نداشته بره این کارا رو بکنه!

س - منظورتان از احتیاج چیست؟ نیاز مالی یا اعتباری؟

ج - کار و بارش خوب بود، کار خوب میکرد. نُب در عین حال این که میگین صدر بلاغی رو بره بزنه، من فکر نمی‌کنم. صدر بلاغی خونه‌ش اصلاً چسبیده بود به سعدآباد، بغل خونه شاه. خیلی هم ثروت داشت خیلی زیاد، معروف بود دیگه. اون بعداً مخالف شد.

س - منظور من هم همان دوران طرفداری از خمینی در ۱۵ خرداد است.

ج - فکر نمی‌کنم یه همچی چیزی باشه. طیب دنبال همچی کارایی نبود. طیب یواش یواش مخالف شد. یه شیخ نهاوندی واعظ بود، نمیدونم اسمشو شنیدین یا نه؟

س - خیر.

۱- باقر معین در کتاب: «خمینی: زندگی آیت‌الله صص ۱۰۶-۱۰۳ علت مخالفت با طیب را تشریح می‌کند. برای خواندن این بخش از کتاب رک. به پیوست شماره ۲۱ صص ۴۲۱-۴۱۹.

۲- شیخ باقر نهاوندی واعظی بود که به دلیل لکنت زبان به بلبل الواعظین شهرت داشت.

ج - اونوقت که طیب تکیه مینداخت، شیخ نهاوندی رو میاورد. این شیخ نهاوندی وقتی میخواست بره بالای منبر، خدا بیامرزه طیب رو، این و بچه‌هاش جمع میشدن بهش میگفتن: «میری بالا منبر شاه رو یادت نره، نخست وزیرو یادت نره، فحش بده، دری وری بگو.» حالا این شیخ نهاوندی کی بود؟ مأمور سازمان امنیت. اونوقت صبح میره همهٔ اینا رو گزارش میده به سازمان امنیت. این جریانش این بود.

س - نه بابا؟

ج - بله! برای همونم وقتی شلوغ شد، اینا واسه براندازی شاه جمع میشدن و جلسه درست میکردن. طیبم سر همون موزا رفت و با اینا یکی شد. (سند شمارهٔ ۱۳/۵) دیگه این پیشامدا شد تا ۱۵ خرداد رسید و اون بساطا شد که اومدن و اینا رو گرفتن و ورداشتن و بردن کشتن.

س - شنیدم دکتر اقبال به روضهٔ شما می‌آمد. چه کسان دیگرمی‌آمدند؟

ج - همه میومدن روضهٔ ما: اردشیر زاهدی ام میومد، اقبالم میومد، اویسی ام میومد. اویسی که بچه محلمون بود. من و طیب روضه‌مون خیلی به حساب مجهز بود.

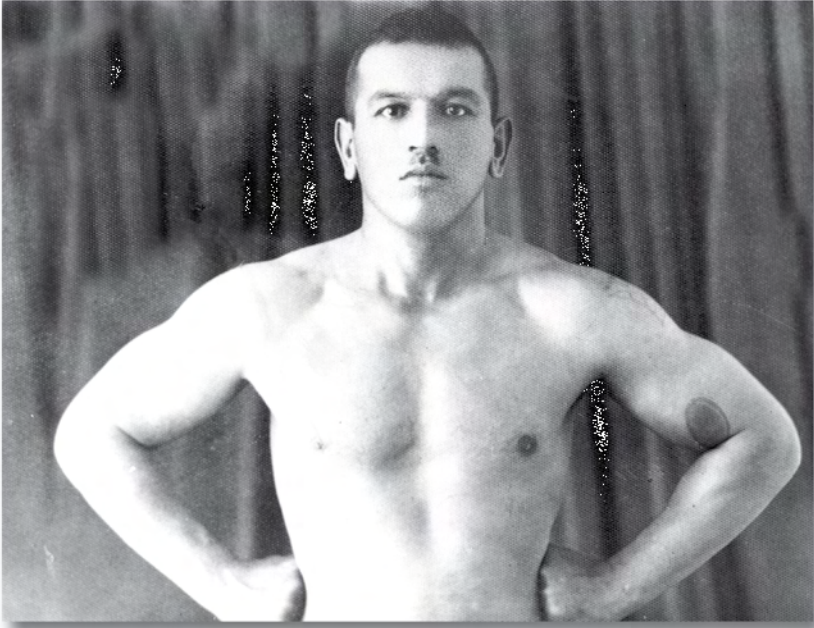
س - گویا بودجه‌ای هم برای این روضه‌خوانیها داشتید؟

ج - اصلاً و ابدا. شاید اون اولاً یکی دوبار دادن ولی دیگه بعدش ندادن. اونم سازمان امنیت نه، اوقاف. حالا اصلاً سه‌هزار تومن همچی پولی نبود که شاه بیاد تصویب کنه! هیچوقت دولت راجع به روضه‌خونیا پول نمیداد. البته روضه‌خونی طیب بهتر بود چون میدونیا وضعشون خوب بود و اونا کمکش میکردن. روضهٔ ما بیشتر مال خود مردم محل بود و خود ما. یه صندوقایی میداشتیم و از این سر سال تا اون سر سال از کسای که نذر داشتن پول جمع میکردیم. انقد خود مردم پول میدادن که تازه اضافه‌م میومد. این پول واسه روضه‌خون بود، واسه خرج دادن بود و اینا. ظهر عاشورا شاید تقریباً ما چندین دیگ بزرگ قیمه‌پلو درست میکردیم برای مردم و دسته‌ها که میومدن.

۱- در جلد اول کتاب «تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسنادی نوشتهٔ جواد منصوری سند زیر با شماره ۲۲۲ چاپ شده است: «تاریخ: ۴۷/۳/۸- دربار شاهنشاهی - محرمانه - تیمسار علوی کیا قائم‌مقام ریاست سازمان اطلاعات و امنیت کشور: حسب الامر مطاع مبارک ملوکانه مقرر است طبق معمول سال‌های قبل مبلغ سی هزار ریال برای برگزاری مراسم روضه‌خوانی ایام عاشورا که توسط آقای شعبان جعفری در تکیهٔ دباغخانه انجام می‌گیرد در وجه مشارالیه پرداخت گردد. در اجرای امر مطاع همایونی خواهشمند است دستور فرمایید در پرداخت وجه مزبور به نامبرده اقدام نمایند. رئیس تشریفات دربار شاهنشاهی - سلیمان بهبودی.»

طیب حاج رضایی (دست چپ) در دوران جوانی همراه با کریم درویش
عکس شماره ۱۳/۱

طاهر حاج رضایی برادر طیب - باستانی کار

ناصر حسین خانی معروف به ناصر جیگرکی

عدالت خانه شعبان بی مخ

مردیکه جواز آدمکشی از شاه گرفته بود و خود را پهلوان میخواند

چرا «طیب» تیر باز آن شد و نقش شعبان جعفری در کشتن «طیب» چه بود؟

جماق بدست و مجهز ایستاده بودند، شعبان خان فرساده کشید، متوجه باشید، دقت کنید، ماموریت سری دارسم حاضرین عسارت بودند از "احمد غول" "علی زاغی" "میرزاجانی" "رضا مجیدی" "محمود سکی" "قاسم کوری" "سیداکبر خباط" و چند نفر دیگر همه با هم از خانه خارج شدیم در خیابان بودرحمیری سه دستگاجیب شهربانی منتظر این عده بود. همه داخل جیب جا گرفتیم، در حالی که نمیدانستم یکجا میرویم و چه ماموریتی داریم جیبها براه افتادند از خیابانهای سیه، باغ ملی گذشتند و جلو شهربانی ایستادند، سپهبد خنجرار و علوی مقدم با هم از پلههای شهربانی بالا میروند و یختیار بیخی دیدن شعبان با خنده گفت:

چند دقیقه صبر کنید، خدمت میرسم. چند لحظه بعد متوجه شدم که یک مرد را کفر و بدو شاه میر بختن داشت و ریش سیاه انبوهی صورتش را پوشانده بود، در محاصره چهار سرباز تفنگ بدست از پلهها پائین آمد، یکمرتبه شعبان بی مخ، ساپوری را که سوی اتومبیل جیب داشت برداشت و نا سزاگویان با وحله کرد، مرد ریشدار با نوک پا بروی شکم شعبان زد ولی پاد ساپوریکتار سرش خورد و خون

میکردم، شعبان بی مخ هم در یک اتاق آن خانه با همسر و فرزندش مستاجر بود، او برادر زادهای داشت بنام "منوچهر" که با من دوستی داشت و اغلب با هم بودیم او جریانات بیست و هشتم مرداد و خدمات شعبان را بشاه برای من تعریف میکرد و من هم برای شنیدن قصههای قهرمانی او روی خوش نشان میدادم، بفرزاد سراسیمه بسراغ من آمدم و گفت برویم اتاق شعبان. با هم نزد او رفتیم گروهی از دوستانش آنجا بودند همه

برای خود ساخت و نگارش بجائی رسید که "عدالتخانه شعبان بی مخ" را درست کرد، و همان زمان گزارشی از این باصلاح عدالتخانه در امید ایران بجاپ رسید. و مجله را مدتی در محاق توقیف انداخت. برای آشنائی با یکی از شترترین اعمال او نامه ای را که در سال ۱۳۳۲ خواننده های بنام "هرمز - ب" نوشتند است نقل می کنیم، این خواننده می نویسد: نوزده ساله بودم در تنگه دباغخانه جنب منزل حاجعلی جعفری با مادرم زندگی

در میان عمال سرشناس رژیم پهلوی شعبان جعفری موسوم به "شعبان بی مخ" صاحب روزخانه دولتی جعفری، و کسی که بناحق نام پهلوان برخورد گذاشت، یکی از پلیدترین و در عین حال مهمترین کسانی است که در طول سالهای سلطنت ننگین شاه، دست به همه نوع فعل زشت و ناصواب زد، و مرتکب پلیدترین اعمال ناشایست، برای خوش خدمتی به اربابش شاه، و ساواک، شد. با آنکه اعلام شده است که شعبان جعفری توسط رزندگان انقلاب دستگیر و در بازداشت بسر می برد، ولی هنوز معلوم نیست که او واقعاً در زندان است و یا اینکه در زاین گرم صحبت با "گیشاها" و بریجیرگان زاینی است.

شعبان جعفری همان کسی است که در کودتای ۲۸ مرداد، قسمتی از عملیات ویژه "سی - آ" و "دربار را علیه حکومت ملی دکتر محمد مصدق با کمک اوباشی مثل خودش رهبری کرد، و بنمایست همین خوش خدمتی لقب "تاجبخش" گرفت. شعبان جعفری بدستور شاه و عواملش عسدهای از آزاد بخوانان را بگلوله بست، و چنان اعمالی را انجام داد که زبان از گفتنش شرم دارد. این مزدور خانزاد، با جوازی که از شاه و ساواک گرفته بود، معرور، دستگاهی و درباری عظیم

امید ایران

صفحه ۳۳

مجله امید ایران - دوره جدید شماره ۸ - مسلسل ۱۰۰۰ - ۲۸ اسفند ۱۳۵۷

سند شماره ۱۳/۳

۱۵ خرداد
۱۳۴۲

دنباله و عکس العمل حادثه خونین قم بود

زاد کشته شدگان قیام ۱۵
رداد را تا ۲۰/۰۰۰ نفر
شته اند

طیب وحاج اسماعیل رضایی
به علت دخالت در قیام ۱۵
خرده در دادگاه فرماننداری
نظامی تهران محکوم به
اعدام و حرکات ۱۱ آبان
۱۳۴۲ در میدان تیرحشمیه
تیرباران شدند

آن سال نیز ماه محرم حادثه آفرید

آن محرم فقط بعد از محبت خواهد
پروا داشت معذرتا آید در قم و تهران و
شهر و تبریز و بسیاری از شهرهای
دیگر و اعلان بر بالای منبر پشت از
دولت انتقاد کردند. در تهران فلسفی
واعظ معروف به شدیدترین وجهی از
دولت و امامت انتقاد می کرد.
روزهای تاسوعا و عاشورا طبق
مسئول همه ساله دسته های عزاداری
در خیابان های تهران به راه افتادند
و از آن پس هر چه بیشتر

به انقلاب شاهنشاهی بود. در حالی که
نطقه انقلاب واقعی از همان زمان
انجام رفتارم بسته شده بود.
پس از رفتارم شکاف بین
سلطنت و دولت از یکطرف و
روحانیت از طرف دیگر عمیق تر شد.
در این موقع حتی روحانیونی که همیشه
به اقتدار و مخالفت کردند و از جمله
این روحانیون باید از آیت الله بهبهانی
نام برد. آیت الله بهبهانی در مسیان
بازاریان تهران و مسردم جنوب
شهرتند و قدرت زیادی داشت.
با نزدیک شدن محرم سال ۱۳۴۲
فقری خطر برای دستگاه حکومت
زودیکتر شد. از سالها قبل همیشه شاه
از محرم وحشت داشت. زیرا محرم
ماه بود که مردم حتی آنها که در
عرض سال به خاطر گرفتاری و یا
غلبه دیگر کمتر به مساجد و تکایا
می رفتند. ساعات زینبانی را صرف
تشنه و عطش و روزه می کردند و این
وقت مناسبی بود که روحانیون افکار
و نظرات خود را به مردم عرضه و آنها
را راهنمایی کنند.
در سال ۱۳۴۲ اول محرم
مصادف با سوم خرداد بود سازمان
امنیت و شهرتانی از مدتی قبل خود را
برای مقابله با هر گونه حادثه ای آماده

آورد. ولی آیت الله العظمی خمینی با
صدور اعلامیه و ایراد سخنرانی های
تند و انتقادی عزم واضح خود را
به مبارزه اعلام داشتند و ایک دنباله
آن مبارزات...
مبارزه علی و شریک آیت الله
خمینی باعث شد که یکباره نظرسن
مخالفان به سوی ایشان جلب شود و
اول مردم قم و بعد تهران و سپس سایر
شهرستانها متوجه شوند که روحانیت
مبارز به رهبری ایشان قصد دارد در
مقابل تصمیمات خلاف قانون دولت
ایستادگی کند.
اما این بار شاه قصد داشت با
حره اصلاحات پیش بنیازد. بعد از
شهریور بیست با وجود تغییرات و
پیشرفت های زیادی که در اکثر
کشورهای جهان روی داده بود در
کشور ما هیچ اقدام اصلاحی مهمی
انجام نگرفته بود ولی شاه بخصوص
پس از کودتای عراق و اعدام نوری
سعید و ملک فیصل احساس می کرد.
که برای حفظ موجودیت خود باید
تغییری در اساس حکومت بدهد
بهین جهت مسائلی مانند اصلاحات
ارزشی سهم شن کارگران در سود
بزرگ کارخانه ها و ملی کردن جنگل ها
و حق رای بزرگان و ایجاد سپاه دانش
را پیش کشید تا نظرسن کارگران و

شماره های گذشته مبارزاتی
شهرت آیت الله العظمی خمینی
علم نخست وزیر وقت آغاز
بند نوشتم و یادآور شدیم که
انتشار تصویر به نام هیئت
بیماره انتخابات انجمن های
ولایتی و حذف شرط مسکن
و سوگند به کتاب آنستایی
سرقرآن کریم از سوی دیگر
که که روحانیت مبارز به رهبری
آیت الله العظمی خمینی
و سیاسی به مخالفت با آن
بطوریکه علم انبیا را شد آن
نامه را لغو و موضوع را
جرایب اعلام کند.
اه مسئله رفتارم ۶ بهمن
پیش آمد و شاه خواست با
کردن پاره ای اصلاحات
را خلع سلاح کند.
کثیری از روحانیون
م و مواد ۶ گانه آن اعتراض
لی آیت الله خمینی به اعتراض
برده رفتارم را تحریم و علیه
با مبارزه کردند و به دنبال آن
شدند که روحانیون در آن سال
می خرا می باسلام و قرآن از
دستگاه عید نخواهد داشت.
آن جریان فاجعه مرده قضیه
آمد دولت که از مدتی قبل

مجله سپید و سیاه - شماره ۱۱۰۲ - ۳۱ فروردین ۱۳۵۸

گزارش اطلاعات داخلی

موضوع: تظاهرات	اداره بکم عملیات
محل: تهران	شماره: ۳۰۱۰۲/۸۳۳۰
عطف بشماره:	تاریخ حادثه: ۴۰/۳/۱۳۰۶
منبع خبر: ما موروسه	تاریخ وصول خبر: ۴۰/۳/۱۰
تقویم: ب - ۲	تاریخ گزارش: ۴۰/۳/۱۰

محرمانه

اطلاع رسیده حاکی است رمضان بیخی وحسین آقامهدی میدان داران بزرگ و طیب حاج رضائی
 با یکدیگر برای انجام تظاهرات و مقابله با ما موروس هم پیمان شده اند و قرار است از امروز
 وارد عمل گردند.

ساعت ۹.۰۰ اکثر مغازه‌های خیابان نادری - اسلامبول - شاه آباد بسته و بعضا
 نیمه باز است و مردم در حالت نگرانی بسر میبرند ولی وضع عادی است و جمعیت زیادی
 به چشم نمیخورد.

فرمانده دود تهران رضی در یک کتاب
 (روزنامه) ۱۵ خرداد ۱۳۰۶
 [محرمانه]

این سند در برهه تظاهرات خرداد با کمال احتیاط
 ۱۹

تعداد نسخه: ۵ نسخه

گیرندگان: سه نسخه در بخش ۳۱۲ - اداره سو - اداره دوم

۳۶-۱۱۲۸/ن

از جلد دوم کتاب «تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد»

شاه و دربار

اعلیحضرت

س - آقای جعفری، قرار شد یک خاطره از شاه در روز افتتاح باشگاهتان بگویید. چه مدت طول کشید تا باشگاه را ساختید؟

ج - سه سال. باشگاه رو که درست کردیم، از اعلیحضرت قول گرفتم برای افتتاحش بیان. گفتم: «اعلیحضرت آگه اینجا تموم شد باید حتماً خودتون بیاین افتتاح کنین.» گفتن: «میام.» بعد اعلیحضرت یه روز اومد اونجا برای افتتاح. روزی ام که تشریف آوردن اونجا رو افتتاح کنن، وقتی مجسمه خودشو نیگا کرد، گفت: «چرا این لباس رو تن من کردی؟ این رو فوری عوض کنین.» مجسمه شو با پرنز درست کرده بودیم داشت به بازوی یه پهلوان بازوبند میبست.

س - چه ایرادی داشت؟

ج - گفت: «چرا این کت تن منه؟ این کت رو عوض کنین!» ما فوری اون مهندس ارژنگ رو صدا زدیم، مجسمه سازه شو، فوری عوضش کردیم. خیلی خرجمون شد تا عوضش کردیم. ولی چون شاه خوشش نیومده بود باید عوضش میکردیم. آهان داشتم میگفتم که اعلیحضرتو دعوت کردم بیان اونجا رو افتتاح کنن. تقریباً دو سه روز مونده - آخه تاریخ داده بودن چه روزی میان - من یهو دیدم گفتن اعلیحضرت گفته: «من اونروز نمیتونم بیام.» حالا ما همه کارامونو کردیم، دعوتامونو کردیم، تهیه ام دیدیم، دوهزار تام ورزشکار آوردیم براشون از این شلواری باستانی دوختیم که تمام تو خیابون جلو اعلیحضرت وایسن. حالا شما خودت بین دوهزار تا آدم چقدر میشه؟ همه این کارا رو

کردیم. ای داد و بیداد! حالا چیکارکنیم؟ من دیگه دیدم کله‌م داره خراب میشه. دویدم رفتم یزدان پناه رو دیدم، شما میشناختین مرتضی یزدان پناه رو؟
س - به اسم بله، شخصاً نه.

ج - خدا بیامرزده، راستی خیلی آدم جدی و گردن کلفتی بود. معلم شاه بود، همونی که رضاشاه وقتی داشت میرفت دست شاه رو گذاشت تو دستش که هوای شاه رو داشته باشه. بچه محل ما بود، خونه‌ش چارراه عزیزخان بود. به منم خیلی محبت داشت. رفتم سراغش، به سکرترش گفتم: «به جعفری بگو فردا بیاد.» گفتم: «قربان اگه میشه من همین الان با شما کار مهم دارم. وگرنه میرم و دیگه نمیام.» گفتم: «بگو بیاد تو.» رفتم تو و گفتم: «قربان جریان اینه. من خلاصه آبروم تو این مملکت میره. من اینهمه زحمت کشیدم...» سرشو تکون داد و گفت: «برو!» هیچی نگفتم، فقط گفتم: «برو!» ما اومدیم و یه دفعه دیدیم فردا صبح به ما زنگ زد که اعلیحضرت امروز ساعت ۳ میان، به جون شما. حالا نگو این نصیری با ما خیلی بد بود. نصیری و اینا نقشه کشیدن که شاه رو نذارن بیاد.

حالا بالاخره شاه داره میاد. خودمم لباس باستانی نپوشیده بودم، چون وقتی اعلیحضرت تشریف میاوردن باید خدمتشون گزارش میدادم، لباس رسمی پوشیدم. (عکس‌های شماره ۱۴/۱، ۱۴/۲، ۱۴/۳ و ۱۴/۴) اون مصطفی طوسی ام خدا بیامرزده، همه‌ش میخواست خودی نشون بده، میل مام خیلی گنده و سنگین بود و تهش گرد بود. میل گنده که تهش کرده آدمو میکشه میزنه زمین. به مصطفی طوسی، خدا بیامرزده، گفتم: «میل منو نگیری‌ها! بگیری میکشت. ممکنه یهو بندازت زمین.» گفتم: «نه.» ولی غُدم بود. حالا اعلیحضرت اومده تو، یهو اینا رو ورداشت، خواست میلا رو بگیره، یهو میل کشیدش و انداختش. اعلیحضرت گفت: «چرا اینجوری شد؟» گفتم: «قربان این میل خیلی سنگینه، تهشم گرده!» گفتم: «بیار ببینم.» میلا رو آوردیم دادیم دست اعلیحضرت که به اصطلاح وزن کنه. گفتم: «خیلی سنگینه!» گفتم: «بله قربان، ایشونم با این میلا کمتر تمرین داشته...» حالا من میخوامم چیکارکنم؟ این پا اون میکردهم یه عکاس بیاد عکس شاه رو بگیره با این میلا و این به حساب تبلیغی برای باشگاه ما بشه. ملتفتی؟

س - بله.

ج - هیچی، ما دیدیم عکاس مکاسا همه رو کردن تو اتاق، این [کریم] بختیارم بود،

بختیار عکاس که اینجا هست، ازش پرس، اینم کردن تو همون اتاق و درو قفل کردن روشون، به قرآن، اون نصیری. اصلاً همه این کارا رو نصیری میکرد، ما رو نمی‌تونست ببینه! ما رومیگی! ای بابا! چیکارکنیم؟ منم حالا دنبال اعلیحضرت دارم میرم. چون قسمت بُکس و کشتی و هالتر و اینا داشتیم. پشت سرش میرفتم که اینجاها رو ببینه. یکی از بچه‌ها رو یواشکی صدا کردم، پرسیدم: «چی شده؟» گفت: «همه عکاسا رو کردن تو اتاق و درو قفل کردن!» اعلیحضرت رو پله‌ها و ایساده بود که قسمت بُکس رو ببینه، گفتم: «اعلیحضرت، چار تا عکاس بودن همه رو نمیدونم چیکار کردن اینا؟» بهو برگشت گفت: «عکاس!» تا گفتم عکاس، به خدا، جون شما، از اون کله این علوی مقدم رئیس شهربانی کل کشور و این نصیری میخواستن با مغز بیفتن پائین. رفتن درو واز کردن و عکاسا ریختن بیرون. ریختن و حالا عکس‌نگیر کی عکس بگیر! من برای اینکه زرنگی کنم اومدم اون میلو برداشتم و تا اعلیحضرت اومد بره بیرون گفتم: «قربان، این یکی رو ببین چقدر سبکه!» میخواستم عکسشو با میل زورخونه بگیرن! فوری از ما یه عکس گرفتن. حُب کارمو بلد بودم! خدا بیامرزه شاه رو، خدا بیامرزدش، دور و ورش یه مشت آدمای ناجور و حسود بودن، خیلی بد بودن!

به خدا نمیخوام حرف بزنم. اگه بخوام بگم انقد از خیانتای همینا میتونم برای شما تعریف کنم که نگو. عرض کردم، خدا بیامرز شاه مُرد و رفت و دفنشم کردن، ولی من هنوز شاه رو دوست دارم، فقط محمدرضاشاه رو. بقیه رو ولشون کن. من فقط اونو دوست داشتم، هنوزم دوستش دارم، خدا رحمتش کنه. اگه کاری ام میکردم به خاطر علاقه‌ای بود که به اون داشتم. خانوم سرشار، آدم باید عین حقیقتو بگه، به خدا قسم، به قرآن. من همیشه گفتم: این خون من برای شاه تو رگم میگرده، من همیشه به روحش فاتحه میفرستم چون مردی بود استثنایی! دلشم میخواست برای مملکتش کارکنه ولی اینا نداشتن. به اینام هیچ کاری ندارم، هیچوقت، هیچی. اینه که یه وقت پیش بیاد میگم چرا نمیگم، همه رو میگم. دونه دونه اینارو میگم که اینا چیکارکردن. اونم اگه بدبختش کردن همینا کردن، همین دور و وریاش کردن و به این روز سیاه نشوندنش و گرفتارش کردن.

س - خود شاه چگونه مردی بود؟

ج - تر و تیز بود. به جون شما، کشتی گیرا میرفتن پیشش، یارو میگفت: «من وزن چارم.»

میگفت: «نه، وزن سی‌می!» بعد پسره میگفت: «قربان ببخشین اشتباه کردم.» انقد حواسش جمع بود. دور و وریاش حواسشو پرت کردن، پدرشو درآوردن. خودش آدم بدی نبود خانوم به خدا. آدم باگذشتی بود، آدم خوبی بود، محبت میکرد. به همه محبت داشت، هیچ‌ه تو دهنش نبود، منکه چیزی از این مرد ندیدم. ولی این دور و وریاش، هرکدومشون که شما فکرکنین، همه‌شون بد بودن. نمیداشتن که اون بیچاره کارشو بکنه. البته اونم جدی نبود مثل رضاشاه خدایامرز. اونجور مثل پدرش نبود، آدم مهربونی بود، خیلی مهربون بود، خیلی. هرکی هر چی میگفت قبول میکرد. فقط اون یکی خوب بود. من همیشه نوکر اونم، خدا بیامرز دش.

س - یک خاطره‌دیگر از شاه تعریف کنید.

ج - اعلیحضرت روزهای چندم مهر بود؟ ۲۵ مهر بود، ۲۳ مهر بود؟ موقعی که مدرسه‌ها تازه واز شده بودن و اینا؟ یه چند روز جلوترش اون سالن محمدرضاشاه رو درست میکردن شاه میومد میرفت سالن محمدرضاشاه واسه معلما صحبت میکرد.

س - جشن مهرگان یا روز معلم؟

ج - درسته، جشن مهرگان. بعد ما یه هفتصد هشتصد نفری از این ورزشکارا رو لخت میکردیم از این شلوارهای باستانی میپوشوندیم از دم چارراه حسن آباد اینا رو قطاروامیسوندیم.

س - دو طرف خیابان؟

ج - بله، مثل پلیسا که وامیسن. ما همیشه با پلیسا و رئیس کلانتری دعوا داشتیم که میگفتن: «این مختص ماست شما چی میگین!» ولی ما اینا رو وامیسوندیم. شاه که میومد بره دم باشگاه یه نیش ترمز میزد، من میرفتم یه دسته گل بهش میدادم میرفت. یه روزکه اومد وانساد. حالا جمعیتم دم باشگاه پر، تو اون پارک شهرم پر، تا حتی پشت پنجره‌ها و اینام مینشستن. من خیلی خجالت کشیدم، اومدم تو باشگاه رفتم تو دفترم نشستم و درم بستم. هر کی اومد با من حرف بزنه گفتم: «برو بیرون!» ناراحت بودم دیگه.

س - اوقاتان تلخ شده بود؟

ج - آره جلو این ورزشکارا و جلو این جمعیت کنف شده بودم، خیط شده بودم دیگه! اعلیحضرت رفت و تقریباً یه یه ساعتی گذشت، یه دفعه دیدم این طباطبایی پرید تو، منم درو بسته بودم.

گفت: «آقا، اعلیحضرت جلو باشگاه نیگر داشتن.» قبول نکردم. گفت: «آقای جعفری اعلیحضرت با ماشین دم در وایسادن.» همون طور سراسیمه دویدم رفتم: شهبانو فرح و اعلیحضرت عقب نشسته بودن. ماشینشون جلو در جلو پُل باشگاه وایساده بود. چند تام ماشین پشت سرش. یهو دستپاچه شدم. تا اعلیحضرت شیشه عقبوکشید پائین، سرموکردم تو ماشین. این که میگم عین حقیقته. انگار همین حالا جلو چشمه. یه چند دقیقه‌ای باهام صحبت کردن و...

س - به شما چه گفتند؟

ج - همین پرسیدن: «وضع باشگاه چطوره؟ من اگه وانیسادم کارم دیر شده بود و اینا...» از این حرفا زدیم.

س - یادتان است این خاطره مال چند سال پیش بود؟

ج - مال قبل از سال ۴۲ بود. یه خاطره دیگه‌م از تشریف‌فرمایی شاه دارم.
س - بفرمایید.

ج - یه روز گفتن اعلیحضرت قراره بیان کلوپ شاهنشاهی رو افتتاح کنن. به طباطبایی گفتم: «ده پونزه تا از بچه‌ها رو خبرکنه بیان باشگاه.» آخه کلوپ شاهنشاهی تو خیابون ورزش نزدیک باشگاه بود. فکرکردم اگه یه ده بیست تا ورزشکارا رو واداریم این جلو اینور اونور وایسن، اعلیحضرتم میفهمه که این بچه‌ها مال باشگاه هستن. حالا پلیسم میومدش وایسه، ولی مام بچه‌هامونو وامیسوندیم. حالا خودم تو دفترم با لباس گرمکن نشستم. اعلیحضرت که کلوپ رو افتتاح کردن اومدن بیرون، طباطبایی و اون ایرج جلالی فریادکشیدن: «زنده و جاوید باد اعلیحضرت محمدرضا شاه پهلوی». حالا پشت میله‌های تو پارک شهرم جمعیت دو پشته وایساده تا اعلیحضرتو که از کلوپ میاد بیرون ببینن. اونام دست زدن و هورا و فریاد... اون پیشخدمته که جلو در وایسه در ماشینو از کرده بود که شاه از تو کلوپ که میاد بیرون بره تو ماشین. ولی اعلیحضرت یهو میپیچه پشت ماشین صاف میره جلو بچه‌های ما. از طباطبایی و جلالی هم یه سئوالایی میکنه. بعد وقتی میبینه که جمعیت پشت پارک شهر دارن براش دست میزنن، اعلیحضرت راه میفته پیاده تو پیاده‌رو. دو تا از بچه‌ها میان منو خبر میکنن. تا نزدیکای جلو باشگاه که شاه رسید منم با همون لباس گرمکن سبز رنگم دویدم بیرون. دویدم بیرون و دنبال اعلیحضرت، حالا جمعیت و وزرام

دنبال اعلیحضرت دارن میان. در پارک شهر اون جلو بود رفتن تو پارک شهر. اعلیحضرت رفت از یه کارگر وضعشو پرسید. از یه محصلم که اونجا نشسته بود کتاب میخوند از اونم حال و احوال کرد وضعشو پرسید. از یه کارگرم که اونجا راه میرفت، از اونم یه سؤال کرد. حالا منم پشت سرشم. یهو برگشت و به من گفت: «این استخری که قرار بود شهردار درست کنه و توش قایق و کشتی بندازه تموم شده؟» منم جواب دادم: «نخیر قربان، نخیر نشده.»

اعلیحضرت اومد سوار شد و رفت. ده دقیقه بعد دیدیم [غلامرضا] نیک‌پی زنگ زد: «مرد حسابی، این چه حرفی بود به شاه زدی؟! اون استخر راه افتاده، دریاچه‌شم درست شده، قایقم توش کار میکنه. تو ورداشتی گفتی نه؟» منم بهش گفتم: «آقا تو هیچ به من گفتی بیا بریم اونجا رو ببین. من که ندیده بودم، حُب گفتم نه!»

س - یعنی واقعاً درست شده بوده؟

ج - بله، اون نیک‌پی ام گفت: «مگه من باید به تو گزارش میدادم مرد حسابی؟!» [خنده]
س - داشتید می‌گفتید که مسائل و مشکلات را صاف و پوست کنده می‌گفتید. هیچوقت نتوانستید مستقیم به شاه چیزی بگویید؟ یعنی از همین اوضاعی که می‌گویید؟

ج - ده دفعه گفتم. من رُک بودم. پاری وقتا انقدر رُک بودم که... خیلی معذرت میخوام این بی‌مُخ بی‌مُخ اینا که هی به من میندن برای چی میگن؟ خدا بیامرزه تیمسار حجت رو، خدا رحمتش کنه خیلی آدم جدی‌ای بود. ولی از اون دیوونه‌ها بود. اصلاً با همه دعوا میکرد. همه‌م باهاش بد بودن. اونوقت من ده دفعه بهش گفتم: «تیمسار، این ورزشکارا که ۴ آبان میرن تو میدون، طرف زمستونه، یه وقتم هوا سرد میشه، این بچه‌ها لخت هستن. اجازه بده برنامه‌ها اینا رو بذارن اول همه، یا یه گرمکنی چیزی براشون بگیر.» میگفت: «بودجه نداریم گرمکن تن اینا بکنیم.» میگفتم: «خیلی حُب. پس بذار ما اینا رو ببریم اول برنامه.» میگفت: «نه! اول باید دانشگاه باشه!» گفتم: «باشه! دانشگاه بیاد و بره. برنامه‌های دیگه رو بذار بعد ما.» قبول نکرد.

یه روز اعلیحضرت اومده بود اونجا، منم رفتم اون بالا. همیشه میرفتم یه عکس مولا و یه قرآن بهش میدادم. (عکس شماره ۱۴/۵) دویدم رفتم اون بالا عکس بهش بدم، نیگام کرد و گفت: «جعفری اون پیرمرد داره میلرزه. اینا رو یه چیزی تنشون کن یا یه کاری براشون بکن!» آخه یه پیرمردی بود عباس ملک، نود و دو سالش بود، اونم برای ورزش

لختش می‌کردیم، بدبخت داشت مثل بید میلرزید. اعلیحضرتم از اون بالا با دوربین همه رو میدید. تا اینو به من گفت، تیمسار حجت و اینام همه شون پشت سر اعلیحضرت همینجور وایساده بودن، منم دارم با اعلیحضرت حرف میزنم، یهو رو کردم اینوری طرف تیمسار حجت که: «تیمسار چقد گفتم که یه گرمکن بگیر تن اینا کن! چقد گفتم اول همه برنامه اینا رو بذار. بین اعلیحضرت چی میفرمان!» خانوم، به جون شما اعلیحضرت یه نیگا نیگایی بهش کرد که یهو تیمسار حجت افتاد. بعد من که اومدم پائین دیدم وزرا ریختن دور من، یکی دوتا شون اومدن جلو که: «جعفری، چرا این کارو کردی؟ چرا آبروی بدبختو بردی؟» به خدا قسم، اومدم اونورتر دیدم افسرا، اون وزرای دیگه میگن: «آقا خوب کاری کردی این مرتیکه پدر سوخته رو!» بسکی با این بد بودن خانوم! گفتم: «حُب، حالا من خوب کردم یا نکردم، خواستم حق خودمو بگیرم.» اعلیحضرت گفت: «برنامه‌ش اول، گرمکنم برای همه ورزشکاراش بگیرین!» ولی اینا نه به شاه و نه به ورزش، به هیچکدوم خدمت نمیکردن. پدر ورزشو همین حجت در آورد. بله، با اعلیحضرت خدا رحمتش کنه، یه همچی برخوردار داشتیم.

س - در ارتباط با حرفهایی که شما به شاه می‌زدید حتماً این را شنیده‌اید که علی بهزادی در کتابش نوشته: «روزی شاه شعبان جعفری را به دربار احضار کرد و از او خواست عقیده‌اش را درباره انقلاب سفید بگوید. شعبان می‌گوید:

«بطوری که اعلیحضرت میدونن ما دو جور انقلاب داریم: یکی انقلاب سرخ که مردم میزنن پدر شاه و خانواده سلطنتی رو در میان، دومی انقلاب سفید که شاه خوار مادر مردم...» این حقیقت دارد؟

ج - حُب، از این چرت و پرتا زیاد گفتن!

س - شاه چه نقطه ضعفی داشت؟

ج - شاه اصلاً خوشش نمیومد ازش ایراد بگیرن. من یه وقتی که سرپرست ورزش باستانی بودم، اومدم پیشکسوتا رو جمع کردم بردم کاخ. پیشکسوتا کسایی هستن که به حساب تو این ورزش استخون خورد [خُرد] کردن و برای خودشون پهلوونن. مثلاً دو تا ازکاشان، دو تا از تبریز، دو تا از یزد، دو تا از اصفهان، از هر جا دو تا آوردم. از تهرانم همینجور، هفتاد هشتاد

نفری از این پهلوانا و پیشکسوتا و بزرگاشونو راست و ریست کردم و بردم. (عکس شماره ۱۴/۶) گفتیم بریم دیدن اعلیحضرت. چون فرمان سرپرستی ورزش باستانی برامون صادر شده بود، هم تبریک بگیم هم تشکر کنیم. وقت گرفتیم و روز مبعث حضرت محمد وقت شرفیابی دادن. یه حاج عباس کریمخانی بود، از اون باستانی کارای قدیمی تهران، نقاشم بود. نمیدونم میشناختینش یا نه؟ یه شنل مینداخت رو کولش و راه میرفت، عین رضاشاه خدایا مرز میشد. اینم بردیم اونجا جلو اعلیحضرت که خیرمقدم بگه و اعلیحضرت رو یاد باباش بندازه. رفتیم و دیدم اعلیحضرت خدایا مرز از پله‌ها اومد پائین. اومد و با حاج عباس کریمخانی صحبت کرد و بعد اومد سراغ من و گفتم: «وضع ورزش چطوره؟» اونوقتی بود که کلوپای تفریحات سالم زیاد شده بودن و مردم عوض ورزش میرفتن دنبال کثافتکاری. گفتم: «قربان ورزشی دیگه نیست هممش هروئین و کثافتکاری و ایناست.» گفتم: «روز مبعث اومدی اینا رو به من بگی؟» خانوم، به جون شما به مولا این حرفو که زد مثل اینکه یه کارد زد تو کله من، خیس عرق شدم و هیچی نگفتم. بعد شاه فهمید، ناراحت شد و حرفشو عوض کرد. گفتم: «خوب پیشکسوت به کی میگن؟» ما بنا کردیم شرح دادن و اینا. بعد میون این حرفا باز گفتم: «قربان، بنده که عرض کردم ورزش نیست میخواستم به شما بگم تو تبریز پنج تا باشگاه بوده، سه تاش بسته شده مونده دو تا. اگه میان به عرض شما میرسونن که اوستودיום براشون درست کردن، دروغه. تو ملایر یه همچی باشگاهی بوده، تعطیل شده. کجا چی بوده و کجا چی بوده...» همه اینا رو یادداشت کرده بودم «...چون بنده رو گذاشتین که به حساب خدمتگزار باشم جریان باشگاهها اینه.» بعد آریانا اونجا وایساده بود، شاه گفت: «بین این چی میگه، کارشو راه بنداز.» خدا بیامرزه آریانا رو، بعد به من گفتم: «چرا اینجوری صحبت میکنی؟» گفتم: «والا من که لفظ قلم بلد نیستم! زبون خودمونو صحبت میکنم.» حالا ما از اونجا اومدیم بیرون، این پیشکسوتا - اینا یه آدمای عامی و ساده‌ای هستن، جداً میگم. لوطی مسلک و مشتی همه چی توشون هست - اومدن بیرون هی رفتن اینور و اونور تعریف میکنن: چار تاشون تو قهوه‌خونه، چار تاشون اونور، چار تاشون اینور، گفتن: «آره فهمیدی چطور شد؟ جعفری تا اومد به شاه بگه فلان و فلان، شاه بهش گفت از اینجا برو بیرون خفه شو حرف نزن.» حالا چو انداختن. ما رو میگی؟ دیدیم ای داد و بیداد بد جوری شد. اعلیحضرت! خدا رحمت کنه! این چه کاری بود؟ خلاصه

ما اومدیم گفتیم چکار کنیم حالا؟ هر جام میرسیم این بدمصبا چو انداختن همه خیال میکنن شاه دیگه ما رو انداخته بیرون. گفتم به کاری باید بکنیم که با شاه به عکسی بگیریم، یه چیزی بذارن تو روزنامه ای جایی. افتادیم تو فکر. خلاصه یه روز گفتیم که: «میخوایم چند تا از ورزشکارا رو بیاریم خدمتون.» گفتن: «بیار.» رفتیم. اعلیحضرت داشتن صحبت میکردن گفتیم: «قربان اونروز که اینجا خدمتون بودیم با پیشکسوتا، اینا رفتن بیرون به همچی چیزی گفتن.» من رُک حرفمو میگفتم. گفتن: «حالا میخوای چیکار کنیم؟» اینام بیچاره ها خیلی مثلاً کربلا و اینجاها رو دوست دارن. اصلاً اسم کربلا میومد گریه میکردن. پیرمرد بودن، پیشکسوت بودن، پهلوون بودن، قدیمی بودن دیگه. گفتیم: «قربان، اجازه بدین اینا رو ما به کربلا ببریم.» گفتن: «باشه ببرشون.» در دسر ندیم، ما اومدیم وضع اینا رو درست کردیم، بردیم گذرنامه و کارهاشونو رو براه کردیم و بعد به عکس دسته جمعی ازشون گرفتیم دادیم به کیهان و اطلاعات که جعفری دیشب خدمت اعلیحضرت بوده، اعلیحضرت دستور دادن پیشکسوتا رو بپره کربلا. اینجا دیگه اون جریانی که اینا هو انداخته بودن از نظر من منتفی شد. حالا اومدیم پس فردا سوار شیم همه رو ببریم کربلا. به دفعه دیدیم راه کربلا بند اومده.

س - نکند کلکی در کار بود؟

ج - نه، بسته شد ولی خُب خودم خواستم بسته بشه [خنده] اینا ریختن که: «آقای جعفری چیه؟» گفتیم: «به من مربوط نیست، راه بند اومده!» گفتن: «حالا ما رو ببر به مشهدی و فلانی!» گفتیم: «برم بینم چیکار میتونم بکنم.» رفتیم پیش تیمسار [سپهبد علی محمد] خادمی، خدا رحمتش کنه، خیلی آدم خوبی بود، همونی که رئیس هواپیمایی [مدیر عامل شرکت هواپیمایی ملی ایران - هما] بود، جداً آدم خوبی بود. اینم به موقعی مهمونای خارجی براش اومده بودن که به حساب تا حتی داک هامر شولدم جزو اونا بود. خادمی میخواست واسشون برنامه بذاره از من پرسید: «میتونی یه برنامه خوب برای اینا بذاری؟» گفتیم: «معلومه!» گفت: «ولی تو زورخونه ت جا نمیگیرن! خود من میخوام به بازار مکاره تو نظریه درست کنم. بچه ها رو بیار اونجا برای این مهمونا ورزش کنن.» گفتیم: «اشکالی نداره، این کارو میکنم.» ما اومدیم خلاصه یه ورزش حسابی درست کردیم: از بچه های تهران کسایی که خوب بودن و چند نفر از شهرستانا، خلاصه شیرینکاراشونو آوردیم. یه

صادق گلوبندکی ام بود، این طبق میکشید، از این حجله‌ها میذاشت رو سرش. حجله که میدونین چیه؟

س - بله، طبق‌های تزئینی و آینه کاری شده. باید سنگین هم باشند!

ج - بله. صادق زیر این حجله میچرخید. خیلی سخته، اونم آوردم. خلاصه یه چیزی واسه اینا درست کردم که تیمسار خادمی گفت: «به جعفری! دستت درد نکنه!» بعد یهو همونجا خودش کتشو درآورد، وایساد میل گرفت. نیک‌پی شهردارم بود، اونم میل گرفت. خلاصه خیلی خوششون اومد. بعد رفت و دیدم یه پاکتی برام فرستاد. من بی اونکه در پاکتو واکنم پیشش دادم. گفتم اولاً اینجا یه مکتب وطن پرستی و شاه دوستیه، من مکتب گدایی که وانکردم. من نه میدونم تو این چیه و نه میخوام بدونم و پیشش دادم. حالا نگو اون تو کاغذ تشکر و یه چک گذاشته بود. وقتی اینا گفتن ما رو ببر مشهد، گفتم الان موقعشه برم پیش تیمسار خادمی بگم مثلاً یه کاری بکنه که پول بلیط طیاره مونو یه خُرده کمتر بگیرن. رفتم تو اتاقش و سلام کردیم و گفتم: «والا من میخوام این بچه‌ها رو یه مشهد ببرم. میخواستم کربلا ببرم نشد.» گفت: «چند نفرن؟» گفتم: «هفتاد هشتاد تا. ده بیست نفرم مال خودمون.» تلفن زد به یه تیمساری به نام سرتیپ رفعت، گمانم معاونش بود و بهش گفت: «یه طیاره دربست میدی به جعفری هرکی رو میخواد باهاش ببره مشهد. یه هفته‌ام مشهد مهمون منه.» به جون شما. بعد پا شد و به من گفت: «جعفری، میدونی چیه، من همیشه مهمونامو میفرستادم باشگاه بانک ملی، چون میرفتن اونجا جواهرات سلطنتی رو ببینن، بعدش میردمشون باشگاه بانک ملی تا ورزش باستانی ببینن. ولی هر وقت من هفت هشتا رو میفرستادم اونجا یه نامه برای من میفرستاد حق سفره میخواست. مام برای هفت هشتا مهمون کلی بهش پول میدادیم. ولی تو برنامه به اون بزرگی رو واسه من تو منظره اجرا کردی و من واسه تو چیز فرستادم نگرفتی. حالا برو هرکی رو میخوای ببر مشهد مهمون منی!»

ما اومدیم و یه صد و پنجاه نفری رو برداشتیم بردیم مشهد. (عکس شماره ۱۴/۷) اتفاقاً بردمشون اونجا تو بیمارستان معلولین، بعد بردم توی اونجایی که این مرض چیزو دارن... چیه اونجا که میگفتن شهبانوام میرفت دیدنشون؟

س - پهلوی جذامی‌ها؟ توی جذامخانه؟

ج - باریکلا، جذامیا. تا حتی گفتن تو اینا نرین. گفتم: «بابا ول کن برین پی کارتون.» رفتم

توشون و بچه‌ها واسه شون ورزش کردن و یکی یکی نشستن بغل دستشون و عکس گرفتن. چه عکس‌العملی‌ام پیدا کرد. یه برنامه‌ام برای معلولین گذاشتیم، اونایی که رو چرخ مینشستن. خیلی جالب بود که اعلیحضرت‌م فهمیده بود و خیلی تشویق کرد.

س - وقتی نمی‌شد با شاه از مشکلات حرف بزیند، برای رفع مشکلات و مسائل چه می‌کردید؟

ج - غیر از گفتن به خود شاه، به هرکی دستم میرسید میگفتم. تا حتی یه وقتم باهام مصاحبه کردن، همه اشکالا روگفتم!

س - خاطره بامزه از شاه ندارید؟

ج - یه روز از اعلیحضرت ملاقات گرفته بودم، گفته بودن ساعت ده و نیم برم اونجا. ده و نیم تو کاخ نیاوران. با طباطبایی دو تایی سوار شدیم و رفتیم. طباطبایی اونجا وایساد، رفتم خدمت اعلیحضرت. وسط باغ زیر درختای چنار بزرگ آفتاب ساعت ده و نیم میخورد به اینا، همچو سایه آفتاب بود. اعلیحضرت راه میرفتن و تیمسار اویسی و اینا تمام اینور اونور وایساده بودن. من رفتم خدمتوشون اعلیحضرت شروع کردن صحبت کردن، یه ده دقیقه یه ربعی صحبت کردن. برگشتم و رفتیم تو ماشین سوار شدیم و داریم میایم. حالا من هی خندهم گرفته هی میخندم. طباطبایی میپرسه: «آقای جعفری چی شده، جریان چیه؟ مگه اعلیحضرت به ما یه چیزی داده؟» گفتم: «نه بابا چی چی داده؟ فهمیدی چی شد؟» گفت: «نه.» گفتم: «وقتی این آفتاب افتاده بود رو من، نبود که من ریشمو رنگ میکردهم، خُب تهران رنگاشون یه جوریه که به زنگاری میزد، رنگش مثل چه جوری بگم؟ معلوم میشه رنگه. اونوقت آفتاب افتاده بود رو صورتم. یهو اعلیحضرت به من گفت: (جعفری، توأم رنگ میکنی؟) تا اینوگفت فهمیدم شاهم سرشو رنگ میکنه! حالا خنده‌م گرفته ولی جلو خودمو نیگر داشتم.»

س - شما این سالهای آخر حکومت شاه از اوضاع راضی بودید؟

ج - من از خود شاه راضی بودم.

س - آنرا میدانم، از وضع مملکت چطور؟

ج - نه، هیچکس راضی نبود.

۱- «گزارش روز/ زورخانه از عیاران خالی مانده است» نوشته پرویز پازوکی، نشریه [؟] ۲۵ خرداد ۲۵۳۷، برای متن کامل ر.ک. به پیوست شماره ۲۲ صص ۴۲۲-۴۲۴.

س - چرا؟

ج - حُب اذیت می‌کردن خانوم! چراش خیلی زیاده. اصلاً نمیتونم با دو تا کلمه بگم چرا. چرا که هر کی به یه نحوی یه ناراحتی واسه مردم ایجاد می‌کرد.

س - وقتی می‌خواستید با شاه صحبت کنید، چه کسی رابط شما و دربار بود؟ به چه کسی مراجعه می‌کردید؟ به رئیس دفترش زنگ می‌زدید؟

ج - من وقتی می‌خواستم پیش شاه برم، خدا رحمتش کنه، یا توسط یزدان‌پناه می‌رفتم، یا توسط سلیمان بهبودی. اون منو می‌برد پیش اعلیحضرت. اول اون به شاه میگفت، بعد برمیگشت به من میگفت چه روزی برم، بعد خودم خصوصی می‌رفتم.

س - می‌خواهم بدانم چگونه تماستان را با شاه قطع کردند؟

ج - این آخریا قطع کردن، سه چار سال آخر. اصلاً این سه چار پنج سال آخر، از سالی که تیمسار حجت اومد، دیگه نمیداشتن من برم عکس مولا به اعلیحضرت بدم.

س - همین سه چهار سال آخر را می‌گویم. موقعی که مراجعه می‌کردید یا درخواست ملاقات می‌کردید، جوابتان را نمی‌دادند یا می‌گفتند شاه گفته نه؟

ج - نخیر. به شاه اصلاً نمیگفتن، خانوم. ببینن، انقد تبلیغ بد کرده بودن که ذهنش عوض شد. بعد از ۲۸ مرداد ماهی یه دفعه، دو ماهی یه دفعه می‌رفتم. تا وقتی علاء وزیر دربار شد^۱ تا اونوقت می‌رفتم. اونم با پشتکار خودم. بسکه اینور اونور می‌زدم. می‌زدم تا اینکه میگرفت. یه دفعه می‌رفتم مثلاً اون بهبودی رو میدیدم که مُرد، یزدان‌پناه رو میدیدم یا می‌رفتم پیش معینان. بالاخره می‌رفتم میدیدمش. یا می‌رفتم تو خیابون، میگفتن اعلیحضرت امروز می‌خواد بره یه جایی رو مثلاً افتتاح کنه. می‌رفتم گوشه کنار و امی‌سام یا می‌پریدم جلو ماشینش. این کار رو می‌کردم.

س - پس خودتان شخصاً با مخالفانتان مبارزه می‌کردید؟

ج - بله اینایی رو که کارشکنی می‌کردن همه رو می‌زدم عقب. با همه مبارزه می‌کردم. یه وقت ورزشم که تموم شد لخت دویدم توی میدون اومدم اینور جلو اعلیحضرت و ای‌سام. داشتن سرود شاهنشاهی می‌زدن. میدونین وقتی سرود شاهنشاهی می‌زنن کسی حق نداره تکون بخوره. من همینطور دویدم، یه سرهنگه اومد جلو موگرفت، زدم رفتم جلو، لخت و ای‌سام

۱- حسین علاء در ۱۷ فروردین ۱۳۳۴ نخست‌وزیر شد. علاء از ۱۵ فروردین ۱۳۳۶ تا ۱۲ آبان ۱۳۴۲ (روز اعدام طیب حاج‌رضایی) وزیر دربار بود.

جلو اعلیحضرت. وقتی سلامش تموم شدگفت: «چیه؟» گفتم: «قربان، از این آقای علاء پیرسین...» به جون شما به این نمک «...خودش با خاویار شریکه زنشم با پیسی کولا. چرا نمیداره من بیام اعلیحضرتو ببینم. من سه ماه آزرگار میام اینجا تو این سرما این بچه‌هارو تمرین میدم، زجر میکشم، صنارم نمیگیرم میام فقط به عشق شما و عشق مولام علی. چرا نمیدارن بیام شما رو ببینم؟» رو کرد به... کی بود خدایا اسمش یادم رفته، گفت: «بذار جعفری بیاد منو ببینه.» به دستایی توکار بود که شاه رو از مردم جدا کنه.

س - مثلاً چگونه؟

ج - عقیده منو میخوان؟ به چیزی به شما میگم عین حقیقته، قبول کن. بین، این اوستودیوم فرح کجا بود؟ یادتونه کجا بود؟

س - ته فرح آباد ژاله.

ج - باریکلا. ببینین اونجا که اوستودیوم ساخته بودن. بغلش چی بود؟

س - نیروی هوایی؟

ج - دیگه بغلش چی بود؟ نمیدونین، هان؟ بغلش حلبی آباد بود. بیست هزار قاچاقچی دزد و قالتاق و قاتل اونجا زندگی میکردن. وقتی عرض میکنم مردم بیشترشو نمیدونن، ایناست. الان هیچکدوم از شما نمیدونین. اینا اونجا زندگی میکردن. آخه یکی نباید بود به وضع اینا میرسید؟ وقتی اون اوستودیوم رو ساختن، اوستودیومی به اون عظمتو، یکی نبود پیرسه: «اینجا چیه؟ این همه حلبی رو هم؟» همه اونا امروز پاسدار و کمیته‌چی شدن.

س - به نظر شما چه کاری باید می‌کردند؟

ج - بذار بگم خانوم. یه روز رضاشاه میاد بره طرف شمرون - اون دوره میدونین که، گازو ماز و اینا نبود - میبینه که مردم دم این دکونا پُر شدن. میگه: «چه خبره؟» میگن: «زغال گیر نمیداد.» پیاده میشه میگه: «شهردارتون کو؟» شهردارو میخواند و بهش میگه: «عصری من میام آگه زغال در این دکونا نباشه پدرتو در میارم!» میگن عصری که رضاشاه از شمرون برمیگرده انقد زغال در این دکونا بوده که کسی اصلاً نمیتونست بره بخوره. میفهمی چی بهت میگم؟ آخه شما میری تو اون اوستودیوم، پیاده شو، بین اینجا چیه، بگو این حلبیا چیه؟ ایناکی آن اینجا زندگی میکنن؟ اینا رو جمع کنین. این ملتو ببینین. بابا، آدم یه حقیقتی رم باید بگه. میدونین آدم همه‌اش نباید بشینه تعریف کنه که!

شهبانو

س - آن زمان این حقیقت‌ها را به کسی هم گفتید؟
 ج - بالاخره یه روز گفتم. یه روز رفتم قاهره، وقتی که اعلیحضرت خدایا مرز فوت کرد، رفتم تشییع جنازه شاه. رفتم تو کاخ قبه برای عرض تسلیت. رفتم خلاصه پیش شهبانو و براشون گفتم.

س - نمی‌دانستم برای تشییع جنازه شاه به مصر رفته بودید؟ چطور رفتید قاهره؟
 ج - خدمت شما عرض کنم خدا رحمت کنه محمدرضا شاه رو، وقتی مُرد ما رفتم قاهره برای تشییع جنازه. وقتی من رسیدم اونجا البته یه روز دیرتر رسیدم چون پاسپورتم یه وضعی پیدا کرده بود که به موقع بهم ندادن. ولی بالاخره خودمو رسوندم به اونجا. خدمت شما عرض کنم که رفتم قاهره. البته اونجام که می‌خواستم برم باید ویزا می‌گرفتم که چون اونموقع تشییع جنازه شاه بود راحت ویزا نمیدادن. ما از پاریس به سرهنگ یزدان نویسی تو قاهره تلفن زدیم -- سرهنگ نویسی رئیس دفتر شهبانو بود -- بهش گفتم جریان اینه. گفت: «ناراحت نباش تو طیاره رو بگیر سوار شو بیا فرودگاه میارنت تو.» ما اومدیم فرودگاه، از اون پشت دیدم چند نفر وایسادن، خلاصه ما رو شناختن، پاسپورتمونو گرفتند و برداشتن بردنمون. یه هتلی ام اونجا برامون گرفته بودن، هتل خیلی خوبی بود. بعد فرداش یکی رو فرستادن عقب ما رفتم. البته یه روز بعد از تشییع جنازه بود. رفتم کاخ قبه، دیدم اردشیر زاهدی اونجا بود و [ریچارد] نیکسون بود و [هنری] کیسینجر بود و مئیر عزری بود، چند تام از ایرانی اومده بودن اونجا. خلاصه وقتی رفتم اونجا، شهبانو ما رو احضار کرد و رفتم اونجا نشستیم به صحبت کردن. بعد شهبانو از من پرسید: «چرا اینجوری شد؟ چرا وضع اینجور شد؟» گفتم: «قربان، شما الان عزادارین من نمیتونم چیزی به شما بگم.» گفت: «نخیر، چرا؟ چرا اینجوری شد؟ آخه این چی بود، چرا مردم این کارو کردن؟» گفتم: «والا من دوست ندارم چیزی بگم، ولی از خودم یکی به شما میگم، من ۳۵ سال بود اون وسط میدون امجدیه ورزش می‌کردم، تو اوستودیوم آریامهر ورزش می‌کردم، هر سال یه قرآن و یه عکس مولا رو می‌بردم بالا میدادم به شاه. ولی این چند سال آخر چرا نمیداشتن من برم بالا؟» گفتم: «اون تیمسار حجت با ما درافتاده بود سرکشتی پهلوونی، چون سرپرست

ورزش باستانی شده بودم، اونم به فرمان شاه. اون تیمسار حجت هی به کار من دخالت میکرد میگفت این کشتی پهلوونی به ورزش باستانی مربوط نمیشه! گفتم والا این ورزش باستانی از قدیم و ندیم، از دوره ناصرالدینشاه بوده. خلاصه این با ما درافتاد و نمیداشت من برم. به این گاردیا و اینا سپرده بود نذارن. دیگه سه چار سال بود نمیداشتن من پیام اون بالا. حُب، اعلیحضرت خدا رحمتش کنه، یه کلام نپرسیدکه آخه این هر سال میومد چرا دیگه نیاید بالا؟!» شهبانو رفت تو فکر و گفت: «کی نمیداشت؟» گفتم: «حُب همون تیمسار حجت، رئیس سازمان تربیت بدنی که با من مخالف بود نمیداشت.» گفتم: «چرا نیومدی به من بگی؟» گفتم: «والا اون رئیس دفتر شما رو با ده من غسل نمیشد بخوری. اون [هوشنگ] نهانودی رو! اون همه رو ناراضی کرد. همه از دستش ناراحت بودن. اونوقت من پیام دو سه ماه دنبال اون بیفتم که آیا بتونم پیام شما رو ببینم یا نه؟ شما یه روز یه دستوری به ما دادین ما امرتونو اطاعت کردیم و اون ورزشکارا رو ورداشتیم بردیم و نیز ایتالیا، اون همه اونجا کارکردیم و برگشتیم. ما فقط یه خواهش کردیم که این ورزشکارا رو که ما بردیم اونجا بیان پیش شما یه دیدنی از شما بکنن، اینا نداشتن!» هیچی بعد گفتم: «حالا شما ناراحتین، من بخوام بگم خیلی چیزا باید بگم. بهتره الان چون ناراحتین چیزی نگم.»

س - قضیه فستیوال و نیز چه بود؟

ج - اونروز قضیه رو به شهبانو گفتم. یه روز آقای [مهرداد] پهلبد ما رو خواست گفت: «جعفری، شهبانو فرح دستور داده که اگه میتونی ورزشکارای باستانی رو درست کن بپرُستیوال و نیز.» ما اومدیم و گفتیم حالا که این کارو داریم می‌کنیم، اقلاً شهرستانیا رَم شریک کنیم. چون من از وقتی سرپرست این کار شده بودم همیشه هدفم همین بود بنذارم اینام کار بکنن. اومدم یکی از تبریز، یکی از رشت، یکی از مشهد، از هرکجا یه ورزشکاری ورداشتیم آوردیم. اینا رو همه جمع کردیم روبراهشون کردیم، تعلیمشون دادیم و بردیم ایتالیا. (عکس شماره ۱۴/۸) یه احمدی نامی ام بود، اونم با ما فرستادن برای مترجمی. حالا ما از همه جا بی خبر که جریان چیه.

بالاخره رفتیم ایتالیا و حُب از طرف سفارتم به آقای انصاری بود سفیر بود، یه نفرو فرستاد استقبال ما و ما رو بردن تو ونیز. ونیزم تو آبه دیگه، همهش تو آبه. اونجا ما رفتیم

تو به هتل بزرگ و بعد خلاصه، یکی از بچه‌ها رفت بیرون نمیدونم چی بگیره بیاد به من گفت: «آقا عکستو رو دیوارا چسبوندن!» اومدیم رفتیم دیدیم که عکس ما رو لختی با لباس ورزش چسبوندن که این چاقوکش شاهه و همون کسیه که نمیدونم پستون زنا رو مییره، چش در میاره، گوشا رو مییره و از این حرفای مفت. حالا اومده میخواد ورزش کنه ولی ما نمیداریم و از این صحبتا.

بعد بچه‌ها رفتن چند تا عکس اینور و اونور بود کردن. بعد ما فردا صبح که اومدیم از هتل بیاییم بیرون -- گفتم پیام یه گشتی بزنم اونجا ببینم چی به چیه -- دیدم چند نفر اونجا کشیک میکشیدن. یه پسره ایتالیایی بود با دو نفر رفقاش اومدن جلو. اون احمدی‌ام که مترجم ما بود با ما بود. منکه ایتالیایی بلد نیستم. پسره پرسیدکه: «شما میخواین اینجا ورزش کنین؟» گفتیم: «بله.» گفت: «اینجا یه عده از شهرهای دیگه اومدن اینجا و این دانشجوها نمیدارن شما اینجا ورزش کنین.» گفتم: «چرا؟» گفت: «حُب نمیدارن. من اومدم فقط به شما اطلاع بدم.» گفتم: «خوب کردین.» گفتم: «من یه چیزی بگم میری به اینا بگی؟» گفت: «آره.» گفتم: «به اینا بگوکه اولاً که ما اومدیم اینجا ورزش کنیم، اینایی که اومدن همه‌شون کاسبن، کارگرن، اینا مثل باباها و ننه‌های شما میمونن. در عین حال اینا که اومدن بایه جفت میل و یه تخته شنا اومدن، نیومدن پینگ پنگ بازی کنن. حواستونو جمع کنین! همین و خدافظ.» اونا رفتن و ما اومدیم. فهمیدیم و دیگه حواسمون جمع شد. به بچه‌ها گفتیم: «بچه‌ها حواستون جمع باشه دیگه! یهو دو تا از اونورترین، سه تا از اینور، چار تا از اینور. همه با هم میریم.» تا که رسیدیم به اونجا که دیدیم جای کار است و خواستیم بریم سوارکشتی بشیم و بریم اونور، اون جلوی کلیسایی بود که یه تعداد جمعیت جا میگرفتن، خیلی بزرگ بود. برنامه رو اون جلو گذاشته بودن.

س - توی میدانگاه بزرگ شهر ونیز، سن مارکو؟

ج - بله. از ۳۳ کشور اومده بودن که هرکدوم ورزش باستانی‌شونو نشون میدادن. حالا نگو، مام بی‌خبر از همه جا، اینا هر سال میومدن چیکار میکردن؟ سیاه‌بازی میفرستادن. [علی] نصیریان و [عزت‌الله] انتظامی و [جمشید] مشایخی و چند تا رو میفرستادن اونجا سیاه‌بازی بکنن. گویا دو سالی بود که اینا میرفتن اونجا سیاه‌بازی کنن و نمایش روحوضی نشون بدن، این دانشجوها میرفتن تار و تنبورشونو میشکستن و نمیداشتن نمایش بدن. اینام

به ما اینو نگفته بودن که. فقط گفته بودن بیاین برین یه همچی ورزشی رو نشون بدین. ما جریانو فهمیدیم. یه کسی از این بچه ایرانیا که طرفدار ما بود اومد به ما گفت: «آره هر سال اینا میومدن اینجا بساطشونو میشکستن، حالا امسال شما رو آوردن. شما مواظب باشین.» دو سه تا رو تعیین کردم و به بچه‌ها گفتم: «بچه‌ها، اگه کسی فحش به من داد هر چی به من گفت هیچی. اگه کسی فحش به شاه داد و این حرفا، فقط دو تاتون برین جلسو.» من اومدم دیدم یه عده صد و پنجاه نفری آدم جمعن، یکی یکی از این پلاکارتا رو گرفتن روش نوشتن: «مرگ بر شاه، ما نمیداریم اینجا ورزش بشه، ما همچی میکنیم.» یکی اون جلو بود که هی عربده میکشید و به شاه فحش میداد. ریشش از همه گنده‌تر بود با یه دختره وایساده بود. من به دو تا از بچه‌ها گفتم رفتن جلو یکیشون ریش اینو گرفت کند. همچی کند که کند ها! یعنی موشو کند. این غش کرد و افتاد. بقیه همه در رفتن. موندن سه چار نفر. اون سه چار نفرم ایتالیایی بودن. همه شونم آبجو خورده بودن و ایتالیایی صحبت میکردن. به احمدی گفتم بهش بگو: «مرتیکه به تو چه مربوطه؟ تو اصلاً چیکار داری به کار مملکت ما، اومدی وسط اینا؟» یهو پلیسا ریختن و یه بساطی شد و اون افسر پلیسه اومد گفت: «آقا، چرا ریش اینو کندی؟ چرا زدی؟» بعد افسره اومد جلو گفت: «آقا، خواهش میکنم اینجا آدمکشی...» گفتم: «آقا ما آدمکش نیستیم. ما اومدیم اینجا ورزش ملی مونو نشون بدیم ورزش تاریخی مونو، مال همین بچه‌هاست، مال ایرانیاست. حالا اینا با شاه بدن یا با هرکی بد هستن. من نمیدونم!» خلاصه گفت: «خواهش میکنم و اینا.» گفتم: «ما کاری نداریم. ما اومدیم اینجا ورزش کنیم.» بعد اینا رفتن جلسه ملسه کردن و اون افسرا و اون پلیسا زیاد شدن. به ما گفتن: «فقط یه خواهشی از شما داریم. شما میرین اونجا ورزش میکنین، خواهش میکنم اینا هر چی گفتن شما سرتون به کار ورزشتون باشه.» گفتم: «بینین، اگه از این جمعیت یکی صدش در بیاد ما ورزشمونو ول میکنیم میریم اونو میگیریم پیرشو در میاریم. میخوام خیالتونو راحت کنم.» گفت: «آقا به، مگه میشه اینجا آزادیه!» گفتم: «خوب مام آزادیم. ما مملکتمونو دوست داریم. ما وطنمونو دوست داریم. ما ملیتمون دوست داریم. اینا به ملیت من توهین میکنن.» خلاصه رفتن یه خُرده با اون چند تا صحبت کردن و برگشتن به ما گفتن که: «بفرماین! ولی خواهش میکنیم از شما.» گفتم: «باشه.» و مام رفتیم. خلاصه، یه ورزشی ام ارائه دادیم، باورکنین اصلاً اینا رو پاشون بند نبودن بسکی

خوشحال شده بودن. بعد اون کی بود مال یونسکو؟ آهان، رهنما، پسر زین العالدین رهنما، باباشو میشناختم.

س - مجید رهنما؟

ج - آهان. اون نماینده یونسکو بود انگار. دیدم اون رهنما و خدمت شما عرض کنم که، وزیر داراییشون و دو سه تا دیگه از وزراشون، اومدن پائین. اومدن با بچه‌های ما یکی یکی دست دادن و یه ماچی ام ما رو کرد گفت: «عجب برنامه‌ای ارائه کردی! عجب برنامه‌ای نشون دادی! باریکلا!» خیلی خوششون اومده بود. تو ۳۳ کشورم ما اول شدیم. بعد به شهبانو گفتم، گفتم: «بینین ما رفتیم اونجا یه همچی کاری کردیم، چون شما دستور فرموده بودین. منم نمیدونستم که اینا سالای پیش ریختن تارو و تنبور نصیریان اینا روشکوندن، ولی رفتم این کارو انجام دادم. شما آگه میلیونها خرج میکردین کسی نمیتونست اینجور برای شاه این کارا رو بکنه. شما فقط یه دستور دادین ما اون ورزشکارا رو برداشتیم بردیم جایزه بردیم و برگشتیم. بعد فقط یه خواهش کردیم که این ورزشکارا رویارن خدمت شما، ولی انگار نه انگار!»

س - بعد شهبانو به شما چه گفت؟

ج - هیچی سرشو پائین انداخت و گفت: «عجب. خیلی عجیب است. کاش میومدی اینا رو به من میگفتی!» گفتم: «قربان چه جوری؟...» خلاصه گفت: «افسوس میخورم.» دو سه بار گفت: «افسوس، افسوس. چرا باید اینجوری بشه؟ چرا مردم باید اینجور بکنن؟» از این صحبتا، دیگه هر چی فرمودن من جواب ندادم. گفتم: «والا دیگه شما الان وضعتون زیاد روبراه نیست. عزادارین.» بعد گفت: «چیکار میکنی؟ الان کجا هستی؟» گفتم: «والا آلمان هستم. اونجا زندگی میکنم.» گفت: «اونجا وضعت چه جوریه؟» گفتم: «والا دولت اونجا یه چیز بخور و نمیری به ما میده. مام کار نداریم. ولی اموراتمون میگذره.» گفت: «چیزی لازم نداری؟ چیزی نمیخوای؟» گفتم: «من هیچی لازم ندارم.» گفت: «آگه چیزی لازم داری بگو برات روبراه کنیم.» گفتم: «هیچی، هیچی لازم ندارم. سلامتی شما!» اتفاقاً قبل از اینکه برم قاهره فرانسه بودم، از فرانسه که میومدم یه آقای ظلی بود اونجا یه پنیرم داده بود ما ببریم واسه ایشون، بهشون دادم. بعد گفت: «برو، ولیعهدم میخواد تو رو ببینه.» وقتی میخواستم برم خدمت ولیعهد، دیدم اتفاقاً اونجا پشت پرده وایساده و

داره ما رو نیگا میکنه. مام رفتیم تو و نشستیم اونجا با ایشون صحبت کردن، به ولیعهد گفتم: «قربان، من فرانسه که بودم یه مستی یه عده جوونا عکس شما رو زده بودن رو سینه شون و حتی دفتر هواپیمایی ملی هُما رَم رفتن خراب کردن و زنده باد زنده باد میکردن. حالا موقعشه که پاشین، جوونین ماشالا یه کاری بکنین.»

س - به ولیعهد گفتید؟

ج - بله، به ولیعهد. خودش گفت: «راست میگي.» این حرفا رو بهش زدیم و خدافظ و اومدیم بیرون. قبل از اینکه بیرون بیام دیدم شهبانو فرح خودش اومد یه کتی رو به ما داد از این نیمچه پالتوهاست، یه همچی چیزی. گفتش که: «خُب چون اعلیحضرت خدا رحمتش کنه مرده، به شمام علاقه داشت، میخوام اینو یادگاری بدم داشته باشی.» «هیچی، ما اون کُتو گرفتیم، هنوزم دارمش، همونطور نیگرش داشتم، یادگار اون خدایا مرزه. بعد گفتم: «ببینین قربان، ما میریم اگه یه وقت تو این دنیا یه گوشه‌ای مریض شدیم تو مریضخونه جایی افتادیم احتیاج داشتیم، به شما زنگ میزنیم. ولی اگه شما هرکاری چیزی دارین که من میتونم انجام بدم بفرمایین فوری بیام پیش شما، من همیشه نوکر محمدرضا شاه بودم، بازم هستم، همیشهم خواهم بود. خدافظ.» اومدیم و خدمت شما عرض کنم برگشتیم پاریس یه مدت کمی موندیم و بعد دو مرتبه رفتیم آلمان.

شاهپور غلامرضا

س - میانه تان با شاهپور غلامرضا چطور بود؟

ج - وای، وای ما چه بساطی داشتیم تو مملکت با ایشون!

س - چه بساطی داشتید؟

ج - خُب ما ایشون رو به خاطر پستی که داشت زیاد میدیدیم دیگه!

س - بعد از انقلاب چطور؟

ج - نه والا من هیچ ندیدم. تا آدمو پیداکنه یه چیزی میخواد!

س - بله؟

ج - باورکن خانوم، بهترکه آدم نبیندش!

س - چرا؟

ج - نه. اصلاً انقد خسیسه! اگه میلیاردها داشته باشه هنوزم کمبود داره! یه وقت رفتیم بریم یزد. کنار اون رَمَل، دم اون ریگا، [ریگ‌ها] میگفتن اینجا مال شاهپور غلامرضاست، چون شما. یارو میگفت. گفتم: «بابا اینجا که اصلاً پرنده پر نمیزنه.» گفت: «اومده شнай [شن‌های] اینجا رو ضبط کرده.» شاهپور غلامرضا خانوم، خیلی پول دوست بود. راستی میگم خیلی. من همچی چیزی تو عمرم ندیدم، اصلاً. میومد تو باشگاه، یارو یه ساعت میل بازی میکرد، مثلاً ممد میل باز هی میل بازی میکرد. اینم همینطور اونجا نشسته بود، بعد میگفت: «یه دوغ آبعلی!»

عجب بساطی داشتیم. این خانوم، انقد... اصلاً یه چیزی بود. آدم روش همیشه حرف اونو بزنه. یه دفعه اومده بود کاپهای بچه‌ها رو بده. موقعی که اومد کاپ یکی از اونا رو بده اینجوری میکنه: «محصلی؟!»، جواب میده: «بله.» میگه: «این ورزش چیه میکنی؟ برو یه ورزش حسابی بکن!» به قرآن، به مولا. یه روزم اومد یه پوست مار دادیم بهش، پونزه متر پوست مار بود، از این سر باشگاه تا اون سر باشگاه طولش بود، سه متر پهنش بود. هر چی از دستمون میومد تهیه میکردیم پیشکش میدادیم به ایشون.

س - واقعاً هدیه طلب می‌کرد؟

ج - به خدا، به جون شما عین حقیقه! یه وقت سلیمان بهبودی یه تابلو واسه موزه باشگاه آورد که راستی چیز آنتیک و اعلائی بود. آخه مردم برای شاه هدیه میفرستادن. شاه از اونا بازدید میکرد و دستور میداد هر هدیه‌ای رو برای موزه‌ای یا جایی که مناسب بود بفرستن. یه دفعه این تابلو روکه یه زندانی مال قزل‌حصار سیزه سال آزرگار زحمت کشیده بود سوزن دوزی کرده بود و عکس مولا علی بود روی اسب و راستی یه چیز تکی بود، توسط سلیمان بهبودی فرستاد برای موزه ما. اعلیحضرت گفته بودن: «این به درد موزه جعفری میخوره، بدینش به اون.» این تابلو تو موزه بود تا اینکه یه دفعه شاهپور غلامرضا اومد اونجا بازدید. تا چشمش به تابلوئه افتاد هی گفت: «عجب تابلوی جالبی، عجب تابلوی جالبی!» اونوقت پیشکشش گفت: «والاحضرت خوششون اومده، هدیه کنین به ایشون.» هر چی گفتیم بابا این پیشکشی اعلیحضرت به موزه باشگاه، از دربار اومده همیشه که از نو پس بفرستیم دربار! خلاصه حریف نشدیم و دادیم خدمت ایشون. حالا شما می‌پرسین طلب میکرد؟

هر موقع که میخواست بیاد اول سرهنگ علمایی رئیس دفترش میومد میگفت: «برای خودش کادو چی گرفتین؟!» مام هف هف ده هزار تومن مایه میداشتیم. واقعاً میگم خانوم، به قرآن. اول که میخواست بیاد جوایز بچه‌ها رو بده، میگفت که واسه خودم چی گذاشتین؟ تازه وقتی میومد میگفت: «نمیتونم هزار و پونصد شیشصد تا جایزه بدم.» مام سی نفر نماینده اینارو درست میکردیم میگفتیم: «به اینا بده.» حالا مقصود، بچه‌ها نمیدونستن. میگفتیم برادر شاه داره میاد. اینا چه میدونستن چه آدمیه. هیچی.... خوب بچه‌ها دوست داشتن از دست برادر شاه چیز بگیرن دیگه. اینم میومد اونجا. دو تا جایزه که میداد، خانوم، سیمی رو مینشست. خیلی ام‌پیزوری و وارفته بود. سیمیشو مینشست و همینجوری. خلاصه این شاهپور غلامرضا، پدرمو درآورد، به قرآن جون شما. من ورزشکارا رو میردم تو خونش - آخه باشگاه من توکشتی همیشه اول بود، تو بکسم اول بود - میردم که مدال و نشان اینا رو بده، میگفت: «اینارو دیگه نیاری اینجا، فرشام خراب میشه.» میگم جون شما خانوم، من اینوکه میگم عین واقعیته نمیخوام خودمو شیرین یا ترش بکنم، میگم به مولا علی.

س - قالی چه طوری خراب می‌شد؟

ج - میگفت: «فرشام زیر پای اینا خراب میشه. ببر تو حیاط نیگرشون دار.» شما ۱۵ خرداد که یادتونه؟

س - بله ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ خوب یادم هست.

ج - ۱۵ خرداد، وقتی باشگاه ما رو از بین بردن، ما پاشدیم رفتیم اینور اونور زدیم که اعلیحضرتو، خدا رحمتش کنه، زودتر ببینیم که اینجا رو دستور بده بسازن. دیدیم تا ما دسترسی به اعلیحضرت پیدا کنیم خیلی معطلی داره. گفتیم بریم داششو ببینیم، اون این پیغامو برسونه. چون اعلیحضرتو زودتر میدید، آخه هفته‌ای یه دفعه میرفت با اعلیحضرت غذا میخورد. خلاصه رفتیم خدمت شاهپور غلامرضا گفتیم: «قربان، جریان اینجوریه. اینجوری شده و ریختن اونجا رو آتیش زدن، زندگیمون از بین رفته. خلاصه، اینجام یه مکتب شاهدوستی و وطن پرستیه. شما میرین خدمت اعلیحضرت به ایشون بگین اگه اینجارو زودتر بسازن در انظار مردم بهتره. خلاصه اگه ما بخوایم اعلیحضرتو ببینیم دو سه ماه معطلی داره. شما به ایشون بگید بلکه زودتر دستور بدن بیان بسازن.» حالا ما داریم میگیم زندگیمون از

بین رفت، جلو خونهمون آدم کشته شد، چطور شد، چطور شد. دو ساعت حرف زدیم آخر سر سرشو بالا کرد و گفت: «جعفری!» گفتم: «بله.» گفت: «تو گود میچرخنی سرت گیج نمیره؟» میخوام بهتون بگم چطور آدمی بود. مام خُب به این بچه‌ها قالبش میکرديم ديگه. میخواستیم نشون بدیم این برادر شاه مملکته. منم پاشدم، دکمه‌های کتمو انداختم گفتم: «قربان امری نیست؟ خدافظ شما، مرحمت شما زیاده!» و زدم به چاک!

شاهدخت اشرف و شهرام

س - باز هم از خاندان پهلوی داستانی دارید؟

ج - من به چیزی براتون بگم خانوم، تا حالا به کسی نگفتم. ما با این ورزشکارا رفتیم ژاپن، بوسیله علی سلخی که خودش از ورزشکارای خوب بود. اونوقت که محمدعلی کلی با انوکی مسابقه بُکس داشت. فدراسیون کشتی سوموی ژاپن از ما دعوت کرده بود که بریم اونجا ورزش کنیم. ما رفتیم ژاپن. (عکس‌های شماره ۱۴/۹، ۱۴/۱۰، ۱۴/۱۱، ۱۴/۱۲ و ۱۴/۱۳) اول نوبت کشتی سومو بود، بعد ورزش ما بود. تو سن رفتیم و ورزشمون که تموم شد، بعد از ما، محمدعلی کلی باید بره بُکس بازی کنه. آگه یادتون باشه، یه آرمی برای پنجاهمین سال سلطنت محمدرضا شاه [پنجاهمین سال سلطنت پهلوی] درست کرده بودن. ما اینو با خودمون برده بودیم اونجا. محمدعلی کلی که اومد تورینگ ما پریدیم آرمو دادیم دست محمدعلی کلی، اینو گرفت و دورگردوند. اینو داده بودیم دست محمدعلی کلی و این دور اوستودیوم میدوید بچه‌های مام پشت سرش داد میزدن: «علی، علی، علی!» ما حالا حضرت علی خودمونو میگفتیم، اونا خیال میکردن ما این علی رو میگیریم!

بعد ما رفتیم اون پائین با همین شلوار باستانی نشستیم رو زمین. یهو دیدم یکی زد تو پشت من. برگشتم دیدم یه پیرمرد باوقاره. گفت: «آقای جعفری، سلام.» گفتم: «سلام. شما کی هستین؟» گفت: «من سفیر ایران تو ژاپنم، [عبدالحسین] حمزواوی. شنیدم شما رفتین تو این دانشگاه‌ها برنامه اجرا کردین.» گفتم: «بله. یه پنج تا دانشگاه رفتیم خواستن بلیط فروشی ام بکنن ما نداشتیم گفتمیم خرج ما رو شاهمون میده!»

گفت: «اون انوکی و اون محمدعلی کلی که الان دارن تورینگ بازی میکنن، مبینی؟ اون یکی داره لگد ول میکنه این یکی بُکس ول میکنه، اون کشتی گیرکچه این بُکسوره. اینا رو

دعوت کردن که به نمایشی نشون بدن. محمدعلی داره شیش میلیون دلار میگیره. سه میلیون دلارم انوکی داره میگیره.» گفتم: «ولی من ورزشکارامو وقتی آوردم اینجا، دوتا شونوسی و پنج هزار تومن از جیب خودم دادم تا آوردم.»

حالا مقصود، میخوام برسیم به اصل مطلب. در اومدگفت: «آقای جعفری، کاری که تو روی صحنه کردی -- منظور من محمدعلی کلی بود و آرم پنجاهمین سال سلطنت -- آگه میلیونها دلار خرج میکردن نمیتونستن برای ایران همچی تبلیغی بکنن. تو خودت نمیدونی چیکار کردی! حالا پونصد شیشصد میلیون آدم پای تلویزیون اینو دیدن. ولی چرا پولشو به تو بدن؟!» گفتم: «چی شده آقا، چرا ناراحتی؟!» یهو دلش شکست، گفت: «از دست این شهرام فلان فلان شده...» بنا کرد درددل کردن. پیرمردی بودها! پیرمردی بود با سیلای سفید خیلی ام جاسنگین بود. گفت: «این چند تا از عتیقه‌های کاخ مرمرو آورده بود اینجا بفروشه، من اومدم جلوگیری کردم و گفتم: «آقا این کارو اینجا نکن!» بعد این با من بد شد و رفت. حالا پریروز اشرف به من زنگ میزد که: «مرتیکه فلان فلان شده، تو غلط میکنی فضولی میکنی! پاشو پستتو ترک کن برو!» منم گفتم: «گورپدر هر چی پُسته...»

دیدم به قدری این پیرمرد ناراحت بود، به مولا به جون شما. خانوم فکرکن، آب از کجاها گل بود! از کجاها گل شد! ماها همه خواب بودیم چون شما.

س - از کجاها گل بود؟

ج - از سر چشمه خانوم! هرکی به یه نحوی دور و ورش خراب بود. شاه خدا بیامرز، شخصاً آدم بدی نبودن ولی یه نفر بود. مقصود، میخوام به شما بگم این دور و وریای شاه خیلی کثافتکاری در آوردن، خیلی سر این شاه بیچاره آوردن! خود شاه تقصیر نداشت. همه اطرافیانش بهش خیانت کردن! همشون.

۱ «کتاب یادداشت‌های علم»، جلد چهارم ۱۳۵۳، صفحه ۱۱۷، اسدالله علم در یادداشت روز ۲۲/۳/۵۳ می‌نویسد: «...در مورد والا حضرت اشرف که باز تقاضاهایی برای اتمام کارهایی فرموده بودند، فرمودند آخر اگر احتیاج به این کارها دارید، چرا آنهمه ثروت را وقف می‌کنید، یا می‌خواهید بکنید؟ از قدیم گفته‌اند چراغی که به خانه رواست به مسجد حرام است. خیر، ابداً من موافقت نمی‌کنم. چه اصراری است که آدم به این مزخرفات گوش بدهد. تمام کار بی‌ربط، بدون منطق و فقط از روی هوای و هوس. شهرام هم برای (معامله) Business به ژاپن رفته من خواهرزاده شاه ایران هستم. من گفتم غلط کرده، از هیچ کس نمایندگی ندارد، فقط نماینده خودش می‌باشد. (با عصبانیت!)...»

شاهپور علیرضا

س - یکبار گفتید حکایت پیدا کردن جسد شاهپور علیرضا را هم تعریف می کنید!

ج - نعش شاهپور علیرضا رم ما رفتیم پیداش کردیم. آخه اعلان کردن که هواپیمای شاهپور علیرضا افتاده. خدمت شما عرض کنم، ما رفتیم اونجا دیدیم یه چند دسته بودن، از اون باشگاه نیکنام یه دسته بودن، یه دسته از همین باشگاه خسروانی رفته بودن، یه دسته از باشگاهای دیگه رفته بودن. ما رفتیم. البته برف سنگینی ام نشسته بود. ما که داشتیم میرفتیم تو راه عباس زندی و هوشنگ خاوری و چند تا از این بچه‌های دانشگاه، اینا رو دیدم که دارن میگردن. حالا تنگ غروب بود و داشت تاریک میشد. دیگه همه گشته و تشنه بودیم تو اون سرما، خیلی بدجوری بود. حالا کجا بریم، چیکار کنیم، دیدیم یه چراغی اون روبرو سوسو میزنه. گفتیم بچه‌ها بریم اون چراغو ببینیم چیه. رفتیم جلو در زدیم و دیدیم یه خانمی اومد دم در با یه مرد. سلام کردیم و گفتیم: «میشه بیاییم تو گرم بشیم؟ گشته مونم هست، میشه یه چیزی بخوریم؟» گفت: «بیاین تو بفرمایین. یه چیز میزایی دارم میارم براتون بخورین عیب نداره.» خلاصه، اینور و انور رفت، لواش و شامی آورد برامون چقدر مزه کرد. بعد اون خانمه دراومد گفت: «آقای جعفری منو میشناسی؟» گفتم: «والا نمیدونم کی هستی.» گفت: «من مادر همون دلاک حموم درخونگاهم که آوردمش در باشگاهت گفتم عملیه [ترباکیه] تو رو خدا اینو بخوابون تو مریضخونه حالش خوب بشه. شمام اینو فرستادیش مریضخونه دو ماه اونجا خوابوندیش حالش خوب شد. ما تو همون درخونگاه خونه مون بود. نزدیک شما دم دباغخونه.»

حالا فکرشو بکن. کجا به کجا. هیچی خلاصه در دست ندیم ما رفتیم، یه سرهنگ یحیایی بود و اون روز سرهنگ یحیایی و ما نعشو پیدا کردیم. باور کن من رفتم دم رودخونه. یه پیرمردی بود که مریض بوده شاهپور علیرضا خدایا مرز، میخواست بیارتش تهرون، بعد یه سگم توش بود. اون سرگرد مهاجرم خلبانش بود. مه زیاد بوده شاهپور علیرضا خورده بود به کوه. این چرخ طیاره تا کجا رفته بود. خدا میدونه نعش شاهپور علیرضا رو نمیشد بشناسی، اینجور صورتش له شده بود. خلاصه من رفتم دم اون رودخونه اینا همه رو شستم ریختم تو

۱- به دنبال سقوط هواپیما در روز ۱۱ آبان ۱۳۳۳ جنازه متلاشی شده شاهپور علیرضا پهلوی در ارتفاعات شمال لار پیدا شد.

گونی. اون فریدونی ام [فریدون رضازاده عکاس وقت کیهان] بود، از روزنامه کیهان گفته بودن عکس بگیره. عکس ما رم گرفتن. ما اینا رو ریختیم تو گونی و خلاصه آوردیم. تو راه که داشتیم میومدیم دیدیم تیمسار باتمانقلیچ و تیمسار اردوبادی که اونوقت رئیس ژاندارمری بود، با هلیکوپتر اومدن و یهو نگهداشتن و گفتن: «نعشو بذارین این تو، اعلیحضرت خیلی ناراحته.» منم پام آش و لاش شده بود. گفتم: «منم سوارکنین.» گفتن: «جعفری، نمیشه! بار سنگین میشه هلیکوپتر سقوط میکنه!»

گفتم: «خیلی حُب ما خودمون میریم!» بالاخره اومدیم. دردسرت ندیم، اعلیحضرت چقدر خوشحال شد. حالا یه روز شاه میگه هرکی رفته اینا رو پیدا کرده بیارینشون اینجا. تیمسار ایزدپناه رئیس تربیت بدنی زیاد با من میونه خوبی اونوقت نداشت. آدم خوبی بود ولی با من میونهش خوب نبود. چون همیشه حقیقتو میگفتم اینا همه شون میونهشون با من بد بود. آهان همون روز دوربینم از عکاس گرفتن و گفتن اعلیحضرت گفته: «یه دونه از این عکسا تو روزنامه چاپ نشه!» ولی از اونجایی که خدا همیشه با منه، اعلیحضرت عکسا رو گرفته بود، خوب نیگا کرده بود دیده بود همهش من دارم اونا رو میخورم و کارا رو میکنم. یه روز به تیمسار ایزدپناه میگه: «همه اینا رو بیار.» اونم غلامرضا مجید - صاحب باشگاه ببرتوی میدون منیره - و خسروانی و همه رو ورمیداره میره. اعلیحضرت هی نیگا میکنه میره بالا میاد پائین و یهو به ایزدپناه میگه: «جعفری کجاست؟» دیده بود همه کارا رو من کرده بودم. میگه: «قربان پیداش نکردیم!» حالا دروغ. اصلاً، به ما نگفته بودن! خلاصه یه روز فرستادن عقب ما و رفتیم خدمت اعلیحضرت و دستی به سر و گوش ما کشید. البته اینجوری [انگشت شست و سبابه دست راست را به نشانه پرداخت پول به هم می مالدها!]

ای شاه ایران تو دل شاد دوار همیشه دل از رنج آزاد دوار

مایه کمال مباحثات است که در روز جمعه ۱۷ آبان ماه ۱۳۳۶ با قدم میمنت مسعود اعلیحضرت همایون شاهنشاه مراسم افتتاح این موسسه ورزشی انجام گردید و بنا به اراده سنیه ملوکانه این باشگاه بنام جهفری بنیان گزار باشگاه نامگذاری شد

درود بزرگان چو در دین ماست چمن گفته همواره آئین ماست

والاحضرت شاهپور غلامرضا پهلوی ریاست عالیہ کمیته ملی المپیک ایران
باشگاه ورزشی جعفری تشریف فرما شده و کلاسهای مدرن ورزشی باشگاه
را افتتاح فرمودند

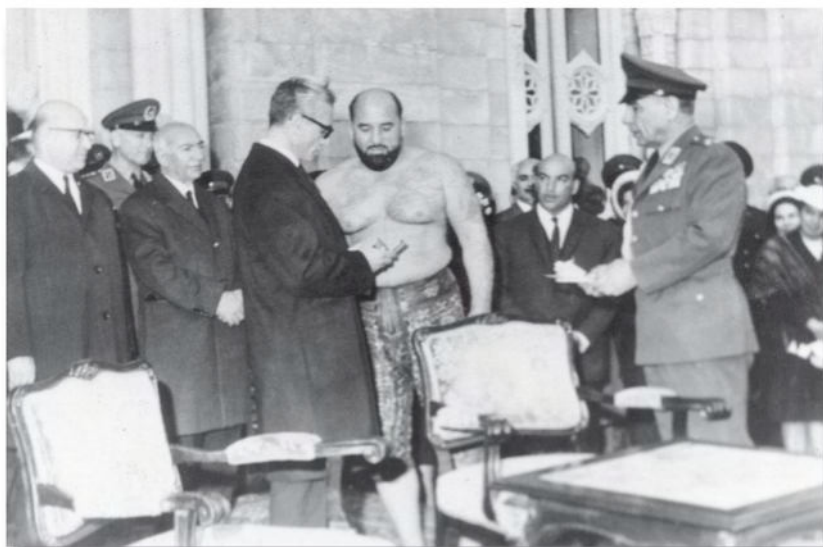
چنان دان که در جنگ مردن نیامد باز زنده دشمن باشد و کام

این جایگاه مخصوص جلوس خاندان جلیل سلطنت است و در سمت چپ محل سردم
(جایگاه مرشد) که در سلاک ورزش باستانی مکان شریف و مقدسی است میباید

پرستش بیزدان و ایران و شاه - بر آزادگان فرود اوست راه

همه روزه در ساعات ورزش شخصیت بارز مملکتی و حتی سفرا و نمایندگان
 و هیئت های خارجی برای تماشا و دیدار از چنین مومنه زیبا به باشگاه جعفری
 می آیند و ضمن مشاهده هنر نمایشی و ورزشکاران و پهلوانان از هلاخوله شاهکارهای
 مختلف معماری نیز لذت میبرند

عید نوروز در کاخ مرمر - تقدیم قرآن به معتمد رضا شاه پهلوی
سرلشکر عباس آیزدپناه ، رئیس سازمان تربیت بدنی نیز در عکس دیده می شود.

بازدید شاه از دانشگاه افسری
الله علم، امیرعباس هویدا، سرلشکر مقصودی رئیس دانشکده افسری و سرلشکر نشاط
در عکس دیده می شوند.

عکس شماره ۱۴/۸

پیشگسوت‌های ورزشی باستانی در روز شرفیابیه

عکس شماره ۱۴/۹

باستانی کاران باشگاه که در مشهد برای مسئولین و جانشینان ورزش کردند.
(مجموعه ۱۳۳۲)

باستانی کاروان ایرانی در فرودگاه مهرآباد برای سفری به فیستئوپال ونیز - عسکری شهباز ۸/۹۴

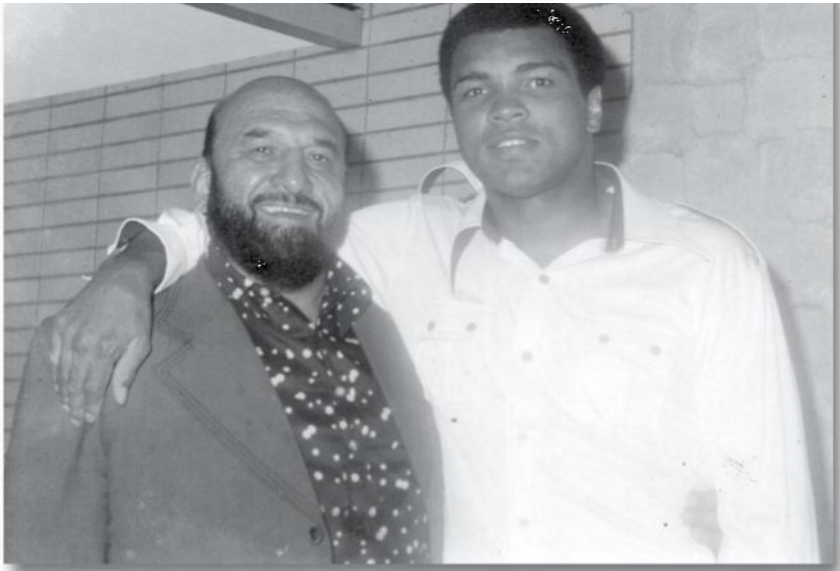

شعبان جعفری، مک شاپ و ریکی والدو

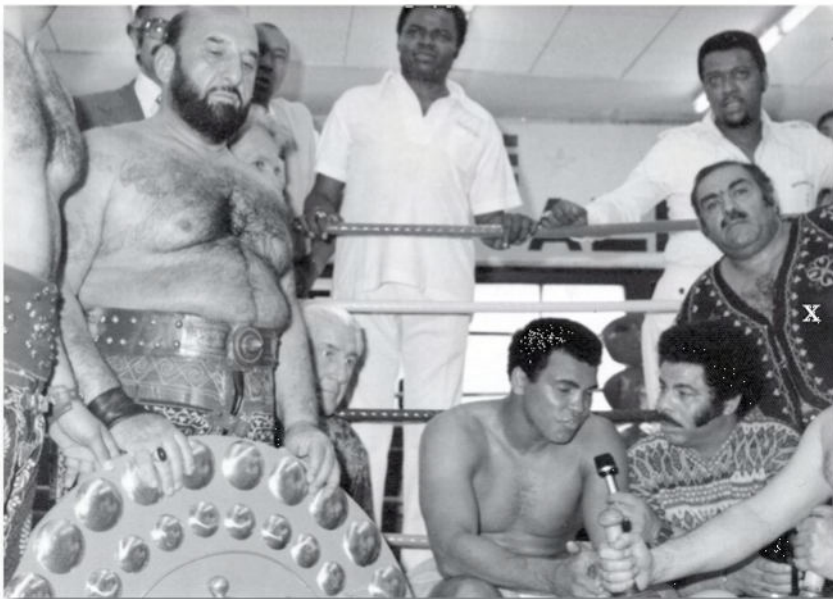

شعبان جعفری با فیروز مجللی روزنامه نگار و محمد علی در سفر ژاپن
همزمان با پنجاهمین سال سلطنت سلسله پهلوی

عکس شماره ۱۴/۱۰

در ژاپن - با محمد علی

محسن اشتری معروف به محسن غول با علامت ضربدر مشخص شده است.

در ژاپن - کلاس تعلیم جودو

در سفر ژاپن همراه با ریکی دوزن کشتی گیر کج

از راست به چپ: منصوره مندروف به آبرون شیخ - سید احمد طباطبائی - شعبان جعفری - مسعود علی گلی - حسین سعیدزاده
عکس شماره ۱۴/۱۴

محمود لطفی

ریگی والو

محسن اشتری

بهلول حاج عباس نقاش
(کریمخان)

مراسم استقبال از جمهوری و گنجینه گبران گنج در فرودگاه مهرآباد

انقلاب

س - آقای جعفری، شما که هم میان مردم بودید، هم با بچه‌های جنوب شهر، هم تو دستگاه هیچ بو نبردید که اوضاع دارد خراب می‌شود؟

ج - معلومه که میفهمیدم!

س - پس این اواخر و در جریان انقلاب شما با بر و بچه‌ها به طرفداری از شاه نریختید توی خیابانها؟ حرکتی نکردید؟

ج - آخه من تو جریان خمینی نبودم که!

س - چرا؟ اعتقادتان نسبت به شاه کم شده بود؟

ج - نه والا هیچم کم نشده بود!

س - پس چه شد که نرفتید؟ چرا دیگر آن فعالیتی را که ۲۸ مرداد کردید موقع انقلاب نکردید؟ کسی از شعبان جعفری نشنید! این انقلاب با آن کودتا چه فرقی برای شما داشت؟

ج - خانوم، اینا از ده پونزه سال پیش از انقلاب همه رو دونه دونه میکشتن!

س - منظورتان چه کسانی است؟

ج - همین مجاهدین، فدائیان خلق و اینا. همه آدمایی که معروف بودن رو دونه دونه میکشتن!

س - نکند ترسیدید؟

ج - نه خوب بابا اینا آدم میکشتن. ما کار مردمو راه مینداختیم والا به قرآن. اینا کجا کار مردمو راه مینداختن؟ اینا صبح تا شب توکار آدمکشی و قتل و جنایت بودن. همین حسین‌الله کرم رو شما نمیشناسین، من هم اون و هم حاجی بخشیان رو میشناسم. تو تهران دیده بودمش. یه راننده بود. حالا اونجا شده رئیس نمیدونم حزب‌الله. آخه این دو تا

حاجی بخشیان و الله کرم، یکیشون رئیس حزب الله است، یکیشونم رئیس بسیجیا.
 س - شلوغی ها از یکسال قبل شروع شده بود. شما که می گوئید شاهدوست و وطن پرست
 هستید، چرا کاری نکردید؟

ج - نمیخواستن، نمیشد.

س - چرا نمیشد؟ مگر شما رفتید به کسی پیشنهادی کردید؟ چه پیشنهادی کردید که
 نخواستند؟

ج - ماشالا، شما برای بازپرسی خوبین! بله من رفتم پیش تیمسار مهدی رحیمی،
 خدایا مرزدمش همکلاسم بود، روم بهش باز بود. گفتم: «شما اجازه بده ما با این برو
 بچه ها میتونیم یه کارایی بکنیم. الان کشتارگاه، سیلو، شرکت واحد، دخانیات، این محلها،
 همه اینا دست ماست.» گفت: «اعلیحضرت گفتن هیچ کاری نمیخواد بکنین.» اونوقت
 میدونی رحیمی به من چی گفت؟ گفت: «بذار برو.» گفتم: «چرا برم؟» گفت: «اگه نری
 جونت به خطر میفته! برو.» جون شما. خدا اون رحیمی رو بیامرز، خیلی بچه خوبی بود.
 س - بعد چکار کردید؟

ج - آهان، به من گفت: «برو پیش تیمسار [سپهد عبدالعلی] بدره ای با اونم صحبت کن.
 من رفتم کاخ با تیمسار بدره ای صحبت کردم. تیمسار بدره ای ام گفت برو فردا بیا!»
 س - هیچ نخواستید بروید پهلوی شاه؟

ج - نه. بدره ای خودش رفت پیش اعلیحضرت. اعلیحضرت گفته بود: «هیچ کاری
 نکنید!» اصلاً اونوقت قاطی پاطی بود آقا. مثلاً این فتح الله فرود. خوب یه موقع شهردار
 بود، بعد سناتور شد، اعلیحضرت اینم تویبخش کرده بود و ده پونزده سال گذاشته بودش
 کنار. باهاش حرف نمیزد، انداخته بودش بیرون. بعد این آخر سری، همون موقعی که شاه
 میخواست نخست وزیر تعیین کنه و بره بیرون و این پیشامدا شد تازه فرستاد عقب فرود.
 فرود رفت اونجا. فردا اومد منو خواست رفتم پهلوش و گفتم: «چند تا این صنفا رو...»
 اسماشونو داد، گفت: «...این رو خبر کن، خودتم برو بچه هاتو بیار، فردا میخوایم یه میتینگ
 چیزی راه بندازیم.» ما اومدیم اینا رو خبر کردیم، بعد باز دومرتبه دیدم فرداش تلفن زد
 گفت: «نمیخواد، اعلیحضرت باز رأیش برگشت!»

س - می گویند این اواخر شاه کمی گنج شده بود و تصمیم گیری برایش سخت بود؟

ج - بله، اصلاً جَنَمِ تصمیم‌گیری نداشت. اونوقت دور و وریاشم هی سیخ میزدن. مثلاً اون یارو فردوسست و مردوست و اینا رو که میدونین که؟ پرویز نیکخواه رو که میشناسین؟ میخواست شاه رو بکشه. قاتل شاه بشه به حساب! اونو شاه بخشیدش و نکشتش. اونوقت خمینی کشتش. اینجوری گیج شده بود!

س - دیگر سراغ چه کسی رفتید؟

ج - یه دفعه رفتم پیش یزدان‌پناه، خوب این بچه محل ما بود، تو محل ما مینشست. بله دیگه. رفتم پیشش و گفتم جریان اینه. حُب این یزدان‌پناه یه آدم استخوانداری بود، اصلاً یه چیزی بود. اگه اون نبود یه دفعه پدر منو درآورده بودن. من براتون گفتم که سرِ حسن آباد منو با تیر زدن؟

س - نه؟ کی؟

ج - قضیه مال سه چار سال قبل از انقلابه. حالا هی حرف تو حرف میاد.

س - عیب ندارد بگوید چون یادتان می‌رود؟

ج - من هر روز یه دور دور پارک شهر میدویدم و ورزش میکردم بعد میرفتم باشگاه. یه روز پنج صبح داشتم میرفتم که سرِ حسن آباد خرابکارا منو با تیر زدن. اینا جزو فدائیان خلق بودن... یا نمیدونم جزو یه همچی چیزی. شب قبلشم چیزشو... شبنامه شو پخش کرده بودن که...

س - شبنامه؟

ج - بله، شبنامه پخش کرده بودن که ما شعبان رو محاکمه کردیم و نعش کثیفشو انداختیم. (سند شماره ۱/۱۵) تا اونروز اینا سیزه نفرو کشته بودن. چاردهمیش من بودم، که تیرشون خطا رفت. این آقای... هست؟ که توی داون تاون لباسفروشی داره؟ این رئیس کمیته مبارزه با خرابکارا بود اونجا. از این سه تا خرابکار دو تاشون کشته میشن، یکیشون گیر میفته، اون یکی اعتراف میکنه. آقای... * خودش یه روز به من گفت: «ازشون پرسیدم: چرا شعبان جعفری رو زدید؟ گفت: والا ما میخواستیم ایجاد وحشت کنیم.» بعدگفت: «ازش پرسیدم: چطور شد که تیرتون خطا رفت؟ شما که تا اونوقت سیزه نفرو زده بودین و تیرتون خطا نمیرفت؟» گفته بود: «برای اینکه ما تا اومدیم هفت تیرو در بیاریم این اومد تو

سینه ما.»

آخه اینا دو نفر از توی کوچه او مدن بیرون، گرم کرده بودن. او مدن یهو تو صورت من تیر خالی کنن، من خیال کردم دارن با من شوخی میکنن، گفتم: «اِ!» یهو دیدم نه جدیه! منم دست کردم به هفتیر... بعد یکی از توی اون کوچه ممدعلی رشتی او مد از پشت یکی زد به بازوم، زد پشت دستم. هفتیر داشتم دیگه. سه تا تیر خالی کردم ولی نخورد به او نا. نه مال او نا به من خورد نه مال ما به او نا. بالاخره بعد اون کله‌پز اونور خیابون او مد - - تا اونموقع من نفهمیده بودم دستم تیر خورده، اصلاً هیچ نفهمیدم - - اون گفت: «دستت داره خون میاد آقای جعفری!» بعد ما رو بردن بیمارستان سینا. صبح زود دیدم همون اعلامیه روی یکی داد دست من. نگو اینا انقد از کار خودشون مطمئن بودن که این شبنامه رو شبونه تو تمام شهرستانا پخش کرده بودن که ...

س - آهان، اینها مطمئن بودند که می‌زنند کارتان را تمام می‌کنند و خیالشان راحت بود! بله؟

ج - صد در صدم تجهیز بودن. چون تیمسار فرسیو رو کشته بودن [سرلشکر نصرالله فرسیو: ۱۸ فروردین ۱۳۵۰ به دست چریکهای فدایی]، تیمسار طاهری رو کشتن [سرتیپ سعید طاهری: ۲۲ مرداد ۱۳۵۱ احتمالاً به دست مجاهدین]، دو تا سرهنگ آمریکایی رو کشته بودن [سرهنگ هاوکینز افسر ارشد مستشار آمریکایی: ۱۲ خرداد ۱۳۵۲]. اینا سیزه نفر رو کشته بودن. چاردهمیش ما بودیم.

حالا خانوم سرشار، در همین رابطه یه چیزی برات بگم، البته نباید این حرفو بزنی، خوبیت نداره! ولی مجبورم بگم تا شما بفمی چه ما بساطایی داشتیم. این تیمسار صدری، خدایا مرزدهش، میخواست پسرشو با ورزشکارای باستانی بفرسته امریکا. منم خوب سرپرست این کار بودم باید امضا کنم دیگه! او دم گفتم: «باباجون شما یه ورزشکار خوب و درارین بیرین که اونجا شیرینکاری کنه! ورزش نشون بده! اینو کجا میخوان بیرین؟ بذارین باباش پولداره بفرستش بره.» امیدونستم که این بابا از اونروز با ما کینه بست. روزی که ما رو با تیر زدن، خدایا مرز اعلی حضرت میپرسه: «چرا جعفری رو زدن؟» این در میاد میگه: «قربان خودش کرده!» میپرسه: «خودش؟ چرا خودش؟» حالا از اونجایی که خدا شامل حال ما بود و مثل همیشه ما رو دوست داشت، همون موقع یکی از خرابکارا اگیر

میفته. همین بابا پشت تلویزیون اعتراف میکنه که ما میخواستیم شعبان جعفری رو بزنیم. بعد نگو اعلیحضرتم میفهمه و ناراحت میشه -- بدش اومده بود که این بهش دروغ گفته بود -- و صدری رو توبیخش میکنه. یه وقت دیدم اون معاونش... نصیری بود؟ کی بود؟ گفتن: «تیمسار [سرلشکر عبدالعلی] نصیری عصری میخواد بیاد یه ملاقاتی از تو بکنه!» و فلان و اینا. صدری ام توسط معاونش یه دسته گل برای ما فرستاد! هفتیرمونم که فشنگ سومش گیر کرده بود و گرفته بودن بهم پس دادن. یعنی یه هفتیر نو برام آوردن. بعد هویدا منو خواست یه پولی گذاشت توی پاکت داد و به من. گفتم: «آقا من پول نمیخوام، من اصلاً اهل پول نیستم! به جاش از اینا بپرسین چرا با ما اینجوری کردن! آخه من خودم رفتم از پشت زدم تو بازوی خودم؟ آخه این هفتیرو چه جوری گرفتم که از این پشت خالی کردم تو دست خودم؟» [با حرکت دست راست پشت بازوی چپش را نشانه می دهد]

س - حالا متوجه شدم، گفته بودند شما خودتان به خودتان تیر زده اید.^۱

ج - آره گفته بود خودش خودش زده که خودشو ترش و شیرین کنه! [خنده تمسخر] بعد ما فهمیدیم برای خاطر اون پسرش که نداشتیم بره، این تو دلش کینه ما رو داشت. همین کینه ها بود که این مملکتو بهم زد، گوش میدی؟

س - بله، می گویند قبل از انقلاب یک عده میدانی آمدند سراغ شما، قضیه این ملاقات چه بود؟ شنیدم پنج شش نفر با پیغام آمده بودند سراغتان ...

ج - نخیر یه عده نبودن. یه نفر از میدونیا اومد باشگاه پیش من. اومد اونجا و...

س - چه مدت قبل از انقلاب بود؟

ج - تقریباً پنج شیش ماه... نُب، اومد تو اتاق منو درو بست و یه قرآنم از تو جیبش درآورد و گفت: «آقای جعفری، به این قرآن قسم بخور که من هر چی بهت میگم اینجا بین خودمون باشه! اگه بفهمن منو میکشن!» گفتم: «جریان چیه؟» گفت: «والا اینا دو مرتبه

۱- یکی از افسران شهربانی که در کالیفرنیا زندگی می کند و خواسته است نامش محفوظ بماند، در گفتگویی نویسنده کتاب این ماجرا را به یاد می آورد و تاریخ آن را سال ۵۱ ذکر می کند. وی که در آن روز حضور داشت راست می گوید: «به دستور تیمسار رئیس شهربانی به اتفاق تیمسار نصیری برای عیادت شعبان جعفری به خانه او واقع در حوالی خیابان شاهپور و بوذرجمهری رفتیم و برایش از طرف تیمسار صدری یک دسته گل بردیم.

۲- در کتاب «شبه خاطرات، جلد اول، صص ۱۸۱-۱۹۶، دکتر علی بهزادی در این باره مفصل نوشته و رویداد را از دیدگاه خود توصیف کرده است.

دست به یکی کردن. این میدونیا و چند نفر از دانشگاهیا و چند نفرم از بازاریا...» خودشم مال میدون بود گفت: «...دلم نمیخواد تو اینا باشم و خیلی ناراحتم از این جریان.» گفتم: «میخوای بهرمت پیش تیمسار نصیری تا به فکری برای اینا بکنه؟» گفت: «عیب نداره! ولی میترسم منو لو بده!» گفتم: «نه، لو بده نیست بیا بریم.» ما از تیمسار نصیری وقت گرفتیم و اینو برداشتیم رفتیم سلطنت آباد. میدونین؟ اونجا به سازمان امنیت بزرگی بود... س - بله شنیده بودم.

ج - ...یه اتاقی اون ته هست، ما رفتیم اون ته و همونجا نشستیم. بعد نصیری اومد. این بابا تا گفت که: «یه عده دور هم جمع شدن و دارن واسه براندازی شاه کار میکنن...» به جون شما به قرآن، یه دفعه این جوشی شد و بلند شد و اصلاً دیگه گوش نداد ببینه این بدبخت چی میگه. دو تا فحشم به میدونیا و این و اون داد و گفت: «پاشو برو! من خوار مادرشونو فلان و بیسار میکنم!» «هیچی. اینم با خیلی اوقات تلخ و ناراحت اومد بیرون و گفت: «آقای جعفری، چرا این جوری کرد؟» گفتم: «والا نمیدونم. شیکمشون سیره. اگه شیکمشون سیر نباشه این کارارو نمیکن!» «اومدم گفتم: «بیا بریم پیش آقای پهلبد!» آقای پهلبد که هنوز زنده‌ست، ازش پرسین. شنفتم سانتا باربارا است. رفتیم پیش آقای پهلبد. آقای پهلبدم واقعاً آدم خوبی. ولی البته خوب به وزیریه بود که مثل اونای دیگه فعالیت اونجوری نمیکرد

س - منظورتان این است که کاری به سیاست نداشت؟

ج - بله، درست. گفتم: «آقای پهلبد به همچی جریانیه، ایشون اومده اینجا، اگر ممکنه به عرض شاه برسونین، این خیلی مهمه. چون من خودم از تو بازار خبر دارم که حاجی مانیان اینا دارن چیکار میکنن.» یه خُرده فکر کرد و بعد سرشو بلند کرد و گفت: «جعفری، تو این موقعیت صلاح نیست، شاه اوقاتش خیلی تلخه. بعداً به عرضشون میرسونم.» «هیچی، خدا فظ!» یا شدیم و اومدیم بیرون. گفت: «من مصلحت نمی دونم!» به اون بابا میدونیه گفتم: «برو دیگه!» گفت: «تو رو قرآن، آقای جعفری، حرفت نباشه!» گفتم: «بابا، قرآنم قسم نمیخوردی من انقد محکمم اینجا، انقد چیزا میدونم. برو خیالت راحت!» «ردش کردیم رفت. چیزی ام خلاصه نگفتیم دیگه. که بعد این پیشامدا شد و پشت سرش هی بدتر و بدتر شد. این بدبخت هر روز از تو بازار به ما زنگ میزد، از توی خود بازار. تا به روز همین حاجی مانیان بهم گفت: «آقای جعفری، تو بذار برو. من دلم برای تو میسوزه!» گفتم:

«دلت برای ننهت بسوزه! واسه من نمیخواه بسوزه!»

گفت: «برو. هر چی میخواهی بهت میدم تو برو. اینجا رو ترک کن.» گفتم: «من نمیرم!»

س - پس چه شد که از ایران رفتید بیرون؟

ج - بله. وقتی که به حساب این پیشامدا شد و... خوبه این سئوالا رو میکنین یادم میاد...

شاه که رفت منم رفتم. وقتی شاه خواست بره بیرون گفتم: «خوب شاه که داره میره من

اینجا بمونم چیکار کنم؟ منم میرم!» او مدم رفتم اسرائیل. چون اسرائیل رو دوست داشتم،

چون هم مردمونش خوبین هم ایرانیاش جدّاً عاشق ایران هستن... خیلی خیلی...

س - چرا اصلاً فکر کردید از کشور بروید بیرون؟

ج - من دیدم اون کسی رو که دوست دارم داره میره. من بمونم چیکار کنم؟

س - خوب آن کسی را که دوست داشتید ۲۸ مرداد هم رفته بود.

ج - خوب نه دیگه. میدونستم که این دفعه بره میره دیگه.

س - یعنی مطمئن بودید این رفتن برگشتن ندارد؟

ج - صد در صد. چون این دفعه زندگی اینا رو دیده بودم، تو اینا چرخیده بودم دیگه،

درسته که به ما میگن بی مُخ ولی مُخ مون قشنگ کار میکنه. فکر کردم بمونم چیکار کنم؟

سوار طیاره شدیم رفتیم اسرائیل.

س - همزمان با خروج شاه از ایران؟ زودتر یا بعد از او؟

ج - بله همون موقع. شاه گفته بود میخواست بره. نه، دو سه روز مونده بود شاه بره. شنفته

بودم شاه میخواه بره. من با تیمسار رحیمی همکلاس بودم و بچه محل ما بود. به من

اصرار کرد که جعفری بنادر برو از مملکت. یه حرفی به من زد که اون حرف منو راهی کرد.

وقتی گفتم: «چرا برم رحیمی جون؟ چرا انقد اصرار میکنی؟» گفتم: «برای خاطر اینکه

شاه دیروز هویدا رو گرفت، پریروز کیکو را گرفت، پس پریروز فلان کَسکو، امروزم دستور

میده تو رَم بگیرن.» گفتم: «منو چرا؟» گفتم: «خوب واسه خاطر مصلحت خودش میگه

تو رَم بگیرن دیگه.»

س - شما هم حرفش را گوش کردید؟

ج - بله. رفتم اسرائیل و شب رفتم تو یه رستوران بزرگ... یه رستورانی هست که سالن

بزرگی داره؟ مال شائولی. دیدم یه پنجاه شصت تا زن او مدم اونجا. منم اون گوشه واسه

خودم نشسته بودم. شروع کردن به سخنرانی. بعد دیدم یکی از این زنا که سخنرانی میکرد گفت: «در این موقعیت که مملکت ما شلوغه، نمیدونم شعبان جعفری اینجا چیکار میکنه؟» منو دیده بود. ما رو میگی؟ به جون شما، من مثل اینکه این رستوران و این سالون و مالونو کوبیدن توی کلمه. تا صبح خوابم نبرد. صبح بلند شدم طیاره سوار شدم اومدم تهران. اومدم تهران و دیدم بله، شاهم فردا صبحش میخواد بره و فرودگاهم ریختن توش و اینجارو ریختن و اونجا رو ریختن. بعد یه دفعه، تیمسار رحیمی که فهمیده بود، فرستاد عقب من. گفت: «چرا برگشتی؟» گفتم: «قریان دلم طاقت نیاورد. از یه خانومه یه همچی چیزی شنفتم، درستم میگفت، من مال این مملکتتم. تو این مملکتتم باید بمیرم.» گفت: «من به تومینگم برو، برو! تلفتو بده به من. من هر چیزی بشه تو رو خبر میکنم. برو!» مام سوار شدیم، خدافظ شما. البته فرودگاهم یه جوری بود که میخواستیم بریم مشکلاتی بود. ولی خُب بچه‌ها دویست سیصد نفر جمع شدن و با سلام و صلوات سوار هواپیما شدیم. یه بلیط تهران-ژاپن داشتم، رفتم ژاپن. از اون به بعد دوباره ما شدیم سرگرمی روزنامه‌ها. هر روز یه چیز نوشتن و یه خبر و شایعه چاپ کردن. (عکس‌ها و اسناد شماره ۱۵/۱، ۱۵/۲، ۱۵/۳، ۱۵/۴، ۱۵/۵، ۱۵/۶، ۱۵/۷ و ۱۵/۸)

شرح سند ۱۵/۱

«بنام خدا و بنام خلق قهرمان ایران

«اطلاعیه نظامی: صبحگاه امروز ۶ مهرماه در ساعت ۶ بامداد حکم دادگاه انقلابی خلق در مورد شعبان جعفری «معروف به شعبان بی‌مُخ ضارب وحشی و رذل دکتر سیدحسین فاطمی شهید شجاع بمورد اجراء گذاشته شد و باین «ترتیب یکی دیگر از رجالها و قداره‌بندهای چاقوکش محمدرضا پهلوی جنایتکار و یکی دیگر از پاسداران دربار «فاسد پهلوی به سزای جنایتها و سیاهکاریهایش رسید. در حین عمل، برخورد مسلحانه‌ای بین مجاهدین و خائن «روی داد و اوکه باسلحه کمبری مسلح بود بسوی مجاهدین اقدام بتیراندازی متقابل نمود ولی سرانجام بضرب ۱۵ «گلوله لاشه کثیفش نقش بر زمین شد. مجاهدین پس از اجرای حکم تدرست و شاداب بیایگاه خود بازگشتند در «حالیکه با صفیر گلوله‌های آتیششان شادمانی خلقی را برانگیختند.

«برفراز باد سنت مقدس انتقام از خائنین بخلق. جاوید باد خاطره شهدای سرافراز و بخون خفته

خلق. پیروز باد «انقلاب مسلحانه خلق ایران ((مجاهدین خلق)) ۱۵/۷/۶

«به‌منظور همکاری با انقلاب و انقلابیون در تکثیر و پخش بیانیه‌های انقلابی بکوشید. پیروز باشید.»

عظام خدا و بنام خلیق فرمان ایران
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَاقْتَام
 اطلاعیه نظامی
 صبحگاه امروز ۸ مهرماه در ساعت ۷ با اعداد حکم دادگاه انقلابی
 خلق در مورد شعبان جعفری معروف به **شعبان بی رحم**
 ضارب وحشی و رذل دکتر سید حسین فاطمی شهید شجاع بمسود
 اجراء گذاشته شد و باین ترتیب یکی دیگر از خائنین بخلق
 یکی دیگر از رجاله ها و قداره بندهای جاقوکش محمدرضا شاه
 جنایتکار و یکی دیگر از پاسداران دربار فاسد پهلوی به
 سزای جنایتها و سیاهکاریها پیورسید. در حین عمل، برخورد
 مسلحانه ای بین مجاهدین و خاقن روی داد و او که باطلحه
 کمری مسلح بود بسوی مجاهدین اقدام بتیر اندازی متقابل -
 نمود ولی سرانجام بضر ۱۵ گلوله کشته کنفیض نفس برزمین
 شد. مجاهدین پس از اجرای حکم تندرت و شاداب بیایگاه خود
 بازگشتند در حالیکه با صفر گلوله های آتشینشان شادمانی
 خلقی را برانگیختند.

برقرار باد سنت مقدس انتقام از خائنین بخلق
 جاوید باد خاطره شهدا چرا فراز و بخون خفته خلق
 پیروز باد انقلاب مسلحانه خلق ایران
 ((مجاهدین خلق ایران))

۵۱/۷/۶

بمنظور همکاری با انقلاب و انقلابیون در تکثیر و پخش بیانیه
 های انقلابی بکوشید. پیروز باشید

شعبان جعفری

چه می کند؟

اقدام وزارت امور خارجه
برای بازگرداندن ایرانی های
فراری از خارج!

شعبان جعفری باشعبان بی مخ در ۲۸ مرداد

وزارت خارجه ایران با آغاز یک سلسله اقدامات در صدد شناسایی و دستگیری آن گروه از همکاران رژیم گذشته است که نتوانسته اند در روزهای آغاز انقلاب ایران از کشور فرار کنند.

از جمله کسانی که محل سکونت وی شناسایی شده شعبان جعفری معروف به (شعبان بی مخ تاج بخش) است.

تا چندی پیش گفته می شد شعبان دستگیر شده و زندانی است ولی اطلاعات رسیده حاکی است که

گروهی از پاسداران انقلاب با آشنایی به اعمال و سوابق شعبان بی مخ اطلاعاتی بدست آورده اند که این فراری سیاهکار در شهر «فرانکفورت» آلمان بسر می برد.

لازم بیادآوری است که شعبان جعفری در حدود ۸ ماه پیش با توجه به اوضاع و احوال پس از تقدیر کردن و جمع آوری کردن وجوه بدست آورده در حکومت و رژیم سابق روانه زاین شد.

شعبان بی مخ از چهره های کیف بقیه در صفحه ۴۴

مجموعه تهیه و بنیاد - شماره ۱۱۰۳ - ۷ اردیبهشت ۱۳۵۸

آیت‌الله خلیفای رئیس دادگاههای انقلاب تهران:

احکام اعدام شاه مخلوع، فرح، غلامرضا، اشرف، فریده دیا، شریف امامی، اویسی، پالیزبان، نهای وندی، اردشیر زاهدی و شعبان جعفری صادر شده است

آیت‌الله خلیفای، در جلسه مصاحبه با خبرنگاران

*** گنجینه حسین ملت:** آیت‌الله خلیفای رئیس دادگاههای انقلابی، در یک مصاحبه مطبوعاتی شرکت کرد و برای خبرنگاران داخلی و خارجی، در زمینه دادگاههای انقلاب اسلامی صحبت کرد.

آیت‌الله خلیفای پس از قرائت آیاتی از قرآن مجید گفت:

من، که عنوان رئیس دادگاههای انقلابی را دارم، با شرکت در این جلسه میخواهم به نهیت‌های تباری مطبوعات خارجی پاسخ بدهم. شنیده‌ام که میکروتیپ قضاات این دادگاه جهود خود را می‌پوشاند. در حالی که خبرنگارانی که در دادگاهها شرکت داشته اند بخوبی میدانند که این شاهجه دوست نیست. من از ابتدا با این مسئله مخالف بودم. اما چون همه صحابکاران در این مورد تصمیم گرفته بودند منم دیگر حرفی زدم.

... در دادگاههای اسلامی، حکام شرع بدون در نظر گرفتن عرفا و احساسات، قضاات میکنند و رأی عدالت‌ها صادر میکنند. آیت‌الله خلیفای در جواب یکی از خبرنگاران در مورد سرعت عمل دادگاهها و عدم حضور وکیل مدافع گفت:

... وقتی شخصی مجرم شناخته شد از نظر شرع فلان و آن دائن به آن تنهائی، در محرمات است و باید او را به محجزات رساند. درباره ساعت اعدام مجرمین، بعضی از قضاات خاطرنیته به ما لفظ بی‌بهره را در صفحه ۶۶ مقاله فرستاد.

مجله اطلاعات هفتگی - شماره ۱۹۴۷ - ۲۸ اردیبهشت ۱۳۵۸

لیست کامل

افرادى كه اموالشان

این لیست شامل سه بخش جداگانه است: ۱ - لیست افرادی که مجلسین که نمیتوانند تا تسویه حساب اموال خود را معامله کنند و در لیست افرادى

لیست اقزادى

خانواده (شامل زن و فرزندان آنها)

شرکتهاى آنان صادره شد.

لیست اقزادى که اموالشان توقیف شد:

- ۱ - برادران ۲ - رفیق لویه ۳ - دروازه ۴ - لشکر ۵ - جعفر (انزلی) ۶ - زنده ۷ - زنده (آرینه) ۸ - پروازت لویه ۹ - حسین (قضا) ۱۰ -

لیست اقزادى که اموالشان توقیف شد:

- ۱ - منصور روحانی که اموال زن و فرزندان ۲ - علاقه محمد علی وحیدی که اموال روحانتهای آنان صادره شد. ۳ - شرکتهاى آنان ۴ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۵ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۶ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۷ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۸ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۹ - پانزدهمین شرکتهاى آنان ۱۰ - پانزدهمین شرکتهاى آنان

مجله جوانان امروز - شماره ۹۴۶ - سال ۱۳۵۸ - خرداد ۱۳۵۸

۱۲ صفحه

بامداد

دوشنبه بیست و چهارم اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ - شماره ۷ - بها ۲۰ ریال

به تصویب
شورای
انقلاب
اسلامی:

بدنبال مصاحبه آیت اله خلیفالی

بسیج جهانی برای ترور شاه مخلوع

محمد رضا، اشرف،
غلام رضا، فرح بهاوی، دیبا،
شریف امامی - از هاری -
بختیار - اویسی - سرتیپ
محرری - پالیز بان - شعبان
جعفری - نهاوندی
وارد شیراز هدی محکوم

هیچ دولتی حق ندارد
کسی را که محکومان به
اعدام را ترور می کند،
دستگیر کند

باسخ کاردار ایران به سفیر فرانسه
نظر بات ۵۸ لت

*
طریق
توزیر
امنه
موسسات
گروههای
تیر ماه فر
شود برگ
انتخان از

روزنامه بامداد - شماره ۷ - ۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۸

آبان ۱۳۷۰ - توران

انسان‌های انقلابی آزاده سید

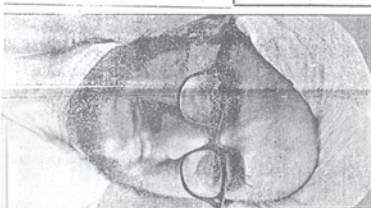

آیت الله خلیجی، رئیس دادگاه‌های انقلاب اسلامی

امام: اگر وحدت کلمه از بین برود ما شکست خواهیم خورد

مجلس ۲ خرداد ۱۳۸۵
در سنجش
و در سنجش
مفاهیم اجتماعی
عقاید اسلامی
آفرین سیاسی
است
مجلس ۲ خرداد ۱۳۸۵

تعداد: ۱۵ ریل
کتاب: ۲۴ ریل
تاریخ چاپ: شهریور ۱۳۸۵ - خرداد ۱۳۸۵

تور و بختیار، سرینف املمی، نهان ندی، اردشیر زاهدی، فریده ید، اویسی، ازهارای، بالیز بان و شعبان جعفری حکم داد گاه انقلاب است شاه مظلوم، فرح، اشرف، مادر فرح و همدمستان آنها

هویت ادراک نجات خود یک میلیون تومان بر سوه دستها کرد

* هیچ دولتی حق ندارد عقاید
و عقاید مردم را دستکاری کند *

پیشنهاد آیه الله العظمی سرینف املمی:
«تُرک تعقیب»
بجای خفوع عمومی

روزنامه گجهان - شماره ۹۰۷۰۸ - ۲۳ اردیبهشت ۱۳۸۸

اندام های انقباضی ادامه میابد

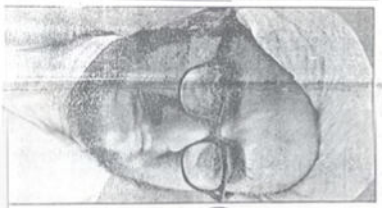
آیت الله خلیجی، رئیس دادگاه های انقلاب اسلامی:

خروج شاه مخلوع، فرج و اشراف آزاد اعلام شد

امام: اگر وحدت کلمه از بین برود ما شکست خواهیم خورد

تعداد: ۱۵ سال
پخش: ۲۲ اردیبهشت ۱۳۵۸ - ۲۳ فروردین ۱۳۵۸ - شماره: ۱۲۷۵

پیشنهاد آیه الله الهضایی سر بچتمماری:
«**ترک تعقیب**»
بجای حضور عمومی

ترور بختیار، شریف امامی، نهاروندی، اردشیر زاهدی، فریده دینا، اویسی، از هاری، بالیزبان و شعبان جعفری حکم دادگاه انقلاب است

هویدا برای نجات خود یک میلیون تومان رسوه بستاند

شاه مخلوع، فرج، اشرف، مادر فرج و همدمستان آنها

روزنامه کیهان - شماره ۹۰۷۰ - ۲۳ اردیبهشت ۱۳۵۸

در خارج

س - آقای جعفری، بعد از انقلاب در چند کشور دیگر زندگی کردید تا به امریکا رسیدید؟
ج - والا، همه جا بودیم. ژاپن، آلمان، اسرائیل، فرانسه، لندن، ترکیه آم بودم. اینجاها زندگی کردم. به بلژیک و هلند و پاکستان و اینور و اونور هم میرفتم تا بالاخره چارده پونزه سال پیش اوادم امریکا.

س - در همه این سفرها و جابجایی ها تنها بودید؟
ج - هم بودیم هم نبودیم. خودم تصمیم می‌گرفتم کجا برم. ولی خُب همیشه رفقا بودن. خانوم باورکن، من تو تمام کشورهای دنیا دوست و آشنا و رفیق دارم.

س - با بی زبانی چکار می‌کنید؟ امورتان چگونه می‌گذرد؟
ج - هیچی، همون کاری که همه جا میکنیم! میریم ژاپن میگیم ما انگلیسی بلدیم. میریم انگلیس میگیم ما ژاپنی بلدیم، میریم فرانسه یه چیز دیگه میگیم تا کار بگذره دیگه. رسیدیم به یه آدمی گفتیم: «بابا، ما این زبون تو رو نمی‌فهمیم!» یه ژستی گرفت وگفت: «هر زبونی بلدی با من صحبت کن من میفهمم.» گفتم: «والا من هف تا زبون بلدم ولی با تو فلان فلان شده نمیخوام صحبت کنم.» اصلاً خانوم، زبون نداشتم برای آدم با اینکه خیلی بده خیلی ام خوبه، باورکن. آدم راحتی. میدونی، اعصابش، هیکلش همه چیزش راحتی. به خدا. یارو فحش خوار و مادر میده، نمیفهمی چی میگه.

در ژاپن

س - چطور سر از ژاپن در آوردید؟

ج - رفتیم دیگه... رفتیم توکیو. اونجا که بودم یه نصفه شبی از تهران بهم زنگ زدن که بله باشگاهتو آتیش زدن و بچه و زنتم کشتن و... منم ساعت چار نصفه شب از خواب پریده بودم دیوونه شدم! حالا منم وضعم خیلی بد بود، پول مولم نداشتم هیچی. توی نیو آتانی هتل بودم. حالا میگم خدایا چیکار کنم. هیچکسم اونجا نداشتم گفتم برم بلیط بگیرم برم آلمان. رفتیم بریم بلیط بگیریم گفت باید ده هزار یین دیگه بدی. منم نداشتم، اومدم یه انگشتر طلا و یه گردن بند داشتم و اینا گفتم برم اینا رو بفروشم و یه ده هزار یینی درست کنم برم آلمان، باز تو آلمان یکی رو میشناختم اقلاً... تو توکیو اصلاً ایرانی نبود. فقط یه ایرانی بود تفضلی نام که خیلی به من کمک کرد، یه پیرمردم بود شاپوری که زبون بلد بود. خلاصه اونو پیداش کردم و رفتیم سفارتخونه برای تمدید پاسپورت. آخه از پاسپورتم سه چار ماه بیشتر نمونده بود. اسم سفیرم یادم رفته، خیلی بیچاره دستپاچه بود و ناراحت که باید ول کنه بره دیگه! ولی خیلی به ما محبت کرد، یه پاسپورت نو برامون درست کرد و داد دستمون. ما برگشتیم هتل و اینور انور میزدیم تفضلی رو پیدا کنیم پیداش نمیکردیم. در این مابین یه مردی اومد، یه قد کوتاهی داشت، گفت: «آقای جعفری، من سیدحسن طباطبایی هستم. شما منو نمیشناسی، ولی من شما رو میشناسم.» گفتم: «خوب خیلیا منو میشناسن!» گفت: «والا من با خانومم اومدم باشگاهت. خانومم ژاپنیه و اینجا کارخونه داره. اونوقت که تو باشگاهت ورزش میکردی ما خیلی خوشمون اومد. اینجا چیکار داری؟» بهش نگفتم که ده هزار یین خواستن و من پول ندارم فقط گفتم: «والا، میخوام برم بلیطمو رزرو کنم زبون نداشتم!» گفت: «بلیطتو بده به من!» تا دادم دستش گذاشت جیشو گفت: «بهت نمیدم، باید یه هفته ای بیای پهلوی ما بمونی!» حالا ما هرکاری کردیم گفت نمیشه. آهان گریه شدم گرفت گفتم: «چرا شاه رفت؟» به شاه و مملکت علاقه مند بود. گفتم: «والا چی بگم!»

مام کلافه، گفته بودن زن و بچه موکشتن و باشگاهمو آتیش زدن. حالا باشگاه جهنم، همین واسه خاطر زن و بچم هیچی نمیفهمیدم. هیچی رفتیم پهلوی اون سه روز موندم، طاقت نیماوردم. گفتم: «بذار من برم!» حالا ما رو برده تو یه فروشگاه از اون فندکانشونم میده میگه: «اینارو ببین! اول اسم آدما روش نوشته مثل میم برای محمد و ح برای حسین و اینا! یه چل پنجاه تا از اینارو وردار برای رفقات» گفتم: «بابا من که دیگه ایران نمیروم که، دارم میرم آلمان. نمیخوام والا!» رفت یه رادیوی موج کوتاه گرفت گفت: «به دردت میخوره هر

جا بری میتونی ایران رو بگیری!» اونو گرفتیم و خانوشم بلیطمو درست کرد و سوار شدیم اومدیم آلمان. جمعاً کمتر از یک ماه موندم ژاپن.

در آلمان

س - آلمان کجا رفتید؟

ج - هامبورگ. من هر سال میرفتم هامبورگ. اونجا آشنا داشتیم. کلید خونه یکی از بچه‌ها رم گرفته بودم.

س - آلمان چه مدتی ماندید؟

ج - آلمان خیلی موندم، تقریباً به دو سال دو سال و نیم تا پاسپورت پناهندگیمو گرفتیم. اتفاقاً روزیکه گرفتیم رفتم قاهره برای تشییع جنازه خدایا مرزا اعلیحضرت. شهردار مونیخ کمکم کرد تا پاسپورت پناهندگی بگیریم. اینم حکایت جالبیه. نگفتم براتون؟

س - نه هنوز.

ج - ارهارد بود و بایر، یکیشون شهردار مونیخ بود و یکیشون رئیس حزب «س د ا». این بایر با شهردار مونیخ اومده بودن باشگاه ما. تقریباً سه چار ماه مونده بود به انقلاب. عکسم با ما و میل و پیل و اینا گرفته بودن. ما آلمان که رسیدیم برای بچه‌ها پیغوم دادیم که اگه این عکسا رو آتیش نزدن برای ما بفرستین. گفتن: «همه رو آتیش زدن. ولی عکسی که بچه‌ها گرفتن پهلوشون هست.» گفتیم: «یکی دو تاش که این بابا توشه رو برای من بفرستین بیاد.» فرستادن. ما یه نامه نوشتیم برای ارهارد، مونیخ بود، که شما اومدین باشگاه ما و اینجور و اینجور... منم تو باشگاه یه کادوی خوب بهشون داده بودم. اونام وقتی برگشتن برای من فندک و تابلوی مونیخ و یکی ام مال هامبورگ رو فرستادن. خلاصه تو نامه نوشتم که: «وضع من اینجوره و از تهران اومدم بیرون، شاهم رفته. منم وضعم نسبت به شاه معلومه و اگه برگردم اینا منو از بین میرن.» بعد برام جواب داد: «من در مونیخ هستم. شما باید بری به هامبورگ. باید به تو پناهندگی بدن.» همین یه کلمه که نوشته بود پائین نامه کار ما رو راه انداخت. همه رو پونزه ماه بیست ماه معطل میکردن، ما رو هف هف ماهه پناهندگی دادن. از همون روز اولم پول بهمون دادن و یه خونه‌ام دادن. شب عید ژانویه‌ام که میشد میومدن

میگفتن: «کاری نداری؟ پرده‌ها تو نمیخواهی عوض کنیم؟» به شامپاین و یه ماه حقوق جلوترم میدادن و خلاصه بهمون میرسیدن.

س - پس اگر به شما میرسیدن چرا از آلمان آمدید بیرون؟

ج - ما اونجا بودیم تا به ما تیراندازی کردن.

س - تیراندازی؟ این را نشنیده بودم. چه کسانی؟

ج - بله خانوم، روزنامه‌هام نوشتن. (سندهای شماره ۱۶/۱ و ۱۶/۲) اونجا یه افغانیه بود میومد منو میبرد اینور اونور. یه روز باهاش رفتیم آلتونا بانهوف مرغ بگیریم که یه چند تایی اومدن و خدمت شما عرض کنم، دیدم یه تیر خالی شد. منم اتفاقاً... اونجا یه هفت تیر گرفته بودم. صدای تیر دوم که اومد هفت تیرمو در آوردم. تا هفت تیرو دیدن در رفتن. نمیدونم کی به پلیس تلفن کرد که پلیسا سر رسیدن. البته تا پلیس برسه من هفت تیرمو انداختم تو رودخونه. اومدن گزارش کردن و پرسش کردن و رفتن.

س - چرا هفت تیر را انداختید توی رودخانه؟

ج - آخه، اگه میدیدن میگفتن از کجا آوردی.

س - پس غیر مجاز بود؟!

ج - دیگه نمیشد. آلمان که مثل اینجا نبود. یه مسعود نامی ام اونجا بود. بیچاره محصل بود و به ما کمک میکرد کارای ما رو انجام میداد. یه شب که داشت از خونه ما میرفت خونه‌شون، یه ماشین پر آدم میریزن سرش و این بیچاره رو حسابی میزنش. خیلی ام بیچاره ریفو بود. خلاصه ما آلمان خیلی صدمه خوردیم، خیلی. دیدیم اونجا جای ما نیست.

در اسرائیل

از آلمان وقتی به حساب مقرری دولت قطع شد، رفتم ویزا گرفتم و رفتم اسرائیل. یه یه‌سالی اسرائیل بودم. رفتم اسرائیل اتاق بگیرم، هر جا میرفتم بهم نمیدادن، پول جل و میخواستن، منم نداشتم، رومم نمیشد از آقای عزری اینا بگیرم. ۱ گفتم چیکار کنیم چیکار نکنیم، یه روز یه گوشه‌ای نشسته بودم و تو فکر، یه پیرمرد استرالیاییه ازم پرسید: «چته؟» گفتم: «دنبال

اتاق میگردم و پولم ندارم.» بعد خدایی شد این از ما خوشش اومدگفت: «بیا من به اتاق دارم بهت میدم.» سر اون میدون دیزینکف خونه داشت، به اتاق به ما داد. خیلی ام جاش خوب بود.

س - در اسرائیل چه می کردید؟

ج - کار مهمی نکردیم، بیشتر با رفقا بودیم و به چند وقتی ام سرگرم زورخونه درست کردن. تا دیگه از اونجا اومدم فرانسه به سه چار ماهی بیشتر نمودم. بعد اومدم لندن.

در لندن

س - در لندن چه خبر بود؟

ج - ما اومدیم لندن. لندن وضعمون خُب زیاد جالب نبود دیگه. وضع مالیم زیاد خوب نبود، ولی خودمو میگردوندم. با هر چی داشتم خودمو میچرخوندم. به سه سال و نیمی انگلیس بودم. در این مدتی که اونجا بودم به خانومی بود به اسم خانوم دریاییگی که به حساب خاله شهبانو بود. ما پیش این رفت و آمد داشتیم. به وقت به کارایی داشت میگفت ما به بر و بچه‌ها میگفتیم انجام میدادن. به روز خانوم به من گفتش: «شاهزاده رضا پهلوی با شهبانو اومده بودن اینجا، صحبت تو اومد میون.» گویا رضا پهلوی پرسیده بوده: «جعفری اینجا چیکار میکنه؟ بگو بیاد پیش من.» من به خانوم دریاییگی گفتم: «والا من ویزا ندارم. باید برم پاسپورت و ویزامو درست کنم.» پاسپورتم پناهندگی آلمان بود. خلاصه رفتیم اینور اونور زدیم تا ویزامونو درست کردیم. خانوم دریاییگی گفت: «برو واشنگتن. من با احمد پسر من از تو صحبت کردم، اون و رضا پهلوی با هم هستن و اینا. شما برو اونجا تا ازت پذیرایی بکنن و رضا پهلوی ملاقات بهت بده و کارتو انجام بدن که اونجا بمونی.» گفتم: «خیلی خُب!» آخه ما لندنو دوست نداشتیم و میخواستیم بریم آمریکا دیگه. رفتیم و سوار طیاره شدیم حالا با چه مکافات، با چه مصیبتی! اونا بلیط طیاره به من ندادن که خودم رفتم با چه مصیبتی بلیط تهیه کردم و رفتم واشنگتن.

س - این مثلاً چند سال پیش است؟

ج - تقریباً همیشه... چه جور بیگم به شما. تا اونموقع امریکا نرفته بودم... همیشه پونزه شونزه

سال پیش دیگه. اولین باره که میخوام پیام امریکا اونم با صحبتای اینا. بعد ما رفتیم اونجا و خدمت شما عرض کنم، به این احمد انصاری تلفن زدیم گفت: «فردا من منتظرتم. مادرم با من صحبت کرده و با رضا پهلوی ام صحبت کردیم، یکی رو میفرستیم عقب شما بیاردت.» این حاج محسن پسر برادرم تازه از ایران اومده بود واشگتن پسرشو ببینه، اینم اونجا بود. گفتم: «خیلی خُب!» فردا ظهر اومدن عقب ما. سرهنگ شیرزاد راننده اون ماشین بود. سرهنگ ما رو سوارکرد و ما رو برد پهلوی این تو یه جایی یه استیک فروشی بود. حالا از اینور از اونور صحبت کردیم و اینا وگفت: «آقای جعفری حالا چطور شده که اومدی دیبرون؟ چی شد؟» من بنا کردم به بدگفتن به دستگاه همینا.

س - یعنی جمهوری اسلامی.

ج - بله دیگه. جمهوری اسلامی. یهو دیدم رگای گردنش سیخ شد. به قدری خانوم سرشار این ناراحت شده...

س - همین احمدعلی مسعود انصاری؟

ج - بله، همین این. حالا همه کاره رضا پهلوی ام هست. حالا ما بیخبر. منم دیدم اینجوری شد پاشدم هر چی از دهنم دراومد به این دستگاه گفتم... بعد دیدم گفت: «خیلی خُب، پنجشنبه من تلفن میزنم بیایی رضا پهلوی رو ببینی.» گفتم: «من دارم میرم. محسن پسر برادرم اینجاست. میرم اونو ببینم برگردم. من اونجا هستم خواستی اونجا تلفن بزنی، تاگفتی فوری میام.» رفتیم اونجا. تا پنجشنبه اون تلفن نزد. من تلفن زدم وگفتم: «چی شد؟» گفت: «والا رضا پهلوی رفت نیویورک.» یعنی چی؟ گفتم: «برادر، من از لندن کوبیدم اومدم اینجا، مادرت به من گفت وگرنه نمیومدم. چه جوریه؟ تو به من گفتی پنجشنبه. اگه کاری چیزی نداری من برم.» خانوم... فهمیدم این یه کلکی توکارش هست. ما هیچی نگفتیم و اومدیم. یه هفته ام نمودم، سوار شدم اومدم لندن. تلفن زدم به اون خانوم دریاییگی گفتم: «خانوم دریاییگی من جعفری هستم سلام عرض میکنم. دیگه منو پیش این پسره مادر فلان نفرستی ها!» همینجوری گفتم. گفت: «چی شده؟» گفتم: «همینه که بهت میگم! دیگه از این کارا نکن. خداافظ شما!» وگوشی رو گذاشتم زمین.

حالا من چند روز بیشتر دیدم این تویکی از روزنامه‌های اینجا گفته که یه عده‌ای اشخاص از رضا پهلوی پول گرفتن. یه چند تا سپهدا، سرلشکرا و وکیلا و اینا رو اسم برده، اسم منم

برده بود که آره اینا از پهلوی پول میگیرن. البته خودش یه کتابی چاپ کرده تو کتابش نوشته شعبان جعفری چار هزار دلار گرفته! من باز تلفن زدم به مادریه. گفتم: «خانوم دریاییگی، من اونروز گفتم به این مادر فلان بگو کاش می نوشتی چل میلیون دلار، چار صد میلیون دلار، آخه چار هزار دلار چیه که من از این پول بگیرم؟ حالا یا خودش این پولو گرفته خورده، هی از این پول گرفته هی از اینا خورده به حساب من و این و اون گذاشته. روزنامه نوشته بود که اینا از رضا پهلوی پول می گرفتن.^۱ منم رفتم تکذیب کردم تو همون روزنامه که شما اونو بخونین بد نیست. گفتم هیچ همچی چیزی نیست، من تا حالا صنار از هیچکدوم از اینا نه پول گرفتم نه چیزی گرفتم نه تقاضایی چیزی کردم، هیچی.

س - در لندن دیگه چه کردید؟

ج - یه مدتی ام لندن بودیم، خوردیم تور اون سیکا [سیکها] اینا پدرشون یه مدتی تو خیابون چراغ گاز وسائل ماشین میفروخت، پسرشم میومد باشگاه ما ورزش میکرد. از اونجا باهاشون رفیق بودم. اونم خیلی بهم محبت کرد. تا حتی یه اطاقشو خالی کرد داد به من توش بشینم. بعد از لندن برگشتم آلمان و دو سه روز بیشتر نمودم آلمان به خاطر اون تیراندازی. تو این مدت خیلی جاهای دیگه میرفتم و میومدم: لندن و فرانسه و هلند و بلژیک. یه روز داشتم تو خیابون شانزله لیزه میرفتم، دو سه تا از این رجال فراری مملکت منو دیدن. بعد همچی میکنن: «آقای جعفری، مواظب خودت باش. این ریشات نشونه! یه کاری بکن! ترورت میکنن ها!» گفتم: «چیکارکنم خودمو؟» گفتم: «اسمتو عوض کن!» گفتم: «ا، اسممو بکنم هوشنگ خان یا جمشید خان؟ من شعبونم دیگه!» حالا منم برده پشت کوچه، همچی پچ پچم میکنه! نگو چه خبره!

س - شاید می خواسته خطر را به شما گوشزد کند. بی احتیاطی می کردید؟

ج - نه بابا! حواسم جمع بود. نمیدونم اینو براتون گفتم یا نه؟ یه روز به آقای عباسی که اونجا بود گفتم یه بلیط واسه ما بگیره بریم پاکستان. خُب تو پاکستان یه جریانی بود اون موقع. رفتم تو ترانزیت سوار شم، دو تا جوون ایرانی رو دیدم. یکیشون که یه ته ریشم داشت سلام کرد گفت: «سلام آقای جعفری، حال شما خوبه؟» «خدا رو شکر»

۱- «من و خاندان پهلوی» احمدعلی مسعود انصاری، محمد برقی و حسین سرفراز، صفحه ۲۰۵
 ۲- «گفتگوی ناصر انقطاع با احمدعلی مسعود انصاری»، نشریه ایران شهر، سال ششم، شماره ۱۱۰، چاپ لس آنجلس.

«آقای جعفری، کجا میخواین برین؟» گفتم: «شما کجا میخواین برین؟» گفتن: «ما داریم میریم ایران.» منم هوشیارم، یهو دوزاریم افتاد و هیچی نگفتم. اومدم یواشکی یه عقب گرد کردم و رفتم تو دستشویی. انقد اونجا موندم تا طیاره رفت. بعد تلفن زدم به یکی از بچه‌هامون گفتم: «علی پاشو بیا ما رو ببر.» حالا نگو این طیاره از اونجا میرفت ایران مینشست بعد از ایران میرفت پاکستان! [خنده] اونجا که پیاده میشدم، اینا دیگه خودشون منو میبردن پاکستان حتماً!

س - گویا در لندن خیلی فعالیت سیاسی می کردید؟

ج - لندن که بودم، اون ممد افشارم تولدن بود. یه روز گفت: «ما اینجا شبا کمیسیون گذاشتیم، برای اینکه میخوان واسه مشروطیت یه رئیس تعیین کنن: جلسه مشروطیت.» گفتم: «والا من تو این جلسات شرکت نمیکنم هیچ کجام نمیرم. من نیستم!» گفت: «خسروانیه، کیه، کیه...» گفتم: «باشه من نیام.» بعد گفتش که: «تو بیا یه نفرو میخوام بهت نشون بدم. یه نفره میگه من قاضی دادگستری ام ولی میاد میشینه اونجا و همهش چرت و پرت میگه، هی جلسه رو بهم میزنه و حرف مُفت میزنه، مام نمیتونیم چیزی به این بگیم. تو بیا بلکه شما رو ببینه...!» گفتم: «والا من میام از دور می بینم بینم کی رو میگی چی رو میگی. بعد تو صداهش کن من باهاش صحبت میکنم.» خلاصه رفتیم اونجا. یارو رو که نشون ما داد، دیدم یه پسره است اسمش رضا بود. گفتم: «رضا، بیا اینجا ببینم! تو دم اتاق جوادی تو دادگستری چایی نمیردی؟ حالا اینجا چایی نمیفروشی، قاضی شدی!» به خدا. گفت: «آخه هرکی اومده اینجا سرگرد بوده سرتیپ شده، سرتیپ بوده سرلشکر شده، یارو هیچی نبوده وکیل شده، خلاصه ما اومدیم گفتیم بابا مام قاضی دادگستری هستیم، خودمونو جا زدیم تو اینا!» حالا مقصود، بین با چه آدمایی سروکار داشتیم.

در ترکیه

س - بعد از انقلاب مدتی هم به ترکیه رفتید؟ آنجا چکار می کردید؟

ج - تو امریکا بودم که برام از طرف [ارتشبد بهرام] آریانا خدا بیامرزی پیغوم آوردن که برم ترکیه باهام کار داره. رفتم ترکیه و باهاش مدتی همکاری کردم.

س - چه نوع همکاری؟

ج - خدا رحمتش کنه آریانا رو، با آریانا بودیم. آریانا و اینا آنکارا بودن، ما رفتیم آنکارا. بعدش میرفتیم ازمیر و اونجاها و برمیگشتیم. یه خونه‌ای برای ما گرفتند. بودن دیگه... سپهد [حمید] امیری بود، سرهنگ امیر نور بود که اینجا مُرد و یه چند تا از این افسرای گارد بودن و خلاصه. بعد این افسرا یواش یواش میومدن از اینور و اونور. اینا رو میخواستن میومدن، خدمت شما عرض کنم که، جا بهشون میدادن و اینا. ظهرا به حساب با کامیون غذا درست میکردن و به خونه‌هاشون میدادن. خیلی راه افتاده بودن. تیمسار [عبدی] مینوسپهر اونجا بود که میره باگشتاسب پسر آریانا، کشتی تبریز مال ایرانو رو آب میگیرن میارن و خلاصه شلوغ راه انداختن. یه چند تا از این پاسدار ماسدارام تو رضائیه به دست اینا کشته میشن. تا این شد که خدمت شما عرض کنم، آریانا دو تا نامه به من داد که برم اسرائیل یکی رو بدم به اسحق رابین، یکی ام بدم به قوزی نرگس! آهان! یه کاغذم داد گفت: «برو پیش راد.» راد رو می شناسین؟ همونکه خونه‌اش عین کاخ سفیده؟

س - اسمش را شنیده‌ام، نمی شناسمش.^۲

ج - آره. او مدیم و یه نامه هم داد برای اون. رفتیم اونجا توسط این و اون خلاصه، دردسرت ندیم، ما رفتیم اسحق رابین رو دیدیم. گفت: «والا تیمسار باید خودش بیاد اینجا، اینجوری با نامه و اینا که همیشه این کارو کرد.» قوزی نرگس همینو گفت. آریانا خدا رحمتش کنه، گفته بود: «من با اینا رفیقم، موقع تحصیلم تو فرانسه با اینا همکلاس بودم.»

س - کی شما را برد پهلوی اسحق رابین؟

ج - هوشنگ [کیوان] بود و فکر کنم عزت [خالو] بود. بودن... دو سه تا بودن درست تو فکر نیست... آهان ببخشید اون افغانیه کیه؟ [ساسون] سیمانطوب بود. اون ما رو برد. بعد او مدیم خواستیم بریم پیش راد. با آلبرت عزری^۳ که دوستش بود رفتیم پیشش. نامه رو دادیم، نیگایی کرد و گفت: «خیلی خوب، پس فردا بیا جواب بگیر!» پس فردا ما رفتیم، ولی موفق نشدم ببینمش دیگه. بعدم چون نمیتونستم بیشتر از ۲۴ ساعت دیگه بمونم، معطل جواب نشدم و برگشتم.

۱- عوزی نارکیس یکی از ژنرال‌های ارتش اسرائیل و رئیس بخش مهاجرت آژانس یهود.

۲- ابراهیم فرین راد (میزراحی) یکی از تجار بانفوذ ایرانی که در پی انقلاب برای مدتی ساکن اسرائیل شد.

۳- مدیر سابق بخش فارسی رادیو اسرائیل و برادر منیر عزری.

س - وقتی برگشتید به ارتشبد آریانا چه گفتید؟

ج - گزارش رو دادم و بهش گفتم سفر بی نتیجه بود.

س - اگر ارتشبد آریانا آنجا سپاهی یا گروهی داشت، چند نفر بودند؟

ج - میگفتن چند هزار نفر، تقریباً میشه گفت از نظر من در حدود هزار و دویست سیصد تا بودن. از این افسر مفسرا، خونه مونه گرفته بودن گوشه کنارا و یه مشتم از این زردشتیا بودن.

اولش شاپور بختیار یه پولی داد. بعدم زردشتیا یه پولی جمع کردن و دادن و از این صحبتا.

هیچی بعد داشت کارشونم به یه جاهایی میرسیدکه اون پسر بزرگش کوروش میاد میره تو

بانک هر چی پول ریخته بودن برای پدره، پولا و چیزای تو خونه رو ورمیداره و میزنه به

چاک! آریانا میمونه با دست خالی و این هزار و دویست سیصد تام موندن معطل. آریانا

حسابی کلافه شده بود! آخه خیلی اتفاق ناجوری بود، بعدم باعث از هم پاشیدن اونا شد.

س - از آن دوران چه خاطره دیگری دارید؟

ج - اسم زن آریانا ثریا بود که فامیل عصار بود، همون عصارکه تو وزارت امور خارجه بود.

ما یه سفرم با ثریا رفتیم لندن. یه خاطره‌ای بگم خیلی خوشمزه است. یه زنی تو لندن بود...

اسم خوبی داشت‌ها! آهان خانوم خیابانی.

س - این زن کی بود؟

ج - یه زنی بود که هی واسه آریانا نامه مینوشت. آریانام خدا بیمارزدش، خیلی آدم سالم و

صاف و ساده‌ای بود. مینوشت که... آهان... تشریف بیارین اینجا ما اینجا یه پول هنگفتی

جور کردیم، براتون درست کردیم، شما تشریف بیارین بگیرین و از این حرفا. انقدگفت تا

آریانا نرم شد.

س - این زن ایرانی بود؟

ج - آره، زنیکه ایرانی بود. تو نامه‌اش نوشته بود که من خوارزاده، اوناکی بودن موقع

مشروطه تو تبریز قیام کردن؟

س - ستارخان و باقرخان؟

ج - آره. مینوشت من خواهرزاده ستارخان هستم و دلم میخواد از نظر پولی به شما کمک

بکنم. پا شدیم رفتیم. آهان... آریانا گفت: «منکه نمیتونم برم.» به ثریا گفت: «ثریا تو

پاشوبرو اونجا با چند نفر دیگه از این افسرا.» بعد به من گفت: «توأم برو مواظبش باش،

نکنه توطئه‌ای چیزی باشه!» گفتیم: «چشم!» حُب منم تو لندن این و اونو میشناختم ما اومدیم. تو فرودگاه بودیم دیدیم یه خانومی، یه عاقله زنم بود. یه کلاه سببی گذاشته بود سرش، یه تورم جلوش انداخته بود. شق و رق اونجا وایساده بود و قدم میزد و اینا. ما که رسیدیم ثریا رفت جلو و این تحویلش گرفت و سلام و علیک کردن و از این صحبتا. منم اتفاقاً اونجا به سرهنگ سلطانی و یکی دو تا تو لندن پیغام داده بودم که اینا بیان و با اینا بودم. خانوم گفت: «بریم باغ من.» گفتیم: «باغ شما کجاست؟» گفت: «پنجاه مایلی اینجاست.» به ثریا گفتیم: «خانوم، شما الان از طیاره پیاده شدین خسته و خورد هستین. بریم اینجا یه هتل متلی چیزی که زردشتیا گرفتن برات. بریم اونجا. اینجا نرو تا ببینیم چطور میشه آخه!» اینم گفته بود که «زود بیا، هرچه زودتر بیا من از خانوم [مارگارت] تاچر ملاقات گرفتم.» بعد هر چی ما به این خانوم گفتیم، گفت: «نه آقای جعفری بریم!» گفتیم: «آخه این قیافه‌ای که من میبینم کاراشو که میبینم خیلی عوضیه!» گفتش: «آخه چطوری؟» گفتیم: «والا من مُخ ندارم، ولی خوب میفهمم.» خلاصه رفتیم خونه‌ش. دیدیم پنج شیش تا ماشین پشت سر هم پارک و اینا، یه باغ خیلی گنده‌ای‌ام بود بیرون لندن. رفتیم تو. همه جاها را خوب نشونمون داد و بعد برد یه زیرزمین، به قدر دو سه هزار تا از این شیشه‌های شراب بود. گفت: «از سال چند این شرابا اینجا هستن، چیزای عتیقه و فلان و اینا. مال دوره ستارخان و باقرخان.» حالا اینا رسیدن گشنه و تشنه، غدام نخوردن. خانوم ثریام روش نمیشد چیزی بهش بگه. به من گفت: «تو اقلاباً بگو یه غذا مذاایی بیارن بخوریم!» گفتیم: «خانوم، اجازه بدین من میرم غذا میگیرم و میام.» گفت: «نه، بده، ممکنه بدش بیاد.»

گفتم: «گور پدرش بدش بیاد. اقلاباً شما سیر میشین!» بالاخره بهش گفتن و گفت: «الان غذا درست میکنم!» به جون شما، ماها همه یازه نفر بودیم، یه دونه مرغ انقدی گذاشت رو میز و هیچی. یه چند تا تیکه نون تو زنبیل گذاشت و همین.

س - همین؟

ج - میگم به قرآن. حالا ما نیگا میکنیم. خانوم گفت: «بخور!» گفتیم: «خانوم، من اشتها ندارم. شما بخورین. بچه باهاتونه.» دردمت ندم. حالا اومدیم بریم بخواییم. ثریا خواست اونجا بخوابه. گفتیم: «خانوم ثریا تو اونجا بخواب، برادرتونم اونور و منم این پشت در میخوابم. من از اینجا شک دارم.» گفتش: «آخه خوب نیست تو اونجا بخوابی!» گفتیم:

«نه، من همیشه کارم زمین خوابیدنه. من انقد رو زمین و نمیدونم اینور و اونور خوابیدم که نگو.» بعد زنیکه اومد و گفت: «نه، نه، من نمیذارم شما اینجا بخوابین.» گفتم: «نه، من میخوام همینجا بخوابم.» زنیکه منو ورداشت گفت: «بیا کارت دارم!» ما رو ورداشت برد تو اتاق خواب خودش. دیدم خُل وضع بود. دیدم یه چکش گذاشته زیر بالشش. میگم جون بچه‌م، به قرآن! بعد دور تا دور اتاقش سیم‌پیچ و ایناست. گفتم: «اینا مال چیه؟» گفت: «اینا وصله به دفتر تاچر!»

اومدم گفتم: «خانوم ثریا، پاشو بزیم به چاک! این خُل وضعه! این کار دست ما میده‌ها!» گفت: «نه، تو چیکار داری.» گفتم: «هیچی!» و نشستیم... نشستیم و بهر صورت بود خوابیدیم تا صبح شد. صبح که شد دیدم صبحونه خبری نیست. گفتم: «من واسه شما صبحونه درست میکنم، ناراحت نشین!» رفتم سرِ یخچال یارو زنیکه. توی یه اتاق دیگه پرت. خونه خیلی گنده بود. رفتم اونجا دیدم که تخم‌مرغ و کره و بساط و اینا خیلی هست ولی نون و اینا نیست. گفتم برم نون بگیرم. رفتم دیگه خلاصه، چارکیلو متر راه رفتم تا یه نونوایی پیدا کردم. به جون شما! هف هش ده تا نون گرفتم آوردم تو خونه. تخم‌مرغا رَم هرچی بود ریختم توی یکی از این قابلمه‌ها و پختم و کره و اینا همه رو گذاشتم رو میز و گفتم: «خانوم پاشین بیان اقلاً یه شیکم سیر بخوریم!» زنیکه داشت دیوونه میشد. گفت: «اینا رو کی دست زده؟» گفتم: «خانوم، من دست زدم، من ورداشتم.» گفت: «خیلی خُب.» بعد شد ساعت نُه و خورده‌ای. آهان... از شب پیشم به خانوم گفته بود: «خانوم صبح طوری باید آماده باشیم ده با تاچر ملاقات دارین.» گفتم: «خانوم ثریا، الان ساعت نه و نیمه. از اینجا تا لندن یه ساعت و نیم راهه. این چطوری تو رو میخواد بیره پیش تاچر؟ تو رو خدا پاشو بریم.» گفت: «صبرکن ببینیم!» گفتم: «آخه چقدر صبرکنم؟ من دیگه نمیتونم صبرکنم، میرم!» گفت: «نه، نه، تو رو خدا نرو ما رو تنها نذار.» گفتم: «خیلی خوب.» باز موندیم و دیدیم ظهر شد. گفت: «میخواین یه خُرده اینجاها بگردین؟ من تلفن زدم تاچر انداخته عقب برای فردا.» به جون شما، اینا رو که میگم عین حقیقته. خلاصه در دستون ندم، هر جوری بود موندیم تا فردا و رفتیم بیرون غذا خوردیم و ما اینا رو بردیم اینور و اونور. من همه‌ش راهنمائیشون میکردم. بعد فردا شد و گفت: «بریم لندن که بریم پیش تاچر.» گفتم: «کی ملاقات داریم؟ گفت دوی بعد از ظهر.» من به سرهنگ امیر نور

زنگ زد. گفت: «بیاین، خونه من آماده است. بیاین اینجا و از اینجا برین.» رفتیم خونه سرهنگ امیر نور، خدا بیامرزش، رفتیم اونجا. اونجا یه دقیقه نشستیم و دیدیم ساعت داره یک و نیم میشه، گفتم: «خانوم، یک و نیم بعد از ظهره. مگه شما با تاجر ملاقات ندارین؟ گفتین صبرکنیم مام صبر کردیم.» حالا منم خیلی اذیتش میکردم نه اینجوریا! سر به سرش میداشتم. گفتم که خُل وضع بود و اینا. بعد کیفشو داد دست ثریا. آهان... گفت: «میخوام برم دستشویی!» کیفشو داد و رفت. مادر قحوه [قحبه] رفت و برگشت و یهو اومد کیفشو گرفت و نیگا کرد و گفت: «طلاهای من این تو بوده نیست!»

س - نه بابا!؟

ج - جون شما به قرآن. گفت: «طلاهام اینجا بوده حالا نیست!» گفتم، معذرت میخوام: «من خوار اون ستار خانوگ...م که تو رو پس انداخت! تو چی چی میگي؟ این زن یه ارتشبد این مملکته، این غلطا چیه که میکنی؟» پریدم به زنیکه. خلاصه زنیکه پلیس خبر کرد. اون سرهنگ امیر نورم خیلی ناراحت شد از این جریان که تو خونش پیشامد شد و این حرفا. خلاصه، پلیسا اومدن و تحقیقات و اینور و انور. بعد بالاخره ما فهمیدیم همون که ما گفتیم، خُل وضعه. گفتم: «خانوم دیدی؟ خوب شد تیمسار بلند نشد بیاد اینجا!» به جون شما. شما نمیدونین چه مکافاتی داشتیم.

س - بالاخره قضیه به کجا کشید؟

ج - هیچی، اونا همهش دروغ بود. پول دروغ، تاجر دروغ، میگم شام نداشت بده بخوریم. زنه از اون لامصبا بود! نمیدونم کی تیرش کرده بود؟ بعدها ما فهمیدیم گفتن یکی از افسرا که باهاش بد بود این نقشه رو ریخته بود.

س - این افسرکی بود؟

ج - والا اسمش یادم نیما. هر چی از صبح تا حالا دارم فکر میکنم هیچ جوری یادم نیما.

س - چه قصدی داشت؟

ج - میگفتن مثلاً اون این زنیکه رو تیر کرده بود که آریانا رو ناراحت کنه.

س - با آریانا دشمنی داشت؟

ج - میخواست اذیت بکنه و اینا. بله، هیچی، باعث شد که ما برگشتیم و رفتیم ترکیه. آخر سرم پسره پولاً رو برداشت برد و مام گفتیم خدافظ و از ترکیه اومدیم بیرون و رفتیم

آلمان، یه چند روز آلمان بودیم و اومدیم بلژیک. از بلژیک اومدیم فرانسه. والا، میرفتم و میومدم دیگه. یه دفعه که رفتیم فرانسه دیدیم زنش داره عقب ما میگرده. پیغوم گذاشته «آقای جعفری تو رو خدا بیا!» تلفن گذاشته بود پیش اون آیت‌اله مهدوی اینا. خلاصه من رفتم سراغشو گرفتم و پیداش کردم. دیدم تو یه هتلی از اون هتلاهای ارزون اونور پاریس با چه وضعی بود!؟!... دیدم آریانا اون توست و زنشم اونجاست.

گفتم: «تیمسار چرا اومدی اینجا؟» گفت: «جعفری، اون پسر...» خودش گفت: «...پسر فلان فلان شده‌ام، همه زندگی ما رو ورداشت و رفت. تا حتی اجاره خونه نداشتم بدم. هیچی بالاخره از اونجا اومدیم بیرون.» این عین حرفیه که خود آریانا زد.

س - پس تیمسار برنامه‌اش را نیمه کاره گذاشت و از ترکیه آمد بیرون؟

ج - بله از ترکیه... گفت: «حالا ما اومدیم اینجا هستیم و خونه‌مم همین جاست. یه خونه دارم دادم به برادرزنم، برادر ثریا. بهشم گفته بودم هر وقت اومدم اونجا رو خالی کنه. ماهی دو سه هزار دلارم از اونجا واسش پول میفرستادم. حالا که اومدم نه خونه رو خالی میکنه، نه بلند میشه. منم مجبورم فعلاً اینجا باشم تا ببینم چطور میشه.» گفتم: «تیمسار! اجازه میدین برم خالیش کنم؟» گفت: «چه جوری جعفری اینجا که تهران نیست.» گفتم: «نه، واسه من تهران و اینجا و دولاب نداره! اگه شما اجازه بدین میرم سراغش. شما کاریت نباشه، فقط یه کلام بگو، چیکار داری، من هر جور و به هر زبونی شده میندازمش بیرون!...»

اومدیم اینور یهو دیدم زنش به من گفت: «آخه آقای جعفری اون برادرمه!» گفتم: «اینم شوهرته. چرا اینجوری میکنی؟» هیچی، بعد دردسرت ندم گفتم: «پس من فردا صبح میام.» فردا صبح رفتم. اون آیت‌اله مهدوی و عباس عباسی -- پسر اون تیمسار عباسی -- و... اونو و یه چند تای دیگه رو گرفتیم که بریم سراغ برادره. اونجا که رفتیم ثریا گفت: «آقای جعفری، اجازه بده من دیروز باهاش حرف زدم. گفت: «الان میرم.» اگه نرفت اونوقت شما هرکاری میخوای باهاش بکن! گفته تا پنج بعدازظهر امروز اونجا رو خالی میکنه.» من میخواستم اونروز برم بلژیک. گفتم: «نمیرم، از اینجا تکون نمیخورم تا وضع تیمسار مرتب نشه همینجام!» خلاصه موندیم تا خونه رو خالی کرد دیگه. خالیش کرد و آریانا پاشد رفت سرزندگیش. به ثریا گفتم: «خانوم، عجب دنیا یه! آدمی که یه روز میتونست مملکتو نجات بده حالا بین نمیتونه یه خونه فسقلی رو از دست برادرزنش دریاره!»

س - شاید شخصیت آرامی داشت؟

ج - رئیس ستاد ارتش بود خانوم... همه کاره شاه بود. اونوقتا از این پله‌های وزارت جنگ که میرفت بالا، جدی میگم، این پله‌ها زیرپاش تکون میخورد. میگفتن ناپلئون ایرانیه. قیافه‌اش شبیه ناپلئونم بود. کله‌شم عین همون میزد. خیلی شجاع بود. مگه عراق رو ندیدین؟ اون تُمب بزرگ و تُمب کوچک، اینا رو که اطلاع دارین دیگه؟

س - مختصری! شما بگویید...

ج - همه رو بیرون میکنه. بعد چندکیلومتر میره تو خاک عراق. به اعلیحضرت میگه اجازه بده من امشب عراق رو بگیرم. شاه همونجا توییخش میکنه. خدا بیامرزت، اعلیحضرت! حقش بود یه درجه بهش میدادی. بذار اونای دیگه م اقلأ شجاع باشن. حالا درجه بهش نمیدی، چرا توییخش میکنی؟

س - شاید چون بدون دستور عمل کرده بود، توییخش کرده بودند؟!

ج - نه بابا. خلاصه، من دیگه آریانا رو ندیدم تا وقتی که برگشتم پاریس، شنفتم تو بیمارستان خوابیده. رفتم دیدنش. یه ده روز تو بیمارستان موند بعد اومد بیرون. باز یه دفعه دیگه رفتم و برگشتم، باز دیدم تو بیمارستانه. این دفعه که رفتم دیدنش دیدم یه لوله تو دماغشه و یه سوزن [سُرْم] تو دستشه. گفتم: «تیمسار چته؟» گفت... به جون بچهم... گفت: «آقای جعفری، هیچیم نیست دارم دق میکنم. فقط دارم دق میکنم از دست دور وریا و پسرما!» خیلی دلم سوخت خیلی ناراحت شدم و اومدم بیرون. آریانا رو خیلی دوستش داشتم. اونم خیلی منو دوست داشت. هر دفعه با یه نفر میرفتیم دیدنش. تیمسار رحیمی لاریجانی رو نمیدونم میشناسی یا نه؟ سپهبد رحیمی لاریجانی که این آخر سرا با تیمسار رحیمی تو فرمانداری نظامی بود؟ اونموقع از سوئیس اومده بود... به تیمسار رحیمی لاریجانی گفتم: «آقا، تیمسار مریضه بریم دیدنش، کسی دیدن این طفلک نمیره!» خلاصه، اونو ور داشتم

۱- اشاره به تیره شدن روابط ایران و عراق و جنگ تبلیغاتی بین دو کشور در فروردین و اردیبهشت ماه سال ۱۳۴۸: به دنبال صدورگذرنامه عراقی برای تیمور بختیار رابط دو کشور به شدت تیره می‌شود و ارتشبد بهرام آریانا به ارتش آماده‌باش می‌دهد. دولت عراق به شکنجه و زندانی کردن اتباع ایرانی می‌پردازد. مرز خسروی بسته می‌شود. ارتشبد آریانا رئیس ستاد بزرگ ارتشتاران روز ۱۴ اردیبهشت ۱۳۴۸ از سمت خود برکنار می‌شود و ارتشبد فریدون جم جانشین او می‌گردد. گفته می‌شود آریانا به خاطر عدم آمادگی ارتش برکنار می‌شود. رک. به «خاطرات ارتشبد فریدون جم در مصاحبه با دکتر حبیب لاجوردی»، ۱۰ مارس ۱۹۸۳، لندن، انگلستان، نوار شماره ۴ مجموعه تاریخ شفاهی ایران دانشگاه هاروارد.

همین پرویز شهناز ام او نروز بود. پرویز شهناز بود و تیمسار رحیمی لاریجانی بود و خدایا دیگه کی بود؟ مرضیه خواجانه نوری ام بود مثل اینکه. خلاصه رفتیم بیمارستان دیدنش. برگشت یه نیگایی به اینا انداخت، سلام کردیم، سرشو تکون داد. گفتم: «تیمسار اومدن دیدنت باباجون. دو سه دفعه با دستش اینطوری [دستش را به علامت نفی تکان می دهد] کرد. یعنی نمیخواست کسی اونجوری بیینتش. گفت: «ای جعفری! ای...» بعد گفتم: «حالا که اومدن اینجا دیگه...» ثریا رو صدا کرد، زنشو. ثریا گفت: «آقای جعفری، این پسره همه دار و ندار ما رو برد و به این روز انداختمون!» یعنی میخوام اینجوری بهت بگم خانوم سرشار، یکی نبود به داد اینا برسه و یه کمکی بهشون بکنه، دوای چیزی براشون بگیره. خوب نیست این حرفا رو بزنم، ولی خُب وقتی این گله ها رو کرد، من خیلی ناراحت شدم، اصلا «اعصابم خورد شده بود که چطور یه ارتشبد مملکت به این روز افتاده و هیشکی به حالش نیست. پا شدم رفتم، به جون شما میگم، به جون بچه ام، رفتم [محمود] فروغی رو دیدم. فروغی رو میشناسین؟

س - کدام فروغی؟

ج - ... که دنبال رضا پهلوی بود اون اول؟! فروغی رو دیدم گفتم: «آقای فروغی... بابا یه کاری بکن...» محل نداشتن. بعد رفتم بلژیک. من بلژیک میرفتم و میومدم. اونجا با این افغانیا که کارقالی میکردن مام می رفتیم با اینا کاسبی میکردیم. بعد برگشتم و اومدم دیدم که آریانا خدایا مرز، فوت کرده و بردن چالش کنن. حالا بردن چالش کنن، شیشصد هفتصد نفرم سر خاکشن. رضا پهلوی دسته گل فرستاده. شهبانو دسته گل فرستاده. شاپور بختیار و اینا همه اومدن سر قبرش. حالا سر قبرش با هم دعوا میکردن: بختیار میخواست اول بره صحبت کنه، برادر آریانا میخواست اون اول صحبت کنه... آره.

خدا بیامزدش آدم نازینی بود، به خدا جون شما، خیلی آدم حسابی بود. هیچی ام نداشت. یه روز بهش گفتم: «تیمسار میگن شما انقدی ام با شاه جور نیستی؟» برگشت گفت: «جعفری، من یه روز این رضا پهلوی رو میذارم رو شونهم میبرم ایران! درسته شاه با من خوب تا نکرد! ولی من به شاه علاقه دارم!» خدا بیامرزه اعلیحضرتو، با خلیا خوب تا نکرد. افسرای فداکار و شجاع رو گذاشت کنار، یه بی بخاری مثل ازهاروی رو آورد سرکار! [نچ نچ می کند] خانوم وقتی یه آدمی که ارتشبد میذارن سرکار، فوری باید مجلس رو تعطیل

کنه، فوری باید حکومت نظامی کنه، یه جاهایی رو ببنده، اصلاً هیچی، السلام و علیک یا ابا عبدالله و خدا بیامرز دش.

س - اسم فروغی را برای چه آوردید؟ یادتان رفت دنباله‌اش را بگویید.

ج - آهان، ما یه دفعه این فروغی رو یا یکی دیگه از نزدیکای رضا پهلوی رو تو خیابون دیدیم گفتیم: «کاش به رضا پهلوی میگفتی دو دفعه میومد بالای سر این بیچاره. ممکن بود چار پنج سال دیگه این زنده باشه!» مقصود، این همه افسر شجاع تو ارتش و گارد جاویدان بودن، این همه افسر باسرف بودن که بیشترشون الان خارج هستن، هیچی ام ندارن چون درستکار بودن. یکیشون خدا بیامرزه این تیمسار جعفری‌بای بود، تو این بیمارستان «بورلی درایو» همین جا بود. یه روز رفتم اونجا دیدم زنش بالا سرش نشسته. زنه مثل یه دسته گل بود. دیدم به چه روزی افتاده. گفتم: «خانوم چرا تیمسار اینجوری شده؟» دیدم بیچاره سرطان گرفته. اونوقت این تیمسارکی بود؟ تیمسار جعفری‌بای کُرد بود که شبا شمشیرکش و امیساد دم اتاق اعلیحضرت که شاه شبا بخوابه. یه افسر شجاع گردن کلفتِ گارد. اصلاً اهل هیچی ام نبود، هیچی ام نداشت، هیچ. اونم مُرد و رفت. اگه بخوام بگم باید اسم خلیلا رو بگم که همشون افسرای شریف مملکت بودن.

س - شاید بشود گفت که انقلاب بیش از همه به ارتشی‌ها لطمه زد، چه در ایران و چه در خارج از ایران.

ج - حقیقتاً همینطوره! من همه‌شونو میشناسم و زندگی‌شونو میبینم. یه عده‌شون دارن رانندگی تاکسی میکنن، یه عده اینور و اونور کارای سخت میکنن چون آدمای درستکاری بودن. اگه کسی بتونه حقیقتاً مملکتو نجات بده همین افسرای ارتش هستن و بس. همونایی که به شاه و ملت خدمت کردن و هنوزم دارن با دست خالی مبارزه میکنن.

در امریکا

س - آخر و عاقبت رسیدید به امریکا؟

ج - بله دیگه.

س - و اینجا ماندنی شدید؟

ج - بله. بعد از طرف ایمیگریشن [اداره مهاجرت] به ما گفتن باید بری کلاس که انگلیسی یاد بگیری. رفتیم به مدرسه همه مکزیکه بودن. دور تا دور مکزیکه نشسته بودن مام رفتیم اون تو. معلمون اسمش الیزابت بود و بهمون درس میداد. بعد رو تخته میکشید اُ او و از این حرفا. من اصلاً هیچی نمیفهمیدم. ماه رمضونم بود، غروب که میشد میومدم بیرون استراحت میکردم به چیزی کمی میخوردم، میرفتم میشستم اون تو. اونوقت این بعد از ده پونزه روز که درس داد، یکی یکی صدا میکرد اونجا میگفت: «بنویسید.» هرکی نمیتونست بنویسه همه میزدن زیر خنده. ما رفتیم یکی از بچه‌ها رو که انگلیسی بلد بود صدا کردیم، گفتیم: «به این یارو بگو منو صدا نکنه. اینا میخندن و باهاشون دعوا مون میشه‌ها.» رفت به معلمه گفت، اونم گفت: «نه، باید بیاد بنویسه.» مام این همه جعبه گرو و پسته از تهران برامون آورده بودن، گفتیم: «یه دونه برای اون معلم ببرم.» بردم دادم به معلمه و دیدم نه از فردا دیگه اصلاً به من نیگا نکرد. آخه همه‌ش هی نیگام میکرد. خلاصه ما هر هفته به جعبه گزی یا پسته براش میبریم که ما رو صدا نکنه.

س - چه کلاس گرانی بود؟

ج - آره. بالاخره یه نامه‌ای نوشت گذاشت تو پاکت درشو بست وگفت: «ببر!» رفتیم ایمیگریشن. یه زن امریکایی بود. این امریکایی اصیلاشون، باورکن حرف ندارن از انسانیت. رفتیم باهاش صحبت کردم. بهشون گفتیم: «من انگلیسی یاد نمیگیرم، هیچوقت یاد نخواهم گرفت، تو هرکاری میخوای بکن.» گفت: «چند سالت؟» گفتیم: «این اوراق ما که جلوته دیگه! بین چند ساله» اونموقع ۶۷ سالم بود. گفت: «کی گفته بود تو بری کلاس؟ اونجا مال سیتیزنشپه، مال گرین کارت نیست.» گفتیم: «شما خودتون نوشتین ما بریم، مام رفتیم.» گفت: «نه، فقط یه امضا باید این پائین بکنی.» البته اسم منو نقشه کشید و ما رو همون اسممونو نوشتیم و امضا کردیم.

س - و اجازه اقامت گرفتید؟

ج - بله. اون مال گرین کارت گرفتن بود... مال سیتیزنشپ پدر ما رو درآوردن. شیش هف دفعه رفتیم.

س - برای گرفتن تابعیت؟ چقدر طول کشید؟

ج - هف سال رفتیم. هی میرفتیم هی رفوزه میشدیم... آخ، آخ، آخ. رُس ما رو راستی

درآوردن. هر سال یه پولی میدادیم. هی هر سالم زیادتر میشد. سال اول هفتاد دلار دادیم، سال دوم صد، صد و سی دادیم آخر سر شد دویست و بیست تا که مثلاً دومرتبه درخواست میدادیم. روز اول، همان اول دفعه که رفتیم یارو یه چینی یا ویتنامی کوچولو بود، همه بچه‌هام میگفتن: «دعا کن به تور این نخوری این خیلی سختگیر و ولدزناست!» دست برقضا به تور همونم خوردیم.

س - مرد بود یا زن؟

ج - زن بود. هیچی رفتیم تو. رفتیم تو نشستیم و این با ما بود. 'گفتم: «تو بیا مترجم ما.» وکیل راه نمیدادن ولی مترجم چرا. گفتم مترجمه، اومد تو. قبل از شروع یارو بهش گفت: «حق حرف زدن با اینو نداری. همونجا وایسا.» خیلی ام جدی بود. به منم گفت: «بشین. فقط به من نیگا کن!» نشستیم. حالا اینا به ما گفته بودن که مثلاً از شما لغت میپرسن، مثلاً پرچم امریکا چند تا ستاره داره و اینا. خوب اینا رو همه من فارسیشو قشنگ میدونستم. رئیس جمهور اول امریکا کی بود، آخریش کیه، وسطیش کیه، اینا رو به فارسی میدونستم. ولی گرفتاری با انگلیسی بود.

س - شما که گفتید مترجم داشتید؟

ج - آره، ولی مترجمو نمیداشتن حرف بزنه. میگفتن خودت صحبت کن. بعد من به این گفتم: «بابا، بهش بگو من انگلیسی بلد نیستم!» بسکی این زنیکه نفهم بود منو آورد جلو میز وگفت: «بنشین!» حالا میگه: «دست راستو بذار رو سرت!» منم همینجوری نیگاش میکنم. میگه: «خانواده تو دوست داری؟» باز من همینجوری نیگا میکنم. بعد میگه: «بیرون بارون میاد؟» من برگشتم به وکیلیم نیگا کنم، یهو گفت: «نه، نه، منو نیگا کن.» یهو بلند شدم گفتم: «بابا من که گفتم انگلیسی بلد نیستم. چیکار کنم؟ برم یا وایسم؟» گفت که: «نمیشه، نمیدارم قبول شی!» هیچی. اومدیم بیرون. باز خوردیم به توریکی دیگه، یکی دیگه، یکی دیگه. تازه اون آخری یه زن خیلی خوبی بود، راستی چه زن انسانی بود. اونم چشم بادومی بود ولی خوب، خوشگل، بلندقد، من چشم بادومی به این خوشگلی ندیده بودم، جون شما. حتماً ژاپنی بود چون ژاپنیا مردمون خوبی هستن. بعد من پرونده داشتم که نه تا عمل جراحی رو بدنم کردن. گفتم: «پرونده منو بخونین.» اونا هیچکدوم نمیخواندن.

گفتم: «پروندهٔ منو بخون، از طرف دکترم نامه دارم که من نمیتونم یاد بگیرم!» اون زن آخریه پرونده رو خونند و گفت: «نه دفعه شما رو بیهوش کردن؟» گفتم: «آره بابا.» گفت: «خوب معلومه نمیتونی یاد بگیری.» بلند شد و رفت پیش رئیسش و اومد، بیچاره خودش کمک کرد، گفت: «اوکی!» سیتیزنشپ مام درست شد...

س - باید یک استشهاد محلی در مورد لقبتان می دادید، فوراً قبول می شدید و بهتان می دادند!

ج - حالا شما اینو میگی؟ [خنده] یه روز رفتم دکتر، همون دکتره که منو عمل میکرد، دکتره گردنمو معاینه کرد و گفت: «خون به مغزت نمیرسه.» به دکتر گفتم: «خون به کجام نمیرسه؟ مغز؟ کو؟ کجا؟» [خنده] آخرش گردنمو عمل کردن.

س - شما نه بار زیر عمل رفتید؟

ج - بله. دست، پا، گردن، قلب. یادتونه براتون راجع به اسید اوریک تعریف کردم؟ اونو ول کن من تا چند سال پیش نمیدونستم قلب کجاست؟ میگم به قرآن جون بچه‌م نمیدونستم قلب اینجاست [اشاره به وسط قفسه سینه] من خانوم، جون شما، هی ده دفعه تو اسرائیل، اینجا، آلمان رفتم معالجهٔ سینه. هی رفتم هی اونام عکسبرداری سینه کردن هی شربت سینه خوردمون دادن. دیدم، هی باز انجام [به قفسه سینه‌اش اشاره میکنم] میسوزه. خدایا این چه کلکیه؟ آخر، تا دکتر منو دید و معاینه کرد، گفت: «بابا قلبت خرابه!» گفتم: «قلب ما واسه چی خرابه؟ ما که کاری نکردیم که!»

حالا بعد ما رفتیم ورزش کردیم و بعد دو مرتبه دیدیم نه درست نشد. بعد گفتم: «انجیوگرافی.» اولاً ما این اسما رو تا حالا نشنیدیم. انجیوگرافی! منجیوگرافی! رفتیم خلاصه، یک سیم از تورو ما رد کردن، حالا خودمون میدیدیم تو اون تلویزیون که سیم داره رد میشه. باور کن. بعد دکتر اومد و گفت: «حتماً باید دو تا از رگاتو ورداریم.»

آره جون شما. بسکی این دکترا عمل کردن حالیشون نیست. میگه: «چیزی نیست دو تا رگ از اینجا ورمیداریم میذاریم اینجا، فوری تموم میشه، سریع میری بیرون.» میگم: «دکتر مگه رگ دکمه سردسته که از اینجا ورمیداری میذاری اونجا و میگی برو بیرون؟! بگو میخوای قلبمو دربیاری! همین!»

حالا عمل کردیم، از تو بیمارستان که مرخص شدیم یارو یه چارپایه چرخدار آورد گفت:

«من باید تو رو ببرم دم در.» گفتم: «خودم میرم آقا!» غیرتم ورنمیداشت یکی ما رو راه ببره. گفت: «نه اینجا قانونه!»

س - برای گرفتن تابعیت قسم هم خوردید؟

ج - بله. یه ورقه دادن گفتن قسم بخور و هیچی، اومدیم تو دان تاون، تو اون میدونگاهی، پنج شیش هزار تا آدم اونجا بودن، مام رفتیم. گفت: «هر چی میگم تکرار کن، بعد قسم بخور دستتو اینجوری کن...» کردیم و گرفتیم دیگه...

س - آن روزی که رفتید به پرچم آمریکا قسم خوردید چه احساسی داشتید؟

ج - چه احساسی داشتم؟

س - می دانستید چرا رفتید آنجا؟

ج - خوب بله. خوب به ما گفتن برو قسم بخور رفتیم. بعد یکی آمد خوند، بعد یه تیکه فیلم نشون دادن و بعدم یکی اومدگفت: «دستاتونو ببرین بالا.» راستشو بخوای من اصلاً از اون اولش دوست نداشتم برم دنبالش. میدونی چرا؟ نُخب ما ایرانی هستیم. ولی نُخب برای خاطر این رفتن سیتیزن بشم که یهو اعلام کردن اینایی که مدیکل [بیمه بهداشتی دولتی] دارن و گرین کارت دارن بیمه شون قطع میشه. گفتیم یا خدا، فردا ما مریض شدیم چیکار کنیم؟! حالا منم که راه برگشت ندارم مثل خیلیا که میتونن برگردن ایران. من که هیچ جوری راه برگشت ندارم. هیچی، گفتیم باید بریم بگیریم دیگه. معلومه هیشکی خوشش نیامد. ما مملکتمونو دوست داریم، وطنمونو دوست داریم. غیر از اینش اینجا زندگی خیلی سخته خانوم، به خدا جون شما... خیلی سخته.

شعبان جعفری در آلمان مورد حمله قرار گرفت

شعبان جعفری گروههای ضربت تشکیل میدهد

شعبان جعفری که در هامبورگ زندگی میکند، چندی قبل مورد حمله گروهی از حزب اللهی های ساکن آلمان غربی قرار گرفت، اما توانست با کمک دو تن از محافظان نسبی حمله آنها را رفع کند.

عبارتنداز: شاه فقیهد، فرح پهلوی، شریفامامی، اشرف پهلوی، جمشید آموزگار، از هاری، اویسی، نهانندی و اردشیرزاهدی و... و

جعفری به خبرنگار پست ایران گفت که در حال حاضر فقط به نجات ایسران از چنگال آخوندها می اندیشد و هدف او کمک به بازستاندن ایران است، به همین سبب به همه گروههای مخالف رژیم ومبهن پرست کمک خواهد کرد.

شعبان جعفری همچنین امزود که در حال حاضر سرگرم تنظیم خاطرات سی ساله اخیر خود است که ظمی آن پرده از بسیاری ماجراهای سیاسی برخواهد داشت.

وی که برای چند روزی به لندن آمده بود، به خبرنگار پست ایران گفت که در شهرهای مختلف اروپا از هم اکنون گروههای ضربتی را تربیت و آماده کرده است و این گروهها در موقع خود در ایران وارد عمل خواهند شد.

نام شعبان جعفری که پس از انقلاب به خارج آمده است، جزء سیزده تن افراد درجه یک رژیم سابق دیده میشود که غایب و از جانب خلخالی به ترور پست های رژیم دستور داده است، این سیزده تن و از جمله شعبان جعفری را هر کجا که دیدند بقتل رسانند، چند تن دیگر از افراد محکوم به اعدام

پست ایران
شماره ۲۶
۲ فوریه ۱۹۸۱
چاپ لندن

شعبان جعفری در لندن چه میکند؟

* طبق گزارش خبرنگار ما شعبان جعفری مدیر باشگاه ورزشی جعفری گاه از چهره های معروف چند سال اخیر ورزش ایران است و بعد از انقلاب در آلمان زندگی میکند مدت یک هفته است که در لندن بسر می برد خبرنگار ما با ایشان

بقیه در صفحه ۳

روزنامه اعدام

شماره ۳۵

۱۶ آبان ۱۳۵۹

چاپ لندن

آیت‌الله حسین نوری، نماینده امام خمینی در اروپا :

شاپور بختیار، جمشید آموزگار و شعبان جعفری در اروپا علیه انقلاب ایران توطئه می کنند

وی لزوم فراهم کردن تسهیلات و وسایل لازم و دادن کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان مستعد و تهیه کار برای فارغ التحصیلان قبل از بازگشت آنان به میهن را از دیگر تدابیر لازم برای رفع مشکلاتشان دانست .

آیت‌الله نوری سپس از دریافتی‌های کلان دیپلماتها و اجاره ساختمانهای مجلل و گرانقیمت برای دیپلماتها و اعضای سفارتخانه‌های ایرانی در خارج انتقاد کرد و درباره توطئه‌های ضد انقلاب در اروپا گفت : عدم‌ای از ضد انقلابی‌ها و جنایت‌کاران و مهره‌های رژیم سابق که برخی از آنان از جهانخواران استعمارگر الهام میگیرند به خارج کشور گریخته و متأسفانه با کمال فراغت جلساتی علیه انقلاب ایران ترتیب میدهند و به توطئه و تحریک می‌پردازند و حتی بهائی‌ها در شهر «پروژا» که یکی از شهرهای ایتالیا است علاوه بر ترتیب جلساتی تظاهراتی علیه انقلاب ایران و رهبر انقلاب براه انداخته‌اند و هم اکنون شاپور بختیار با دارو دستمالش در پاریس و جمشید آموزگار در اتریش و شعبان جعفری در هامبورگ بسر می‌برند . باید اقداماتی به عمل آید که این جنایتکاران که جنگاگران ما

قم - خبرگزاری پارس - آیت‌الله حسین نوری نماینده مخصوص امام در اروپا که برای بررسی وضع و مشکلات دانشجویان ایرانی مدت (هفتاد) روز به کشورهای فرانس، سوئد، دانمارک، هلند، بلژیک، سوئیس، لوگزامبورگ سفر کرده بود پس از بازگشت به وطن گزارش مأموریت خود را در ملاقاتی با امام خمینی در قم بایشان تسلیم داشت. آیت‌الله نوری در گفت‌وگویی اختصاصی با خبرنگار خبرگزاری پارس در قم در پاسخ این سوال که چه مسائلی در این سفر مورد بررسی قرار گرفت، بطور کلی ۷ موضوع مطرح نظر بوده که عبارتند از وضع دانشجویان، وضع سفارتخانه‌ها و کنسولگریها، مشکلات ایرانیان غیر دانشجویی، فعالیت گروههای چپ، وضع رسانه‌های گروهی غرب در قبال انقلاب ایران، و چگونگی اعیال و توطئه‌های ضد انقلاب و وابستگی به صهیونیسم و امپریالیسم و رژیم سابق .

آیت‌الله نوری سپس تأییدی را که برای جلوگیری از افتادن دانشجویان ایرانی مقیم اروپا بدام گروههای فریبکار در خارج باید اندیشید بر شمرده و از جمله تأکید کرد که لازم است در داخل کشور مرازگری برای راهنمایی و کمک دانشجویان تسلی شود تا آنان از افکار ضد انقلاب

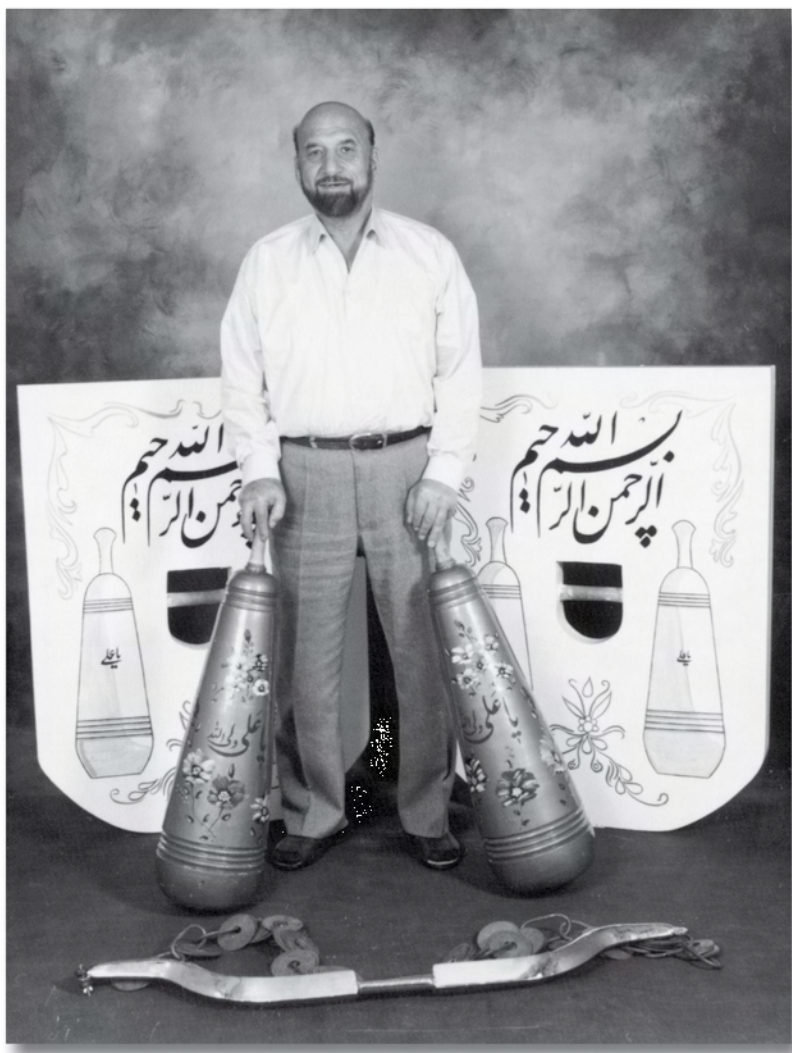
روزنامه کیهان - شماره ۱۰۷۹۳ - ۶ شهریور ۱۳۵۸

شعبان بی مخ را کشتند

هیئت تحریریه بهلول در این اندیشه بود که برای سیزده چه دروغی بسازد که هم یک رفتارندم باشد و هم بیشتر مورد توجه خوانندگان عزیز قرار بگیرد! خبرنگار جنائی بهلول این مأموریت را بهمهده گرفت و به سراغ شعبان خان رفت

نشریه بهلول - دوره جدید شماره ۴۱ - سال ۱۳۵۹ - شماره ویژه سیزده بدر

در لس آنجلس

کلام آخر

س - آقای جعفری، هیچ فکر می‌کنید یک روز برگردید ایران؟

ج - دیگه به سن و سال من قد نمیده!

س - ناامید هستید؟

ج - نه، آدم بدون امید که نمیتونه زنده بمونه. سن و سال من دیگه اجازه نمیده، ولی اصولاً بر میگرددیم، چرا. آخه تاریخ زود ورق نمی‌خوره! در عین حال، اینام موندنی نیستن با کارایی که دارن میکنن، هیچ. به خدا قسم این بچه‌ها که از تهران میان، خانوم معذرت میخوام شما مثل خواهر من هستین، میگن مرتیکه میاد زنشو میره به جایی و بعد میاد دو ساعت دیگه تحویلش میگیره. مردم تو به چنین وضعی افتادن. به قدری فحشا و بدبختی زیاد شده اونجا که...

س - الان وقتی به ایران فکر میکنید، چه چیز بیشتر از ایران یادتان می‌آید؟

ج - اون محلی که ما نشسته بودیم. دلم میخواست تو همون خونه و تو همون محل، مال همون قدیم، همونجا که زندگی میکردم برم همونجا زندگی کنم. همونجوری ام زندگی کنم: روز زمین میخوابیدیم، آبگوشتو میداشتم و وسط میخوردیم و همونجام میخوابیدیم. مثل میگم. دلم میخواد اونجوری بود. آخه میدونین؟ آدمای تهران به وضع و به لوطی‌گری، به مستی‌گری داشتن به چیزی سرشون میشد. اینجا چیه؟ اون ایرانیایی ام که اومدن اینجا اون چیزو از دست دادن... اون کسی که به دلت بچسبه نیست! نمیتونی یکی رو گیر بیاری اینجا. جدی میگما. زنون که خدا بیامرز دش اونجا فوت کرد و تمام بچه‌ها مون، فامیلا مون، خیلی ام فامیل دارم، چارصد پونصد تا فامیل دارم تو همون دباغ‌خونه و درخونگاه هستن. هیشکی رو اینجا ندارم. به فامیلم اینجا نداریم. خدا رو شکر.

س - این کجایش جای شکر دارد؟!

ج - خدا رو شکر که اینجاها فامیل نداریم والا به خدا، آخه ما وضعمون یه جوریه که... ما بچه جنوب شهر بودیم، مال دروازه غار و نمیدونم میدان پاقاپوق، اونام هیچوقت خارج نمیومدن که. نه، جدی میگم، هیچ خارج نمیومدن. هرکی میومد از طرف بالاها بود. خوب حالا اگه بیان اینجا گرفتاریه دیگه!

س - الان اگر شما بروید ایران، بر و بچه‌هایتان سرکار هستند؟

ج - بله، باشگاه رو مصادره کردن ولی بازه و بچه‌ها ورزش میکنن. همین بچه‌های ما رو میبینن؟ هرکدومشون ده تا خیابون تهران به فرمونشونه. همین الانشم باز اگه کاری ساخته باشه از بچه‌های جنوب شهر ساخته‌ست و بس. با بعضی هاشون در تماسم، بهم تلفن میکنن. یکیشون رئیس گروه ضربت ... شده.^۱

س - جدا؟ پس حسابی پارتی دارید؟

ج - بذاریه چیزی برات تعریف کنم خانوم. یه ممد افشار بود تو تهران میخواست بیاد لندن. این وقتی رفته بود فرودگاه - تقریباً یه سال بعد از انقلاب - اون موقع طلا ملاهای مردمو میگرفتن. بعد زن ممد یه دستبند طلا و گلوبند و اینا داشته. یارو مأمور فرودگاه میاد میگه باید اینا رو در بیاری. زنه در میاره و اون همه رو میگیره تو دستش و میگه برین اون کنار وایسین. حالا مسافرا همه دارن میرن، وقتی همه میرن تو، یارو طلاها رو میاره و میداره تو دست ممد و میگه: «از قول من به آقای جعفری سلام برسون.» میگه: «تو از کجا منو میشناسی؟» میگه: «من تو رو یکی دو دفعه تو حرم شابدولعظیم با آقای جعفری دیدمت، برو.» هیچی ردش میکنه. به جون شما.

س - از بچه‌های خودتان بوده؟

ج - بله، بودن دیگه از همونایی که هنوزم تو تهران هستن.

س - ولی انگار خودتان به قول قدیمی‌ها دیگه بوسیده‌اید و گذاشته‌اید کنار، دلتان دیگه دنبال این کارها و مبارزات نیست؟

ج - گفتیم که دیگه به سن و سال ما قد نمیده!

۱- به خواسته جعفری نام این سازمان حذف شد.

س - به نظر شما این رژیم عوض می‌شود؟

ج - این دیگه با خداست.

س - با خدا؟ بنده خدا چطور؟

ج - باید واگذار کرد به خدا، بله. آخه اینا دیگه انقدگندشو درآوردن که فقط خدا از پششون برمیاد.

س - یک بار اشاره‌ای کردید که «زنم تو زندان بود.» حرف پیش آمد نشد قضیه را تعریف کنید. می‌خواهید توضیح بدهید که چرا و چه موقع زنتان را گرفتند و بردند زندان؟

ج - من که اونجا نبودم اطلاع دقیق ندارم.

س - همانطور که شنیدید بگوئید.

ج - والله من آلمان بودم که شنفتم. به حساب داشتم فعالیت می‌کردم که اینو بیارمش بیرون پیش خودم. خُب تو تهران ما با بچه‌ها تماس داشتیم دیگه. بچه‌ها میرن و اسم اینو عوض میکنن و گذرنامه دیگه براش میگیرن. کاراشو روبراه میکنن. وقتی میاد سوار طیاره بشه نمیدونم کی اونجا بوده که اونو شناخته بود یا لو داده بود که: «این خانم شعبان جعفریه!» بعدگرفته بودنش و برده بودن زندان. زندانم که رفت زن شریف امامی و یه عده زنای دیگه تو همون زندان بودن باهاش.

س - زنتان چه مدتی زندانی بود؟

ج - دقیق نمیدونم، یه چند ماهی شد.

س - او را تنها گرفتند یا پسران هم بود؟

ج - نه تنها بود.

س - پسران حمید را نگرفتند؟

ج - حمید و اول کار میگیرن و ول میکنن. اینا هر چی میخواستن بکنن همون اول کار کردن. البته تمام اینا رو از خونه بیرونشون میکنن. تمام مال و اموال منو میگیرن و زن و بچه مو بیرون میکنن.

س - آنوقت زن و بچه شما کجا می‌روند؟ از آن زمان تا وقتی زنتان فوت کرد، چه کسی

از او و پسران نگهداری می‌کرد؟

ج - زنموکه از اونجا بیرون کردن، یکی از رفقا براش خونه و زندگی گرفت. مردونگی کرد

و به زنون رسید.

س - این دوست کی بود؟

ج - حاج آقا جواد عابدینی. حالا مُرده خدا بیامرز دش. چون مُرده اسمشو میارم. این اونجا به حساب خُب خیلی به مردم کمک میکرد خیلی. از اون آدمای بود که برنج و روغن و پتو و اینا میگرفت و به این فقرا می رسید. یکی از بچه‌های خود ما بود، از رفقای ما بود، ورزشکار بود، باشگاه میومد و میرفت با هم رفیق بودیم. اون به حساب یه مدتی از اینا نیگرداری کرد. تا حتی زخم مریض شد بردش بیمارستان. بعد تا حتی وقتی فوت کرد رفت خودش زحمت کشید و برد چالش کرد و براش ختم گرفت. همه زحمتا رو اون کشید.

س - قضیه مصادره کردن باشگاه را تعریف کرده بودید، اموال شخصی تان چطور شد؟

ج - بله. یه خونه داشتم پشت مجلس سنا. اول مدرسه بود بعد فروختن به سازمان امنیت شد شعبه سازمان امنیت. بعد بمب گذاشتن توش منفجرش کردن، هیشکی نمیخردش. ما خریدیم گفتیم حالا مردن بیان بمب بذارن. هف هشت تا اتاق داشت. گرفتیم درستش کردیم. سه ماه توش نشستیم انقلاب شد. شنفتم اونجا کمیده شده، پاسدارخونه شده. یه باغچه‌م داشتم تو کرج، اونم گرفتن. همین سه تا تیکه را داشتم: باشگاه و خونه و باغچه کرج.

س - دیگر چه داشتید؟

ج - وقتی از ایران اومدم نه هزار تومن تو بانک ملی شعبه چارراه حسن آباد داشتم، سی و پنج هزار تومنم تو بانک فرهنگیان. حقوق تربیت بدنی بود که اول ماهی پنج هزار تومن بهم میدادن، بعدش کردن ماهی نه هزار تومن. یکی دو بار هم پونزه تا کردندش. اون پولاً رم برداشتن مصادره کردن.

س - اینجا روزهایتان چگونه می گذرد؟

ج - روزها میرم کلوب [ورزشی]، پاری وقتا با رفقا میریم بیرون، بچه‌ها میان پهلومون، دکتر میرم و از این کارا. [با خنده] روزا استراحت میکنیم که شبا بتونیم بخوابیم! (عکس شماره ۱۷/۱)

س - بچه‌ها و رفقا زیاد هستند؟ انگار سرتان خوب شلوغ است؟

ج - بله، خُب بچه‌ها مون ماشالا اینجا زیادن. دور و ورمون شلوغه. خیلی از رفقای سابق از ارتشیا بگیر تا ورزشکارا اینجا هستن. مرتب اونارو میبینم.

س - بله می دانم برنامه مرتب دیدارهای دوستانه هم دارید؟ این جناب آبرون شیخ کجاست؟
(عکس شماره ۱۷/۲)

ج - خسرو؟ اون بچه درخونگاه بود، ننه اش دلاک حموم اونجا بود. چند وقت پیش از انقلاب اومد امریکا و کشتی گیر خوبی شد ولی کارای خلاف کرد و گرفتنش و قدغن کردن دیگه کشتی نگیره. حالام تو واشنگته.

س - مخارج از کجا می رسد؟

ج - یه حقوق دولتی داریم، با همون زندگیمون میگذره، آخه گفتم که قانعم. خدا را شکر تا امروزم دستمو جلوی هیشکی دراز نکردم. (عکس شماره ۱۷/۳)

س - آقای جعفری حالا که به گذشته خودتان نگاه می کنید به چه چیزی افتخار می کنید؟
ج - بزرگترین افتخار من اینه که ورزش باستانی رو در ایران زنده کردم و از وضع بد و نابسامانی که داشت در آوردم و به مملکت از این بابت خدمت کردم.
س - بعد از انقلاب هم برایتان تعدادی لطیفه ساخته اند، شنیده اید؟

ج - نه والا!

س - یکی اینکه وقتی انقلاب شد به آیت الله خمینی می گویند: «حضرت امام، مغزها دارن از مملکت فرار میکنن!» خمینی جواب می دهد: «مانعی ندارد، مغز لازم نداریم!» بعد شما برایش پیغام می دهید که: «پس اجازه بدین من برگردم مملکت!» یا اینکه از قول شما می گویند: «ما که بی مخ بودیم شاه رو برگردوندیم، مخ داراش خمینی رو!!»

ج - [با خنده] شما خوب ما رو فیلم کردی ها!

س - پس تا در این حال و هوا هستیم، برای حسن ختام یک شعر برایمان بخوانید.

ج - یه مخمس براتون میخونم. اون شعری که چار بند داره و یه بند تخلص وسطش داره. مخمسو نوحه خونا میخوندن. میگه:

در بیشه و نیستان باران گهر نگرده

از صحبت ضعیفان کس معتبر نگرده

نامرد از نصیحت مرد هنر نگرده

دختر به صد نصیحت آخر پسر نگرده

تلخی که تلخ باشد، بارش شکر نگرده

اطفال مردمان را با ناز پرورانی
 شویی تن ضعیفش با آبِ زندگانی
 سازی بزرگ او را با عیش و جاودانی
 با صد نوا و حسرت ای بینوا چه دانی
 آهن پروراندن دانی که زر نگردد
 عمرگرانها را تحصیل مال کردی
 در دورهٔ جوانی فکر و خیال کردی
 آن قدِ چون الف را مانند دال کردی
 بیهوده اسم خود را صاحب کمال کردی
 جز یک کفن نصیبت چیز دگر نگردد
 طفلان نازپرور شادی کنند که مُردی
 از مالِ دولت خود جز یک کفن ثُردی
 در راه حق ندادی دینار هم نخوردی
 از بهر عیش اولاد در دست خود فشردی
 از بهر عیش اولاد یاد از پدر نکردی
 مرد خدا نبندد دل بر جهان فانی
 جانا دو روز دیگر اینجا تو میهمانی
 میهمانی ات که طی شد سوی عدم روانی
 افکنده ای به دست باری به این گرانی
 در راه گور با تو زر همسفر نگردد
 دنیا به این وجاهت اصلاً بقا ندارد
 بیمار مالِ دنیا دردش دوا ندارد
 عمرکسی به دنیا جانا بقا ندارد
 در وقت جان سپردن شاه و گدا ندارد
 فکری نما که عمرت بیهوده سر نگردد

نوشیروان کجا شد آن شاه با عدالت
 با خاک شد هماغوش رستم با آن شجاعت
 سیلی خور اجل شد حاتم به آن سخاوت
 پیغمبران سراسر با معجز و کرامت
 رفتند و رفته هرگز باله که برنگردد
 این خشت‌ها که بینی دست و سر شهان است
 این خاک زیر پایت مثل تو جسم و جان است
 در گوشه خرابه شاهان و دودمان است
 مثل تو صد هزاران جانا در این جهان است
 ای عاقلا لب گور توبه شفا نگرده
 تا وقت هست فرصت در فکر آخرت باش
 ره دور و بار سنگین فکر مسافرت باش...

باقیشم دیگه میخوره به...

س - به کجا؟

ج - ذکر مصیبت میشه...

س - اشکالی ندارد.

ج - ... احمد رسول اکرم رفتی ز دار دنیا

از راه کین شکستند پهلوی پاک زهرا

از قید کین ببستند مسجد ولی حق را

غیر از حسن کسی را پاره جگر نگرده...

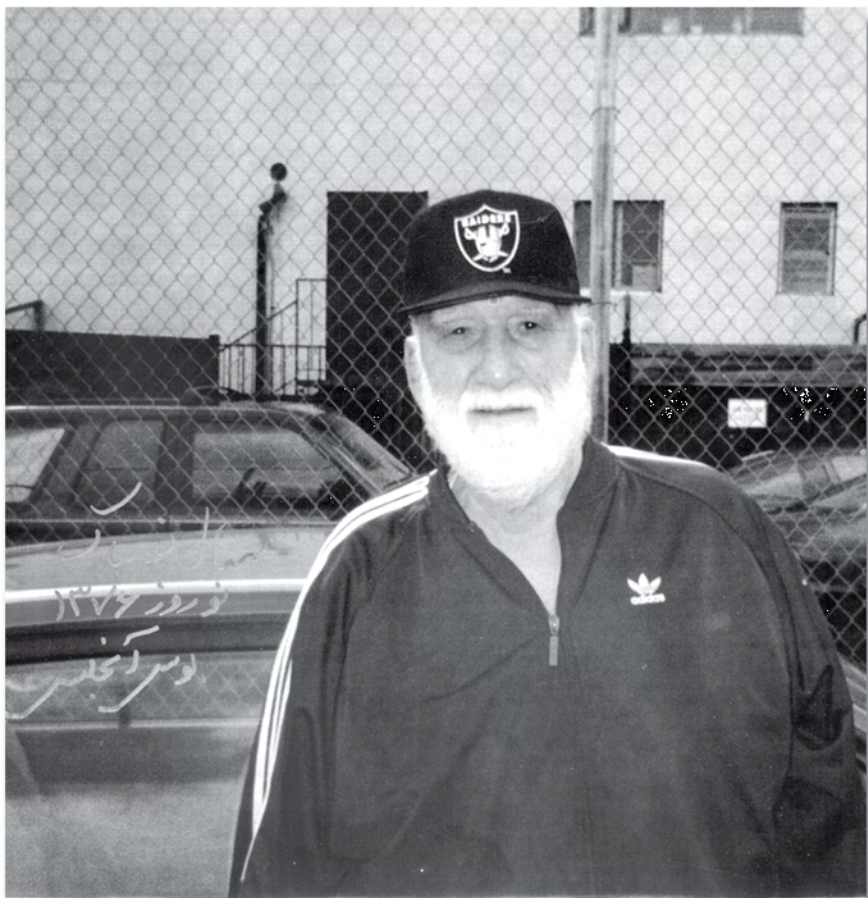
نمیخواستم این چار پنج بندشو بخونم دیگه!

س - چرا؟ بهر حال آخر سر یک ذکر مصیبت هم لازم بود! شعرش مال کیست؟

ج - این شعر مال یه حسن نامی بود که تخلصشو گذاشته آخرش.

س - سلامت باشید.

ج - عزت شما زیاد، یا علی.

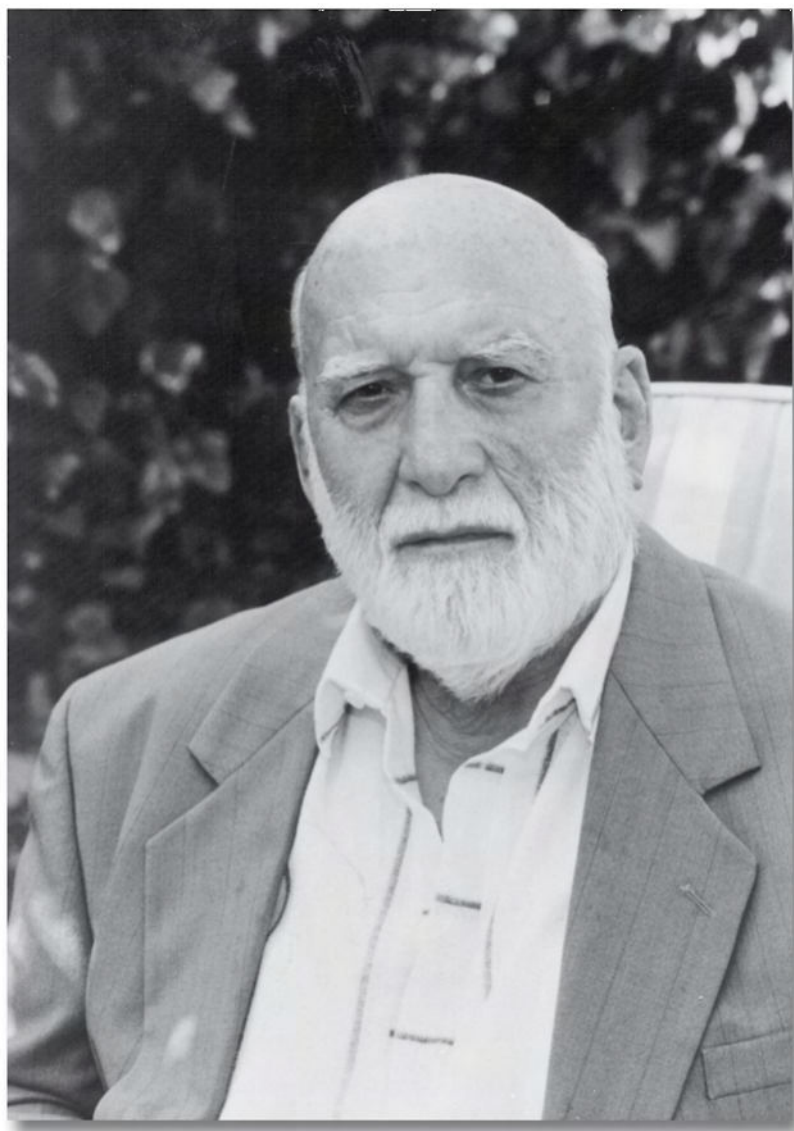

نوروز ۱۳۷۹ در ایس آنجلس

با خسرو معروف به آبرون شیخ، کشتی گیر کج
لس آنجلس - ۱۹۹۴

عکس شماره ۱۷/۲

عكس شماره ١٧/٣

پیوست‌ها

۱ پیوست شماره ۱ (شرح سند صفحه مقابل)

از روزنامه کیهان، چاپ تهران، ۲۸ مرداد ۱۳۶۹

کودتای ۲۸ مرداد؛ اقدام مشترک اوباشان، سازمان سیا و دربار پهلوی

رژیم ستم شاهی که با قیام مردم در سال ۱۳۳۲ در بن بست فزاینده‌ای قرار گرفته بود راه چاره را در فرار مفتضحانه شاه از کشور دید و این امر صورت گرفت. لیکن با برنامه‌ریزی سازمان «سیا» و کمک ایادی داخلی آن به بازگشت سرکوبگرانه محمدرضا پهلوی منجر شد. سرکوبگری که در طول تاریخ ایران به‌عنوان وحشیگری اوباش فدایی شاه ثبت گردید و قدرت به دست شاه افتاد تا راه را برای غارت و چپاول هرچه بیشتر ذخایر ملت برای آمریکاییان هموار نماید.

رژیم ستم شاهی در طول حیات ننگینش پس از کودتای ۲۸ مرداد از آن به‌عنوان روز «قیام ملی ۲۸ مرداد» نام برده و در بوق و کرنا می‌دمیدند که بله با همکاری و همیاری مردم شاه بازگشت و همیشه نیز از اینکه دست خارجی‌ها و یا عوامل آشوبگر و چماق به دست را نشان دهند ابا داشتند.

لیکن مردم ایران به‌خوبی آگاه بودند که بازگشت محمدرضا پهلوی به‌عنوان شاهنشاه محبوب! تنها به دست سیاستمداران آمریکایی و اجرای چاقوکشان حرفه‌ای به سردمداری شعبان جعفری مشهور به شعبان بی‌مُخ انجام شده و مردم نقشی در آن نداشتند.

درباره نقش سازمان سیا تاکنون کتب زیادی به‌چاپ رسیده و خاطرات مختلفی نیز از زبان سردمداران وقت سازمان سیا در اختیار عامه قرار گرفته است، اما در رابطه با اشخاص داخلی و افرادی که در بازگشت محمدرضای وابسته به آمریکا تلاش کردند و ماهیت آنان، کمتر بحث مستند تاریخی صورت گرفته است.

از این روست که نگرشی هرچند اجمالی به پرونده سردمداران جریان بازگرداندن شاه به کشور ضروری می‌نماید تا با شناخت ماهیت دقیق این افراد بتوان به ماهیت آزادیخواهانه و دمکراتیک مآبانه آمریکاییها و ایضاً مزدورانشان محمدرضای پهلوی پی برد.

شعبان بی‌مُخ که بارها در اسناد فرمانداری نظامی وقت به همین نام یاد برده شده خود را «تاجبخش شاه» می‌دانسته و اتفاقاً!! این امر مورد تأیید هم شاه و هم مردم ایران بوده است.

نظام شاهنشاهی در اسنادی که در پی خواهد آمد با تجلیل‌های دور از حد انتظار از او کمک‌های بلاعوض فراوان و بالاخره اعطای عنوان ریاست عالیه ورزش پهلوانی کشور به او عملاً و علناً نشان داده که اگر «فداکاریهای شعبان بی‌مُخ» نبود هرگز محمدرضا پهلوی به اریکه سلطنت باز نمی‌گشت. شاید در اذهان این نکته پیش‌آید که ممکن است رژیم شاهنشاهی از ماهیت و عملکرد وی اطلاعی نداشته است و لذا از او تجلیل نموده است!

لیکن اگر به‌خوبی به اسناد نگاه شود کلیه حرکات نامبرده به‌طور دقیق مورد نظر کارگزاران وقت رژیم شاهنشاهی بوده و اتفاقاً!! به‌همین دلیل چماقداری و چاقوکشی مورد تأیید قرار گرفته است. اینک در سالگرد کودتای آمریکایی ۲۸ مرداد برگه‌هایی از پرونده شعبان جعفری یا «شعبان بی‌مُخ»، تاج‌بخش محمدرضا پهلوی را جهت اطلاع ملت مسلمان ایران منتشر می‌نمایم.

روابط عمومی وزارت اطلاعات

۱- در بخش «پیوست» هرکجا مطلبی یا گفته‌ای نقل شده، به شیوه نگارش نویسنده روزنامه‌نگار و نشریه‌ای که تمام یا بخشی از نوشته‌شان مورد استفاده قرار گرفته است، وفادار مانده‌ام و شیوه نگارش ناهمگون این بخش از چنین رویه‌ای حاصل شده است.

شعبان جعفری، چاقوکش حرفه‌ای

اولین سند مربوط به وی به تاریخ ۱۳۲۶/۱۲/۲۱ باز می‌گردد در زمانی که نامبرده را به جرم فحاشی در تماشاخانه فردوسی به‌تصور اینکه سربازی را می‌گذرانند جلب و به دژبانی برده‌اندکه در گزارش نام وی «شعبان معروف به بی‌مُخ» ذکر گردیده است. متن کامل سند شماره یک در زیر آمده است:

اداره: ستاد ارتش

دایره: شعبه ۲ رکن ۲

ریاست اداره بازپرسی ارتش

گزارش دژبانی مرکز حاکی است که در ساعت ۹/۳۰ روز ۲۶/۱۲/۲۱ سرباز وظیفه شعبان معروف به بی‌مُخ با لباس غیر نظامی در تماشاخانه فردوسی نسبت به مأمورین تماشاخانه فحاشی نموده است که به‌وسیله مأمورین به دژبانی جلب گردیده، مقتضی است قدغن فرمایید سرباز نامبرده را تنبیه و با ارسال پیشینه خدمتی او نتیجه را گزارش دهند.

از طرف رئیس ستاد ارتش - سرلشکر خسروانی

در سال ۱۳۲۷ شعبان بی‌مُخ از تهران به لاهیجان فرار می‌کند و در آنجا نیز مزاحمت‌های فراوانی را برای اهالی ایجاد می‌نماید. یکی از تلگرافهای واصله به ستاد ارتش در مورد نامبرده بدین شرح است. (سند ۲):

۱۳۲۷/۷/۱۲

ستاد ارتش - چند ماه است بطوریکه معلوم است شعبان بی‌مُخ معروف فراراً به لاهیجان آمده مزاحم اهالی و از هر حیث شرارت می‌نماید. تمنا دارد امر فرمائید مقررات نظامی در باب او اجرا گردد.

محمد محمودی

ستاد ارتش رکن دوم

شعبه تجسس و اطلاعات

تهران مورخ هیجدهم مهرماه ۱۳۳۲

تیمسار ریاست ستاد ارتش

گزارش

محترماً معروض می‌دارد. در شهر قویاً شایع است که شعبان جعفری (شعبان بی‌مُخ) از طرف ارتش به درجه‌سروان و حتی سرهنگ افتخاری مفتخر شده است. این شایعه را مخالفین دولت با تعبیر و تفسیر زیاد بین مردم تجزیه و تحلیل می‌نمایند در نتیجه این شایعه در اکثر مردم تولید ناراحتی و نارضایتی نموده مستدعی است مقرر فرمایند در این باره به نحوی که مقتضی باشد مبارزه تبلیغاتی به عمل آید. م. م. (دستخط روی سند: آنچه می‌خواهند بگویند)

در همان زمان نامه‌ای از فردی بنام سیروس فرید به «جم» وزیر دربار شاه ارسال می‌گردد که طی آن با اینکه خود را شاه دوست معرفی می‌نماید از حرکات شعبان بی‌مُخ شکایت کرده (سند ۳) و چنین می‌نویسد:

چندی قبل شخصی بنام شعبان جعفری معروف به «بی‌مُخ» با لباس اونیفرم سربازی به لاهیجان وارد گردیده... نامبرده خود را منتسب به دربار و فرستاده مخصوص سران ارتش معرفی نموده... در این مدت خانواده‌ای شرور و لات با استفاده از زوجیت دختر خود با این شخص وسایل اخلال آسایش عمومی را فراهم چنانچه خانواده عباس با پشتیبانی شعبان جعفری دست به چاقوکشی نموده و وسایل ترس و وحشت عمومی را فراهم نموده‌اند...

برخی از افراد برای جلوگیری از کارهای شعبان بی‌مُخ به حيله‌ای متوسل شده و آن اینکه در گزارشات خود ضمن اینکه از وی به‌عنوان فردی چاقوکش و بددهان نام برده‌اند او را متهم کرده‌اندکه به مقام شامخ سلطنت! اهانت

کرده تا شاید بدین وسیله جلو رفتار او گرفته شود شهربانی گیلان در این زمینه گزارش مشروح و مفصلی را به تاریخ ۱۳۲۸/۴/۷ ارسال نموده (سند ۴) که بخشهایی از آن بدین قرار است:

راجع به شعبان جعفری معروف به بی‌مُخ... غلامحسین رودکلی... در بازجویی از اهانت نمودن شعبان به مقام سلطنت اظهار بی‌اطلاعی ولی اهانت او را نسبت به سروان وزیر و فحش به اشخاصی که اطراف ماشینی جمع شده بودند تأیید و بیان داشت... شعبان مزبور به اتفاق «حسن اسلام‌نظر» معروف به حسن نظامی با پنج شش نفر دیگر در حال استعمال نوشابه (مشروبات الکلی) هستند... و شعبان نهایت از حال عادی خارج است... از مهمانخانه خارج... مشاهده می‌نماید که عده‌ای در خیابان جمع و شعبان بی‌مُخ مزبور با یک نفر زن و چند مرد با حالت غیرطبیعی که سوار ماشینی بوده رسیده... شعبان بنای فحاشی به مردم را گذارده... و نسبت به سروان وزیر فحاشی می‌کند... با اینهمه سوابق مشعشع، فعالیت‌های شعبان بی‌مُخ گل کرده و کاندیدای اجرای طرح آمریکایی کودتای ۲۸ مرداد و یاب‌قول رژیم ستم‌شاهی روز قیام ملی! ۲۸ مرداد می‌شود و فعالیت‌های شعبان بی‌مُخ و رفقا و همپالکی هایش موجب می‌گردد تا مردم سرکوب و نظام شاهنشاهی استوار گردد.

در یک گزارش که به اداره اطلاعات شهربانی واصل گردیده فردی به نام عبدالله زاده علاقه‌مند به نظم عمومی می‌داند، چنین نوشته است: (سند ۵)

ریاست محترم شهربانی کل کشور... عملیات بی‌رویه شعبان جعفری معروف به شعبان بی‌مُخ... باعث بی‌نظمی می‌شود... و مردم بیشتر از این اعمال خلاف عصیانی می‌شوند... در تاریخ ۲۲/۷/۱۶ حدود پنجاه روز پس از کودتا نیز فعالیت خالصانه شعبان بی‌مُخ معروف در راه شاهنشاه محبوب!! آنچنان گسترده می‌گردد که فغان نیروهای شاه را نیز به‌در می‌آورد که گزارش آن به شرفرض همایونی! نیز می‌رسد. (حال شاه چه تصمیمی می‌گیرد پایان همین مطالب خواهیم دید (سند ۶).

گزارش

تهران مورخ شانزدهم مهرماه ۳۲

قابل توجه

امروز تظاهرات شعبان جعفری و دارودسته او در خیابانها و الفاظ رکیکی که به کار می‌برد بسیار زیاده و تأثیر خیلی نامطلوبی در افکار عامه داشت و تولید انزجار و نفرت در بینندگان کرده بود مخصوصاً در جلو دانشگاه که نسبت به دانشجویان با الفاظ مخصوص هتاکی کرده بود... دیده شده که نامبرده در حالیکه قمه در دست داشت و همراهان وی که شمشیرهای قدیمی همراهشان بوده شعارهایی به نفع دولت و اعلیحضرت همایون شاهنشاهی می‌داده است (به شرفرض همایونی رسید).

در همین رابطه گزارش دیگری که آن هم به عرض اعلیحضرت!! همایونی رسیده که بخشهایی از آن به قرار زیر است:

اطلاعه ۳۲/۷/۱۷

روز ۳۲/۷/۱۶ شعبان جعفری (معروف به بی‌مُخ) با چندکامیون افراد غیر نظامی که بیشتر آنها شمشیر و چاقو و چوب به دست داشتند در جلو دانشگاه و بازار به مردم کلمات رکیک ادا می‌نمودند... اشخاص شاه‌دوست و میهن‌پرست می‌گفتند اعمال شعبان گرچه در ظاهر آله شاه می‌باشد ولی در حقیقت بزرگترین خدمتی است که به اخلاط‌گران می‌نماید. یعنی اهالی پایتخت را نسبت به حکومت بدبین می‌نماید.

نهایت قضیه بدانجا ختم می‌گردد که سررتیب شجاعی معاون فرمانداری نظامی تهران در نامه‌ای احساسات وطن‌پرستانه آقای شعبان جعفری را مورد تقدیر قرار می‌دهد لیکن به دلیل واکنش زشت

اجتماعی آن آنها را تهدید می‌نماید. متن کامل آن (سند ۸) بدین شرح است:

وزارت جنگ

آقای شعبان جعفری

ضمن اینکه احساسات و وطن پرستانه و شاه دوستی عده‌ای از آقایان قابل همه گونه تمجید می‌باشد ولی اخلاق و رفتار آنها هم که همیشه مورد توجه اولیاء امور می‌باشد نبایستی طوری باشد که باعث انزجار و ناراحتی مردم را فراهم نماید و آن منظور مقدس را که در راه آن قدم برمی‌دارند تیره و تار سازد. اخیراً اشخاص ضعیفی که حقیقتاً باید مورد حمایت عموم باشند از برخورد و تماس عده‌ای منجمله شما شاکي و با طرز ملتسانه استدعای رسیدگی را نموده‌اند لذا فرمانداری نظامی ضمن این تذکر اخلاقی لازم می‌داند متذکر شود که آقایان بیشتر از پیش متوجه اخلاق و رفتار و برخورد خود با مردم بوده و فرمانداری را مجبور نمایند به اقدامات شدید که شایستگی آقایان را ندارد متوسل شود.

معاون فرمانداری نظامی تهران سرتیپ شجاعی

رفتار جنایتکارانه شعبان بی‌مُخ... رفتار شاهانه اعلیحضرت!!

علیرغم آنچه تا کنون ذکر گردید و از اعمال و رفتار بی‌رویه شعبان بی‌مُخ و دارودسته او گفته شده که خصوصاً در دو سند شش و هفت مشاهده کردیم که این گزارشها به اطلاع شاه نیز می‌رسیده، شاه قدر زحمات شعبان بی‌مُخ را دانسته و از او به انحاء گوناگون تقدیر و تشکر کرده است. به حدی که این مطلب زبان به زبان در بین مردم منتشر به شایعه‌ای که در تاریخ ۳۲/۷/۱۸ همزمان با چاقوکشی‌های فوق‌الذکر در شهر تهران شایع شده است (سند ۹) توجه فرمایید.

تهران مورخه هیجدهم مهرماه

ستاد ارتش رکن دوم

شعبه تجسس و اطلاعات

تیمسار ریاست ستاد ارتش

گزارش

محترماً معروض می‌دارد در شهر قویاً شایع است که شعبان جعفری (شعبان بی‌مُخ) از طرف ارتش به درجهٔ سروان و حتی سرهنگ افتخاری مفتخر شده است... مقرر فرمایید در این باره به نحوی که مقتضی باشد مبارزه تبلیغاتی به عمل آید.

جالب اینجاست که فردی که ظاهراً مأمور بردن گزارشات برای اطلاع شاه است در زیر ورقه نوشته است (آنچه می‌خواهند بگویند) چرا که نامبرده دقیقاً در جریان بوده که این اعمال بر اساس خواست اعلیحضرت همایون و اربابان آمریکایی وی صورت گرفته و برای وی مشخص بوده که هرچه آمریکا و اعلیحضرت! بخواهند صحیح است گرچه با اصول بدیهی عقل مخالف باشد.

دلیل آگاهی نامبرده نیز این است که دو روز قبل از این تاریخ یعنی در همان روزها که شعبان بی‌مُخ با شمشیر و چاقو به درب مغازه‌ها و محل تحصیل دانشگاه حمله می‌کرده و گزارش به شرفعرض همایونی می‌رسیده نامه محرمانه‌ای از بهبودی رئیس تشریفات دربار شاه به ستاد ارتش واصل گردیده که طی آن (سند ۱۰) چنین نوشته است.

اعلیحضرت همایون شاهنشاهی امر و مقرر فرمودند از مدال یا نشانی که به نام قیام ۲۸ مرداد تهیه می‌نمایند به اشخاصی از قبیل آقایان شعبان جعفری... که حقیقتاً با دوستان و همراهان خودش فداکاری کردند مرحمت شده و زحمات آنها قدردانی شود...

رئیس تشریفات وزارت دربار شاهنشاهی بهبودی

صاحب همان امضا در زیر این نامه نوشته است:

از شرف عرض پیشگاه شاهانه گذشت مقرر فرمودند چرا تا به حال اقدام نشده فوراً کمیسیون رسیدگی و

به اشخاصی که فداکاری کرده‌اند تشویق شوند.

بالاخره کمیسیون مزبور به دستور شخص شاه در تاریخ ۳۲/۱۰/۲ تشکیل و مصوبات آن به رئیس ستاد ارتش گزارش می‌شود (سند ۱۱ و ۱۲).

از کمیسیون اعطای امتیاز به غیر نظامیان به ریاست ستاد ارتش رکن ۲ کمیسیون ۳۲/۱۰/۲ تشکیل و متفقاً تصویب نمود که به آقای شعبان جعفری که در روز قیام ۲۸ مرداد فعالیتها و خدمات مهمی انجام داده یک قطعه نشان درجه ۲ رستاخیز اعطا گردد.

رئیس کمیسیون سرلشکر غلامحسین افخمی

تیمسار ریاست ستاد ارتش

گزارش

محترماً کمیسیون تشریفات غیر نظامیان از لحاظ خدماتی که در روز ۲۸ مرداد آقای جعفری باکسان خود انجام داده‌اند بدون در نظر گرفتن سوابق و سوء شهرت به نفر نامبرده بالا نشان رستاخیز درجه ۲ و ۱۸ نفر همراهانشان به مدال ۲۸ مرداد را تصویب نموده و تصویب این نظر مرا منوط به اراده ستاد ارتش دانسته‌است.

اسامی اشخاص مورد بحث و صورت جلسه به پیوست تقدیم و صدور هرگونه اوامر منوط به رأی عالی است.

از طرف رئیس رکن ۲ ارتش - سرهنگ پاکروان
در ذیل همین ورقه با خطی که احتمالاً مربوط به سرتیپ وهرام می‌باشد نوشته شده است:
تقاضای نشان به شخص نامبرده بالا و کسانش قبلاً به شرفعرض همایونی رسیده مقرر فرموده‌اند چرا تا به حال اقدام نشده فوراً کمیسیون رسیدگی و اشخاصی که فداکاری کرده‌اند تشویق شوند.

آری همانگونه که دیده می‌شود شعبان جعفری از سوی مردم به عنوان بی‌مُخ معرفی می‌گردد و فرمانداری نظامی تهران او را تهدید می‌کند که دست از شرارت بردارد چرا که آبروی نظام شاهنشاهی می‌رود لیکن همین آدم علیرغم سوء شهرت که از سوی کارگزاران رژیم بر آن اعتراف شده است به القابی از قبیل «فداکار»، «کسی که در روز قیام ۲۸ مرداد فعالیتها و خدمات مهمی انجام داده است» و «فردی که حقیقتاً با دوستان و همراهان خودشان فداکاری کرده‌اند» مفتخر می‌شود و مدال لیاقت ۲۸ مرداد را می‌گیرد تا برای همه تاریخ ایران و جهان به یادگار باقی بماند که کودتاگران آمریکایی به توسط چه کسانی بنیان ظلم و فساد را در ایران استوار کرده‌اند و ماهیت آزادیخواهی آمریکاییان روشن تر گردد و معماران سلطنت پهلوی شناخته گردند.

پیوست شماره ۲

از روزنامه باختر، شماره ۷۴، سال ۱۴، ۳ آبان ۱۳۲۸

آخرین پرده کمدی در انتخابات - چاقوکش‌ها در اطراف صندوق‌ها چکار دارند؟

طبق تصمیم انجمن مرکزی نظارت انتخابات همانطور که باطلاع رسیده بود صبح امروز شمارش آراء در مسجد سپهسالار شروع شد.

خبرنگاران جراید از اول قرائت تا ساعت ده و نیم که مجدداً صندوقها لاک و مهرگردید در محل حاضر و ناظر جریان بودند. از اول وقت معلوم بود که عده از چاقوکشها در سالن قرائت آراء حاضر و قصد اغتشاش دارند. مقارن ساعت ۱۰ صبح رمضان یخی معروف که سابقه متعدد شرارت و چاقوکشی دارد بعنوان نزاع با شخص دیگری بنای داد و فریاد گذاشت. مخبرین روزنامه‌ها که قبلاً از نقشه آنان مطلع شده بودند تصمیم گرفتند در دستگیری

عاملین اغتشاش با مأمورین و افسران شهربانی همکاری نموده و غائله را بخوابانند. متأسفانه در عمل ملاحظه شده که مأمورین انتظامی جدا از آنان طرفداری و پشتیبانی میکنند.

این نحوه عمل که بیسابقه هم نیست مردم با ایمان را عصبانی نموده و چیزی نمانده بود مشاجره لفظی بزد و خورد برسد. خوشبختانه کسانی که پیش بینی اوضاع را نموده بودند از کلیه آقایان و مخبرین جراید و مأمورین انجمن ملی نظارت انتخابات تقاضا نمودند که داخل تالار قرائت آراء شده و از هرگونه عکس العملی خودداری کنند. بدین ترتیب غائله‌ای که بدست شعبان بی‌مخ چاقوکش و بتحریر دیگران بر پا شده بود با شکست مواجه گردید. نکته‌ای را که لازم بتذکر میدانم اینست که از روز اول اخذ آراء تاکنون مأمورین انتظامی با تمام قوا از اشخاص شرور و بدسابقه حمایت کرده و علناً آنانرا در اعمال خلاف قانون خود آزاد میگذارند و نتیجه این رفتار معلوم نیست بکجا منتهی شود و حادثه خونین و جنایت باری بوجود نیآورد.

پیوست شماره ۳

برخی از عنوان‌های نشریات توده‌ای قبل از ۱۴ آذر:

- راهنمای ملت، ۳ شنبه ۷ آبان ۱۳۳۰، شماره ۸

اربابان مزدور درخشش و علی خانلوی دزد و خائن، حکم قتل دبیران شرافتمند را به دست شعبان بی‌مخ و عشقی و خبره زاده چاقوکشان معروف حزب آدمکشان داده و آنها را تحت حمایت پلیس به دبیرستانها می‌فرستند.

- راهنمای ملت، ۵ شنبه ۱۶ آبان ماه ۱۳۳۰

چاقوکشان در اطراف مدارس چه می‌کنند؟

پریروز هم با هجوم چاقوکشان حزب دولتی به دبیرستان البرز ادامه داشت.

- جرس، ۵ شنبه ۲۰ آبان ماه ۱۳۳۰

رفتار زنده و غیر قانونی شهربانی تنفر شدید افکار عمومی ایران را به خود جلب کرده است. باید سرلشکر مزینی رئیس شهربانی فوراً از کار برکنار شود و در روش منفور و ضد آزادی پلیس تجدید نظر قطعی به عمل آید.

باز هم چاقوکشی زحمتکشان دولت آمریکا

باز هم چاقوکشی زحمتکشان دولت آمریکا آقای محمد امینی شرحی نوشته که روز جمعه ۲۴ آبان ساعت ۲ بعد از ظهر از بازارچه آشیخ‌هادی عبور می‌کرده و مشغول مطالعه روزنامه «بوسوی آینده» بود. ناگهان شعبان بی‌مخ با چند نفر دیگر به نامبرده حمله ور شده و با چاقو پیشانی او را زخمی می‌کنند که عابریں او را به بیمارستان سینارسانیده و پیشانی او را بخیه می‌زنند. جالب توجه است که تمام این جریان تحت شعار «زنده باد دکتر مصدق» انجام می‌گرفته. به این ترتیب برای چندمین بار ماهیت کثیف و نقش اساسی حزب زحمتکشان روشن می‌شود.

- آخرین نبرد، ۴ شنبه ۲۰ آذر ماه ۱۳۳۰

جنایت زیر نقاب نفت، مصدق دیروز پنجه‌های خونین خود را پشت تریبون مجلس نشان داد، هجوم اراذل بخانه‌های مردم چه ارتباطی با مسئله نفت ندارد.

امروز «شعبان بی‌مخ» بحق مظهر هیئت حاکمه کنونی ایران گردیده است. هیئت حاکمه‌ای که شعبان بی‌مخ‌ها مظهر وقوه مجریه آن باشند درین قرن قابل بقا نیست.

پیوست شماره ۴

از روزنامه راهنمای ملت، ۱۷ آبان ماه اسفند ۱۳۳۰، شماره ۲۰، صفحه اول

آیا شاگردان مدارس با هم جنگ دارند یا دولت با شاگردان مدارس

پدران، مادران، اطفال خود را از چاقوی دولتی شعبان بی‌مخ و عشقی و فروهرها سازید!

چاقوکشی دولت ادامه دارد! پس از اینکه هیأت حاکمه فئودال-بورژوازی ایران نتوانست با کشتار خلق آذربایجان و کردستان، با تبعید و حبس و بیکارکردن زحمتکشان، با توطئه رسوای پانزدهم بهمن، با قانون دوم مرداد ماه ۱۳۲۸، یا رخنه و دست‌اندازی به قانون اساسی، با تشکیل مجلس اعیان، با نمایاندن آخرین مهره بازی، آخرین تیرترکش خود نهضت استقلال‌طلبانه و آزادیخواهانه ملت سربلند ایران را خاموش کند و مانند دوران گذشته مردم را مختنق سازد و خاطر مبارک را آسوده دارد. پس از آنکه هر طرحی که مالداران داخلی و سودجویان بیگانه برای اسارت هر چه بیشتر این قسمت از مردم محروم آسیا کشیدند نقش بر آب شد و هر نیرنگی که نمودند آشکارا! گردید باز این روزها جراید و محافل وابسته به هیأت حاکمه از هر جناح به خیال طرح تازه افتاده و قسمتی را به موقع اجرا گذاشته‌اند.

بیهوده نیست که جمال امامی دم از خطر می‌زند و همکاران خود را به یاری می‌خواند! در این طرح تازه بی شک الهام دو دولت امپریالیست سودجوی «دنیای آزاد» هم دست آشکارا دارد. خلاصه طرح تازه اینست که باید ملت را خفه کرده، برای اینکار تصمیم گرفته‌اند که نخست در دانشگاه و دبیرستان‌ها صدای دانشجویان و شاگردان بیدار دل را در سینه مختنق سازند و اتحادیه دانش‌جویان و دانش‌آموزان را که نطفه آن در اطاق‌های رئیس کارآگاهی و رکن دوم ریخته نشده و تاکنون «پسند خاطر» نبوده است در هم‌ریزند. از این رو شورای دانشگاه به بهانه خنده‌آور و مصنوعی دانشگاه را تعطیل کرده و رئیس شهرانی به دستور مقامات قدرت طلب عده‌ای از چاقوکشان معروف شهر مثل شعبان بی‌مخ و عشقی و چند عنصر پست مثل فروهر را با عده‌ای کاردکش به دبیرستانها حمله‌ور ساخته و تاکنون به نام اختلاف مسلکی دانش‌آموزان که همواره بوده است عده بسیاری را از پای انداخته است!

پیوست شماره ۵

از کتاب «قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق» صص ۵۵۹-۵۶۰

اشاره‌ای به مطالب روزنامه‌های چپ و راست و مطبوعات وابسته به دکتر مصدق و جبهه ملی در روزهای ۱۷ و ۱۸ آذر:

«روزنامه بسوی آینده (ارگان حزب توده که در این زمان توقیف بود و به‌جای آن، «آخرین نبرد» منتشر می‌شد) در شماره ۱۷ آذر در بیانیه هیأت تحریریه‌اش چنین نوشت: «ما فریاد تنفر و اعتراض خود را بر ضد رژیم ترور، آدم‌کشی، غارت و دزدی اوباش و ارادل دولت دکتر مصدق و مظالم پلیس قانون شکن او بلند می‌کنیم... کین و نفرت بر حکومت مردم‌کش و غارتگر مصدق‌السلطنه پلیس مصدق به‌همراهی یک مشت رجاله، محل روزنامه‌بسوی آینده و شماره‌های روزنامه را در چاپخانه غارت کردند.»

روزنامه شهپاز (ارگان جمعیت ملی مبارزه با شرکتهای استعماری نفت در ایران) شماره ۹۰، ۱۸ آذر ۱۳۳۰: «حکومت ارادل دولت مصدق‌السلطنه به‌پشتیبانی اوباش در مقابل ملت ایران ایستاده است.»

هفته نامه چلنگر، دوشنبه ۱۸ آذر: «ننگ و ادبار بر مصدق پیر و کفتار خون‌آشام و دارودسته ننگین او که مرتکب چهارده آذر شدند.»

روزنامه نوید آزادی (مدافع زحمتکشان) چون توقیف بود به جای آن «فرمان تاریخ» مورخ ۱۶ آذر نوشت: «مصدق ماهیت خیانتکار خود را یکبار دیگر نشان داد - مردم ایران - دست و پنجه خون آلود دولت سالوس مصدق به دستور امپریالیسم به خون شاداب فرزندان ملت آغشته گردید».

روزنامه آدینه، ۱۸ آذر: «به مصدق السلطنه و دارودسته حزب آدمکش آمریکایش بگویند مبارزه ادامه دارد - دکتر مصدق یکبار دیگر قیافه کریه خود را نشان داد - مردم شرافتمند تهران جمعیت ملی مبارزه با شرکتهای استعماری نفت در ایران از نمایندگان مجلس، از کلیه مدیران جراید، روزنامه‌نگاران، مخبرین داخلی و خارجی دعوت می‌کند برای مشاهده وحشیگری و تاراج چاقوکشان مصدق، امروز عصر ساعت چهار بعد از ظهر از محل جمعیت واقع در خیابان فردوسی کوچه طیس دیدن کنند».

بیانیه جمعیت ایرانی هوادار صلح: «رجالهایی که با فریاد زنده باد آیت‌الله کاشانی به سوی خانه صلح حمله آورده بودند صدوپنجاه قطعه عکس از روحانیون نامدار وطن ما و سراسر جهان را پاره پاره کردند و زیر پا و یا در میان آتش افکندند - پانصد صندلی به تاراج رفت... هم اکنون خانه‌های شما، فرزندان شما، اموال شما و یادگارهای عزیز شما در اختیار حکومت قلدان، چاقوکشان اوباش و کثیف‌ترین زیاله‌های اجتماع قرار گرفته است».

روزنامه آتش، ۱۷ آذر: «من از تحصن‌گاه مجلس به ملت ایران درود می‌فرستم (میراشرافی) - شهربانی در تمام مدت غارت روزنامه آتش از جریان اطلاع داشته و به موجب اظهارات فرستنده شهربانی به غارتگران دستور می‌داده است».

روزنامه طلوع، ۱۸ آذر: «مصدق السلطنه در سایه چماق و دیلم حکومت می‌کند - قیافه بدون ماس مصدق السلطنه رسواترین قداره‌بند عوام فریب را تماشا کنید».

روزنامه وظیفه، ۱۸ آذر: «دکتر مصدق تا از خون سیراب نشود به این صحنه ننگین و بازی احمقانه پایان نمی‌دهد».

روزنامه داد، ۱۷ آذر: «حکومت قلدان مصدق را مجلس شورایی باید سرنگون سازد - در تاریخ ایران سابقه ندارد دولتی تشکیل شود که خود در چابیدن و قتل و غارت مردم بیگناه شرکت کرده نظم عمومی را مختل نموده، دست به ریختن خون مردم بزند».

روزنامه شاهد (ارگان حزب زحمتکشان) در شماره ۵۴۶ خود با اشاره به تحصن مدیران جراید دست راستی: «مؤلفین توده‌ای - نفتی نخواهند توانست با تحصن شکست خود را جبران کنند... شوشتی و یک بطری و چندوکیل در مجلس متحصن شدند... به طوریکه دیشب آخر وقت خبر رسید آقایان جمال امامی - فولادوند - پیراسته - نصرتیان - پناهی - سیدمحمد شوشتی و یک بطری که به قرار تحقیقات مخبر ما گویا محتوی آب لیمو بوده است به واسطه نداشتن تأمین جانی در مجلس تحصن اختیار کرده‌اند...».

روزنامه شورش، به مدیریت کریمپور شیرازی، ۱۸ آذر: «علاوه بر بیوک صابر و عباس شاهنده که از اجله علمای ارادل و اوباش عصر حاضر محسوب می‌شوند، شخصی مجلمبر و آسمان جل و شیشوی دیگری هم به نام یزدان بخش مدعی است که روزنامه‌های دارد به نام پیک انگلستان... از این مردک لات آسمان جل، کلاش، پیفیوز که به خاطر یک شکم آبگوش و پس از فرستادن ۵ عدد قبض آیونمان کثافتنامه پیک ایران و برای ده تومان پول هزار جور اخبار جعلی... سؤال می‌کنم که مردک بی‌آبروی، دزد، کلاش تو برای چه متحصن شده‌ای... آخر مردک حمال توکه همیشه مثل الاغی که «رانکی» او پاره شده باشد پیراهنت چرک و کثیف از زیر شلوار زانو انداخته‌ات آویزان است و هر ساعت برای پول دو عدد سیگار مثل سگ حسن حیدر پاچه این و آن را می‌چسبی برای چه متحصن شده‌ای. بدبخت بیچاره شنیده است که در تحصن مجلس بوی کباب می‌آید ولی مادر مرده گرسنه نمی‌داند که آنجا لاغ داغ می‌کنند...».

پیوست شماره ۶

از کتاب «رویدادها و داوری» صص ۵۱۹-۵۲۳

نقل از مذاکرات مجلس، جلسه ۲۱۱، روز یکشنبه ۱۷ آذرماه ۱۳۳۰

آشتیانی زاده - ... حوادث ۱۴ آذر دومین لکه بدنامی را بر دامان دکتر مصدق زد... اولین حادثه جنایت بار تیرباران کردن بیگناهان در فاجعه بیست و سوم تیرماه بود...

دکتر مصدق قتل عام بیست و سوم تیر را به گردن وزیرکشور و رئیس شهربانی وقت انداخت و گفت سرلشکر بقایی را شاه منصوب کرده و توطئه به وسیله شهربانی تنظیم شده و خود از جریان فاجعه بی اطلاع بوده است. بعد از چندی سرلشکر زاهدی را به جرم شرکت در توطئه بیست و سوم تیر از کار برکنار نمود و دستور محاکمه سرلشکر بقایی را داد... هنوز شش ماه از فاجعه... نمی گذرد که روز چهاردهم آذر جنایت دیگری به وقوع پیوست... چرا چاقوکش تجهیز می کنید چرا در کمال ناجوانمردی کامیونهای پلیس را بر روی انبوه مردم اعم از زن و مرد و بچه حتی در پیاده روها می رانید. تمام مردم تهران روز پنجشنبه دیدند که کامیونهای پلیس چاقوکش های معروف ولات های جنوب شهر را با می کردند، به آنها چوب می دادند و در میان صفوف دانشجویان می ریختند. رئیس - آقای جمال امامی.

جمال امامی - ... بلندگوهای شهربانی داد می زد که هنگام حمله تحت فرماندهی تیمسار شعبان بی مخ به فلان جاحمله کردند... آخر دولت احتیاج به شعبان بی مخ ندارد... فعلاً ما افراد اقلیت مجلس شورای ملی از دیشب آمده ایم در مجلس تحصن اختیار کنیم برای این که به دنیا اعلام کنیم ما نه تنها آزادی نداریم بلکه تأمین جانی هم نداریم

از کتاب «قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق» صص ۵۵۸-۵۵۹:

نقل از مذاکرات مجلس، جلسه ۲۱۱، روز یکشنبه ۱۷ آذرماه ۱۳۳۰

بعد از جمال امامی، سید مهدی پیراسته و عبدالقدیر آزاد نیز شدیداً به دولت حمله کردند. عبدالقدیر آزاد ضمن سخنان خود مدعی شد که خود دیده است که روز پنجشنبه حسین مکی به شعبان بی مخ دستور غارت می داده است... حسین مکی به سخنان وی اعتراض کرد... عبدالقدیر آزاد گفت که دکتر مصدق تا به حال دروغ گفته و مرام و عقیده اش گول زدن مردم است...

از فصل نامه ایرانشناسی، سال دوازدهم، شماره ۳، صفحه ۵۱۰:

... جمال امامی نیز در مجلس متن ابلاغ استخدام شعبان جعفری را که بر طبق دستور تیمسار ریاست شهربانی کل کشور از تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۳۰ با حقوق ماهی سه هزار ریال به استخدام شهربانی درآمدن بوده است به این شرح قرائت کرد:

«اداره، دایره، شعبه، رونوشت گزارش مورخ ۳۰/۸/۲۰ وزارت کشور - شهربانی کل کشور محترماً به عرض عالی می رساند تیمسار سرتیپ نعی ریاست اداره انتظامی و سرکلانتری اظهار می نمایند که تیمسار معظم ریاست شهربانی کل کشور مقرر فرمودند از ۱۵ آبان ماه ۱۳۳۰ شعبان جعفری با ماهی سه هزار ریال حقوق از اعتبار محرمانه استخدام گردد. برای استحضار خاطر مبارک گزارش عرض تا هر نوع امر و مقرر فرمایید اطاعت گردد. رئیس اداره حسابداری محرمانه، خدایی.»

و افزود: «این تیمسار سرتیپ شعبان بی مخ است که خانه مردم را غارت می کرده است و در مقابل این خدمات با ماهی ۳۰۰۰ ریال در شهربانی استخدام شده است... آخر دولت احتیاج به شعبان بی مخ ندارد. شعبان بی مخ شما، قوای تأمینیه و نظامی شماست، شما پاسبان و پلیس دارید، پول دارید، بودجه دارید، آخر شما چه احتیاجی به چاقوکش دارید...»

پیوست شماره ۷

از کتاب «رویدادها و داوری»، صص ۵۱۹-۵۲۳

نقل از مذاکرات مجلس، جلسه ۲۱۲، روز سه شنبه ۱۹ آذرماه ۱۳۳۰

پیراسته - ما باید امروز اعلام کنیم تا دنیا بدانند که در حکومت دکتر مصدق امنیت نیست آئین نامه در این مملکت رعایت نشده، قانون رعایت نشده، آزادی رعایت نشده، حقوق بشری رعایت نشده و اکنون می خواهند ما را بفرروشند. (زنگ ممتد رئیس) آقای رئیس شما که آئین نامه را رعایت نمی کنید بفرستید مرا پائین بیاورند با سرباز. نایب رئیس - آقای نخست وزیر بفرمایید.

(در این موقع عده ای از آقایان نمایندگان به شدت مهمه نموده و تخته جلوی صندلی خود را می زدند و زنگ رئیس ادامه داشت.)

نخست وزیر - من می مانم تا آقایان تخته ها را به هم بزنند. (آزاد - از شما یاد گرفته ایم).

فرامرزی - نخست وزیر آقا همیشه می تواند حرف بزند.

صفائی - مملکت را آقا به آتش کشیده اید.

جمال امامی - ما به حق و شما به ناحق.

نخست وزیر - بله؟ ... (جمال امامی - هیچکس تأمین جانی ندارد) ولی چند دقیقه تأمل بفرمایید (آزاد - تأمل نمی کنیم) خوب اگر نمی کنید... (صفائی - مملکت را به آتش کشیده اید اگر می خواهید به حرفهایتان گوش بدهیم باید بیاید پائین) اگر مایل نیستید من می روم بیرون.

جمال امامی - جهنم. این رئیس الوزرای ماست که می خواهد انقلاب به پا کند. برو آنجا هر غلطی می خواهی بکن. شوشتری - ما آزادی نداریم در ایران.

نخست وزیر - بسیار خوب.

جمال امامی - بیرون دیگر شما را نمی پذیرند. پاشو برو بیرون. می گوید می روم بیرون.

نصرتیان - برو بیرون بگو ما را بکشند.

نخست وزیر - من امروز از مردم تهران...

شوشتری - دروغ است.

نخست وزیر - اجازه بفرمایید شما اینجا به من اجازه ندهید من امروز از مردم تهران (آزاد - پس چرا با مسلسل به مردم حمله کردید؟ (زنگ رئیس) (آزاد - با مسلسل آمده اید اینجا؟...) آقا وقتی که شما صحبت می کنید من عرضی نمی کنم (آزاد - فراموش کردی که اینجا هی تخته می زدی و به من هم می گفتی بزنم.)

جمال امامی - شما هر چی هستی نخست وزیر نیستی. برو بیرون صحبت کن. اینجا برای شما مجلس نیست. برو بیرون مجلس است تو انقلابی هستی.

نخست وزیر - اگر این سؤال متفق علیه نمایندگان مجلس است (آزاد - خیر نیست)، (جمال امامی - خیر نیست) اگر متفق علیه نمایندگان مجلس نیست عرض نمی کنم. تأمل کنید اگر نیست من احتیاجی ندارم اینجا صحبت کنم عصر امروز از تمام مردم این شهر دعوت می کنم اگر شما توانستید یک کلام حرف بزنید. شوشتری - آقا دیدید باز تهدید کرد. مجلس را هم تهدید می کند.

جمال امامی - ... آقای نخست وزیر شما هیچ وقت در عمرت نه تنها نخست وزیری که مراعات قانون و مجلس را بکنند نبودید هیچ وقت یک همچو فردی هم نبودید که در خانه ات بنشین و مراعات قانون را بکنی اگر در صفا اقلیت هم باشی مراعات قانون را نمی کنی. شما مگر کسی نیستی که از مجلس پا شدید رفتید جلو درب مجلس به چاقو کتک شدی آنجا مجلس نیست اینجا مجلس است. آمدی اینجا نشسته ای چه کنی برو همان

چاقوکشها برای شما مجلس هستند (نخست وزیر - حالا هم می‌روم) برو مرا می‌ترسانی... پاشو برو، بروی جلوی مجلس با چاقوکشها صحبت کن با چاقوکشهای شهربانی صحبت کن. اینجا برای شما مجلس نیست. حالا ما را تهدید می‌کنی. این نخست‌وزیر است یا هوچی یا انقلابی؟ نخست‌وزیر این حرف را می‌زند که من می‌روم با مردم حرف می‌زنم؟ شما ورق بزنید او را قداموکراسی دنیا را ببینید یک همچو غلطی یک نخست‌وزیری در عرش کرده است؟ حالا آمده از ما رأی می‌خواهد از ما پشتیبانی می‌خواهد آن اعمالش آن وضعیت مملکت آن قضیه ۱۴ آذر آن قضیه ۲۳ تیر، چه بگویم؟ رفتارش، سکناش، اعمالش، آن اداراتش، لا اله الا الله، مملکت را به آتش کشانده و می‌خواهد بیش از این بکشد... من اینقدر فرض نمی‌کردم یک پیرمرد هفتاد و چند ساله‌ای که همیشه هم تمارض می‌کند وقتی که وارد این مملکت می‌شود می‌رود زیر لحاف ولی در آمریکا شلنگ تخته می‌اندازد این آدم اینقدر سماجت به خرج می‌دهد که من می‌مانم... آقا آخرش چی است چه کردی برای این مملکت چه کردی در این هشت ماه جز بدبختی، فلاکت، دویت چه ایجاد کردی؟ چیز عجیبی است من عرض کردم عقلم قاصر است شما نمایندگان ملت که علیرغم ایشان نماینده‌اید بگویید. او که شما را نماینده نمی‌داند او چاقوکشهای جلو مجلس را نماینده می‌داند... آقا من روی سختم با ایشان نیست ایشان معتقد به این حرفها نیست معتقد به مملکت نیست معتقد به نظم و آرامش نیست او یک سرشت خاصی است. خدا یک مرضهایی گاهی برای تنبیه در جامعه ایجاد می‌کند. دکتر مصدق هم یکی از آن امراض است که خدا برای ایران فرستاده است... مسلمان خدا شما نمایندگان این ملت هستی زمام امور این ملت دست شماست او هر چه از این حرفها می‌زند بوج است... شنیدم تلفن می‌کنند بازار را تعطیل کنند... دیگر احتیاج به این جنجال بازی نیست ولی بدانید که ما دیگر از این حرفها از میدان به در نمی‌رویم... آخر چه بگویم؟ از جان مملکت چه می‌خواهی؟ می‌گوید آدم من خلع ید کردم. خوب خلع ید کردی و نفت را هم کردی زیر زمین. تنها منبع عایدات این مملکت را که نفت بود جلویش را بستنی حالا چه می‌گویی تو مگر نگفته بودی که من نخست‌وزیر انتخابات نیستم مگر شما هزار دفعه به این قانون انتخابات اعتراض نکردی مگر نگفتی با این قانون انتخابات هر کس انتخابات بکند آن انتخابات مخدوش است... می‌آیی به مجلس توهین می‌کنی. مجلس اراده‌ای کرده رأی داده می‌آیی می‌گویی که من قبول ندارم از فردا انتخابات را شروع می‌کنم، آخر اگر نخست‌وزیر پارلمان هستی و آن طوری که ادعا می‌کنی پابند اصول پارلمان تاریخ هستی، شما بیا نشان بده خودت هم که می‌گویی دکترم، نشان بده در پارلمانهای دنیا یک چنین سابقه‌ای هست که نخست‌وزیر بیا باید بگوید شماها ابراز عقیده‌ای کرده‌اید ولی من آن را زیر پا می‌گذارم اگر این را پیدا کردی آن وقت بیا ادعا بکن که نخست‌وزیر مقرراتی و پارلمانتر و قانون هستی... حالا می‌خواهی به ما چه بگویی؟ چه گزارشی بدهی؟ هر روز یک صحنه‌سازی، هر روز یک خیمه‌شب‌بازی. شما چه گزارشی داری که به مجلس بدهی؟ می‌خواهی بگویی که من روز ۱۴ آذر رفتم بچه‌های مردم را کشتم، چاپخانه‌ها را غارت کردم، من نخست‌وزیر، اینها را رفتم غارت کردم و آتش زدم... و حالا هم می‌آید ما را تهدید می‌کند که اگر اینجا نگذارید حرف بزنم می‌روم جلوی مجلس. ای به جهنم. آقایان شماها که طرفدار این دولت هستید به من بفرمایید، تاکنون این سابقه در دنیا بوده است که یک نخست‌وزیری بیا باید به مجلس شورای ملی بگوید من می‌روم جلوی در با مردم حرفم را می‌زنم و شما مجلس نیستید... آخر شما را به خدا به تعصب صنفی‌تان بر نمی‌خورد که یک نخست‌وزیری بیا باید به شما این حرف را بزند؟ (خطاب به آقای رفیع) آقا به ریش سفید شما بر نمی‌خورد که بیا باید بگوید من می‌روم جلوی مجلس حرفم را می‌زنم یعنی شما را داخل آدم نمی‌داند... به راستی آقایان ایشان این کاره نیست. به این قبله حاجات این کاره نیست نخست‌وزیر نمی‌تواند بشود...»

پیوست شماره ۸

از کتاب «قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق» صص ۲۵۶-۲۵۸

دیدار با آیت‌الله کاشانی

وجود اختلافات که این بار به صورت حادی فعالیت پارلمان را به کلی فلج کرده بود سبب شده که «زعمای قوم» باردیگر فعالیت به عنوان «میانجی» را آغاز کنند.

هیأت رئیسه مجلس بعد از ظهر روز ۱۳ اسفند در حضور رئیس مجلس تشکیل یافت. مهندس رضوی در این جلسه حضور نداشت. در این جلسه موضوع اداره جلسات علنی مطرح شد و هیأت رئیسه نظر آیت‌الله کاشانی را مبنی بر اینکه ایشان حق دارد دستور اداره مجلس را به نایب رئیس اول (محمد ذوالفقاری) بدهد تأیید کرد ولی این بحث پیش آمده که اگر فراقسیون نهضت ملی نپذیرد چه باید کرد.

در این زمینه بحث مفصلی شد و بعضی از اعضای هیئت رئیسه پیشنهاد کردند آیت‌الله کاشانی شخصاً جلسات مجلس را اداره کند تا این اختلافات از میان برود. آیت‌الله کاشانی نیز تأیید کرد که اگر وضع به همین منوال باقی بماند روز شنبه در مجلس حاضر خواهد شد.

البته روز قبل (۱۲ اسفند) دیدار نسبتاً طولانی بین مهندس رضوی و محمود نریمان از فراقسیون نهضت ملی با آیت‌الله کاشانی صورت گرفته بود و مسائل مملکتی به تفصیل در این گفتگو تجزیه و تحلیل شد. دو نماینده فراقسیون نهضت ملی ضمن تشریح موقفیت‌های گذشته و ضربه سختی که این نفاق بین سران نهضت به اهداف اصلی مبارزه می‌زند متذکر شدند که گروه نهضت دسته‌ای بودند که از آغاز کار همکاری و همفکری داشتند و اگر قرار باشد تغییر رویه‌ای صورت گیرد باز هم باید با نظر همه باشد. بعد توجه آیت‌الله کاشانی را به گروهی که دور او جمع شده‌اند به خصوص وکلایی چون میراشرفی، بهادری، حمیدیه و دیگر وکلای درباری جلب کردند و گفتند: «اینها همان کسانی هستند که در آغاز نهضت از مخالفین جدی بودند... حالا چه شده است که از نزدیکان شده‌اند...»

ضمن این سخنان که جنبه گلایه شدید داشت، از آیت‌الله کاشانی جداً خواستار شدند که اعلام دارد برای آینده مملکت و رفع این بحران چه تصمیمی دارند. آیت‌الله کاشانی متقابلاً به طور مشروح از همکاری‌های اولیه مخصوصاً بین ایشان و دکتر مصدق یاد کرد و پس از گلایه از رفتار دکتر مصدق مطلب را به جریان حوادث روز نهم اسفند کشاند و گفت:

«... در دنباله حوادث گذشته، ناگهان موضوع مسافرت شاه به خارج به میان آمد و من چون از حقیقت امر

مطلع نبودم این مسافرت را به صلاح مملکت ندانستم و مخالفت هم از نظر اصول مشروطیت بود...»

آیت‌الله کاشانی با توضیح این مطلب که در عمر خود نه شاه را دیده و نه با دربار مراوده‌ای داشته، علت اقدامات خود را در جریان حوادث روز نهم اسفند چنین توجیه کرد که «چون حس کردم با این مسافرت ممکن است شیرازه مملکت از هم گسیخته شود با آن مخالفت کردم...»

آیت‌الله کاشانی ضمن اعتراض به رفتار و اعمال دکتر مصدق و بی‌توجهی ایشان به نصیحت و توصیه دوستان و خودرایی ایشان گفت:

«... الان هم آقای دکتر مصدق که گوش شنوائی از کسی ندارند ولی بهر حال معتقدم در این مبارزه‌ای که

ملت ایران در پیش دارد بایستی اتحاد و اتفاق بین اشخاص مؤثر و قوای مملکتی حفظ شود...»

وکلای درباری چون حمیدیه، بهادری، میراشرفی، محمد ذوالفقاری، کریمی، قنات‌آبادی و حائری‌زاده که در منزل آیت‌الله بودند و چندان رضایتی از ادامه مذاکرات آیت‌الله کاشانی با مهندس رضوی و نریمان نداشتند با حضور خود و آغاز مذاکره با رئیس مجلس، مانع از ادامه صحبت این دو نفر شدند و در نتیجه تصمیم قطعی اتخاذ نشد و مشکلات همچنان باقی ماند.

توصیه آیت‌الله بروجردی

دودستگی و نفاق بین سران نهضت موجب تشنج در مردم و رکوردکارهای اساسی مملکت شد. مجلس عملاً فلج گردید و مرجع حل و فصل امور به جای «پارلمان»، منزل آیت‌الله کاشانی برای مخالفین و منزل دکتر مصدق برای موافقین شد...

... در تمام مطبوعات خبرهایی از همین قبیل وجود داشت و کار اختلاف و نفاق به جایی رسید که حتی حضرت آیت‌الله بروجردی که همواره از سیاست کناره می‌گرفت. صلاح را در مداخله دید و خبری در شماره ۱۰۴۸ مورخ ۱۳ اسفند روزنامه باختر امروز بدین شرح انتشار یافت:

«... در روز گذشته حضرت آیت‌الله بروجردی نماینده‌ای از دربار و نماینده‌ای از طرف نخست وزیر را به قم احضار نمودند. بهبودی از طرف شاه و ملک اسماعیلی معاون پارلمانی و سیاسی از طرف نخست وزیر به قم عزیمت نمودند و آیت‌الله بروجردی به وسیله این دو نفر برای شاه و نخست وزیر پیامی بدین شرح فرستادند: با اظهار تأسف از واقعه اخیر چون اطمینان دارم که اعلیحضرت همایونی و جناب آقای نخست وزیر کمال علاقه رابه استقلال و عظمت کشور ایران دارند امید و انتظار دارم که کمافی السابق وحدت نظر، اتحاد و اتفاق را حفظ نموده که عناصر منحرف و اخلاک‌گرا فرصتی به دست نیاورند تا موجبات اغتشاش و بی‌نظمی در کشور فراهم گردد...»

از روزنامه کیهان، شماره ۲۹۳۹، ۱۰ اسفند ۱۳۳۱، صفحه ۵

اعلامیه حضرت آیت‌الله بهبهانی

این اعلامیه امروز از طرف حضرت آیت‌الله بهبهانی صادر شده است:

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

عموم برادران ایمانی اطلاع دارند که حقییر در امور سیاسی دخالتی نداشته و حتی المقدور وارد این جریان‌ها نمی‌شوم. دیروز غفلتاً از انتشار خبر ناگهانی مسافرت اعلیحضرت همایونی به خارج، عده‌ای از علماء اعلام و اهالی بازار و اصناف با نهایت وحشت به اینجانب مراجعه و تقاضا داشتند که اعلیحضرت را از این مسافرت منصرف نمایم. این بود شخصاً با تلفون از جناب آقای نخست وزیر تقاضا نمودم خود ایشان مبادرت به این تقاضا نمایند و ایشان هم جواب منفی ندادند. با این حال آقایان از این جانب شدیداً تقاضا داشتند که بنده با اعلیحضرت مذاکره و معظم‌له را مصمم به انصراف نمایم. با کثرت جمعیت و شدت اصرار چاره ندیدم که حضور همایونی شرفیابی حاصل و تقاضای مردم را به ایشان برسانم. آقایان میدانند که بحمدالله اعلیحضرت همایونی از این خیال انصراف حاصل نمودند.

از آقایان محترم استدعا دارم که آرامش را حفظ فرمایند و نگذارند که اخلاک‌گرا و دستجات تندرو از این جریان عادی سوءاستفاده کرده و موجبات تشنج‌ها فراهم نشود.

الاحقر - محمدالموسوی البهبهانی

پیوست شماره ۹

از کتاب «قلم و سیاست، از استفای رضاشاه تا سقوط مصدق» صص ۶۰-۶۱

«... وقتی دکتر مصدق هنگام خروج از کاخ بر اثر شنیدن صدای هیاهوی جمعیت با راهنمایی یکی از کارکنان دربار از درب دیگر کاخ خارج می‌شود و تصادفاً از توطئه دقیقی که برای قتل او تهیه دیده بودند رهایی می‌یابد و به منزل خود در فاصله یکصد و پنجاه متری از آن محل می‌رود، پس از ساعتی جمعیتی از او باش جنوب شهر و

افراد نظامی تشکیل شده و در جلو کاخ اجتماع کرده بودند، به دستور شاهپور حمیدرضا برادر شاه به طرف خانه دکتر مصدق حرکت و برای حمله به داخل خانه و قتل دکتر مصدق، از در و دیوار خانه بالا می‌روند. رهبری این جمعیت را شعبان جعفری (معروف به شعبان بی‌مخ) بر عهده داشت و عده‌ای از افسران بازنشسته ارتش که در روزهای قبل از آن تاریخ از ارتش تصفیه شده بودند، سازماندهی عملیات اجرایی را بر عهده داشتند. قبل از آن هنگامی که این جمعیت در جلو کاخ اختصاصی شاه جمع شده و شعار می‌دادند، خبر آن کم و بیش توسط ابرارن به بعضی نقاط شهر از جمله دانشگاه تهران می‌رسد. جمعی از دانشجویان دانشکده حقوق که در محوطه دانشکده اجتماع کرده بودند پس از اطلاع از این خبر دچار تشویش می‌شوند و قاسم خاتمی مسئول دانشجویی حزب نیروی سوم در دانشکده حقوق به دانشجویان پیشنهاد می‌کند دسته جمعی به طرف منزل دکتر مصدق حرمت کنند.

دانشجویان موقعی به منزل دکتر مصدق می‌رسند که جمعیت او با ش جلوکاخ به طرف منزل دکتر مصدق در حال حرکت بودند. دکتر مصدق در صبح آن روز بر حسب احتیاط به رئیس شهربانی و رئیس کلانتری محل دستور داده بود که مأموران کلانتری برای حفظ نظم در محل حضور داشته باشند و به همین جهت پاسبانان کلانتری از هجوم جمعیت به طرف منزل دکتر مصدق جلوگیری کردند ولی به علت حضور شاهپور حمیدرضا و دستور او پاسبانان به کناری رفتند و جمعیت به منزل دکتر مصدق هجوم آورد. در این موقع تعدادی از دانشجویان سر رسیدند و خود رابه جلوی درب آهنی منزل دکتر مصدق رسانیدند و بدون داشتن هرگونه سلاح به مقاومت پرداختند. جلال آلاحمد هم که خبر شده بود به سخنرانی می‌پردازد. علاوه بر دانشجویان بعضی از دانش آموزان دبیرستان ادیب، که در اوایل خیابان فردوسی قرار داشت، وقتی متوجه می‌شوند گروهی از اشخاص متفرقه که در میان آنان گروه‌بانی ارتشی بالباس شخصی وجود دارند با دادن شعار به نفع شاه و مصدق به طرف خیابان کاخ در حرکتند سایر دانش آموزان را خبر می‌کنند و جمعی از آنان به اتفاق باقر دریانی مسئول حزب نیروی سوم در آن دبیرستان وارد جمعیت شده و تا منزل دکتر مصدق آنها را همراهی می‌کنند و در آنجا به مقاومت دانشجویان ملحق می‌شوند. همین مقاومت سبب شد که مدت زمانی گر چه ناچیز حملات سازمان یافته به تأخیر افتد و فرصت بیشتری برای چاره اندیشی و مقابله به دست دکتر مصدق و مأموران انتظامی منزل بیفتد. بر اثر این مقاومت، دانشجویان و دانش آموزان به سختی مجروح شدند و شعبان بی‌مخ چند چاقوی کاری به قاسم خاتمی وارد ساخت. دوستان او جسد نیمه جان قاسم خاتمی را به بیمارستان سینا منتقل کردند و او بیش از یک ماه بستری و تحت مداوا بود و تا آخر عمر آثار جرح چاقوی شعبان در بدن او وجود داشت و از آن رنج می‌برد. قاسم خاتمی در جریان کودتای ۲۸ مرداد و فعالیتهای نهضت مقاومت ملی و فعالیتهای جبهه ملی از سال ۱۳۳۹ به بعد در صف اول قرار داشت و همه زندگی خود را مخلصانه وقف این مبارزه کرد و در سال ۱۳۵۰ دار فانی را وداع گفت. بعضی از دانشجویان و دانش آموزان از جمله باقر دریانی نیز بر اثر جراحاتی که برداشتند تا مدتها به معالجه مشغول بودند.

پیوست شماره ۱۰

از ماهنامه پیر، شماره ۱۷۶، سال پانزدهم، شماره ۸، شهریورماه ۱۳۷۹

توطئه شاه برای کشته شدن دکتر مصدق و همکارانش

نزدیک ساعت پنج بعد از ظهر، یک نفر از ستاد ارتش از قول نخست‌وزیر تلفن کرد که آقای نخست‌وزیر در این جاتشریف دارند و فرمودند که آقایان وزیران در ساعت پنج به ستاد ارتش تشریف بیاورند، محض اطلاع عرض شد. من متعجب شدم که آقای نخست‌وزیر در این وقت روز در ستاد ارتش چه می‌کند و با همکارانش چه کار دارد؟ پرسیدم که شما از کجا تلفن می‌فرمایید؟ گفت عرض کردم که از ستاد ارتش و جناب آقای نخست‌وزیر

هم این جاتشریف دارند. من متقاعد شدم و تاکسی گرفتم و به ستاد ارتش رفتم. چهار نفر از وزرا تشریف آورده بودند و در اتاق جنب دفتر ستاد منتظر دیگران بودند و پیرامون واقعه‌ای که به توسط آشنایانشان از آن اطلاع یافته بودند، صحبت می‌کردند. واقعه این بود که دکتر مصدق پس از بیرون رفتن از کاخ اختصاصی با اتومبیلی به خانه خودش رفته بوده است اما بلافاصله بعد از رفتن او یکی از شاهپورها به خیابان آمده و شعبان جعفری بی‌مُخ را مأمور حمله به منزل دکتر مصدق و اجرای توطئه‌ای که قرار بوده است موقع خارج شدن دکتر مصدق و همکارانش از کاخ اختصاصی اجرا شود ولی به واسطه آن که دکتر مصدق از در و راه دیگری در رفته بود و به قول شعبان بی‌مُخ یا شاه «مرغ از قفس پریده است» توطئه شاه با موفقیت مواجه نشده است و شعبان بی‌مُخ هم فوراً با چند نفر از نوچه‌های چماق بدست و مسلح سوار جیب شده به منزل دکتر مصدق تاخته است و خواسته است با کوبیدن جیب به در خانه دکتر مصدق که قفل بوده است، آن را بشکند و چون این کار ممکن نشده است یکی از همراهان او از یکی از درختهای کنار خیابان بالا رفته است تا از روی دیوار به حیاط برود و قفل در را بشکند. یکی از دو افسری که مواظب خانه نخست‌وزیر بودند تیری به هوا خالی می‌کند و شخصی که روی درخت بوده است متوحش شده از درخت پائین می‌آید. شعبان بی‌مُخ بعد از مشاهده افسران مسلح و آماده بودن آنها برای جلوگیری از او و همراهانش مرعوب می‌شود و ناچار بدون اجرای مأموریتش به دسته چماق بدستان جلو در کاخ اختصاصی ملحق می‌گردد. اما دکتر مصدق پس از شنیدن صدای کوبیده شدن در و آگاه شدن از قصد مهاجمان، مصلحت را در آن می‌بیند که از خانه خویش به جای امن‌تری برود و در حالی که لباس منزلش را پوشیده بوده است از راه پشت بام به خانه همسایه (خانه‌ی والده دکتر معظمی) و از آنجا با اتومبیل به ستاد ارتش می‌رود و با اطمینان به این که در آن جا با حضور افسران عالی‌رتبه ارتش و عده دیگری از ارتشیان دیگر کسی معترض او و همکارانش نخواهد شد و بعد آنها را هم به آنجا احضار می‌کند. در ضمن استراحت در یکی از اتاقهای ستاد ارتش به دکتر معظمی (رئیس مجلس) می‌سپارد که هر چه زودتر نمایندگان مجلس را برای تشکیل جلسه فوق‌العاده خصوصی دعوت کند. بعد از آن که آقای دکتر معظمی حضور اکثر نمایندگان مجلس را که برحسب پیشنهاد او برای تشکیل یک جلسه فوق‌العاده دعوت شده بودند، به اطلاع همکارانش رساند و فرمود لازم است آقایان هم تشریف بیاورند تا من چگونگی واقعه امروز را توضیح بدهم تا ما به مجلس برسیم ممکن است نمایندگانی هم که تأخیر کرده‌اند بیایند و خودش راه افتاد، آقایان وزیران هم همراه او. من در سر پله‌ها به ایشان عرض کردم که هوا خیلی سرد است، خویست عیبی بپوشید. فرمود: «آقا، من حالا خودم گرمم تا حادثه امروز و دسیسه شاه را در مجلس شرح ندهم احتیاج به عبا نخواهم داشت.»

پیوست شماره ۱۱

از ماهنامه سیمرغ، سال دوازدهم، شماره ۸۵ و ۸۶، تیر ۱۳۷۹، لس آنجلس

در خدمت آقای اردشیر محمص بودم که با مطالعه مجلات خاطره‌ای را از زندان موقت برای ایشان تعریف کردم. گفتند بنویسم و خدمت شما برای چاپ در سیمرغ بفرستم. با احترام بهرام شیرازی روزهای بعد از ۹ اسفند ۱۳۳۱ بود. من در آرزمان در دبیرستان دارالفنون کلاس اول متوسطه بودم و محل اقامتم در خیابان خیام حدود سیدنصرالدین بود. معمولاً رفت و آمد به مدرسه را پیاده طی می‌کردم و در بین راه روزنامه‌فروشی بود سر سه راه ارک رویروی دادگستری. من در رفت و آمد خود ساعتی را در کنار روزنامه‌فروشی که بنام حبیب و محمد بودند می‌ایستادم و روزنامه و مجلات روز را برانداز می‌کردم. یکروز تاریخ دقیق آن را به‌خاطر ندارم.

آقای تاهور مدیر روزنامه شهپاز در دادگستری محاکمه می‌شد و عده‌ای از اعضای حزب توده ایران، در جلو درب دادگستری تظاهرات راه انداخته بودند. من در آن زمان عضو سازمان جوانان حزب توده بودم، ولی از تظاهرات اطلاعی نداشتم. چون تظاهرات از طرف یک محل حزبی برگزار شده بود. اما چون راه هر روز من از جلو اداره رادیو و دادگستری می‌گذشت طبق معمول هر روز، آنروز هم از آنجهت در حرکت بودم که خود را میان صدها نفر تظاهرکننده یافتم. در حین تظاهرات متوجه شدم که مردم به طرف پائین یعنی اداره رادیو می‌دویدند. من هم خودم را به آنها رساندم و دیدم یک جیب ارتشی روباز یک افسر آمریکایی در آن قرار دارد و راننده ایرانی آنرا هدایت می‌کند و گروهی با سنگ و چوب به افسر آمریکایی حمله‌ور شده و راننده هم کوشش می‌کند که خود را از امر عکس نجات دهد، ولی ملاحظه جمعیت را می‌کرد. تا بالاخره از جلو دادگستری رد شد و به طرف میدان توپخانه به حرکت درآمد. بعد از این جریان جمعیت تقریباً متفرق شدند و من هم آنجا را ترک کردم. حدود چند ساعت بعد از آن که به خانه می‌رفتم، روبروی روزنامه فروشی توقف کردم. در اطراف دادگستری حتی پرند هم پر نمی‌زد و من مشغول خواندن روزنامه‌ای بودم که دو جیب ارتشی روبروی ما که محمد روزنامه‌فروش، من و یک جوان محصل دیگری که من نمی‌شناختم ترمز کردند و چند سرباز از آن بیرون ریختند و ما سه نفر را دستگیر و به درون جیب انداختند. اعتراض ما که به چه علت دستگیر می‌شویم به جایی نرسید و ما را تحویل کلانتری میدان توپخانه دادند. از آنجا هم به زندان زیر آگاهی و بالاخره چند روز بعد معلوم شد که ما را به جرم کتک زدن افسر آمریکایی دستگیر کرده‌اند، چون در شهر بانی مرا به اطاقی بردند که دور تا دور آن افسران شهر بانی و ارتشی نشسته بودند. مرا به افسر آمریکایی نشان دادند و از او سؤال کردند که این شخص شما را زده است و او گفت نمی‌دانم. و بعد از آن مرا به زندان موقت شهر بانی فرستادند.

در آن روزها نمی‌دانم به چه علت گروهی از کارگران دخانیات در زندان موقت زندانی بودند و آنها در بند ۴ همان بندی که دکتر تقی ارانی در آن کشته شد قرار داشتند. مرا هم به بند ۴ تحویل دادند. و پس از شرح قضایا و اینکه اسم خود را به پلیس اسم مستعار داده‌ام مسئول بند مرا مأمور خرید قرار داد. زندان موقت شهر بانی دو طبقه بود. در طبقه اول هم کف حیاط وجود داشتند و طبقه دوم به شکل فلکه اطاقهایی قرار داشتند که بین آنها یک دکان بقالی وجود داشت که مسئول خرید بند ۴ مجاز بود در هر ساعت از روز برای خرید خارج شود و پلیس جلو بند، درب را برایش باز می‌کرد. ضمناً در آن روزها آقای شعبان جعفری (معروف به بی‌مُخ) و گروهی از هواداران هم به علت حمله به خانه مصدق نخست وزیر وقت در «زندان» بودند. آنها را در اطاقهای فلکه با درهای باز بدون گارد و با تمام وسایل راحتی جا داده بودند. یکی از روزها که برای خرید وارد حیاط شدم گروهی پلیس و افسر نگهبان و شعبان خان و دوستانش را دیدم که اطراف یک نفر را که باکت و شلواری تیره با کراوات و ریش سیلی «لینتی» گرفته‌اند، و شعبان با اشاره به روزنامه‌ای که در دست داشت می‌گفت: «عکس اعلیحضرت را با زنان لخت چاپ می‌کنی؟»، و آن مرد را که کوشش داشت توجه افسر نگهبان را به مسئولیتش جلب نماید، به طرف بند ۵ هل می‌داد. و به دستور او درب بند ۵ را باز کردند و شعبان خان آقای انجوی شیرازی صاحب امتیاز روزنامه آتشبار را درون بند ۵ هل داده و درب را به روی او بستند. شعبان داد می‌زد که: «جای او در بند ۵ است.» بند ۵ برعکس بند ۴ که راهروی دراز که در دو طرف آن اطاقهای کوچکی قرار داشتند، سالتی بزرگ بود با گنجایش ۵۰ نفر که حدود ۲۰۰ نفر را در آن می‌چنانند. بند ۵ به بند آفتابه‌دزدها شهرت داشت زمانیکه درب بند را باز کردند و شعبان آقای انجوی شیرازی را درون آن هل داد من در کنارشان ایستاده بودم. وقتی در باز شد هوای بخار مانند با بوی متعفن از آن خارج شد. چند دقیقه‌ای نگذشته بود که افسری ارشدتر از افسر نگهبان وارد شد و با اعتراض به افسر نگهبان و شعبان خان (که رل رئیس زندان را بازی می‌کرد) که این موضوع باعث درد سرمان خواهد

شد. آقای انجوی را از بند ۵ بیرون آوردند و از اوخواستند برای صرف چای به فلکه، اتاق شعبان بروند. آقای انجوی امتناع می کرد. و بالاخره با خواهش و عذرخواهی افسر زندان، همگی به اتاق شعبان رفتند. شنیدم که آقای انجوی می گفت: «درست من صاحب امتیاز روزنامه هستم اما روزنامه زیر نظر هیئت تحریریه منتشر می شود و شما خواهید دید که روزنامه در غیبت من در روزمعینی منتشر خواهد شد. شعبان و دوستانش که با آن خشونت عمل کرده بود، اطراف اتاق دوزانو در مقابلش نشسته بودند و به حرفهایش گوش می دادند. آقای انجوی شیرازی را به جرم ماده ۵ قانون که توطئه علیه سلطنت محسوب می شد، به خاطر چاپ عکسی از شاه در کنار دختر نیم لختی اروپایی در آتشبار دستگیر کرده بودند. آنشب او را به یکی از اطاقهای بهداری شهربانی منتقل کردند. یادش گرامی باد.

پیوست شماره ۱۲

اسم نشریه [؟]، ۲۵ خرداد ۱۳۳۲، شماره صفحه [؟]

محاکمه متهمین حادثه نهم اسفند وضع بی سابقه ای داشت

وقتی وکلای مدافع استعفا دادند شعبان جعفری هم اعلام کرد که از متهم بودن استعفا می دهد!

محاکمه چقدر به طول می انجامد و جریان بعدی آن چگونه است؟

یکی از متهمین می گفت من به دکتر مصدق وفادارم و خیال شکستن در منزل او را نداشتم

نکات شیرین و خواندنی از چند جلسه محاکمه متهمین واقعه نهم اسفند

یکی از وقایع مهم این هفته محاکمه متهمین واقعه نهم اسفند و تظاهراتی است که در جلسات مقدماتی این محاکمه در سالن دادگاه صورت گرفت و منجر به سری شدن جلسات دادگاه و بعد هم منتهی به گرفتن این تصمیم گردید. متهمین این پرونده که جمعاً بیست و یک نفر می باشند بعد از جریان ۹ اسفند توسط مأمورین انتظامی دستگیر شدند. در میان متهمین چهار سرهنگ، یک سرگرد، دو استوار، و یک سرباز و گروهان و همچنین یک نفر زن نیز دیده می شود. روز یکشنبه این هفته اولین جلسه محاکمه این متهمین در سالن سخنرانی شهربانی در دادگاه شعبه دوم جنحه فرمانداری نظامی به ریاست آقای سرهنگ هشترودی آغاز شد.

موقعی که متهمین را از زندان به دادگاه می آوردند آنها مرتباً با فریادهای زنده باد شاه تظاهرات می کردند. در اولین جلسه دادگاه که ساعت ده و نیم صبح روز یکشنبه آغاز شد، هنگامی که عده ای از مخالفین متهمین وارد سالن دادگاه شدند و تظاهراتی بر علیه آنها و به نفع دولت کردند دامنه تظاهرات به زد و خورد منجر شد و در نتیجه چند نفر مجروح شدند و بعد قرار شد که محاکمه بعد از ظهر روز یکشنبه به طور سری آغاز شود.

اینک نکات شیرینی از جلسات دادگاه:

این زن را بیرون کنید

شعبان جعفری که اکنون ریش خود را مانند سابق بلند نگاه داشته است، موقعیکه در جای خود در دادگاه می نشست اشاره به بانو آزادپور (مشهور به آزدان قزی) زنی که در طرف چپ او نشسته بود کرد و گفت: «این زن را از دادگاه بیرون کنید. او را مخصوصاً جزو ما متهمین به اینجا آورده اند که ما را بدنام بکند.

من حاضرم گناه او را قبول کنم ولی در صورتیکه او را از میان ما ببرید. عشقی نیز به نبودن عکس شاه در دادگاه اعتراض کرد ولی چند دقیقه بعد مأمورین عکس شاه را نصب کردند.

مادر جلسه سری محاکمه نمی شویم

بعد از ظهر روز یکشنبه دومین جلسه محاکمه متهمین مزبور بدون حضور تماشاچی آغاز شد ولی از همان دقیقه

اول چند نفر از متهمین و وکلای مدافع آنها نسبت به این جریان اعتراض کردند و گفتند ما حاضر نیستیم در محکمه‌ای محاکمه شویم که تماشاچی آن برق سرنیزه باشد. در نتیجه دادگاه سه بار بهم خورد و وقتی سرهنگ هسترودی رئیس دادگاه اعلام داشت بنا به تقاضای دادستان تصمیم گرفته شده است که دادگاه سری انجام شود کلیه وکلای متهمین بطور دسته‌جمعی از شغل خود استعفا کردند.

صبح روز بعد وکلای متهمین با رئیس دادگاه مذاکره کردند و در نتیجه از روز سه شنبه دادگاه به‌طور علنی به کار خود ادامه داد و آرامش آن در نتیجه مساعی مأمورین دیگر بهم نخورد.

ادعای نامه چیست؟

یک مقام مطلع به خبرنگار ما گفت: متن ادعای نامه دادستان خیلی مفصل است و دادستان در ادعای نامه خود مدعی شده است که این متهمین بعد از شکستن در خانه نخست‌وزیر تصمیم داشته‌اند نخست‌وزیر را مقتول سازند و سر او را ببرند ولی خود متهمین مدعی هستند که این اتهامات پوچ و بی‌اساس است و بیجهت ما را بی‌گناه دستگیر کرده‌اند. ما می‌دانیم که مدت حبس ما هم اکنون تعیین شده است و اصولاً بیجهت ما را محاکمه می‌کنند.

من به مصدق وفادار هستم

شعبان جعفری یکی از متهمین به خبرنگار ما گفت: «به خدا قسم من هنوز هم به دکتر مصدق وفادار هستم و اینکه می‌گویند من قصد داشتم او را بکشم ابدأ صحیح نیست. من آن روز که شاه می‌خواست برود چون دیدم اجنبی‌ها از این جریان استفاده می‌کنند رفتم و سعی کردم با کمک مردم شاه را از رفتن منصرف کنم ولی چون اعلیحضرت همایونی به حرف ما و حتی آیت‌الله بهبهانی راضی نشدند از مسافرت صرف‌نظر کنند به مردم گفتم برویم خانه نخست‌وزیر و از او تقاضا کنیم شاه را از رفتن منصرف کند. وقتی رسیدیم دیدم عده‌ای آنجا هستند و تا من خواستم به خودم بچنیم در خانه نخست‌وزیر را شکستند بعد نظامیها شروع به تیراندازی کردند و من به آنها گفتم که چرا برادران خود را می‌کشید که سرنیزه پای مرا مجروح ساختند و مرا بردند مرخصخانه و بعد گفتند تو توقیف هستی.»

شعبان جعفری سپس به شوخی اظهار داشت: «حالا که اینها می‌گویند من در شکستن در خانه نخست‌وزیر شرکت داشتم حاضر من یک نفر بنا بفرستم آنجا را درست کنند!»

شعبان جعفری می‌گفت: «من کوچکتر از آن هستم که نسبت به دکتر مصدق و کارهای او قضاوت کنم ولی این رامی توانم بگویم که بعضی از اطرافیان او آدم خوبی نیستند و نمی‌گذارند که دکتر مصدق از حقایق اطلاع پیدا کند. من حالا که آدم دادگاه یک نصفه نان سنگک خوردم که اگر کشته شوم همه بدانند که من نان سنگک می‌خورم و از وطن خودم دفاع می‌کنم.»

سرهنگ دوم رحیمی که او نیز جزو متهمین واقعه نهم اسفند می‌باشد بیش از سایر متهمین عصبانی بود. سرهنگ رحیمی می‌گفت: «اینها اینکارها را می‌کنند که محاکمه نشود برای اینکه من تصمیم دارم حقایقی را در دادگاه افشا کنم.»

متهم از متهمی استعفا می‌کند

بعد از ظهر روز یکشنبه موقعی که وکلای متهمین بطور دسته‌جمعی از شغل خود استعفا کردند شعبان جعفری نیز به‌روی ورقه نوشت:

«ریاست محترم دادگاه، اینجانب شعبان جعفری از نظر غیر قانونی محکمه از این تاریخ از متهم بودن استعفا می‌دهم و از آمدن به دادگاه معذورم ولی باز می‌روم به زندان - با تقدیم احترام شعبان جعفری»

تا کنیک جدید

مأمورین انتظامی بعد از اینکه یکشنبه با حادثه زدو خورد دادگاه مواجه شدند و چون وکلای متهمین نیز با سری بودن دادگاه موافقت نکردند تصمیم گرفتند اقدامات بیشتری برای حفظ انتظامات به کار ببرند. و این تدبیر در آخر هفته

مؤثر واقع شد.

ولی به‌طور کلی جریان زدو خورد در دادگاه و حمله مخالفین با صندلی به یکدیگر و مجروح شدن دو نفر سر و صدای عجیبی در محافل مختلف ایجاد کرد.

محاکمه چقدر طول دارد

محاکمه این متهمین اگر بدون وقفه صورت گیرد، رویهمرفته قریب یکماه طول خواهد کشید. راجع به چگونگی رأی و نظر دادگاه پیش‌بینی‌های زیادی می‌شود. عده‌ای معتقدند که شاید چند نفری از متهمین از اتهام وارده تبرئه حاصل کنند زیرا بطوریکه وکلای مدافع آنها اظهار می‌دارند بر علیه بعضی از متهمین در پرونده مدارکی موجود نیست ولی مدافعات آینده دادستان از ادعای آنکه در چند روز آینده به عمل می‌آید تقریباً این موضوع را روشن خواهد کرد.

پیوست شماره ۱۳

از کتاب «کودتاسازان»، صص ۱۰۳-۱۰۶

بازیگران ۲۸ مرداد

روز ۲۵ مرداد عظیم‌ترین تظاهرات ضد درباری را طرفداران جبهه ملی و حزب توده در میدان بهارستان و میدان سپه برگزار کردند.

حزب توده در ۲۵ مرداد دست به راهپیمایی عظیمی زد. مبدأ این راهپیمایی میدان بهارستان بود. راه‌پیمایان پس از پیمودن خیابان شاه‌آباد و سعدی بزرگترین اجتماع را که تا آن زمان سابقه نداشت در میدان سپه (امام) ترتیب دادند. انبوه جمعیت سراسر میدان سپه یا توپخانه را پوشانده بود.

شعارهای جبهه ملی عبارت بود از: «ما شاه نمی‌خواهیم، مصدق پیروز است» و توده‌ای‌ها نیز شعار: «پیروز باد ملت، بر شاه ننگ و نکبت» را سر می‌دادند. درست سه روز بعد از این نمایش قدرت، صبح روز ۲۸ مرداد گروهی لومپن‌مزدور، اوباش و اراذل و زنان هرجایی، تهران را به زیر سلطه خود گرفتند و در مقابل چشمان مأمورین شهربانی و فرمانداری نظامی دست به آشوب و غارت و چپاول روزنامه‌ها و حمله به احزاب چپ و راست زدند. میرزا عبدالله جندقی معروف به میرزا شهرداری یکی از آخرین بازماندگان میدان دار آن روز که ناظر و شاهد وقایع روز ۲۸ مرداد و تظاهرات شاه‌دوستانه بوده است در گفتگویی با نگارنده می‌گوید: «من در میدان بارفروشان امین‌السلطان حرفه واسطه‌گری داشتم. صبح روز ۲۸ مرداد آن طوره که به خاطر من است چهار دسته از جنوب شهر برای تظاهرات شاه‌دوستانه و قیام علیه مصدق به طرف شمال شهر و تسخیر خانه مصدق به راه افتادند.

دسته اول به سرکردگی طیب و طاهر حاج‌رضایی، میدان دار میدان بارفروشان امین‌السلطان از سر قبراآقا، افراد این دسته عبارت بودند از: علی رضایی معروف به قدم، ناصر حسن خانی معروف به ناصر جیگرکی، اصغر استاد علینقی معروف به اصغر سسکی، اصغر بنایی معروف به اصغر شاطر، رضا صاحب قهوه‌خانه و نانوائی و قمارخانه در شهرنو، حاج‌علی نوری معروف به مرد آهنین، اصغر شاطر، حبیب مختارمیش، احمد ذوقی، حاجی مظلوم نهاوندی معروف به حاجی سردار، و قریب به سیصد نفر سیاهی لشکر از عمه‌جات و خرده‌پاهای میدان.

دسته دوم به سرکردگی حسین اسماعیل‌پور معروف به حسین رمضون‌یخی، که از باغ فردوس حرکت کرد. در این دسته نقی رمضون‌یخی، برادران طاهری معروف به ماشاءالله ابرام‌خان و هوشنگ ابرام‌خان و اکبر ابرام‌خان و امیر ابرام‌خان. این گروه هم چند صد نفری از بی‌کارها و اوباش را که مجهز به چوب‌دستی‌های یک متری

بودند، همراه خود داشت.

دسته سوم که شنیدم از محلهٔ بدنام (شهرنو) ناحیهٔ ده به سرکردگی محمود مسگر (باجناق حسین رمضون‌یخی) با گروهی از زنان قلعه (شهرنو را قلعه هم می‌گفتند، چون به دستور زاهدی دور آن را حصار کشیده بودند و معروف به قلعهٔ زاهدی بود) و خانم رئیس‌ها.

دسته‌ای هم از جوادیه به سرکردگی صابر و دستهٔ دیگری از رباط کریم راه افتاده بودند.

دستهٔ طب و رمضون‌یخی در میدان مولوی به هم پیوستند و پس از پیمودن خیابان سیروس و چهارراه سرچشمه و میدان بهارستان خیابان شاه‌آباد و خیابان استامبول و خیابان نادری و خیابان شاه، وارد خیابان کاخ شده و روانهٔ خانهٔ مصدق شدند.

در سرچشمه، عباس لاله و اکبر لاله و میرزاعلی شفییعی و اکبرزاغی - از میدان بارفروشان سرچشمه - به آنها ملحق شدند و در چهارراه مخبرالدوله، مصطفی کلیایی معروف به مصطفی زاغی از بزنبهادرهای چهارراه سیدعلی باجمعی از اوباش ارمانه (داشناک‌ها) نیز به آنان پیوستند. دستهٔ طب و رمضون‌یخی در مسیر خود روزنامهٔ باخترا امروز، تئاتر توده‌ای‌ها (تئاتر سعدی در خیابان شاه‌آباد)، خانهٔ جوانان دمکرات (در خیابان نادری کوچه نوبهار)، روزنامهٔ بسوی آینده و... را غارت و آتش زدند و در خیابان استامبول، رمضون‌یخی به قهوه‌خانهٔ پاساژ «بولچی» متعلق به «مصطفی پایان» (که از مهاجرین قفقازی بود) حمله کرده و با تیراندازی به طرف عکس دیواری مصدق صاحب کافه را وادار کرد تا عکس را پائین بکشد.

در طول راه‌پیمایی و تظاهرات و غارت با هیچ یک از مأمورین شهربانی یا فرمانداری نظامی نه برخوردی داشتند و نه آنها دخالتی می‌کردند بلکه فقط تماشاچی بودند. در خانهٔ مصدق هم با مقاومت چندانی مواجه نشدند. وقتی پرچم سفید بالای خانهٔ مصدق آویخته شد طبیب فرمان داد که تظاهرکنندگان به خانهٔ مصدق حمله کنند و در و پیکر را بشکنند و آتش بزنند.

تهران حدود یک هفته در تسخیر میدان‌داران بود. بعد از ده روز هم سپهبد زاهدی میهمانی باشکوهی در جماران (باغ شخصی زاهدی در آنجا بود) به افتخار طبیب و رمضون‌یخی و سایرین ترتیب داد که تمامی سران میدان و افرادی که نام بردم در آن شرکت داشتند.

بعد هم به دستور سپهبد زاهدی چند قطعه زمین در جنت‌آباد به طبیب و رمضون‌یخی واگذار شد.

* * *

گفته‌ها و شهادت میرزا عبدالله جندقی دربارهٔ حوادث روز ۲۸ مرداد بهترین گواه بر این است که در این نیم روز منحوس در برابر اعمال مشت‌شور و چاقوکش، فاحشه و میدان‌دار نابکار، دیوارهای شهر تهران به صدا درآمد و از سران در لانه خزیدهٔ حزب توده و زعمای نهضت ملی که در ۳۰ تیر ۱۳۳۱ با یکدیگر مسابقهٔ کسب قدرت گذاشته بودند صدایی شنیده نشد. حتی آنان که خود را پیش‌آهنگ نهضت ملی به‌شمار می‌آوردند و در کتاب‌های قطوربیوگرافی خاله و خانم باجی‌های فامیل خود و ماجراجویی‌هایشان را به نام مبارزه به‌رخ نسل ناآگاه امروز می‌کشند، نه تنها به اعتراض برنخاستند بلکه دم فرو بستند و مدت‌ها با حکومت نئوفاشیستی سرلشکر زاهدی، به همکاری پرداختند.

پیوست شمارهٔ ۱۴

از مجلهٔ ایران، سال ششم، شمارهٔ ۱۵۹۷، پنجشنبه ۲۷ مرداد ۱۳۷۹

آفتاب ۲۸ مرداد ۱۳۳۲. در میان خون و باروت و عریده‌های مستانه دشمنان آزادی و روشنایی غروب کرد.

فصل سنگین اختناق و دیکتاتوری بر تاریخ و زندگی ملت ایران نشست و امروز که تاریخ ورق خورده است و فصلی بر آن فصل سنگین گذشته است. در سالروز آن هنگامه بیداد، نگاهی به پشت سر، مروری است بر دسهای از یادرفته و آموخته‌های فراموش شده در هیاهویی که برای یک لقمه نان برخاسته است. در خیابان فلسطین جنوبی (کاخ سابق) غرش توپها و تانکها، صفرگلوله‌ها، به خاک و خون افکندن شهیدان راه آزادی و آخرین فریاد آنها زامی توان شنیده که در آخرین نفس‌های خود خطاب به فردا و فرداها سر دادند، «یا مرگ یا آزادی». تلنگر نانواپی، بسیار تکان‌دهنده بود که گفت: «غم نان، نسیان و فراموشی می‌آورد. از یاد می‌بری که چه بودی و چه کردی». نسل امروز، در غوغای نان، چه بی تفاوت از کنار سالروزهای رویارویی سپید و سیاه و نور و تاریکی و زیبا و زشت تاریخ می‌گذرد. ترسم که این فصل از حیات خود و ملت خود را نیز در تاریخانه ذهن خود به فراموشی بسپارد.

در غروب روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، وقتی که سیاهی شب فرود آمد، خسته از نبردی سنگین و ظاهراً شکست خورده، به خانه می‌رفتم. نمی‌دانستم از فردا چه سرنوشتی در انتظار ملت ایران است. این را سرتیپ عزت‌الله ممتازگفت که در روز کودتای آمریکا علیه دولت دکتر مصدق، در رأس افسران ضد شاه، حفاظت از خانه نخست وزیر را به عهده داشت. ساعت ۹ صبح روز ۲۲ مردادماه ۱۳۷۹، در خانه ناصر نجمی - نویسنده و مورخ و از بازماندگان دوران حکومت ملی - پای حرف عزت‌الله ممتاز نشستیم که از روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و خاطرات دفاع از خانه شماره ۱۰۹ بگوید.

در درون جسم نحیف و لاغر سرتیپ عزت‌الله ممتاز که نهمین دهه از زندگی خود را پشت سر می‌گذارد، مردی نشسته است که در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، با درجه سرهنگی جزو افسران محافظ خانه دکتر مصدق نخست‌وزیر وقت بود و در آن روز تلخ، تا آخرین فشنگ خود در برابر اختناق آفرینان ایستاد.

می‌گوید: «صبح روز ۲۸ مرداد، سه روز پس از شکست کودتای اول که شاه ناگزیر از فرار شد، به دکتر مصدق خبر دادند که در سطح شهر، حرکتی شروع شده است و از گوشه و کنار گروه‌هایی دست به تظاهرات زده‌اند. تظاهرات را اوباش و ماجراجویان و مزدوران و میدان‌دارهای جنوب تهران به رهبری امثال شعبان جعفری (معروف به شعبان بی‌مخ) که پول گرفته بودند راه انداخته بودند.

خبر که به دکتر مصدق رسید، بلافاصله تیمسار ریاحی رئیس ستاد ارتش را احضار کرد ولی اثری از او نبود! پس از چند بار تلاش، دست آخر، تیمسار ریاحی را در مکانی بسیار دور از جایی یافتند که بایستی می‌بود و انجام وظیفه می‌کرد! وقتی دکتر مصدق در مورد حرکات ضد ملی در سطح شهر پرسید، رئیس ستاد ارتش، ساده‌لوحانه (یا مزورانه) پاسخ داد: «بر اوضاع مسلط هستیم و جای نگرانی نیست»!

هر دقیقه که خبرهای آشوب می‌رسد، دکتر مصدق، پس از پاسخ واهی رئیس ستاد ارتش، یک پیام رادیویی نوشت و از مردم استمداد کرد و متن پیام را به دکتر فاطمی سپرد تا در خیابان شمیران قدیم (دکتر شریعتی فعلی) به بی‌سیم رادیو برود و پیام را از رادیو پخش کند.

تا دکتر فاطمی از خیابان فلسطین جنوبی (کاخ) به خیابان قدیم شمیران (دکتر شریعتی) برسد، اوباش و آشوبگران خیابانها را بسته و دست به ویرانی‌ها زده بودند. مهاجمان با کمک سربازان طرف شاه یک تانک را سوار شده بودند، وارد رادیو شدند و آن را اشغال کردند.

دکتر فاطمی از میان آشوبها و آشوبگران گذشت و خود را بار دیگر به خانه دکتر مصدق رساند. زد و خوردها در شهر همه جا را گرفته بود. نیروهای مسلح ارتش که بایستی از دولت و حکومت دکتر مصدق دفاع می‌کردند، یا به کودتا پیوسته بودند و یا با کودتاگران سرگرم نبرد بودند. نزدیکی‌های ظهر بود که حمله سهمگین به سوی خانه دکتر مصدق شروع شد. من پنج تانک تحت فرماندهی خود داشتم که یک تانک را در مقابل پادگان «باغ‌شاه» گذاشته بودم، یک تانک را در مقابل دانشکده افسری (در خیابان امام خمینی، سپه

سابق) و سه تانک را در خیابان فلسطین جنوبی (کاخ سابق) در حوالی خانه دکتر مصدق مستقر کرده بودم. جنگ سختی در گرفته بود. گلوله و آتش از زمین و آسمان فرو می‌ریخت. دکتر مصدق، همراه دکتر فاطمی، نریمان، دکتر ششایگان، دکتر صدیقی (چند تن از اعضای کابینه) درون خانه بودند. گلوله‌های توپ، بر در و دیوار خانه فرود می‌آمد و خانه را بر سر ساکنانش می‌ریخت. تیراندازی از جانب ما هم سنگین بود. دیوارهای خیابان فلسطین (کاخ) و کف خیابان از خون مهاجمان و مدافعان سرخ بود. فرمانده یکی از تانکها که در اختیار داشتم، «سروان شجاعی» بر اثر اصابت خمپاره به سختی مجروح شد و به حالت اغما افتاد. دو تانک دیگر در خارج از خیابان کاخ، همچنان می‌جنگیدند و سروان فشارکی و سرگرد بهرامی، فرماندهان دو تانک دیگر در خیابان فلسطین (کاخ) نیز، مدام بر سر مهاجمان و کودتاگران آتش می‌ریختند. مهمات ما کم تمام می‌شد و ما به انبار اسلحه و مهمات دسترسی نداشتیم. اما کودتاگران هرچه قدر می‌خواستند سلاح و مهمات داشتند.

من می‌مانم شما بروید

علاوه بر نیروی زرهی، سربازانی که با ما بودند، سرسختانه مقاومت می‌کردند و با تیر مهاجمان به خاک می‌افتادند. اصلاً ندانستیم که روزی تمام شد. ساعت ۷/۳۰ عصر بود که فضا خیلی سنگین شده بود و حمله سنگین تر. احساس کردم که ماندن دکتر مصدق در آن خانه دیگر ممکن نیست و اگر بماند، بی گمان به دست دشمنان ایران و آزادی اسیر خواهد شد.

دکتر مصدق، خطاب به آنهایی که در کنارش بودند، گفت: «بروید، همه‌تان بروید. از اینجا بروید که به دست آنها نیفتید. من می‌مانم. می‌مانم و شهید می‌شوم.» اصرار هیچ کس نتوانست دکتر مصدق را قانع کند که از آن خانه برود. نریمان، هفت تیرش را در آورد و روی شقیقه خود گذاشت و خطاب به دکتر مصدق گفت: «با همین الان از این نردبان که بر دیوار است به خانه همسایه می‌روید و یا من خودم را می‌کشم.» تهدید نریمان دکتر مصدق را خلع سلاح کرد. در حالی که از چپ و راست توپ و خمپاره می‌ریخت، دکتر مصدق دستی به صورتش کشید و گفت: «فرزندم، رحمت به آن شیری که از مادر خوردی.» گفت و از پله‌های نردبان بالا رفت و من و یارم، با خیال راحت جنگ را تا آخرین فشنگ ادامه دادیم. خانه، کاملاً ویران شده بود. مهاجمان بر ویرانه‌های خانه شلیک می‌کردند و پیش می‌آمدند. بسیاری از ماها شهید شده بودند، بسیاری زخمی بودند. ماها که مانده بودیم حتی یک فشنگ نداشتیم.

وقتی که یک تانک در بزرگ خانه را از جا کند و وارد خانه شد من و چند نفر که مانده بودیم خانه را ترک گفتیم و هر کس از راهی رفتیم. در راه خانه‌ام که بالاتر از خیابان فلسطین بود به فردا و فرداهای می‌اندیشیدم که در انتظار ملت ایران بود.

سرهنگ عزت‌الله ممتاز محافظ خانه دکتر مصدق، آن شب، در حالی که می‌توانست فرار کند بدون آن که در راه به کسی خورده باشد، به خانه خود رفت و فردای آن روز، خود را به حکومت نظامی معرفی کرد و بازداشت شد.

پیوست شماره ۱۵

از کتاب «نفث، قدرت و اصول» صص ۴۲۷-۴۸۱

صبح روز ۱۹ اوت، گروههایی از «جمعیت مزدور» در نقاط مختلف تهران به راه افتادند. آنها جلوی تمام اتومبیل‌ها را می‌گرفتند، به راننده‌ها عکسهایی از شاه می‌دادند و می‌خواستند آنها پشت شیشه جلوی وسیله نقلیه خود نصب کند و چراغهایش را نیز روشن نماید. اگر راننده‌ای مقاومت می‌کرد کتک می‌خورد و شیشه‌های اتومبیلش خرد می‌شد. ظرف مدتی کوتاه مرکز شهر تهران پر از اتومبیل‌هایی شد که با چراغهای روشن، عکسهای شاه را بر شیشه‌های

جلوی خویش داشتند. همزمان از مرکز شهر نیز جماعتی بزرگ از برخی وزنه‌برداران، کشتی‌گیران و دیگران که با چماق، زنجیر، چوب و چاقو مسلح بودند، به رهبری شعبان جعفری، که معروف به «شعبان بی‌مخ» بود، به حرکت درآمدند و روانه خانه مصدق شدند، در حالی که فریاد «زنده باد شاه» سر داده بودند. در پیشاپیش این جماعت دسته‌هایی از شیادان، معرکه‌گیران، حقه‌بازان، هوجبان بازاری و نظایر آنان به چشم می‌آمدند. رهبران «جمعیت مزدور»، پولهایی «سیا» را بیدریغ خرج کرده بودند که «هر نمایشی را که با پول می‌شد به راه انداخت و به معرض تماشا گذارند»، تا تعداد هرچه بیشتری از عابران بی‌خبر را به خود جلب کرده با این جماعت همراه سازند.

همان جمعیتی که دو روز قبل وانمود می‌کرد کمونیست است و خواهان سرنگون کردن شاه شده بود، حالا شعارها و درخواست‌های خود را معکوس کرده، به جای «سقوط شاه» خواهان سرنگون کردن مصدق بود.

کاتم اعتراف می‌کند که این یک «جمعیت مزدور» بود که هیچ نوع عقیده و ایدئولوژی خاصی نداشت، و مزدش را با دلارهای آمریکایی پرداخته بودند و کامیونهای مملو از سربازان و افراد پلیس، که به فرماندهان نشان قول پرداخت پول و ترفیع درجه داده شده بود تا به طرفداران شاه بپیوندند، آنها را زیر چتر حمایت خویش گرفته بودند. وقتی سرتیپ ریاحی ستونی را برای سرکوب این جماعت فرستاد، سرتیپ دفتری، رئیس شهربانی، که همان طور که قبلاً ذکر شد پشت پرده از حامیان زاهدی بود، به جلوی ستون اعزامی رفت و به افسران آن ستون گفت: «تمام ماهمقطار، همکار و برادر یکدیگر هستیم که جملگی به شاه وفاداریم و نباید به روی هم تیراندازی کنیم.» دسته‌های هوادار مصدق نیز بتدریج، به نوبه خود به حرکت درآمدند، اما بزودی متوجه گردیدند حریف همچین جماعتی، که زیر چتر محافظت نیروهای نظامی و پلیس نیز قرار داشتند، نخواهند شد. از حزب توده، که روز قبل به دستور مصدق عده‌ای از اعضای آن در خیابانها به ضرب باتون پاسبانها مضروب شده بودند، ایدئولوژی دیده نمی‌شد.

«جمعیت مزدور»، که اینک واحدهایی از نظامیان و افراد پلیس نیز آشکارا با آنها مخلوط شده بودند، به ساختمانهای محل جمعیت‌های طرفدار مصدق و حزب توده، دفاتر روزنامه‌ها و نشریات آنها و دیگر سازمانهای سیاسی، که از مصدق حمایت می‌کردند حمله‌ور شده آنها را به آتش کشیدند. یک گروه از این «جمعیت مزدور»، نیز فرستنده رادیو تهران را به اشغال درآورد. آنگاه زاهدی از مخفیگاه خود بیرون آمد و در حالی که داخل یک تانک نشسته بود خود را به محل فرستنده رادیو رساند و اعلام کرد زمام امور را در دست گرفته است. وقتی یک واحد از «گارد شاهنشاهی»، همراه با تانک‌های شرم، توپخانه و بازوگا، به خانه مصدق حمله‌ور شد، سرهنگ ممتاز که فرماندهی واحد محافظ از خانه مصدق را به عهده داشت، نخست وزیر و گروهی از همراهانش را از دیوار عقب خانه به خارج فراری داد. سپس نیروهای تحت فرماندهی سرهنگ ممتاز دست به حمله متقابل زدند. نبردی سنگین، تلخ و طولانی جلوی خانه مصدق در گرفت که طی آن ۳۰۰ نفر کشته شدند. در میان کشته‌شدگان اجساد تعدادی از «جمعیت مزدور»، نیز به دست آمد که در جیبهایشان اسکناسهای نوری ۵۰۰ ریالی که توسط عمال سیاصبح همان روز بابت شرکت در این غائله به آنها پرداخت شده بود، کشف شد. سرانجام مقاومت خانه مصدق در برابر هجوم از پا درآمد و مهاجمان دست به غارت و چپاول آن زدند.

همان روز زاهدی موقعیت خود را به عنوان نخست وزیر تثبیت کرد و روز بعد مصدق و همراهانش تسلیم شدند. بسیاری از وزیران کابینه مصدق، رهبران جبهه ملی، افسران وفادار به مصدق و گروهی انبوه از رهبران حزب توده توسط عمال زاهدی دستگیر شدند و آنهايي که توسط مصدق در جریان کودتای نافرجام بازداشت شده بودند، آزادگردیدند. اردشیر، پسر ژنرال زاهدی از هندرسین سفیر آمریکا سؤال کرد آیا خواهش خاصی از پدرش ندارد تا آنرا انجام دهد. پاسخ هندرسین این بود که فقط می‌خواهد هیچگونه صدمه و آزار جسمی به دکتر مصدق وارد نشود، زاهدی در مقابل به مطبوعات اطلاع داد که «به یک موی سر دکتر مصدق نیز آسیبی وارد نخواهد شد.»

آنگاه زاهدی و روزولت تلگرامی برای شاه فرستاده از او خواستند بازگردد و او روز ۲۳ اوت با هواپیمای درست

هلندی در حالی که ۲۰ خبرنگار خارجی همراهیش می‌کردند، برگشت. به‌عنوان یک اقدام احتیاطی ورود او را از قبل اعلام نکردند و جاده میان فرودگاه تاکاخ شاه، به‌وسیلهٔ تانک‌ها و ستونهای سرباز اشغال شده بود. با هزینه‌ای بالغ بر ۷ میلیون دلار سیا به نهضت مردمی و ملی‌گرایانه مصدق و تمام آرزوها و امیدهای ایرانیان، که می‌خواستند اداره امور خویش را، خود و بدون مداخلهٔ قدرتهای خارجی در دست گیرند، پایان داد. و با این ترتیب آمریکایی‌ها با خرج پولهایشان کاری را انجام دادند که انگلیس‌ها بیش از دو سال بود برای پیدا کردن راههایی جهت انجام آن تلاش می‌کردند، و کاری از پیش نمی‌بردند. اخبار مربوط به سقوط مصدق، وقتی به گوش ایدن‌رسید که بر عرشه یک کشتی در دریای مدیترانه، دوران نقاهت بیماری طولانی خود را می‌گذراند و او «آن شب راشادمانه به بستر رفت و خواب راحتی کرد». مطبوعات بریتانیا، که کوچک‌ترین اشاره‌ای نکرده بودند توطئه کودتایی از جانب انگلیس و آمریکا در شرف وقوع است، تمام اعتبار این «پیروزی» را به شاه پرستان بخشیدند. در این مطبوعات خانه مصدق تشبیه به ساختمانی انبارمانند شده که تمام «مصلح بکار رفته در آن از فولاد و بتون آرمه‌بود». «آشپزهای نظیر آنچه هیتلر در آخرین روزهای عمر خود در آن به سر برده بود»، در حالی که مصدق در خانه‌ای معمولی و بدون کوچک‌ترین حفاظ زندگی می‌کرد، که بارها من (نویسنده کتاب) آنرا از نزدیک دیده‌بودم، چه در آن زمان در همان خیابان زندگی می‌کردم که منزل او قرار داشت.

با وجود این روزنامه تایمز چاپ لندن، به‌خاطر خوانندگانش آورد که ژنرال زاهدی، نخست‌وزیر جدید، در سال ۱۹۴۲ توسط افسران انگلیسی ربوده شد و این حادثه مقارن با ایامی بود که: «او مورد سوءظن قرار گرفته بود باکمک فرماندهی عالی نیروهای آلمان نازی، طرح انجام قیامی را علیه اشغال ایران توسط نیروهای متفقین در دست‌اجرا دارد». فیتز روی مک‌لین که در زمان جنگ مسئول عملیات ربودن زاهدی و تحقیق او بود به‌نظر می‌رسید حالا ناگهان به‌فکر آن افتاده است که جبران مافات کند. او طی برنامه‌ای که از سرویس اخبار جهانی بی.بی.سی، روز ۳۰ اوت پخش شد گفت در جریان آدم‌ریایی سال ۱۹۴۲ «لوله سلاح کلت اتوماتیک خود را روی دنده زیرین نخست‌وزیر تازه ایران گذاشت». خوشبختانه ژنرال مقاومتی نکرد چه در غیر این صورت ناگزیر از شلیک می‌شد و آن وقت ایران از نعمت داشتن «یک افسر جذاب... وفادار و میهن‌پرست محروم می‌گردید. که دیگر وجود خارجی نداشت تا این کودتای جالب توجه را علیه مصدق رهبری کند!» مک‌لین افزود: «گرچه مصدق خود را به آغوش روسها انداخته بود، اما هیچ دلیل ملموس و قابل قبولی وجود ندارد که در پیروزی ژنرال زاهدی آمریکایی‌ها سهمی داشته‌اند!»

در جلسه کابینه انگلیس، به تاریخ ۲۵ اوت ۱۹۵۳، چرچیل که شخصاً سهم بسیار مهمی در آلوده کردن آمریکایی‌ها در این کودتا داشت، نگرانی خود را از دخالت آمریکا در این ماجرا پنهان نکرد و گفت حالا: «برای آمریکایی‌ها بسیار آسان خواهد بود با جزئی مبلغی که خرج کرده‌اند، تمام منافع سالها زحمت انگلیس در ایران را به جیب خود بزنند». چرچیل حق داشت نگران باشد. در واقع پس از کودتا، آمریکایی‌ها جای انگلیس‌ها را در ایران تصاحب کردند. و این بهای گزافی بود که بریتانیا، بایستی بابت سالها رفتار آمرانه، تکبرآمیز و غیرقابل تحمل خود در ایران، پرداخت می‌کرد.

پیوست شماره ۱۶

از کتاب «مصدق، نفت، ناسیونالیسم ایرانی» - مقاله «آمریکا، ایران، سیاست مداخله...»

صص ۴۶۰-۴۶۱

«...روزولت و گروه او روحیهٔ شاه را تقویت کردند و تماسهای مهمی با نظامیان و سرلشکر فضل‌الله زاهدی

گرفتند و با رهبران طبقات متوسط و پائین جنوب تهران که در جمع‌آوری جمعیت مزدور تخصص داشتند رابطه ایجاد کردند. این کار از طریق دو گروه برادر ایرانی صورت گرفت که در واقع رابطه کلیدی بین روزولت و ایران برقرار ساختند. یک گروه از این برادران حیره‌خوار امریکا بودند و ارتباط با نظامیان را تأمین می‌کردند. گروه دیگر جاسوس انگلیس بودند و به منظور اجرای عملیات به امریکاییان قرض داده شده بودند. برادران اخیرالذکر قابل توجه هستند چون نقش خود را در مربوط ساختن ایران و امریکا از طریق نفوذ کرمیت روزولت تا مدت‌ها پس از دوران مصدق ادامه دادند.

این چهره‌های مهم رابط برادران رشیدیان بودند: سیف‌الله، اسدالله، قدرت‌الله. آنان نیز مانند پدرشان قبل از خودشان ارتباطات محکمی با انگلیسیها داشتند و در سالهای دهه ۱۹۴۰ با انگلیسیها در ایران کار کرده بودند. برادر بزرگتر سیف‌الله موسیقیدان و فیلسوف بود و مغز این گروه سه نفره به‌شمار می‌رفت. بسیار خوش صحبت و مهمان‌نواز بود. عاشق تاریخ سیاسی بود و دوست داشت کلماتی را از ماکیاوولی نقل قول کند. اسدالله سازمان‌دهنده و مبارز سیاسی و مورد اعتماد شاه بود، در حالیکه قدرت‌الله تاجر و مقاطعه‌کار بود. این سیف‌الله و اسدالله بودند که کرمیت روزولت را ضمن اختفایش در ۱۹۵۳ راهنمایی کردند و در واقع حلقه اصلی ارتباط بین انگلیس و امریکا در این ماجرا بودند. (اسدالله و سیف‌الله رشیدیان در کتاب روزولت موسوم به «کودتا در کودتا» با اسمی مستعار نوسی و کافرون- «پسر خندان» و «موسیقیدان دیوانه» قابل شناسایی‌اند. در واقع سیف‌الله رشیدیان پیانیست و موسیقیدان بود ولی به‌هیچ وجه دیوانه نبود. در کتاب مزبور گروه دیگر برادران با اسم مستعار «برادران بوسکو» نامیده شده‌اند.)

نخستین اقدام «عملیات آجاکس» هنگامی که مصدق شنید قصد عزل او را دارند با شکست مواجه شد. سرهنگ نعمت‌الله نصیری، افسری که کوشیده بود فرمان عزل مصدق به امضای شاه را به او ابلاغ کند در جا بازداشت شد و شاه در اوت ۱۹۵۳ [۲۵ مرداد ۱۳۳۲] با شتاب از کشور گریخت. روزولت به‌جای اینکه عملیات را در همین جالغونکند به مسئولیت خودش جمعیت جنوب تهران را که بین آنها پول پخش کرده بود همراه با افسران سلطنت طلب به‌رهبری سرلشکر فضل‌الله زاهدی به خیابانها ریخت و عملیات را ادامه داد. در اجرای این نقشه‌ها دو گروه برادران ایرانی نقش مهمی ایفا کردند.

پیوست شماره ۱۷

از مجله اطلاعات هفتگی، شماره ۶۳۲، مهرماه ۱۳۳۲، صفحه ۲۵

شرح سند شماره ۱۰/۱۴ صفحه ۲۰۶

شعبان جعفری در عزاداری خامس آل عبا

یکی از مجالس عزاداری باشکوهی که در این روزهای اخیر در تهران تشکیل می‌شود مجلس عزاداری در تکیه معروف به دباغخانه بوده که امسال هم مثل سالهای قبل به‌همت آقای شعبان جعفری تشکیل گردید که دانشمند معظم آقای فلسفی در آنجا سخنرانی می‌کردند و جمعی از رجال و شخصیت‌های برجسته و طبقات مختلف در آن عزاداری شرکت نمودند و آقای جعفری با کمک مالی اشخاص دیگر این مجلس را برپا نمود. شعبان جعفری که یکی از ورزشکاران قدیمی و پیش‌کسوت است یک سال قهرمان کشتی و دو سال هم قهرمان عملیات ورزشی دیگر بوده و در سالهای سیصد و بیست و سیصد و بیست و یک به دریافت چند مدال مفتخر شده بود سابقاً یک باشگاه ورزشی داشت که خودش آن را اداره می‌کرد ولی از چند سال پیش که سر و شاخش با عناصر افراطی چپ بد شد برای آنکه در مبارزه با آنها کاملاً مجهز باشد و به گفته خودش برای آنکه نشان دهد به‌هیچ چیز جز شاه و میهن و مذهب جعفری دلبستگی ندارد باشگاه خود را به دیگری واگذار کرد و از آن روز تاکنون قسمت عمده

اوقات او صرف مبارزه شده که در این مبارزه چند دفعه به سختی مجروح شد و تا آستانه مرگ هم رفت ولی بالاخره نجات یافت و دفعه بعد با شدت بیشتری این مبارزه را دنبال کرد. یکبار در لنگرود که بر ضد چپی‌ها نطق کرد روی او اسید پاشیدند ولی اتفاقی در آن دقیقه یکی از خود افراد چپی‌ها در جای او ایستاده بود که اشتباهاً ظرف اسید روی سر او ریخت و جعفری نجات یافت. شب بعد تیری به طرف او انداختند که فقط خراشی در دست او ایجاد کرد و از آن بلا هم مصون ماند.

شعبان جعفری در شاهدوستی بی‌اندازه متعصب است. روز نهم اسفند با آنکه یکی از بستگانش در خیابان کاخ تیرخورد و کشته شد و یکی از دوستان نزدیکش نیز بر اثر اصابت گلوله مجروح گردید و خودش هم به زندان افتاد که تا روز بیست و هشتم مرداد در زندان بود و به یک سال حبس محکوم شده بود در احساسات او تزلزلی ایجاد نشد و در دادگاه فرمانداری نظامی هم مرتباً ابراز احساسات می‌کرد و زنده باد شاهنشاه می‌گفت.

پس از مراجعه اعلیحضرت همایونی از مسافرت کوتاه به عراق و ایتالیا که کلیه ورزشکاران برای ابراز احساسات و عرض تبریک به کاخ سلطنتی و حضور ملوکانه شرفیاب شدند شعبان جعفری با آنکه از ورزشکاران قدیمی بود به اتفاق سایر ورزشکاران به کاخ سلطنتی نرفت و در جواب دوستانش گفت: من راضی نمی‌شوم که حتی چند دقیقه هم مزاحم اوقات شاهنشاه باشم. هر فداکاری که در راه میهن و مقام سلطنت بکنیم وظیفه عمومی هر ایرانی است. عکس بالا شعبان جعفری را در آخرین شب مجلس عزا نشان می‌دهد. حضرت آیت‌الله کاشانی و آقایان فلسفی و عمیدی نوری و دکتر نصر (شهردار تهران) نیز در عکس دیده می‌شوند.

پیوست شماره ۱۸

FILE IN CAPTION BOOK

41596

To: Caturani for FN
From: Whitmore

Herewith seven rolls of 35mm b&w by me and seven negatives which I picked up from Hatami on the Iranian Majlis elections in Tehran. It includes lots of snatched pictures of ballot passing, opposition silencing and thuggery, most of which was shot from the pocket or on the fly, so don't be shocked by some of the worse compositions. There is also a section of closeups on Shaaban and his boys done in their headquarters and in the streets of Tehran. The police and army weren't very amenable to this sort of thing and a smack on the head and the bums rush was usually all that could be got at many polls. For this, I picked up some of Hatami's stuff. He has a wonderful in with the police and with Shaaban and though not able to do much even with these, he did get one series which was impossible for others and which I think may help make the point. I paid him twenty bucks for the negatives which is final if they don't run. He expects space if they do.

All in all, it adds up to a pretty good document on the crookedest elections I have ever heard of. I don't know if it's the right time to run such a story, but if you want it, here it is and it's all solid and thoroughly documented and witnessed by the whole foreign press corps, though noone [no one] seems to have got as much pictorial material as we.

FILE IN CAPTION BOOK

41596

To: Caturani for FN

From: Whitmore

Iranian Elections

The whole election was a tragic burlesque designed to railroad government candidates into the Majlis by every crooked means known. There were roving bands of thugs beating up opposition voters, crooked election officials reading ballots before they could let them be dropped into the boxes, then eliminating both opposition ballots and voters. There was also the usual, obvious after hours skullduggery with the ballot boxes to assure a large enough pro-government vote. The whole thing was run like a bush league stage act in which a few recalcitrant players hadn't been to rehearsals.

There were two main bands of hired thugs: Mister outside was Shaaban the Brainless with his group (several dozen) which went from poll to poll screening the long lines of voters and beating up those who had non-government ballots in their hands or pockets. Mister inside was Hassan Arab who presided over a selected few polls with brief cases full of identity cards and ballots, dolling them out to requisitioned busloads of unhappy recruits who were then hustled under guard to the ballot box. The police and election officials cooperated wholeheartedly with both groups, becoming a little furtive only for the arrival of the press and picture boys. Even then, they carried on like men with a license to steal and a direct order to do so.

The only thing which no one could understand was why they went to so much trouble to hire Shaaban and Hassan, why they bothered to kick out the opposition votes publicly, when it was clear that they could handle the whole thing quickly in their leisure, alone with their ballot boxes, eliminating and stuffing. The public reaction seemed to be indifference but there are a lot of men with bruised ribs and sore solar plexes who may stiffen the resistance because of the fragrance of the flout. It's pretty sure that this will be one of those "99%" victories for the Zahedi people.

The anecdote about the election which was circulating in Tehran on the last day was: "An old man walks into the voting booth after long waiting in line and quickly slips his ballots into the box before the committee can stop him.... He is excused since there is nothing that can be done about him, and he backs off two paces, kneels and does two salams toward the ballot box. In reply to the quizzical looks and questions of the committee, he says: "I am doing homage to the miraculous box" ...what miraculous box he is asked... "this box which accomplishes miracles widely known today... I put in Mohammed...and it comes out Fazlollah".....

The name Mohamed is, of course that of Mosaddeq, and Fazlollah that of Zahedi.

پیوست شماره ۱۹۵

از کتاب «یادنامه» دفتر دوم، صص ۲۸-۲۶

شعبان جعفری، نامدارترین پهلوان زورخانه‌های ایران، که زورخانه‌ای دیدنی در سنگلج تهران (پارک شهر) برپا کرده بود در رویدادهای ماه اوت ۱۹۵۳، به گناه شاهدوستی از سوی دولت مصدق دستگیر شد. داور دادگاه از او خواست از پشتیبانی شاه دست بردارد و آزادی‌اش را بازیابد. پهلوان پاسخ داده بود: «مرگ را به زندگی بادشمنان شاه ایران برتر می‌بینم».

در پی برخی همکاریها میان حزب توده و نخست‌وزیر محمد مصدق، شاه از سر ناچاری در ژم به‌سر می‌برد. در کمتر از سه روز، مردم کوچه و خیابانهای تهران دستگاههای دولت مصدق را از کار انداختند. نقش دوستان پهلوان جعفری در بسیج مردم و ورزشکاران جوان ایران بسیار کارساز بوده است. برخی باور دارند سی.آی.ا. (سازمان امنیت خارجی امریکا)، در این داستان دست داشته است. به‌هر روی این بار پشتیبانان شاه به پیشگامی شعبان جعفری بر توده‌ایها و مصدقیها شوریدند، نخست وزیر را به دهکده‌اش (احمدآباد) فرستادند و شاه به تختش بازگشت. دوستان پهلوان جعفری، این جوانمرد دلیر، میهن‌پرست و شاه‌دوست را از زندان آزاد کردند و از آن پس شعبان‌خان‌جایی ویژه در دربار شاه یافت. بیشتر میهمانانی که از کشورهای بیگانه می‌آمدند در بازدیدهایشان از گوشه و کناره‌های ایران، همچنین میهمانان ایرانی، زورخانه پهلوان شعبان جعفری را به نشانه ورزش باستانی ایرانی فراموش نمی‌کردند. در برون مرزهای ایران ورزش باستانی با نام جعفری یکی بود. برنامه دیدارهای سران کشورها، وزرای خارجی و نامداران ورزشکار جهان از ایران، بیشتر با بازدید از زورخانه شعبان جعفری می‌آغازید. اسرائیلیها نیز در این دیدارها سهمی به سزا داشتند.

پهلوان جعفری در پی آشنایی که با من یافت در فوریه سال ۱۹۷۱ از اسرائیل دیداری نمود. پهلوان پایادگارهای خوشی به خانه بازگشت. بانو یاعل ورد نماینده وزارت خارجه در اسرائیل، ابراهیم حاخامی و برادرم اکبرت میهماندارانش بودند. پهلوان به یاری من سالها با بانو یاعل ورد نامه‌نگاری داشت، زیرا پهلوان تنها با زبان فارسی آشنا بود. در سایه آشنایی با پهلوان جعفری توانستم با گروههایی از جوانان و روشنفکرانی که برکوی و برزنهای جنوب تهران سایه‌ای گسترده داشتند آشنا شوم. بازارگوشت و میوه و سبزی شهر چهار و نیم میلیون تری تهران را این گروه می‌چرخاندند که هرازگاه در گیریهای سهمناک میانشان داستانهایی دردآور پدید می‌آورد. روش و بینش زندگی آنها بر پایه جوانمردی، درستکاری و بیمانداری بود، از فرهنگ تازیان بیزار و از بهترین دوستان اسرائیل بودند.

پهلوان در جشنهایی که با نام گلریزان برپا می‌کرد، پیرو فرهنگ کهن ایرانی به پای میهمانانش گل می‌ریخت و از آنان به گرمی پذیرایی می‌کرد. میهمانان بسیاری از کشورهای گوناگون گواه این آئین دیدنی بوده‌اند. یکی از سرشناسان اسرائیلی که از زورخانه پهلوان جعفری بازدید نمود، تدی کولک شهردار اورشلیم بود.

به‌یاری پهلوان با آیت‌الله محمد سنگلجی که از پیشوایان شیعه در ایران و استاد فلسفه اسلامی در دانشگاه تهران بود آشنا شدم. بسیاری از دانشجویان شیفته آرمانهای چپ یا کیش‌گرایان در دانشگاههای ایران با کشور و مردم اسرائیل آشنا نبودند و آگاهیهای نادرستی از مرام مردم این کشور داشتند. با دیدارهایی که پهلوان توانست میان من و آیت‌الله روشن اندیش برنامه‌ریزی کند، در سایه گفت و گوهایی سودمند توانستم او را با نکته‌هایی که هرگز نشنوده بود آشنا سازم و از زهر بداندیشی‌اش در زمینه اسرائیل بکاهم. آیت‌الله سنگلجی با برداشتهای تازه‌اش، اگر نمی‌توانست به راستی میان دانشجویان و همتایانش به پشتیبانی از اسرائیل برخیزد، از بسیاری بدگوییها پیشگیری می‌کرد و آنان را از درستکاری و سازندگی مردم با فرهنگ اسرائیل آگاه می‌نمود. افزون بر آن، باور نیرومند پهلوان به دوستی و همکاریهای دوسویه میان مردم ایران و اسرائیل برای پیشرفت ایرانزمین، او را واداشته بود

که در میان سرشناسان بازدیدکننده از زورخانه‌اش، به گسترش این باور دست یازد و آنان را از این نیاز آگاه نماید. در دوران روزهای پرب و تابی که ناصر مصری از دستگاہهای سخن‌پراکنی اش پر جوش و خروش به ایران و ایرانی می‌تازید، پهلوان روزی را «روز استوار ایستادن در برابر اعراب»، نامید و چندی از پیشوایان شیعه، دسته‌هایی از سران بازاریان، گروههایی از ارتشیان و امنیتی‌ها را به زورخانه‌اش فراخواند تا با آنان گفت‌وگویی کند. پهلوان باهنری شایسته ستایش به سان سخنرانی چیره‌دست در آغاز سخنرانی از پیشینه زندگی خود گفت. گویی همه را جادو کرده بود، دمی از کسی بر نمی‌آمد. ساده و روان ولی با فرود و فراز سخن میگفت:

«امروز درباره اسلام می‌خواهم با شما صحبت کنم. من مسلمان شیعه مرتضی علی و خاک آستان سرورمان، علی مولای متقیان، امیرالمومنین، هر ساله به زیارت حج می‌روم، به پابوس مولایمان می‌روم، به زیارت تربت ائمه اطهار می‌روم، خمس و زکات می‌دهم و نماز و روزهام هیچوقت قضا نمی‌شود. ما به عربها احترام می‌گذاریم که به ما اسلام دادند، ولی ببینید این عبدالناصر نامسلمان چه بازیهایی درآورده و به اسم اسلام می‌خواهد از پشت به ما شیعه حسین ابن علی خنجر بزند. ناصر می‌خواهد رگ حیاتی ما را بزند. ناصر خوزستان را می‌خواهد و می‌گوید خوزستانها عربی صحبت می‌کنند. می‌خواهد شط العرب و بحرین را از ما بگیرد، بازی عرب عجم راه انداخته تا آب در کامان تلخ کند و از آب گل آلود ماهی بگیرد. ناصر مثل یزید ابن معاویه به زن و بچه و مال و منال ما چشم دوخته و می‌خواهد همه عربهای دنیا را علیه ما یکدست کند. ای مردم، کی عربها با ما خوب بوده‌اند؟ ای مردم، هیچ فکر کرده‌اید بهترین دوستی که در قافله عربهای نامرد از ما طرفداری می‌کند، تنها اسرائیل است؟ بله، تنها دولت اسرائیل است که دست ارتش ما را در برابر هجوم عملة ظلم می‌گیرد. ای مردم، بین ما یک نفر یهودی با شخصیت نشسته که از ایران به اسرائیل رفته، سفیر دولت اسرائیل در ایران شده و دوباره به مملکت اصلی اش برگشته است. من قسم می‌خورم که این مرد با خدا تنها سفیر اسرائیل در ایران نیست، بلکه سفیر صلح و برادری بین دو ملت است. او مرا به اسرائیل دعوت کرد، به به، چه کشوری! دستشان مریزاد، پیش از اینکه اسرائیل را ببینم، مردمش را جور دیگری می‌شناختم، ولی پس از اینکه این مردم حقشناس را دیدم با حقیقت روبه‌رو شدم. آنها پس از دو هزار و پانصد سال هنوز شکرگزار کورش کبیر شاه ایران هستند. سالهای سال در اثر ورزش زیاد، درد شدیدی در کتفهایم اذیت می‌کرد، دکترهای ایرانی، آلمانی و ژاپنی نتوانسته بودند کاری برایم بکنند. یک پروفیسور جوان اسرائیلی به اسم ایزاک دو تاسوزن به من زد و دردم فراموش شد. بعد از آن صدها نفر مریض ایرانی را با کمک این آقای عزری سفیر به اسرائیل فرستادم. همه خوب شدند و سر و سلامت برگشتند. ای مردم، هرکسی را که من معرفی کرده‌ام و این آقا به اسرائیل فرستاده، همه مجانی معالجه شده‌اند و همه دعاگوی شاهمان هستند که دوست و دشمن ایران را خوب می‌شناسد.»

ناگهان آن خاموشی جادویی برای چند دم جایش را به هیاهوی گنگی داد و بانگی هماهنگ به گونه سرودی نیایش وار در میان توده توفانی به پا کرد. هراسی شگرف مرا در خود گرفت. چشمهای زیادی را خیره خود دیدم و میان دلشوره‌های پریشانی‌زا چشم به راه رویدادی پیشینی نشده ماندم که دربار با سپاسگزاریهایی گرم پهلوان از من، ستایش سازندگیهای مردم اسرائیل و نکوهش بدیهای تازیان، همان خاموشی پیشین به زورخانه بازگشت. در پایان گروه گروه از مردم به من نزدیک می‌شدند، دستم را می‌فشرده و هریک به زبان خود چیزی می‌گفتند. از آن پس دسته‌هایی از بازاریها برای پاره‌ای ریزنیها در زمینه‌های بازرگانی، کشاورزی یا پزشکی به دفتر نمایندگی می‌آمدند و از بدبینیهای زیادی کاسته شد.

پهلوان شعبان جعفری بارها از اسرائیل بازدید نمود و یکی از دوستان خوب مردم این کشور شد. در پی رویدادهای پاییز ۱۹۷۹، پیشوایان تازه دستور به مرگش دادند، ولی توانست به یاری دوستانش از کشور زادگاهش بگریزد و مانند میلیونها ایرانی آواره نخست در کشور آنان و سپس در امریکا جایگزین شده است.

پیوست شماره ۲۰

از کتاب «تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد» صفحه ۳۱

راهپیمایی عاشورا

در عاشورای سال ۱۳۴۲ و همزمان با سخنرانی امام (ره) در قم، جمعیت مؤتلفه اسلامی با همکاری تعدادی از هیأت‌های عزادار، راهپیمایی بزرگی را در تهران برنامه‌ریزی کردند. هیأت‌های مؤتلفه با پخش اعلامیه به اطلاع مردم و هیأت‌ها رساندند که صبح عاشورا در مسجد ابوالفتح واقع در میدان شاه (قیام) اجتماع خواهند کرد. رژیم معمولاً برای جلوگیری از چنین اجتماعاتی یا مستقیماً به وسیله نیروهای پلیس وارد عمل می‌شد و یا به دست شماری از اراذل و اوباش وابسته اقدام می‌کرد؛ البته به‌طور نوع دوم نیز معمولاً به مداخله پلیس منجر می‌شد.

توجه پلیس در این برخوردها این بود که برای جلوگیری از خونریزی و به‌منظور برقراری نظم و امنیت، نیروهای پلیس مداخله کردند و مردم را متفرق ساختند.

شهید عراقی در بخشی از خاطرات خود در این مورد گفته است:

«... خود ما هم یک سری پلاکارد دادیم آماده کردند، علیه اسرائیل داشت، به‌نفع روحانیت و از این چیزها یک مقدار، علیه آمریکا و اینها. ولی یک حساب اینجا ما می‌کردیم که روز عاشورا از آن محلی که ما می‌خواهیم راه بیفتیم دو دسته معروف هم از آن محله راه می‌افتد: یکی دسته‌ای که مربوط به مرحوم طیب بود، یکی هم دسته‌ای که به حسین رمضان یخی بود. که حساب می‌کردیم دولت یک وقت ممکن است از وجود اینها استفاده بکند. نقشه کشیدیم کلاً بیاییم برویم هم طیب را ببینیم و هم حسین رمضان یخی را ببینیم.»

برای دیدن مرحوم طیب، برادری دارد که با خود ما همکار است، به حساب او هم کوره‌پز به اسم مسیح خان. مسیح خان را دیدیم با او صحبت کردیم و گفتیم که ما منزل آقا بودیم و آنجا به‌مناسبتی صحبت شد و اسم داداش وسط آمد (طیب خان وسط آمد) به اینکه بچه‌ها گفتند که این دسته‌ای را که روز عاشورا ما می‌خواهیم راه بیاندازیم ممکن است طیب خان اینها بیایند و نگذارند و بهم بزنند، و آقا در آمدگفتش که نه، اینها علاقه‌مند به اسلام هستند و اینها هم اگر یک روزی یک کارهایی کرده‌اند، آن عرق دینیش بوده، روی به حساب توده‌ایها و کمونیستها و اینها آمده‌اند یک کارهایی کرده‌اند. اینها کسانی هستند که نوکر امام حسین هستند، در عرض سال همه فکرشان این است که محرمی بشود، عاشورایی بشود به عشق امام حسین سینه بزنند، خرج بکنند، چه بکنند و از این حرفها، خاطر جمع باشید. حالا در ضمن خواستیم که هم این حرف آقا را برویم به داداشش بگوییم و هم اینکه به او توجه بدهیم. گفت باشد. همان جا که نشسته بود یک تلفن کرد به طیب، بعد از احوالپرسی و اینها گفتش که، داداش یک چند تا هستند بعد از ظهر می‌خواهند بیایند تو را ببینند. گفت باشد. من خانه هستم. ما فرستادیم میدان و یک مشت از این برو بچه‌ها کوتاه و بلند، بچه‌های خود میدان که زبان خود را هم بلند، بعد از ظهر آمدند دفتر و ده پانزده تا کوتاه و بلند شدیم و رفتیم خانه طیب خان. رفتیم عین همین را برایش گفتیم. گفتیم که آره این شکلی است. گفتش که اینها عید هم از ما می‌خواستند استفاده بکنند «همان جریان مدرسه فیضیه».

جریان بهم زدن قم هم در قبیل از مدرسه، آمدند به سراغ ما و ما به آنها جواب ندادیم. شما خاطر جمع باشید که اینها تا حالا چندین بار سراغ ما آمده‌اند و ما جواب رد به آنها داده‌ایم، حالا هم همین جور. همان جا دست کرد یک صد تومان داد به اصغر - پسرش - گفت می‌روی و عکس حاج آقا را می‌خوری می‌بری تو تکیه به علامته، نمی‌دانم چیزهای تکیه‌شان عکس حاج آقا را همه را آویزان کردند. خوب، از این خیالمان یک مقدار راحت شد.

حسین رمضان یخی هم یک برادر زنی داشت (به نام) حاج حسین، توی کار بلور و این چیزهاست.

رفتیم سراغ حاج حسین، گفتیم که ما می‌خواهیم حسین آقا را ببینیم. رفت و با او صحبت کرد و قرار گذاشت. خلاصه ما هم آمدیم یک نوار حاج آقا را برداشتیم با ضبط صوت رفتیم بعد از ظهر با ده پانزده تا از برویچه‌ها، خانه حسین رمضان یخی. بعد از چایی و اینها، گفتیم خلاصه یک نوار آورده‌ایم اینجا بگذاریم، یک تفریحی کرده باشیم باهمدیگر. خلاصه نوار را گذاشتیم، همان نوار شاه دوستی یعنی غارتگری و چپاولگری و این چیزها که حاج آقا توی سخنرانش هم گفته بود. این نوار را گذاشتیم برای حسین، بعد که نوار تمام شد، همین مطلب را راجع به حسین گفتیم. گفتیم آره، یک همچین جریانی هست و آنجا صحبت بود اسم شما و طیب خان هم آمد وسط و خلاصه اش حاج آقا این جور گفتند. گفتش که اصل مطلب را ایشان بیان کردند. آخر مار خودش چیه که توله اش باشد، خود رضا خان چی بود که پسرش باشد. من را سه دفعه تا به حال کلانتری خواسته بوده برای خاطر همین عکسهایی که توتکیه زده‌ام و این چیزها. گفتم من نمی‌توانم نزنم، اگر من نزنم شب توی خانه‌ام نمی‌توانم (بروم) زرم توی خانه‌ام من را راه نمی‌دهد، این یک مسأله خدائیه، دینی است. نه بچه‌ام من را خانه‌ام راه می‌دهد و نه زرم. این کار را اصلاً دخالت نکنید و از ما هم چیزی نخواهید. اگر تو اجازه بدهی من خودمان هم می‌آئیم آنجا روز عاشورا. گفتم نه، همین خواستیم شما توجه داشته باشید نیامدید هم نیامدید. علیرغم تهدید نیروهای انتظامی، بستن در مسجد، بردن وسایل صوتی و آمدن ارادل و اوياش دسته «ناصر جیگرکی» انبوهی از جمعیت در ساعت ۹ صبح عاشورا در اطراف مسجد جمع شدند...»

پیوست شماره ۲۱۵

Moin, Baqer, *Khomeini: Life of the Ayatollah*, PP103-106

...At about four in the afternoon, Khomeini set out for Feiziyyeh as planned. Meanwhile Mobasser, nervous about what might happen, was attempting to remain calm, swallowing tranquilisers as he watched thousands of people create a corridor for their leader. As Mobasser later recalled, he had mused on the fact that during his twenty years of active service he had never seen the Shah accorded anything like such a welcome. The crowds had gathered around Khomeini's residence as well as in the streets and courtyards of the shrine and the theological schools surrounding it. As it was impossible for Khomeini to move on foot, a pale green Volkswagen 'Beetle' convertible was brought to bear him through the crowd. Many people were sure that the army commandos would mount an attack, and some even wrote their wills, leaving them with their families before joining the crowds.

As the car moved slowly forward, the chanting of the immense crowd singing Khomeini's praises, eulogising the martyrdom of Hossein and mourning the victims of the Nowruz attack filled the air. The crush was so great the driver switched the engine off, allowing the little vehicle to be pushed along by the crowd as far as the door of the college. Khomeini dismounted and walked into the courtyard and towards the pulpit to cries of 'Blessings upon the Prophet and his household.' He ascended the tall pulpit, from where he was visible to all, and dramatically unfolded one round of his turban pulling it up under his chin.

The organisers had supplied Feiziyyeh and the neighbouring areas with a

public address system, and had hidden batteries under the pulpit so that the system would continue to operate if there was a power cut. Before a Thicket of microphones and thousands of the faithful burning to absorb his every word, Khomeini began his sermon. Thirteen hundred years ago Hossein had gone to the battle of Karbala to protect the faith, shouting: 'If the religion of Mohammad cannot be restored except with my blood, may the swords take me... .' Psychologically, the crowd was ready to visualise itself playing a similar role at that historic moment in the middle of Ashura. The very mention of the name 'Hossein' by Khomeini was enough to make people weep.

Khomeini then launched a bitter attack on the Shah, on Israel and on the United States, and replied to all the accusations leveled against him and the clergy. Admonishing the Shah not to listen to the enemies of Islam, he offered this advise...

...While Khomeini was delivering his sermon, a chain of informers wrote down and passed on every sentence, for the local police did not have even a single tape recorder to put at General Mobasser's disposal. As Mobasser read Khomeini's words, his blood pressure rose bit by bit and he resorted to yet more tranquillisers. It was the most insulting speech ever made publicly against the Shah, and a further step towards Khomeini's rise to leadership. Some of Mobasser's colleagues wanted the turbulent ayatollah to be dragged down from the pulpit, there and then, so that he would be humiliated. But Prime Minister Alam was against such approach, and the chief of police, General Nassiri, did not dare contact the Shah to ask permission lest his request was refused.

On this of all days, it was impossible to order the army to fire on the crowd that had assembled in Tehran, for the Shah would have been immediately compared with the tyrannical Yazid and passions further inflamed. So a pro-Shah group, led by two south Tehran gang-leaders, Nasser Jigaraki and Sha'ban Ja'fari 'Bimokh' (Sha'ban the brainless), was sent to confront them. With shaven heads, they arrived in procession and were allowed to join the crowd in the school. Gang leaders, men for whom physical strength and loyalty meant a great deal, had been used before in the street politics. Sha'ban the Brainless and other lesser known thugs had done the dirty job of roughing up people on behalf of the regime during the 1953 coup. However, Khomeini and his activists were to prove just as efficient manipulators of these leaders of these mafia-like gangs. One of them, Mehdi Araqi, a well-known figure in the Tehran Bazaar, was by the time a firm supporter of Khomeini. An expert on south Tehran's gangland, he was aware that Tayyeb Hajji Reza'i, a long-time supporter of the Shah, was about to defect.

Tayyeb's tale is an interesting reflection of the royal regime's heavy-handed inability to master the art of public relations, a weakness which was to bedevil the Shah in 1963 and eventually contribute to his undoing. After the 1953 coup, during which Tayyeb had been a key manipulator of the crowds who ousted Mosaddeq, he was rewarded for his services to the Shah with a monopoly over the banana hot-house in the grocers' bazaar. But in 1959, when Empress Farah had her first baby, the Crown Prince Reza, at a hospital in south Tehran, Tayyeb had been deeply insulted by colonel Nassiri, who at the time was commander of the

Imperial Guard. For people like Tayyeb it was a source of great pride that the Shah's first son was to be born in their midst, so when Nassiri put extra policemen on duty in the area surrounding the hospital they considered this an insult. Tayyeb protested. 'Move your policemen out' he said to Nassiri. 'Each one of my "lads" is a *feda'i* for the Shah.' Nassiri ignored him, and two days later when the Shah visited his newborn and the local gang leaders paid their respects to their monarch, Tayyeb protested in Nassiri's presence that the security arrangements were an insult to the boys (*bachehha*) of south Tehran. Nassiri, thus publicly humiliated, instructed the local police chief, Major Goltappeh, to teach Tayyeb a lesson.

Goltappeh started by delaying the delivery of bananas to Tayyeb. Tayyeb lost business, his financial situation deteriorated and he borrowed money but was unable to pay the interest on time. As a true macho he showered insults on his creditors, who complained to other local gang leaders. In a gangland skirmish Tayyeb was knifed. To add insult to injury he was promptly arrested when he left hospital two weeks later. Unable to contain himself he later confided to a friend: 'I am going to bring down the camel I have put on top of the hill.' By the summer of 1963 Tayyeb, supported by Araqi, was ready to throw in his lot with Khomeini.

Having secured the loyalty of two leading gang leaders, the pro-Khomeini leaders felt confident enough to let supporters of Sha'ban the Brainless and Nasser Jigaraki into the crowd, and a major confrontation was averted. The pro-Khomeini march started at about eight in the morning. Slogans compared the Feiziye Killings with Hossein's martyrdom at Karbala. Praising Khomeini and attacking his 'bloodthirsty enemy' the crowd moved towards Baharestan Square near the Majles, then north-westward past the British Embassy towards Ferdowsi Square, where Araqi himself made a speech against the White Revolution. An estimated 100,000 took part in this march. By lunchtime they had passed Tehran University and once more headed south. Water and a variety of sherbets were served on the way, as the crowd's roar shook the air. When they reached the Shah's Marble Palace they began to shout: 'Death to the dictator, death to the dictator! God save you Khomeini! Death to your bloodthirsty enemy!' Then they moved away towards the bazaar area, where they dispersed and announced that they would meet again on the following day in the Shah mosque in the bazaar. The next day, 4 June, the demonstrations and slogans were repeated. Students now joined in, and support for Dr. Mosaddeq surfaced as his name was added to, and, in some cases, put before that of Khomeini. Later on that afternoon 5 to 600 people headed for the Golestan Palace, and at about six in the afternoon an order was issued for a crackdown. According to the police account itself, 122 people were arrested in Sepah Square in one swoop. All kinds of people were seized, ranging from fifteen-year-old students to a forty-four-year-old estate agent. By evening hundreds of people had been rounded up in Tehran and other cities.

پیوست شماره ۲۲

از نشریه [؟]، شماره ۱۵۶۳۷، پنجشنبه ۲۵ خرداد ۲۵۳۷، ۹ رجب ۱۳۹۸

دودستگی و دوگانگی نباید ورزش ملی ایران را به نیستی بکشاند زورخانه از «یاهو»ی عیاران خالی مانده است - پرویز بازوکی

تولد ورزش باستانی

ورزش باستانی، از هنگامی آغاز شد و شکل گرفت که مردم ایران تحت نفوذ و استیلای اعراب قرار گرفتند و در اوج اختناق که زاینده چنین موقعیت‌های سیاسی است راه چاره می‌جستند در این هنگام بود که شیفتگان آزادی و آزادمردی زیر نام عیاران علم مخالفت با خلفای عرب را برافراشتند و با دلاوریها و از جان گذشتن‌ها آنقدر ستیز کردند تا به حکومت آنان در ایران خاتمه دادند. از آن پس نام عیاران چهره کرد و این مردان آزاده به مقتضای خصلت جوانمردی و صفای باطن، جدا از منش‌های انسانی و کوشش‌های مردمی، راه‌گشای ورزش باستانی شدند و در این راه کسانی چون پهلوان خوارزمی «پوریای ولی» سردمدار آزادی بودند و پس از خود علم مردی را به نامدارانی چون اکبر یزدی و جوانمرد قصاب و دیگران سپردند.

امروز ورزش باستانی رسالت خود را فراموش کرده است. همانطور که ورزشکار باستانی رسالت خود را از یاد برده است امروز خصلت‌ها دگرگون شده و از گذشت و صفای باطن خبری نیست و اگر هم هست مجال نمایش آن نیست.

پیش‌کسوت «زنگی»

روزگاری بود که زورخانه معاد بندگان پاک خدا و برگزیدگان راه حقیقت و مردانگی بود، و گود زورخانه همچون خانه خدا حرمت داشت. در آن روز اگر ورود پهلوان نامداری را با تک زنگ مرشد و صلوات زورمندان بی‌ریا گرامی می‌داشتند و لقب پیش‌کسوت «زنگی» به‌حق به کسی داده می‌شد، امروز هر که پول بیشتری در کیسه مرشد نهاد، پیش‌کسوت و پهلوان «زنگی» می‌شود! چرا که ارزش‌ها نهادهای پهلوانی به بی‌ارزشی گراییده است، چرا که «بی‌نیازی» دیگر معنایی ندارد، و چرا که خود چنین می‌خواهیم... و این ما هستیم که از «پهلوانی» جدامی شویم تا «قهرمان» بسازیم؟

روزگاری برای «پهلوان» شدن باید سلسله مراتبی طی می‌شد، به کسی پهلوان صاحب زنگ می‌گفتند که مدارج پهلوانی را طی کرده باشد و حالا آنکه به معنی «پهلوان» است، با آنکه به دینار «پهلوانی» خریده است، هر دو «زنگی» می‌شوند.

مراسم گلریزان

یکی از پهلوانان قدیمی که در این راه موی خود را سپید کرده درباره مراسم گلریزان چنین می‌گوید: از سنتهای پسندیده و مردمی ورزشکاران باستانی یکی هم برگزاری مراسم گلریزان بود. اگر ورزشکاری به اصطلاح «زمین‌می‌خورد» به‌همت پیش‌کسوت‌ها و سایر پهلوانان از گروهی صاحب زر، دعوت می‌شد تا در یک روز معین به زورخانه بیایند و در جمع حاضر هر کس به فراخور حال پولی هدیه می‌کرد و این پول بوسیله یکی از ریش‌سفیدان معتمد محل به طریقی که موجب شرمساری کمک‌گیرنده نباشد، به او هدیه می‌شد. این شیوه انسانی تنها شامل حال «زمین‌خورده‌ها» نبود. این یک رابطه انسانی بود، این یک خودیاری مردمی بود که انجامش را پهلوانان روزگار برعهده داشتند. اما حالا «آن کسی» که به‌مدد «چاقو» اسمی بر زبانها می‌گذارد اگر از - بد حادثه - گرفتار نظم و قانون‌شده و چند صباحی را در خلوت بازداشت گذران عمر کرد، وقت خلاص برایش گلریزان می‌کنند! و این راهی نیست که رسالت «پهلوانی» را بشناساند.

پهلوانان قهر کرده‌اند!

این حقیقتی است که امروزه زورخانه‌ها، همان اماکن مقدس، از هابهوی پهلوانان خالی است. گویی غبار غم فضای خانه‌های «قدیس‌ها» را فرا گرفته است. می‌پرسم چرا؟ پاسخ می‌گویند: پهلوانان از خانه خود قهر کرده‌اند! چرا که از آنها نامی نیست، چرا که به آنها توجهی نمی‌شود و چرا که معیارهای جوانمردی و زورمندی جابه‌جا شده است. کشتی را از «گود» به روی تشک منتقل کرده‌اند و هرکس داعیه‌ای دارد. در گذشته کشتی ۳۲۰ شگرد داشت و ۳۲۰ بدل، در گذشته یک کشتی‌گیر ساعتها با حریف در تک و تاب بود و امروز آنقدر توانها فرسوده است که دقیقی پس از آغاز مبارزه نفس‌ها «می‌برد» چرا این ورزش سنتی و باستانی باید بمیرد؟ مگر در طول همین سالهای اخیر از این رهگذر کم افتخار نصیب ما شده است؟ می‌پرسم چاره چیست؟ می‌گویند چاره آسان است، اینها که امروز از «خانه» خود قهر کرده‌اند، اینها که روزگاری به‌مدد خصلت مردانگی و شرف و از روی صفای باطن در ورزش باستانی به جایی رسیده‌اند، اینها را دعوت کنید از آنها بخواهید تا نسل جوان را تربیت کنند. اینها نه پولی می‌خواهند، نه توقعی دارند. اینها فقط احترام می‌خواهند، احترامی در حد یک پیش‌کسوت، آنگاه به‌دواری بنشینید و نتیجه کار را ببینید که چگونه کشتی این ورزش ملی دوباره اوج می‌گیرد.

زورخانه، پایگاه جوانمردان

از کم و کیف زورخانه‌ها می‌پرسم و اینکه حال و هوای این باشگاههای سنتی چگونه است. می‌گویند: تهران ۴۰ زورخانه دارد که هرکدام ماهانه ۲ هزار تومان سهمیه از سازمان ورزش می‌گیرند. اما مگر می‌توان با این پول هزینه‌های غیر قابل اجتناب یک زورخانه را تأمین کرد؟ یک زورخانه به‌طور متوسط باید دوکارگر داشته باشد که حد متوسط حقوق آن دو از دو چیزی در حدود ۴ هزار تومان است و طبیعی است با این اوصاف تعجب‌آور نیست هر چند وقت یکبار شاهد تعطیل یک زورخانه می‌شویم. بی‌ربطی علاقه‌مندان به حرفه «مرشدی» نیز مزید بر علت است و فقدان «مرشد» واقعی درد دیگری است که زورخانه را تهدید می‌کند. مرشدها حقوقی ندارند و حمایت نمی‌شوند و در این صورت است که ناگزیر برای کسب درآمد و جلب نظر طالبان «نام» هرکس از در زورخانه وارد می‌شود، برایش ضرب می‌گیرند تا آنجا که پوست ضرب پاره شود تا در پایان انعامی داشته باشند! وزارت فرهنگ و هنر ۵ سال است وعده می‌دهد که برای مرشدها حقوقی تعیین خواهد کرد، حتی مرشدها درجه‌بندی هم شدند، اما تمام این حرفها «وعده» بوده و بس.

همبستگی یا نفاق؟

هنوز حرف‌های زیادی برای گفتن هست، و چه بهتر که از زبان کسی باشد که خود سالها است در متن مسائل ورزش باستانی قرار دارد و نامش با ورزش باستانی همواره همراه است.

پای صحبت یکی از قدیم‌ترین صاحبان باشگاه که در زمینه ورزش باستانی صاحب داعیه و حرفی است می‌نشینم و از او می‌خواهم تا به آنچه که از جانب پهلوانان واقعی اظهار شده، حرفهایی بیفزاید. چرا که هدف شناخت نارسایی‌ها است و هدف مهمتر احیای ورزش باستانی.

این زورخانه‌دار بلندآوازه را که خود مسئول ورزش باستانی کشور است، در باشگاهی که به‌نام خود اوست دیدار می‌کنیم، همچون دوران جوانی با نشاط و سرحال می‌نماید و سخت در تلاش است، تلاش برای برگزاری مسابقه‌ای بین یلان امروز زورخانه، آنها که با گود قهر نیستند. می‌گوید: «ورزش باستانی متعلق به گروه خاصی نیست، مال همه مردم است، مال کسانی است که پیرو مکتب علی (ع) هستند و مال آنها که می‌خواهند تربیت ایرانی داشته باشند با خوی و خصلت ایرانی که مظهر صفا و پاکدلی است زندگی کنند. اما دریغ که زورخانه، این خانه مولای متقیان به نفاق و دشمنی و خیلی حرفهای دیگر آلوده شده است و پیش‌کسوت‌های ماکه برایشان احترام قائم دارند تیشه به ریشه این میراث گرانبها می‌زنند. نخستین وجه امتیاز یک پیش‌کسوت، گذشت و جوانمردی

است، اما من شرم دارم بگویم که امروز ورزشکاران و سرچنبانان ورزش باستانی را آدمی خودخواه می‌شناسند و این عیب بزرگی است که نتوان چند پیش کسوت را در زیر یک سقف و در خانه «مولا» جمع آورد.»

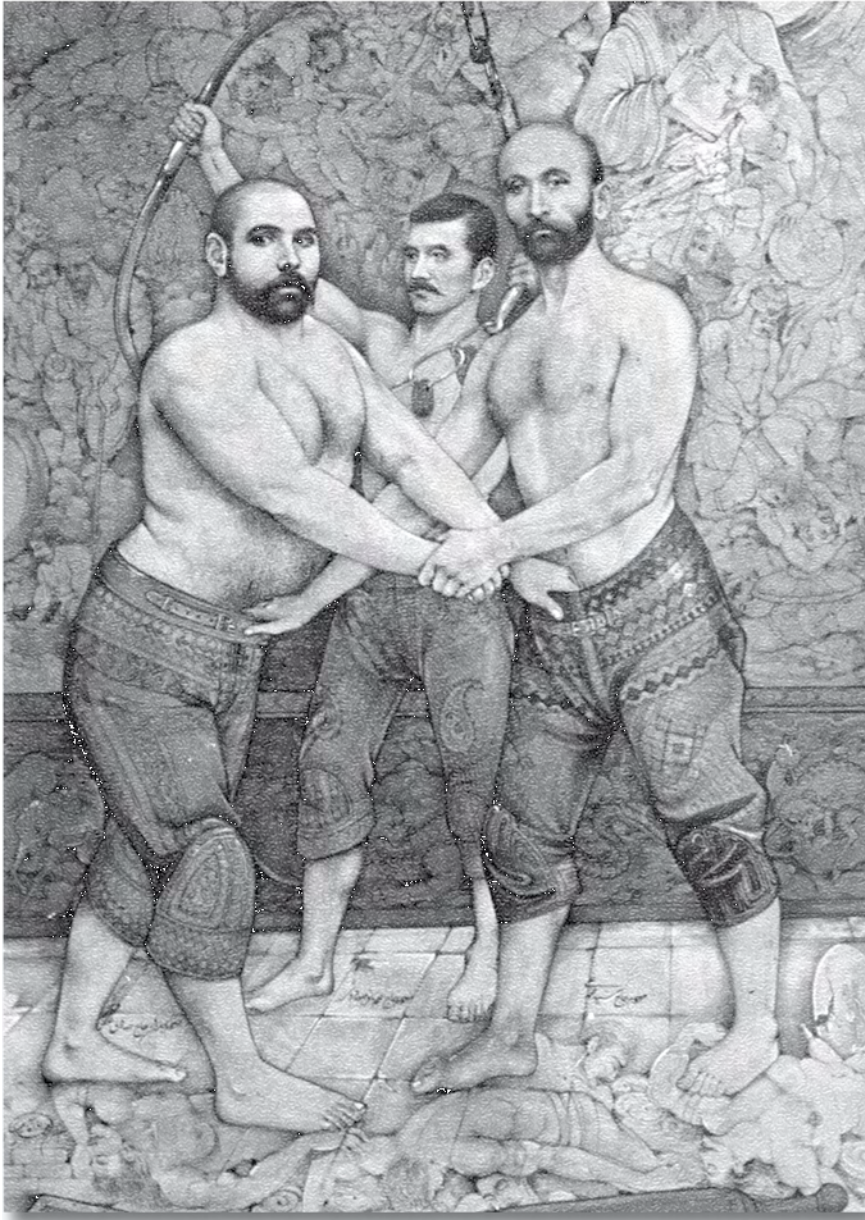
می‌پرسم چند سالی است که از مسابقه‌های پهلوانی کشور خبری نیست و بازوبند پهلوانی دیگر در بازوی «گردها» نمی‌درخشد. شما که مسئول ورزش باستانی کشور هستید تعطیل این مسابقه را چگونه توجیه می‌کنید؟

می‌گوید: «آنها که از مشکل‌ها و نابسامانی‌های ورزش باستانی سخن گفته‌اند، آیا خود نمی‌دانند که عیب کار در کجاست؟ آنها نمی‌دانند که این خودخواهی‌های ما و این نفاق‌های ماست که همه ارزش‌های مشخص و والای روحیه ورزشی را به پوچی و بی‌ارزشی کشانده است تا آنجا که «پهلوانی» نیز بی‌معنی جلوه کند. وقتی اجازه نمی‌دهند که نوجوانان و جوانان در «گود» خودنمایی کنند، وقتی غرور بی‌جا و خوی «منم زدن» مانع از این می‌شود که برای همین معدود پیش کسوتها، جانشینان شایسته‌ای پرورش یابند، چگونه می‌توان انتظار داشت، که مسابقات پهلوانی کشور هم برگزار شود.

بیایم به دور از نفاق‌ها، به دور از خودخواهی‌ها، به دور از کدورت‌ها و به دور از هر پیرایه‌ای همچون اسلاف خود گرد هم جمع شویم. من از همه پیش کسوتها، از همه آنها که داعیه جوانمردی و سلوک دارند، صمیمانه تقاضای کنم زنگار کدورت را از دل بشویند و دست در دست یکدیگر بگذاریم تا پایه‌های متزلزل ورزش باستانی را استوار کنیم، بیایم همانطور که خود ادعا داریم به جای قهرمان «پهلوان» پرورش دهیم، بگذاریم جوانها جانشینان شایسته‌ای برای ما باشند و بگذاریم این مکتب آدمیت و پامردی و جوانمردی دوباره عظمت دیرین خود را بازیابد.

به مولا علی سوگند که می‌دانم دل‌های من و همه شما پاک است، فقط کمی گذشت و کمی همت... این انتظار بزرگی است؟ دست علی به همراه همه باد...

واژه‌نامه زورخانه و ورزش باستانی

به روایت شعبان جعفری

یاد آوری از روز جوانیست مرا
دیدم که در این راه بقا نیست مرا

بن عکس غرض نه پهلوانیست مرا
بزی که در این خاک قدم بنهادم

چندی پی درس و بحث رفتم دیدم ره دور و پای لنگ است
چندی به شرابخانه رفتم دیدم که به پای خم درنگ است
چندی به قمارخانه رفتم دیدم سر طاق و جفت جنگ است
با خیل قلندران نشستم دیدم همه حرف چرس و بنگ است
پیر خردم بگوش گفتا
اینها همه صحبت جفنگ است

برخیز و برو به زورخانه آنجا که سخن زمیل و سنگ است
آوازه نای و رنگ تنبور کباده و تخته شلنگ است
بازار متاع کشتی آنجاست جنش همه حرف قوس و لنگ است
آن یک به دلاوری چوشیر است این یک به شناوری نهنگ است
طبال بزن که طبل جنگ است
غریدن شیر با پلنگ است

به نام نامی وطن مقدس من، ایران

ابزار ورزش باستانی: حرکات و روشهای ورزش باستانی تمثیلی است از حرکات رزمی که به وسیله گروهی جوانمرد و آزاده و مدافع بیداردل آغاز گردید و ناگزیر به گودهای زورخانه و آوردگاههای مخفی آورد برده شد. اینان را به اعتبار نام تاریخی شان عیاران، فتیان و جوانمردان می خواندند. این افراد با استفاده از ابزار چوبی، سنگی و فولادی - که شباهت مشخصی به آلات جنگ و ستیز نداشت و از آن مقوله به حساب نمی آمد - آمادگی کاربرد ابزار جنگی را در خود تقویت می کردند و آلات و حرکات ورزشی را به انگیزه کاربرد نهایی آن چنین مورد استفاده قرار می دادند:

- «میل» برای تمرین در توانایی گرزکوبی و شمشیرزنی
- «کباد» برای تمرین در توانایی زه افکنی و کمان کشی و تیراندازی
- «سنگ» برای تمرین سپرکشی و سپرکوبی
- «چرخ» برای تمرین میدانداری و تدافع انفرادی در مقابل تهاجم گروهی
- «نرمش پا» برای تقویت توانایی رهنوردی و جابه جایی سریع
- «شنا» برای تقویت حرکتهای جابه جایی خزیده و افقی
- «کشتی» برای تمرین نبرد تن به تن و رویارویی بدون اسلحه

بازوبند: حلقه ای که اغلب از فلزات قیمتی تهیه می گردید و روز اول عید نوروز توسط شاه وقت به بازوی پهلوان بسته می شد.

بدأفت: عنوانی برای کشتی گیرانی که به زحمت از کسی می خوردند و به زمین می افتادند. گویا کسانی را که در کشتی خیلی مقاومت می کردند و نمی خواستند به آنها عنوان پهلوانی بدهند با این عنوان می خوانده اند.

بدل کار: عنوانی نظیر بدأفت است و منظور کسانی است که کارهای بدل را در کشتی خوب به کار می بردند.

پاتوق: اسم و رسم دارها و پیشکسوتهای هر محل علم یا توق (علم بی تیغه) یا علامتی داشتند که آنرا در مرکز دید و بازدید خود یا رفقا، مانند قهوه خانه یا تکیه، بر ستونی بسته نشانه مرکزیت خود می ساختند و آن مکان را پاتوق می گفتند.

پا زدن: بعد از چرخ زدن نوبت پا زدن است. مرشد برای هر نوع از پای زدن میاندار

آهنگ مخصوصی می‌زند و سایرین حرکات خود را با حرکات میانداز تطبیق می‌دهند. پا زدن چهار مرحله دارد: اول پای چپ و راست یا پای اول - دوم پای جنگلی - سوم پای تبریزی اول و دوم - چهارم پای چپ و راست یا پای آخر.

پوریای ولی: پهلوانی افسانه‌ای که زمانی در مسجدی به پیرزنی برمی‌خورد که دعا می‌کند پسرش در کشتی با پوریای ولی پیروز بشود. پوریای ولی در چهره یک بیگانه به پیرزن قول می‌دهد که پسرش حتماً بر رقیب فایق خواهد آمد. روز موعود پوریا خود را عمداً به زمین افکنده حریف را برنده می‌سازد که به همین دلیل بدنش کیمیا شده به هر چه دست می‌زند طلا می‌شود.

پهلوان: ورزشکاری پایبند به آئین اخلاقی فروتنی در برابر پیر و مرشد و بزرگتر، پایبند به سرکشی در برابر زور و نادرستی و ناحقی و ستمگری و پایبند به حق‌شناسی و گذشت و رادردی. در گذشته دور تعلیمات چنان بود که ورزشکار باید فروتن و پاکیزه‌خصال و دارای گذشت و مردانگی و امانت و مردمداری و چنین صفاتی باشد که در اکثریت ورزشکاران مشاهده می‌گردید. اما گاه برای برخی این خصال پسندیده به اخلاق ناستوده و ناپسند مبدل شد تا به بهانه پهلوانی و با استفاده از نام زورخانه دست به خودنمایی و زورگویی و تجاوز و تعدی و باجگیری بزنند.

پهلوان بزرگ: یکی از ردیف‌های پهلوانی هم‌ردیف استاد بزرگ. این لقب تنها به دو یا سه پهلوان چون پوریای ولی و سیدحسن رزاز (پهلوان بزرگ شجاعت) داده شده است.

پهلوان پنبه: لقب ورزشکاران درشت هیكل و بی‌هنر در مقام شوخی و مزاح و تخطئه. این تسمیه از قرن‌ها قبل به مناسبت آدمکهای پنبه‌ای که حلاج‌ها در موقع چراغانی از گلوله‌های پنبه‌ساخته و جلو دکان خود می‌گذاشتند به وجود آمده است.

پهلوان زنده را عشق است: این اصطلاح که مخصوص پهلوانان است در زورخانه به وجود آمده و اکنون در حکایات روزمره عوام به کار می‌رود. اشاره به موضوعی است که تاهنرمند و دانشمندی زنده است محل اعتنا نیست و پس از مرگ به انواع مختلف تمجید و تجلیل می‌شود.

پیش‌خیز: در دوران صفویه به ورزشکارانی گفته می‌شد که راهگشا و راهبان بزرگان بودند. در زورخانه عنوان پیش‌خیز مخصوص جوانان نارس و پر حرارت و نوچه‌های علاقه‌مند به ورزش است.

پیش‌قدم:

مرادف پیشکسوت و از اصطلاحات فیتیان (جوانمردان).

پیشکسوت:

آنهايي که بیش از دیگران با خاک زورخانه تماس داشته‌اند. معمولاً این عنوان در زورخانه خاص ورزشکاران سابقه‌دار و کسانی است که زودتر به کسوت جوانمردی و پهلوانی یعنی تنکه و نطع و لنگ و سایر پوشیدنیها درآمده‌اند. کسوت می‌تواند در پهلوانی یا در ورزش باشد، اما واژه کسوت برابر است با لباس و در اصطلاح اهل تصوف به لباس فقرگفته می‌شود. چون غالب آداب و مراسم و اصطلاحات زورخانه از فتوت و فتوت از تصوف سرچشمه گرفته‌است این عنوان در زورخانه‌ها رایج شده است. در خارج از زورخانه نیز پیشکسوت به کسانی که درامری تقدم دارند اطلاق می‌کنند.

تشویق در زورخانه:

همانطور که در میدانهای ورزشی هر دسته از مردم یک یا چند ورزشکار را با کف زدن و هورا کشیدن و تکان دادن دست و غیره تشویق می‌کنند، در زورخانه نیز چنین اعمالی مقرر است. مثلاً هرگاه یکی از ورزشکاران حرکت خوش نما و فوق‌العاده‌ای کرد میاندار و پیشکسوت‌ها برای او به صدای بلند ماشاءالله می‌گویند. هرگاه شیرینکاری شروع به کار کرد مرشد زورخانه کلماتی برای تشویق و تحریک او به زبان می‌آورد و او را به یکی از جوانان بنی‌هاشم (مخصوصاً کسانی که اسم آنها مناسب باشد) تشبیه می‌کند. اگر پهلوان یا پیشکسوت معروفی است با صدای بلند او را سردار اهل بیت می‌خواند و از حضار تقاضای ختم صلوات می‌کند و حاضرین صلوات می‌فرستند. اخیراً دست زدن هم در جشنهای زورخانه‌ها مرسوم شده‌است.

جهان پهلوان:

درجه‌ای در سپاه ایران در دوران قبل از اسلام. فردوسی در شاهنامه رستم را جهان پهلوان خوانده است.

چراغ:

به پولی که ورزشکاران پس از پایان ورزش درون سردم زورخانه برای مرشد می‌ریختند اصطلاحاً چراغ می‌گفتند. نخستین پرداخت چراغ اول خوانده می‌شد و برای تشویق پول‌دهندگان می‌گفتند: «هرکس که چراغ اول را داد به حق اول کسی که قرآن خواند و سرش بالای نیزه رفت، خدا عوضش بدهد!» برای دومی می‌خواندند: «هرکس که چراغ دوم را داد دودست ابوالفضل عوضش بدهد!» و تا آخر...

چرخ زدن:

چرخ زدن چند نوع است: ۱- چرخ جنگلی ۲- گل چرخ که دیگر اجرانمی‌شود ۳- چرخ پهلوانی ۴- چرخ تیز ۵- چرخ چمنی ۶- چرخ سه‌تک‌پر (فر) ۷- چرخ تک‌پر (فر).

چرکین کردن، چرکین شدن: وقتی کشتی گیری به زمین نخورد اما لکه دار شود. چنانکه در گل کشتی میرنجات مشاهده می شود. سابقاً ترکیب «زشت شدن» به جای چرکین شدن مستعمل بوده و یا چون میرنجات اصفهانی است اصطلاح مزبور منحصر به اصفهان بوده است.

حرامی گرفتن: حمله بی خبر یکی از طرفین کشتی و گرفتن بیضه حریف برای از میدان به در کردن او موقعی که حریف آماده کار نیست.

حریف: طرفین کشتی را حریف می خوانند. در خارج از محیط ورزشی هم گفته می شود فلانی حریف فلانی هست یا نیست یعنی با هم برابر هستند یا نیستند.

حق تقدم: در زورخانه به هنگام حرکات دسته جمعی - که همه با هم ورزش می کنند - تقدم و تأخری نیست اما این قرار در حرکات انفرادی به شرح زیر است:
الف - در موقع بلند کردن میل از روی زمین گود حق تقدم در درجه اول با سادات و بعد با پیشکسوت ترین فرد حاضر است و به افراد مبتدی ختم می شود.
ب - در کباده کشیدن بر خلاف ترتیب فوق است. به همین جهت سابقاً در زورخانه ها بیشتر از یک یا دو کباده نمی گذاشتند و رسم بر این بوده که کباده کشیدن از مبتدی ها شروع می شد و افراد زیر دست موظف بودند بعد از کباده زدن کباده را به زمین نگذاشته و همانطور که در دست دارند به افراد بالادست خود عرضه کنند.

ج - چرخ زدن نیز مانند کباده کشیدن از افراد مبتدی شروع و به اشخاص با سابقه ختم می شود.
د - اگر ورزشکار با سابقه و پیشکسوتی بنا بر فروتنی از حق خود صرف نظر کند سایرین مانع عمل او شده و با خوشرویی او را از کار باز می دارند تا نوبتی که مناسب با سابقه اوست برسد.

خاک کشتی: سابقاً معمول بود برای کشتی های خارج از زورخانه زمین را هموار کرده خاک نرمی می ریختند که به خاک کشتی موسوم بود، چنانکه امروز تشک کشتی می اندازند.

خالکوبی: خالکوبی جزو مراسم زورخانه نبوده و هیچوقت مخصوص ورزشکار و پهلوان نیست. خالکوبی تنها از نیم قرن گذشته در زورخانه ها رایج شده است. در عکسهای قدیمی اثری از خالکوبی بر دست و بازو و سینه پهلوانان دیده نمی شود.

در میان ماندن کشتی: مقصود ناتمام ماندن کشتی است که چون دو نفر در کشتی حریف یکدیگر نمی شوند و اتمام کشتی را به وقت دیگر موکول کنند می گویند کشتی آنها در میان است یا در میان مانده است.

دست مریزاد: در مقام خطاب علامت عجز است و اگر در بین کشتی یکی از طرفین طوری مغلوب شد و در تنگنایی افتاد که خطری برای خود تصور کرد این لفظ را به طرف دیگر می گوید و طرف غالب او را رها می کند.

دعاهای زورخانه:

«اول و آخر مردان بخیر»

«خدا چهار ستونت را پنج ستون نکند! صلوات بفرست» (ستون پنجم کنایه از عصاست یعنی خدا عصا به دست ندهد)

«خدا دست مردانهات را پیش نامرد دراز نکند، صلوات بفرست!»

«خدا به چکنم چکنم گرفتارت نکند، صلوات بفرست!»

«به علیلی و ذلیلی دچار نشی، صلوات بفرست!»

«اول و آخر مردان عالم ختم بخیر، صلوات بفرست!»

«خدا پدر و مادر مؤسس را بیامرزد، صلوات بفرست!»

رخصت: رخصت اصطلاحی است که در موقع انجام ورزشهای انفرادی زورخانه بکار می رود. از وظایف حتمی ورزشکار است که به صدای بلند می گوید: «رخصت» و مرشد زورخانه در جواب او می گوید: «فرصت». جمله «رخصت پهلوان» به گوش همه ایرانیان نوایی آشناست.

رده گویی: در زورخانه و مخصوصاً درگود، اجازه خنده و شوخی و صحبت با صدای بلند نیست. بد سخنی یا «رده گویی» در زورخانه جایی ندارد و سخنان زشت به زبان آوردن در زورخانه ممنوع است. خوردن - آشامیدن - صحبت کردن و خندیدن نیز درگود زورخانه ممنوع است.

زمان رفتن به زورخانه: در زورخانهها پیش از برآمدن آفتاب باز می شود و تا ساعتها پس از غروب آفتاب که ورزشکاران در رفت و آمد هستند باز می ماند. ورزشکاران روزی چند ساعت ورزش می کردند. گروهی از ورزشکاران تنها صبح زود به زورخانه می روند. ورزش باید بعد از ادای فریضه صبح شروع و چاشتگاه خاتمه یابد. در گذشته کسانی که صبح ورزش می کردند، خیلی زود وارد زورخانه می شدند و بعضی فریضه صبح را در آنجا بجای می آوردند. از پنجاه سال قبل به تدریج ورزش شبانه نیز معمول شده است. در ماههای مبارک، زورخانهها شبها باز بودند و ورزشکاران تا ساعات اولیه بامداد به ورزش می پرداختند. ورزش شب مخصوص لیالی رمضان بود که یکی دو ساعت بعد از افطار به زورخانه می رفتند و در لیالی متبرکه بدون ضرب و آواز ورزش می کردند. بدین طریق که میانه‌دار برای هر یک از اعمال ورزشی شماره‌ای شروع می کرد و سایرین با صدای حق و علی علی او را جواب می دادند.

زنگ: نشان از خبر دادن است. در زورخانه‌ها زنگ را به زنجیر می‌بندند و از سردم آویزان می‌کنند. مرشد با شناختی که دارد ورود ورزشکاران پیشکسوت را خبر می‌دهد. زنگ پهلوانی زنگی جداست که تنها برای پهلوانان به صدا درمی‌آید. به روی زنگ زورخانه اشعار حماسی یادینی حک شده است.

زورخانه: واژه زورخانه در کتابهای لغت کهن، حتی در «برهان قاطع» - که در نیمه دوم سده یازدهم هجری قمری نوشته شده است - دیده نمی‌شود و به نظر می‌رسد که واژه‌ای جدید باشد. واژه «زورخانه» و وصف آن و شکل و انواع ورزشهایی که در آن انجام می‌گرفته، نخستین بار در سال ۱۷۶۵ میلادی (در زمان حکومت خان زند) توسط کارستن نیبور سیاح دانمارکی، در جلد دوم سفرنامه سه جلدی او دیده شد. نیبور در این سفرنامه که اختصاص به ایران دارد، می‌نویسد: «... در شیراز سه زورخانه عمومی وجود دارد. از زورخانه‌ها، علاوه بر مردم عامی مردان بلندپایه و نظامیان و غیرنظامیان هم استفاده می‌کنند.» نهاد زورخانه، یکی از نهادهای بنیادی کهن ایرانی است که اگر اجزای آن را بشکافیم هر جزء آن بخشی از تاریخ کهن این ملت است.

۱ - بنای زورخانه: از ساختمان زورخانه‌های دوران کهن اطلاع دقیقی در دست نیست، اما آنچه از معماریهای قدیمی می‌توان حدس زد این است که از آن هنگام که ورزشهای باستانی از فضای باز به داخل ساختمانها راه یافت، زورخانه شکلی بسیار ساده داشت و از بسیاری جهات شبیه خانقاه‌ها بود. ساختمان زورخانه کوچک اما استوار و بلند ساخته شده است. در ورودی آن کوچک و کوتاه بود. پنجره‌ای در تمامی بنا وجود نداشت، جز در بالای گنبد که سوراخی تعبیه کرده بودند که نورضعیفی از آن وارد می‌شد و به میان گود می‌رسید. زورخانه از داخل شش ضلعی یا در نهایت هشت ضلعی و مسقف بود که در وسط آن گنبدی کوتاه (نظیر شب کلاه) و در زیرگنبد قرار داشت. در هر یک از اضلاع داخلی، صُفّه‌ای رواق‌مانند ایجاد شده بود که جای نشستن و احياناً کندن لباس و گذاردن اسباب و آلات ورزشی، سنگ گرفتن و مشتمال و امثال آن بود.

۲ - در زورخانه: کسانی که به زورخانه‌های قدیمی سازرفته‌اند مشاهده کرده‌اند که در ورودی زورخانه بسیار کوتاه ساخته شده بطوریکه برای عبور از آن بایستی خم شوند. به عقیده ورزشکاران این اولین نشانه فروتنی و تواضع جبری کسی است که وارد زورخانه می‌شود. ورودی زورخانه به طور کلی (منهای چند بنای زورخانه‌ای که در سالهای اخیر ساخته شده است) بسیار کوتاه بود که با قامتی خمیده از آن می‌گذشتند. در مورد در زورخانه چند نظریه متفاوت وجود دارد. گروهی می‌گویند در زورخانه کوتاه ساخته شده است که هنگام ورود با «سر خَم» شده وارد شوند. گروهی نیز باور دارند که کوتاهی در زورخانه یادآور دوران روزگاری است که جنگجویان دردمه‌ها آموزش رزمی می‌دیدند.

۳ - ورودی زورخانه: ورودی به‌ندرت با کف اصلی بنا در یک سطح قرار داشت. همیشه با تعدادی پهله که در بعضی مواقع تعداد آنها کم هم نبود، به پائین می‌رفت و بنای اصلی حالت زیرزمین یا سردابه

را پیدا می‌کرد که بی شباهت به بنای بعضی تکایای قدیمی و خانقاه‌ها و بقاع اسلامی نبود. روبروی در ورودی، در کنار گود، «سردم» قرار داشت.

۴ - گود: در وسط زورخانه گودی دایره یا هشت‌ضلعی وجود داشت که ویژه ورزشکاران بود و عمق آن به یک متر می‌رسید. لبه‌های دیوار گود از آجر و گل پخته یا چوب بود تا توان مقاومت در برابر برخوردهای ناگهانی کشتی‌گیران را داشته باشد. کف گود از خاک رس بود و در زیر آن خاکستر و بوته خشک قرار می‌دادند. گود زورخانه‌ای که محل ورزش پهلوان شهر یا پیشکسوت‌ها بود را «گود مقدس» می‌خواندند.

زورگیری یا نمایش عملیات پهلوانی: بعضی از پهلوانان عملیاتی از قبیل خم کردن آهن بادیست، برداشتن اجسام سنگین با دندان، شکستن سنگ روی سر و سینه انجام می‌دهند که آنرا نمایشهای عملیات پهلوانی یا زورگیری می‌خوانند و غالباً به صورت معرکه در میدانها و معابر انجام می‌شد.

ساخته: به کسانی که بر اثر ورزش مداوم هیکل ورزیده و برازنده دارند گفته می‌شود. مثلاً فلانی هیکل ساخته‌ای دارد یا خوب خود را ساخته است.

سادات: در زورخانه اولاد حضرت علی در هرکاری اولویت دارند حتی اگر مبتدی بوده‌و روز اول ورودشان به گود باشد و اگر از عهده میاننداری برنایند جای آنها پای سردم است.

سردم: سکویی به بلندی یک متر مزین به پر قویا پر شتر مرغ که آنرا به رنگهای گوناگون درمی‌آورند. این کار رسمی بسیار قدیمی است. می‌دانیم که سرداران ایران نیز به روی کلاه خودپره‌های بلند می‌نهادند. تاریخ درستی از پیدایش سردم در زورخانه در دست نیست. نزدیک‌ترین تاریخ مربوط به دوران صفویه است. در پشت و کناره‌های سردم پوست حیواناتی مانند ببر و پلنگ را پهن می‌کردند که این نیز نشانه‌ای از دوران کهن دارد.

چون سردم (محل نشستن مرشد) جای محترم و متبرکی شناخته می‌شود کسی جز مرشد حق جلوس بر آن را ندارد.

سرساخ شدن: گلاویز شدن، به مبارزه درآمدن، درهم آمیختن

سردمدار: مرشد

سرجنبان: اداره‌کننده زورخانه

سنگ: وسیله‌ای که شباهت بسیار به سپر دارد منتها بسیار سنگین است. گاهی وزن سنگ که همیشه به صورت جفت استفاده می‌شود، به ۴۰ تا ۵۰ کیلو می‌رسد. در دوران قدیم سنگ را «سنگ زور» یا «سنگ نعل» هم می‌گفتند. شکل کارکردن با سنگ بدین گونه است که ورزشکار به پشت روی خاک گود قرار می‌گیرد و با غلتیدن به چپ و راست سنگها را به حرکت درمی‌آورد. هنگام کار کردن با سنگ آنرا شمارش می‌کنند. از ۱ تا ۵۰ و سپس به گونه معکوس می‌شمارند.

سنگ گرفتن: سنگ گرفتن بوسیله باستانی کاران با تجربه و پیشکسوت انجام می‌پذیرد و به کارگیری آن بسیار مشکل است. این اصطلاح تقریباً به منزله کیسه بوکس است که بوکورها با مشت زدن به آن تمرین می‌کنند. سابقاً پهلوانان نامی که ناچار بودند در ایام معین با اشخاصی در روزهای مختلف زورآزمایی کنند، یکی از ورزشکاران که وزنش بیشتر از وزن حریف بود را چندروز قبل از موعد به خانه می‌بردند، با او کشتی می‌گرفتند و خود را با وزن سنگین او عادت می‌دادند تا در موقع کشتی جدی از عهده بلندکردن حریف خود برآیند. در گذشته این قبیل کشتی‌گیران را که اکثراً هم هنری نداشته و برای همین کارها خوب بودند در مقام مزاح سنگ کشتی می‌خواندند.

سنگ قبر پهلوانان: در گورستانهای ایران سنگ‌های قبرهای زیادی که رویشان مجسمه‌های شیر تراشیده شده است دیده می‌شوند. صاحبان این نوع قبور پهلوان بوده و آن شیرسنگی علامت پهلوانی آنهاست. هم اکنون در کاشان و در صحن امامزاده حارث که به «زیارت درزنجیر» معروف است قبر پهلوان حسین پکوی کاشانی با همان شیر سنگی موجود است. روی سنگ قبور ورزشکاران معروف نقش میل زورخانه یا کباده نقش می‌کردند.

سیور و سات (سور و سات): شب‌های جمعه سه یا چهار چراغ برای مرشد جمع‌آوری می‌کردند تا سور و سات او فراهم شود، یعنی پول برای بردن زن و بچه‌اش به گردش روز جمعه که غالباً رفتن به شاه‌عبدالعظیم بود جمع شود.

شاطر: شاطر و شطّار در زبان عربی به معنی داهی و محیل تعریف است ولی در زبان فارسی عمل شاطری ارتباط با این معنی ندارد. حرفه شاطر راه‌پیمایی بود و اگر راه‌پیمای یا شاطر را عیاری می‌خواندند صحیح‌تر بود زیرا عیار در لغت به معنی «کثیرالتردد» آمده است و نام این دو طبقه در ایران درست برعکس نهاده شده. راه‌پیمای را شاطر و حیل‌گر را عیار خوانده‌اند.

به هر صورت چنین به نظر می‌رسد که فن شاطری در آغاز در زورخانه‌ها به صورت ورزش و تمرین که همان شلنگ‌اندازی باشد شروع شده و بعد از قوت گرفتن پاها در خارج از زورخانه به صورت پیشه و شغلی که آن را شاطری می‌گفته‌اند درآمده است. در آن ایام سریع‌ترین وسیله برای نامه‌رسانی و گرفتن و دادن اخبار همین طبقه بودند. اگرچه پس از اختراع تلگراف و رواج چاپارخانه در ایران این حرفه از بین

رفت ولی تا اواخر سلطنت ناصرالدین شاه قاجار اداره‌ای بنام «شاطرخانه» در دربار سلطنتی دایر بود. در تهران هنوز کوچهای به نام شاطرباشی موجود است.

شلنگ - نخته شلنگ:

ورزشی سخت و پیچیده و مشق و مقدمه برای فن دویدن (شاطری) که سالهاست متروک شده. کلمه شلنگ (بر وزن درنگ) به معنی نوعی برجستن و فروجستن شاطران برای مشق تند دویدن نیز ضبط شده است.

شنا:

شنای زورخانه مشتمل بر چهار نوع است: شنای کرسی - شنای دست و پا مقابل - دوشلاقه - شنای پیچ. ورزشکاران نخته شنا را در کف گود روی زمین گذارده و شروع به کار می‌کنند. حرکت شنا حدود معینی ندارد و بسته به قدرت و توانایی جسمانی ورزشکار است. اما مادام که میاندار مشغول کار است سایرین هم تبعیت می‌کنند و اگر بعضی خسته شدند در برابر دویا سه مرتبه شنای میاندار یک مرتبه شنا می‌کنند. بعضی از ورزشکاران شنا را تا دو هزار مرتبه ادامه می‌دهند. در حرکت شنا نیز شماره کردن مرسوم است به این ترتیب که اگر ورزشکاران قصد شنا کردن زیادتری داشته باشند میاندار با لحن مخصوصی شروع به شماره می‌کند و اعداد و عباراتی مانند اعداد و عبارات سنگ گرفتن بر زبان می‌آورد و سایرین در جواب هر یک از شماره‌های او یا علی می‌گویند. لیکن اگر قصد شنا کردن زیاد نداشته باشند، مرشد زورخانه ضرب مخصوص شنا را شروع کرده و با آهنگ ضرب اشعار حماسی خاصه ابیاتی از شاهنامه فردوسی را می‌خواند. شنای دوشلاقه (شنایی که در هر مرتبه دو دفعه صورت ورزشکار به زمین نزدیک می‌شود) در چنین موقعی صورت می‌گیرد.

شنای پیچ:

مخصوص خاتمه شناست و تقریباً یک نوع نرمش برای رفع خستگی به‌شمار می‌رود. بعد از شنای پیچ که تعداد آن خیلی کم است، ورزشکاران از جای برخاسته و در حالتی که نخته‌های شنای آنها روی زمین است بعضی حرکات نرمش را به عمل آورده، سپس نخته‌ها را برداشته و شروع به میل گرفتن می‌کنند.

شعر خوانی و رباعی خوانی:

یکی از آداب زورخانه که اکنون تقریباً ترک شده و غیر از گل چرخ و گل کشتی، مرشدها و ورزشکاران پیشکسوت در مواقع مختلف خاصه در مورد طلب صلوات اشعار مناسبی حاوی پند و اندرز می‌خواندند و بیشتر این اشعار رباعی بود و خواننده برای ساکت کردن محیط و جلب توجه حضار یکی دو رباعی حماسی می‌خواند و از حضار طلب صلوات می‌کرد.

شمردن حرکات:

یکی از احترامات مخصوص پهلوانان و پیشکسوت‌های شمردن حرکات انفرادی آنهاست. مثلاً در موقع جنگی زدن و کباده کشیدن مرشد حرکات آنها را با صدای

بلندمی شمارد و این نوعی از تجلیل و تشویق است.

شیرینکاری: تناسب حرکات ورزشکار در چرخ زدن و میل بازی و عملیاتی که جنبه آکروباسی دارد. این کارها مخصوص طبقه جوان است و عبارت از پشتک و وارو زدن در کف گود یا از لب گود به عمق گود. روی دست بلند شدن و راه رفتن با دست، درو کردن در روی تخته شنا است. به طور کلی بین شیرینکار و پهلوان و کشتی گیر فرق بسیار است و ورزشکارانی که جامع این هر دو باشند به ندرت یافت می شوند.

صاحب زنگ و صاحب ضرب: پهلوانان معروف و سابقه دار که موقع ورود آنها به زورخانه به احترام قدمشان زنگ و ضرب را به صدا در می آورند.

صاحب تاج: به پهلوانی گفته می شد که پس از کسب مقام پهلوانی از طرف ریش سفیدان، پیشوایان طریقت و بزرگان قوم، مجاز به داشتن «تاج فقر» می گردید.

صفای قدم: مرشد زورخانه برای احترام کسانی که وارد می شوند خوش آمد می گوید، ولی اگر شخص وارد به عنوان مهمان آمده باشد به وی «صفای قدم» می گوید.

صلوات فرستادن: نمونه هایی از صلواتهایی که در زورخانه فرستاده می شود: به جمال پیغمبر صلوات، به عمامه سبز پیغمبر صلوات، علی شیر خدا را صلوات.

ضرب گیر: در دوران گذشته زورخانه ها مرشد نداشتند، بلکه کار نواختن ضرب بر عهده ضرب گیر بود که با ورزشکاران همیاری می کرد. خواندن اشعار حماسی و اخلاقی را «کهنه سوار» که مربی و تعلیم دهنده کشتی و ورزش بود انجام می داد. کهنه سوار یک «چوب اشاره» هم داشت که معروف به «چوب تعلیم» بود.

آفرین باد به گفتار خوش «کهنه سوار» آن پسر خوانده پوریای ولی در همه کار لُنگ بر دوش چو آید به میان میدان «چوب تعلیم» به کف وای به حال رندان هنگامی که تعداد زورخانه ها به مرور کم شد، ضرب گیر در غیاب «کهنه سوار» حماسه خوانی می کرد، تا بالاخره این کار رسم گردید و ضرب گیر، «مرشد» شد. از دوران صفویه به بعد زورخانه ها مرشد داشتند. شاید جالب باشد بدانیم که در دوران صفویه، سواى زورخانه، مکان های دیگر برای تمرین هنرهای رزمی مخصوصاً تیروکمان وجود داشته است که آن مکان ها را «آماج خانه» می گفتند.

عرض اندام: ۱- کار لاتها در خیابان وقتی داد می زدند و نفس کش می طلبیدند.

۲- شاخ و شانه کشیدن ورزشکاران در زورخانه وقتی اعلام می‌کند کسی را به زمین خواهد زد.

عرض حاجت: دعا برای شفای مریضها: «خدا مریضا رو شفا بده.» «خدا گیر دکتر و دواندازدت!» و استغاثه برای آزادی زندانیها.

فاتحه خواندن: بعد از خاتمه ورزش و قبل از اینکه به کباده زدن یا کشتی گرفتن بپردازند میاندار از مرشد زورخانه با ادای عبارت (دست و پنجه مرشد درد نکند) تشکر می‌کند و بعد برای سلامتی پادشاه عصر و سادات و علما و صلحا دعا و برای پهلوانان گذشته خاصه پوریای ولی که در صفت مقدم این سلسله قرار دارد مغفرت می‌طلبند. وی همچنین کسانی را که به راستی و درستی در این راه قدم نهاده‌اند ستایش کرده از حضار طلب خواندن فاتحه می‌نماید.

فروکوبیدن یا بوسیدن: در شروع کشتی تا جایی که دیده شده بوسیدن مرسوم نیست اما تصور می‌رود دستی که کشتی‌گیران به هم می‌دهند و به اصطلاح (فرو می‌کوبند) همین بوسیدن باشد. زیرا موقعی که نوجه‌ای با پهلوانی شروع به کشتی کرد به جای فروکوبیدن دست او رامی‌بوسد و یا چنانکه بین سایر مردم معمول است پس از آنکه دست وی با دست پهلوان تماس یافت به دست خود بوسه می‌زند.

قاطی شدن: به یکدیگر پیچیدن دو نفر کشتی‌گیر در برابر ترکیب سوا شدن.

قدر، هم قدر: به فتح قاف و دال یعنی هم‌زور بودن دو پهلوان.

قدم بوسی: بر ورزشکار فرض است که موقع ورود به گود زورخانه خاک گود را (به رسم زمین ادب بوسیدن) بوسه زند. بطوریکه در بعضی آثار مشاهده شده این عمل اشاره به قدم بوسی پوریای ولی نیز هست که به علت زعامت و پیشوایی جای قدم او یعنی گود زورخانه رامی‌بوسند. حتی تخته شنا و میل و کباده و سنگ را که با خاک زورخانه تماس حاصل کرده در موقع برداشتن و گذاشتن بوسه می‌زنند و برای سهولت در خاک بوسی موقع ورود به گود دست راست را به کف گود گذاشته و بعد به لب آشنا می‌سازند و همچنین موقع خروج از گود این زمین بوسی تکرار می‌شود.

کارهای عجزی: فنونی در کشتی‌گیری که حریف را عاجز و زبون می‌سازد مانند لواشه که یکی از طرفین حریف را اغفال کرده انگشت در دهان می‌کند و به شدت می‌کشد، یا انگشت سبابه او را می‌پیچد. این اعمال را کشتی‌گیران صحیح نمی‌دانند و به ندرت اتفاق می‌افتد.

کباده: این واژه به معنی کمان سبک یا نرم است و در قدیم آنرا از استخوان می ساختند. امروزه آنرا از فلز درست می کنند و وزنه هایی به گونه حلقه به روی «زه» زنجیر می آویزند تا کباده سنگین گردد. کباده کشتی (کمان کشتی) بوسیله پهلوان یا پیشکسوت اجرا می شود و به خاطر اهمیتی که کباده دارد اصولاً در زورخانه ها یک یا دو کباده بیشتر موجود نیست.

کشتی: «کشتی» یا درست تر «کوشتی» در دوران پیش از اسلام به نوعی شال کمربندی گفته می شده که روحانیون زردشتی و مردان ایران زمین به کمر داشتند. شال مزبور از ۷۲ رشته تابیده تشکیل شده بود که خود تقسیم بندی هایی به واحدهای ۶ و ۱۲ داشته که به سه رشته سه تایی می رسید که آن سه، نمایانگر گفتار نیک، کردار نیک، پندار نیک هستند.

کشتی پهلوانی: این کشتی، قوانینی جدا از کشتی آزاد و کشتی فرنگی دارد و در بسیاری از موارد، نام فنون کشتی پهلوانی با دیگر کشتی ها فرق دارد. کشتی زورخانه ای چندین نوع است (دوستانه، میدانی، گروهی، دوره ای، پهلوانی...) و هر کدام از آنها با مراسم خاصی اجرا می گردد.

گرگری خواندن: مترادف عرض اندام است.

کهنه سوار: در زمان حاضر نواختن ضرب به عهده کسی است که او را مرشد می خوانند. اما سابقاً به عهده ضرب گیر بود و کهنه سوارها مرشدهایی بودند که مسئولیت تعلیم کشتی و سایر امور ورزشی را به عهده داشتند.

گرم: برجستگی دو طرف شانه و بالای زانوان.

گره شدن کشتی: همان معنی کشتی در میان ماندن را می دهد و از اصطلاحات بسیار قدیم است که هنوز هم متداول می باشد.

گل ریزان: مراسمی که طی آن پهلوانان قدیم و جدید در زورخانه گرد هم می آمدند تا برای موارد لازم یا برای زورخانه پول جمع کنند. در گذشته هر کس با دیگری قصد کشتی داشت گلی برای او می فرستاد یا حضوراً در زورخانه گلی را به سوی او پرتاب می کرد و بعد به نظر نمی رسد رسم گل ریزان، مأخوذ از همین عمل باشد زیرا این مراسم سابقاً برای تماشای کشتی های بزرگ برگزار می شد و یک نوع جشن ورزشی برای تماشای مسابقه پهلوانی و تجلیل از پهلوانان بود. در حین برگزاری این جشن، در حالتی که همه مشغول ورزش بودند، چند مرتبه دسته های گل از پنجره سقف زورخانه به سر و صورت ورزشکاران می ریختند. این جشنها بیشتر در ماه رمضان و موقع شب انجام می گرفت که

چراغانی هم مقدور باشد. اگر جشن گلریزان در سایر ماهها بود در روزهای جمعه برگزار می‌شود. مورد دیگر این جشن مربوط به ورود پهلوان مشهوری از شهری به شهر دیگر بود که به افتخار او با ترتیب دادن جشن مقدمش را گرامی می‌داشتند.

گل کشتی: به هنگام کشتی گرفتن «گل کشتی» خوانده می‌شود. گل کشتی اشعاری است که کشتی‌گیران را تشویق به نیک‌اندیشی و نیک‌رفتاری، بزرگ‌منشی و افتادگی می‌کند. خوشدل نشوی از آنکه عنوان داری یا آنکه نژاد ازکی و ساسان داری بایست برهنه همچو شمشیر شوی تا جوهر خویش را نمایان داری

گورگه: این کلمه که بر وزن فسرده لفظ می‌شود در سنوات اخیر خاصه در تهران به جای میل‌زورخانه مصطلح شده است. گورگه گرفتن در واقع نوعی از میل گرفتن است که ورزشکارحرکات خود را به نهایت سرعت رسانیده و میلها را به اصطلاح سر مچ گرفته و مرشد هم آهنگ مخصوص برای این حرکت می‌نوازد. این آهنگ را از قدیم گورگه گفته‌اند. واژه گورگ یا گورگه از واژگان مغولی است که در فارسی باقیمانده و نام نوعی از طبل یا نقاره است که در جنگهای قدیم با آهنگ معینی می‌نواخته‌اند.

لباس ورزش: برای ورزش باید شلوار مخصوص به تن داشت و بالاتنه باید لخت باشد. لخت بودن بالاتنه یادگار دوران عیاران و شاطران است که به هنگام نبرد بالاپوش را درمی‌آوردند و به جنگ می‌پرداختند. ورزش با لباس غیر ورزشی در زورخانه ممنوع است. ورزشکار فقط باید شلوار خود را به پای داشته و لنگی بر روی آن بندد ولی در صورت سرد بودن هوا می‌تواند بپیراهن وارد گود شود و بعد از قدری ورزش و گرم شدن بدن پیراهن را هم از تن خارج کند.

– تنبان نطعی یا تنکه: نام لباس کشتی است و شلواری است چرمی که تا زیر زانو می‌آید و در قدیم آنرا «تنبان نطعی» می‌گفتند. بعدها اصطلاحاً آن را «تنکه» نامیدند.

– لُنگ: جز در مواقع کشتی گرفتن لباس ورزش همواره لُنگ است که بر روی شلوار بسته می‌شود. پهلوانان و پیشکسوت‌های می‌توانند دامن لُنگ خود را آزاد بگذارند ولی نوجه‌ها و تازه‌کارهاحتماً باید دامن لُنگ را از وسط پای بالا کشیده و روی لُنگ استوارکنند. لچکی بستن لُنگ (یعنی گوشه طرف راست لُنگ را به طرف چپ بدن آوردن) نهی است مگر برای ورزشکاران آزموده و پیشکسوت و تصور می‌رود این رسم برای شناخته شدن پیشکسوت و امتیاز او از مبتدی وضع شده باشد. لُنگ زورخانه از نوع لنگهایی است که در حمام‌ها بکار می‌رود ولی بعضی از ورزشکاران لنگهای ابریشمی مخصوص که از بافته‌های کاشان و یزد بود برای خود داشتند و اکنون هم دارند. یک نوع لُنگ دیگری در زورخانه‌ها مرسوم بود «فتنی» (بر وزن وطنی) است که اکنون دیده نمی‌شود ولی نام آن هنوز از ورزشکاران قدیمی شنیده می‌شود.

لنگ انداختن، حرمت لنگ: بعضی اوقات که کشتی گرفتن دو نفر حریف به مرحله‌عصیبت و مخاصمه می کشد یکی از بزرگان قوم برای احتراز از دشمنی لنگی را به وسط دو حریف پرتاب می کند. بعضی اوقات این عمل برای حفظ احترام و حیثیت یکی از طرفین کشتی صورت می گیرد. طرفین کشتی موظفند به محض افتادن لنگ یکدیگر را رها کنند و می کنند و این عمل را حرمت لنگ می گویند. چون برخی از اوقات لنگ انداختن با مواضعه قلبی صورت می گیرد، در خارج از زورخانه هم اگر کسی در کاری و اماند و تسلیم شد می گویند لنگ انداخت.

مراتب پهلوانی: جهان پهلوان، پهلوان بزرگ، پهلوان کوچک، پهلوان، شاطر، عیار.

مراتب باستانی کاری: در زورخانه افراد مرتبه، مقام و مکان مخصوص دارند و هر کدام از آنها به حدود و اجازه خود واقف هستند: نوچه، نوخاسته، ساخته، صاحب زنگ و صاحب ضرب، پهلوان، پهلوان صاحب تاج و سادات.

مرشد: گرداننده گود، مربی، داور، پیشکسوت. مرشدان سابق، بیشتر ورزشکاران قدیمی بودند که به خوبی با ورزش و مراسم آن آشنا بودند و طی سالها ورزش، با اشعار و موسیقی باستانی خو گرفته و چون از امور کارها خبر بسیار داشتند در بازنشستگی به مرشدی روی می آوردند.

مشمال: ورزش دادن اعضای بدن ورزشکار با مالیدن و فشردن و خم و راست کردن عضلات بدن برای رفع خستگی ورزشی برای عضلات. این عمل یکی از ضروریات ورزش باستانی است و به همین علت در هر زورخانه یک نفر مشمالچی وجود دارد اما ورزشکاران به او اکتفا نکرده و اکثراً خود آنها یکدیگر را مشمال می دهند.

میاندار: هنگام ورزش حتماً باید فردی که از حیث سابقه و نوع کار بر سایرین مقدم است، به عنوان میاندار سایرین را رهبری کند. رهبری گود با میاندار است و دیگران به نسبت سابقه ورزشی پس از او قرار می گیرند. وقتی میاندار به وسط گود می آید، سایرین گرد او حلقه می زنند و تشکیل جرگه می دهند. ورزشکاران حرکات ورزش گروهی را با میاندار هماهنگ می کنند و مبتدیان با تقلید اعمال و حرکات ورزش را می آموزند. خروج از گود هم باید مثل ورود به گود پس از میاندار صورت گیرد. کسی که بعد از میاندار بر سایرین مقدم است پای سردم که در درجه دوم احترام قرار دارد مستقر می شود به طوریکه روی او به طرف میاندار و پشت او به طرف سردم است. ورزشکاران دیگر به تناسب سابقه در طرفین کسی که پای سردم ایستاده قرار می گیرند. در نتیجه در اطراف میاندار حلقه‌ای بسته می شود و کسی که پشت سر میاندار است، از حیث سابقه کوچکترین فرد زورخانه محسوب می شود. اگر در بین ورزش یا بعد از ورزش میاندار گود را ترک گوید و سایرین قصد ادامه ورزش داشته باشند، به همان وضع

که ایستاده‌اند تغییر موضع می‌دهند یعنی شخص دوم که پای سردم است به جای میاندار سابق در وسط قرار می‌گیرد و شخص سوم پای سردم واقع می‌گردد.

میل: میل امروزی تکمیل و تحول شده گرز است. کارکردن با میل چندین نوع است و احتمالاً بیش از ۲۰ نوع میل بازی وجود دارد. میل در اندازه و وزنهای مختلف است که از چندکیلویی شروع می‌شود و به بیش از ۵۰ کیلو هم می‌رسد. میل گرفتن و شنا کردن انفرادی (با لباس) در غرفه‌های زورخانه ممنوع است مگر برای ورزشکاران پیشکسوت که آنها نیز باید در حال ورزش یقه پیراهن خود را بازکنند.

سن ورود به زورخانه: شرکت افراد نابالغ در ورزش باستانی ممنوع است. می‌گویند در قدیم فقط کسانی حق ورود به گود را داشته‌اند که دارای ریش بودند. یکی از شرایط مهم ورود به حلقه جوانمردان بلوغ است.

نوجه: جوانان ورزشکار کشتی‌گیری که در زورخانه مخصوصی تحت تعلیم قرار می‌گیرند و شاگردی پهلوان بخصوصی را می‌کنند.

نوحه‌خوان: آنکس که در دسته‌ها و مجالس سینه‌زنی با خواندن ابیات مخمس یا مستزاد حرکات کوبیدن دستهای سینه‌زن‌ها به سینه‌هایشان را تنظیم کند، مثل عملی که در زورخانه‌ها کوبش ضرب نسبت به ورزشکاران انجام می‌دهد.

نوخاسته: جوانان و نوجه‌هایی که دایره عمل خود را وسعت داده و برای عرض هنر و کشتی‌گیری به زورخانه‌های دیگر هم می‌روند.

نیک‌کار: به کس رکاف کلمه اول، تخصص یک پهلوان را نیک‌کار می‌گویند مثلاً گفته می‌شود نیک‌کار فلان پهلوان آرنج سرپاست یعنی در این فن تخصص دارد.

وابوسیدن: وابوسیدن ترک کردن کشتی است و این ترکیب قطعاً در برابر بوسیدن گفته شده است. اما ترتیب وابوسیدن این است که حریفان بعد از ختم کشتی به صورت یا پیشانی یکدیگر بوسه می‌زنند و یا پشت دست راست خویش را به پیشانی خود نهاده و سرها را آنقدر به هم نزدیک می‌کنند که کف دست طرفین به یکدیگر می‌چسبد و بعد از هم جدا می‌شوند. این اصطلاح در خارج از زورخانه هم در موردی که یکی نسبت به دیگری اظهار عجز می‌کند رایج است. مثلاً می‌گویند «ما که وابوسیدیم».

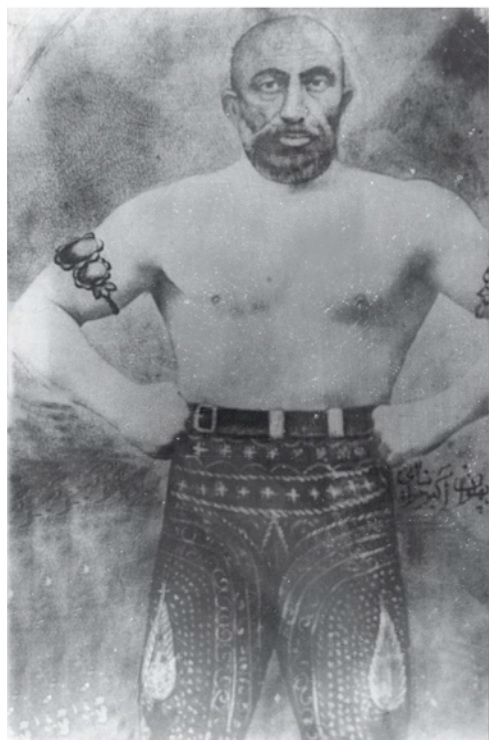
وادادن: وقتی یکی از کشتی گیرها دست و پایش را باز می گذارد و حریف را به نبردمی طلبد تا روحیه او را ضعیف کند. یعنی: «شکست دادن تو برای من کاری ندارد، با دست و پای باز هم حریف تو هستم!»

وارد کردن: اصطلاحی برای احترام گذاشتن به پیشقدمان و پهلوانان موقع ورود به زورخانه که عبارت است از زدن ضرب و زنگ و ادای صلوات و خوشامدگفتن. وارد کردن افراد به زورخانه که از وظایف مرشد است، یکی از مراسم لازم الاجرا این محیط به شمار می رود. چون شناخت مقام ورزشی افرادی که با لباس به زورخانه وارد می شوند برای حضار و تماشاگران مقدور نیست و از این جهت برای این کار مقرراتی هست. مرشد زورخانه موظف است برای واردین و تاجایی که آنها را می شناسد به تناسب مقام ورزشی و اولویت احتراماتی به عمل آورد. مرشد به طور کلی برای احترام به کسانی که وارد می شوند و آنها را می شناسد «خوش آمدی!» می گوید. اگر شخص وارد به عنوان مهمان آمده باشد به وی «صفای قدم!» می گوید، اگر پیشکسوت و معروف است ضرب زدن خود را قطع و برای او با صدایی مخصوص دستی به ضرب می زند و اگر پهلوان است با زدن زنگ و ضرب او را وارد می کند تا مشتمالچی یک طاقه لُنگ برای شخص وارد برده او را دعوت به ورزش کند. به این ترتیب همه متوجه می شوند که مهمان یا پیشکسوت یا پهلوانی وارد شده است. همین صدای ضرب و زنگ او را به حضار شناسانیده و بعد از لخت شدن هم احترامات لازم اجرا می شود.

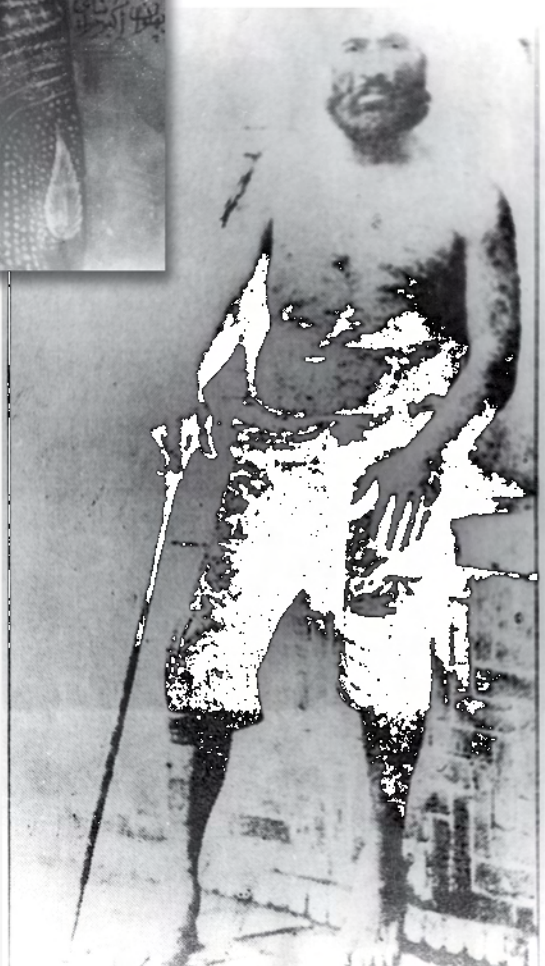
واگیر: اصطلاحی است برای تکرار سنگ گرفتن در زورخانه. هرگاه ورزشکاری تعدادی سنگ گرفت و پس از خسته شدن سنگ را بر زمین گذاشت، نفر بعد از او این ورزش را انجام می دهد. وقتی ورزشکار اول باز به سنگ گرفتن پردازد و مرتبه دوم را واگیر می گویند.

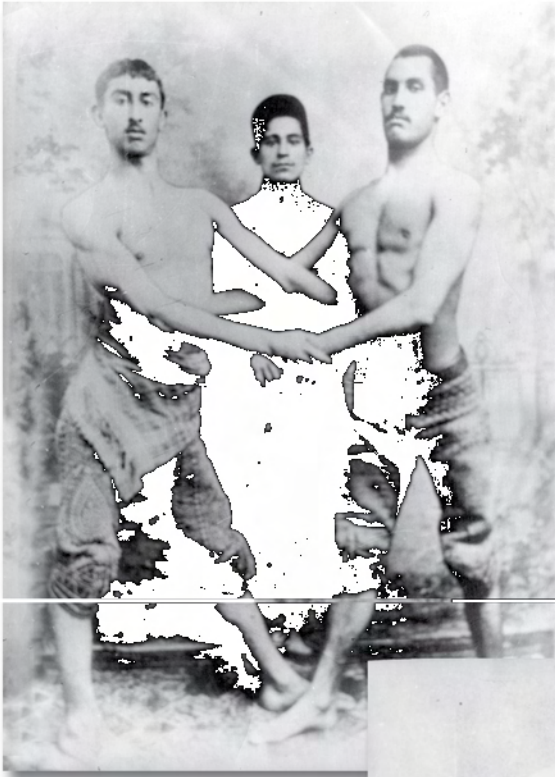
پهلوان محمد عیبل (معروف به یزدی کوچک) پهلوان زمان ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه قاجار - آخرین پهلوان رسمی ایران، متولد ۱۲۳۵ هجری شمسی.

پهلوان اکبر خراسانی
پهلوان دوره ناصرالدین شاه

پهلوان ابراهیم یزدی
معروف به یزدی بزرگ
ورزشکار زورخانه نوروزخان
پهلوان دوره ناصرالدین شاه

از راست به چپ:
حاج ابراهیم سلاخ
مرشد یعقوب خوش آهنگ
پهلوان اسماعیل اسماعیلی
(اسماعیل حسن گاودار)

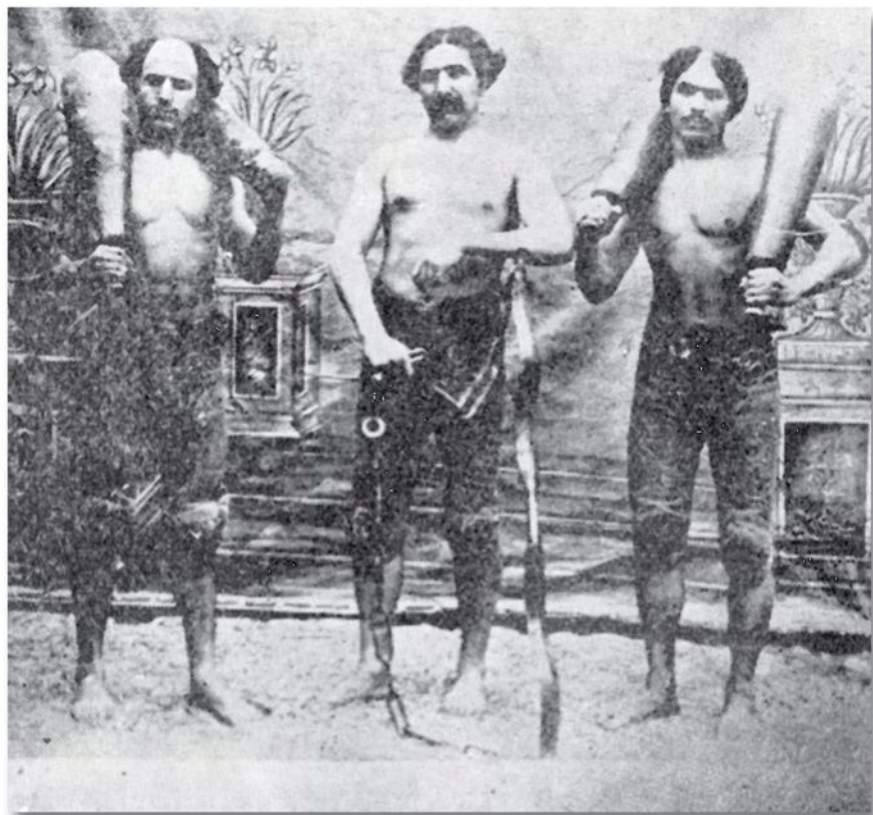
پهلوان علی میرزای همدانی
در سن ۸۸ سالگی

این عکس در سال ۱۳۱۰ هجری قمری در تهران گرفته شده. ردیف عقب ایستاده آنکه کلاه به پای خود آویخته: پهلوان علی میرزای همدانی
 ردیف میانی نشسته ها از طرف راست: ۱. مرشد ۲. ناشناس ۳. پهلوان اکبر قاپوچی باشی ۴. ناشناس ۵. پهلوان اصغر نجار (به خاک رفته)
 ۶ و ۷ ناشناس ردیف جلو: ۸. پهلوان صادق قسی (به خاک رفته) ۹. پهلوان بیاله معروف به کجیل

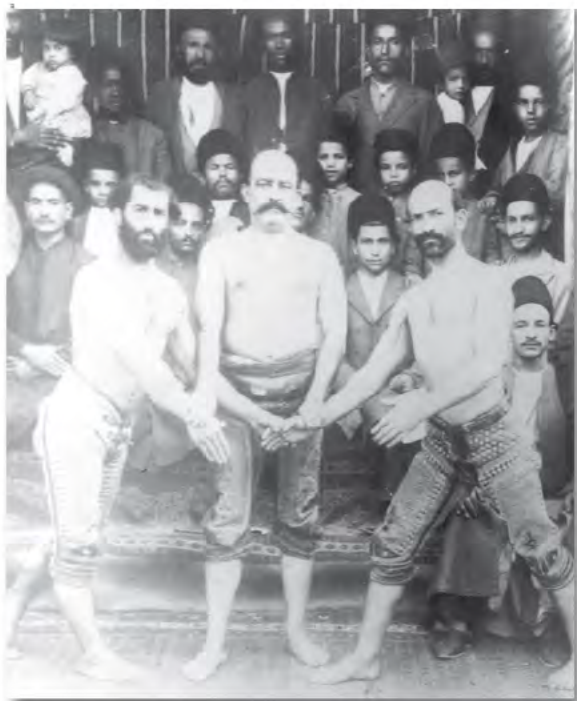
روزشکاران باستانی دوران احمدشاه در حال تصویربرداری

از راست به چپ: پهلوان حسین بنکدار - پهلوان وثوق - صوفی نصرالله کرمانشاهی

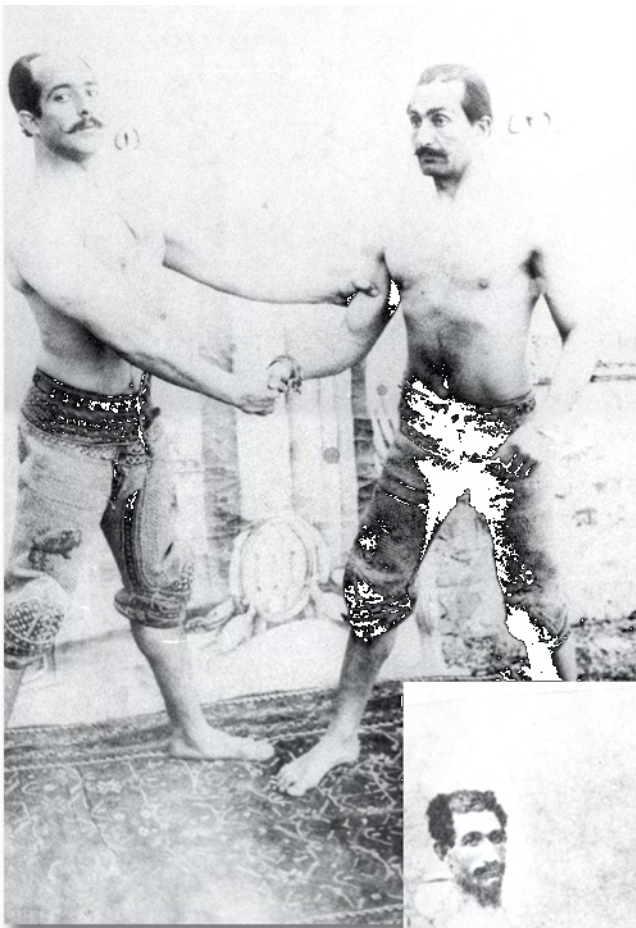
نایب علی خان ملک پهلوان تهران و علی قلیج گرچی پهلوان گرجستانی

چپ:
میرزا باقر دراندرونی
وسط:
پهلوان نعمت اله سرقبرآقایی
راست:
سیدمحمد صادق بلورفروش

پهلوان محمد علی و پهلوان مهدی خان سیف الملک

سمت چپ:
 پهلوان شاهزاده
 امیر اعظم سیف الملک
 سمت راست:
 سرهنگ خان
 شاگرد و استاد
 دوران ناصرالدین شاه

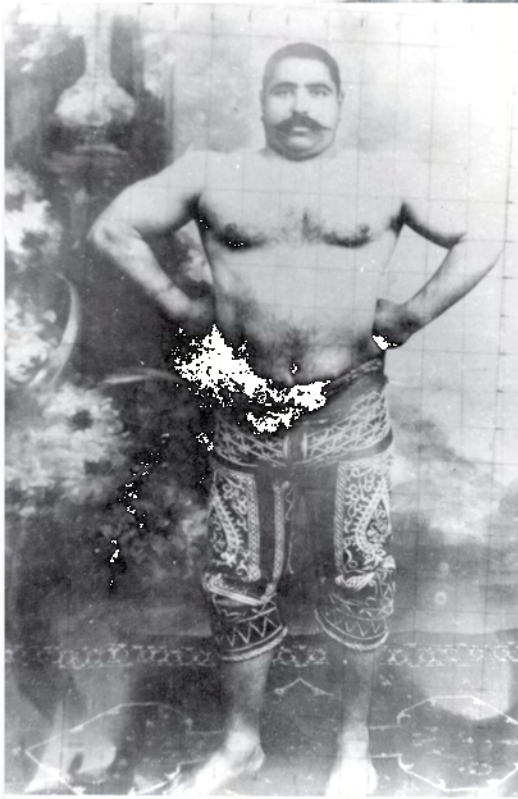
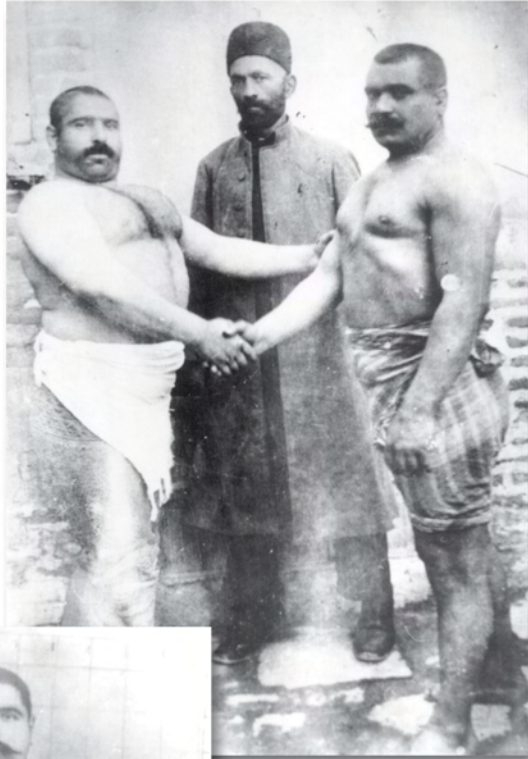

سمت چپ:
 پهلوان محمد نجار
 سمت راست:
 حاج شیخ باقر تهرانی

از چپ به راست: محمد قاسم گوسفندی - حاج ابراهیم سیلاخ - شاطر حسین خشک‌پز

از چپ به راست:
حاج محمد صادق بلور فروش
آسید محمد علی بلورفروش
پهلوان کلاونیروی گرجستانی

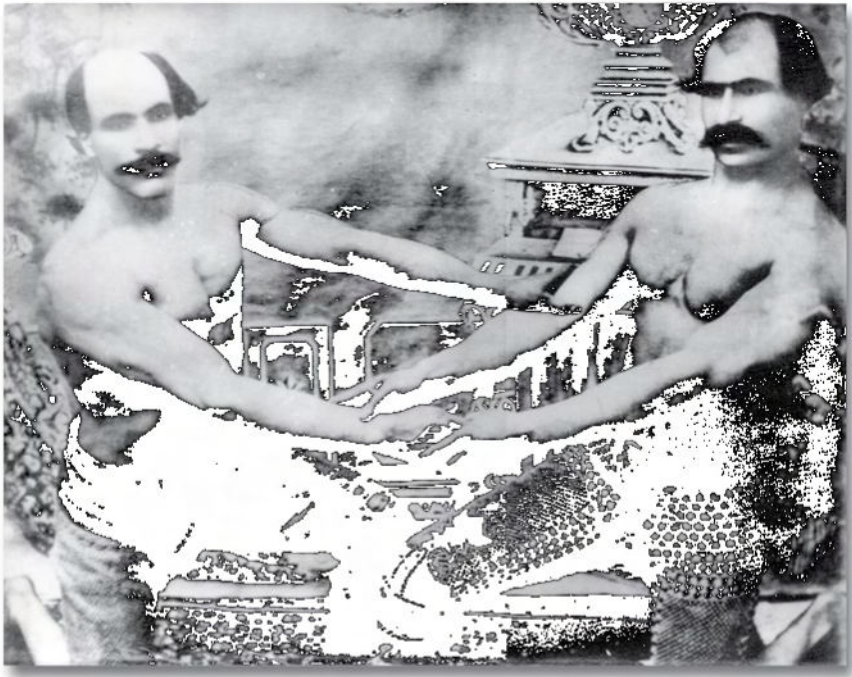
حاج محمد صادق بلورفروش
پهلوان دوران احمد شاه

آسیبد محمدعلی مسجدحوضی
بنیان گذار زورخانه شمس العماره
و میرزا باقر دراندرونی
دو تن از پهلوانان معروف تهران
دوران احمدشاه

سمت راسته
حاج علی حمای
سمت چپه
حاج حسین السلطان کاشانی

حاج علی رستم آبادی و پهلوان آصغر نجار دو تن از پهلوانان دوران مشروطیت

علی پینه دوز

مرشد حسین سیاه
محمد آهنگر کارآورد

مرشد رضا

از چپ به راست:

میرشد رضا شاهی - علی لطفی - عباس کزوه پز - احمد سببگاری - عباس حماسی
عباس خیاط - موسی بنا

از راست به چپ:
مصطفی لره
تقی کرم کرمانشاهی

از دست راست:
ظاهر حاج رضائی
علی کیانتاش (مشهور به دیک دیک)
جلال معروف به چپه

غلام قزاق

مرتضی حسین سیاه

اصغر بازارچه

محمود باقر زهلی بند

- ۱- اکبر توکلی
- ۲- پهلوان عباسی آهنگر
- ۳- محضوفی زانفی
- ۴- حاج سیدحسن رزاز
صبروف به
- ۵- پهلوان بزرگ، شهباعلی
- ۶- پهلوان زورخانه سرچشمه
- دوران احمد شاه
- در ۹۱ سالگی
- ۸- کاظم طبق کفی
- ۹- پهلوان کاظم شاه آبادی
- ۱۰- استاد شعبان سلطانی
- مطوره سال ۱۳۲۰

استاد میرزا آقا لایق (چپاظر)

استاد حبیب محمدرضا چپی

مرشد حسین سیاه

تقی رضا بیگی

راسته:
 طاهر حاج رضایی
 چپ:
 حاج حبیب اله لواف
 نشسته:
 مهدی کریمی (قصاب)

آقا رضا حکمی

هاشم زاده لاریجانی پولوان صاحب زنگ

کاظم طبیق کش - باستانی کار

مهر شفته، گل‌اصغر آبی

مهر شفته، بهمنی

مهر شفته، شکرآزگی

مهر شفته، فی‌آبادی

مهر شفته، حاجی‌تپه

مهر شفته، سیدعلی‌اکبر شنبو آزی

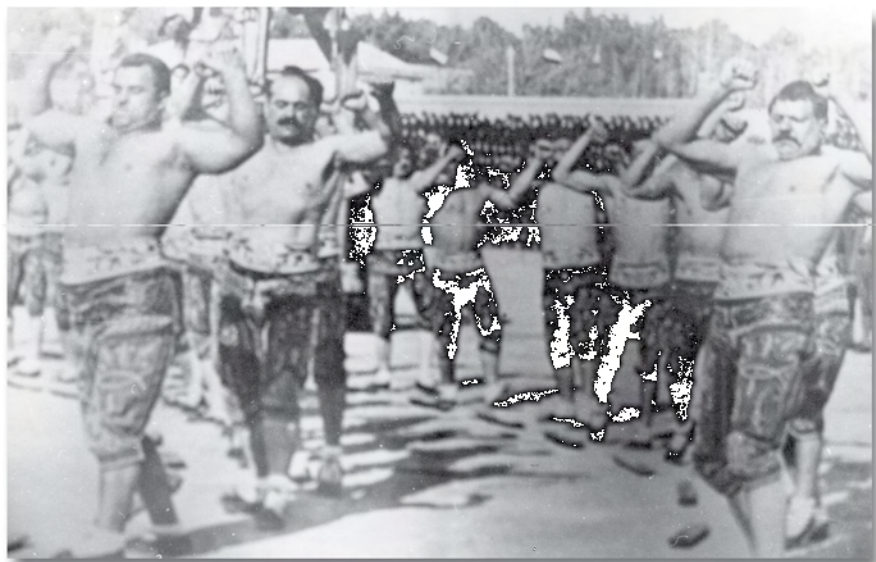
مهر شفته، کرم‌چنگ، خانی

مهر شفته، قی‌پرسر، کانی

مهر شفته، حسین، هلالی، کی

مهر شفته، ر. طهری

مهرشدهای تهران در جشن پوزیای ولی - باشگاه جعفری - سال ۱۳۵۰

چپ: محمد سرپلی - دای کرمانشاهی - راست: اکبر جیگرکی
در میدان امجدیه

ورزشکاران در حال کشتی در میدان
از چپ به راست: محمد سرپلی - عبدالحسین فیلی (برادر محمد سرپلی)

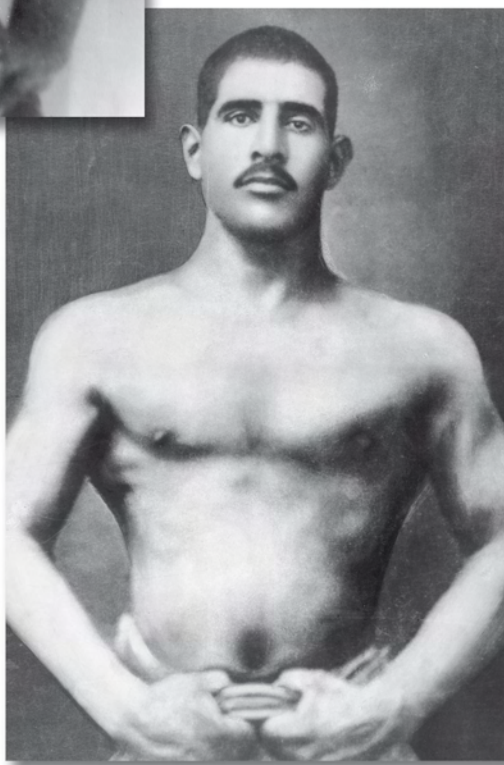
مصطفی کلیایی (معروف
به زاغی) که گریم درویش
را کشت و به زندان رفت

آقامیرچلویی (با پیراهن رکابی مشکی و مدال)
نفر جلو سمت چپ: محمد علی آهنگر از ورزشکاران تبریز

مصطفی طوسی
باستانی کاری که در
دوران محمد رضا شاه پهلوی
سه بار بازویند پهلوانی گرفت

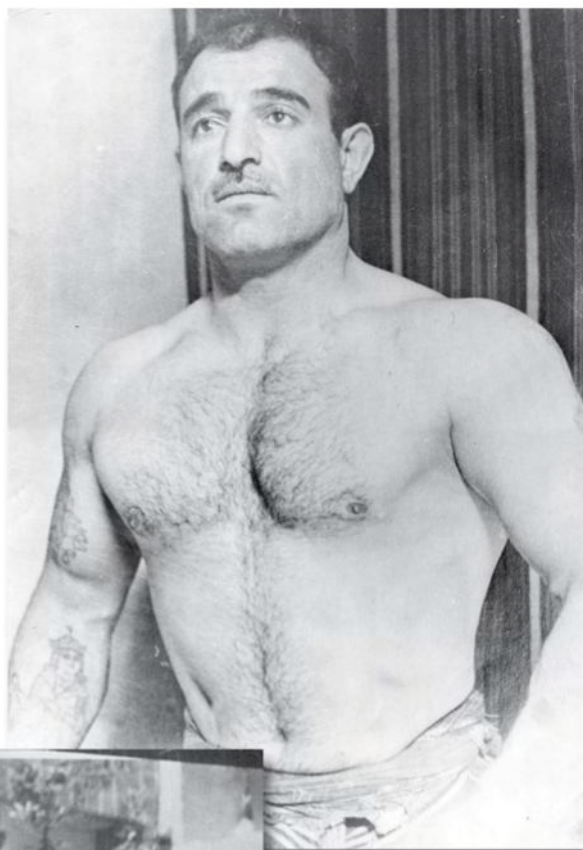
جلال خانی آبادی
(معروف به جلال چپه)

احمد معینی (معروف به احمد جتی)
رئیس باشگاه تسلیحات ارتش در سلطنت آباد

پهلوان حاج اسماعیل قربانی
(معروف به اسماعیل کچول)

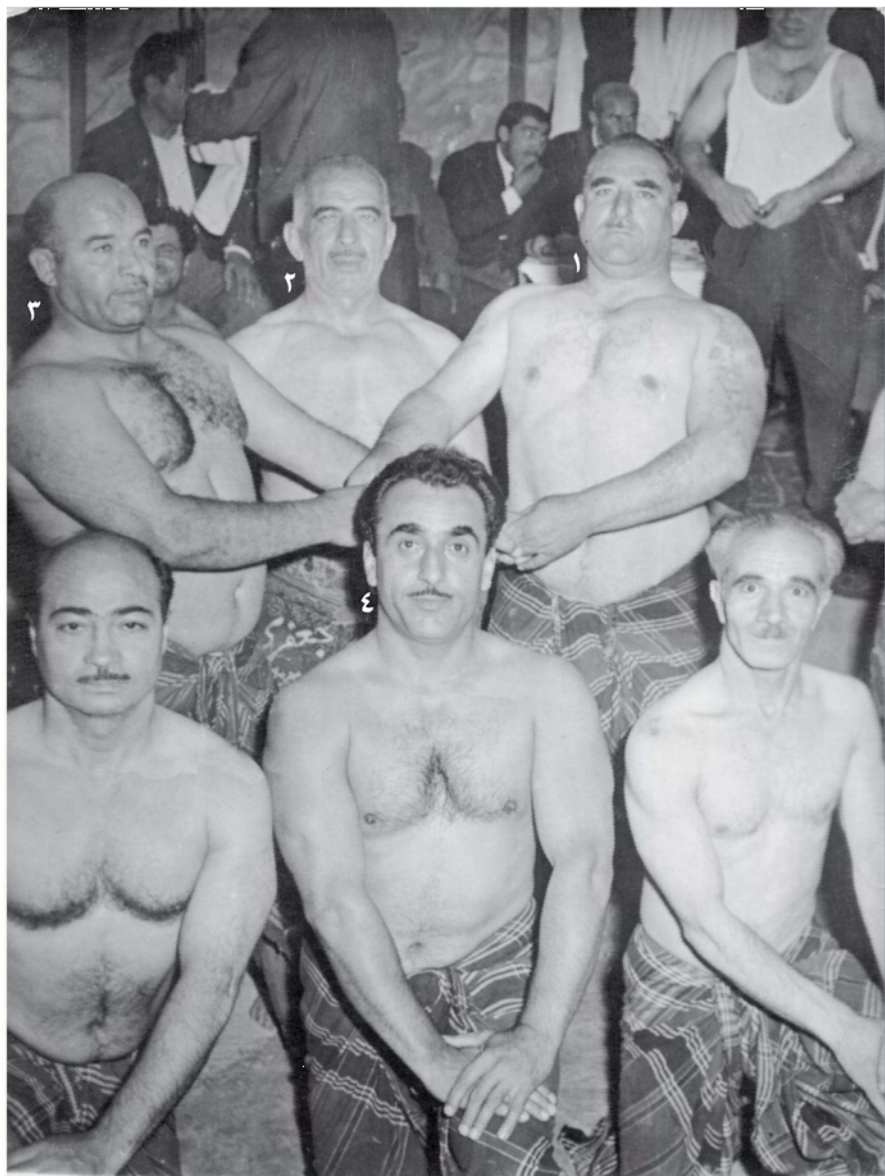
شهبان رستمی
معروف به خریاکوب
از ورزشکاران نامی تهران

قاسم گلوریندگی
پسر خاله جعفری

مصطفی پادگان (معروف به مصطفی دیوونه)
از ورزشکاران و شیرینکاران معروف

۱- اویسا هشتت ۲- حاج حسین جهفیری (برادر شعبان) ۳- اسماعیل خلیج ۴- محمد
باستان کاران باشگاه جهفیری

پی نوشت

کتابها

- از سیدضیا تابختیار، مسعود بهنود، انتشارات جاویدان، تهران، زمستان ۱۳۷۷.
- اسرارو کدتای ۲۸ مرداد، از خاطرات سی.ام. وودهاوس، ترجمه نظام‌الدین دربندی، نشر راهنما، تهران، تابستان ۱۳۶۴.
- اسناد سازمان سیا، دکتر غلامرضا وطن‌دوست، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران، ۱۳۷۹.
- ایران قدیم و تهران قدیم، ناصر نجمی انتشارات جانزاده، تهران، ۱۳۶۲.
- بازیگران سیاسی، از مشروطیت تا سال ۱۳۵۷، دکتر مصطفی الموتی، جلد اول، چاپ پکا، لندن، اردیبهشت ۱۳۷۴ (می ۱۹۹۵).
- پهلوی‌ها، خاندان پهلوی به روایت اسناد، به کوشش: جلال اندرمانی زاده و مختار حدیدی، جلد دوم، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران، بهار ۱۳۷۸.
- تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، جعفر شهری، جلد اول تا ششم، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران، ۱۳۶۹.
- تاریخ سیاسی معاصر ایران، نوشته جلال‌الدین مدنی، تهران، بهمن ۱۳۶۱.
- تاریخ قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد، جواد منصوری، جلد اول و دوم، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، مرداد ۱۳۷۸.
- تاریخ کشتی ایران، مهدی عباسی، نشر سپاس، تهران، بهار ۱۳۷۷.
- تاریخ ورزش باستانی ایران (زورخانه)، حسین پرتو بیضائی کاشانی، چاپخانه حیدری، تهران، ۱۳۳۷.
- تقریرات مصدق در زندان، به اهتمام سرهنگ جلیل بزرگمهر به کوشش ایرج افشار، کس آنجلس، ۱۳۵۹.
- خاطرات جعفر شریف‌امامی، ویرایش حبیب لاجوردی، طرح تاریخ شفاهی ایرانی، ناشر: مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه هاروارد، بوستون، ۱۹۹۹.
- خاطرات علی امینی، ویرایش حبیب لاجوردی، طرح تاریخ شفاهی ایرانی، ناشر: مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه هاروارد، بوستون، ۱۹۹۵.
- خاطرات فریدون جم، در مصاحبه با حبیب لاجوردی، ۱۰ مارس ۱۹۸۳، لندن، انگلستان، نوار شماره ۴، مجموعه تاریخ شفاهی ایران دانشگاه هاروارد.
- خاطرات و تألمات مصدق، دکتر محمد مصدق، انتشارات علمی، تهران، تابستان ۱۳۷۵.
- خاطراتی از هنرمندان، پرویز خطیبی، انتشارات بنیاد فرهنگی پرویز خطیبی، کس آنجلس، ۱۹۹۴.
- خواب آشفته نفت، دکتر مصدق و نهضت ملی ایران، جلد ۱، تهران، ۱۳۷۸.
- رفقای بالا، نوشته منوچهر کیمرام، نشر شباوینز، تهران، ۱۳۷۴.
- روزشمار تاریخ ایران، از مشروطه تا انقلاب اسلامی، باقر عاقلی، جلد اول و دوم، نشرگفتار، تهران، ۱۳۷۶.

- رویدادها و داوری ۱۳۳۹-۱۳۲۹، خاطرات مسعود حجازی، انتشارات نیلوفر، تهران، ۱۳۷۵.
- زندگی سیاسی مصدق در متن نهضت ملی ایران، فوآد روحانی، انتشارات نهضت مقاومت ملی ایران، لندن، ۱۳۶۶.
- سر و ته یک کرباس، سید محمد جمالزاده، جلد دوم، کانون معرفت، تهران، ۱۳۴۳.
- شادکامان کاخ مرمر (سراب جانشین پسر)، خسرو معتضد، جلد اول و دوم، انتشارات دور دنیا، تهران، ۱۳۷۸.
- شاه، مصدق، سپهبد زاهدی، نورمحمد عسگری، چاپ آرش، سوئد، تابستان ۲۰۰۰ (۱۳۷۹).
- شبه خاطرات، دکتر علی بهزادی، جلد اول و دوم، انتشارات زرین، تهران، بهار ۱۳۷۶.
- ظهور و سقوط سلطنت پهلوی خاطرات ارتشبد سابق حسین فردوست، جلد اول، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، تهران، ۱۳۶۹.
- قلم و سیاست، از استعفای رضاشاه تا سقوط مصدق، محمدعلی سفری، نشر نامک، تهران، بهار ۱۳۷۱.
- قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد - زمینه‌ها، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، جلد اول، تهران، مردادماه ۱۳۷۸.
- گاهنامه پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی، از ۳ اسفند ۱۲۹۹ تا ۳۰ اسفند ۱۳۵۵، سازمان چاپ و انتشارات سهیل، پاریس.
- گوشه‌ای از تاریخ اجتماعی تهران قدیم، جعفر شهری، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۵۷.
- کاخ تنهایی، ثریا اسفندیاری بختیاری، ترجمه نادعلی همدانی، نشر فرشاد، تهران، ۱۳۷۹.
- کودتاسازان، محمود تربتی سنجابی، مؤسسه فرهنگی کاوش، تهران، ۱۳۷۶.
- مصدق، نفت، ناسیونالیسم ایرانی، جیمز بیل - ویلیام راجرلوئیس، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی و کاوه بیات، نشر نو، تهران، ۱۳۶۸.
- من و خاندان پهلوی، احمدعلی مسعود انصاری، محمد برقعی و حسین سرفراز، انتشارات توکا، سن حوزه، ۱۹۹۲.
- ناگفته‌ها، خاطرات مهدی عراقی، مهدی عراقی، انتشارات رسا، تهران، ۱۳۷۰.
- نامداران معاصر ایران، دکتر مصطفی الموتی، جلد دوم، سال ششم، نشر بوک پارس، لندن، ۱۳۷۸.
- نفت، قدرت و اصول، پیامدهای کودتای ۲۸ مرداد، مصطفی علم، ترجمه غلامحسین صالحیار، انتشارات چاپخش تهران، ۱۳۷۷.
- نهضت روحانیون ایران، علی دوانی، جلد اول تا دهم، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۸.
- یادداشتهای علم، ویراستار: علینقی عالیخانی، جلد چهارم ۱۳۵۳، نشر ایکس، مریلند.
- یادنامه، منیر عزری، دفتر دوم، اورشلیم، ۲۰۰۰.

نشریات

دوره‌های مختلف روزنامه‌های:

- آتش - آخرین نبرد - اطلاعات - باختر - باختر امروز - بسوی آینده - جرس - چلنگر - راهنمای ملت - داریا - کیهان - ایران، سال ششم، شماره ۱۵۹۷، تهران، ۲۷ مردادماه ۱۳۷۹ (۱۷ اگوست ۲۰۰۰).

- ایران فردا، سال ششم، شماره ۴۷، تهران، مهرماه ۱۳۷۷.
- ایران فردا، سال هفتم، «ویژه‌نامه دکتر محمد مصدق»، شماره ۵۳، تهران، اردیبهشت ۱۳۷۸.
- ایرانشناسی سال ششم، شماره ۴، مرلند، زمستان ۱۳۷۴.
- ایرانشناسی، سال دوازدهم، شماره ۲، مرلند، تابستان ۱۳۷۹.
- ایرانشناسی، سال دوازدهم، شماره ۳، مرلند، پائیز ۱۳۷۹.
- ایرانشهر، سال ششم شماره ۱۱۰، لس آنجلس، ۲۶ فروردین ۱۳۷۹ (۱۴ آوریل ۲۰۰۰).
- ایرانیان واشینگتن، سال دوم، شماره ۳۸، ۱۸ اردیبهشت ۱۳۳۷ (۸ مه ۱۹۹۸).
- پر، شماره ۱۷۶، سال پانزدهم، شماره ۸، شهریور ۱۳۷۹، واشینگتن.
- سیمرغ، سال دوازدهم، شماره ۸۵ و ۸۶، لس آنجلس، تیر ۱۳۷۹ (ژوئن ۲۰۰۰).
- علم و جامعه، شماره اسفندماه ۱۳۶۵، واشینگتن.
- لایف، شماره ۳۶، نیویورک، ۲۲ مارچ ۱۹۵۴.
- ننگین، شماره ۱۷۷، سال پانزدهم، تهران، سی و یکم فروردین ۱۳۵۹.

- Wilber, Dr. Donald, *CIA Documents: Overthrow of Premier Mossadeq of Iran, November 1952-August 1953*. October 1969
- Cottam, Richard, *Nationalism in Iran*. Pittsburgh: University of Pittsburg Press, 1979
- Kazemi, Farhad, "The Fada'iyan-e Islam: Fanatism, Politics, and Terror," in Said Amir Arjomand, ed., *From Nationalism to Revolutionary Islam*. London: Macmillan Press, 1984
- Moin, Baqer, *Khomeini: Life of the Ayatollah*. New York: I.B. Tauris, 1999

نمایه

اسماعیل پور، حسین (رمضان یخی)، ۱۳۱، ۷۸، ۱۳۱،	آذر، مهدی، ۱۲۸
۱۳۳، ۱۳۹، ۱۴۶، ۱۵۹، ۱۶۳، ۳۹۳، ۴۰۷، ۴۰۸،	آذری، سیاوش، ۲۳۲
۴۱۸، ۴۱۹	آرام، عباس، ۲۳۷
اسماعیل پور، تقی (رمضان یخی)، ۴۰۸	آریانا، بهرام (ارتشبد)، ۳۰۶، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲،
اسماعیلی پور، حسن، ۱۵۲	۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۹
اصغر خالدار (لقب)، ۲۳۵	آریانا، ثریا (عصار)، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۶،
اصغر دیوونه (لقب)، ۲۱۰	۳۶۸
اصفهان، سید ابوالحسن (آیت الله)، ۶۴	آریانا، کورُش، ۳۶۲
اصفهان، نعمت، ۹۹	آریانا، گشتاسب، ۳۶۱
اصلائی، (سرتیپ)، ۱۳۳	آزادپور، رقیه (پیروین آزدان قزی)، ۱۴۵، ۱۴۶،
اعتضادی، ملکه، ۱۶۲	۱۵۲، ۱۶۰، ۱۶۱، ۴۰۵
اعتمادی، (سرهنک)، ۴۹	آزاد، عبدالقدیر، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۳۹۷
اعلم، مظفر، ۱۸۸	آزموده، حسین (سرتیپ، سپهبد)، ۶۹، ۱۷۷
افخمی، غلامحسین (سرلشکر)، ۳۹۳	آزمون، منوچهر، ۲۸۲
افراشته، محمدعلی، ۹۲	آل احمد، جلال، ۴۰۲
افشارطوس، محمود (سرهنک، سرتیپ)،	آموزگار، جمشید، ۲۲۳، ۲۲۴
۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۵۱، ۲۸۹	آهنگر، امیر، ۲۸
افشار، محمد، ۳۶۰، ۳۷۸	آهنگر، محمد، ۲۸
افضلی، (سرهنک)، ۲۱۳	آیرون شیخ (لقب)، خسرو، ۳۸۱
اقبال، منوچهر، ۲۳۷، ۲۹۳	ابراهیمی، محمدتقی، ۱۵۲
اکبر تقی کهنه چی (لقب)، ۲۹	احمد آشپز (لقب)، ۱۳۳، ۱۵۱
اللهکرم، حسین، ۳۳۷، ۳۳۸	احمدحسین پهلوان (لقب)، ۱۸۲
امامی، جمال، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۳۳، ۳۹۵، ۳۹۶،	ارانی، تقی، ۴۰۴
۳۹۷، ۳۹۸	اربابی، رضا، ۱۲۷، ۱۲۹
امامی، حاج سیدجواد (ظهرالاسلام)، ۱۲۵	اردویادی، منصور (ارتشی)، ۲۱۴، ۳۲۳
امامی، سیدحسین، ۶۵، ۶۶، ۷۳	ارژنگ، مهندس، ۲۹۹
امامی، سیدعلی، ۶۵	ارسنجانی، حسن، ۱۰۷، ۲۹۱
امیراحمدی، احمد (سپهبد)، ۴۹، ۱۳۳	ازهار، غلامرضا (ارتشبد)، ۲۲۴، ۳۶۸
امیربختیار، رستم، ۲۴۳	استادعلینقی، اصغر (سسکی)، ۴۰۷
امیری، اسکندر (سپهبد)، ۸۰	استالین، ژوزف، ۶۱، ۱۷۹، ۲۴۶
امیری، حمید (سپهبد)، ۳۶۱	اسلام نظر، حسن (نظامی)، ۳۹۱
امینی، علی، ۲۳۳، ۲۳۴	
انتظامی، عزت الله، ۳۱۴	

بهبودی، سلیمان، ۷۰، ۱۶۷، ۱۷۸، ۲۹۳، ۳۱۰،
۳۱۸، ۳۹۲، ۴۰۴

بهبهانی، محمدالموسوی (آیت‌الله)، ۱۲۵،
۴۰۱، ۴۰۶

بهرامی، مهدیقلی (سرگرد)، ۴۱۰،
بهبزادی، علی، ۳۰۵

بهمنش، (سروان)، ۱۴۲، ۱۴۳،
بهمنیار، غلامحسین، ۳۷

بهنود، مسعود، ۹۷

پ

پادگان، مصطفی (دیپونه)، ۳۶، ۳۷، ۵۰

پازوکی، پرویز، ۳۰۹، ۴۲۲

پاکروان، حسن (سرهنگ، سرلشکر)، ۲۱۲،
۳۹۳

پایان، مصطفی، ۴۰۸

پرز، شیمون، ۲۴۷، ۳۶۱

پوریای ولی، ۶۱، ۲۱۵

پولاددژ، ارسلان (سرگرد)، ۱۳۳

پهلبد، مهرداد، ۳۱۳، ۳۴۲

پهلوان قنبر، ۳۴

پهلوی، اشرف، ۱۸۱، ۲۳۷، ۳۲۰، ۳۲۱

پهلوی، ثریا، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۸۴

پهلوی، حمیدرضا، ۱۲۷، ۴۰۲

پهلوی، رضا، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹

۳۶۸، ۳۶۹، ۴۲۰

پهلوی، رضاشاه، ۲۱، ۴۹، ۷۷، ۱۱۵، ۱۶۷، ۳۰۲

۳۱۱، ۳۹۵، ۴۰۰، ۴۱۹

پهلوی، شمس، ۲۳۶

پهلوی، علیرضا، ۳۲۲، ۳۲۳

پهلوی، غلامرضا، ۱۵۰، ۱۸۳، ۱۸۴، ۳۱۷

۳۱۸، ۳۱۹

پهلوی، فرح (شهبانو)، ۲۳۷، ۲۳۸، ۳۰۳، ۳۰۸

انجوی شیرازی، ابوالقاسم، ۱۳۵، ۱۳۷، ۴۰۴
انصاری، علینقی سعید، ۳۱۳

اویسی، غلامعلی (سرتیپ ارتشبد)، ۲۷۹،
۲۹۳

ایدن، آنتونی، ۴۱۲

ایرانپور، (سرهنگ)، ۱۶۰

ایزدینا، عباس (سرلشکر)، ۲۴۲، ۲۴۵، ۳۲۳

ب

باتمانقلیچ، نادر (سرتیپ، سپهبد)، ۱۲۶، ۱۴۰،
۱۶۴، ۱۸۵، ۳۲۳

بازرگان، مهندس مهدی، ۱۱۱، ۱۸۷، ۲۷۷

بایندر، غلامعلی (سرهنگ، سرتیپ)، ۱۲۴

۱۳۲، ۱۳۴، ۱۵۱

بخارایی، محمد، ۷۲

بختیار، تیمور (سرهنگ، سرتیپ، سپهبد)، ۶۹

۱۳۷، ۱۷۳، ۱۷۷، ۲۱۲، ۲۱۳، ۳۶۷

بختیار، شاپور، ۳۶۲، ۳۶۸

بختیار، کریم، ۳۰۰

بخشیان، حاجی، ۳۳۷، ۳۳۸

بدره‌ای، عبدالعلی (سپهبد)، ۳۳۸

بروجردی، حسین (آیت‌الله‌العظمی)، ۶۴، ۱۱۶

۴۰۱، ۱۲۵

بشیری، حبیب، ۱۵۲

بقایی، حسن (سرلشکر)، ۴۰۱

بقایی کرمانی، مظفر، ۷۸، ۱۱۰، ۱۱۱

بلاغی، سیدصدرالدین (واعظ)، ۲۹۲

بلور، حبیب‌الله، ۵۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵

۲۲۳، ۲۲۴

بلورفروش، حاج محمدصادق، ۲۱۶

بنایی، اصغر (شاطر)، ۴۰۷

بوذرجمهری، کریم (سرلشکر)، ۴۹

بهار، مهرداد، ۱۰۴

- ح ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۵۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۴۲۰
 پهلوی، محمدرضا شاه (در بیشتر صفحات)
 ۳۲۱، ۳۲۰، شهرام
 پیراسته، سید مهدی، ۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸
- ح ۶۴
 حائری زاده، سید ابوالحسن، ۷۸، ۹۸، ۱۱۸
 حائری یزدی، حاج شیخ عبدالکریم (آیت الله)
 ۴۰۱، ۱۵۰
- ت، ث
 تاجر، مارگارت، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵
 تختی، غلامرضا، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵،
 ۱۸۶، ۲۱۶
 تقی بارفروش (لقب)، ۲۸
 ثقفی، (تیمسار)، ۱۳۴، ۱۳۸
 ثقفی، مهدی، ۲۴۸
- ج
 جان وین (هنرپیشه)، ۲۰۸
 جعفری، (سرتیپ)، ۳۶۹
 جعفری، محمدحسن (استوار دوم)، ۱۵۲
 جعفری، حاج علی اکبر، ۲۶
 جعفری، حمید، ۲۳، ۳۷۹
 جعفری، شعبان (در بیشتر صفحات)
 جلالی، ایرج، ۳۰۳
 جم، فریدون (ارتشبد)، ۳۶۷
 جندقی، میرزا عبدالله (میرزا شهرداری)،
 ۴۰۷، ۴۰۸
 جواهری، محمود، ۱۲۳، ۱۲۴
 جهانبانی، امان الله (سپهبد)، ۱۱۸
 جهان، جعفر، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۴۸
 جینالولوبریجیدا (هنرپیشه)، ۲۸۱
- ح ۱۷۳
 حائری زاده، بهرام، ۱۷۳
 حسیبی، مهندس کاظم، ۱۱۸
 حسین زاغی (لقب)، ۲۰۹، ۲۱۰
 حکیمی، ابراهیم (حکیم الملک)، ۵۸، ۶۱
 حکیمی، نصرالله (سرگرد، سرهنگ استوار)،
 ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۵۲
 حمزای، عبدالحسین، ۳۲۰
- خ
 خاتمی، قاسم، ۱۲۷، ۴۰۲
 خادمی، علی محمد (سپهبد)، ۳۰۷، ۳۰۸
- چ
 چنگیزی، فیض الله (گروهبان سوم)، ۱۵۲
 چهاردهی، قنبر، ۶۲
 چرچیل، سروینستون، ۴۱۲

- ر
- خاقانی، بهرام، ۲۹
خالو، عزت، ۳۶۱
خامنه‌ای، سیدعلی (آیت‌الله)، ۲۸۵
خاوری، هوشنگ، ۳۲۲
خراسانی، پهلوان اکبر، ۲۱۶، ۲۸۰
خسروانی، احمد (سرتیپ)، ۴۹
خسروانی، پرویز (سرگرد، سرتیپ، سپهبد)، ۱۲۴، ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۶۴، ۳۲۲، ۳۶۰، ۳۹۰
خسروپرویز، ۱۹۱
خطیبی، حسین، ۱۳۲
خلج، اسماعیل، ۲۷۵
خلخالی، شیخ صادق، ۷۰
خلعتبری، (سرهنک)، ۱۶۲
خمینی، روح‌الله (آیت‌الله)، ۶۴، ۸۰، ۱۲۳، ۱۴۱، ۱۷۱، ۲۷۷، ۲۸۳، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۹۲، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۸۱، ۴۰۹، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱
خواججه‌نوری، مرضیه، ۲۳۳، ۳۶۸
- ۵
- دادستان، فرهاد (سرتیپ)، ۱۶۲
داوریناه، ایرج (سروان)، ۱۲۶، ۱۲۸
دریابیگی، احمد، ۳۵۷
دریابیگی، (خانم)، ۳۵۷، ۳۵۸
دریانی، باقر، ۴۰۲
دستمالچی، ۱۲۴
دفتری، محمد (سرتیپ)، ۵۸، ۱۶۲، ۱۷۱، ۴۱۱
- ذ
- ذوالفقاری، محمد، ۴۰۰، ۴۰۱
ذوالقدر، مظفر، ۶۸، ۶۹
ذوقی، احمد، ۴۰۷
ذهابیان، خانبابا، ۱۶۶
- رئوف، رضا، ۱۵۲
رئسی، سیدرسول، ۱۸۸
راین، اسحق، ۳۶۱
راد، ابراهیم فرین (میزراحی)، ۳۶۱، ۳۶۲
رحیمی، انعام‌الله (گروه‌بان)، ۱۵۲
رحیمی، عزیزالله (سرگرد، سرهنک، سرتیپ)، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۶۷، ۴۰۶
رحیمی لاریجانی، محمد (سپهبد)، ۲۳۳، ۳۶۷، ۳۶۸
رحیمی، مهدی (سپهبد)، ۲۴، ۳۵، ۳۳۸، ۳۶۷
رزاز، حاج‌سیدحسن، ۳۲، ۳۴، ۳۵، ۲۱۶
رزم‌آرا، حاج‌علی (سرلشکر، سپهبد)، ۵۸، ۶۶، ۷۱، ۱۱۵
رستمی، امیر، ۱۳۲، ۲۸۹
رشیدیان، اسدالله، ۱۳۰، ۱۶۶، ۱۶۷، ۴۱۳
رشیدیان، (برادران)، ۸۶، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸
رشیدیان، سیف‌الله، ۱۶۶، ۱۶۷، ۴۱۳
رشیدیان، قدرت‌الله، ۱۶۶، ۱۶۷، ۴۱۳
رضازاده، فریدون، ۳۲۳
رضاگاو، (لقب)، ۱۳۹
رضایی، حاج‌اسماعیل، ۲۸۹، ۲۹۰
رضایی، علی (قدم)، ۴۰۷
رضایی، محمود، ۱۲۷
رضوی، احمد، ۱۱۵، ۴۰۰، ۴۰۱
رفیع، حاج‌آقارضا - قائم‌مقام‌الملک، ۱۲۵
رفعت، سرتیپ، ۳۰۸
روح‌انگیز (اسم مستعار - خواننده)، ۲۱۲
رودکلی، غلامحسین، ۳۹۱
روزولت، کریمت، ۱۴۲، ۴۱۲، ۴۱۵
رهنما، زین‌العابدین، ۳۱۶

- رهنما، مجید، ۳۱۶
 ریاحی، تقی (سرتیپ)، ۴۰۹
 ریاضی، علی (سرتیپ)، ۴۹
- ز**
 زاهدی، اردشیر، ۸۲، ۱۷۸، ۲۹۳، ۳۱۲، ۴۱۱
 زاهدی، فضل‌الله (سرتیپ، سپهبد)، ۸۶، ۱۶۲،
 ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۸، ۱۸۶، ۱۸۸،
 ۱۸۹، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۵
 زرین کیا، امیر (امیر موبور)، ۹۰، ۱۲۳، ۱۵۹، ۱۶۳
 زندی، عباس، ۱۸۴، ۱۸۵، ۲۱۶، ۲۲۴، ۳۲۲
 زیبایی، احمد (عشقی)، ۹۰، ۱۱۴، ۱۲۳، ۱۳۱،
 ۱۳۳، ۱۴۷، ۱۵۲، ۱۵۹، ۱۶۳، ۳۹۵، ۴۰۵
- س**
 سبدی، محمدکاظم (سرباز وظیفه)، ۱۵۲
 سخدری، ابوالقاسم (سروان)، ۲۱۶
 سرایی، اسکندر، ۱۵۲
 سرپلی، محمد، ۱۸۶، ۲۱۶
 سلحشور (داشی گزنی)، ۲۹۰
 سلخی، علی، ۳۲۰
 سلطان‌نژاد (کشتی گیر)، ۱۸۵
 سنجابی، کریم، ۱۸۷، ۲۷۷
 سنگلجی، آیت‌الله محمد، ۴۱۶
 سوسن (اسم مستعار - خواننده)، ۱۷۳، ۲۲۶
 سهیلی، مهدی، ۱۴۰
 سیدعباسی، شمس‌الدین، ۲۴۲، ۲۴۳
 سیداکبر خراط (لقب)، ۲۸، ۱۶۹، ۱۷۷
 سیمانطوب، ساسون، ۲۴۷، ۳۶۱
- شاهنده، عباس، ۹۳، ۲۱۱
 شایگان، سیدعلی، ۱۰۴، ۱۱۸، ۱۴۸، ۴۱۰
 شجاعی، (سروان، سرتیپ)، ۳۹۲، ۴۱۰
 شریعتمداری، سیدکاظم (آیت‌الله)، ۶۴، ۱۱۶
 شریف امامی، جعفر، ۲۲۴، ۲۸۵، ۳۷۹
 شعری، (سرتیپ)، ۱۳۳
 شفای، اسماعیل (سرتیپ، سرلشکر)، ۲۶
 شفیعی، حسین (میرغضب)، ۱۱۳
 شفیع، میرزاعلی، ۴۰۴
 شمشیری، حاج حسن، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۴، ۴۱۷
 شوشتری، سیدمحمدعلی، ۹۵، ۹۷، ۳۹۶
 ۳۹۹، ۳۹۸
 شهرستانی، حسن (آیت‌الله)، ۱۸۹
 شهنوازخان، پرویز، ۲۳۳، ۳۶۸
 شیرازی، بهرام، ۱۳۷، ۴۰۳
 شیرزاد، اصغر (سرهنگ، سرتیپ)، ۳۵۸
- ص**
 صابر، بیوک، ۱۶۲، ۲۱۱، ۴۰۸
 صدر، سیدصدرالدین (آیت‌الله)، ۱۱۶
 صدری، ابوالفضل، ۱۱۸
 صدری، جعفرقلی (سپهبد)، ۱۲۷، ۱۲۹
 ۳۴۰، ۳۴۱
 صدوقی، (ارتشی)، ۱۹۰
 صدیق مستوفی، محمدباقر (سرتیپ)، ۱۴۰،
 ۱۴۶، ۱۵۲
 صدیقی، غلامحسین، ۱۱۱، ۴۱۰
 صمیمی، حسین، ۱۴۷
 صیرفی، ابوالحسن، ۱۳۳
 صالح، الهیار، ۱۱۱
- ض**
 ضرابی، ملوک، ۱۷۳
 شاهبختی، محمد (سرلشکر، سپهبد)، ۱۳۳
 شاهکار، محمد، ۱۴۳، ۱۴۷

علاء، حسین، ۶۸، ۶۹، ۳۱۰، ۳۱۱
 علم، اسدالله، ۲۷۶، ۲۷۷، ۳۲۱، ۴۲۰
 علمایی، (سرهنگ)، ۳۱۹
 علوی کیا، حسن (سرتیپ، سپهد)، ۲۹۳
 علوی مقدم، مهدیقلی (سرلشکر، سپهد)،
 ۲۱۰، ۱۰۷، ۳۰۱
 علی کوری (لقب)، ۲۳۴
 عموئی، عبدالکریم، ۶۰
 عمیدی نوری، ابوالحسن، ۱۳۳، ۴۱۴
 عنایت، محمود، ۱۷۶

غ

غوث، حمزه، ۲۱۱
 غلام خرکی (شاغلام - لقب)، ۱۰۳

ف

فاطمی، سیدحسین، ۶۷، ۷۲، ۹۳، ۹۴، ۱۰۴،
 ۱۱۰، ۱۲۸، ۱۳۷، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۷۳،
 ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۸،
 ۳۴۴، ۴۱۰
 فاطمی، سعید، ۱۴۸
 فاطمی، سلطنت، ۱۷۴، ۱۷۶
 فخر آرایبی، ناصر، ۷۹
 فخرایی، سیدمصطفی، ۲۰۷
 فرامرزی، عبدالرحمن، ۳۹۸
 فرخزاد، فریدون، ۲۲۹
 فردوست، حسین (ارتشبد)، ۶۴، ۱۵۰، ۱۸۰،
 ۱۸۱، ۳۳۹
 فرسیو، نصرالله (سرلشکر، سپهد)، ۳۴۰
 فروتن، عباس، ۲۱۱، ۲۱۲
 فرود، فتح‌الله، ۳۳۸
 فروغی، محمود، ۳۶۸، ۳۶۹
 فروهر، داریوش، ۹۰، ۹۱، ۱۸۷، ۲۷۷

ضرغامی، عزیزالله (سرلشکر)، ۴۹
 ضرغامی، عزت‌الله (سرلشکر)، ۱۹۰

ط

طالقانی، سیدمحمود (آیت‌الله)، ۲۷۷
 طاهری، اکبر ابرام‌خان، ۴۰۸
 طاهری، امیر ابرام‌خان، ۴۰۸
 طاهری، سعید (سرتیپ، سرلشکر)، ۳۴۰
 طاهری، ماشاءالله ابرام‌خان، ۴۰۸
 طاهری، هوشنگ ابرام‌خان، ۴۰۸
 طباطبایی، سیداحمد، ۲۳۶، ۳۰۳، ۳۰۹
 طوسی، مصطفی (گاوکش)، ۱۸۷، ۱۸۸،
 ۲۱۶، ۳۰۰
 طوسی، مرتضی، ۱۸۷
 طهماسبی، تقی، ۷۰
 طهماسبی، خلیل، ۶۹، ۷۱، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷

ع

عابدینی، حاج‌جواد، ۳۷۰
 عالم، حاجی حسین، ۱۲۳
 عبدالناصر، ۴۱۷
 عبدخدایی، مهدی، ۶۷، ۷۲، ۱۷۵
 عدل، پروفیسور یحیی، ۶۳، ۱۲۹، ۱۳۰
 عدل طباطبایی، محسن، ۱۳۱
 عراقی، مهدی، ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۲۱
 عرب، حسن، ۸۰، ۲۱۱، ۴۱۵
 عزری، آلبرت، ۳۶۱، ۴۱۶
 عزری، منیر، ۲۳۶، ۳۱۲، ۳۵۶، ۴۱۷
 عصار، سیف (سرهنگ)، ۲۴۴
 عصار، عماد، ۲۱۱
 عصار، نصیر، ۳۶۲
 عطایی، رحیم، ۴۰۷
 عظیمی، رضا (سپهد، ارتشبد)، ۲۴، ۳۵، ۳۶

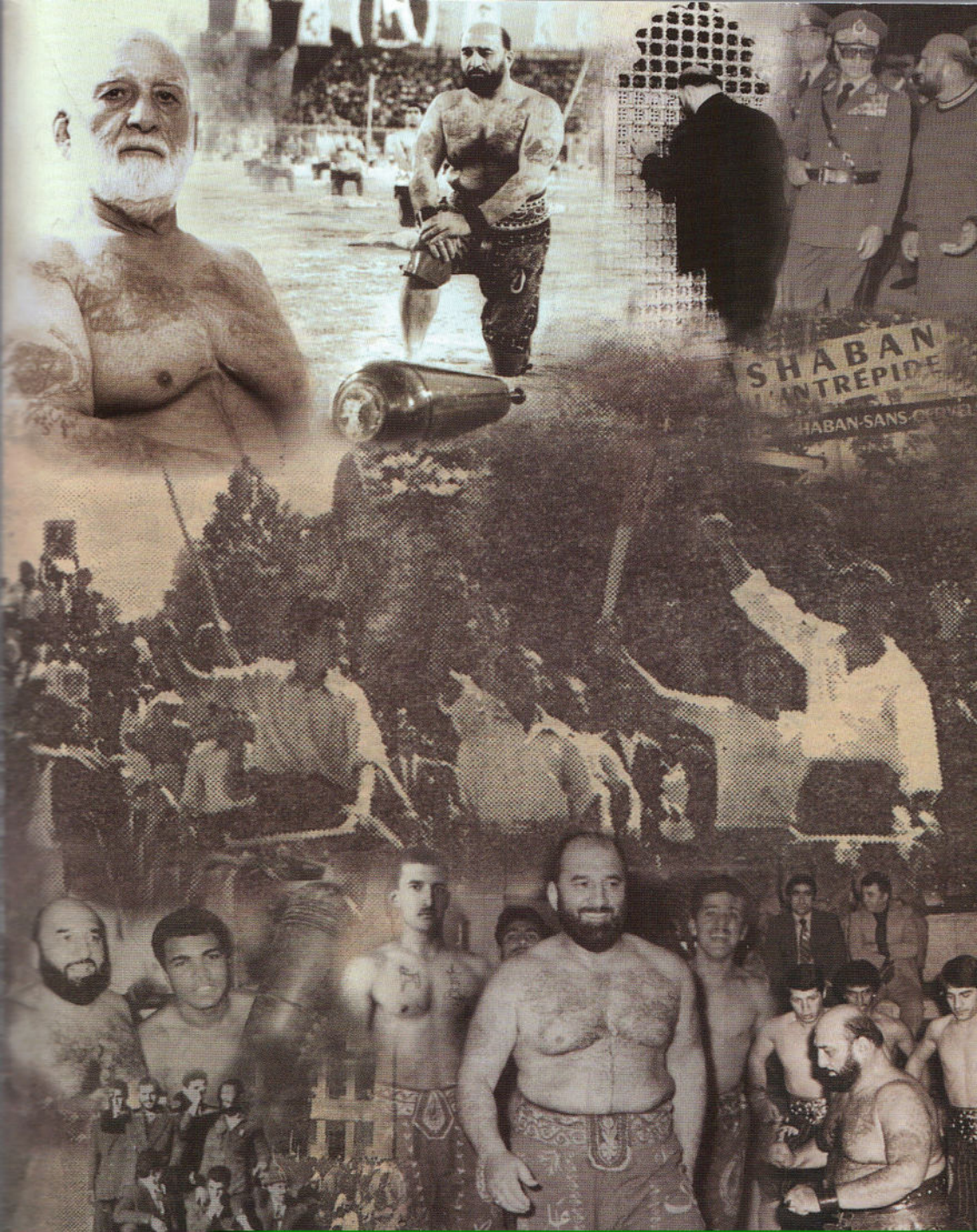
- ۱۳۳، ۷۱، ۷۰، فروهر، میرزا غلامحسین، ۱۳۳۳
 ۵۰، ۲۹، ۲۸، فرهاد، ناصر،
 فشارکی، موسی (سروان)، ۴۱۰
 فلسفی، محمدتقی (حجت الاسلام)، ۱۷۰، ۴۱۴، ۱۷۱، ۴۱۳
- ق**
 قدکچیان، علی، ۲۸۴
 قرائی، بلوچ (سرگرد)، ۱۳۳، ۱۵۱، ۱۵۳
 قربانی، احمد، ۱۱۳
 قربانی، اسماعیل (کچل)، ۲۱۷
 قربانی، محمود، ۱۱۳
 قره‌نی، ولی (سرلشکر)، ۲۷۷
 قریب، هرمز، ۲۴۳
 قطبی، رضا، ۲۸۴، ۲۸۵
 قمی، حاج آقا حسین (آیت‌الله)، ۶۴
 قنات‌آبادی، شمس، ۷۸، ۱۱۱، ۴۰۱
 قنبری، حمید، ۲۸۴
 قوام، احمد (قوام‌السلطنه)، ۶۲، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۵
 قوامی، (سرهنگ)، ۱۴۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱
- ک**
 کاتم، ریچارد، ۴۱۱
 کاشانی، سیدابوالقاسم (آیت‌الله)، ۲۸، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۷۰، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۹، ۹۶، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۸۹
 ۳۹۶، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۱۴
 کاشانی، سیدمصطفی، ۶۸، ۱۱۸
 کاووسی، عباس، ۸۰، ۱۷۹
 کرمی‌نوری، عبدالله (قصاب)، ۱۸۶، ۱۸۷، ۲۴۷
 کریمپور شیرازی، امیرمختار، ۹۵، ۱۳۵، ۱۳۶، ۳۴۲، ۱۲۴، حاجی محمود، ۳۴۲
- ۱۳۷، ۳۹۶
 کریمخانی، حاج عباس، ۳۰۶
 کریمی، حسین (مهدی قصاب)، ۱۲۵، ۲۱۶، ۲۸۹، ۲۹۱
 کریمی، نادعلی، ۱۴۸، ۴۰۱
 کسروی، سیداحمد، ۶۵، ۶۶، ۷۳
 کلیایی، مصطفی (زاغی)، ۱۶۳، ۴۰۸
 کلی، محمدعلی، ۳۲۰، ۳۲۱
 کمال، عزیزالله (سرتیپ، سیهید)، ۸۱، ۱۴۸
 کوپال، محمدصادق سالارنظام (سرتیپ، سرلشکر)، ۱۰۷
 کولک، تدی، ۴۱۶
 کیسینجر، هنری، ۳۱۲
 کیوان، هوشنگ، ۳۶۱
- گ**
 گچکار، رضا، ۲۷۵
 گرایلی، مصطفی، ۲۲۴
 گرز، عباس (سرلشکر)، ۱۳۳
 گل‌تپه (افسر پلیس)، ۴۲۱
 گلزار، محمود، ۲۴۸
 گلوبندکی، صادق، ۳۰۸
 گنجه‌ای، رضا، ۲۳۳
 گوگوش (اسم مستعار - خواننده)، ۱۱۳، ۲۲۵
 گیلان‌شاه، هدایت‌الله (سرتیپ)، ۱۳۳، ۱۷۳
- ل**
 لاله، اکبر، ۴۰۸
 لاله، عباس، ۴۰۸
 لنکرانی، حسین، ۹۲
- م**

- مبشری، (سرهنگ)، ۲۴۷،
 مبصر، محسن (سرتیپ، سپهد)، ۳۶۵، ۴۱۹،
 ۴۲۰
 مجللی، فیروز، ۲۳۲
 مجید، غلامرضا، ۳۲۳
 محرایبان (سرهنگ)، ۲۳۱
 محرر، حاجی محسن، ۱۲۳، ۱۵۲، ۱۶۳
 محمص، اردشیر، ۴۰۳
 محمد میل باز (لقب)، ۳۱۸
 محمود خانوم (لقب)، ۱۸۲
 محمود مسگر (لقب)، ۸۰، ۱۳۳، ۴۰۸
 محمودی، محمد، ۳۹۴
 مختارمنش، حبیب، ۴۰۷
 مختاری، شاپور (سرتیپ)، ۲۸
 مدبر، نصرالله (سرتیپ)، ۶۸، ۱۳۱، ۱۳۸
 مرشد بلقیس، (اسم مستعار)، ۲۲۶
 مرعشی نجفی، سیدشهابالدین (آیت الله)،
 ۱۱۶، ۲۴۷
 مروج، (سرهنگ)، ۲۴۰
 مزینی، علی اصغر (تیمسار)، ۱۲۴، ۱۳۲، ۱۵۱
 مستجیر، غلام (سرگرد)، ۱۳۳
 مسعود انصاری، احمد علی، ۳۵۷، ۳۵۸
 مسعودی، فرهاد، ۲۸۶
 مسعودی، محمد علی، ۵۸
 مسعودی، عباس، ۲۸۶
 مشار، یوسف، ۱۱۸
 مشایخی، جمشید، ۳۱۴
 مصدق، محمد (در بیشتر صفحات)
 مصدق، غلامحسین، ۱۲۹
 معصومی، خسرو، ۲۳۶
 معظمی، عبدالله، ۱۱۱، ۱۱۸، ۱۴۸، ۴۰۳
 معینان، نصرت الله، ۲۳۷، ۳۱۰
 معینی، (سرلشکر)، ۱۳۳
 مقصودی، هرمز (سرلشکر)، ۳۱
 مک لین، فیتز روی، ۴۰۸
 مکی، سیدحسین، ۷۷، ۷۸، ۹۹، ۱۰۴، ۱۱۰،
 ۱۴۸، ۱۸۷، ۳۹۷
 ملک سعود، (پادشاه عربستان سعودی)، ۲۰۹،
 ۲۱۰، ۲۱۱
 ملک، عباس، ۳۰۴
 ممتاز، عزت الله (سرهنگ، سرتیپ)، ۱۶۵،
 ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱
 منز، (سرتیپ)، ۱۲۴، ۱۳۲، ۱۵۱، ۱۵۳
 منصور، حسنعلی، ۷۲
 منصور، جواد، ۲۷۹
 موحد، عبدالله، ۱۸۵، ۲۴۲، ۲۴۳
 موسوی (واعظ)، ۱۹۰
 مولوی، جواد (سرهنگ)، ۱۷۳، ۱۷۷
 مهاجر، (سرگرد)، ۳۲۲
 مهدوی، (آیت الله)، ۳۶۶
 مهوش (اسم مستعار - خواننده)، ۱۷۳
 میراشرافی، سیدمهدی، ۹۴، ۱۶۲، ۲۱۱، ۳۹۶،
 ۴۰۰، ۴۰۱
 میرزاآقایی، حسین، ۱۲۷، ۱۳۰
 میرکریمی، (ورزشکار)، ۲۴۷
 میناچی، حاجی، ۱۸۱
 مینوسپهر، عبدی (سرتیپ، سرلشکر)، ۳۶۱
 ن
 نادری، (سرهنگ)، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۱
 نارکیس، عوزی، ۳۶۱
 ناطق نوری، علی اکبر، ۲۸۳
 نامور، رحیم، ۴۰۴
 نجمی، ناصر، ۴۰۹
 نخجوان، احمد (سرلشکر)، ۴۹
 نخعی، (سرتیپ)، ۳۹۷

- نریمان، محمود، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۱۰
 نصر، محسن، ۴۱۴
 نصیریان، علی، ۳۱۴، ۳۱۶
 نصیری سنگتراش، حسن، ۱۶۹، ۱۷۰
 نصیری، نعمت‌الله (سرگرد، سرتیپ، ارتشبد)،
 ۱۷۱، ۱۷۷، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۸۰، ۲۸۲، ۲۸۹، ۲۹۰،
 ۲۹۱، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۴۲، ۴۱۳، ۴۲۱، ۴۲۰
 نصیری، عبدالعلی (سرلشکر)، ۳۴۱
 نظری، تقی (سرهنگ)، ۶۸
 نقدی، علی (سرلشکر)، ۴۹
 نقدی، محمد (سرهنگ دوم، سرتیپ)، ۱۳۳، ۵
 ۱۴۶، ۱۵۲
 نواب صفوی، سیدمجتبی، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۶۹،
 ۷۰، ۷۲، ۱۱۶، ۱۱۷
 نور، امیر (سرهنگ)، ۳۶۱، ۳۶۴، ۳۶۵
 نورمن ویزدوم (هنرپیشه)، ۲۲۷
 نوری، بهاء‌الدین، ۱۲۵
 نوری، حاج‌علی، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۴۰۷
 نوری‌شاد، (سرهنگ)، ۹۱، ۹۴
 نوری‌شاد، علی، ۹۱
 نوشین، عبدالحسین، ۵۹، ۶۰
 نویسی، یزدان (سرهنگ)، ۳۱۲
 نهاوندی، شیخ‌باقر (واعظ)، ۲۹۲، ۲۹۳
 نهاوندی، حاجی مظلوم (حاجی سردار)، ۴۰۷
 نهاوندی، هوشنگ، ۳۱۳
 نیک‌اعتقاد (سرهنگ)، ۹۹، ۱۰۰
 نیک‌پی، غلامرضا، ۳۰۴، ۳۰۸
 نیک‌خو، ۱۸۵
 نیک‌خواه، پرویز، ۳۳۹
 نیکسون، ریچارد، ۳۱۲
- و**
 واحدی، سیدعبدالحسین، ۶۷، ۶۹
- واحدی، محمد، ۶۹
 وثوقی، منوچهر، ۶۳
 ورد، یاعل، ۴۱۶
 ورهرام، کریم (سرتیپ، سرلشکر، سپهبد)،
 ۳۹۳
 وفادار خراسانی، ۲۱۶
 ونکی، عباس، ۱۸۱
 ویتور، جیمز، ۱۸۰، ۱۸۶
 ویگن (خواننده)، ۲۲۵
- ی**
 یحیایی، غلامرضا (سرهنگ)، ۳۲۲
 یزدان‌پناه، مرتضی (سرلشکر، سپهبد)، ۴۹،
 ۳۰۰، ۳۱۰، ۳۳۹
 یزدانی، (سروان)، ۱۴۳
 یزدی، خان ملک، ۱۳۵، ۱۳۶

درباره نویسنده

هما سرشار زاده شیراز است. لیسانس ادبیات فرانسه را از دانشگاه تهران و فوق لیسانس رشته مدیریت ارتباطات را از دانشگاه کالیفرنیا جنوبی (یو.اس.سی) گرفته است. از سال ۱۳۴۳، همزمان با آغاز انتشار مجله زن روز، به خانواده مطبوعات پیوسته و سپس در روزنامه کیهان و سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران به کار پرداخته است. در پی انقلاب سال ۱۳۵۷ و در خارج از کشور، به عنوان روزنامه نگار آزاد نویس با بیشتر رسانه های نوشتاری، دیداری و شنیداری ایرانی و چند رسانه امریکایی همکاری کرده است. از این روزنامه نگار تا امروز یازده جلد کتاب، به صورت نوشته، ترجمه و ویراستاری منتشر شده که یکی از آنها «در کوچه پس کوچه های غربت» است.

SHABAN
L'INTÉPRETE
SHABAN-SANS-CORDE